NADİRİ TEFSİRİ-4

MUHAMMED BİLAL NÂDİR HAZRETLERİ

18-KEHF SÛRESİ

Bu sûre 110 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûre, Allah korkusundan bir mağaraya sığınıp üç yüz dokuz sene uyuyarak büyük bir kerâmete nâil olan Ashâb-ı Kehf'in hallerine dair bilgiler içerdiği için ″Kehf (mağara)″ ismini almıştır. Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ قَرَأَ ثَلَاثَ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ الْكَهْفِ عُصِمَ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَّالِ (ت عن ابى الدرداء

″Her kim Kehf Sûresi'nin başından üç âyet okursa, Deccal'in fitnesinden korunur.″[1]

Ebû Said Hudrî Radiyallâhu anhu'dan da şöyle nakledilmiştir:

مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ أَضَاءَ لَهُ مِنَ النُّورِ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْبَيْتِ الْعَتِيقِ (الدارمى عن ابى سعيد الخدرى)

″Her kim, Cuma gecesi Kehf Sûresi'ni okursa, onun için kendisiyle Beyt'ül-Atîk (Kâbe) arasında bir nûr parlar.″[2]

Yine Hz. Âişe'den de şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِسُورَةٍ مَلَأَ عَظَمَتُهَا مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَلِكَاتِبِهَا مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ ذَلِكَ وَمَنْ قَرَأَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَمَنْ قَرَأَ الْخَمْسَ الْأَوَاخِرَ مِنْهَا عِنْدَ نَوْمِهِ بَعَثَهُ اللّٰهُ أَيَّ اللَّيْلِ شَاءَ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللّٰهِ. قَالَ: سُورَةُ أَصْحَابِ الْكَهْفِ (ابن مردويه عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Azameti yeri ve göğü dolduran, onu yazdığında aynı sevabı alan, onu Cuma günü okuduğunda, diğer Cuma ve üç gün sonrasına kadar günahları bağışlanan, kişinin uyuyacağı zaman onun son beş âyetini okuduğunda, Allah'u Teâlâ'nın o kişiyi gecenin istediği saatinde uyandıran sûreyi haber vereyim mi?″ diye buyurdu. Ashab: ″Evet, Yâ Resûlallah!″ karşılığını verince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâb-ı Kehf Sûresi'dir″ buyurdu.″[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ül-Kur'ân 5; Ayrıca bakınız: Sahih-i Müslim,

Salât'ül-Müsâfirîn 44 (257).

[2] Sünen-i Dârimî, Kur'ân Okumanın Fazileti 18.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 419-420.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذٖي اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًاۜ ۔ (١)

1. Hamd, Allah'u Teâlâ'ya mahsustur ki, kuluna (Muhammed Aleyhisselâm'a) kitabı (Kur'ân'ı) indirdi. Onun lafzında ihtilaf ve mânâsında bir zıtlık yapmadı.

İzah: Allah'u Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'i lafzıyla, tertibiyle en mükemmel bir sûrette indirmiştir. İncil ve Tevrat'ta olduğu gibi, sonradan insanlar tarafından aslâ bir değişime de uğramayacaktır. Bu hususta Sûre-i Hicr, Âyet 9'da Allah'u Teâlâ: ″Şüphesiz ki, Kur'ân'ı Biz indirdik Biz. Onun koruyucusu da elbette Biziz″ diye buyurmuştur.

Yine Kur'ân-ı Kerîm'in mânâsında da bir zıtlık yoktur. Yani hiçbir âyet diğer bir âyetle asla çelişmez. Nâsih ve Mensuh âyetler vardır. Bunların birisi diğerinin hükmünü değiştirdiği için farklıdır, ancak bir çelişki yoktur. Buna dair Sûre-i Nisâ, Âyet 82'de Allah'u Teâlâ: ″Kur'ân'ı düşünmüyorlar mı? Eğer Kur'an, Allah'tan başkası tarafından indirilmiş olsaydı, elbette onda birçok ihtilaf bulurlardı″ diye buyurmuştur.

Bu hususta Amr ibn-i Şuayb Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْمًا يَتَدَارَءُونَ فَقَالَ إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِهَذَا ضَرَبُوا كِتَابَ اللّٰهِ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ وَإِنَّمَا نَزَلَ كِتَابُ اللّٰهِ يُصَدِّقُ بَعْضُهُ بَعْضًا فَلَا تُكَذِّبُوا بَعْضَهُ بِبَعْضٍ فَمَا عَلِمْتُمْ مِنْهُ فَقُولُوا وَمَا جَهِلْتُمْ فَكِلُوهُ إِلَى عَالِمِهِ (حم عمرو بن شعيب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem münâkaşa eden bir grup gördü ve buyurdu ki: ″Sizden öncekiler bu yüzden helâk oldu. Allah'ın kitabının bir bölümünü diğer bir bölümüyle çatışır gördüler. Halbuki Allah'ın kitabının bir bölümü diğer bir bölümünü doğrular mâhiyette indirilmiştir. Bir kısmını diğer bir kısmına

dayanarak yalanlamayın. Ondan bildiğinizi söyleyin, bilmediğinizi de onu bilenlere bırakın."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6453.

قَيِّمًا لِيُنْذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِنْ لَدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا حَسَنًاۙ (٢) مَاكِثِينَ فِيهِ اَبَدًاۙ (٣) وَيُنْذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًاۗ (٤) مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِاٰبَائِهِمْؕ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْؕ اِنْ يَقُولُونَ اِلَّا كَذِبًا (٥)

2-5. Allah'u Teâlâ Kur'ân'ı dosdoğru olarak indirdi ki, katından gelecek şiddetli azap ile kâfirleri korkutsun ve sâlih amellerde bulunan Mü'minlere de güzel bir mükâfat (Cennet) olduğunu müjdelesin.* O Mü'minler, orada ebedî kalacaklardır.* "Allah, çocuk edindi" diyenleri de şiddetli azap ile korkutsun diye Kur'ân'ı indirdi.* Böyle diyenlerin de, babalarının da, bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. Ağızlarından çıkan bu söz, ne ağır bir sözdür! Söyledikleri, yalandan başka bir şey değildir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, "Allah, çocuk edindi" diye söyleyen zümreler şunlardır:

Hristiyanlar, "Îsâ Mesih, Allah'ın oğludur" dediler ve kâfir oldular. Yahudiler de "Üzeyr, Allah'ın oğludur" dediler ve kâfir oldular.[1] Müşrikler de "Melekler, Allah'ın kızlarıdır" dediler.[2] İşte bunlar, Cehennem azâbına müstehak olacaklardır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا أَحَدَ أَصْبَرُ عَلَى أَذًى يَسْمَعُهُ مِنَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّهُ يُشْرَكُ بِهِ وَيُجْعَلُ لَهُ الْوَلَدُ ثُمَّ هُوَ يُعَافِيهِمْ وَيَرْزُقُهُمْ (خ عن ابى موسى)

"İşittiği bir eziyete Allah'tan daha çok sabreden hiç kimse yoktur. Kulların rızkını verdiği ve onlara sıhhat ihsan ettiği halde, onlar kendisi için çocuk isnat ederler."[3]

[1] Sûre-i Tevbe, Âyet 30.

[2] Sûre-i Nahl, Âyet 57.

[3] Sahih-i Buhârî, Tevhid 3; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 9 (49).

(فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلٰى اٰثَارِهِمْ اِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهٰذَا الْحَدٖيثِ اَسَفًا (٦)

6. Ey Resûlüm! Onlar, bu Kur’ân’a îman etmiyorlar diye, arkalarından üzülerek neredeyse kendini helak edeceksin!

(اِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْاَرْضِ زٖينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ اَيُّهُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا (٧)

7. Biz yeryüzündeki şeyleri oranın bir ziyneti yaptık ki, insanların hangisinin daha güzel bir amelde bulunacağını imtihan edelim.

İzah: Dünyânın bir imtihan yeri olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الدُّنْيَا حُلْوَةٌ خَضِرَةٌ وَإِنَّ اللّٰهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النِّسَاءَ فَإِنَّ أَوَّلَ فِتْنَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَتْ فِي النِّسَاءِ (م عن ابى سعيد الخدرى)

″Şüphesiz dünyâ tatlıdır, yeşildir. Muhakkak ki Allah, sizleri oraya halifeler kılmıştır. Nasıl ameller işleyeceğinize bakmaktadır. Dünyâdan sakının. Kadınlardan sakının. Zîrâ İsrailoğullarının ilk fitnesi kadınlar olmuştur.″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zikir 26 (99 Sünen-i Tirmizî, Fiten 26.

(وَاِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعٖيدًا جُرُزًاۜ (٨)

8. Biz, elbette (zamanı gelince) yeryüzündeki her şeyi kupkuru toprak hâline getireceğiz.

İzah: Biz, elbette yeryüzünü imar ettikten sonra onu bir gün harabeye çevireceğiz. Bitkisiz, düz, çorak bir arazi hâlini alacaktır. Ona güvenenler, güvendikleri şeyi kaybedecekler. Nihâyet dönüşünüzün Bize olduğu, herkes tarafından anlaşılacaktır. O halde Ey Resûlüm! Yeryüzünün geçici nîmetlerine aldananlara üzülme. Sen, emrolunduğun yolda devam et, demektir.

(اَمْ حَسِبْتَ اَنَّ اَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقٖيمِ كَانُوا مِنْ اٰيَاتِنَا عَجَبًا (٩)

9. Ey Habîbim! Yoksa sen, Ashâb-ı Kehf ve Rakîm’i, Bizim şaşılacak âyetlerimizden mi zannettin?

İzah: Ey Habîbim! Sen bu hâdiseleri şaşılacak bir durum olarak görürsün,

halbuki bu gibi hâdiseler, âyetlerimizden sâdece bâzılarıdır. Bunlardan daha fazlası vardır, demektir.

Bu âyette geçen ″Ashâb-ı Kehf ve Rakîm″ ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَقُومُ السَّاعَةَحَتَّىيَمُرُّ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ بِالرَّوْحَاءِ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا اَوْ لَيَجْمَعُنَّ اللّٰهَ لَهُ بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ وَيَجْعَلَ اللّٰهُ تَعَالَى حَوَارِيَّهُ اَصْحَابُ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ فَيَمُرُّونَ مَعَهُ حُجَّاجًا لَمْ يَحِجُّوا وَلَمْ يَمُوتُوا (مختصر تذكرة القرطبى عن اسماعيل بن اسحق)

″Meryem oğlu Îsâ, Ravha yolundan hac yahut umre yapmak için geçmedikçe kıyâmet kopmaz. Yahut da muhakkak Allah’u Teâlâ, Meryem oğlu Îsâ’ya hac ile umreyi birleştirerek hac ve umreyi beraber yaptırır ve Allah’u Teâlâ Ashâb-ı Kehf ve Rakîm’i, Îsâ’nın Havârileri kılar da onlar, onunla birlikte hac yaparlar. Çünkü onlar hem hac yapmadılar, hem de ölmediler.″[1]

Yine Ashâb-ı Kehf hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَصْحَابُ الْكَهْفِ أَعْوَانُ الْمَهْدِيِّ (ابن مردويه عن ابن عباس)

″Ashâb-ı Kehf, mehdinin yardımcılarıdır.″[2]

Allah’u Teâlâ Ashâb-ı Kehf ile Rakîm’i birbirinden ayırmıştır. Ashâb-ı Kehf (mağara arkadaşları) altı kişiydiler. Yedincileri giderken yolda karşılaştıkları çoban ki, o da onlara katılmıştı. Birde yanlarında kendilerine katılan çobanın köpeği vardı. Bunlar âyetlerde açıklanmıştır. Bu sebeple Ashâb-ı Kehf muhkemdir. Bu Âyet-i Kerîme’de Rakîm de geçmektedir. Fakat Rakîm’in ne olduğu, Âyet-i Kerîme’de ve Hadis-i Şerif’te açıkça belirtilmemiştir. Bu nedenle Rakîm ifadesinden maksadın ne olduğu bilinmediğinden, Rakîm de müteşâbihtir. Müfessirler, bu ifadenin ne anlama geldiğini bilemedikleri için ″Rakîm″ hakkında farklı mânâlar vermişler ve ″Ashâb-ı Kehf’in köpeği, kurşun yahut taştan bir levha, mağaranın bulunduğu mevkî veya köylerinin adı yahut Ashâb-ı Kehf’ten başka üç kişidir″[3] gibi tahmini bilgiler söylemişlerdir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: ″Vallâhi, Rakîm’in ne olduğunu bilmiyorum. O bir kitap mıdır, yoksa bir yapımıdır, bilmiyorum.″

İşte Kur’ân-ı Kerîm’de geçen Ashâb-ı Kehf’in mânâsı okunur, öğrenilir, bilinir ve söylenir. Ama Rakîm’in mânâsını Allah’tan başkası bilmez. Çünkü Âyet-i Kerîme’de ve Hadis-i Şerif’lerde bunun ne olduğu bildirilmemiştir. Eğer Rakîm muhkem olsaydı, Ashâb-ı Kehf’in ayrıntılı olarak bilindiği gibi, Rakîm’in de bilinmesi gerekirdi.

Muhkem ve Müteşâbih âyetler hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 7 ve izahına bakınız.

[1] İmâm-ı Şa’râni, Muhtasaru Tezkirat’il-Kurtubî, s. 180.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 9, s. 440.

[3] Bu üç kişi hakkında bakınız: Sahih-i Buhârî, Buyû 98, İcâre 12, Edeb 5; Sahih-i Müslim, Zikir 27 (100).

اِذْ اَوَى الْفِتْيَةُ اِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَٓا اٰتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ اَمْرِنَا رَشَدًا (١٠) فَضَرَبْنَا عَلٰٓى ( ))اٰذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِن۪ينَ عَدَدًاۙ (١١) ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ اَيُّ الْحِزْبَيْنِ اَحْصٰى لِمَا لَبِثُٓوا اَمَدًاࣖ (١٢

10-12. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, o gençler mağaraya sığındılar ve ″Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve bizi tâlip olduğumuza ulaştıracak yola sevk et″ dediler.* Biz de onları yıllarca mağarada uyuttuk.* Sonra onları uyandırdık ki, (onların ne kadar uyuduklarında ihtilaf eden) iki taifeden hangisinin kaldıkları süreyi daha iyi hesab ettiklerini bilelim.

( )نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَاَهُمْ بِالْحَقِّۜ اِنَّهُمْ فِتْيَةٌ اٰمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًىۗ (١٣ (

13. Ey Resûlüm! Biz onların haberlerini doğru olarak sana beyan ederiyoruz. Şüphesiz ki onlar, Rablerine îman eden birkaç genç idiler. Biz de onların hidâyetlerini artırdık.

وَرَبَطْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَنْ نَدْعُوَا۟ مِنْ دُونِه۪ٓ اِلٰهًا لَقَدْ قُلْنَٓا اِذًا (
( )شَطَطًا (١٤

14. Onlar, kalkıp: ″Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. O’ndan başkasına aslâ ilah diye tapmayız. Eğer bunun aksini diyecek olursak, muhakkak haktan çok uzak bir söz söylemiş oluruz″ dedikleri vakit, kalplerini kuvvetlendirdik.

İzah: Ashâb-ı Kehf zamanında, Takyanus diye bir padişah vardı. Kendisi, tanrılık iddia ediyordu. Yanında, altı veziri vardı. Bir gün çok kıymetli bir şehrini düşman almıştı. Takyanus bunu duydu ve çok üzüldü, üzüntüsünden bayıldı. Kendisini zorla ayıktırdılar. Baş veziri Yemliha bunu görmüş, kendi kendine: ″Biz buna, ilah diyorduk, ilah olsa bayılmaması lâzımdı. Demek ki, bizi kandırıyormuş ″diyerek, bunları diğer arkadaşları olan beş vezire anlattı. Onlar: ″Sus, söyleme! duyulursa bizi derhal öldürtür″ dediler. Yemliha: ″Biz, bu yalancı tanrıdan korkuyoruz da, esas bizi yaratan Rabbimizden niçin korkmuyoruz? Rabbimiz, bize mahşerde bunun ilah olmadığını bile bile niçin yanında durdunuz derse, ne cevap vereceğiz? Biz, bunun yanında durursak, herkes gibi bizim de, ona secde etmemiz ve tanrıdır dememiz lâzım. Bu da, bizi yaratan Allah‘ımıza, karşı yapacağımız kulluğa ters düşer″ dedi. Allah korkusu kalplerine girmiş, onları düşündürüyordu. İstifa etseler, kabul etmez ve anlarsa onları öldürtürdü. Hepsinin evi, ailesi, çocuğu, makâmı, serveti ve saltanatları vardı. Böylece her şeylerini sırf Allah korkusundan terkettiler. Bunların hepsinden vazgeçerek gidip bir mağaraya sığındılar.

İşte Ashâb-ı Kehf’in yaptığı bu fedâkarlık, Allah’u Teâlâ‘nın çok hoşuna gitti. Onları bir anda evliyâlığın en üst derecelerine yükseltti. Bu da, her insanın yapamayacağı bir ibâdettir.

(هٰۤؤُلَٓاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِه۪ۤ اٰلِهَةًۜ لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍۜ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًاۜ
((١٥)

15. Onlar, kendi kavimlerine işâretle: ″Bu kavmimiz, Allah’tan başkasını ilah edindiler. Onlar, bu iddialarının doğru olduğuna dair bir delil getirseler ya! Allah’a yalan isnat edenden daha zâlim kim vardır?″ dediler.

(وَاِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ اِلَّا اللّٰهَ فَأْوُۤا اِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِه۪ وَيُهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ اَمْرِكُمْ
((١٦) مِرْفَقًا

16. Onlar birbirlerine: ″Mademki siz onlardan ve Allah’tan başka taptıkları şeylerden uzaklaştınız, o halde mağaraya sığının. Rabbiniz size rahmetini geniş eder ve işinizde bir kolaylık hazırlar″ dediler.

İzah: Âyet-i Kerîme‘de de geçtiği üzere onlar çok düşündüler başka çıkar bir yol bulamadılar ve ″Ancak biz, her şeyimizden vaz geçip, bir mağaraya saklanmamız lâzım″ dediler. Böylece bu altı kişi saraydan gizlice çıkıp mağaraya

sığındılar.

وَتَرَى الشَّمْسَ اِذَا طَلَعَتْ تَزَاوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَاِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ (
مِنْهُ ذٰلِكَ مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ مَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا (١٧)

17. Ey Resûlüm! Onlara baksaydın görürdün ki, güneş doğduğu zaman, onların mağaralarının sağ tarafına meyleder ve batarken de onların sol taraflarına dönerdi. Onlar, mağaranın geniş bir yerinde bulunuyorlardı. İşte bu, Allah'ın kudretini gösteren delillerindendir. Allah'u Teâlâ kime hidâyet ederse, o kimse hidâyete nâil olur, kimi de dalâlette bırakırsa, o kimse için de velî ve mürşid bulamazsın.

وَتَحْسَبُهُمْ اَيْقَاظًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ لَوِ اطَّلَعْتَ (
عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا (١٨)

18. Ey Habîbim! O Ashâb-ı Kehf'i görseydin, onları uyanık zannederdin. Halbuki onlar uyuyorlardı. Biz onları sağa sola döndürüyorduk. Köpekleri de ön ayaklarını mağaranın girişine doğru uzatmış yatıyordu. Eğer onları görseydin, elbette onlardan yüz çevirip kaçardın ve elbette onların hâlinden dolayı kalbin korkuyla dolardı.

İzah: Allah'u Teâlâ, melekleri vasıtasıyla onları sağlarından sollarına döndürdüğünü, köpeklerinin de ayaklarını uzatıp, uyumadan yattığını ve onları beklediğini haber vermektedir.

Bunlar, mağarada üç yüz dokuz sene yattılar.[1] Bu süre içinde hep uyudular, köpekleri ise uyumadı. Köpek kendi ağzından dökülen köpüğü yalayarak Allah'ın izniyle hayatta kaldı.

Rivâyet edildiğine göre, yetmiş bin cinnî gelip, "Bunlar, Allah'ın rahmetine kavuşacaklar" dediler ve hallerini bozalım diye hücum ettiler. Köpek bunları gördü, onları uzaklaştırmak için her ne kadar uğraştı ise de cinnîler hücum etmeye devam ediyordu. Köpek, çaresiz kaldı ve sonunda "Hû" diyerek Allah'u Teâlâ'dan yardım diledi. Köpeğin, "Hû" demesi üzerine de Allah'u Teâlâ bu yetmiş bin cinnînin hepsini öldürdü.

Ezen okunurken şeytanlar ezan sesinden kaçarlar, bu hâli gören köpekler de ağızlarını havaya kaldırır ve ulurlar. Bunların bu şekilde ulumaları, Ashâb-ı

Kehf’in köpeğinden kalmıştır.

İşte Cennete girecek on hayvandan birisi de, bu köpektir. Nitekim şu on hayvanın Cennete gireceği rivâyet edilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Kusvâ isimli devesi veya kendisini Sevr Mağarası’nda bekleyen yılan. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Hz. Ali Efendimize verdiği Düldül adlı beyaz katır. İbrâhim Aleyhisselâm’ın, İsmâil Aleyhisselâm’ın yerine kestiği koç. Sâlih Aleyhisselâm’ın mûcizesi olan deve. Yunus Aleyhisselâm’ı yutan balık. Mûsâ Aleyhisselâm’ın ineği. Üzeyr Aleyhisselâm’ın eşeği. Süleyman Aleyhisselâm’ın karıncası. Süleyman Aleyhisselâm’ın Hüdhüd kuşu. Ashâb-ı Kehf’in Kıtmîr isimli köpeği.

[1] Sûre-i Kehf, Âyet 25.

وَكَذٰلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَٓاءَلُوا بَيْنَهُمْۜ قَالَ قَٓائِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْۜ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍۜ قَالُوا رَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَا (
لَبِثْتُمْ فَابْعَثُٓوا اَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هٰذِهٖٓ اِلَى الْمَدِينَةِ فَلْيَنْظُرْ اَيُّهَٓا اَزْكٰى طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا
يُشْعِرَنَّ بِكُمْ اَحَدًا (١٩) اِنَّهُمْ اِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ اَوْ يُعٖيدُوكُمْ فٖي مِلَّتِهِمْ وَلَنْ تُفْلِحُٓوا اِذًا اَبَدًا (٢٠))

19-20. Onları böyle nasıl uyuttuysak, mağarada ne kadar zaman kaldıklarını birbirlerine sormaları (İlâhi kudretin sırrına ermeleri) için, öyle de uyandırdık. Onlardan biri: ″Ne kadar yattınız″ dedi. Bâzısı: ″Bir gün yahut bir günden az yattık″ dediler. Diğer bâzıları da dediler ki: ″Ne kadar uyuduğumuzu Rabbimiz daha iyi bilir. İçinizden birini şu gümüş para ile şehre gönderin, ahâliden hangisinin yiyeceği helâl ise ondan size bir rızık getirsin. Fakat çok dikkatli davransın ve sakın sizi kimseye sezdirmesin.* Çünkü onlar, sizin varlığınızı öğrenirlerse, sizi taşlayarak öldürürler yahut zorla dinlerine döndürürler ve o takdirde ebediyyen kurtuluşa eremezsiniz.″

İzah: Ashâb-ı Kehf uyandıklarında sakalları, saçları, tırnakları aşırı derecede uzamıştı. Karınları tok olup acıkmamışlardı. Köpekleri, her sene tüyünü döktüğü için kocaman bir tüy yığını olmuştu. Onlar dediler ki:

- Biz ne kadar yattık? İçlerinden birisi:

- Dün yattık, bugün kalktık, dedi. Diğer birisi:

- Yarım gün yattık, dedi. Bir diğeri de:

- Bu kadar az yattıysak; saçımız, sakalımız, tırnaklarımız neden bu kadar uzamış? dedi.

Karınlarının acıkmadığından, kendileri de yattıkları yaşta kalktıkları için birazı, ″Bir gün yattık″ dediler. Birazı da, ″Yarım gün yattık″ dediler. Saçlarının, sakallarının uzamasından da çok uzun zaman geçmesi lâzımdı. İçlerinden en büyükleri olan Yemliha:

- Bizim ne kadar yattığımızı ancak Allah bilir, dedi. Mağaraya yatmazdan evvel, çobanın sütünü sattıklarından, yanlarında biraz para vardı. Yemliha:

- Ben gideyim. Bu parayla biraz ekmek alayım. Hem de ayın kaçı, hangi yıldayız, öğreneyim, dedi. Parayı aldı, fırıncıya gitti. Saçları, sakalları birbirine karışmış, çok uzamış, tırnakları çok uzun, çok acaip bir haldeydi. Fırıncıdan ekmek aldı. Parayı verdi. Fırıncı parayı aldı ve:

- Siz define mi buldunuz? Bu para, çok önce yaşamış olan Takyanus'un parası, dedi. Bunlar, hâlen Takyanus'un yaşadığını zannediyorlardı.

Bir insan çok eski, unutulmuş, hükmü geçmiş bir şeyi söylerse, ona ″Kande giden Takyanus″ derler. Bu, ata sözüdür. Yani ″Takyanus zamanı geçti, sen hangi Takyanus'tan bahsediyorsun″ demektir. Yemliha:

- Ben, dün süt sattım, sütün parası, dedi. Fırıncı:

- Bu, çok önce yaşamış olan Takyanus'un parasıdır, dedi. Yemliha:

- Takyanus'un ahvâlinden sorunca da, Fırıncı:

- Takyanus öleli üç yüz sene oldu, dedi.

Takyanus geçmiş. Îsâ Aleyhisselâm gelmiş. O da dünyâdan göğe çekilmiş. Îsâ Aleyhisselâm:

- Bir zaman gelecek, Ashâb-ı Kehf uyanıp zâhire çıkacak, onlara sahip çıkın, demişti. Oranın halkı Müslüman olmuştu. Onun için padişah:

- Ashâb-ı Kehf'i görene, bulana, yerini haber verene şu kadar ödül vereceğim, demişti. Fırıncı, bunların Ashâb-ı Kehf olduğunu anlayınca, koşarak gelip

padişaha haber verdi ve ödülü aldı. Padişah, Yemliha‘yı sarayına çağırttı. Padişah:

- Arkadaşlarını da getirelim, sarayımda rahat edin, dedi. Padişah emretti ve bir tören kıtası hazırlandı. Yemliha‘yı da aldılar. Padişah ve Yemliha önde, tören kıtası arkada, mağaranın kapısına geldiler. Yemliha:

- Benim arkadaşlarım, Takyanus hâlâ sağ diye korkuyorlar. Biz içeri girersek onlar korkarlar. Önden ben gideyim, onlara haber vereyim. Ben, sizi çağırırım. Siz o zaman gelin, dedi ve Yemliha önden gitti.

وَكَذٰلِكَ اَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوا اَنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَاَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فٖيهَاۚ اِذْ يَتَنَازَعُونَ بَيْنَهُمْ اَمْرَهُمْ فَقَالُوا (
ابْنُوا عَلَيْهِمْ بُنْيَانًاۜ رَبُّهُمْ اَعْلَمُ بِهِمْۜ قَالَ الَّذٖينَ غَلَبُوا عَلٰٓى اَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا (٢١))

21. Böylece, insanları onların hâlinden haberdar ettik ki, Allah’u Teâlâ‘nın (diriltme hususundaki) vaadinin hak olduğunu ve kıyâmetin gerçekleşmesinde de hiçbir şüphe olmadığını bilsinler. Hani bir zaman halk, aralarında Ashab-ı Kehf’in durumu hakkında tartışıyorlardı. Bir kısmı, ″Mağaranın kapısını bir bina ile kapatalım, Rableri onların hâlini daha iyi bilir″ dediler. Görüşleri kabul gören diğer kısım ise, ″Mağaranın önüne mutlaka bir mescit yapmalıyız″ dediler.

İzah: Yemliha, mağaraya girdi ve arkadaşlarına: ″Biz yatalı üç yüz dokuz sene olmuş.[1] Biz yatınca Takyanus ölmüş, Îsâ Aleyhisselâm gelmiş. Bizi haber vermiş, millet bize çok büyük saygı duyuyor. Padişah da geldi. İçeri girebilmesi için bizden izin bekliyor. Biz gidersek birazı elimizi öpecek. Birazı bize vaaz ettirecek. Biz, Takyanus‘un yanında vezirlikten başka bir şey yapmadık. Hiçbir şey bilmiyoruz, ne söyleyeceğiz? Gelin ben bir duâ edeyim, siz de âmin! deyin. Bizi üç yüz dokuz sene saklayan, uyutan Allah’u Teâlâ, kıyâmete kadar bizi saklasın″ dedi ve duâ etti. Bunların hepsi kayboldular.

Kral ilk defa çağırdı, ses çıkmayınca tekrar çağırdı, yine ses çıkmayınca, içeri girdiler. Köpeğin yattığı yeri, tüylerini, Ashâb-ı Kehf‘in yattıklarını, kalkınca oralarda gezdiklerinin izlerine rastladılar. Başka bir şey göremediler. Ve o mağaranın önüne bir mescit yaptılar. Onlar kıyâmete yakın kalkıp, Müslümanlara yardımcı olacaklardır.

İşte bu zâtların Allah’u Teâlâ’nın kudretiyle hâlen uyumaya devam ettikleri ve Hz. Îsâ’nın yeryüzüne inmesiyle tekrar uyanıp ona yardım edeceklerine dair

İmam Şa’rani’nin ″Muhtasaru Tezkirat’il-Kurtubî″ adlı eserinde nakledilen Hadis-i Şerif’te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِذَا نَزَلَ عِيسَى عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ قَتَلَ الْمَسِيخ الدَّجَّال وَيَخْرُجُ يَأْجُوج وَمَأْجُوج وَيَمُوتُونَ وَيَبْقَى عِيسَى عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ وَدِينُ الْاِسْلاَمِ وَلاَ يَعْبُدُ فِى الْاَرْضِ غَيْر اللّٰه وَاَنَّهُ يَحُجُّ، وَيَحُجُّ اَصْحَابُ الْكَهْفِ مَعَهُ (مختصر تذكرة القرطبى)

″Îsâ Aleyhisselâm yeryüzüne inince, Deccal’i öldürecek. Ye’cûc ile Me’cûc çıkacak ve onlar da ölecekler. Îsâ Aleyhisselâm ile İslâm Dîni kalacak. O zaman da yeryüzünde Allah’tan başka hiçbir şeye ibâdet edilmeyecek. Îsâ Aleyhisselâm haccedecek, beraberinde Ashâb-ı Kehf de haccedecekler.″[2]

[1] Onların üç yüz dokuz sene uyudukları Sûre-i Kehf, Âyet 25’te açıkça geçmektedir.

[2] İmâm-ı Şa’râni, Muhtasaru Tezkirat’il-Kurtubî, s. 188-189.

سَيَقُولُونَ ثَلٰثَةٌ رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْۚ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًا بِالْغَيْبِۚ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْۜ قُلْ رَبّ۪ي اَعْلَمُ بِعِدَّتِهِمْ مَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا قَل۪يلٌ فَلَا تُمَارِ ف۪يهِمْ اِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًاۖ وَلَا تَسْتَفْتِ ف۪يهِمْ مِنْهُمْ اَحَدًا ﴿٢٢﴾

22. ″Onlar üçtü, dördüncüleri köpekleri idi″ diyecekler ve ″Onlar beşti, altıncıları köpekleri idi″ diyecekler. Bu sözleri zandan ibârettir. Üçüncü bir taife de diyecektir ki: ″Onlar, yedi idi, sekizincisi köpekleri idi.″ Ey Resûlüm! ″Onların sayılarını Rabbim daha iyi bilir. İnsanlardan onları bilen pek azdır″ de. Ey Resûlüm! Artık onlar hakkında sana bildirilenler dışında bir tartışmaya girme ve bunlardan hiçbirine Ashâb-ı Kehf ile ilgili bir şey sorma!

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen Ashâb-ı Kehf’in isimlerine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(مَا يَعْلَمُهُمْ إلا قَلِيلٌ) أَنَا مِنْ أُولَئِكَ الْقَلِيلِ مكسمليثا وَتَمْلِيخَا وَهُوَ الْمَبْعُوثُ بِالْوَرِقِ إِلَى الْمَدِينَةِ وَمرطولس وَيثبونس وَذرتونس وَكفاشطيطوس ومنطنواسيسوس وَهُوَ الرَّاعِي وَالْكَلْبُ اسْمُهُ قِطْمِيرُ قَالَ أَبوا عبد الرحمن: بَلَغَنِي أَنَّهُ مَنْ كَتَبَ هَذِهِ الأَسْمَاءَ فِي شَيْءٍ وَطَرَحَهُ فِي حَرِيقٍ سَكَنَ الْحَرِيقُ (طس عن ابى عبد الرحمن)

Sûre-i Kehf, Âyet 22’de Ashâb-ı Kehf’in sayıları hakkında: ″İnsanlardan onları bilen pek azdır″ diye geçen kişilerden biri de benim. Bunların isimleri: Meksemilisa, gümüş paralarla şehre gönderilen Temlîha, Mertûlüs, Yesbûnüs, Zertûnes, Kefeştaytûs ve çoban olan Mentanivâsînus’tur. Köpeklerinin adı ise

Kıtmîr’dir. Râvi Ebû Abdurrahman dedi ki: ″Bana ulaştığına göre, kim bu isimleri bir şeye yazar da yangına atarsa, ateş hemen sönermiş.″[1]

Bir rivâyete göre de bunların adları sırasıyla; ″Yemliha, Mekselina, Mislina, Mernuş, Debernuş, Şâzenuş″ idi. Bunlar, sarayda büyümüş, Güneş ve sıcak görmemişlerdi. Yolda giderken, sıcakta elleri ve yüzleri kızarırdı. Fazla yol yürümediklerinden ayaklarının altı kabarmış ve patlamıştı. Bu vaziyette iken bir çobanla karşılaştılar. Çobanın adı, ″Kefeştatayyuş″ idi. Çoban:

- Nerden gelip, nereye gidiyorsunuz? diye sordu. Bunlar:

- Biz yolcuyuz, geziyoruz dediler. Çoban:

- Siz kendinizi saklıyorsunuz. Siz, saray adamlarına benziyorsunuz. Güneş‘te boyunlarınız, yüzleriniz kızarmış, ayaklarınız kabarmış, patlamış. Seyyah adam devamlı gezer. Bunlara alışkın olur. Sizin seyyah olmadığınız besbelli, dedi. Bunlar, gizlice aralarında konuşup çobana doğruyu söylemeye karar verdiler. İçlerinden biri:

- Biz, Takyanus‘un yanında vezirdik. Şehri düşman basınca, Takyanus üzüntüsünden bayıldı. Bunu görünce, eğer gerçek bir ilah olsaydı, bayılmazdı, dedim. Bu durumu arkadaşlarıma anlattım. Onlar da benim fikrimi benimsediler. Yanında kalsak, duyarsa, bizi öldürtür. Makam, mevkii, aile, çocuklarımız, şan ve şerefimizi bırakıp her şeyi göze aldık ve kaçtık, dediler. Bunun üzerine çoban:

- Ben de sizinle geleceğim, dedi. Bunlar:

- Senin koyunların, köpeğin var, dediler. Çoban gelince, koyunlar da arkasına düştü. Gelmeye başladı. Çoban:

- Durun! diye çağırdı. Koyunların her birisi birer taş oldu.

Bu sefer köpek arkalarına düştü. Bunlar, çobana:

- Köpek havlar ve yerimizi bildirir, dediler. Çoban, gitsin diye köpeği taşlamaya başladı. Köpek lisâna geldi:

- Beni taşlamayın, söz veriyorum havlamayacağım, dedi ve böylece ″Köpek″ de, kendileri ile beraber geldi.

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7063.

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَايْءٍ اِنِّي فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًاۙ (٢٣) اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُۘ وَاذْكُرْ رَبَّكَ اِذَا نَسٖيتَ وَقُلْ عَسٰٓى اَنْ يَهْدِيَنِ رَبّٖي لِاَقْرَبَ مِنْ هٰذَا رَشَدًا (٢٤)

23-24. Hiçbir şey hakkında, ″Ben bunu mutlaka yarın yaparım″ deme.* Ancak ″İnşâallah (yaparım)″ de. Bunu demeyi unutursan, hatırına geldiğinde Rabbini zikret (İnşâallah de) ve ″Umulur ki, Rabbim beni bundan daha yakın bir dosdoğru hayra eriştirir″ de.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Umulur ki, Rabbim beni bundan daha yakın bir dosdoğru hayra eriştirir″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat; Umulur ki, Rabbim Teâlâ, Ashâb-ı Kehf'in kıssasından daha ziyâde Peygamberliğimin ispatına delil olacak ve insanları irşad edecek haberleri ve havâdisi bana bildirir, demektir.

Yahudilerin yönlendirmeleri ile Kureyş müşrikleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek ona Ashâb-ı Kehf, Zulkarneyn ve ruh hakkında sormuşlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de onlara:

- Yarın sorduğunuz şeyleri size haber vereceğim, diye buyurdu. Fakat İnşâallah demedi. Bunun üzerine müşrikler:

- Bize yarın söylerim, diye vaad etti. İşte on beş gün de oldu, fakat kendisine sorduğumuz şeyleri hâlâ bize haber veremedi, diye dedikodu yapmaya başladılar. Nihâyet on beş gün sonra Ruh hakkındaki Âyet-i Kerîme ve Kehf Sûresi inmiş ve onların sorularına cevap gelmiştir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Kehf, Âyet 23-24'te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e; İnşâallah, demeden bir şeyi yarın yaparım diye söylememesi gerektiğini beyan etmiş ve vahyin gecikme sebebinin de bu olduğunu vurgulamıştır.

Nakledildiğine göre, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ:

أَنَّهُ كَانَ: يَرَى الاسْتِثْنَاءَ وَلَوْ بَعْدَ سَنَةٍ، ثُمَّ قَرَأَ (وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدًا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ وَاذْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ) يَقُولُ: إِذَا ذَكَرْتَ. (طب عن ابن عباس)

(Unutan için) ″İnşâallah″ demeyi bir sene sonra dahi olsa uygun görür ve ″Hiçbir

şey hakkında, ″Ben bunu mutlaka yarın yaparım″ deme.* Ancak ″İnşâallah (yaparım)″ de. Bunu demeyi unutursan, hatırına geldiğinde Rabbini zikret (İnşâallah de)…″ diye devam eden Sûre-i Kehf, Âyet 23-24’ü okurdu.[1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 10906; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7061.

وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا (٢٥) قُلِ اللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا لَبِثُواۚ لَهُ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ (
وَالْاَرْضِۜ اَبْصِرْ بِهِ وَاَسْمِعْۜ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّۘ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ اَحَدًا (٢٦)

25-26. Ashâb-ı Kehf’in uyuyarak mağaralarında kaldıkları müddet, üç yüz senedir. Dokuz sene de artırdılar.* Ey Resûlüm! De ki: ″Onların mağaralarında ne kadar kaldığını Allah’u Teâlâ daha iyi bilir. Göklerin ve yerin gaybını bilmek O‘na mahsustur. O, ne güzel görür ve ne güzel işitir. Onlar için O‘ndan başka bir dost yoktur. O, hükmüne hiçbir kimseyi ortak etmez.″

İzah. Ashâb-ı Kehf üç yüz dokuz yıl yattılar ve yattıkları yaşta kalktılar. Onların ne kadar yattığını Allah’u Teâlâ bilir ve onu kullarına bildirince, kullar da haberdar olurlar. Yoksa Allah bildirmez ise doğrusunu kimse bilemez, demektir.

Miladi takvim ile Hicrî takvim arasındaki fark, her yüz sene de yaklaşık üç senedir. Miladi takvimin üç yüz yılı, Hicri takvimin yaklaşık olarak üç yüz dokuz yılına tekabul eder. Miladi yıl, üç yüz altmış beş gündür. Ay yılı ise, üç yüz elli beş gündür. Fark buradan kaynaklanmak-tadır. İşte âyette üç yüz diye buyrulması miladi yıla göredir, artırarak üç yüz dokuz, diye buyrulması da hicri yıla göredir. Onların, mağarada kaldıklarının tespit edilmesinden, bu sûrenin inişine ve uyanacakları zamana kadar geçen süreyi de ancak Allah’u Teâlâ bilir.

Ashâb-ı Kehf’in başından geçen bu hâdise, yani ölmeden üç yüz dokuz sene uyumaları büyük bir kerâmettir. Sûre-i Bakara, Âyet 259’da geçtiği üzere, Üzeyr Aleyhisselâm da yatıp yüz sene sonra kalkmıştı. İşte bu türden olağanüstü hâdiseler, Peygamberler tarafından gerçekleşirse, buna ″Mûcize″ denir. Ashâb-ı Kehf’te olduğu gibi Peygamber olmayan velî kullar tarafından gerçekleşenlere de ″Kerâmet″ denir. Her ikisi de Allah’u Teâlâ’dandır.

Kerâmet hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(رُبَّ أَشْعَثَ مَدْفُوعٍ بِالْأَبْوَابِ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللّٰهِ لَأَبَرَّهُ. (م عن ابى هريرة

″Saçı dağınık, herkes tarafından hakir görülen öyle adamlar vardır ki, şâyet bir şeyin olması için Allah üzerine yemin ederse, muhakkak Allah'u Teâlâ onu bu yemininde doğru çıkarır.″[1]

Yine bu hususta nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de, Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَنْ عَادَى لِى وَلِيًّا فَقَدْ اٰذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ اِلَيَّ عَبْدِى بِشَيْءٍ أَحَبَّ اِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ وَمَا يَزَالُ عَبْدِى يَتَقَرَّبُ اِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى اُحِبَّهُ فَاِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ لَهُ سَمْعُهُ الَّذِى يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِى يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِى يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِى يَمْشِى بِهَا وَاِنْ سَأَلَنِى أَعْطَيْتُهُ وَلَوِ اسْتَعَاذَنِى لأُعِيذُنِيهِ (خ حب ق عن ابى هريرة)

Her kim Benim evliyâmdan birine düşmanlık ederse, Bana karşı harp ilan eyledi. Kulum Bana farz namazı kılarken yakın olduğu gibi başka bir şey ile yakın olamaz. O kulum, nâfilelere devam ettiği sürece, bu yakınlığı devam eder. Hattâ o kulumu severim. Bir kulumu seversem; onun işiten kulağı Ben olurum, Benim ile işitir. Gören gözü Ben olurum, Benim ile görür. Tutan eli Ben olurum, Benim ile tutar ve yürüyen ayağı Ben olurum, Benim ile yürür. Benden ne isterse istediğini veririm. Bana sığınır ise Ben de onu muhafazama alırım.[2]

İşte bu âyetlerde bahsedilen Ashâb-ı Kehf, Takyanus'un vezirleriydi. Böyle bir makamı sırf Allah korkusundan, ölümü göze alıp, her şeyini terk ederek kaçıp bir mağaraya sığındılar. Yapmış oldukları bu fedâkarlık Allah'u Teâlâ'nın çok hoşuna gitti. Bunlar bir anda evliyâlığın en üst makamına yükseldiler. Peygamber olmadıkları için, onlarda görülen bu harikulâde haller kerâmettir.

Kerâmet hakkında geniş bilgi için Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 37 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Birr 40 (138 bu Hadis-i Şerif'in benzer rivâyetleri, Beyhakî, Taberânî ve Hâkim tarafından da rivâyet edilmiştir. Bunlardan biri şöyledir:
رب رجل أشعث أغبر ذي طمرين لو أقسم على اللّٰه لابره
″Birtakım saçı dağınık, üstü başı tozlanmış eski elbiseli adam vardır ki, onlar şâyet bir şeyin olması için yemin etseler, Allah onları doğru çıkarır.″ (Beyhakî, Şu'ab'ul Îman, Hadis No: 10093; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 5925)

[2] Sahih-i Buhârî, Rikâk 38; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 330/3.

(وَاتْلُ مَٓا اُوْحِيَ اِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَۜ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهٖ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهٖ مُلْتَحَدًا (٢٧

27. Ey Resûlüm! Rabbinin kitabından sana vahyedileni oku. O'nun kelimelerini

değiştirecek yoktur. O’ndan başka sığınacak da bulamazsın.

(وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذٖينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرٖيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْۚ تُرٖيدُ زٖينَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ اَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ وَكَانَ اَمْرُهُ فُرُطًا (٢٨)

28. Ey Resûlüm! Sen nefsine (Ashâbın ter kokularına ve sözlerine) sabret. Onlarla beraber ol ki onlar, sabah akşam Rablerine duâ ederler ve O’nun Cemâlini dilerler. Sakın dünyâ hayâtının ziynetini dileyerek gözlerini onlardan başkasına çevirme. Bizi zikretmekten kalbini gâfil bıraktığımız, hevâsına tâbi olan kimselere uyma. Onlar haddini aşmış kimselerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen husus, Sûre-i En’am, Âyet 52’de de şöyle geçmektedir:

″Ey Resûlüm! Rablerinin Cemâlini dileyerek, sabah akşam O’na duâ edenleri yanından kovma. Sen onların (Ashâbın uzaklaştırılmasını isteyen kâfirlerin) amellerinden mesul olmadığın gibi, onlar da senin amellerinden mesul değildir. Eğer onları uzaklaştırırsan, zâlimlerden olursun.″

Bu âyetlerde geçen ″Duâ″ ifadesi kelime olarak; çağırmak, nidâ etmek anlamındadır. Âyette kastedilen mânâ da, Mü’minlerin Allah’u Teâlâ’yı zikretmeleridir. Bu hususta İbrâhim en-Nehâi ve Mansur Hazretlerinden nakledildiğine göre:

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَوةِ وَالْعَشِيِّ) قَالَ: هُمْ أَهْل الذِّكْر (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن منصور وعن ابراهيم)

Âyet-i Kerîme’de: ″Ey Resûlüm! Rablerinin Cemâlini dileyerek, sabah akşam O’na duâ edenleri yanından kovma″ diye geçen kişiler, zikir ehli olanlardır.″[1]

Âyet-i Kerîme’de: ″Onlarla beraber ol ki onlar, sabah akşam Rablerine duâ ederler ve O’nun Cemâlini dilerler″ diye geçen ifadede ″Dilerler″ diye tercüme ettiğimiz ″Yurîdûne″ kelimesi, burada fiil şeklinde kullanılmıştır. Bu kelimenin ism-i fâil şekli de ″Mürid″ diye ifade edilir. Mürid ise dileyen, arzulayan, istekli anlamına gelmektedir. Tasavvuf yolunda olan kişilerin ″Mürid″ diye isimlendirilmesi ise onların, Rablerinin Cemâlini ve rızâsını dileyerek, ihlasla Allah’u Teâlâ’ya ibâdet etmeleri sebebiyledir.

Sûre-i Kehf, Âyet 28 ve Sûre-i En’am, Âyet 52-55’in nüzul sebebine dair

Habbâb Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise anlatılmıştır:

قَالَ جَاءَ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ التَّمِيمِيُّ وَعُيَيْنَةُ بْنُ حِصْنٍ الْفَزَارِيُّ فَوَجَدَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ صُهَيْبٍ وَبِلَالٍ وَعَمَّارٍ وَخَبَّابٍ قَاعِدًا فِي نَاسٍ مِنَ الضُّعَفَاءِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَلَمَّا رَأَوْهُمْ حَوْلَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقَرُوهُمْ فَأَتَوْهُ فَخَلَوْا بِهِ وَقَالُوا إِنَّا نُرِيدُ أَنْ تَجْعَلَ لَنَا مِنْكَ مَجْلِسًا تَعْرِفُ لَنَا بِهِ الْعَرَبُ فَضْلَنَا فَإِنَّ وُفُودَ الْعَرَبِ تَأْتِيكَ فَنَسْتَحْيِي أَنْ تَرَانَا الْعَرَبُ مَعَ هَذِهِ الْأَعْبُدِ فَإِذَا نَحْنُ جِئْنَاكَ فَأَقِمْهُمْ عَنْكَ فَإِذَا نَحْنُ فَرَغْنَا فَاقْعُدْ مَعَهُمْ إِنْ شِئْتَ قَالَ نَعَمْ ... (ه عن خباب)

Akra’ b. Habis et-Temîmi ve Uyeyne b. Hısn el-Fezâri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldiler ve onu; fakir Müslümanlardan bir grup içinde Bilal, Suheyb, Ammâr ve Habbâb ile birlikte oturur buldular. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in çevresinde onları görünce, bu fakir ve köle olan Müslümanları hakir görerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e:

- Bizim için bunlardan ayrı bir oturum yapmanı, bize ayrı bir meclis tahsis etmeni isteriz. Böylece Araplar bizim bunlardan üstün olduğumuzu anlasınlar. Biliyorsun bize Arap kabilelerinden birtakım elçiler, heyetler gelir. Araplar’ın bizi, bu kölelerle birlikte görmelerinden utanırız. Dolayısıyla biz gelince onları yanından uzaklaştır. Bizim seninle işimiz bittikten sonra yine istersen onlarla ayrıca otur, dediler. Peygamber Efendimiz de (belki Müslüman olurlar ümidiyle):

- Olur, diye buyurunca, onlar:

- Olur demen yetmez, bizim için bunu yazılı hâle getir. Bunu bize yaz, dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunların söyledik-lerini kabul ettiğini yazmak üzere, Hz. Ali’yi çağırtıp üstüne yazılması için bir sayfa istedi. Biz, bir köşede oturuyorduk. O sırada Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve ″Ey Resûlüm! Rablerinin Cemâlini dileyerek, sabah akşam O’na duâ edenleri yanından kovma…″ diye devam eden Sûre-i En’am, Âyet 52’yi ve sonra bu âyetin devamında nâzil olan Sûre-i En’am, Âyet 53-55’i indirdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem elindeki sayfayı attı ve bizi yanına çağırdı. Yanına geldiğimizde:

″Size selâm olsun! Rabbiniz kendi üzerine rahmeti yazdı…″[2] diyordu. Ona yaklaştık. Hattâ o kadar yaklaştık ki, dizlerimizi onun dizleri üzerine koyduk. Bu âyetin inmesinden sonra biz eskiden olduğu gibi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında oturmaya devam ettik. O, yanımızdan kalkıp gitmek istediği

zaman kalkar gider, yanımızdan ayrılırdı. Ne zaman ki:

″Ey Resûlüm! Sen nefsine (Ashâbın ter kokularına ve sözlerine) sabret. Onlarla beraber ol ki onlar, sabah akşam Rablerine duâ ederler ve O’nun Cemâlini dilerler. Sakın dünyâ hayâtının ziynetini dileyerek gözlerini onlardan başkasına çevirme. Bizi zikretmekten kalbini gâfil bıraktığımız, hevâsına tâbi olan kimselere uyma. Onlar haddini aşmış kimselerdir″ mealindeki Sûre-i Kehf, Âyet 28 inince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte otururken vakit geç olup onun kalkma zamanı gelince, biz onun yanından kalkıp ayrılırdık ki, kalkıp gidebilsin.[3]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 11, s. 385; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 6, s. 76.

[2] Sûre-i En’am, Âyet 54.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 7.

(وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَٓاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَٓاءَ فَلْيَكْفُرْۜ اِنَّٓا اَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًاۙ اَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَاۜ وَاِنْ يَسْتَغٖيثُوا يُغَاثُوا بِمَٓاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَۜ بِئْسَ الشَّرَابُۜ وَسَٓاءَتْ مُرْتَفَقًا (٢٩)

29. Ey Resûlüm! O gâfillere de ki: ″Hak, Rabbiniz tarafından beyan olunandır. Artık dileyen îman etsin, dileyen kâfir olsun.″ Şüphesiz Biz, zâlimler için öyle bir ateş hazırladık ki, onun alevden duvarları kendilerini kuşatmaktadır. Eğer susuzluktan feryad edip yardım isterlerse, onlara yüzleri yakıp kavuran erimiş maden gibi bir su verilir. O ne kötü bir içecektir ve bulundukları yer ne kötüdür.

İzah: Cehennemliklerin içeceği su ile ilgili olarak Ebû Umâme Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onların önlerinde de Cehennem vardır. Orada onlara irinli sudan içirilir.* Onlar o sıvıyı yudumlamaya çalışırlar, fakat boğazından geçmez...″ [1] diye geçen âyetleri okudu ve buyurdu ki:

يُقَرَّبُ إِلَى فِيهِ فَيَكْرَهُهُ فَإِذَا أُدْنِيَ مِنْهُ شَوَى وَجْهَهُ وَوَقَعَتْ فَرْوَةُ رَأْسِهِ فَإِذَا شَرِبَهُ قَطَّعَ أَمْعَاءَهُ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ دُبُرِهِ يَقُولُ اللّٰهُ {وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ} وَيَقُولُ {وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ} (ت عن ابى امامة)

″Bu su, ağzına yaklaştırılır fakat ondan tiksinir. Kendisi ona yaklaşacak olursa,

yüzünü yakar ve başındaki saçlar o suyun içerisine düşer. O suyu içecek olursa, bağırsaklarını parçalar ve dübüründen çıkar. Allah’u Teâlâ: ″… Bunlara nâil olanlar, ateşte ebedî olup kaynar sular içirilerek bağırsakları parçalanan kimseler gibi midir?″[2] Ve ″… Eğer susuzluktan feryad edip yardım isterlerse, onlara yüzleri yakıp kavuran erimiş maden gibi bir su verilir. O ne kötü bir içecektir ve bulundukları yer ne kötüdür″[3] diye buyurmaktadır.[4]

[1] Sûre-i İbrâhîm, Âyet 16-17.

[2] Sûre-i Muhammed, Âyet 15.

[3] Sûre-i Kehf, Âyet 29.

[4] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7029.

(اِنَّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اِنَّا لَا نُض۪يعُ اَجْرَ مَنْ اَحْسَنَ عَمَلًاۚ (٣٠) اُولٰٓئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْر۪ي
مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ ف۪يهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَاِسْتَبْرَقٍ مُتَّكِـ۪ٔينَ
ف۪يهَا عَلَى الْاَرَٓائِكِۜ نِعْمَ الثَّوَابُۜ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا (٣١))

30-31. Îman edip sâlih amellerde bulunanlara gelince, şüphesiz ki Biz, güzel amellerde bulunanların mükâfatını zâyi etmeyiz.* Onlar için altlarından nehirler akan Adn Cennetleri vardır. Onlar orada altından bileziklerle ziynetlenirler ve sündüs ve ipekten yeşil elbiseler giyerler. Onlar orada tahtlar üzerine otururlar. O ne güzel bir mükâfattır ve orası ne güzel bir yerdir.

İzah: Adn Cenneti hakkında geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 72 ve izahına bakınız.

(وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِاَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ اَعْنَابٍ وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًاۜ (٣٢)
كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ اٰتَتْ اُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِمْ مِنْهُ شَيْـًٔاۙ وَفَجَّرْنَا خِلَالَهُمَا نَهَرًاۙ (٣٣) وَكَانَ لَهُ ثَمَرٌۚ فَقَالَ لِصَاحِبِه۪ وَهُوَ
يُحَاوِرُهُٓ اَنَا۬ اَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَاَعَزُّ نَفَرًا (٣٤) وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِنَفْسِه۪ۚ قَالَ مَٓا اَظُنُّ اَنْ تَب۪يدَ هٰذِه۪ٓ اَبَدًاۙ (٣٥)
وَمَٓا اَظُنُّ السَّاعَةَ قَٓائِمَةًۙ وَلَئِنْ رُدِدْتُ اِلٰى رَبّ۪ي لَاَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا (٣٦))

32-36. Ey Resûlüm! Onlara biri Mü’min, diğeri kâfir iki kimsenin misâlini beyan et. Onlardan birine (kâfire), iki üzüm bağı verdik ve o bağların etrafını hurma ağaçlarıyla kuşattık ve aralarında ekin yetiştirdik.* Bu bağlardan her biri, hiç eksiksiz meyvesini verdi. O bağların arasından nehirler akıttık.* Ve o adamın, bu bağlardan başka çok malı da vardı. Bu adam, Mü’min arkadaşıyla

konuşarak, ″Ben malca senden zenginim, adamca da senden daha kuvvetliyim″ dedi.* O kâfir, nefsine zulmederek kendi bağına girdi ve dedi ki: ″Ben zannetmem ki, bu ebediyyen yok olsun!* Ve zannetmem ki, kıyâmet kopsun. Eğer kıyâmet kopup da Rabbimin huzuruna çıkarılsam bile, elbette bundan daha hayırlı bir âkibet bulurum.″

قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ اَكَفَرْتَ بِالَّذ۪ي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوّٰيكَ رَجُلًاۜ (٣٧) لٰكِنَّا۬ هُوَ اللّٰهُ رَبّ۪ي وَلَٓا اُشْرِكُ بِرَبّ۪ٓي اَحَدًا (٣٨) وَلَوْلَٓا اِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَٓاءَ اللّٰهُۙ لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِۚ اِنْ تَرَنِ اَنَا۬ اَقَلَّ مِنْكَ مَالًا وَوَلَدًاۚ (٣٩) فَعَسٰى رَبّ۪ٓي اَنْ يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِنَ السَّمَٓاءِ فَتُصْبِحَ صَع۪يدًا زَلَقًاۙ (٤٠) اَوْ يُصْبِحَ مَٓاؤُ۬هَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَط۪يعَ لَهُ طَلَبًا (٤١)

37-41. Mü’min arkadaşı, ona cevap vererek dedi ki: ″Seni topraktan,[1] sonra nutfe’den (sperm’den) yaratan ve sonra adam şekline getiren Allah’ı inkâr mı ediyorsun?* Lâkin O Allah, benim Rabbimdir. Ben, Rabbime kimseyi ortak koşmam.* Bağına girdiğin vakit, ″Mâşâallah, lâ kuvvete illâ billâh (Allah’ın dilediği olur, kuvvet ancak Allah’a mahsustur)″ deseydin ya! Sen beni, mal ve evlat yönünden kendinden daha az görüyorsan,* umulur ki Rabbim bana senin bağından daha hayırlısını verir ve senin bağına da semâdan yıldırımlar indiriverir ve bağın da kupkuru bir yer oluverir.* Yahut bağın suyu çekiliverir de bir daha onu aramakla bulamazsın.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Bağına girdiğin vakit, ″Mâşâallah, lâ kuvvete illâ billâh (Allah’ın dilediği olur, kuvvet ancak Allah’a mahsustur)″ deseydin ya!″ diye buyrulmaktadır. Bir kısım âlimler bu âyete bakarak, bir kimsenin kendi durumunu, çocuğunu ve malını beğenmesi hâlinde bile, ″Mâşâallah, lâ kuvvete illâ billâh″ demesi gerektiğini söylemişlerdir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ دَوَاءٌ مِنْ تِسْعَةٍ وَتِسْعِينَ دَاءً، أَيْسَرُهَا الْهَمُّ (ابن مردويه عن أبي هريرة

″Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh (güç ve kuvvet ancak Allah’a mahsustur) ifadesi, en hafifi, üzüntüyü gidermek olmak üzere doksandokuz derde çaredir.″[2]

[1] Bu ifadeden maksat, insanlığın atası olan Âdem Aleyhisselâm’ın, topraktan yaratılmasıdır.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 479.

(وَاُحِيطَ بِثَمَرِهِ فَاَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلٰى مَٓا اَنْفَقَ فٖيهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَا لَيْتَنٖي لَمْ اُشْرِكْ بِرَبّٖٓي اَحَدًا (٤٢) وَلَمْ تَكُنْ لَهُ فِئَةٌ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَمَا كَانَ مُنْتَصِرًاۜ (٤٣) هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلّٰهِ الْحَقِّۜ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًاۙ (٤٤))

42-44. Derken âfat, onun ürünlerini kuşatıp yok etti. Ve bağının çardakları çökmüş olduğu halde, masraflarına üzülerek ellerini oğuşturmaya ve "Keşke Rabbime hiçbir kimseyi ortak koşmasaydım!" demeye başladı.* Halbuki Allah'tan başka ondan bu âfatı defedecek bir topluluğu yoktu ve kendi kuvvetiyle de bu âfatı defedemedi.* Böyle bir durumda, velâyet (himâye ve yardım) hak olan Allah'a mahsustur. O'nun verdiği mükâfat da daha hayırlıdır, âkıbet de daha hayırlıdır.

İzah: Bu âyetlerde kulun rızkının, güç ve kuvvetinin Allah'u Teâlâ tarafından verildiği beyan edilmektedir. Bu sebeple bir Mü'minin, varlık hâlinde de yokluk hâlinde de bunun Allah'tan olduğunu bilerek hâline hamd ve şükür etmesi gerektiği bildirilmektedir. Para çokluğu ve makam yüksekliği insanı kurtaramaz. Aksine bu makam ve paraya sahip olan kimse nefsine hâkim olmazsa, kendini kibre sevk edip Allah'ın rızâsının dışına çıkmasına sebep olur ve böylece her türlü günaha açık hâle gelir. Nitekim Firavun, Nemrut, Şeddat, Kârun, Ebû Cehil gibi kimselerde her türlü mal, makam, güç ve kuvvet vardı. Bunlar bu güç ve makamlarına güvenerek, hevalarına uyup helâk oldular.

(وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَٓاءٍ اَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَٓاءِ فَاخْتَلَطَ بِهٖ نَبَاتُ الْاَرْضِ فَاَصْبَحَ هَشٖيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَاحُۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُقْتَدِرًا (٤٥))

45. Ey Resûlüm! O kâfirlere dünyâ hayatını misal olarak beyan et. Dünyâ hayatı şuna benzer ki; Biz semâdan yağmur indiririz. Onunla birbirine girmiş yeryüzü bitkileri yetişir. En sonunda da kuruyup rüzgârın savurduğu çerçöp hâline gelir. Allah'u Teâlâ her şeye muktedirdir.

İzah: Allah'u Teâlâ birçok Âyet-i Kerîme'de buna benzer misaller vererek dünyânın geçici olduğunu, biz kullarına bildirmiş, kendimizi dünyâya kaptırmamamızı ve emirlerine uymamızı emretmiştir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Hadîd, Âyet 20'de de şöyle buyurmaktadır:

Bilin ki, dünyâ hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda bir öğünme, mal ve evlatların çoğalmasından ibârettir. Dünyâ hayatı şuna benzer ki; yağmur yağar ve onunla hâsıl olan bitkiyi çiftçiler beğenirler. Lâkin çok geçmeden kurur, sararır, sonra da çer çöp hâline gelir. İşte (dünyâyı üstün görenler için) âhirette şiddetli bir azap vardır. Ve (Mü'minler için) Allah'ın bağışlaması ve rızâsı vardır. Dünyâ hayatı, aldatıcı bir menfaatten başka bir şey değildir.

))اَلْمَالُ وَالْبَنُونَ زٖينَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۚ وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ اَمَلًا (٤٦ (

46. Mal ve oğullar dünyâ hayatının ziynetidir. Bakî kalacak olan sâlih ameller ise, Rabbinin katında sevap olarak da hayırlıdır, ümit olarak da hayırlıdır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen mal ve oğullardan maksat, mallar ve çocuklar anlamındadır. Bu husus Sûre-i Teğâbün, Âyet 15'te de şöyle geçmektedir: ″Şüphesiz ki, mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır. Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır.″

Bâki kalacak olan sâlih ameller hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اسْتَكْثِرُوا مِنَ الْبَاقِيَاتِ الصَّالِحَاتِ، قِيلَ: وَمَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ: التَّكْبِيرُ وَالتَّهْلِيلُ وَالتَّسْبِيحُ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ (حب حم ك عن ابى سعيد الخدرى)

″Bâki olan salih amelleri çokça işleyin.″ Ashâb: ″Yâ Resûlallah! Bu salih ameller nedir?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Allah'u Ekber,[1] Lâ ilâhe illallâh,[2] Subhânallâh,[3] Elhamdulilâh[4] ve Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh[5] demektir.″[6] Bir diğer nakilde de ziyâdeyle:

وَهُنَّ يَحْطُطْنَ الْخَطَايَا كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا وَهُنَّ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ (طب عن ابى الدرداء)

″Bu ameller, günahları, ağaçların yapraklarını dökmesi gibi döker. Yine bunlar Cennet hazinelerindendir.″[7]

Hz. Ali Kerremallâhu veche, bu Âyet-i Kerîme hakkında şöyle buyurmuştur:

الْحَرْث حَرْثَانِ فَحَرْث الدُّنْيَا الْمَال وَالْبَنُونَ وَحَرْث الْآخِرَة الْبَاقِيَات الصَّالِحَات وَقَدْ يَجْمَعهُنَّ اللّٰهُ تَعَالَى لِأَقْوَامٍ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن على)

″Ekin iki türlüdür. Mal ve oğullar, dünyâ ekinidir. Âhiret ekini ise, kalıcı olan

sâlih amellerdir. Kimi zaman Allah’u Teâlâ, bâzı kimselere bunları bir arada verebilir.″[8]

[1] Allah, en büyüktür.

[2] O’ndan başka ilah yoktur.

[3] Allah, noksan sıfatlardan uzaktır.

[4] Hamd, O’na mahsustur.

[5] Güç ve kuvvet ancak Allah’a mahsustur.

[6] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 841; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11288; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1843; Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr’ül-Mensûr, c 9, s. 485.

[7] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 43665; Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr’ül-Mensûr, c 9, s. 485, 486.

[8] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 10, s. 414; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 44231.

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْاَرْضَ بَارِزَةًۙ وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ اَحَدًاۚ (٤٧) وَعُرِضُوا عَلٰى رَبِّكَ صَفًّاۜ (لَقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍۘ بَلْ زَعَمْتُمْ اَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُمْ مَوْعِدًا (٤٨)

47-48. Ey Habîbim! O günü hatırlat ki, dağları yürütürüz ve yeryüzünü dümdüz görürsün. Biz onları mahşerde toplarız da, içlerinden hiçbirini bırakmayız.* O gün onların hepsi, saf saf Rabbine arz olunurlar. Onlara: ″Şüphesiz ki, sizi ilk yarattığımız gibi Bize geldiniz. Halbuki sizleri hesaba çekmek için bir yer ve zaman tayin etmediğimizi sanıyordunuz″ denilir.

İzah: Sûre-i Tâhâ, Âyet 105-108’de de kıyâmetin nasıl kopacağı şöyle beyan edilmiştir:

″Ey Resûlüm! Sana dağların ne olacağını sorarlar. De ki: ″Rabbim onları kum gibi savuracak,* yerlerini dümdüz, boş bir halde bırakacak.″* Artık orada ne bir çukur, ne de bir tümsek görebilirsin.* O gün halk, hiçbir tarafa sapmadan kendilerini mahşere dâvet edene tâbi olurlar ve sesler, Rahmân’ın heybetinden

kısılmıştır. Artık hafif bir sesten başkasını işitemezsin.″

Mahşer yeri hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى أَرْضٍ بَيْضَاءَ عَفْرَاءَ كَقُرْصَةِ النَّقِيِّ لَيْسَ فِيهَا عَلَمٌ لِأَحَدٍ (خ م عن سهل بن سعد)

″Mahşer günü insanlar, beyaz, duru beyaz ve kepekten arınmış undan yapılan çörek gibi bir saha üzerinde toplanırlar. O sahrada bir kimseye yol gösterecek (dağ, taş gibi) hiçbir alâmet yoktur.″[1]

[1] Sahih-i Buhâri, Rikâk 44; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 2 (28).

وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَا لِ هٰذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً اِلَّٓا اَحْصٰيهَاۚ وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًاۜ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ اَحَدًا۟ (٤٩)

49. Herkesin amellerinin yazılı olduğu amel defteri ortaya konulur. Ey Resûlüm! O zaman mücrimler, amel defterlerindeki suçlarından ve günahlarından korkarak, ″Eyvah bize! Bu nasıl bir defterdir ki, ne küçük bırakmış, ne büyük; günahlarımızın hepsini saymış, tesbit etmiş″ derler. Onlar bütün yaptıklarını karşılarında bulurlar. Senin Rabbin, hiç kimseye haksızlık etmez.

İzah: Kulların yaptıkları her şeyin amel defterine yazıldığına dair Sa’d İbn-i Cünâde Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ حُنَيْنٍ نَزَلْنَا قَفْرًا مِنَ الأَرْضِ لَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اجْمَعُوا مَنْ وَجَدَ عُودًا فَلْيَأْتِ بِهِ وَمَنْ وَجَدَ عَظْمًا أَوْ شَيْئًا فَلْيَأْتِ بِهِ قَالَ: فَمَا كَانَ إِلا سَاعَةً حَتَّى جَعَلْنَاهُ رُكَامًا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَتَرَوْنَ هَذَا فَكَذَلِكَ تَجْتَمِعُ الذُّنُوبُ عَلَى الرَّجُلِ مِنْكُمْ كَمَا جَمَعْتُمْ هَذَا فَلْيَتَّقِ اللّٰهَ رَجُلٌ فَلا يُذْنِبْ صَغِيرَةً وَلا كَبِيرَةً فَإِنَّهَا مُحْصَاةٌ عَلَيْهِ (طب عن سعد بن جنادة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Huneyn Savaşı’ndan dönünce, çorak bir arazide konakladı. Orada hiçbir şey yoktu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Toplanın, kim bir çöp bulursa, onu getirsin. Kim bir odun veya başka bir şey bulursa, onunla gelsin.″ Bir süre geçmeden bir tomar hâlinde toparladık. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Şunu görüyor musunuz? İşte sizin bu odun ve çöpü topladığınız gibi, sizden bir kişinin günahları toplanır. Öyleyse kişi Allah’tan korksun da, büyük veya küçük hiçbir günah işlemesin. Çünkü bunların hepsi, onun aleyhinde sayılmıştır.

″[1]

Mahşer günü amellerin yazılı olduğu defterlerin, Cennet ehline sağından ve Cehennem ehline de solundan verileceğine dair çok sayıda Âyet-i Kerîme vardır. Bu hususta Sûre-İsrâ, Âyet 13-14, 71 ve izahına bakınız.

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 5352.

(وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوٓا اِلَّٓا اِبْلٖيسَۜ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهٖۜ اَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونٖي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّۜ بِئْسَ لِلظَّالِمٖينَ بَدَلًا (٥٠))

50. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, meleklere, ″Âdem‘e secde edin″ demiştik. Onlar da hemen secde ettiler, yalnız İblis secde etmedi. İblis, cinden idi, Rabbinin emrinden çıktı. Şimdi siz, Beni bırakıp da İblis‘i ve zürriyetini mi dostlar ediniyorsunuz? Oysa onlar, sizin düşmanınızdır. Bunu yapmak, zâlimler için ne kötü bir değiştirmedir.

İzah: İblis hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَلَقَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلامُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِيَدِهِ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَأَمَرَ الْمَلائِكَةَ أَنْ يَسْجُدُوا لَهُ فَسَجَدُوا لَهُ اِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ اَىْ خَرَجَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ (م عن ابى هريرة)

″Allah’u Teâlâ Âdem Aleyhisselâm’ı kendi eliyle[1] Cuma günü yarattı ve ruhundan üfledi ve meleklere ona secde etmelerini emretti. Hepsi ettiler. Yalnız İblis secde etmedi ki, o cinden idi.[2] Böylece secde etmediği için İblis, Rabbinin emrinden çıktı.″[3]

[1] Burada geçen ″Kendi eliyle″ ifadesi müteşâbihtir.

[2] İblis’in yaratılışı hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 34’ün izahına bakınız.

[3] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 278/2.

(مَٓا اَشْهَدْتُهُمْ خَلْقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلَا خَلْقَ اَنْفُسِهِمْۖ وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلّٖينَ عَضُدًا (٥١))

51. Ben onları (İblis ve zürriyetini) ne göklerin ve yerin yaratılmasında, ne de kendilerinin yaratılmasında hazır bulundurdum. Ben, insanları dalâlete düşürenleri hiçbir zaman kendime yardımcı edinmedim.

( ) وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَٓائِىَ الَّذٖينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجٖيبُوا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا (٥٢)

52. Ey Resûlüm! Allah'u Teâlâ'nın, müşriklere: ″Şefaat edecekleri zannında bulunarak, ″Bana ortak koştuklarınızı çağırın″ dediği günü zikret. Müşrikler, sığınmak için onları çağırırlar. Fakat onlar, kendilerine icâbet etmezler. Biz, onların aralarına (Cehennemden) bir uçurum koymuşuzdur.

İzah: Allah'a ortak koşarak ilah edindikleri putlar, mahşerde müşriklere hiçbir fayda sağlamayacaktır.

Bu husus Sûre-i En'am, Âyet 94'te de şöyle geçmektedir:

Allah'u Teâlâ mahşer günü o müşriklere der ki: ″Yemin olsun ki, sizi evvelce nasıl teker teker yarattıysak, dünyâda size verdiğimiz nîmetleri arkanızda bırakıp öyle teker teker Bize geldiniz. Şimdi Allah'a ortak koştuğunuz şefaatçilerinizden (putlardan) hiçbirini yanınızda görmüyoruz. Onlarla sizin aranızdaki bağlar koptu ve şefaat eder zannettiğiniz o putlar, sizden kaybolup gitti.″

Çünkü müşrikler, Lat ve Uzza gibi isimler verdikleri putlara, Allah'u Teâlâ'ya ortak koşarak, o putların kendilerine şefaat edeceklerine inanıyorlardı. İşte Allah'u Teâlâ bu âyetler ile onların mahşerde kendilerine hiçbir fayda sağlamayacağını beyan etmektedir.

( ) وَرَاَ الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا اَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًاۙ (٥٣)

53. Mücrimler (o gün) ateşi görürler, oraya düşeceklerini yakînen bilirler ve ondan kurtulmak imkânını bulamazlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الْكَافِرَ لَيَرَى جَهَنَّمَ وَيَظُنُّ أَنَّهَا مُوَاقِعَتُهُ مِنْ مَسِيرَةِ أَرْبَعِينَ سَنَةً (حم عن ابى سعيد الخدرى

″Kâfir, kırk yıllık bir mesafeden Cehennemi görür ve oraya düşeceğini yakînen bilir.″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11289.

( ) وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فٖي هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍّ وَكَانَ الْاِنْسَانُ اَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا (٥٤)

54. Yemin olsun ki, bu Kur’ân’da insanlar için her türlü misalden değişik şekillerde beyan ettik. İnsan, tartışmaya son derece düşkün olan bir varlıktır.

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ يُؤْمِنُوا اِذْ جَٓاءَهُمُ الْهُدٰى وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ اِلَّٓا اَنْ تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْاَوَّلٖينَ اَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا (٥٥)

55. Kendilerine hidâyet (Kur’ân ve Peygamber) geldiği zaman, insanları îman etmekten ve Rablerinden bağışlanma dilemekten meneden olmadı, ancak geçmiş ümmetlerin başlarına gelen felâketlerin gelmesini veya kendilerine azâbın ayânen gelmesini istemeleri oldu.

وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلٖينَ اِلَّا مُبَشِّرٖينَ وَمُنْذِرٖينَۚ وَيُجَادِلُ الَّذٖينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا اٰيَاتٖي وَمَٓا اُنْذِرُوا هُزُوًا (٥٦)

56. Biz, Peygamberleri ancak müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. Kâfirler ise, hakkı bâtılla yok etmek için mücâdele ederler, âyetlerimi ve kendilerine yapılan uyarıları alaya alırlar.

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيَاتِ رَبِّهٖ فَاَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُۜ اِنَّا جَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَفٖٓي اٰذَانِهِمْ وَقْرًاۜ وَاِنْ تَدْعُهُمْ اِلَى الْهُدٰى فَلَنْ يَهْتَدُوا اِذًا اَبَدًا (٥٧)

57. Rabbinin âyetleri ile uyarılıp da, ondan yüz çeviren ve elleriyle yaptığı küfür ve mâsiyeti unutandan daha zâlim kim vardır? Biz onların kalplerine, anlamamaları için perdeler gerdik ve kulaklarına da ağırlık verdik. Sen onları hidâyete dâvet etsen de, onlar ebediyyen hidâyete gelmezler.

وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِۜ لَوْ يُؤَاخِذُهُمْ بِمَا كَسَبُوا لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَۜ بَلْ لَهُمْ مَوْعِدٌ لَنْ يَجِدُوا مِنْ دُونِهٖ مَوْئِلًا (٥٨)

58. Bununla beraber senin Rabbin çok bağışlayıcıdır, rahmet sahibidir. Eğer onları, yaptıkları yüzünden hemen cezâlandıracak olsaydı, elbette azaplarını acele verirdi. Lâkin onlar için vaad olunan bir zaman vardır ki, o cezâlandırma zamanı gelince, ondan kaçıp kurtulacak bir yer bulamazlar.

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Eğer senin dînin hak din ise, vaadettiğin azap hemen gelsin de görelim″ diyen kâfirlere cevap vermiş ve kendisinin affedici ve merhamet edici olduğunu, bu itibarla suçluların cezâsını derhal vermeyip belli bir süre ertelediğini ve cezâlandırma zamanı gelince de hiçbir kimsenin, kaçıp kurtulacak

bir yer bulamayacağını bildirmiştir. Kâfirler, kendilerine verilen bu mühlete aldanarak cezâlandırılmayacaklarını sanmasınlar.

Bu husus Sûre-i Fâtır, Âyet 45’te de şöyle geçmektedir:

″Eğer Allah’u Teâlâ, insanları kazandıkları (günahlar) yüzünden hemen cezâlandırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Lâkin onları belirli bir müddete kadar erteler. Nihâyet ecelleri gelince, onlara amellerine göre karşılığını verir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, kullarını hakkıyla görendir.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ (خ عن ابى موسى

″Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, zâlime mühlet verir. Nihâyet (mühleti dolup) onu yakaladığında aslâ kurtulamaz.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 5; Sahih-i Müslim, Birr 15 (61).

( )وَتِلْكَ الْقُرٰى اَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ مَوْعِدًا۟ (٥٩ (

59. İşte o beldeler ki, Biz onları zulmettikleri vakit helâk ettik. Ve onların helâkları için belli bir vakit tayin etmiştik.

İzah: Biz, Âd ve Semud kavmi gibi, Peygamberlerini yalanlayıp küfürde ısrar eden kavimlerin helâk edilmeleri için belli bir vakit tayin etmiştik. Nitekim o vaad edilen zaman gelince de, onları helâk ettik.

(وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِفَتٰيهُ لَٓا اَبْرَحُ حَتّٰٓى اَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ اَوْ اَمْضِيَ حُقُبًا (٦٠) فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبٖيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا (٦١) فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتٰيهُ اٰتِنَا غَدَٓاءَنَاۘ لَقَدْ لَقٖينَا مِنْ سَفَرِنَا هٰذَا نَصَبًا (٦٢) قَالَ اَرَاَيْتَ اِذْ اَوَيْنَٓا اِلَى الصَّخْرَةِ فَاِنّٖي نَسٖيتُ الْحُوتَۘ وَمَٓا اَنْسَانٖيهُ اِلَّا الشَّيْطَانُ اَنْ اَذْكُرَهُۚ وَاتَّخَذَ سَبٖيلَهُ فِي الْبَحْرِۗ عَجَبًا (٦٣)

60-63. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki Mûsâ, arkadaşına: ″Durmaya-cağım, iki denizin birleştiği yere ulaşıncaya kadar gideceğim veya yıllarca yürüyeceğim″ demişti.* İki denizin birleştiği yere vardıkları vakit, balıklarını unuttular. Balık, denize girerek kendine bir yol açıp suyu yararak gitti.* İki denizin birleştiği yeri geçtikleri vakit, Mûsâ, arkadaşına: ″Getir, gıdamızı (balığı) yiyelim, bugün yolculuğumuzdan dolayı yorgunluk duyuyoruz″ dedi.* Arkadaşı: ″Gördün mü?

Kayanın yanında olduğumuz vakit, balığı unuttum. Bunu söylemeyi bana ancak şeytan unutturdu. Balık da, acâyip bir şekilde denize girerek kendine bir yol açıp suyu yararak gitti″ dedi.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm ile Hızır Aleyhisselâm arasında meydana gelen hâdiseyi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle anlatmaktadır:

قَامَ مُوسَى النَّبِىُّ خَطِيباً فِى بَنِى إِسْرَائِيلَ فَسُئِلَ أَىُّ النَّاسِ أَعْلَمُ فَقَالَ أَنَا أَعْلَمُ فَعَتَبَ اللّٰهُ عَلَيْهِ إِذْ لَمْ يَرُدَّ الْعِلْمَ إِلَيْهِ فَأَوْحَى اللّٰهُ إِلَيْهِ أَنَّ عَبْداً مِنْ عِبَادِى بِمَجْمَعِ الْبَحْرَيْنِ هُوَ أَعْلَمُ مِنْكَ قَالَ يَا رَبِّ وَكَيْفَ بِهِ فَقِيلَ لَهُ احْمِلْ حُوتاً فِى مِكْتَلٍ ... (خ عن ابى ابن كعب)

″Mûsâ Peygamber, bir gün İsrailoğullarına hutbe okumak için kalkmıştı. Kendisine: ″İnsanların içinde en âlim kimdir?″ diye soruldu. Mûsâ: ″En âlim benim″ diye cevâb verdi. Allah en iyi bilendir diyerek, işi Allah‘a havâle etmediğinden dolayı Allah’u Teâlâ, ona itab etti ve kendisine: ″İki denizin birleştiği yerde kullarımdan biri var. O, senden daha âlimdir″ diye vahyetti. Mûsâ: ″Yâ Rabbi! ona nasıl ulaşabilirim?″ diye sorduğunda, Allah’u Teâlâ: ″Büyük bir sepet içinde büyük bir balık taşı, o balık nerede canlanıp denize girerse, işte o kulum oradadır″ diye buyurdu…[1]

Mûsâ Aleyhisselâm Allah’u Teâlâ’dan ledün ilmini öğrenmek istemişti. Allah’u Teâlâ da Mûsâ Aleyhisselâm’a, benim bir kulum var ona git, ondan öğren, başına abasını çekmiş yatar bir vaziyette bulacaksın. Mûsâ Aleyhisselâm: ″Yâ Rabbi! Çok sayıda yatan insan var, ben o adamı nasıl bulacağım?″ dedi. Allah’u Teâlâ da ona: ″Sen yanına pişmiş büyük bir balık alarak deniz kenarında gidersin, balık ne zaman canlanıp suya girerse, orada o adamı abasını başının üzerine çekmiş taş, üstünde yatar bir vaziyette bulursun. İşte o adamdan ledün ilmini öğrenrsin″ diye buyurdu.

Allah’u Teâlâ’nın emri üzerine Mûsâ Aleyhisselâm ve arkadaşı,[2] yanlarına pişmiş bir balık alarak yola çıktılar. Mola verdikleri yerlerde o balıktan yiyorlardı. Mûsâ Aleyhisselâm ve arkadaşı, iki denizin birleştiği yere varınca, mola verdiler ve o balıktan yediler. Mûsâ Aleyhisselâm orada taş üstünde yatan birini görmüştü. Nihâyet yemeklerini yiyip oradan ayrılırken, Musâ Aleyhisselâm kalktı ve yürümeye başladı, arkadaşı da sofrayı topluyordu. O sırada yemiş oldukları balık, canlanıp suya girdi. Şeytan, arkadaşına bu hâdiseyi Mûsâ Aleyhisselâm’a söylemeyi unutturdu. Bir müddet daha gittikten sonra Mûsâ Aleyhisselâm arkadaşına, ″Getir azığımızı yiyelim″ dedi. Arkadaşı da ona,

âyette geçtiği gibi ″Gördün mü? Kayanın yanında olduğumuz vakit, balığı unuttum. Bunu söylemeyi bana ancak şeytan unutturdu. Balık da, acâyip bir şekilde denize girerek kendine bir yol açıp suyu yararak gitti″ dedi.

[1] Sahih-i Buhârî, İlim 63; Sahih-i Müslim, Fedâil 46 (170-172 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7065.

[2] Mûsâ Aleyhisselâm'ın yanında yol arkadaşı olan gencin adı, Yuşâ b. Nûn'dur. Bu zât, bir rivâyete göre, Mûsâ Aleyhisselâm'ın kız kardeşinin oğludur. (Bu hususta bakınız: Sahih-i Buhârî, İlim 63; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7065)

(قَالَ ذٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِۗ فَارْتَدَّا عَلٰۤى اٰثَارِهِمَا قَصَصًاۙ (٦٤) فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَٓا اٰتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا (٦٥) قَالَ لَهُ مُوسٰى هَلْ اَتَّبِعُكَ عَلٰۤى اَنْ تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا (٦٦))

64-66. Mûsâ: ″İşte bizim aradığımız da bu idi″ dedi. Hemen izlerini tâkip ederek geri döndüler.* O kayanın yanında, kendisine bir rahmet verdiğimiz ve ilm-i ledün öğrettiğimiz kullarımızdan bir kulu (Hızır Aleyhisselâm'ı) buldular.* Mûsâ, o kulumuza: ″Sana öğretilen hikmetli ilimden bana da öğretmen için sana tâbi olayım mı?″ dedi.

İzah: Nihâyet geri döndüklerinde aynı şekilde taş üzerinde yatan adamı buldular. Mûsâ Aleyhisselâm o adama; arkadaş, ben Mûsâ'yım, Peygamberim, Allah'u Teâlâ'dan ilm-i ledün'ü öğrenmek istedim. Allah'u Teâlâ bana: ″O ilmi bilen kuluma git, ondan öğren″ dedi ve beni senin yanına gönderdi.

Mûsâ Aleyhisselâm'ın, ilm-i ledün öğretmesi karşılığında kendisine tâbi olmak istediği kişi Hızır Aleyhisselâm'dır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(إِنَّمَا سُمِّيَ الْخَضِرَ أَنَّهُ جَلَسَ عَلَى فَرْوَةٍ بَيْضَاءَ فَإِذَا هِيَ تَهْتَزُّ مِنْ خَلْفِهِ خَضْرَاءَ (خ ت عن ابى هريرة

Ona ″Hızır″ diye hitap edilmesinin sebebini izah ederek, ″Hızır, otsuz kuru bir yere otururdu da, ansızın o otsuz yer yeşillenerek peşi sıra dalgalanırdı″[1] diye buyurmuştur.

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 26; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19.

(قَالَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطٖيعَ مَعِيَ صَبْرًا (٦٧) وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلٰى مَا لَمْ تُحِطْ بِهٖ خُبْرًا (٦٨) قَالَ سَتَجِدُنٖۤي اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ صَابِرًا وَلَٓا اَعْصٖي لَكَ اَمْرًا (٦٩) قَالَ فَاِنِ اتَّبَعْتَنٖي فَلَا تَسْـَٔلْنٖي عَنْ شَيْءٍ حَتّٰۤى اُحْدِثَ لَكَ

مِنْهُ ذِكْرًا۟ (٧٠))

67-70. O kulumuz, Mûsâ’ya dedi ki: ″Şüphesiz ki, sen benimle beraber olmaya sabredemezsin.* Hakikatından haberdar olmadığın bir şeye nasıl sabredersin?″* Mûsâ da: ″İnşâallah! Beni sabredenlerden bulursun, senin hiçbir işine karşı gelmeyeceğim″ dedi.* Sâlih kul da: ″Bana tâbi olursan, ben hikmetlerini sana beyan edinceye kadar, bana bir şey sorma″ dedi.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm‘ın derecesi Hızır Aleyhisselâm‘dan yüksekti. Mûsâ Aleyhisselâm; Kelimullahtır, Resûlullahtır. Kendisinde Peygamberlik ve kitap ilmi vardı. Buna rağmen Allah’u Teâlâ İlm-i ledün’ü öğrenmesi için Hızır Aleyhisselâm‘a göndererek ona tâbi olmasını ve ondan bu ilmi öğrenmesini söylemiştir. Bu ilme sâhip olanlar, Allah’ın kendilerine bildirmesi ile hiç kimsenin bilemediği hususları bilirler. Bu sebeple Hızır Aleyhisselâm ona: ″Sen anlayamadığın hususlarda sabredemeyerek bana muhalefet edersin″ demiştir.

(فَانْطَلَقَاۜ حَتّٰۤى اِذَا رَكِبَا فِي السَّف۪ينَةِ خَرَقَهَاۜ قَالَ اَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ اَهْلَهَاۚ لَقَدْ جِئْتَ شَيْـٔاً اِمْرًا (٧١) قَالَ اَلَمْ اَقُلْ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَط۪يعَ مَعِيَ صَبْرًا (٧٢) قَالَ لَا تُؤَاخِذْن۪ي بِمَا نَس۪يتُ وَلَا تُرْهِقْن۪ي مِنْ اَمْر۪ي عُسْرًا (٧٣))

71-73. Gittiler ve nihâyet bir gemiye bindiler. Sâlih kul, o gemiyi deldi. Mûsâ: ″Gemiyi, yolcularını gark etmek için mi deldin? Doğrusu çok kötü bir şey yaptın ″ dedi.* Sâlih kul: ″Ben sana, şüphesiz ki sen benimle beraber olmaya sabredemezsin, demedim mi?″ dedi.* Mûsâ: ″Unuttuğum için beni azarlama ve bana bu işimden dolayı bir güçlük çıkarma″ dedi.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm, artık ona teslim olduğu için, o ne derse ona tâbi oluyordu. Nihâyet beraber giderek bir geminin yanına vardılar. Hızır Aleyhisselâm, gemi sahibine: ″Bizi gemiye alırmısın?″ deyince, gemi sahibi: ″Alırım″ dedi. Bunlar: ″Paramız yok″ deyince de, gemi sahibi: ″Olsun, hiç olmazsa sizin hürmetinize Cenâb-ı Hakk benim gemimi muhafaza eder″ dedi ve hürmet ederek bunlara yer gösterdi.

Biraz gittikten sonra, Hızır Aleyhisselâm eline bir balta aldı ve geminin ambarına indi. Mûsâ Aleyhisselâm da arkasından indi. Hızır Aleyhisselâm, elindeki baltayla gemiyi delmeye başladı. Mûsâ Aleyhisselâm: ″Sen bu gemiyi deliyorsun, bütün gemidekiler gark olacak, sen ne yapıyorsun?″ deyince. Hızır Aleyhisselâm dedi ki : ″Ben sana demedim mi, sen benimle beraber olmaya sabredemezsin?″ Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm da ona dedi ki: ″Ben

unuttum, bundan sonra sabrederim, bir daha işine karışmam, beni affet.″

فَانْطَلَقَا حَتّٰى اِذَا لَقِيَا غُلَامًا فَقَتَلَهُۙ قَالَ اَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍۜ لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُكْرًا (٧٤) قَالَ اَلَمْ اَقُلْ (لَكَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطٖيعَ مَعِيَ صَبْرًا (٧٥) قَالَ اِنْ سَاَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنٖيۚ قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَدُنّٖي عُذْرًا (٧٦)

74-76. Gemiden çıkarak gittiler, nihâyet bir oğlan çocuğuna rastladılar. Sâlih kul, hemen o çocuğu öldürdü. Mûsâ: ″Kısas olmaksızın hiç suçu olmayan bir nefsi mi öldürdün? Doğrusu çok kötü bir şey yaptın″ dedi.* Sâlih kul: ″Ben sana, şüphesiz ki sen benimle beraber olmaya sabredemezsin, demedim mi?″ dedi.* Mûsâ da: ″Eğer bundan sonra bir şey sorarsam, artık bana yoldaşlık etme, o zaman benden ayrılmak için bir mâzeretin olur″ dedi.

İzah: Gemiden çıktıktan sonra bir köyün yanından geçip giderken, o köyün köpekleri bunların hüzerine hücum etti. Bir çocuk geldi, bu köpekleri taşla vurarak kovaladı ve buyrun yolunuza devam edin dedi. Hızır Aleyhisselâm o çocuğu yanına çağırdı, tuttu yere yatırdı, elini ayağını tutun dedi ve çocuğu boğazladı. O zaman Mûsâ Aleyhisselâm: ″Sen hiç suçu olmayan bir nefsi öldürdün? dedi. Bunun üzerine Hızır Aleyhisselâm dedi ki: ″Ben, sana demedim mi, sen benimle olmaya sabredemezsin.″ Mûsâ Aleyhisselâm da: ″Ben unuttum; eğer bir daha söylersem, beni yanından ayır″ dedi.

فَانْطَلَقَا حَتّٰى اِذَا اَتَيَا اَهْلَ قَرْيَةٍۨ اسْتَطْعَمَا اَهْلَهَا فَاَبَوْا اَنْ يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فٖيهَا جِدَارًا يُرٖيدُ اَنْ يَنْقَضَّ (فَاَقَامَهُۜ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ اَجْرًا (٧٧)

77. Yine gittiler ve nihâyet bir beldeye varıp ahâlisinden yiyecek istediler. O belde ahâlisi bunları misafir etmekten çekindi. Mûsâ ve sâlih kul, orada yıkılmak üzere olan bir duvar gördüler. Sâlih kul, o duvarı yaptı. Bunun üzerine Mûsâ: ″Bu iş için ücret istesen alırdın″ dedi.

İzah: Nihâyet bir beldeye gittiler. Orada çok şiddetli bir yağmur yağıyordu ve etraf da çok çamur olmuştu. Kendilerinin de üstleri yaşarmış ve çamur olmuştu. Ne kadar ev varsa dolaştılar, fakat bunları kimse misafir almadı.[1] Derken kötü ve harabe haline gelmiş bir duvarın yanına geldiler ve orada dururlarken Hızır Aleyhisselâm: ″Kalkın bakalım, biriniz çamur yapın, biriniz de taş verin, ben şu duvarı yapacağım″ dedi.

Mûsâ Aleyhisselâm, yağmurdan dolayı üstü ıslak olduğundan titriyordu. Mûsâ

Aleyhisselâm dedi ki: ″Onlar bizi misafir almadılar, ekmek vermediler. Sen ise, onların duvarlarını yapıyorsun. Eğer isteseydin ücret dahi alırdın″ Bunun üzerine Hızır Aleyhisselâm: ″İşte şimdi sen ile benim arama ayrılık düştü″ dedi.

[1] O belde halkı azgınlıklarında devam etti, Îsâ Aleyhisselâm zamanında, Allah'u Teâlâ şiddetli bir zelzele ile o beldeyi helak etmiştir.

(قَالَ هٰذَا فِرَاقُ بَيْنٖي وَبَيْنِكَۚ سَاُنَبِّئُكَ بِتَأْوٖيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا (٧٨))

78. Sâlih kul, Mûsâ'ya dedi ki: ″İşte bu, seninle benim aramın ayrılmasıdır. Sana sabredemediğin şeylerin hikmetlerini bildireyim.″

(اَمَّا السَّفٖينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكٖينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَاَرَدْتُ اَنْ اَعٖيبَهَا وَكَانَ وَرَٓاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفٖينَةٍ غَصْبًا (٧٩))

79. O deldiğim gemi, birtakım yoksullara ait idi. Onu denizde çalıştırmakla ihtiyaçlarını gideriyorlardı. Önlerinde de her gemiyi gasp eden bir hükümdar vardı. İstedim ki, o gemide bir kusur meydana getireyim de, hükümdar onu gasp etmekten vazgeçsin.

İzah: Hızır Aleyhisselâm şöyle dedi: Gemi, hayır sahibi bir adamındı. Kendisi fakir olup geçimini bu gemiyle sağlıyordu. Bizi de gemiye hayrına bindirdi. Gidiş istikametindeki bir kral, harbe götürmek için sağlam olan gemilere el koyuyordu. Bu adamın da gemiden başka geliri yoktu. Onun için gemiyi delerek hasarlı hale getirdim. Gemi hasarlı olduğundan, ona el koymadılar. O gemi sahibi daha sonra gemisini tamir ederek çocuklarının geçimini sürdürür. İşte gemi sahibi, gemisinin delinmesinden memnun oldu ve böylece gemisi kurtuldu. İşte gemiyi delmemin hikmeti budur.

(وَاَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ اَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشٖينَٓا اَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًاۚ (٨٠) فَاَرَدْنَٓا اَنْ يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِنْهُ زَكٰوةً وَاَقْرَبَ رُحْمًا (٨١))

80-81. Öldürdüğüm oğlan çocuğuna gelince, onun anne ve babası Mü'min kimselerdi. İlerde onları azgınlığa ve küfre sevk etmesinden korktuk.* İstedik ki, Rableri onun yerine kendilerine ondan daha hayırlı, daha temiz ve daha merhametli birini versin.

İzah: Hızır Aleyhisselâm şöyle dedi: O çocuğun anne ve babası sâlih kimselerdi, Allah'ın sevgili dostlarıydılar. O çocuk büyüdüğünde küfre girip zâlim, âsi ve

eşkıya olacaktı. Haksız yere çok insan öldürecekti. Anne ve babasının, ona olan düşkünlüğünden dolayı, o çocuğun anne ve babasını küfür ve isyâna düşürmesinden korktuk, bu sebeple o çocuğu öldürdük. İstedik ki, Allah'u Teâlâ o çocuğun yerine kendilerine daha hayırlı, daha temiz ve daha merhametli olan bir çocuk versin. İşte çocuğu öldürmemin hikmeti budur.

Bu hâdise hakkında Katâde Hazretleri der ki: O çocukları doğduğunda anne ve babası sevinmişti. Öldürüldüğünde de onun için üzülmüşlerdi. Ama hayatta kalmış olsaydı, onların helâk olmalarına sebep olacaktı. O bakımdan herkese düşen Allah'u Teâlâ'nın kazâsına rızâ göstermektir. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ'nın, Mü'minler hakkındaki hoşlarına gitmeyen takdiri, sevdikleri şekildeki takdirlerinden onlar için daha hayırlıdır.

Bu hususta Allah'u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 216'da: ″… Bâzen bir şeyi hoş görmezsiniz, halbuki o sizin için hayırdır. Bâzen de bir şeyi arzu edersiniz, halbuki o sizin için şerdir. Allah'u Teâlâ (sizin için, hayır ve şer olanı) bilir, siz bilmezsiniz″ diye buyurmuştur.

Rivâyet edildiğine göre, Allah'u Teâlâ öldürülen çocuğun yerine anne ve babasına ondan daha hayırlı olan bir çocuk vermişti. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, ″Annesi bir kız çocuğu doğurdu. O da bir Peygamber doğurdu″ diye buyurmuştur.

(وَاَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا وَكَانَ اَبُوهُمَا صَالِحًاۚ فَاَرَادَ رَبُّكَ اَنْ يَبْلُغَا اَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَاۗ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَۚ وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ اَمْر۪يۜ ذٰلِكَ تَأْو۪يلُ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًاۜ ٨٢)((

82. Yaptığım duvara gelince, bu duvar şehirdeki iki yetim erkek çocuğa ait idi. Duvarın altında onlara ait bir define vardı. Babaları da sâlih bir kimse idi. Rabbin Teâlâ, o çocukların buluğ yaşına ve rüşde ulaşınca definelerini kendilerinin çıkarmasını istedi. Bu, Rabbinden bir rahmetti. Ben, bu işleri kendiliğimden yapmadım. İşte sabredemeyip itiraz ettiğin şeylerin hikmetleri budur.

İzah: Hızır Aleyhisselâm şöyle dedi: O beldede iki yetim çocuk vardı. Bu çocukların babasının çok miktarda kendisine ait parası vardı. Bu adam hastalanıp öleceğini anladığında, çocuklarının da küçük yaşta olmaları sebebiyle parayı onlara güvenemedi. Çünkü kendisi öldüğünde, çevresinde bulunan zâlim

insanlar, çocuklarının elinden bu paraları alırlar diye düşündü, evin duvarının temeline o paraları gömdü ve ″Allah'ım! Sen bu parayı muhafaza et ve benim yetimlerime nasip et″ diyerek Allah'a emânet etti. Çocuklarına da: ″Benden sonra siz büyüdüğünüzde, benim bu evimi tamamen yıkıp yerine yeni bir ev yapın″ diye vasiyet etti. Amacı, çocuklar büyüdüğünde, o parayı bulmalarını sağlamaktı. Evin duvarının bu kısmı yıkılmış, bu definenin üstünün açılmasına çok az bir şey kalmıştı. Bu gece yağan yağmurla da bunun üstü tamamen açılacaktı. Allah'u Teâlâ, bu durumu bana bildirdi. Onun için yıkılan o duvarı hemen yaptım ve böylece yetimlerin parasını korudum. İşte bunun hikmeti de budur.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de geçen define hakkında Ebu'd-Derdâ Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

(فِي قَوْلِهِ {وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا} قَالَ ذَهَبٌ وَفِضَّةٌ (ت عن ابى الدرداء

″Altında onlara ait bir define vardı″ diye geçen âyet hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Altın ve gümüşten bir define″ diye buyurdu.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَرْحَمُ اللّٰهُ مُوسَى لَوْ كَانَ صَبَرَ لَقُصَّ عَلَيْنَا مِنْ أَمْرِهِمَا (خ م ت

″Allah'u Teâlâ, Mûsâ'ya rahmet etsin. İsterdik ki, keşke sabredeydi de, Hızır ile aralarında geçecek mâceraları Allah'u Teâlâ bize anlatsaydı.″[2]

İşte bu ve bunun gibi hâdiseler akla, mantığa sığmaz, îmana sığar.

Âyet-i Kerîme'de geçen, Mûsâ Aleyhisselâm'ın Hızır Aleyhis-selâm'dan öğrendiği ilim; ledün ilmidir. Bu da mânevî bir ilimdir. Bu ilme sâhip olanlar, Allah'ın kendilerine bildirmesi ile hiç kimsenin bilemediği hususları bilir.

Mûsâ Aleyhisselâm, ledün ilmini öğrenmek istedi. Allah'u Teâlâ da bu ilmi öğrenebilmesi için onu Hızır Aleyhisselâm'a göndermiştir. Bu husus Sûre-i Kehf, Âyet 65-66'da şöyle geçmektedir:

″O kayanın yanında, kendisine bir rahmet verdiğimiz ve ilm-i ledün öğrettiğimiz kullarımızdan bir kulu (Hızır Aleyhisselâm'ı) buldular.* Mûsâ, o kulumuza: ″Sana öğretilen hikmetli ilimden bana da öğretmen için sana tâbi olayım mı?″

dedi.″

Allah'u Teâlâ istese bu ilmi, Mûsâ Aleyhisselâm'a bir anda verebilirdi. Ancak bu ilmi öğrenebilmesi için bir kulunu vesîle kılmıştır. Mûsâ Aleyhisselâm, Ulu'l-Azim Peygamberlerden olup Allah'u Teâlâ ile bizzat konuştuğu halde bu ilmi bilmiyordu. Halbuki kendisi Tevrat'ı ezbere biliyordu. Dolayısıyla kendi zamanında kitap ilminde kendisinden daha üstün kimse yoktu.

Bu mânevi ilim, ancak bir mürşidin yanında onun rehberliğinde yaşayarak ve sabırla öğrenilir. Aynı Mûsâ Aleyhisselâm'ın Hızır Aleyhisselâm'a tâbi olarak öğrendiği gibi. Hızır Aleyhisselâm'ın bu ilmi öğretme şekline bakıldığı zaman da, bu durum akla, mantığa ve şeriata muhâlif gibi gözükse de, sonuna bakıldığında büyük hikmetlerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Ledün ilmini, insanların anlayamayıp karşı çıkması hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وِعَاءَيْنِ فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَبَثَثْتُهُ وَأَمَّا الْآخَرُ فَلَوْ بَثَثْتُهُ قُطِعَ هَذَا
الْبُلْعُومُ (خ عن ابى هريرة)

″Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den iki çeşit ilim öğrendim. Bunlardan birini sizlere bildirdim. Eğer ikinci öğrendiğim ilmi size söylersem, benim şu boğazım kesilir.″[3]

İşte Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'nun, ″Eğer ikinci öğrendiğim ilmi size söylersem, benim şu boğazım kesilir″ dediği üzere, Muhyiddin İbn'ül-Arabî Hazretleri, Nesimi Hazretleri ve Hallac-ı Mansur Hazretleri gibi birçok tasavvuf ehlinin bâzı hallerinin hikmeti, o zamanın âlimleri tarafından ilk başta anlaşılamadığı için şeriata muhâlif gibi görülmüş ve verdikleri fetvâlar ile de bu zâtların öldürülmelerine hükmedilmiştir. Bunların hikmeti ise, sonradan ortaya çıkmıştır. Mesalâ: Muhyiddin İbn'ül-Arabî Hazretleri, büyük bir kayanın üzerine çıkarak, ″Sizin taptığınız, benim ayağımın altındadır″ demiş. Ve o zamanın âlimleri de, ″Biz taşa, toprağa değil Allah'a taparız, sen bize nasıl böyle bir şey dersin″ diyerek, onun bu sözüyle küfre girdiğini söyleyip öldürülmesine fetvâ vermişlerdir. Uzun yıllar sonra Yavuz Sultan Selim Han, Şam'ı fethedince, oradaki bir caminin giriş kapısının üzerinde bir yazı görür. O yazıda: ″Sin, Şın'a dahil olduğunda Muhyiddin'in kabri ortaya çıkar″ diye yazıyordu. Yavuz Sultan Selim Han Hazretleri bu yazıyı görünce, ″Sin, benim, Şın da Şam şehridir. Bu

yazı, Şam'ı aldığımda, Muhyiddin İbn'ül-Arabî Hazretlerinin kabrini ortaya çıkaracağımı haber vermektedir″ der. Onun nasıl öldüğünü soruşturur.

Muhyiddin İbn'ül-Arabî Hazretlerinin büyük bir kayanın üzerine çıkarak: ″Sizin taptığınız, benim ayağımın altındadır″ demesi üzerine o zamanın alimleri tarafından: ″Biz taşa, toprağa değil Allah'a taparız, sen bize nasıl böyle bir şey dersin″ diyerek onun bu sözüyle küfre girdiğini söyleyip öldürülmesine fetvâ verdiklerini öğrenir. Bunun üzerine Yavuz Sultan Selim Han Hazretleri, kayanın altını açtırır ki, altın ile dolu olduğu görülür. İşte o zaman anlaşılıyor ki, Muhyiddin İbn'ül-Arabî Hazretleri, insanların dünyâya çok fazla meylettiklerini ifade etmek için bu sözü söylemişti.

Bu olay üzerine Yavuz Sultan Selim Han, Muhyiddin İbn'ül-Arabî Hazretlerinin kabrini araştırır ve sonunda cesedini hiç bozulmamış halde bulur ve tekrar onu yıkayıp namazını kılarak defneder ve şu anki Şam şehrinde olan kabri şerifinin bulunduğu cami ve türbeyi yaptırır. İşte sözünün ne kadar hikmetli ve kendisinin de ne kadar büyük zât olduğu ilk başta anlaşılamadığı halde, uzun yıllar sonra hakikat meydana çıkmıştır. Nitekim Mûsâ Aleyhisselâm da, bizzat Allah'u Teâlâ tarafından Hızır Aleyhisselâm'a gönderildiği halde, onun ilminin büyüklüğünü bilmesine ve sabredeceğini söylemesine rağmen, onun yaptıklarını anlayamamış, sabredemeyip karşı çıkmıştır.

Mûsâ Aleyhisselâm gibi, bu ledün ilmini öğrenebilmek için İbrâhim Ethem Hazretleri de, padişahlığı, tacı tahtı terk ederek, bir Mürşid-i Kâmil'e intisap etmiş ve dergahında uzun yıllar hizmet ederek ondan bu ilmi öğrenmiştir. Mevlanâ Hazretleri de kendi zamanında yüksek bir kitap ilmine sahipken, bu mânevi ilmi öğrenebilmek için, o da Şems-i Tebrizî Hazretlerine intisap etmiş ve ondan bu ilmi öğrenmiştir. Yine Yunus Emre Hazretleri de bu mânevi ilmi öğrenebilmek için uzun yıllar Taptuk Emre Hazretlerinin dergâhında hizmet etmiş ve o da aynı şekilde bu ilmi ondan öğrenmiştir. Yine Fâtih Sultan Muhammed Han Hazretleri de, yüksek bir zâhir ilme sahip olup cihana hükmeden bir padişah iken ve ayrıca onun hakkında övgüyle bahseden Hadis-i Şerif olmasına rağmen, o da Akşemseddin Hazretlerine tâbi olarak onun müridi olmuştur. Osmanlı'nın kurucusu olan Osman Bey'in tâbi olduğu Şeyh Edebâli gibi, Osmanlı padişahlarının, bu mânevi ilmi öğrenebilmek için tâbi oldukları şeyhleri vardı. Bunlar gibi birçok örnek vardır. İşte bu mânevi ilme, genel olarak tasavvuf ilmi denilmiştir.

Nitekim bir kitap ilmi ve bir de mânevi ilim olduğuna dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Sûre-i Bakara, Âyet 151:

″Nitekim içinizden, size âyetlerimizi okuyan, sizi günahlardan temizleyen, size kitabı ve hikmeti öğreten ve bilmediklerinizi öğreten bir Peygamber gönderdik.″

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 164:

″Yemin olsun ki Allah’u Teâlâ, Mü’minlere büyük lütufta bulundu. Zîrâ onlara Allah’ın âyetlerini okuyan, onları günahlardan temizleyen, onlara kitabı ve hikmeti öğreten, kendilerinden bir Resûl gönderdi. Oysa onlar, evvelce apaçık bir dalâlet içindeydiler.″

Sûre-i Bakara, Âyet 269:

″Allah’u Teâlâ, hikmeti dilediğine verir. Her kime hikmet verilmiş ise, şüphesiz ona çok hayır verilmiştir. Bunu, ancak hâlis akıl sahipleri düşünüp anlar.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

اَلْعِلْمُ عِلْمَانِ فَعِلْمٌ ثَابِتٌ فِى الْقَلْبِ فَذَاكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ فِى اللِّسَانِ فَذَاكَ حُجَّةُ اللّٰهِ عَلَى عِبَادِهِ (ابو نعيم عن انس)

″İlim ikidir: Biri kalpte sâbittir. İşte en faydalı olan ilim (hikmet ve ledün ilmi) budur. Bir ilim de lisândaki ilimdir (kitaptır). Bu da Allah’u Teâlâ’nın kullarına hüccetidir (delilidir).″[4] Hadis-i Şerif’te geçen nâfi ilminden maksat, mânevi ilimdir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَعَلَّمُوا الْيَقِينَ كَمَا تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ حَتَّى تَعْرِفُوهُ فَاِنِّى اَتَعَلَّمُهُ (حل عن ثور)

″İlm-i yakîni öğrenmeye çalışın. Kur’ân öğrenmeye çalıştığınız gibi. Hattâ onu iyice bilesiniz, ben de onu öğrenmeye çalışıyorum.″[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

عِلْمُ الْبَاطِنِ سِرٌّ مِنْ أَسْرَارِ اللّٰهِ تَعَالَى وَحِكَمٌ مِنْ حِكَمِ اللّٰهِ يَقْذِفُهُ فِى قُلُوبِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ (فر الديلمى عن امام على)

″Bâtın ilmi, Allah’ın sırlarından bir sırdır ve Allah’ın hikmetlerinden bir hikmettir. Onu dilediği kullarının kalbine koyar.″[6]

İşte Allah’u Teâlâ’nın hücceti olan kitap ilmi de, mânevi ilim olan ledün ilmi de önceki Peygamberler döneminde olduğu gibi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘de ve ümmettinden bâzı kimselerde de vardır. Hâsılı kişiye lâzım olan zâhir ve mânevi ilmin kaynağı Kur’ân-ı Kerîm’dir. Bu iki ilimi de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ümmetine öğretmiştir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 19; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7073.

[2] Sahih-i Buhârî, İlim 63; Sahih-i Müslim, Fedâil 46 (170-172 Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 19; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7065.

[3] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 100.

[4] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 223/2; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 60.

[5] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 254/1; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 7337.

[6] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 317/3.

(وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنْ ذِي الْقَرْنَيْنِۜ قُلْ سَاَتْلُوا عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًاۜ (٨٣) اِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْاَرْضِ وَاٰتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًاۙ (٨٤) فَاَتْبَعَ سَبَبًا (٨٥))

83-85. Ey Resûlüm! Sana Zülkarneyn hakkında sorarlar. De ki: ″Onun ahvâlinden size beyan edeyim.″* Biz ona yeryüzünde geniş imkânlar verdik. Biz, her şeyin sebebini ona verdik.* O da, sebeplere sarılarak yola gitti.

İzah: Rivâyete göre müşrikler, Yahudi hahamlarının yanına giderek, onlardan Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem’in gerçek Peygamber olup olmadığı hakkında sordular. Yahudi hahamları müşriklere; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in gerçek Peygamber olup olmadığını anlamaları için Ashâb-ı Kehf’ten, ruhtan ve Zülkarneyn’in, yeryüzünün doğusuna ve batısına kadar gezen adamın durumundan sormalarını söylediler. Zülkarneyn’i anlatan bu âyetler, müşriklerin

bu sorularına cevap olarak inmiştir.

Zülkarneyn, isim değildir. Esas adı İskender’dir. Zülkarneyn Aleyhisselâm’ın başının üstünde iki tane etten, boynuz şeklinde parmak uzunluğunda et parçası vardı. Arapçada Zülkarneyn, ″İki boynuzlu″ demektir. Allah’u Teâlâ, Peygamberlerin bâzısına bu türden hiç kimsede olmayan özellikler vermiştir. Meselâ: Mûsâ Aleyhisselâm’ın sağ eli projektör gibi ışık verirdi. Elini bez ile sarar yahut koynuna koyardı. Dâvud Aleyhisselâm, demiri avucuna aldığında, demir erir ve istediği şekli verirdi. Yusuf Aleyhisselâm çok güzeldi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in de sırtında nübüvvet mührü vardı.

Zülkarneyn Aleyhisselâm, Kur’ân-ı Kerîm’de ismi geçen yirmi sekiz Peygamberden biridir. Allah‘u Teâlâ, bütün dünyâya hükmetmesi için kendine kolaylıklar vermiştir.

(حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فٖي عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًاۜ قُلْنَا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ اِمَّٓا اَنْ تُعَذِّبَ وَاِمَّٓا اَنْ تَتَّخِذَ فٖيهِمْ حُسْنًا (٨٦)

86. Güneşin battığı yere vardığı vakit güneşi, siyah çamurlu bir suya, balçığa batıyor gibi gördü ve orada bir kavim buldu. Biz: ″Ey Zülkarneyn! Onları ya cezâlandırırsın, ya da haklarında iyi davranırsın″ dedik.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de, güneşin battığı yer diye söylenen, Allah‘u a’lem, İskandinavya ülkeleri gibi, kutuba yakın olan bölgelerdir. Çünkü kutup bölgelerinde altı ay gündüz ve altı ay gece oluşmaktadır. İşte âyette geçen, güneşin battığı yer de, kutup bölgelerindeki altı ay olan gece kısmıdır. Orada zifiri karanlık durumu olmayıp alaca karanlık oluşmakta ve denize bakıldığında, deniz balçık gibi gözükmektedir.

Zülkarneyn Aleyhisselâm’a Allah’u Teâlâ çok kolaylıklar verdi ve birçok şeyleri de emrine verdi. Böylece dünyânın her tarafına yani dünyânın en soğuk bölgesi olan güney ve kuzey kutup bölgelerine ve dünyânın en sıcak iklimi olan bölgelerine de hâkim oldu.

Yine bu âyette, Zülkarneyn Aleyhisselâm’ın gittiği yerde karşılaştığı kavmin îman etmemesi halinde onları öldürmekte veya onlara iyi davranarak îman etmelerini sağlamakta serbest olduğu beyan edilmiştir.

قَالَ اَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ اِلٰى رَبِّه۪ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نُكْرًا (٨٧) وَاَمَّا مَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ (
جَزَٓاءًۨ الْحُسْنٰىۚ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ اَمْرِنَا يُسْرًاۜ (٨٨))

87-88. Zülkarneyn dedi ki: ″Her kim zulmederse (küfürde ısrar ederse) onu cezâlandırırız, sonra Rabbine döndürülür. O da onu şiddetli bir azâba uğratır.* Her kim de îman edip sâlih amelde bulunursa, artık onun için çok güzel bir mükâfat vardır.″ Biz, Zülkarneyn'e kolay şey emrederiz.

ثُمَّ اَتْبَعَ سَبَبًا (٨٩) حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلٰى قَوْمٍ لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًاۙ (٩٠) (
كَذٰلِكَۜ وَقَدْ اَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا (٩١))

89-91. Sonra, Zülkarneyn yine sebeplere sarılarak yola devam etti.* Güneşin doğduğu yere vardığı vakit onu, kendilerini güneşten koruyacak bir şey vermediğimiz bir kavim üzerine doğuyor gördü.* Zülkarneyn'nin hâli işte böyledir. Şüphesiz ki, onun yanında neler olduğunu ilmimizle kuşatmışızdır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Güneşin doğduğu yere vardığı vakit onu, kendilerini güneşten koruyacak bir şey vermediğimiz bir kavim üzerine doğuyor gördü″ diye buyrulmaktadır. Güneşin doğduğu yerden maksat, altı ay gece ve altı ay gündüzün oluştuğu kutba yakın olan bölgelerdir. Bu âyette de, kutup bölgelerindeki altı ay olan gündüz kısmı anlatılmaktadır. Oradaki halkın, kendilerini güneşten koruyacak bir şeyin olmaması, altı ay güneş batmadığından dolayıdır.

Daha yukarıdaki Sûre-i Kehf, Âyet 86'da: ″Güneşin battığı yere vardığı vakit güneşi, siyah çamurlu bir suya, balçığa batıyor gibi gördü″ diye geçen âyette de, altı ay gecenin olduğu kısımdan bahsedilmektedir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Kehf, Âyet 86'da Zülkarneyn Aleyhisselâm'ın güneşin battığı yere gittiğini söylemektedir. Sûre-i Kehf, Âyet 89-90'da da: ″Sonra, Zülkarneyn yine sebeplere sarılarak yola devam etti.* Güneşin doğduğu yere vardığı vakit…″ diye geçtiği üzere, Zülkarneyn Aleyhis-selâm'ın güneşin battığı yerden ayrılarak güneşin doğduğu bölgeye doğru gittiği beyan edilmektedir. Bu da Zülkarneyn Aleyhisselâm'ın bir kutup bölgesinden diğer kutup bölgesine gittiğini göstermektedir. Sûre-i Kehf, Âyet 91'de: ″Şüphesiz ki, onun yanında neler olduğunu ilmimizle kuşatmışızdır″ diye geçtiği üzere, Zülkarneyn Aleyhisselâm'ın, Allah'u Teâlâ'nın kendisine verdiği kudret vâsıtalarıyla ve hikmetli ilimle bu altı aylık süre içerisinde hem kuzey kutbuna ve hem de güney

kutbuna giderek oralara hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü altı aylık süreç içerisinde kutup bölgesinin birinde geceyken diğer kutup bölgesinde gündüz oluşmaktadır.

İşte bu olay, Kur’ân-ı Kerîm’deki mûcizelerdendir. Çünkü Kur’ân indiği zamanda, o bölge halkının kutuplarla ilgili bir bilgisi yoktu.

(ثُمَّ اَتْبَعَ سَبَبًا (٩٢) حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًاۙ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا (٩٣) قَالُوا يَا
ذَا الْقَرْنَيْنِ اِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْاَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلٰٓى اَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا
(٩٤)((

92-94. Sonra, Zülkarneyn yine sebeplere sarılarak yola devam etti.* İki dağ arasına ulaştığı vakit, orada konuşulan dillerden hiç birini anlamayan bir kavim buldu.* Onlar: ″Yâ Zülkarneyn! Ye’cüc ve Me’cüc öldürme ve tahrif ile yeryüzünde fesat yapıyorlar. Bizimle onlar arasında bir set yapmak üzere sana bir bedel verelim mi?″ dediler.

İzah: İmam Taberî ve daha birçok tefsir âlimi, Ye’cüc ve Me’cüc’e karşı Zülkarneyn Aleyhisselâm’dan yardım isteyen kavmin, ″Türkler″ olduğunu söylemişlerdir.

Ye’cüc ve Me’cüc’e dair Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَبْشِرُوا فَإِنَّ مِنْ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ أَلْفًا وَمِنْكُمْ رَجُلٌ... (خ عن ابى سعيد

″Müjde size, Cehenneme giren Ye’cüc ve Me’cüc’ün bin kişisi karşısında sizden oraya bir kişi girecektir.″[1]

Ye’cüc ve Me’cüc, âyetlerde ve birçok hadiste de geçtiği üzere, büyük kıyâmet alâmetlerinden sayılmıştır. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Kehf, Âyet 97-99’un izahına ve Sûre-i Enbiyâ, Âyet 96’ya bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Rikâk 46.

(قَالَ مَا مَكَّنّ۪ي ف۪يهِ رَبّ۪ي خَيْرٌ فَاَع۪ينُون۪ي بِقُوَّةٍ اَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًاۙ (٩٥) اٰتُون۪ي زُبَرَ الْحَد۪يدِۜ حَتّٰٓى
اِذَا سَاوٰى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُواۜ حَتّٰٓى اِذَا جَعَلَهُ نَارًاۙ قَالَ اٰتُون۪ٓي اُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًاۜ (٩٦) (

95-96. Zülkarneyn dedi ki: ″Rabbimin bana verdiği imkân, sizin vereceğiniz

bedelden daha hayırlıdır. Siz bana fiilen yardım edin de, sizinle onların arasında bir set yapayım,* bana demir parçaları taşıyın.″ Taşıdılar, iki dağ arası dolduğu vakit, Zülkarneyn: ″Ateş koyup körükleyin″ dedi. Körüklediler, demirler ateş kesildi. Zülkarneyn onlara: ″Bana erimiş bakır taşıyın da üzerine dökeyim″ dedi ve öyle yapıldı.

İzah: Zülkarneyn Aleyhisselâm'a tâbi olup Müslüman olan bir kavim, başka bir kavimle düşmandı. Onlar, o kavmin şerrinden ebediyyen kurtulmak için ona geldiler. O da, çalı yığmalarını emretti. Çalıyı duvar şeklinde yığdılar. Duâ etti, ateşledi. Ateşin içerisine demir ve bakır attı. Mûcize ile alevin yükseldiği yer tunçtan duvar oldu. Tunçla olan bu duvarı kimse aşamadı. Böylece o duvar kendilerini düşmanlarından korudu.

Bu, çok uzun yıllar önce olan bir hâdise idi. Zülkarneyn Aleyhis-selâm'ın hikmetle yaptığı bu tunçtan duvarın yeri, mahiyeti; zâhir mi yoksa bâtın mı olduğu tam olarak bilinememektedir.

(فَمَا اسْطَاعُوا اَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا (٩٧) قَالَ هٰذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبّ۪يۚ فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ رَبّ۪ي جَعَلَهُ دَكَّٓاءَۚ وَكَانَ وَعْدُ رَبّ۪ي حَقًّا (٩٨) وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ ف۪ي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًاۙ (٩٩))

97-99. Artık Ye'cüc ve Me'cüc, ne seddin üzerinden aşabildiler ne de delmeye muktedir oldular.* Zülkarneyn: ″Bu, Rabbimin bir rahmetidir. Rabbimin vaad ettiği vakit gelince, onu yerle bir eder. Rabbimin vaadi haktır″ dedi.* Sed yerle bir olduğu gün, halk birbirine karışarak deniz gibi dalgalanırlar. Sonra Sûr üflenir de onların hepsini toplarız.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Sed″ hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَحْفِرُونَهُ كُلَّ يَوْمٍ حَتَّى إِذَا كَادُوا يَخْرِقُونَهُ قَالَ الَّذِي عَلَيْهِمْ ارْجِعُوا فَسَتَخْرِقُونَهُ غَدًا فَيُعِيدُهُ اللّٰهُ كَأَشَدِّ مَا كَانَ حَتَّى إِذَا بَلَغَ مُدَّتَهُمْ وَأَرَادَ اللّٰهُ أَنْ يَبْعَثَهُمْ عَلَى النَّاسِ قَالَ الَّذِي عَلَيْهِمْ ارْجِعُوا فَسَتَخْرِقُونَهُ غَدًا إِنْ شَاءَ اللّٰهُ وَاسْتَثْنَى قَالَ فَيَرْجِعُونَ فَيَجِدُونَهُ كَهَيْئَتِهِ حِينَ تَرَكُوهُ فَيَخْرِقُونَهُ فَيَخْرُجُونَ عَلَى النَّاسِ فَيَسْتَقُونَ الْمِيَاهَ وَيَفِرُّ النَّاسُ مِنْهُمْ فَيَرْمُونَ بِسِهَامِهِمْ فِي السَّمَاءِ فَتَرْجِعُ مُخَضَّبَةً بِالدِّمَاءِ فَيَقُولُونَ قَهَرْنَا مَنْ فِي الْأَرْضِ وَعَلَوْنَا مَنْ فِي السَّمَاءِ قَسْوَةً وَعُلُوًّا فَيَبْعَثُ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ نَغَفًا فِي أَقْفَائِهِمْ فَيَهْلِكُونَ فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنَّ دَوَابَّ الْأَرْضِ تَسْمَنُ وَتَبْطَرُ وَتَشْكَرُ شَكَرًا مِنْ لُحُومِهِمْ (ت عن ابى هريرة)

Ye'cüc ve Me'cüc, her gün seddi delmeye çalışırlar. Delik açmaya yaklaştıkları

vakit, başlarında bulunan yetkili: ″Şimdi geri dönün, kalanı yarın delersiniz″ der. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ o seddin oyulan yerini öncekinden de sağlam bir şekilde yapar. Onların zamanları gelip de, Allah onları insanların arasına çıkarmak istediği zaman başlarında bulunan yetkili: ″Şimdi geri dönün, inşâallah yarın çıkarsınız″ der. İkinci gün döndüklerinde ise, seddi bıraktıkları gibi bulurlar. Seddi delip insanların içine çıkarlar. Bütün suları içerler, insanlar onlardan kaçarlar. Oklarını göğe doğru fırlatırlar, oklar kana bulanmış bir şekilde geri döner. Bunun üzerine, ″Yeryüzünde bulunanları perişan ettik ve gökte olanlara da galip gelerek mağlup ettik″ demeye başlarlar. Sonra Allah'u Teâlâ onlara enselerinden neğaf kurtlarını[1] musallat eder ve bu yüzden kırılıp helâk olurlar. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, yeryüzündeki hayvanlar, onların cesetlerini yiyip semiz birer varlık hâline gelirler.″[2]

Mü'minlerin annesi Zeyneb Bint-i Cahş Radiyallâhu anhâ da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

اسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ النَّوْمِ مُحْمَرًّا وَجْهُهُ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَيْلٌ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرٍّ قَدْ اقْتَرَبَ فُتِحَ الْيَوْمَ مِنْ رَدْمِ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مِثْلُ هَذِهِ وَحَلَّقَ بِإِصْبَعِهِ الْإِبْهَامِ وَالَّتِي تَلِيهَا قَالَتْ زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَهْلِكُ وَفِينَا الصَّالِحُونَ قَالَ نَعَمْ إِذَا كَثُرَ الْخَبَثُ (خ م عن زينب بنت جحش)

Bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem uykudan uyandı ve titreyerek ürpermiş ve yüzleri kızarmış olduğu halde: ″Lâ ilâhe illallâh! Gelecek olan şerden dolayı Araba vah olsun! Bugün Ye'cûc ve Me'cûc'un seddinden şu kadar yer açıldı″ buyurdu ve baş parmağı ile şehâdet parmağını birleştirerek halka yaptı. ″Yâ Resûlallah! İçimizde iyiler olduğu halde de helâk olur muyuz?″ diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kötülük ve günahlar çoğaldığı vakit, evet!″ diye buyurdu.[3]

[1] Neğaf kurdu; deve, koyun ve sığır gibi hayvanların burunlarında olan kurt, demektir.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7075.

[3] Sahih-i Buhâri, Enbiyâ 7, Fiten 4, 28; Sahih-i Müslim, Fiten 1, 2; Sünen-i Tirmizî, Fiten 21, 23

وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِلْكَافِرِينَ عَرْضًاۙ (١٠٠) اَلَّذِينَ كَانَتْ اَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَنْ ذِكْرِي وَكَانُوا لَا (

يَسْتَطٖيعُونَ سَمْعًاۙ (١٠١)

100-101. O gün Cehennemi, kâfirlere korkunç ve şiddetli bir sûrette arz ederiz.* Onların gözleri, âyetlerimize karşı perdeliydi ve kelâmımı işitmiyorlardı.

İzah: Cehhennem hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَجُرُّونَهَا (م عن عبد اللّٰه

"Cehennem, mahşer günü yetmiş bin iple bağlı olarak sürüklenir. Her ipte yetmiş bin melek vardır, onu çekerler (mahşer yerine getirirler)."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 12 (29).

اَفَحَسِبَ الَّذٖينَ كَفَرُوا اَنْ يَتَّخِذُوا عِبَادٖي مِنْ دُونٖٓي اَوْلِيَٓاءَۜ اِنَّٓا اَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرٖينَ نُزُلًا (١٠٢)

102. Kâfirler, Beni bırakıp da kullarımı dost (ilah) edineceklerini mi sandılar? Şüphesiz ki Biz, Cehennemi kâfirler için bir konak yeri olarak hazırladık.

İzah: Kâfirler, Beni bırakıp da Benim yarattığım Îsâ'yı, Üzeyr'i dost yani ilah edinmelerinin doğru bir şey olduğunu mu sanıyorlar? Bu aslâ doğru bir şey değildir. Beni bırakıp da ilah edindikleri, mahşer gününde kendilerinden uzaklaşacaklardır. Biz de kâfirler için konak olarak Cehennemi hazırlamışızdır. Onların kaçıp sığınacakları başka bir yer de yoktur, demektir.

Allah'u Teâlâ, Yahudi ve Hristiyanların nasıl küfre düştüklerine dair Sûre-i Tevbe, Âyet 30'da şöyle buyurmuştur:

"Yahudiler: "Üzeyr, Allah'ın oğludur" dediler. Hristiyanlar da: "Îsâ Mesih, Allah'ın oğludur" dediler. Bu, onların ağızlarında geveledikleri sözleridir. Onlar bu sözlerini, kendilerinden önceki kâfirlerin sözlerine benzetiyorlar. Allah onları kahretsin! Haktan nasıl yüz çeviriyorlar."

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْاَخْسَرٖينَ اَعْمَالًاۜ (١٠٣) اَلَّذٖينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ اَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا (١٠٤)

103-104. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Amellerinde en fazla hüsrâna uğrayanları size haber vereyim mi?* Onlar, dünyâ hayatındaki gayretleri boşa giden

kimselerdir. Halbuki onlar, iyi yaptıklarını zannederlerdi.″

İzah: Sûre-i Kehf, Âyet 103 ile ilgili olarak Mus’ab Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

سَأَلْتُ أَبِي {قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا} هُمْ الْحَرُورِيَّةُ قَالَ لَا هُمْ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى أَمَّا الْيَهُودُ فَكَذَّبُوا مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمَّا النَّصَارَى فَكَفَرُوا بِالْجَنَّةِ وَقَالُوا لَا طَعَامَ فِيهَا وَلَا شَرَابَ وَالْحَرُورِيَّةُ {الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ} وَكَانَ سَعْدٌ يُسَمِّيهِمْ الْفَاسِقِينَ (خ عن مصعب بن سعد)

Babama; Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Amellerinde en fazla hüsrâna uğrayanları size haber vereyim mi?″[1] diye geçen âyetten kastedilenler Hâriciler midir? diye sordum. O da, ″Hayır! Onlar, Yahudi ve Hristiyanlardır. Yahudiler, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i yalanladılar. Hristiyanlar da, Cenneti inkâr ettiler ve ″Orada ne yiyecek, ne de içecek var″ dediler. Hâriciler ise, Allah’u Teâlâ’ya verdikleri mîsâktan (sağlam ahidden) sonra ahidlerini bozanlardır.[2] Babam Sa’d, onları ″Fâsıklar″ diye adlandırıyordu.[3]

[1] Sûre-i Kehf, Âyet 103.

[2] Sûre-i Bakara, Âyet 27.

[3] Sahih-i Buhâri, Tefsir-i Kehf, 5; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7076.

أُولٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَاۤئِهِ فَحَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَزْنًا (١٠٥) ذٰلِكَ جَزَاۤؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا اٰيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا (١٠٦)

105-106. İşte onlar, Rablerinin âyetlerini ve O’na kavuşmayı inkâr eden kimselerdir. Bu sebeple onların amelleri boşa gitmiştir. Kâfirlerin amellerini mahşer günü tartıya koymayacağız.* İşte onların cezâları, inkâr etmeleri ve âyetlerimi ve Resullerimi alay konusu yapmaları sebebiyle Cehennemdir.

İzah. Sûre-i Kehf, Âyet 105 ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيَأْتِي الرَّجُلُ الْعَظِيمُ السَّمِينُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَزِنُ عِنْدَ اللّٰهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ وَقَالَ اقْرَءُوا {فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا} (خ م عن ابى هريرة)

″Mahşer gününde iri yarı, oldukça şişman bir adam gelecek de sivrisinek kanadı kadar bir ağırlığı olmayacaktır. İsterseniz, ″Kâfirlerin amellerini mahşer günü

tartıya koymayacağız" diye geçen âyeti okuyun."[1]

Kâfirin, yaptığı iyi amelin kendisine âhirette hiçbir faydasınının olmayacağına dair yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَظْلِمُ الْمُؤْمِنَ حَسَنَةً يُثَابُ عَلَيْهَا الرِّزْقَ فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيُعْطَى بِحَسَنَاتِهِ فِي الدُّنْيَا فَإِذَا لَقِيَ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُعْطَى بِهَا خَيْرًا (حم عن انس)

"Şüphesiz Allah'u Teâlâ, hiç kimseye haksızlık etmez. Mü'min, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır ve bununla beraber âhirette de bunun karşılığını alır. Kâfir ise, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır, âhirete vardığında ise bir sevap bulunmaz ki, karşılığında ona hayır verilsin."[2]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1714; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 1; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7077.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11816.

اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًاۙ (١٠٧) خَالِدٖينَ فٖيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا (١٠٨)

107-108. Îman edip sâlih amellerde bulunanlara gelince, onlar için Firdevs Cennetleri bir konak yeridir.* Onlar orada ebedî kalacaklardır. Oradan ayrılmak istemezler.

İzah: Firdevs Cenneti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ مِائَةَ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَالْفِرْدَوْسُ أَعْلَى الْجَنَّةِ وَأَوْسَطُهَا وَفَوْقَ ذَلِكَ عَرْشُ الرَّحْمَنِ وَمِنْهَا تُفَجَّرُ أَنْهَارُ الْجَنَّةِ فَإِذَا سَأَلْتُمُ اللّٰهَ فَسَلُوهُ الْفِرْدَوْسَ (ت عن معاذ)

"Cennette yüz derece vardır. Her iki derece arasındaki mesâfe, gök ile yeryüzü arasındaki mesâfe kadardır. Firdevs, Cennetin daha yükseği ve ortasıdır. Onun üstünde Rahmân'ın Arş'ı vardır ki, oradan Cennet nehirleri fışkırır. Allah'tan istediğinizde, Firdevs'i isteyin."[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ve bütün ümmetinin ilk gireceği yer, Firdevs Cennetleridir. Oraya girenlerin hepsi Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i orada görüp sohbet edecekler.

O gün de kimsenin ameli zâyi edilmez. Güzel amellerde bulunanlara ise ziyâde olarak fazla mükâfat ve yüce dereceler vardır. Sûre-i Vâkıa, Âyet 7-12’de geçtiği üzere, mahşer yerine insanlar üç sınıf olarak gelir. Biri Cehennemlik, biri Cennetlik ve biri de sâbikunlar yani sebat edip ibâdette ileri geçenlerdir. Böylece Cehennemlikler, Cehenneme ve Cennet ehlinin tamamı da Cennete girerler. Çok uzun yıllar geçtikten sonra, Allah’u Teâlâ tarafından Cennet ehline: ″Sâbikunlar ayrılsın!″ diye nidâ olunur. Böylelikle Cennet ehlinin içerisinden sâbikunlar, Allah’ın emriyle bulundukları Cennetlerden ayrılarak Nâim Cennetlerine yükseltilirler. İşte en yüksek makam ve derece de burasıdır. Sûre-i Hûd, Âyet 108’de: ″Said (Cennetlik) olanlar ise, gökler ve yer durdukça ebedî olarak Cennette kalacaklardır. Ancak Rabbinin (daha yüce derecelere nâil olmalarını) diledikleri müstesnâ…″ diye istisnâ edilen bu zümre, Cennet-i Naîm’e giren sâbikunlardır.

Cennet-i Naîm’in en yüksek makam olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ جِبْرِيلِ قَالَ لِي اُخْرُجْ فَأَخْبِرْ بِنِعَم اللّٰه الَّتِي أَنْعَمَ بِهَا عَلَيْك وَفَضِيلَته الَّتِي فُضِّلْت بِهَا فَبَشَّرَنِي أَنِّي بُعِثْت إِلَى الْأَحْمَر وَالْأَسْوَد وَأَمَرَنِي أَنْ أُنْذِر الْجِنّ وَآتَانِي كِتَابه وَأَنَا أُمِّيٌّ وَغَفَرَ ذَنْبِي مَا تَقَدَّمَ وَمَا تَأَخَّرَ وَذَكَرَ اِسْمِي فِي الْأَذَان وَأَمَدَّنِي بِالْمَلَائِكَةِ وَآتَانِي النَّصْر وَجَعَلَ الرُّعْب أَمَامِي وَآتَانِي الْكَوْثَر وَجَعَلَ حَوْضِي مِنْ أَكْثَر الْحِيَاض يَوْم الْقِيَامَة وَوَعَدَنِي الْمَقَام الْمَحْمُود وَالنَّاس مُهْطِعُونَ مُقْنِعُو رُءُوسهمْ وَجَعَلَنِي فِي أَوَّل زُمْرَة تَخْرُج مِنَ النَّاس وَأَدْخَلَ فِي شَفَاعَتِي سَبْعِينَ أَلْفًا مِنْ أُمَّتِي الْجَنَّة بِغَيْرِ حِسَاب وَآتَانِي السُّلْطَان وَالْمُلْك وَجَعَلَنِي فِي أَعْلَى غُرْفَة فِي الْجَنَّة فِي جَنَّات النَّعِيم فَلَيْسَ فَوْقِي أَحَد إِلَّا الْمَلَائِكَة الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْش وَأَحَلَّ لِي وَلِأُمَّتِي الْغَنَائِم وَلَمْ تَحِلّ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلَنَا (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عبادة بن الصامت)

Cebrâil bana dedi ki: ″Çık ve Allah’u Teâlâ’nın sana bahşettiği nîmetleri, senin üstün kılındığın faziletini haber ver.″ Allah’u Teâlâ bana müjdeledi ki; şüphesiz beni kırmızı ve siyah tenli insanlara gönderdi. Cinleri uyarmamı bana emretti. Ümmî olduğum halde bana kitabını verdi. Geçmiş ve gelecek günahlarımı bağışladı. Adımı ezanda zikretti. Beni meleklerle kuvvetlendirdi. Bana zaferi bahşetti ve korkuyu önümde kıldı (korku benden kaçar). Bana Kevser’i verdi; mahşer günü benim havuzumu havuzların en büyüğü kıldı. İnsanlar başlarını eğip koşuşturdukları zamanda bana Makâm-ı Mahmûd’u vaad etti. Beni insanlardan haşrolunacak ilk zümre içinde kıldı. Benim şefaatimle ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesapsız olarak Cennete koydu. Bana hükümranlık ve mülk verdi. Beni Naîm Cennetlerinde içinde Cennetin en yüce köşkünde kıldı. Benim üzerimde Arş’ı taşıyan meleklerden başka hiç kimse yoktur. Bana bizden öncekilerden hiç kimseye helâl kılmadığı halde ganîmetleri helâl kıldı.″[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 4; Ahme d b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21073.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 5, s. 333.

(قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ اَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا (١٠٩ (

109. Ey Resûlüm! De ki: ″Eğer Rabbinin kelimelerini (ilim ve hikmetini) yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar da ilâve etsek, denizler biter, Rabbinin kelimeleri bitmez.″

İzah. Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

قَالَتْ قُرَيْشٌ لِيَهُودَ أَعْطُونَا شَيْئًا نَسْأَلُ هَذَا الرَّجُلَ فَقَالَ سَلُوهُ عَنْ الرُّوحِ قَالَ فَسَأَلُوهُ عَنْ الرُّوحِ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالَى {وَيَسْأَلُونَكَ عَنْ الرُّوحِ قُلْ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا} قَالُوا أُوتِينَا عِلْمًا كَثِيرًا أُوتِينَا التَّوْرَاةَ وَمَنْ أُوتِيَ اَلتَّوْرَاةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا فَأُنْزِلَتْ {قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ} إِلَى آخِرِ الْآيَةَ (ت عن ابن عباس)

Kureyşliler, Yahudilere: ″Bize sorabileceğimiz bir şeyler verin ki onu şu adama soralım″ dediler. Yahudiler de: ″Ona, ruh hakkında sorun″ dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, ruh hakkında sorduklarında, Allah’u Teâlâ: Ey Resûlüm! Sana ruh hakkında sorarlar. De ki: ″Ruh, Rabbimin emrindendir. Size ilimden ancak az bir şey verilmiştir″ mealindeki Sûre-i İsrâ, Âyet 85’i indirdi. Bunun üzerine Yahudiler: ″Bize büyük ilim verilmiştir; bize Tevrat verildi ve her kime Tevrat verilmişse ona büyük hayır verilmiştir″ dediklerinde de: Ey Resûlüm! De ki: ″Eğer Rabbinin kelimelerini (ilim ve hikmetini) yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar da ilâve etsek, denizler biter, Rabbinin kelimeleri bitmez″ mealindeki Sûre-i Kehf, Âyet 109’u indirdi.[1]

Allah’u Teâlâ Sûre-i Lokmân, Âyet 27’de de şöyle buyurmaktadır:

″Yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de mürekkep olsa, ondan başka yedi deniz de ona yardım etse, Allah’ın kelimeleri (ilim ve hikmeti) yazmakla bitmez. Şüphesiz Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mûsâ Aleyhisselâm ile Hızır

Aleyhisselâm arasında geçen olayı anlatırken, bir bölümünde şöyle buyurmuştur:

Mûsâ, Hızır ile beraber gemiye bindiklerinde; bir ara küçük bir kuş gelip geminin kenarına kondu ve denize bir iki defa gagasını daldırıp çıkardı. Bunu gören Hızır dedi ki:

(مَا عِلْمِي وَعِلْمُكَ مِنْ عِلْمِ اللّٰهِ إِلَّا مِثْلُ مَا نَقَصَ هَذَا الْعُصْفُورُ مِنْ هَذَا الْبَحْرِ... (خ عن ابى ابن كعب

"Yâ Mûsâ! Bu kuşun gagasında kalan ıslaklık, denize nispetle ne kadarsa, senin ve benim ilmim de Allah'ın ilmine göre o kadardır…"[2]

Buradan anlaşılan, Allah'ın ilminin nihâyeti yoktur. Bunu insanlar akıllarıyla hiçbir şekilde anlayamazlar. Bu sebeple âyetler, kul sözü olmayıp Allah'ın kelâmı olduğu için hikmetlidir. Sâdece bir mânâ içermez, birçok anlam ifade eder. Bu hususta Hasan-ı Basrî Hazretlerinden nakledilen bir hadiste, şöyle buyrulmuştur:

لِكُلِّ آيَةٍ ظَهْرٌ وَبَطْنٌوَلِكُلِّ حَرْفٍ حَدٌّ وَلِكُلِّ حَدٍّمَطْلَعٌ (عن الحسن) فِى رِوَايَةٍ: اِنَّ لِلْقُرْاٰنِ ظَاهِرا وبَاطِنا وَلِلْبَاطِنِ بَاطِنا حَتَّى سَبْعَةِ اَبْطُنٍ.

"Her bir âyet için zâhir ve bâtın vardır ve her bir harf için bir had (mânâ) vardır. Her bir mânâ tamamlandığında yeni bir mânâ doğar."[3] Bir rivâyette de şöyle geçmektedir: "Kur'ân'ın zâhiri var, bâtını var, bâtınının bâtını var, hattâ yedi bâtına kadar bâtını var."

İşte bu âyet ve hadislere baktığımız zaman, Kur'ân-ı Kerîm'in zâhir mânâları olduğu gibi, bâtın ve hikmet dolu mânâlarının olduğu da haber verilmektedir. Sâdece zâhir mânâsını anlatabilmek için dahi ciltler dolusu tefsirler yazılmıştır.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 18.

[2] Sahih-i Buhârî, İlim 63; Sahih-i Müslim, Fedâil 46 (170-172 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7065. Bu kıssa için bakınız: Sûre-i Kehf, Âyet 60-82.

[3] Tahavî, Müşkül'ül-Âsar, Hadis No: 2629; Berîka, c. 1, s. 162.

قُلْ اِنَّمَٓا اَنَا۬ بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَٓا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌۚ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَٓاءَ رَبِّه۪ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا (يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّه۪ٓ اَحَدًا (١١٠)

110. Ey Resûlüm! De ki: ″Ben de ancak sizin gibi bir beşerim. Bana ancak ilahınızın bir tek ilah olduğu vahyolunuyor. Rabbine kavuşmak isteyen, sâlih amelde bulunsun ve ibâdette hiç kimseyi Rabbine ortak koşmasın.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا جَمَعَ اللّٰهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِيَوْمٍ لاَ رَيْبَ فِيهِ نَادَى مُنَادٍ مَنْ كَانَ أَشْرَكَ فِي عَمَلٍ عَمِلَهُ لِلّٰهِ أَحَدًا فَلْيَطْلُبْ ثَوَابَهُ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللّٰهِ فَإِنَّ اللّٰهَ أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنْ الشِّرْكِ (ت عن ابى سعيد بن ابى فضالة)

Allah'u Teâlâ, geleceğinde şüphe olmayan mahşer gününde insanları bir araya topladığı zaman, bir münâdi şöyle seslenir: ″Her kim yaptığı bir amelde Allah'tan başkasını ortak etmişse, bu amelinin sevabını Allah'tan başkasından dilesin. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, her türlü ortakların ortaklığından uzak olandır.″[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجْمَعُ اللّٰهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فَيَقُولُ أَلاَ يَتْبَعُ كُلُّ إِنْسَانٍ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَهُ فَيُمَثَّلُ لِصَاحِبِ الصَّلِيبِ صَلِيبُهُ وَلِصَاحِبِ التَّصَاوِيرِ تَصَاوِيرُهُ وَلِصَاحِبِ النَّارِ نَارُهُ فَيَتْبَعُونَ ... (ت عن ابى هريرة)

″Mahşer günü Allah'u Teâlâ insanları bir sahada toplayacak. Sonra âlemlerin Rabbi, onlara çıkarak buyurur ki: ″Dikkat! Her insan ibâdet ettiğine tâbi olsun!″ Bunun üzerine haça tapınmış olana tapındığı haçı temsil olunacak. Sûretlere tapınmış olana tapındığı sûretleri, ateşe tapınmış olana ateşi temsil olunacak ve böylece hepsi de dünyâda iken tapındıklarının arkasından gidecekler…″[2]

Ubade b. Nusay Hazretleri de Şeddâd İbn-i Evs Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Şeddâd İbn-i Evs Radiyallâhu anhu, ağlamış. Seni ağlatan nedir? denildiğinde de, ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den duyduğum şu sözdür″ diyerek, onu hatırladığım için ağladım, demiş. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

أَتَخَوَّفُ عَلَى أُمَّتِي الشِّرْكَ وَالشَّهْوَةَ الْخَفِيَّةَ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَتُشْرِكُ أُمَّتُكَ مِنْ بَعْدِكَ قَالَ نَعَمْ أَمَا إِنَّهُمْ لاَ يَعْبُدُونَ شَمْسًا وَلاَ قَمَرًا وَلاَ حَجَرًا وَلاَ وَثَنًا وَلَكِنْ يُرَاءُونَ بِأَعْمَالِهِمْ وَالشَّهْوَةُ الْخَفِيَّةُ أَنْ يُصْبِحَ أَحَدُهُمْ صَائِمًا فَتَعْرِضُ لَهُ شَهْوَةٌ مِنْ شَهَوَاتِهِ فَيَتْرُكُ صَوْمَهُ (حم عن شداد بن اوس)

″Ümmetimin şirke ve gizli şehvete düşmesinden korkuyorum.″ Ben dedim ki: ″Yâ Resûlallah! Ümmetin senden sonra şirke düşer mi?″ ″Evet″ buyurdu. Elbette ki onlar, aya veya güneşe, taşa veya puta tapmazlar. Ancak amellerini gösteriş için yaparlar. Gizli şehvet ise, bir kişinin sabahleyin oruç tutup, isteği baskın gelince şehveti için orucunu terk etmesidir.″[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 20.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16498.

19-MERYEM SÛRESİ

Bu sûre 98 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Îsâ Âleyhis-selâm’ın annesi olan Hz. Meryem’in kıssasından bahsedildiği için "Meryem Sûresi" diye isimlendirilmiştir.

Bu sûre ile ilgili olarak İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

(فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ وَالْكَهْفُ وَمَرْيَمُ وَطه وَالْأَنْبِيَاءُ هُنَّ مِنَ الْعِتَاقِ الْأُوَلِ وَهُنَّ مِنْ تِلَادِي (خ عن ابن مسعود

"İsrâ, Kehf, Meryem, Tâhâ ve Enbiyâ Sûreleri, ilk nâzil olan sûrelerdendir ve benim ilk öğrendiğim sûreler arasında yer alır."[1]

Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre, İslâmiyetin ilk yıllarında Peygamber Efendimizin emriyle Hz. Câfer b. Ebû Tâlib, Habeşistan’a hicret ettiği vakit, onlara Meryem Sûresi’ni okumuş ve sûre tamamlanıncaya kadar orada bulunan Hristiyan cemaatinin hepsi ağlamışlardı. Daha sonra Hz. Necâşi, kendi kavminin ulemâsından İslâm’a meyleden yetmiş kişiyi Fahr-i Kâinat Efendimize göndermiştir. Resûlü Ekrem de onlara Yâsîn Sûresi’ni okumuş, onlar da ağlayarak hemen Müslümanlığı kabul etmişlerdi.

[1] Sahih-i Buhârî, Fedâil’ul-Kur’ân 6.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(كٓهٰيٰعٓصٓ (١) ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّاۚ (٢) اِذْ نَادٰى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا (٣) قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي وَهَنَ الْعَظْمُ
مِنّ۪ي وَاشْتَعَلَ الرَّاْسُ شَيْبًا وَلَمْ اَكُنْ بِدُعَٓائِكَ رَبِّ شَقِيًّا (٤) وَاِنّ۪ي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَٓاء۪ي وَكَانَتِ امْرَاَت۪ي
عَاقِرًا فَهَبْ ل۪ي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّاۙ (٥) يَرِثُن۪ي وَيَرِثُ مِنْ اٰلِ يَعْقُوبَۗ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا (٦))

1-6. Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd.* Ey Resûlüm! Bu okuduğumuz, senin Rabbinin, kulu Zekeriyya’ya rahmetinin (lütuf ve ihsanının) kıssasıdır.* Hani o, Rabbine gizli olarak nidâ etmişti.* O, şöyle demişti: "Yâ Rabbi! Şüphesiz kemiklerim zayıfladı, saçlarım ağardı. Şimdiye kadar Sana ettiğim duâların hiçbirinde mahrum olmadım.* Doğrusu ben, benden sonra yerime geçecek olan yakınlarımdan (amcaoğullarımdan) endişeliyim. Zevcem de kısırdır. Lütuf ve

kudretinle bana bir çocuk ihsan et.* O çocuk, hem bana vâris olsun, hem de Yâkub ailesine vâris olsun. Yâ Rabbi! Onu, rızânı kazananlardan eyle.″

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَحِمَ اللّٰه أَخِي زَكَرِيَّا مَا كَانَ عَلَيْهِ مِنْ وِرَاثَة مَاله حِين قَالَ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْك وَلِيًّا يَرِثنِي وَيَرِث مِنْ آلِ يَعْقُوب (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن الحسن)

Allah'u Teâlâ, kardeşim Zekeriyya'ya rahmet eylesin. ″… Lütuf ve kudretinle bana bir çocuk ihsan et.* O çocuk, hem bana vâris olsun, hem de Yâkub ailesine vâris olsun…″ dediği zaman, onun malına mîrasçı olacak kimse yoktu.[1]

Zekeriyya Aleyhisselâm, Allah'u Teâlâ'dan kendisinin bir çocuğu olması için duâ ettiğinde Âyt-i Kerime'de geçtiği üzere, ″O çocuk, hem bana vâris olsun, hem de Yâkub ailesine vâris olsun″ diye duâ etmiştir. Yani Yâ Rabbi! bana bir çocuk nasip et ki, hem Peygamber olsun ve hem de malıma vâris olsun, demektir. Çünkü Peygamberlerin evlatlarına mîras kalmaz. Peygamberlerin malları ancak onun yerine geçen Peygambere veya halifesine mîras olarak kalır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللّٰهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا رِضًا لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ طَالِبَ الْعِلْمِ يَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ حَتَّى الْحِيتَانِ فِي الْمَاءِ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِنَّ الْعُلَمَاءَ هُمْ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوَرِّثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَّثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَهُ أَخَذَ بِحَظٍّ وَافِرٍ (د ت ه عن ابى الدرداء)

″Her kim bir yola ilim aramak için giderse, Allah'u Teâlâ onun için Cennete giden bir yolu kolaylaştırır ve şüphesiz melekler ilim talep edenin rızâsını istedikleri ve ondan râzı oldukları için kanatlarını indirirler. Yine şüphesiz göktekiler ve yerdekiler ve hattâ sudaki balıklar bile ilim talep eden kişi için Allah'u Teâlâ'dan bağışlanma dilerler. Gerçekte âlimin, âbid olana üstünlüğü, gökteki ayın diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir. Muhakkak ki âlimler, Peygamberlerin mîrasçılarıdır. Şüphesiz ki Peygamberler, ne altın ne de gümüş mîras bırakırlar. Peygamberler, mîras olarak ancak ilim bırakırlar. Bu sebeple her kim Peygamberlerin mîrası olan ilmi elde ederse, tam bir hisse almış olur.″[2]

Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de vefât ettiğinde, kendisinden

sonra Peygamberlik olmadığı için bütün malı halifesine yani Beyt’ul-Mala devredilmiştir.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 5, s. 213.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 17; Sünen-i Ebû Dâvud, İlim 1; Sünen-i Tirmizî, İlim 19.

(يَا زَكَرِيَّٓا اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍۨ اسْمُهُ يَحْيٰىۙ لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا (٧) قَالَ رَبِّ اَنّٰى يَكُونُ لِي غُلَامٌ
وَكَانَتِ امْرَاَتِي عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا (٨) قَالَ كَذٰلِكَۚ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ
وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا (٩) قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي اٰيَةًۜ قَالَ اٰيَتُكَ اَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا (١٠) فَخَرَجَ عَلٰى قَوْمِهِ
(مِنَ الْمِحْرَابِ فَاَوْحٰٓى اِلَيْهِمْ اَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا (١١

7-11. Allah’u Teâlâ: ″Ey Zekeriyya! Biz seni, Yahyâ ismiyle anılan bir erkek çocukla müjdeleriz. Ondan evvel bu ismi hiç kimseye vermedik″ buyurdu.* Zekeriyya: ″Yâ Rabbi! Zevcem kısır, ben de iyice ihtiyarlamış iken nasıl oğlum olabilir?″ dedi.* Allah’u Teâlâ, Zekeriyya’ya: ″Rabbin böyle buyurdu. Bu bana kolaydır. Çünkü seni de daha önce hiç yokken var eden benim.″* Zekeriyya: ″Yâ Rabbi! (Zevcemin hâmile olduğuna dair) bana bir alâmet ver″ dedi. Allah’u Teâlâ da: ″Zevcenin hâmile olduğuna alâmet, sapasağlam olduğun halde üç gün üç gece insanlarla konuşamamandır″ buyurdu.* Sonra Zekeriyya, ibâdetgâhından çıktı ve kavmine, sabah akşam Allah’u Teâlâ’yı tesbih etmelerini işâret etti.

İzah: Rivâyete göre, Zekeriyya Aleyhisselâm 120 veya 99, hanımı ise 98 yaşında idi. Hanımı da, Hz. Meryem’in annesi Hanne’nin kız kardeşidir.

Zekeriyya Aleyhisselâm, Süleyman Aleyhisselâm’ın neslindendir. İsrailoğullarına Peygamber olarak gönderilmiş olup, Mûsâ Aleyhisselâm’ın şeriatıyla amel ederdi.

Zekeriyya Aleyhisselâm hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كَانَ زَكَرِيَّا عَلَيْهِ السَّلَام نَجَّارًا (حم عن ابى هريرة

″Zekeriyya Aleyhisselâm, marangozluk yapardı.″[1]

Hz. Meryem, Zekeriyya Aleyhisselâm’ın himâyesinde idi. Allah’u Teâlâ’nın

kudretiyle Hz. Meryem babasız olarak Îsâ Aleyhisselâm'ı dünyâya getirmişti. Yahudiler, Îsâ Aleyhisselâm'ın beşikte iken konuşması gibi birçok harikulâde haller görmelerine rağmen, Hz. Meryem'e ve Zekeriyya Aleyhisselâm'a iftira da bulunmuşlar ve sonunda Zekeriyya Aleyhisselâm'ı şehit etmişlerdir.

Yahyâ Aleyhisselâm, daha çocuk yaşında iken Tevrat'ı okumaya başlamıştı. İnzivâya çekilerek ibâdet eder ve o da babası gibi Hz. Mûsâ'nın şeriatıyla amel ederdi.

Bunlar, Zekeriyya Aleyhisselâm'ı öldürdükleri gibi, Hz. Yahyâ'nın da şehit edilmesine sebep oldular. Rivâyete göre, Yahudiler bu hâdiselerde olduğu gibi, üç yüz Peygamberin ölümünden mesuldürler.

Yahudiler, Yahyâ Aleyhisselâm'ın ölümüne sebep oldukları için Allah onları cezalandırmıştır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوْحَى اللّٰه تَعَالَى إِلَى إِنِّى قَدْ قَتَلْتُ بِيَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا سَبْعِينَ أَلْفاً وَإِنِّى قَاتِلٌ بِابْنِ بِنْتِكَ سَبْعِينَ أَلْفاً وَسَبْعِينَ أَلْفاً ((ك عن ابن عباس

Allah'u Teâlâ bana şöyle vahyetti: ″Zekeriyya oğlu Yahyâ sebebiyle yetmiş bin kişiyi öldürdüm. Ve senin kızının oğlu (Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin) sebebiyle ise yetmiş bin ve yetmiş bin kişiyi öldürürüm.″[2]

Âyet-i Kerîme'de geçen ″Zevcenin hâmile olduğuna alâmet, sapasağlam olduğun halde üç gün üç gece insanlarla konuşamamandır″ ifadesinden maksat da, bir rahatsızlığın olmadığı halde, insanlarla üç gün boyunca gece gündüz konuşamayıp, ancak işâretle konuşmandır. İşte bu da hanımının hâmile olduğunun alâmetidir, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Sonra Zekeriyya, ibâdetgâhından çıktı ve kavmine, sabah akşam Allah'u Teâlâ'yı tesbih etmelerini işâret etti″ diye buyrulmaktadır. İmam Taberî, bu âyet-i Kerîme'yi şöyle izah etmiştir:

- Zekeriyya Aleyhisselâm, kendisine oğul verileceğinin alâmeti olarak üç gün dili tutulunca ibadet ettiği namazgâhından dışarı çıkmış ve konuşamadığı için eliyle veya yazı yazarak kavmine, sabah akşam Allah'a ibâdette bulunmalarını, O'nu zikretmelerini emretmiştir.

Bu husus Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 41’de de şöyle geçmektedir:

Zekeriyya: ″Yâ Rabbi! (Zevcemin hâmile olduğuna dair) bana bir alâmet ver″ dedi. Allah’u Teâlâ da: ″Üç gün insanlar ile konuşamayıp, ancak işâretle konuşmandır. Ayrıca Rabbini çok zikret ve akşam sabah tesbih et″ buyurdu.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7606.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3103, 4117; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 157/1.

يَا يَحْيٰى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍۜ وَاٰتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّاۙ (١٢) وَحَنَانًا مِنْ لَدُنَّا وَزَكٰوةًۜ وَكَانَ تَقِيًّاۙ (١٣) وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ (
))وَلَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا (١٤) وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّاࣖ (١٥

12-15. ″Ey Yahyâ! Kitaba (Tevrat’a) sımsıkı sarıl″ dedik ve ona daha çocukken Peygamberlik verdik.* Tarafımızdan onun kalbine merhamet koyduk ve onu günahlardan temizledik. O, çok takvâ sahibi idi.* Anne ve babasına da itaatkâr idi. Cebbâr ve isyankâr değildi.* Doğduğu gün, öldüğü gün ve diriltildiği gün ona selâm olsun!

İzah: Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ’nın: ″Ey Yahyâ! Kitaba (Tevrat’a) sımsıkı sarıl″ diye buyurmasından maksat, İsrailoğullarının Tevrat’ın âyetlerine karşı çıkarak inkâr etmeleri sebebiyle Allah’u Teâlâ’nın, Yahyâ Aleyhisselâm’a; Tevrat’a sımsıkı sarılıp, onun âyetlerini okuyarak dalâlete düşen İsrailoğullarını uyarmasını emretmesidir.

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَۢ اِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ اَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّاۙ (١٦) فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَاَرْسَلْنَٓا اِلَيْهَا (
))رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا (١٧

16-17. Ey Resûlüm! Kitapta (Kur’ân’da), Meryem’e dair anlattıklarımızı da zikret. Bir zaman Meryem, ailesinin bulunduğu yerin doğu tarafına çekilmişti.* Meryem, ailesiyle kendi arasına bir perde çekti. Ona Cebrâil’i gönderdik. Cebrâil ona tam bir insan şeklinde göründü.

İzah: Zekeriyya Aleyhisselâm’ın zevcesi, Hz. Meryem’in teyzesi idi. ona yıkanması için bir yer tahsis etmişti. Hz. Meryem yine bir gün oraya yıkanmaya gittiği esnâda Cebrâil Aleyhisselâm, insan sûretinde ona görünmüştü.

))قَالَتْ اِنّ۪ٓي اَعُوذُ بِالرَّحْمٰنِ مِنْكَ اِنْ كُنْتَ تَقِيًّا (١٨) قَالَ اِنَّمَٓا اَنَا۬ رَسُولُ رَبِّكِۗ لِاَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا (١٩ (

18-19. Meryem, Cebrâil’e: ″Ben senden Rahmân’a sığınırım. Allah’tan korkarsan, bana ilişme″ dedi.* Cebrâil: ″Ben senin sığındığın Rabbinin resûlüyüm. Sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamak için geldim″ dedi.

قَالَتْ اَنّٰى يَكُونُ لٖي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنٖي بَشَرٌ وَلَمْ اَكُ بَغِيًّا (٢٠) قَالَ كَذٰلِكِۚ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌۚ (
وَلِنَجْعَلَهُ اٰيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّاۚ وَكَانَ اَمْرًا مَقْضِيًّا (٢١))

20-21. Meryem: ″Benim çocuğum nereden olur? Halbuki bana bir beşer dokunmamıştır. Ben iffetsiz biri de değilim″ dedi.* Cebrâil dedi ki: ″Öyledir. Fakat Rabbin buyurdu ki: ″Bu, Benim için çok kolaydır. Onu insanlara bir mûcize ve Bizden bir rahmet kılacağız. Bu, kesinleşmiş bir hükümdür.″

فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ بِهٖ مَكَانًا قَصِيًّا (٢٢) فَاَجَٓاءَهَا الْمَخَاضُ اِلٰى جِذْعِ النَّخْلَةِۚ قَالَتْ يَا لَيْتَنٖي مِتُّ قَبْلَ هٰذَا (
وَكُنْتُ نَسْيًا مَنْسِيًّا (٢٣) فَنَادٰيهَا مِنْ تَحْتِهَٓا اَلَّا تَحْزَنٖي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا (٢٤) وَهُزّٖٓي اِلَيْكِ بِجِذْعِ
النَّخْلَةِ تُسَاقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّاۘ (٢٥) فَكُلٖي وَاشْرَبٖي وَقَرّٖي عَيْنًاۚ فَاِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ اَحَدًاۙ فَقُولٖٓي اِنّٖي
نَذَرْتُ لِلرَّحْمٰنِ صَوْمًا فَلَنْ اُكَلِّمَ الْيَوْمَ اِنْسِيًّاۚ (٢٦))

22-26. Meryem, ona hâmile kaldı ve karnındaki çocukla ailesinden daha uzak bir yere çekildi.* Orada sancısı tuttu; oradaki hurma ağacına dayandı ve ″Keşke daha evvel ölüp unutulup gitmiş olaydım da bugünü görmeyeydim″ dedi.* Aşağısından ona şu nidâ geldi: ″Mahzun olma! Rabbin, senin alt yanından bir ırmak meydana getirdi.* (Kurumuş olan) hurma ağacını kendine doğru salla, sana kemâle ermiş tâze hurma dökülsün.* Artık ye, iç, gözün aydın olsun! Eğer insanlardan bir kimseyi görürsen, ″Şüphesiz ben, Rahmân için oruç adadım, bugün hiçbir insan ile konuşmayacağım″ de.

İzah: Nakledildiğine göre, Îsâ Aleyhisselâm doğar doğmaz annesini teselli için konuştu ve ″Sen mahzun olma, ben Peygamberim, şüpheye kapılıp ümitsizliğe düşme. Alâmet olarak, Allah’u Teâlâ sana içmen için alt tarafından bir ırmak çıkardı ve altında bulunduğun kurumuş hurma ağacını salla, sana meyve verecektir″ dedi. Hz. Meryem, kurumuş hurma ağacını salladı, anında yeşerdi ve meyve verdi.

Burada Hz. Meryem’e nidâ edenin, Cebrâil Aleyhisselâm olduğu da rivâyet edilmiştir.

Hz. Meryem hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَطْعِمُوا نِسَاءَكُمْ فِي نِفَاسِهِنَّ التَّمْرَ فَإِنَّهُ مَنْ كَانَ طَعَامُهَا فِي نِفَاسِهَا التَّمْرَ خَرَجَ وَلَدُهَا ذَلِكَ حَلِيمًا فَإِنَّهُ كَانَ طَعَامَ مَرْيَمَ حِينَ وَلَدَتْ عِيسَى وَلَوْ عَلِمَ اللّٰهُ طَعَامًا كَانَ خَيْرًا لَهَا مِنَ التَّمْرِ لأَطْعَمَهَا إِيَّاهُ (خط عن سلمة بن قيس)

"Kadınlarınıza lohusa hâlindeyken hurma yedirin. Lohusalıkta yemeği hurma olan kadının çocuğu halim selim yetişir. Hz. Îsâ'yı doğurduğunda Hz. Meryem'in yemeği bu idi. Allah'u Teâlâ onun için hurmadan daha iyi yemek seçseydi, mutlaka onu verirdi."[1]

Allah'u Teâlâ, Hz. Meryem için alt yanından bir ırmak da meydana getirmiştir. Bu Irmak hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ السَّرِيَّ الَّذِي قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا [مريم آية 24] نَهْرٌ أَخْرَجَهُ اللّٰهُ لِتَشْرَبَ مِنْهُ (طب عن ابن عمر)

"… Mahzun olma! Rabbin, senin alt yanından bir ırmak meydana getirdi"[2] âyetinde diye geçen "Irmak", Hz. Meryem'in içmesi için Allah'u Teâlâ'nın kendisine çıkardığı bir nehirdir.[3]

Bu âyetlerin sonunda geçtiği üzere, o zamanda oruçlu olan kimseler diline sahip olmak için kimseyle konuşmazdı. Yani Îsâ Aleyhisselâm, doğduğunda annesine diyor ki: "Sen bu çocuğu nerden aldın? derlerse, ben oruçluyum de ve beni göster. Ben onlara cevabını veririm."

Bu âyetlerde, Hz. Meryem'in, hiç meyvesi olmayan kuru bir hurma ağacını sallaması üzerine, olgunlaşmış halde hurma düşmesi, alt tarafından su içmesi için bir ırmağın akması anlatılmaktadır. Ayrıca Hz. Meryem'e Cennetten meyve geldiğine dair de Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 37'ye bakınız.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s.73/1.

[2] Sûre-i Meryem, Âyet 24.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13124; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7079.

فَاَتَتْ بِهٖ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُۜ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْـًٔا فَرِيًّا (٢٧) يَٓا اُخْتَ هٰرُونَ مَا كَانَ اَبُوكِ امْرَاَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ اُمُّكِ بَغِيًّاۚ (٢٨) فَاَشَارَتْ اِلَيْهِۜ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا (٢٩) قَالَ اِنّ۪ي عَبْدُ اللّٰهِۜ اٰتٰنِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَن۪ي نَبِيًّاۙ (٣٠) وَجَعَلَن۪ي مُبَارَكًا اَيْنَ مَا كُنْتُۖ وَاَوْصَان۪ي بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ مَا دُمْتُ حَيًّاۖ (٣١)

وَبَرًّا بِوَالِدَتٖيۘ وَلَمْ يَجْعَلْن۪ي جَبَّارًا شَقِيًّا (٣٢) وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ اَمُوتُ وَيَوْمَ اُبْعَثُ حَيًّا (٣٣))

27-33. Meryem, çocuğuyla beraber kavmine geldi. Kavmi dediler ki: ″Yâ Meryem! Çok fenâ bir şey yaptın.* Ey Hârun’un kız kardeşi! Senin baban kötü bir adam değildi ve annen de iffetsiz bir kadın değildi.″* Bunun üzerine Meryem: ″Onunla konuşun″ diye çocuğu işâret etti. Kavmi: ″Beşikteki bir çocukla nasıl konuşuruz?″ dediler.* Bebek dedi ki: ″Şüphesiz ben, Allah’ın kuluyum. O, bana kitap verdi, beni Peygamber kıldı,* beni her nerede olsam mübârek kıldı, hayatta olduğum müddet namaz ve zekât ile emretti,* beni anneme itaatkâr kıldı, beni cebbâr ve isyankâr kılmadı.* Doğduğum gün, öldüğüm gün ve diriltildiğim gün bana selâm olsun!″

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Ey Hârun’un kız kardeşi″ ifadesi hakkında nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, Muğîre b. Şu’be Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

لَمَّا قَدِمْتُ نَجْرَانَ سَأَلُونِي فَقَالُوا إِنَّكُمْ تَقْرَءُونَ يَا أُخْتَ هَارُونَ وَمُوسَى قَبْلَ عِيسَى بِكَذَا وَكَذَا فَلَمَّا قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَمُّونَ بِأَنْبِيَائِهِمْ وَالصَّالِحِينَ قَبْلَهُمْ (م ت عن المغيرة بن شعبة)

Ben Necran’a vardığımda bana şunu sordular: Sizler, ″Ey Hârun’un kız kardeşi!″ diye okuyorsunuz. Halbuki Hz. Mûsâ, Hz. Îsâ’dan şu kadar, şu kadar yıl önce yaşamıştır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzuruna gelince, bu hususu ona sordum. Şöyle buyurdu: ″Onlar, Peygamberlerinin ve kendilerinden önceki sâlihlerin isimlerini ad olarak veriyorlardı.″[1]

Îsâ Aleyhisselâm’ın beşikte iken konuştuğuna dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمْ يَتَكَلَّمْ فِي الْمَهْدِ إِلَّا ثَلَاثَةٌ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَصَاحِبُ جُرَيْجٍ وَكَانَ جُرَيْجٌ رَجُلًا عَابِدًا فَاتَّخَذَ صَوْمَعَةً فَكَانَ فِيهَا فَأَتَتْهُ أُمُّهُ وَهُوَ يُصَلِّي فَقَالَتْ يَا جُرَيْجُ فَقَالَ يَا رَبِّ أُمِّي وَصَلَاتِي فَأَقْبَلَ عَلَى صَلَاتِهِ فَانْصَرَفَتْ ... (خ م عن ابى هريرة)

″Beşikte sâdece üç kişi konuştu. Bunlar; Meryem oğlu Îsâ, Cüreyc ve mâcerası olan çocuktur. Cüreyc, ibâdete düşkün bir kimseydi. Bir mâbede yerleşip orada ibâdet etmeye başladı. Bir gün annesi geldi: ″Yâ Cüreyc!″ diye seslendi. Cüreyc kendi kendine:

- Yâ Rabbi! Anneme cevap mı versem, yoksa namazıma devam mı etsem, diye düşündü. Sonra namazına devam etti. Annesi de dönüp gitti. Ertesi gün annesi yine Cüreyc namaz kılarken geldi ve: ″Yâ Cüreyc!″ diye seslendi. Cüreyc yine kendi kendine:

- Yâ Rabbi! Anneme mi cevap vermeliyim, yoksa namazıma mı devam etmeliyim, diye düşündü. Sonra namazına devam etti. Bir gün sonra annesi yine Cüreyc namaz kılarken geldi ve: ″Yâ Cüreyc!″ diye seslendi. Cüreyc içinden:

- Yâ Rabbi! Anneme cevap mı versem, yoksa namazıma devam mı etsem, diye düşündü. Sonra da namazına devam etti. Bunun üzerine annesi: ″Allah'ım! Fâhişelerin yüzüne bakmadan onun canını alma!″ diye bedduâ etti.

Bir gün İsrailoğulları, Cüreyc ve ibâdete düşkünlüğü hakkında konuşuyorlardı. Güzelliği ile meşhur bir fâhişe de oradaydı: ″Eğer isterseniz ben onu baştan çıkarabilirim″ dedi. Vakit kaybetmeden Cüreyc'in yanına gitti. Fakat Cüreyc onun yüzüne bile bakmadı. Cüreyc'in ibâdethânesinde yatıp kalkan bir çoban vardı. Kadın onunla ilişki kurarak çobandan hâmile kaldı. Çocuğunu dünyâya getirince, onun Cüreyc'den olduğunu ileri sürdü. Bunu duyan halk Cüreyc'in yanına gelerek onu alaşağı ettiler ve ibâdethânesini yıkarak kendisini dövmeye başladılar.

Cüreyc: ″Niçin böyle davranıyorsunuz?″ diye sorunca: ″Sen bu fâhişe ile zinâ etmişsin ve senin çocuğunu doğurmuş″ dediler. Cüreyc: ″Çocuk nerede?″ diye sordu. Çocuğu alıp ona getirdiler. Cüreyc: ″Yakamı bırakın da namaz kılayım″ dedi. Namazını kılıp bitirince çocuğun yanına geldi ve karnına dokundu: ″Söyle çocuk! Baban kim?″ diye sordu. Çocuk: ″Babam falan çobandır″ diye cevap verdi. Bunu gören halk Cüreyc'in ellerine kapanarak öpmeye ve ellerini onun vücuduna sürerek af dilemeye başladılar: ″Sana altın bir mâbet yapacağız″ dediler. Cüreyc: ″Hayır, eskiden olduğu gibi yine kerpiçten yapın″ dedi. Ona kerpiçten bir mâbed yaptılar.

Beşikte konuşan üçüncü şahsın mâcerası da şöyledir: Çocuğun biri annesini emerken cins bir ata binmiş ve iyi giyinmiş yakışıklı bir adam oradan geçti. Onu gören anne: ″Allah'ım! Benim oğlumu da böyle yap!″ diye duâ etti. Emmeyi bırakan çocuk o adama bakarak: ″Allah'ım! Beni onun gibi yapma!″ dedi ve yine emmeye koyuldu. Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu der ki:

- Çocuğun emmesini anlatırken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şehâdet parmağını ağzına alıp emişi hâlâ gözümün önündedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Câriyenin birini: ″Zinâ ettin, hırsızlık yaptın″ diye döverek oradan geçirdiler. Câriye ise: ″Bana Allah’ım yeter, O ne güzel vekildir″ diyordu. Bunu gören anne: ″Allah’ım! Çocuğumu onun gibi yapma!″ diye duâ etti. Memeyi bırakan çocuk câriyeye baktı ve ″Allah’ım! Beni onun gibi yap!″ dedi. Bunun üzerine anne ile çocuğu konuşmaya başladılar. Anne: Yakışıklı bir adam geçti. Ben de, ″Allah’ım! Benim oğlumu da böyle yap!″ diye duâ ettim. Sen ise, ″Allah’ım! Beni onun gibi yapma!″ dedin. O câriyeyi zinâ ettin, hırsızlık yaptın diye döverek götürdüler. Ben: ″Allah’ım! Çocuğumu onun gibi yapma!″ diye duâ ettim. Sen ise, ″Allah’ım! Beni onun gibi yap!″ dedin. ″Niçin?″ diye sordu. Çocuk dedi ki: ″O adam zâlimin tekiydi. Onun için ben: ″Allah’ım! Beni onun gibi zorba yapma!″ diye duâ ettim. O câriye zinâ etmediği hâlde, zinâ ettin diye dövüyorlardı. Hırsızlık yapmadığı hâlde, hırsızlık yaptın diyorlardı. Bunun için de, ″Allah’ım! Beni onun gibi yap!″ diye duâ ettim.[2]

[1] Sahih-i Müslim, Adab 1 (9 Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 19; Rudâni, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7080.

[2] Sahih-i Buhârî, Mezâlim 35; Sahih-i Müslim, Birr 2 (7 Riyâz’üs-Sâlihîn, Hadis No: 261. Mâcerası olan çocukla ilgili de bakınız: Sahih-i Müslim Zühd 17 (73 Riyâz’üs-Sâlihîn, Hadis No: 30.

ذٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَۚ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذ۪ي ف۪يهِ يَمْتَرُونَ (٣٤) مَا كَانَ لِلّٰهِ اَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍۙ سُبْحَانَهُۜ اِذَا قَضٰٓى (
اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُۜ (٣٥)وَاِنَّ اللّٰهَ رَبّ۪ي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُۜ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَق۪يمٌ (٣٦)

34-36. İşte (Yahudi ve Hristiyanların) hakkında şüphe ettikleri Meryem oğlu Îsâ ile ilgili doğru olan söz budur.* Çocuk edinmek Allah’a aslâ yakışmaz. O, bundan uzaktır. Bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece ″Ol″ der, o da hemen oluverir.* Îsâ, kavmine dedi ki: ″Şüphesiz benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz Allah’tır. O halde O’na ibâdet edin. İşte doğru yol budur.″

İzah: Müslümanlar, Meryem oğlu Îsâ Aleyhisselâm’ı Kur’ân’ın haber verdiği şekilde Allah’ın kulu ve Resûlü diye bilir ve tasdik ederler. Yahudiler ise Îsâ Aleyhisselâm’a, gösterdiği açık mûcizelere rağmen sihirbaz derler, onun Peygamberliğini inkâr ederler. Hristiyanlar da Îsâ Aleyhisselâm’ı ilahlaştırıp,

hâşâ ″Îsâ Mesih, Allah’ın oğludur″[1] derler. Böylece Yahudi ve Hristiyanlar onun hakkında şüphe içindedirler.

Hz. Îsâ hakkında Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz şöyle buyurmuştur:

مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللّٰهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ أَدْخَلَهُ اللّٰهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنَ الْعَمَلِ (خ حم عن عبادة)

″Her kim Allah’tan başka ilah yoktur, yalnız Allah vardır. O’nun ortağı yoktur. Şüphesiz ki, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem de Allah’ın kulu ve O’nun Resûlüdür. Şüphesiz ki, Îsâ Aleyhisselâm da Allah’ın kulu ve O’nun Resûlüdür, Hz. Meryem’e bıraktığı kelimesi ve Allah tarafından bir ruhtur. Cennet haktır. Cehennem de haktır, diye diliyle ikrar ve kalbiyle tasdik ederse, Allah’u Teâlâ, o kimseyi Cennete koyar. O kul, hangi amelde olursa olsun.″[2]

[1] Bu hususta bakınız: Sûre-i Tevbe, Âyet 30.

[2] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 45; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21620.

(فَاخْتَلَفَ الْاَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْۚ فَوَيْلٌ لِلَّذٖينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظٖيمٍ (٣٧)اَسْمِعْ بِهِمْ وَاَبْصِرْۙ يَوْمَ يَأْتُونَنَا لٰكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ (٣٨))

37-38. Îsâ hakkında birtakım fırkalara ayrılanlar, kendi aralarında ihtilafa düştüler. O dehşetli günü görecek kâfirlerin vay hâline!* Bize geldikleri gün, neler işitecekler ve neler göreceklerdir. Lâkin zâlimler bugün apaçık dalâlettedirler.

(وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ اِذْ قُضِيَ الْاَمْرُۘ وَهُمْ فٖي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (٣٩) اِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْاَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَاِلَيْنَا يُرْجَعُونَ۟ (٤٠))

39-40. Ey Habîbim! Sen onları, pişmanlık günü ile uyar. O gün her şey bitmiş, iş işten geçmiş olacaktır. Onlar ise, gaflet içindedirler ve onlar îman etmezler.* Şüphesiz ki, yeryüzüne ve onun üzerinde bulunanlara Biz vâris olacağız Biz! (Bizden başka kimse kalmayacak). Ve Bize döndürüleceklerdir.

İzah: Âhiret günü kâfirler için, en büyük pişmanlık günüdür. Zîrâ o gün artık ölüm oradan kaldırılacak, kâfirler, lâyık oldukları azabın içinde ebedî olarak kalacaklardır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle

buyurmuştur:

يُؤْتَى بِالْمَوْتِ كَهَيْئَةِ كَبْشٍ أَمْلَحَ فَيُنَادِي مُنَادٍ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ فَيَشْرَئِبُّونَ وَيَنْظُرُونَ فَيَقُولُ هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ وَكُلُّهُمْ قَدْ رَآهُ ثُمَّ يُنَادِي يَا أَهْلَ النَّارِ فَيَشْرَئِبُّونَ وَيَنْظُرُونَ فَيَقُولُ هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ وَكُلُّهُمْ قَدْ رَآهُ فَيُذْبَحُ ثُمَّ يَقُولُ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ وَيَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ ثُمَّ قَرَأَ {وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ} وَهَؤُلَاءِ فِي غَفْلَةٍ أَهْلُ الدُّنْيَا {وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ} (خ م عن ابى سعيد الخدرى)

Mahşer günü, Cennet ehli Cennete ve Cehennem ehli de Cehenneme sevk olunduktan sonra ölüm, aklı karalı alaca bir koç sûretinde getirilir. Bir Münâdi: ″Ey Cennet ehli!″ diye çağırır. Cennetlikler hemen başlarını uzatıp bakarlar. Münâdi onlara: ″Siz bunu tanıyor musunuz?″ diye sorar. Onlar da: ″Evet, o ölümdür″ derler. Sonra Münâdi: ″Ey Cehennem ehli!″ diye yüksek sesle çağırır. Onlar da başlarını uzatıp bakarlar. Münâdi onlara: ″Siz bunu tanıyor musunuz?″ diye sorar. Onlar da: ″Evet, bu ölümdür″ derler. Bunun üzerine koç şeklinde olan ölüm boğazlanır. Sonra Münâdi: ″Ey Cennet ehli! Artık ebedîlik vardır, ölüm yoktur. Ey Cehennem ehli! Artık ebedîlik vardır, ölüm yoktur″ der. Bundan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ey Habîbim! Sen onları, pişmanlık günü ile uyar. O gün her şey bitmiş, iş işten geçmiş olacaktır...″ diye devam eden Sûre-i Meryem, Âyet 39’u okudu ve sözüne devamla; işte bunlar, âhiret ahvâlinden gâfil olanlar; ehl-i dünyâdır″ buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1715; Sahih-i Müslim, Cennet 13 (40).

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِبْرٰهٖيمَ اِنَّهُ كَانَ صِدّٖيقًا نَبِيًّا (٤١) اِذْ قَالَ لِاَبٖيهِ يَٓا اَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنٖي عَنْكَ شَيْـًٔا (٤٢) يَٓا اَبَتِ اِنّٖي قَدْ جَٓاءَنٖي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنٖٓي اَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا (٤٣) يَٓا اَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ اِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمٰنِ عَصِيًّا (٤٤) يَٓا اَبَتِ اِنّٖٓي اَخَافُ اَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا (٤٥)

41-45. Ey Resûlüm! Kitapta (Kur’ân’da), İbrâhim’e dair anlattıklarımızı da zikret. Muhakkak o, sıddîk ve Nebî idi.* İbrâhim, babasına (Âzer’e) bir zaman şöyle demişti: ″Babacığım! İşitmeyen, görmeyen, sana hiç faydası olmayan şeylere niçin taparsın?* Babacığım! Ben senin bilmediğin şeyleri bilirim. Bana tâbi ol, sana doğru yolu göstereyim.* Babacığım! Şeytana tapma. Şeytan, Rahmân’a âsidir.* Babacığım! Doğrusu ben, korkarım ki, sana Rahmân’dan bir azap dokunur da şeytana (Cehennemde) arkadaş olursun.″

قَالَ اَرَاغِبٌ اَنْتَ عَنْ اٰلِهَتٖي يَٓا اِبْرٰهٖيمُۚ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ لَاَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنٖي مَلِيًّا (٤٦) قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَۚ سَاَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبّٖيۜ اِنَّهُ كَانَ بٖي حَفِيًّا (٤٧)

46-47. Babası (Âzer): ″Ey İbrâhim! Sen benim ilahlarımdan yüz mü çeviriyorsun? Bundan vazgeçmezsen, yemin olsun ki seni taşlarım. Benden uzun zaman uzak ol″ dedi.* İbrâhim ona dedi ki: ″Sana selâm olsun! Senin için Rabbimden af dileyeceğim. Şüphesiz O, bana çok lütufkârdır.″

İzah: Âzer, İbrâhim Aleyhisselâm’ı kendi dînine döndürebilmek için nasihatlerde bulunuyor ve hattâ dînine gelmediği takdirde taşlayarak öldüreceğini söylüyordu. İbrâhim Aleyhisselâm da Âzer’i, hak olan dîne dâvet ediyordu. Ve Allah’u Teâlâ’nın onu affetmesi için duâ edeceğini vaad etmişti. Bu husus Sûre-i Tevbe, Âyet 114’te: ″İbrâhim’in, babası (Âzer) için af dilemesi ise, ancak ona yapmış olduğu bir vaadden dolayı idi…″ diye açıkça geçmektedir.

وَاَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَاَدْعُوا رَبّٖيۘ عَسٰٓى اَلَّٓا اَكُونَ بِدُعَٓاءِ رَبّٖي شَقِيًّا (٤٨) فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِۙ وَهَبْنَا لَهُٓ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَۜ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا (٤٩) وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا۟ (٥٠)

48-50. ″Sizden ve sizin Allah’ı bırakıp ibâdet ettiğiniz şeylerden ayrılırım, Rabbime ibâdet ederim. Ümit ederim ki, Rabbime ibâdet etmekle mahrum olmam.″* İbrâhim, onlardan ve Allah’ı bırakıp taptıkları şeylerden ayrıldığı vakit, ona İshâk’ı ve Yâkub’u bağışladık ve her ikisini de Peygamber kıldık.* Her üçüne rahmetimizden ihsan ettik ve onları halkın övgü ve senâsına mazhar kıldık.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm’ın, İshâk Aleyhisselâm ve İshâk’ın oğlu Yâkub Aleyhisselâm ile müjdelendiğine dair geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 69-73’e bakınız.

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسٰىۘ اِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا (٥١) وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْاَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا (٥٢) وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَٓا اَخَاهُ هٰرُونَ نَبِيًّا (٥٣)

51-53. Ey Resûlüm! Kitapta (Kur’ân’da), Mûsâ’ya dair anlattıklarımızı da zikret. O, ihlaslı bir kuldu, Resûl ve Nebî idi.* Ona Tûr’un sağ tarafından nidâ ettik ve onu münacaat eder bir halde yaklaştırdık.* Ve rahmetimizden kardeşi Hârun’u Nebî olarak ona ihsan ettik.

İzah: Allah'u Teâlâ, Hz. Mûsâ ile direk olarak değil, Tûr Dağı'nda bir ağacı vesîle ederek konuşmuştur.

Âyet-i Kerîme'de: ″Onu münacaat eder bir halde yaklaştırdık″ diye buyrulmaktadır. Yani, onu Allah ile konuşmaya ve ilâhî vahyi almaya müsâit bir vaziyette kıldık, demektir.

Bu sebeple Hz. Mûsâ'ya, ″Kelîmullah″ denilmiştir. Hz. Mûsâ, Peygamberliği boyunca Allah ile bin bir kelâm konuşmuştur.

Bu husus Sûre-i Kasas, Âyet 30'da da şöyle geçmektedir:

Mûsâ ateşe yaklaşınca, mübârek vâdinin sağ tarafındaki ağaçtan şöyle nidâ olundu: ″Yâ Mûsâ! Şüphesiz ki, âlemlerin Rabbi olan Allah Benim, Ben!″

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اتَّخَذَ اللّٰهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا وَمُوسَى نَجِيًّا وَاتَّخَذَنِي حَبِيبًا ثُمَّ قَالَ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَأُوثِرَنَّ حَبِيبِي عَلَى خَلِيلِي وَنَجِيِّي (هب عن ابى هربرة)

Allah'u Teâlâ İbrâhim'i Halîl (dost), Mûsâ'yı Kelîmullah ve beni de Habîb (sevgili) edindi ve sonra: ″İzzetim ve Celâlim'e yemin olsun ki sevgilimi, dostuma ve sırdaşıma elbette tercih ederim, üstün tutarım″ buyurdu.[1]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 1468; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31893.

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِسْمٰعِيلَۘ اِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّاۚ (٥٤) وَكَانَ يَأْمُرُ اَهْلَهُ بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِۖ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهٖ مَرْضِيًّا (٥٥)

54-55. Ey Resûlüm! Kitapta (Kur'ân'da), İsmâil'e dair anlattıklarımızı da zikret. O, vaadine sâdık bir kuldu, Resûl ve Nebî idi.* Ehline namaz ve zekâtı emrederdi. O, Rabbinin rızâsını kazanmış bir kuldu.

İzah: İsmâil Aleyhisselâm, Hz. İbrâhim'in eşi Hacer vâlidemizden olan oğludur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in nesli de ona dayanır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُلُّ الْعَرَبِ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ (ابن سعد، عن علي بن رباح)

″Bütün Araplar İsmâil’in soyundandır.″[1]

İbn-i Sa’d, Utbe b. Beşîr’den bildirir: Muhammed b. Ali’ye: ″Arapçayı ilk olarak konuşan kişi kimdir? diye sorduğunda, ″Hz. İbrâhim’in oğlu Hz. İsmâil’dir ve ilk konuştuğunda henüz on üç yaşındaydı″ dedi. ″Daha önce insanlar hangi dili konuşuyordu?″ diye sorduğumda da, ″İbrânice konuşuyordu″ dedi.

[1] Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 10, s. 93; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 32310.

(وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِدْرِيسَ اِنَّهُ كَانَ صِدّيقًا نَبِيًّا (٥٦) وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا (٥٧)

56-57. Ey Resûlüm! Kitapta (Kur’ân’da), İdris’e dair anlattıklarımızı da zikret. O, sıddîk ve Nebî idi.* Onu yüce bir mekâna yükselttik.

İzah: Şit Aleyhisselâm’dan sonra İdris Aleyhisselâm’a Peygamberlik ve otuz sayfadan oluşan suhuf verilmişti. Terzilik sanatını ve cihat için harp aletini o icat etmiştir. Kalemle yazanların ilki de odur.[1]

İdris Aleyhisselâm hakkında nakledilen bir Hadis-i Şerif’te şu hâdise anlatılmıştır:

Azrâil Aleyhisselâm, Allah’ın emri ile İdris Aleyhisselâm ile arkadaş oldu. Azrâil Aleyhisselâm, insan sûretinde onu ziyaret etti. Üç gün sohbet ettiler, yemek zamanında ayrılırlardı. İdris Aleyhisselâm anladı ki insan değildir. Azrâil Aleyhisselâm olduğunu anlayınca, ″Yoksa ruhumu almak için bir emir mi aldın? ″ diye sordu. O da: ″Şâyet öyle bir emir almış olsaydım, seni bu zamana kadar bekletmezdim″ dedi. Bunun üzerine İdris Aleyhisselâm: ″Senden bir isteğim vardır. Önce ruhumu al, ölüm acısını tadayım, sonra geri dirileyim″ dedi. Azrâil Aleyhisselâm, onun ricâsı ve Allah’ın emri ile ruhunu aldı. O, tekrar Allah’ın emri ile dirildi. Azrâil Aleyhisselâm: ″Bundan muradın neydi?″ diye sorunca, İdris Aleyhisselâm: ″Ölümün acısını bilip, ibâdeti daha çok edeyim, dedi.[2]

İdris Aleyhisselâm, yine Allah’a yalvardı. Beni semâvata ilet, Cenneti ve Cehennemi göreyim, dedi. Allah’u Teâlâ Cebrâil’e emretti. Her yeri gezdi, en son Cennete girdi. Cebrâil Aleyhisselâm: ″Cennetten çık″ deyince, İdris Aleyhisselâm, ″Çıkmam″ dedi. Cebrâil Aleyhisselâm: ″Niçin çıkmıyorsun?″ deyince de, İdris Aleyhisselâm:″Ben öldüm ve geri dirildim. Allah’ın vaadi var,

ölüp Cennete giren geri çıkmaz, ebedî kalır. Ben burada ebedî kalırım″ dedi. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm: ″Ne emir buyurursun Yâ Rabbi!″ diye sordu. Allah’u Teâlâ da: ″Vaadim haktır. Bırak onu Cennette kalsın ve Cennete girecek olan kişilerin elbiselerini (hulle) diksin″ buyurdu.[3] Şimdi oradadır ve Cennet ehline elbise diker. Yunus Emre Hazretleri bir kasidesinde onun hakkında şöyle buyurmaktadır:

Kimler yiyip kimler içer, Melekler hem rahmet saçar,

İdris Nebî hulle biçer, Subhânallâh deyu deyu.

Allah’u Teâlâ’nın hikmetiyle ölmeyerek hayatta olup çok uzun yıllar yaşayan kişiler vardır. Bunlardan bilinenler şunlardır: Îsâ Aleyhisselâm, ölmemiştir, semâda ikinci kat göktedir, kıyâmete yakın bir zamanda yeryüzüne inerek Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmeti olacaktır. İdris Aleyhisselâm da Cennette yaşamaktadır. Hz. İlyas da hâlen hayatta olup yaşamaktadır. Ashâb-ı Kehf de dünyâda hâlâ hayatta, uyku hâlinde olup yaşamaktadır. Hızır Aleyhisselâm da hâlen hayatta olup yaşamaktadır. İşte bunlar Allah’u Teâlâ’nın hikmetlerindendir. Bunlar da nihâyetinde kıyâmetten önce mutlaka öleceklerdir. Bu gibi hâdiseler akla ve mantığa sığmaz, ancak îmana sığar.

[1] Râmûz’ul-Ehâdis, s. 159/3.

[2] İmam Suyûti, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 10, s. 96-98.

[3] Meâric’ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 1. Rükün, s. 51-52.

(اُولٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيّ۪نَ مِنْ ذُرِّيَّةِ اٰدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍۘ وَمِنْ ذُرِّيَّةِ اِبْرٰه۪يمَ وَ اِسْرَٓا ي۪لَ
وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَاۜ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا (سَجْدَه) (٥٨)

58. İşte bunlar, Âdem’in zürriyetinden ve Nûh ile beraber gemiye bindirdiklerimizin, İbrâhim ve İsrâil’in (Yâkub’un) zürriyetinden olup Allah’u Teâlâ’nın kendilerine nîmetler verdiği Peygamberlerdendir. Hidâyete erdirdiğimiz ve (Peygamberlik için) seçtiğimiz kimselerdendir. Bunlara Rahmân’ın âyetleri okunduğu vakit, ağlayarak secdeye kapanırlardı. (Secde âyetidir)

İzah: Âdem Aleyhisselâm’ın zürriyetinden gelen Peygamberler içerisinde İdris

Aleyhisselâm, nesil olarak bu sayılan Peygamberlerden Âdem Aleyhisselâm'a daha yakın olanı idi. İbrâhim Aleyhisselâm da, Nûh Aleyhisselâm'ın gemisine binen zâtlardan birinin zürriyetindendir. İsmâil, İshâk ve Yâkub Aleyhimüsselâm da, İbrâhim Aleyhisselâm'ın zürriyetindendir. Musâ, Hârun, Zekeriyya, Yahyâ ve Îsâ Aleyhimüsselâm da, İsrâil'in yani Yâkub Aleyhisselâm'ın zürriyetindendir.

(فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّاۙ (٥٩) اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاُو۬لٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔاۙ (٦٠) جَنَّاتِ عَدْنٍۨ الَّت۪ي وَعَدَ الرَّحْمٰنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِۜ اِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًّا (٦١) لَا يَسْمَعُونَ ف۪يهَا لَغْوًا اِلَّا سَلَامًاۜ وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ ف۪يهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا (٦٢) تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّت۪ي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا (٦٣))

59-63. Sonra onların ardından öyle bir nesil geldi ki, namazı terk ettiler ve şehvetlerine tâbi oldular. Onlar, Gayya'ya (Cehennemde bir kuyuya) atılacaklardır.* Ancak tevbe edip îman eden ve sâlih amelde bulunanlar, işte bunlar Cennete girecekler ve hiçbir haksızlığa uğratılmayacaklardır.* Rahmân'ın, kullarına gıyâben vaadettiği Adn Cennetlerine gireceklerdir. Şüphesiz O'nun vaadi yerine gelir.* Onlar, orada boş bir söz işitmezler, ancak ″Selâm″ sözünü işitirler. Onlar için orada sabah akşam güzel rızıklar vardır.* Kullarımızdan, takvâ sahibi olanlara vereceğimiz Cennet işte budur.

İzah: Önceki ümmetlerde namazı terk edip şehvetlerine tâbi olanlar gibi Peygamber Efendimizin ümmetinden de bâzı kimselerin namazı bırakarak şehvetlerine tâbi olacağına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَكُون خَلْف بَعْد سِتِّينَ سَنَة أَضَاعُوا الصَّلَاة وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَات فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ثُمَّ يَكُون خَلْف يَقْرَءُونَ الْقُرْآن لَا يَعْدُو تَرَاقِيهِمْ وَيَقْرَأ الْقُرْآن ثَلَاثَة مُؤْمِن وَمُنَافِق وَفَاجِر وَقَالَ بَشِير قُلْت لِلْوَلِيدِ مَا هَؤُلَاءِ الثَّلَاثَة؟ (قَالَ وَالْمُنَافِق كَافِر بِهِ وَالْفَاجِر يَأْكُل بِهِ الْمُؤْمِن مُؤْمِن بِهِ (ك عن ابى سعيد

″Altmış sene sonra öyle bir nesil gelecek ki, onlar namazı bırakıp şehvetlerine uyacaklar ve bu azgınlıklarının cezâsını görecekler. Sonra öyle bir nesil gelecek ki onlar Kur'ân'ı okuyacaklar, fakat Kur'ân gırtlaklarından aşağıya geçmeyecek. Kur'ân'ı üç sınıf kişi okuyacak: Bunlar: ″Mü'min, münâfık ve fâcir.″ Beşîr Radiyallâhu anhu der ki: Râvi Velid b. Kays'a: ″Bu üç grup kimlerdir?″ diye sordum da, şöyle dedi: ″Münâfık onu (aslında kalben) inkâr edendir. Fâcir, onu geçim aracı edinendir. Mü'min ise, ona inanandır.″[1]

Bu Hadis-i Şerif’te geçen altmışıncı sene, tam olarak Yezid’in hükümdar olduğu senedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَعَوَّذُوا بِاللّٰهِ مِنْ رَأْسِ السِّتِّينَ وَمَنْ إِمَارَةِ الصِّبْيَانِ وَقَالَ لَا تَذْهَبُ الدُّنْيَا حَتَّى تَصِيرَ لِلُكَعِ ابْنِ لُكَعٍ (حم عن أبي هريرة)

″Altmışıncı senenin başından ve çocukların yönetiminden Allah’a sığının ve bilin ki dünyâ (yönetimde) soysuz oğlu soysuzların eline düşmedikçe işler bozulmaz.″[2]

İşte Peygamberimizin ümmetinde, namazı terk ederek şehvetlerine tâbi olan ilk zümre, bu Hadis-i Şerif’lerde de geçtiği üzere hicri 60. yılda iktidara gelen Yezid’le başlayan Emevilerdir. Buradan anlaşıldığı üzere Sahâbîlerden sonra ilk olarak bu kötü fiil, bunlarla başlamıştır. Emevilerin, lânetlendiğine dair Sûre-i İsrâ, Âyet 60 ve izahına bakınız.

Yine şehvetlerine tâbi olanlar ve namazı terk edenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَيَهْلِكُ مِنْ أُمَّتِى نَفَرٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَاللَّبَنِ قِيلَ وَمَا أَهْلُ الْكِتَابِ؟ قَالَ: قَوْمٌ يَتَعَلَّمُونَ كِتَابَ اللّٰهِ يُجَادِلُونَ بِهِ الَّذِينَ آمَنُوا قِيلَ وَمَا أَهْلُ اللَّبَنِ قَالَ: قَوْمٌ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ وَيَضَعُونَ الصَّلَوَاتِ (طب هب ك عن عقبة)

″Ümmetimden şu iki çeşit kimseler helâk olur. Biri kitap ehlidir. Biri de lüben ehlidir.″ Dediler ki: ″Yâ Resûlullah! Kitap ehli kimdir?″ Buyurdu ki: ″Allah’ın kitabını okuyan ve onunla da Mü’minler ile münâkaşa eden bir topluluktur. Dediler ki: ″Yâ Resûlullah! Lüben ehli kimdir?″ Buyurdu ki: ″Şehvetlerine tâbi olan ve namazı terk eden bir topluluktur.″[3]

Yine Âyet-i Kerîme’de geçen ″Gayya″ hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ صَخْرَةً وَزَنَتْ عَشْرَ خَلِفَاتٍ، قُذِفَ بِهَا مِنْ شَفِيرِ جَهَنَّمَ مَا بَلَغَتْ قَعْرَهَا سَبْعِينَ خَرِيفًا حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى غَيٍّ وَأَثَام قِيلَ وَمَا غَيٌّ وَأَثَامٌ؟ قَالَ بِئْرَانِ فِي أَسْفَلِ جَهَنَّمَ يَسِيلُ مِنْهُمْا صَدِيدُ أَهْلِ النَّارِ وَهُمْا اللَّذَانِ ذَكَرَهُمَا اللّٰهُ فِي كِتَابِهِ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ، وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا(طب عن ابو امامة الباهلى)

Şâyet on ukiyye[4] ağırlığında bir kaya Cehennemin kenarından atılmış olsaydı, yetmiş yılda dibine ulaşmaz, nihâyet Gayya’ya ve Esâme’ye ulaşır. ″Gayya ve Esâme nedir?″ denilince, buyurdu ki: ″Cehennemin en altında iki kuyudur.

Orada Cehennem ehlinin kan ve irinleri akar. Allah’ın kitabında: ″Sonra onların ardından öyle bir nesil geldi ki, namazı terk ettiler ve şehvetlerine tâbi oldular. Onlar, Gayya’ya (Cehennemde bir kuyuya) atılacaklardır″[5] âyeti ile ″… Bu nehyedilenleri kim yaparsa, Esâme’de (Cehennemde bir kuyuda) cezâsını çeker ″[6] diye geçen iki cezâlandırılma yeri bunlardır.[7]

Yine Sûre-i Meryem, Âyet 62’de, Cennetlik olanlar hakkında: ″Onlar için orada sabah akşam güzel rızıklar vardır″ diye buyrulmaktadır. Bu âyetten yola çıkarak, ″Cennette gece var mı?″ diye soran bir adama, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ هُنَاكَ لَيْلٌ إِنَّمَا هُوَ ضَوْءٌ وَنُورٌ يَرِدُ الْغُدُوُّ عَلَى الرَّوَاحِ وَالرَّوَاحُ عَلَى الْغُدُوِّ تَأْتِيهِمْ طُرَفُ الْهَدَايَا مِنَ اللهِ لِمَوَاقِيتِ الصَّلَاةِ الَّتِي كَانُوا يُصَلُّونَهَا فِي الدُّنْيَا وَتُسَلِّمُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ (الترمذي الحكيم في نوادر الأصول عن الحسن وأبي قلابة)

″Cennette gece yoktur; nûr vardır, aydınlık vardır. Âyette geçen rızıkların geliş vakitleri de dünyâda iken kıldıkları namaz vakitleridir. Melekler onların yanına selâmla girerler.″[8]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8792.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7970, 8343; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 30854; Nebhânî, Huccetullâhi Alel Âlemin fî Mucizât-ı Seyyide’l-Murselîn, c. 2, s. 813.

[3] Taberânî, Mu’cemu’l-Kebir, Hadis No: 14234; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3374.

[4] Bir ağırlık ölçüsü olup yerlere ve muhitlere göre değişir. Bir ukiyye, Şer’an kırk dirhem olarak kabul edilmiştir. Bir dirhem de 3,25 gr’dır.bu ölçüye göre on ukiyye de, 1.300 gr yapmaktadır.

[5] Sûre-i Meryem, Âyet 59.

[6] Sûre-i Furkân, Âyet 68.

[7] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 7633.

[8] Gunyet’üt-Tâlibîn, c. 1, s. 229.

(وَمَا نَتَنَزَّلُ اِلَّا بِاَمْرِ رَبِّكَۚ لَهُ مَا بَيْنَ اَيْد۪ينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذٰلِكَۚ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّاۚ (٦٤ (

64. (Cebrâil, Resûlü Ekrem’e hitâben dedi ki:) ″Biz ancak Rabbinin emriyle geliriz. Önümüzdeki, arkamızdaki ve bunların arasındaki şeylerin hepsi O’nundur. Senin Rabbin, aslâ unutkan değildir.″

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebini şöyle beyan etmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِجِبْرِيلَ مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تَزُورَنَا أَكْثَرَ مِمَّا تَزُورُنَا فَنَزَلَتْ {وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا} (خ ت عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Cebrâil’e: ″Senin, bizi daha fazla ziyaret etmene mâni olan nedir?″ dedi. İşte bunun üzerine: ″Biz ancak Rabbinin emriyle geliriz…″ diye devam eden Sûre-i Meryem, Âyet 64 nâzil oldu.[1]

Âyet-i Kerîme’de geçen ″Senin Rabbin, aslâ unutkan değildir″ ifadesi de, Ey Nebiyyi Zîşân! Senin Rabbin, şüphesiz seni de unutmuş değildir. Dilediğin vahyin hemen gelmemiş olması, mutlaka bir hikmet ve fayda gereğidir. Artık vahyin gecikmiş olmasından dolayı üzülme, demektir.

[1] Sahih-i Buhârî, Bed’ul-Halk 6; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7081.

(رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِه۪ۜ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا۟ (٦٥ (

65. O, göklerin, yerin ve her ikisinin arasındakilerin Rabbidir. O halde O’na ibâdet et. O’na ibâdetinde sabır ve sebat göster. O’nun benzeri bir ilah bilir misin?

İzah: Bu âyette geçen ″O’nun benzeri bir ilah bilir misin?″ ifadesi genel anlamda, Allah’ın zâtının benzerinin olmadığı anlamındadır.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da, ″O’nun benzeri bir ilah bilir misin?″ diye geçen bu ifadeyi izah ederken şöyle buyurmuştur:

لَمْ يُسَمَّ أَحَدٌ الرَّحْمَنَ غَيْرُهُ (ك عن ابن عباس)

″Allah’tan başka hiçbir kimse, Rahmân ismiyle isimlendirilmez.″[1]

Allah’u Teâlâ’nın; Allah, Rahmân ve Rabb gibi isimleri zâti olan isimlerindendir. İnsana, isim olarak konulamaz. Bu isimleri insanlara koyan ve o isimle çağıran kimse kâfir olur. Fakat Allah’u Teâlâ’nın sıfatı olan isimleri, insanlara isim olarak konulabilir. Aziz, Cebbâr, Reşid gibi isimler bunlardandır. Bunlar, Allah’u Teâlâ’nın sıfatı olan isimlerindendir. Bunların, isim olarak konulmasında bir sakınca yoktur.

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3377.

(وَيَقُولُ الْاِنْسَانُ ءَاِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ اُخْرَجُ حَيًّا (٦٦) اَوَلَا يَذْكُرُ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْـًٔا (٦٧)( )

66-67. İnsan: ″Ben öldükten sonra, kabirden diri olarak çıkarılır mıyım?″ der.* İnsan, evvelce hiçbir şey değilken, kendini yarattığımızı düşünmez mi?

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak şu Hadis-i Kudsî nakledilmiştir:

قَالَ اللّٰهُ كَذَّبَنِي ابْنُ آدَمَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ وَشَتَمَنِي وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ فَأَمَّا تَكْذِيبُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ لَنْ يُعِيدَنِي كَمَا بَدَأَنِي وَلَيْسَ أَوَّلُ الْخَلْقِ بِأَهْوَنَ عَلَيَّ مِنْ إِعَادَتِهِ وَأَمَّا شَتْمُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا وَأَنَا الْأَحَدُ الصَّمَدُ لَمْ أَلِدْ وَلَمْ أُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لِي كُفْئًا أَحَدٌ (خ ن عن ابى هريرة)

Allah’u Teâlâ buyurdu ki: ″Âdemoğlu Beni yalanladı. Beni yalanlamaması gerekirdi. Âdemoğlu Bana hakaret etti. Halbuki Bana hakaret etmemesi gerekirdi. Beni yalanlaması, ″İlk olarak yarattığı gibi tekrar iade etmeyecektir″ sözüdür. Bana hakareti ise, ″Allah, çocuk edindi″ demesidir. Halbuki Ben tekim, Samed’im (hiçbir şeye muhtaç değilim, her şey Bana muhtaçtır), doğurmadım ve doğmadım ve hiç kimse Bana denk değildir.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İhlâs 1; Sünen-i Nesâî, Cenâiz 117.

(فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطٖينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّاۚ (٦٨) ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ شٖيعَةٍ اَيُّهُمْ اَشَدُّ عَلَى الرَّحْمٰنِ عِتِيًّاۚ (٦٩) ثُمَّ لَنَحْنُ اَعْلَمُ بِالَّذٖينَ هُمْ اَوْلٰى بِهَا صِلِيًّا (٧٠)( )

68-70. Ey Resûlüm! Rabbine yemin olsun ki, elbette Biz onları şeytanlarla beraber mahşerde toplayacağız. Sonra onları dizleri üzerine çökmüş oldukları halde Cehennemin etrafına dizeceğiz.* Sonra her fırkadan Rahmân’a en âsi olanları ayıracağız (Cehenneme atacağız).* Sonra, kimlerin Cehenneme girmeye daha lâyık olduğunu, elbette Biz çok iyi biliriz.

وَاِنْ مِنْكُمْ اِلَّا وَارِدُهَاۚ كَانَ عَلٰى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّاۚ (٧١) ثُمَّ نُنَجِّي الَّذ۪ينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِم۪ينَ ف۪يهَا جِثِيًّا (٧٢)((

71-72. Sizden hiçbir kimse yoktur ki, Cehenneme varmasın. Bu, Rabbinin, yerine getireceği kesin bir hükümdür.* Sonra, Allah’tan korkanları kurtarırız. Zâlimleri de orada dizüstü çökmüş oldukları halde bırakırız.

İzah: Bu âyetler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

لَا يَدْخُلُ النَّارَ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ مِنْ أَصْحَابِ الشَّجَرَةِ أَحَدٌ الَّذِينَ بَايَعُوا تَحْتَهَا قَالَتْ بَلَى يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَانْتَهَرَهَا فَقَالَتْ حَفْصَةُ {وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا} فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ {ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا} (م عن ام مبشر)

″İnşâallah, Hudeybiye’de ağacın altında biat edenlerden hiç kimse Cehenneme girmeyecektir.″ Hz. Hafsa: ″Yâ Resûlallah! Bilakis girecek″ deyince, Peygamberimiz onu bundan menetti. Bunun üzerine Hz. Hafsa dedi ki: Allah’u Teâlâ, ″Sizden hiçbir kimse yoktur ki, Cehenneme varmasın. Bu, Rabbinin, yerine getireceği kesin bir hükümdür″[1] buyurmadı mı? Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Sonra, Allah’tan korkanları kurtarırız. Zâlimleri de orada dizüstü çökmüş oldukları halde bırakırız″[2] buyruğu var ya! buyurdu.[3]

Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, ″Herkesin Cehenneme varmasından″ maksat, mahşerde toplanan Mü’min, kâfir herkesin, mahşer yerine getirilen Cehennemi ve onun dehşetini görmesidir. Mahşer halkını Allah’u Teâlâ toplu olarak Cehennemin önüne getirir. Böylece Mü’min, kâfir herkes o Cehennemin dehşetini görür.

Allah’u Teâlâ Mü’minleri Cehennemden kurtarmak için rahmetinden Cehennem üzerine bir sırat köprüsü kurar. Âyet-i Kerîme’de:

″Sonra, Allah’tan korkanları kurtarırız. Zâlimleri de orada dizüstü çökmüş oldukları halde bırakırız″ diye geçtiği üzere Mü’minler sırat köprüsünden geçerek Cennete girerken, kâfirler ve münâfıklar ise, sırat köprüsünün yanına geldiklerinde orada diz üstü çöküp kalırlar.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Enbiyâ, Âyet 101’de de:

″Şüphesiz ki, kendileri için katımızdan güzel bir mükâfat hazırlanmış olanlar ise, Cehennemden uzaktırlar″ buyurarak, Mü’minlerin Cehenneme girmeyeceğini açık bir şekilde beyan etmiştir.

Sırat köprüsü hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثُمَّ يُضْرَبُ الْجِسْرُ عَلَى جَهَنَّمَ وَتَحِلُّ الشَّفَاعَةُ وَيَقُولُونَ اللّٰهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَا الْجِسْرُ قَالَ… دَحْضٌ مَزِلَّةٌ فِيهِ خَطَاطِيفُ وَكَلَالِيبُ وَحَسَكٌ تَكُونُ بِنَجْدٍ فِيهَا شُوَيْكَةٌ يُقَالُ لَهَا السَّعْدَانُ فَيَمُرُّ الْمُؤْمِنُونَ كَطَرْفِ الْعَيْنِ وَكَالْبَرْقِ وَكَالرِّيحِ وَكَالطَّيْرِ وَكَأَجَاوِيدِ الْخَيْلِ وَالرِّكَابِ فَنَاجٍ مُسَلَّمٌ وَمَخْدُوشٌ مُرْسَلٌ وَمَكْدُوسٌ فِي نَارِ جَهَنَّمَ ... (م عن ابى سعيد الخدرى)

″… Sonra Cehennem üzerine köprü kurulur. Şefaat etme zamanı gelir. İnsanlar: ″Ey Allah’ım! Esenlik ver, esenlik ver″ derler. ″Yâ Resûlallah! Köprü nedir?″ diye sorulunca, buyurdu ki: ″Pek kaygan bir yerdir. Orada çengeller, kancalar ve dikenler vardır. Bu dikenler, Necid bölgesinde biten Sa’dan dikenleri gibidir. Mü’minler, amellerine göre sırat köprüsünün üzerinden göz açıp kapayıncaya kadar veya şimşek gibi yahut rüzgâr gibi veya kuş gibi yahut rahvan at ve develer gibi geçecekler. Bâzıları sağ salim kurtulacak, bâzıları çiviler yırtmış olarak kurtulacaklar, bâzıları ise yaralı olarak Cehenneme itileceklerdir…″[4]

Sırat köprüsündeki olacak şefaat hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِذَا اجْتَمَعَ الْعَالِمُ وَالْعَابِدُ عَلَى الصِّرَاطِ قِيلَ لِلْعَابِدِ: اُدْخُلِ الْجَنَّةَ وَتَنَعَّمْ بِعِبَادَتِكَ وَقِيلَ لِلْعَالِمِ قِفْ هَهُنَا فَاشْفَعْ لِمَنْ اَحْبَبْتَ فَاِنَّكَ لَا تَشْفَعُ لِاَحَدٍ اِلَّا شُفِّعْتَ فَقَامَ مَقَامَ الْاَنْبِيَاءِ. (أبو الشيخ و الديلمى عن ابن عباس)

Âlim ve âbidler sırat köprüsüne geldikleri zaman âbid olana: ″Haydi, yaptığın ibâdetlerin karşılığı olarak Cennete gir ve nîmetleriyle nîmetlen″ denilir. Âlim olana de denilir ki: ″Sen burada dur, sevdiğin kimselere şefaat et (onlar senden dünyâ da iken şefaat umarlardı). Çünkü senin şefaatin büyüktür. Kime şefaat edersen şefaatin kabul edilecek.″ Ve bu şekilde âlimler, Peygamber makâmında olacaklardır.[5]

Günahları sebebiyle Cehenneme düşmüş olan bâzı Müslümanların şefaat ile ateşten kurtulacaklarına dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَمَّا أَهْلُ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُهَا فَإِنَّهُمْ لَا يَمُوتُونَ فِيهَا وَلَا يَحْيَوْنَ وَلَكِنْ نَاسٌ أَصَابَتْهُمُ النَّارُ بِذُنُوبِهِمْ أَوْ قَالَ بِخَطَايَاهُمْ فَأَمَاتَهُمْ إِمَاتَةً حَتَّى إِذَا كَانُوا فَحْمًا أُذِنَ بِالشَّفَاعَةِ فَجِيءَ بِهِمْ ضَبَائِرَ ضَبَائِرَ فَبُثُّوا عَلَى أَنْهَارِ الْجَنَّةِ ثُمَّ قِيلَ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ أَفِيضُوا عَلَيْهِمْ فَيَنْبُتُونَ نَبَاتَ الْحِبَّةِ تَكُونُ فِي حَمِيلِ. (م حم عن ابى سعيد)

Cehennem ehli olanlar, orada ne öldürülür, ne de diriltilir. Fakat işledikleri birtakım günahlardan dolayı Cehennem ateşi isâbet etmiş birtakım Müslümanlar vardır. İşte bir müddet azaptan sonra öldürülenler onlardır.[6] Onlar kömür hâline geldiklerinde kendilerine şefaat olunma izni çıkar. Onlar, bölük bölük getirilip Cennetin ırmaklarına dağıtılacaklardır. Sonra Cennetliklere: ″Ey Cennet ahâlisi! Bunlara bol su, Cennet sularından dökün″ denilecek. Sonra onlar, sel yatağında biten dereotları gibi yeniden biteceklerdir. Bunun üzerine oradaki topluluktan biri: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, muhakkak çölde bulunmuş gibidir″[7] dedi.[8]

[1] Sûre-i Meryem, Âyet 71.

[2] Sûre-i Meryem, Âyet 72.

[3] Sahih-i Müslim, Fedâil’üs-Sahâbe 37 (163 Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 33; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7082.

[4] Sahih-i Müslim, Îman 81 (302).

[5] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 24/12.

[6] Müslümanların Cehennemde ölme olayı Allah’u Teâlâ’nın kâfirlere karşı Müslümanlara verdiği bir ayrıcalıktır. Belli bir azaptan sonra, onlara azâbı hissettirmemek içindir.

[7] Bu ifade, çölde susuz kalmış ve ölmek üzere olan birinin, suyu bulunca hayatının kurtulduğu gibi, Cehenneme düşen günahkar bir Müslüman da, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şefaatiyle oradan kurtulup Cennete girdirildiği için, Peygamberimiz de çölde bulunmuş su gibidir, demektir.

[8] Sahih-i Müslim, Îman 82 (306 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10655.

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَاَحْسَنُ نَدِيًّا (٧٣) وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ اَحْسَنُ اَثَاثًا وَرِءْيًا (٧٤)

73-74. Âyetlerimiz kendilerine açık olarak okunduğu vakit, âciz kalan o kâfirler, Mü'minlere hitâben: "Hangimizin makâmı hayırlı ve meclisi daha güzeldir?" dediler.* Halbuki Biz, onlardan önce nice nesilleri helak ettik ki, onlar servet ve gösteriş yönünden daha iyiydiler.

قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمٰنُ مَدًّاۚ حَتّٰۤى اِذَا رَاَوْا مَا يُوعَدُونَ اِمَّا الْعَذَابَ وَاِمَّا السَّاعَةَۜ (
فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَكَانًا وَاَضْعَفُ جُنْدًا (٧٥)

75. Ey Resûlüm! De ki: "Her kim dalâlet içinde ise onun için Rahmân istediği kadar süre versin! Nihâyet vaad olundukları azâbı yahut kıyâmeti gördüklerinde, kimin mekânı daha kötüymüş, kimin taraftarları daha zayıfmış bileceklerdir."

وَيَزٖيدُ اللّٰهُ الَّذٖينَ اهْتَدَوْا هُدًىۜ وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا (٧٦)

76. Allah'u Teâlâ, doğru yolda olanların hidâyetini daha da artırır. Bâki olan sâlih ameller, Rabbinin katında sevap bakımından da hayırlıdır, âkıbet itibariyle de hayırlıdır.

İzah: Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, sâlih olan amellerin bâki ve kalıcı olacağını beyan etmektedir. Sâlih olmayan ameller ise, Allah'ın rızâsının dışında olan amellerdir. Bunlar da kullara gösteriş ve menfaat için

yapılan amellerdir. Nitekim münâfıklar da namaz kılmak ve oruç tutmak gibi amelleri yapmaktadırlar. Allah'u Teâlâ, insanların niyetini bildiği için, yapılan amelleri kulların niyetine göre değerlendirir. Bir Mü'min; namaz kılar, sevap kazanır, Allah'ın rızâsını kazanır. Bir münâfık da gösteriş için namaz kılar, sevap değil günah işlemiş olur, Allah'ın gazabını kazanır. Bakıldığı zaman her iki insanda aynı safta namaz kılmakta ve orucu aynı şekilde tutmaktadır. İnsanlar her ikisine de baktığı zaman, yaptıkları ibâdette hiçbir farklılığın olmadığını görürler. Fakat Allah'u Teâlâ kulların niyetini çok iyi bilir ve ona göre karşılığını verir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مَا نَوَى (خ م عن عمر بن الخطاب

"Şüphesiz ki, bütün ameller niyete göredir. Herkes yaptığı amelin karşılığını niyetine göre alır."[1]

(إِنَّ اللّٰهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَادِكُمْ وَلَا إِلَى صُوَرِكُمْ وَاَعْمَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ (خ م عن ابو هريرة

"Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, sizin cesetlerinize, sûretlerinize ve amellerinize bakmaz. Lâkin kalplerinize bakar."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Îman 41, Nikah 5; Sahih-i Müslim, İmâre 45 (155 Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 11; Tirmizî, Fedâil'ül–Cihat 16.

[2] Sahih-i Buhârî, Edeb 63, Nikah 45; Sahih-i Müslim, Birr 10 (33 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1601.

اَفَرَاَيْتَ الَّذ۪ي كَفَرَ بِاٰيَاتِنَا وَقَالَ لَاُو۫تَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًاۜ (٧٧) اَطَّلَعَ الْغَيْبَ اَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ عَهْدًاۙ (٧٨) كَلَّاۜ (
))سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّاۙ (٧٩) وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْت۪ينَا فَرْدًا (٨٠

77-80. Ey Habîbim! Âyetlerimizi inkâr edip, "Elbette bana mal ve evlat verilecektir" diyeni gördün mü?* O, gaybı mı biliyor, yoksa Rahmân'dan bir söz mü almış?* Hayır, öyle değil! Biz onun söylediğini yazacağız ve azâbını artırdıkça artıracağız.* Ve onun söylediğine (mal ve evlâda) Biz vâris olacağız ve o Bize tek başına gelecektir.

İzah: Bu âyetlerde bahsi geçen kimse, Âs b. Vâil'dir. Nitekim bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu olay nakledilmiştir:

كُنْتُ رَجُلًا قَيْنًا وَكَانَ لِي عَلَى الْعَاصِ بْنِ وَائِلٍ دَيْنٌ فَأَتَيْتُهُ أَتَقَاضَاهُ فَقَالَ لِي لَا أَقْضِيكَ حَتَّى تَكْفُرَ بِمُحَمَّدٍ قَالَ قُلْتُ لَنْ أَكْفُرَ بِهِ حَتَّى تَمُوتَ ثُمَّ تُبْعَثَ قَالَ وَإِنِّي لَمَبْعُوثٌ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ فَسَوْفَ أَقْضِيكَ إِذَا رَجَعْتُ إِلَى مَالٍ وَوَلَدٍ قَالَ فَنَزَلَتْ {أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا أَطَّلَعَ الْغَيْبَ أَمْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا كَلَّا سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا} (خ م عن خباب)

Habbâb Radiyallâhu anhu dedi ki: Ben demircilik yapardım. Benim Âs b. Vâil'de bir alacağım vardı. Alacağımı tahsil etmek maksadıyla yanına gittim. Bana dedi ki: "Muhammed'i inkâr etmedikçe borcumu ödemeyeceğim." Ben de ona: "Sen ölüp tekrar diriltilecek olsan dahi onu aslâ inkâr etmeyeceğim" dedim. Bunun üzerine bana: "Ben öldükten sonra diriltilecek miyim ki? O halde dirilip malıma ve çocuklarıma tekrar kavuşursam, sana borcunu öderim" dedi. İşte bunun üzerine, "Ey Habîbim! Âyetlerimizi inkâr edip, "Elbette bana mal ve evlat verilecektir" diyeni gördün mü?* O, gaybı mı biliyor, yoksa Rahmân'dan bir söz mü almış?..." diye devam eden Sûre-i Meryem, Âyet 77-80 nâzil oldu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Buyû 29, İcâre 15; Sahih-i Müslim, Sıfât'ul-Kıyâme 4 (35 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7085.

( )وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اٰلِهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّاۙ (٨١) كَلَّاۜ سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّاۚ (٨٢ (

81-82. Kâfirler, kendilerine destek olsunlar diye, Allah'tan başka ilahlar edindiler.* Hayır, hayır! İlah edindikleri şeyler, onların ibâdetlerini inkâr edecekler ve onlara düşman olacaklardır.

( )اَلَمْ تَرَ اَنَّٓا اَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرٖينَ تَؤُزُّهُمْ اَزًّاۙ (٨٣)فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْۜ اِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّاۚ (٨٤ (

83-84. Ey Resûlüm! Görmüyor musun ki, şeytanları kâfirler üzerine musallat ettik, onları vesveseleriyle mâsiyete teşvik edip duruyorlar.* Artık onların helâkinde acele etme. Biz onların günlerini sayıyoruz.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Şeytanları kâfirler üzerine musallat ettik″ diye buyrulmaktadır. Allah'u Teâlâ, kendisine âsi olup küfür üzere olan kimseleri şeytana teslim eder ve böylece onların azâbını artırır, demektir.

( )يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقٖينَ اِلَى الرَّحْمٰنِ وَفْدًاۙ (٨٥) وَنَسُوقُ الْمُجْرِمٖينَ اِلٰى جَهَنَّمَ وِرْدًاۘ (٨٦ (

85-86. Mahşer günü takvâ sahiplerini, Rahman'ın huzurunda heyetler halinde toplayacağız.* Mücrimleri de Cehenneme susamış olarak sevk edeceğiz.

İzah: Sûre-i Meryem, Âyet 85 ile ilgili olarak Ebû Muaz el-Basrî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Bir gün Hz. Ali: ″Mahşer günü takvâ sahiplerini, Rahman'ın huzurunda heyetler halinde toplayacağız″ diye geçen âyeti okuyup, ″Yâ Resûlallah! Ben o kimselerin binitli olacağını zannediyorum″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهُمْ إِذَا خَرَجُوا مِنْ قُبُورهمْ يُسْتَقْبَلُونَ أَوْ يُؤْتَوْنَ بِنُوق بِيض لَهَا أَجْنِحَة وَعَلَيْهَا رِحَال الذَّهَب شُرُك نِعَالهمْ نُور يَتَلَأْلأ كُلّ خَطْوَة مِنْهَا مَدّ الْبَصَر فَيَنْتَهُونَ إِلَى شَجَرَة يَنْبُع مِنْ أَصْلهَا عَيْنَانِ فَيَشْرَبُونَ مِنْ إِحْدَاهُمَا فَتَغْسِل مَا فِي بُطُونهمْ مِنْ دَنَس وَيَغْتَسِلُونَ مِنَ الْأُخْرَى فَلَا تَشْعَث أَبْشَارهمْ وَلَا أَشْعَارهمْ بَعْدهَا أَبَدًا وَتَجْرِي عَلَيْهِمْ نَضْرَة النَّعِيم فَيَنْتَهُونَ أَوْ فَيَأْتُونَ بَاب الْجَنَّة فَإِذَا حَلْقَة مِنْ يَاقُوتَة حَمْرَاء عَلَى صَفَائِح الذَّهَب ... (تفسير ابن ابى حاتم عن ابى معاذ البصرى)

Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki onlar, kabirlerinden

çıktıklarında, onları kanatları olan beyaz develer karşılayacak veya gelecek. Develerin üzerinde altın eğer vardır. Ayakkabılarının bağı nûrdandır. Her bir adımda göz alabildiğince parlar. Onlar, kökünden iki kaynak çıkan bir ağaca ulaşırlar. Birisinden içerler, böylece içlerindeki pislikler yıkanır. Diğerinden yıkanırlar da bundan sonra bir daha aslâ derileri pislenmez, saçları dağınık ve pis olmaz. Onların üzerine güzel nîmetler akıtılır. Cennet, kapısına ulaşırlar. Bir de görürler ki altın kanatları üzerinde kırmızı yakuttan bir halka var. Kapı kanadı üzerindeki halkayı çalarlar. Ondan çıkan ses, her bir hûriye, eşinin gelmekte olduğunu ulaştırır. Her bir hûri de, hizmetçisini gönderir de gelen Mü'min kişiye Cennetin kapısını açar. Mü'min kişi o hizmetçiyi görünce, onun için secdeye kapanır. Hizmetçi: ″Kaldır başını, ben sâdece senin hizmetçinim, senin emrine görevlendirildim″ der. Mü'min kişi o hizmetçiyi takip eder. Hûriler heyecanla, acele ile koşuşurlar. Her bir hûri, inci ve yakut çadırından çıkar ve onu karşılayıp kucaklar ve sonra: ″Sen benim sevgilimsin, ben de senin sevgilinim. Ben ölmeyecek ebedîyim. Ben eskimeyecek nîmetim, ben aslâ kızmayacak hoşnut olanım. Ben ayrılmayacak olan kalıcıyım″ der. Öyle bir eve girer ki, tabanından tavanına olan mesafe yüz bin kulaçtır. Sarı, kırmızı ve yeşil yollu inci taşlardan yapılmıştır. Bu yollardan hiçbiri diğerine benzemez. Evde yetmiş taht, her bir taht üzerinde yetmiş örtü, her bir örtü üzerinde yetmiş eş, her bir eşin üzerinde yetmiş hulle vardır. Baldırlarının içi hullelerin arkasından görülür. Onunla temasını sizin şu gecelerinizden bir gece süresince tamamlayıp geçirir. Altlarından tadı ve rengi bozulmayan su nehirleri akar; bulanma olmayan sâf su nehirleri, bir hayvanın memelerinden çıkmamış, tadı değişmemiş süt nehirleri, insanların ayaklarıyla sıkmamış oldukları, içenlere lezzet veren içki nehirleri, arıların karınlarından çıkmamış saf bal nehirleri. Meyveleri tatlı bulur da dilerse ayakta, dilerse oturarak ve dilerse yaslanarak onlardan yer.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onların üzerlerine o Cennet ağaçlarının gölgeleri yakındır ve meyveleri de yakın olur″[1] diye geçen âyeti okudu ve sözüne şöyle devam etti: ″Yemek arzuladığında ona beyaz bir kuş gelip kanatlarını kaldırır. Mü'min kişi de, bu kuşun yanlarından dilediği tür yemeği yer. Sonra kuş uçup gider. Melek onun yanına girer ve ″İşte sâlih amellerinizin karşılığı olarak mîrasçı olduğunuz Cennet budur″[2] der. Hûrinin kıllarından bir kıl, yeryüzü halkına düşmüş olsaydı, güneşi öyle bir aydınlatırdı ki, güneş onun yanında nûr içinde bir siyahlık gibi kalırdı.[3]

[1] Sûre-i İnsân, Âyet 14.

[2] Sûre-i A’râf, Âyet 43.

[3] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 8507; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 10, s. 144-145.

(لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ اِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ عَهْدًاۢ (٨٧)

87. O gün, Rahmân’ın katında Allah’tan izin alandan başka, hiçbir kimse şefaat etme hakkına sahip olmayacaktır.

İzah: Allah’ın izin verdiği kişilerin şefaat edeceğine dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Sûre-i Bakara, Âyet 255:

″… O’nun izni olmadıkça, O‘nun katında kimse şefaat edemez…″

Sûre-i Yûnus, Âyet 3:

″… O’nun izni olmadan hiç kimse şefaat edemez…″

Sûre-i Tâhâ, Âyet 109:

″O gün şefaat fayda vermez. Ancak Rahmân‘ın kendilerine izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimseler müstesnâ.″

Sûre-i Sebe, Âyet 23:

Allah katında, O’nun izin verdiklerinden başkasının şefaati fayda vermez. Nihâyet kalplerinden korku giderilince, şefaat edilecekler şefaatçilere: ″Rabbiniz şefaat hakkında ne buyurdu?″ derler. Şefaatçiler de: ″Hakkı″ buyurdu (Allah’u Teâlâ, sizlere şefaat etmemiz için izin verdi) derler. O, çok yücedir ve çok büyüktür.

Şefaat hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِأَهْلِ الْكَبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي (ه عن جابر

″Şüphesiz ki benim şefaatim, mahşer günü ümmetimden büyük günah işleyen

kimselere olacaktır.″[1]

وَعَدَنِي رَبِّي أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفًا لاَ حِسَابَ عَلَيْهِمْ وَلاَ عَذَابَ مَعَ كُلِّ أَلْفٍ سَبْعُونَ أَلْفًا وَثَلاَثُ حَثَيَاتٍ مِنْ حَثَيَاتِ رَبِّي (ت ه عن ابا امامة)

″Rabbim, bana ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesap ve azap görmeden Cennete sokacağını vaad etti. Aynı zamanda her binle birlikte yetmiş bin ve Rabbim’in tutamlarından üç tutam (hesap edilemeyecek kadar) vaad etti.″[2]

لَيَدْخُلَنَّ مِنْ أُمَّتِي سَبْعُونَ أَلْفًا أَوْ سَبْعُ مِائَةِ أَلْفٍ لاَ يَدْخُلُ أَوَّلُهُمْ حَتَّى يَدْخُلَ آخِرُهُمْ وُجُوهُهُمْ عَلَى صُورَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ (خ عن سهل بن سعد)

″Muhakkak ki, ümmetimden yetmiş bin yahut yedi yüz bin (kişi veya zümre hesap ve ikab görmeksizin ilk defa olarak Cennete) girecektir. Bu ilk zümrenin sondakileri Cennete girinceye kadar öndekileri girmeyecektir (ve bir saf hâlinde hepsi def’aten gireceklerdir.) Bunların yüzleri, bedir gecesinde (sanki) ayın (nûrânî) çehresidir. (Her bin kişinin maiyeti olan yetmiş bin kişi de Cennete ikinci zümre olarak milyarlar hâlinde girecektir.)″[3]

اِنَّ مِنْ أُمَّتِى مَنْ يَشْفَعُ لِلْفِئَامِ مِنَ النَّاسِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْقَبِيلَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْعَصَبَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلرَّجُلِ حَتَّى يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ (ت عن ابى سعيد)

″Ümmetim içinde, insanlardan büyük cemaatlere şefaat edecek kişiler vardır. Onlardan kimi bir kabileye, kimi bir zümreye, kimi de bir kişiye şefaat edecek ve neticede bunlar Cennete gireceklerdir.″[4]

أَوَّلُ مَنْ يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَلْاَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ. (خط عن عثمان)

″Mahşer gününde en evvel şefaat eden peygamberlerdir, sonra âlimlerdir, sonra şehitlerdir.″[5]

Şefaati inkâr edenler hakkında da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

شَفَاعَتِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَقٌّ فَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِهَا لَمْ يَكُنْ مِنْ أَهْلِهَا (ابن منيع عن زيد بن أرقم وبضعة عشر من الصحابة)

″Mahşer günü, şefaatim haktır. Kim şefaatimin hak olduğuna inanmazsa, şefaat edilecek kimselerden olmayacaktır.″[6]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 37; Sahih-i Buhârî, Rikak 51; Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 21; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

[3] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1344; Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 7.

[4] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

[5] Muhtar'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 1392; Kenz'ul-İrfan, Hadîs No: 327, 331; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 28770.

[6] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 39059.

(وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًاۜ (٨٨) لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْـًٔا اِدًّاۙ (٨٩) تَكَادُ السَّمٰوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْاَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّاۙ (٩٠) اَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمٰنِ وَلَدًاۚ (٩١) وَمَا يَنْبَغٖي لِلرَّحْمٰنِ اَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًاۜ (٩٢) اِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اِلَّٓا اٰتِي الرَّحْمٰنِ عَبْدًاۜ (٩٣) لَقَدْ اَحْصٰيهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّاۜ (٩٤) وَكُلُّهُمْ اٰتٖيهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَرْدًا (٩٥))

88-95. Birtakım kimseler: "Rahmân, çocuk edindi" dediler.* Yemin olsun ki siz kâfirler, çok kötü bir şey söylediniz.* Bu sözden dolayı az kaldı gökler çatlayacak, yer yarılacak ve dağlar da yıkılacaktı.* Çünkü onlar, Rahmân'a çocuk isnat ettiler.* Halbuki çocuk edinmek, Rahmân'ın şânına aslâ yakışmaz.* Çünkü göklerde ve yerde olan hiçbir kimse yoktur ki, mahşer günü Rahmân'ın huzuruna bir kul olarak çıkmasın.* Yemin olsun ki Allah'u Teâlâ onları kuşatmış, kendilerini ve yaptıklarını bir bir saymıştır.* Mahşer günü onların her biri, Allah'ın huzuruna tek başına çıkacaktır.

İzah: Yahudiler: "Üzeyr, Allah'ın oğludur" dediler ve kâfir oldular. Hristiyanlar da: "Îsâ Mesih, Allah'ın oğludur" dediler ve kâfir oldular.[1] Müşrikler de meleklerin Allah'ın kızları olduğunu iddia ettiler ve onlar da kâfir oldular.[2] İşte bunların işledikleri bu ameller çok kötüdür.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا أَحَدَ أَصْبَرُ عَلَى أَذًى يَسْمَعُهُ مِنَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّهُ يُشْرَكُ بِهِ وَيُجْعَلُ لَهُ الْوَلَدُ ثُمَّ هُوَ يُعَافِيهِمْ وَيَرْزُقُهُمْ (خ عن ابى موسى)

″İşittiği bir eziyete Allah’u Teâlâ’dan daha çok sabreden hiç kimse yoktur. Kulların rızkını verdiği ve onlara sıhhat ihsan ettiği halde, onlar kendisi için çocuk isnat ederler.″[3]

[1] Sûre-i Tevbe, Âyet 30.

[2] Sûre-i Nahl, Âyet 57.

[3] Sahih-i Buhârî, Tevhid 3; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 9 (49).

( )اِنَّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمٰنُ وُدًّا (٩٦)

96. Îman edip sâlih ameller işleyenler var ya, şüphesiz ki Rahmân, onları sevdirecektir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِذَا أَحَبَّ اللّٰهُ عَبْدًا نَادَى جِبْرِيلَ اِنِّى قَدْ أَحْبَبْتُ فُلاَنًا فَأَحِبَّهُ قَالَ فَيُنَادِى فِى السَّمَاءِ ثُمَّ تَنْزِلُ لَهُ الْمَحَبَّةُ فِى أَهْلِ الْأَرْضِ فَذَلِكَ قَوْلُ اللّٰهِ {اِنَّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمْ الرَّحْمٰنُ وُدًّا} وَاِذَا أَبْغَضَ اللّٰهُ عَبْدًا نَادَى جِبْرِيلَ اِنِّى أَبْغَضْتُ فُلاَنًا فَيُنَادِى فِى السَّمَاءِ ثُمَّ تَنْزِلُ لَهُ الْبَغْضَاءُ فِى الْأَرْضِ (خ ت حم عن ابى هريرة)

Allah’u Teâlâ bir kulu sevdiği vakit, Cebrâil’i çağırır: ″Ben falanı seviyorum onu sen de sev ″der. Bunun üzerine semâda aynı şekilde nidâ edilir. Sonra yer ehline de onun sevgisi indirilir. Yer ehli de o kimseyi sevmeye başlarlar. Bu olayı: ″Îman edip sâlih ameller işleyenler var ya, şüphesiz ki Rahmân, onları sevdirecektir″ mealindeki Sûre-i Meryem, Âyet 96 ifade etmektedir. Allah’u Teâlâ, bir kula buğzettiği zaman da Cebrâil’e: ″Ben falana buğzettim, sen de ona buğzet″ der. Ve aynı şekilde bu semâda da nidâ edilir. Ve semâ ehlide o kimseye buğzederler. Sonra yer ehline o kimsenin buğzu indirilir. Artık yer ehli de o kimseyi sevmezler.[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لِكُلِّ عَبْدٍ صِيتٌ فَإِنْ كَانَ صَالِحًا وُضِعَ فِي الْأَرْضِ وَإِنْ كَانَ سَيِّئًا وُضِعَ فِي الْأَرْضِ (الحكيم الترمذي عن أبي هريرة)

″Her kulun (Allah katında) bir nâmı vardır. Eğer kul, hayırlı biri ise bu nâmı

yeryüzüne indirilip yayılır. Eğer kötü biri ise de yine bu nâmı yeryüzüne indirilip yayılır."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 6, Edeb 41; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 20; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8144, 10206; Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 386.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 10, s. 154.

فَاِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقٖينَ وَتُنْذِرَ بِهٖ قَوْمًا لُدًّا (٩٧) وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُمْ مِنْ اَحَدٍ اَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا (٩٨)

97-98. Ey Resûlüm! Bu Kur'ân'la takvâ sahiplerini müjdelemen ve inat eden bir topluluğu korkutman için onu senin lisânınla indirip kolaylaştırdık.* Biz onlardan evvel birçok nesilleri helâk ettik. Onların hiçbirini görüyor veya onlardan bir ses duyuyor musun?

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Arap olduğu için, Kur'ân-ı Kerîm onun lisânında inmiştir.

Bu husus Sûre-i Yûsuf, Âyet 1-2'de de şöyle geçmektedir:

"Elif, Lâm, Râ. Bunlar, apaçık bildiren kitabın âyetleridir.* Şüphesiz Biz onu, mânâsını iyi anlamanız için Arapça bir Kur'ân olarak indirdik."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(حِبُّوا الْعَرَبَ لِثَلاثٍ لأَنِّي عَرَبِيٌّ وَالْقُرْآنُ عَرَبِيٌّ وَكَلامُ أَهْلِ الْجَنَّةِ عَرَبِيٌّ (هب ك عن ابن عباس

"Şu üç şeyden dolayı Arabı sevin. Çünkü ben Arabım ve Kur'ân Arapça'dır ve Cennetliklerin dili de Arapçadır."[1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7099; Beyhakî,Şuab'ul-İmân, Hadis No: 1415.

20-TÂHÂ SÛRESİ

Bu sûre 135 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. ″Tâhâ″ ifadesi ile başladığı için bu ismi almıştır.[1] İslâm’ın ilk yıllarında Hz. Ömer, Müslüman olmazdan evvel nâzil olan bir sûredir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ اللّٰهَ قَرَأَ طه وَيس قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ بِأَلْفِ عَامٍ، فَلَمَّا سَمِعَتِ الْمَلائِكَةُ الْقُرْآنَ قَالُوا طُوبَى لأُمَّةٍ نَزَلَ هَذَا عَلَيْهَا، وَطُوبَى لأَجْوَافٍ تَحْمِلُ هَذَا وَطُوبَى لأَلْسُنٍ تَكَلَّمُ بِهَذَا (طب عن ابى هريرة)

″Şüphesiz Allah, gökleri ve yeri yaratmadan iki bin yıl önce Tâhâ ve Yâsîn Sûreleri’ni okumuştur. Melekler, Kur’ân’ı dinleyince, ″Bu kitabın ineceği ümmete ne mutlu! Bu buyrukları ezberleyecek kalplere ne mutlu! Bu sözleri telaffuz edecek dillere ne mutlu!″ dediler.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰه تَعَالَى أَسْمَانِي فِي الْقُرْآن سَبْعَة أَسْمَاء مُحَمَّد وَأَحْمَد وَطه وَيس وَالْمُزَّمِّل وَالْمُدَّثِّر وَعَبْد اللّٰه (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن على))

″Allah’u Teâlâ Kur’ân’da beni yedi isim ile zikretti; Muhammed, Ahmed, Tâhâ, Yâsîn, Müzzemmil, Müddessir ve Abdullah.″[3]

[1] Tâhâ ifadesi Hurûf’ul-Mukattaa’dandır. Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 1’in izahına bakınız.

[2] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 1020; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7086.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 5, s. 15.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(طٰهٰ (١) مَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لِتَشْقٰىۙ (٢) اِلَّا تَذْكِرَةً لِمَنْ يَخْشٰىۙ (٣) تَنْز۪يلًا مِمَّنْ خَلَقَ الْاَرْضَ

( )وَالسَّمٰوَاتِ الْعُلٰىۜ (٤

1-4. Tâ, Hâ.* Ey Resûlüm! Kur'ân'ı sana meşakkate düşesin diye indirmedik.* Ancak Allah'tan korkanlara bir öğüt olsun diye indirdik.* O Kur'ân, yeri ve yüksek gökleri yaratan Allah tarafından indirildi.

İzah: Bezzar'ın naklettiği Hadis-i Şerif'te, Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle anlatmaktadır:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرَاوَحُ بَيْنَ قَدَمَيْهِ يَقُومُ عَلَى كُلِّ رَجُلٍ حَتَّى نَزَلَتْ (مَا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لِتَشْقٰى) (البزار عن على

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem namazda o kadar uzun dururdu ki, ağırlığını bir ayağının üzerine vererek sırayla ayaklarını dinlendirirdi. Nihâyet ″Ey Resûlüm! Kur'ân'ı sana meşakkate düşesin diye indirmedik″ mealindeki Sûre-i Tâhâ, Âyet 2 nâzil oldu.[1]

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7087; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 4508.

( )اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى (٥) لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرٰى (٦ (

5-6. Rahmân, Arş üzerine istivâ etti.* Göklerde, yerde ve bunların arasında ve toprağın altında ne varsa hepsi O'nundur.

İzah: Allah'u Teâlâ'nın Arş'a istivâ etmesi, müteşabih olan âyetlerdendir. Bu hususta Sûre-i A'râf, Âyet 54'ün izahına bakınız.

( )وَاِنْ تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَاِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَاَخْفٰى (٧) اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ لَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰى (٨ (

7-8. Sen sözü açığa vursan da, gizlesen de şüphesiz O, gizliyi de, gizlinin gizlisini de bilir.* Allah ki, O'ndan başka ilah yoktur. En güzel isimler O'nundur.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″O, gizliyi de, gizlinin gizlisini de bilir″ buyruğunu açıklarken şöyle demiştir: Gizliden kasıt, insanoğlunun içinde gizlediği şeylerdir. Gizlinin gizlisi ise, insanın ilerde yapacağı, ancak henüz yapmadan önce bunun bilgisine sâhip olmadığı şeylerdir. Allah'u Teâlâ bunların hepsini bilir, demektir.

Allah'u Teâlâ'nın Esmâ'ul-Hüsnâ'sı vardır. Yani en güzel isimler O'nundur.

Bunların sayısı da doksan dokuzdur.[1]

[1] Esmâ’ul-Hüsnâ hakkında Sûre-i A’râf, Âyet 180’in izahına bakınız.

(وَهَلْ اَتٰيكَ حَدٖيثُ مُوسٰىۢ (٩) اِذْ رَاٰ نَارًا فَقَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُوا اِنّٖٓي اٰنَسْتُ نَارًا لَعَلّٖٓي اٰتٖيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ اَوْ اَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى (١٠) فَلَمَّٓا اَتٰيهَا نُودِيَ يَا مُوسٰى (١١) اِنّٖٓي اَنَا۬ رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَۚ اِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًىۜ (١٢) وَاَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحٰى (١٣) اِنَّنٖٓي اَنَا اللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنَا۬ فَاعْبُدْنٖيۙ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرٖي (١٤))

9-14. Ey Resûlüm! Mûsâ’nın kıssası sana geldi mi?* Hani o, bir ateş görmüş ve ailesine, ″Burada durun, ben bir ateş gördüm. Ümit ederim ki, ondan size bir ateş koru getiririm yahut yolu gösterecek bir kimse bulurum″ demişti.* Mûsâ ateşe yaklaştığı vakit, ona şöyle nidâ olundu: ″Yâ Mûsâ!* Şüphesiz ki, Ben senin Rabbinim. Ayakkabılarını çıkar. Çünkü sen, mukaddes bir vâdi olan Tuvâ’dasın.* Ben seni (Peygamberlik için) seçtim. Benden sana nâzil olan vahyi dinle.* Şüphesiz ki, Ben Allah’ım. Benden başka ilah yoktur. O halde Bana ibâdet et ve Beni zikretmek için namaz kıl.″

İzah: Bu âyetlerde geçen Tuvâ’nın Tûr-i Sînâ olduğu ve gördüğü ateşin de, oradaki bir ağacın üzerinde nûr olduğu ve oradan kendisine nidâ edildiğine dair Sûre-i Kasas, Âyet 29-30’da da Allah’u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

Mûsâ, söz vermiş olduğu müddeti tamamlayıp, zevcesiyle beraber Mısır’a dönerken, Tûr tarafından bir ateş gördü. Ailesine: ″Siz burada durun, ben bir ateş gördüm. Ümit ederim ki, size oradan bir haber veya ısınmanız için ateşten bir parça (kor) getiririm″ dedi.* Mûsâ ateşe yaklaşınca, mübârek vâdinin sağ tarafındaki ağaçtan şöyle nidâ olundu: ″Yâ Mûsâ! Şüphesiz ki, âlemlerin Rabbi olan Allah Benim, Ben!″

Âyette geçtiği üzere Hz. Mûsâ’nın çıkardığı ayakkabısıyla ilgili de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَ عَلَى مُوسَى يَوْمَ كَلَمُهُ رَبُّهُ كِسَاءُ صُوفٍ وَجُبَّةٌ صُوفٍ وَكُمَّةٌ صُوفٍ وَسَرَاوٖيلُ صُوفٍ وَكَانَتْ نَعْلَاهُ مِنْ جِلْدِ حِمَارٍ مَيِّتٍ) (ت عن ابن مسعود

″Mûsâ, Rabbi ile konuştuğu gün, üstünde yün elbisesi, yün cübbesi, yün sarığı, yün şalvarı vardı. Ayakkabıları da ölmüş eşek derisindendi.″[1]

Ayrıca Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ: ″Beni zikretmek için namaz kıl″ diye

buyurmaktadır. Bu âyetle ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا قَفَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خَيْبَرَ أَسْرَى لَيْلَةً حَتَّى أَدْرَكَهُ الْكَرَى أَنَاخَ فَعَرَّسَ ثُمَّ قَالَ يَا بِلَالُ اكْلَأْ لَنَا اللَّيْلَةَ قَالَ فَصَلَّى بِلَالٌ ثُمَّ تَسَانَدَ إِلَى رَاحِلَتِهِ مُسْتَقْبِلَ الْفَجْرِ فَغَلَبَتْهُ عَيْنَاهُ فَنَامَ فَلَمْ يَسْتَيْقِظْ أَحَدٌ مِنْهُمْ وَكَانَ أَوَّلَهُمْ اسْتِيقَاظًا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَيْ بِلَالُ فَقَالَ بِلَالٌ بِأَبِي أَنْتَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَخَذَ بِنَفْسِي الَّذِي أَخَذَ بِنَفْسِكَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اقْتَادُوا ثُمَّ أَنَاخَ فَتَوَضَّأَ فَأَقَامَ الصَّلَاةَ ثُمَّ صَلَّى مِثْلَ صَلَاتِهِ لِلْوَقْتِ فِي تَمَكُّثٍ ثُمَّ قَالَ {أَقِمْ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي} (ت عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hayber Savaşı dönüşünde gece boyu yürüdü nihâyet uykusu gelince istirahat etmek için devesini çöktürdü ve:″Ey Bilal! Sabah namazına bizleri uyandırmak için nöbet tut″buyurdu. Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu dedi ki:

- Bilal, bir süre namaz kıldı. Sonra sabah namazını beklemek üzere devesine yaslandı, o da uykusuzluğa dayanamadı ve uyuya kaldı. Böylece onlardan hiç kimse sabah namazına uyanamadı. Yine ilk uyanan Peygamberimiz oldu ve ″Ey Bilal!″diye buyurdu. Bilal de, ″Babam sana feda olsun Yâ Resûlallah! Senin başına gelen aşırı uykusuzluk hâli, benim de başımda olduğu için uyuya kalmışım″ dedi. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Develerinizi sürün″ diye buyurdu. Bir müddet gittikten sonra (kerahet vakti çıkınca) devesini çöktürdü. Abdest aldı, namaz için kamet getirtti ve vakti içinde acele etmeksizin kıldığı namaz gibi namazını kıldı ve Sûre-i Tâhâ, Âyet 14’te geçen ″Beni zikretmek için namaz kıl″ buyruğunu okudu.[2]

Âyet-i Kerîme’de geçen ″Beni zikretmek için namaz kıl″ buyruğu Namaz içerisinde Allah’ın ismini zikrederek namaz kılmaktır.

Nitekim namaz kılarken Allah’u Teâlâ şöyle zikredilmektedir:

Namazda tekbir getirilerek Allah’ın ismi sürekli zikredilir. İmamın namaza başlarken Allah’ın ismini zikrederek iftitah tekbiri alması farzdır. Bu tekbiri almadan namazı kıldırmış olsa, bu namaz kabul olmaz. Ayrıca imam kıldırdığı bütün namazlarda; namazın içerisinde de sürekli Allah’ın isimlerini yüksek sesle zikretmek zorundadır. Bir kişi, sâdece günlük beş vakit namazı kıldığında; ezan, kamet, namaz içerisinde getirilen tekbirler ile namaz sonrasında çekilen tesbihler dahil, toplam sekiz yüzün üzerinde Allah’ın ismini zikretmiş olmaktadır. Yine namaz içerisinde okunan âyetler de Allah’u Teâlâ’yı zikirdir. Allah’u Teâlâ’nın,

″Beni zikretmek için namaz kıl″ buyruğu da işte bu zikirlerdir.

Namazın içerisindeki zikirler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تِلْكَ صَلَاةُ الْمُنَافِقِ يَجْلِسُ يَرْقُبُ الشَّمْسَ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ قَامَ فَنَقَرَهَا أَرْبَعًا لَا يَذْكُرُ اللّٰهَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا (م ن ت حم عن انس بن مالك)

″İşte münâfık namazı; oturur, güneşi gözetler, güneş, şeytanın iki boynuzu arasında olduğu zaman (güneş batmaya yaklaştığında), kalkar namazı kuşun gagalaması gibi süratle dört rek’at kılar. Kıldığı bu namaz içerisinde Allah’u Teâlâ’yı da çok az zikreder.″[3]

Yine bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 203’te kendisini zikretmemizi şöyle emretmektedir:

″Allah’u Teâlâ’yı sayılı günlerde tekbir ile zikredin…″

Bu Âyet-i Kerîme’deki, ″Zikredin″ ifadesi; Kurban Bayramı namazı kılınırken öncesinde, hutbede, sonrasında ve bayram günlerinde farz namazların sonunda getirilen teşrik tekbirleridir. Bu tekbirler, Hanefi Mezhebi’ne göre arefe günü sabah namazında başlar, bayramın dördüncü günü ikindi namazıyla sona erer. Toplam yirmi üç vakittir. Namazlar cemaatle kılındığı zaman tekbirler hep beraber yüksek sesle getirilir. Eğer namaz yalnız kılınıyorsa, kendi duyacağı şekilde getirilir. Bu husus Allah’u Teâlâ’nın emri olduğundan, unutularak getirilmeyen tekbirler sonradan kazâ edilmelidir. Bu tekbirleri getirmek vâciptir.

Yine Allah’u Teâlâ, Ramazan Bayramı namazı ve içerisindeki tekbirlerin vâcip olduğunu[4] beyan etmek için, Sûre-i Bakara, Âyet 185‘te:

″… Umulur ki bu şekilde orucun sayılarını tamamlarsınız ve size hidâyet buyurmuş olduğundan dolayı Allah’u Teâlâ’ya tekbirde bulunursunuz ve şükredersiniz″ diye buyurmuştur.

İşte Âyet-i Kerîme’de geçen ″Beni zikretmek için namaz kıl″ ifadesi namaza bağlı olarak Allah’u Teâlâ’nın isminin zikredilmesidir.

Allah’u Teâlâ’nın isminin zikredilmesi ile ilgili olarak geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 200, Sûre-i Nisâ, Âyet 103, Sûre-i Ankebût, Âyet 45 ve izahlarına

bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Libas 9; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 337/8.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 21.

[3] Sahih-i Müslim, Mesâcid 34 (195 Sünen-i Tirmizî, Salât 7; Sünen-i Nesâî, Mevâkit 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11561.

[4] Bu hususta Bakınız: Muhammed Vehbi, Ahkâm-ı Kur'âniyye, s. 111.

(اِنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ اَكَادُ اُخْفٖيهَا لِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعٰى (١٥) فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ فَتَرْدٰى (١٦))

15-16. Herkesin, yaptığının karşılığını görmesi için kıyâmet mutlaka kopacaktır. Ben onu neredeyse kendimden de gizleyeceğim.* O halde, kıyâmete îman etmeyen ve hevâsına tâbi olan kimseler, seni kıyâmet için hazırlık yapmaktan alıkoymasın. Yoksa helâk olursun.

İzah: Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, herkesin yapmış olduğu iyiliğin veya kötülüğün karşılığını görmesi için kıyâmetin mutlaka kopacağını beyan etmiş ve kıyâmetin ne zaman kopacağının ise büyük meleklerden ve Peygamberlerden dahi gizlemiş olduğunu bildirmiştir.

Bâzı müfessirler, Sûre-i Tâhâ, Âyet 16'da hitap edilenin, sâdece Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olduğunu beyan etmişlerdir. Bâzı müfessirler de hitâbın; Hz. Mûsâ'ya yapıldığını ve Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilmesi nedeniyle Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ve onun ümmetine de hitap olduğunu söylemişlerdir.

(وَمَا تِلْكَ بِيَمٖينِكَ يَا مُوسٰى (١٧) قَالَ هِيَ عَصَايَۚ اَتَوَكَّؤُا عَلَيْهَا وَاَهُشُّ بِهَا عَلٰى غَنَمٖي وَلِيَ فٖيهَا مَارِبُ اُخْرٰى (١٨))

17-18. ″Yâ Mûsâ! Sağ elindeki nedir?″ diye nidâ olundu.* Mûsâ dedi ki: ″O, benim âsâmdır. Ben ona dayanırım. Onunla koyunlarıma ağaçtan yaprak silkelerim. Onunla başka ihtiyaçlarımı da görürüm.″

(قَالَ اَلْقِهَا يَا مُوسٰى (١٩) فَاَلْقٰيهَا فَاِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعٰى (٢٠))

19-20. Allah’u Teâlâ: ″Yâ Mûsâ! O âsâyı yere bırak″ buyurdu.* Mûsâ onu bıraktı. Âsâ hemen hızla sürünen büyük ve korkunç bir yılan oldu.

(قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولٰى (٢١) وَاضْمُمْ يَدَكَ اِلٰى جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَٓاءَ مِنْ غَيْرِ
سُوٓءٍ اٰيَةً اُخْرٰىۙ (٢٢) لِنُرِيَكَ مِنْ اٰيَاتِنَا الْكُبْرٰىۚ (٢٣) اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهُ طَغٰىْ (٢٤)

21-24. Allah’u Teâlâ buyurdu ki: ″Yâ Mûsâ! Onu al, korkma. Biz onu evvelki hâline döndüreceğiz.* Yâ Mûsâ! Elini koltuğunun altına sok. Bir hastalık olmadığı halde diğer bir mûcize olarak bembeyaz ışık saçan bir hâlde çıkıversin.* Bunlar sana, bâzı büyük mûcizelerimizi göstermek içindir.* Firavun’a git. Çünkü o, kibirlenerek azdı.

İzah: Bu âyetlerde Mûsâ Aleyhisselâm’a âsâ ve sağ elindeki ışık olarak iki büyük mûcizenin verildiği beyan edilmektedir.

Tûr-i Sînâ’da Allah’u Teâlâ Mûsâ Aleyhisselâm’a elindeki âsânı yere bırak deyince, o da elindeki âsâsını yere bıraktı. Âsâ bir mil (bin altı yüz metre) uzunluğunda büyük ve korkunç bir yılan oldu. Allah’u Teâlâ: ″Yâ Mûsâ! Yılanı tut″ dedi. Mûsâ Aleyhisselâm korktu ve tutamadı. Eteğini avucuna aldı, eğildi. Onunla tuttu. Tutunca yine âsâ oldu.

Mûsâ Aleyhisselâm sağ elini açtığında da, projektörden daha fazla ışık çıkarır ve gece her tarafı aydınlatırdı. Mûsâ Aleyhisselâm sağ elini sarar, her yerde göstermezdi. Ancak kendisinin Peygamber olduğunu açıklamak ve îman etmeleri için mûcize olarak, o elini gösterirdi.

(قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِيۙ (٢٥) وَيَسِّرْ لِٓي اَمْرِيۙ (٢٦) وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِيۙ (٢٧) يَفْقَهُوا قَوْلِيۖ
(٢٨) وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ اَهْلِيۙ (٢٩) هٰرُونَ اَخِيۚ (٣٠) اُشْدُدْ بِهٖٓ اَزْرِيۙ (٣١) وَاَشْرِكْهُ فٖٓي اَمْرِيۙ
(٣٢) كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثٖيرًاۙ (٣٣) وَنَذْكُرَكَ كَثٖيرًاۜ (٣٤) اِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصٖيرًا (٣٥) قَالَ قَدْ اُو۫تٖيتَ سُؤْلَكَ يَا
مُوسٰى (٣٦) وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً اُخْرٰىۙ (٣٧) اِذْ اَوْحَيْنَٓا اِلٰٓى اُمِّكَ مَا يُوحٰىۙ (٣٨) اَنِ اقْذِفٖيهِ فِي
التَّابُوتِ فَاقْذِفٖيهِ فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَاْخُذْهُ عَدُوٌّ لِي وَعَدُوٌّ لَهُۜ وَاَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنّٖيۚ وَلِتُصْنَعَ
عَلٰى عَيْنٖيۘ (٣٩)

25-39. Mûsâ dedi ki: ″Yâ Rabbi! Göğsümü genişlet.* İşimi kolaylaştır.* Lisânımdaki ukdeyi (tutukluğu) gider.* Tâ ki sözümü anlasınlar.* Ehlimden bana bir vezir (yardımcı) kıl.* O vezir, kardeşim Hârun olsun.* Onunla beni güçlendir.* Vazifemde onu bana ortak et.* Bu talebim, Seni çok tesbih etmek* ve Seni çok zikretmek içindir.* Yâ Rabbi! Şüphesiz ki, Sen bizi çok iyi

görüyorsun.″* Allah'u Teâlâ buyurdu ki: ″Yâ Mûsâ! İstediklerin verildi.* Şüphesiz ki, Biz sana bir defa daha lütufta bulunmuştuk.″* O vakit ki, annene vahyolunacak şeyi vahyetmiştik:* ″Mûsâ'yı sandığa koy, sonra onu Nil Nehri'ne bırak. Nehir onu kıyıya atar. Onu, hem Bana düşman, hem de ona düşman olan birisi (Firavun) alır″ dedik. Ve nezâretim altında yetiştirilesin diye senin üzerine tarafımdan bir sevgi bıraktım.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, Hz. Mûsâ'nın dilinde tutukluk olduğu anlatılmaktadır. Dilindeki tutukluğun sebebi şöyle rivâyet edilmiştir:

Bir gün Firavun, kâhinlere: ″Her şeyin bir son bulması, yıkılması var. Benim saltanatımın yıkılmasına ve ölümüme ne sebep olacak? Ona göre tedbir alalım″ demişti. Hem ilahlık dâvâsı yapıyor, hem de helâk olacağını biliyordu. Kâhinler: ″Senin helâkine sebep, yakın zamanda doğacak olan bir erkek çocuktur″ dediler. Bunun üzerine Firavun, doğacak erkek çocuklarının öldürülmesini emretti.

Mûsâ Aleyhisselâm doğduğunda, Allah'u Teâlâ, onun annesine, çocuğu bir sandığa koymasını ve Nil Nehri'ne bırakmasını ilham ederek bildirdi.

Firavun'un sarayının altından Nil Nehri akardı. Firavun, eşi Âsiye ile birlikte oturmuşlar, akan suyu seyrediyorlardı. Bir sandık göründü. Âsiye: ″Bu gelen cansa benim, malsa senin olsun″ dedi. Sandık geldi, açtılar. İçinden güzel bir oğlan çocuğu çıktı. Firavun: ″Benim sarayımda büyüyecek, benim helâkime sebep olacak çocuk işte budur″ dedi. Âsiye: ″Ben bu çocuğu kimseye vermem; bu benim evlâdımdır″ dedi ve Firavun'a: ″Çağır kâhinlerini baksınlar; bu çocuk, o çocuksa öldür, değilse benim evlâdımdır, öldürtmem″ dedi. Firavun, kâhinleri çağırdı. Kâhinler baktılar ve ″Eğer o çocuksa, Ulu'l-Azim Peygamber olması lâzım. Ulu'l-Azim Peygamberi de çocukluğunda kimse yanıltamaz. Bu çocuğu yanıltmaya çalışalım; yanılırsa o çocuk değil, yanılmazsa o çocuktur″ dediler.

Kâhinler bir tabağa altın, bir tabağa da ateşin közünü doldurdular. Kâhinler dedi ki: ″Kuvvetli bir ateş kor hâline geldiğinde, onun üzerinde hareket eden kısa alevler oluşur, devamlı yukarı aşağı hareket eder. Eğer o çocuk senin helâkına sebep olacak çocuk değilse, o korun yalımına aldanarak, közü alır. Eğer o çocuksa, ateşe bakmaz, altını alır″ dediler.

Mûsâ Aleyhisselâm, altın'a elini uzatırken Cebrâil Aleyhisselâm elinden tuttu, elini ateşe uzattı. Ateşi tuttu, avucunu yakmadı. Közü ağzına koydu. Eğer ağzını

da yakmasa, ″O çocuk″ diyeceklerdi. Ateşi ağzına koyunca, ateş dilini yaktı, ağladı. O zaman, ″Demek ki o çocuk değil″ dediler. İşte Mûsâ Aleyhisselâm‘ın dilindeki tutukluk, o ateşin yakmasından kaynaklanmıştır.

Ayrıca imamlar, hutbe okumak için minbere çıkarken birinci basamakta Sûre-i Tâhâ, Âyet 25-28’de:

″Yâ Rabbi! Göğsümü genişlet.* İşimi kolaylaştır.* Lisânımdaki ukdeyi (tutukluğu) gider.* Tâ ki sözümü anlasınlar″ diye geçen âyetleri okurlar.

Yine bu âyetlerde açıkça geçtiği üzere Mûsâ Aleyhisselâm, kardeşi Hârun Aleyhisselâm’ın, Firavun’a karşı mücâdelede kendisine yardımcı olması için Peygamber kılınmasını istemiştir. Allah’u Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm’ın bu duâsını kabul ederek, Hârun Aleyhisselâm’a da Peygamberlik vermiştir.

İşte burada duânın önemi ortaya çıkmaktadır. Bir insana Allah, sâdece duâ ile Peygamberlik veriyorsa, dünyâda da âhirette de sevdiği kullarının yaptığı duâlar hürmetine, Allah’u Teâlâ’nın Müslümanlara çok büyük lütuf ve ihsanlarda bulunacağını göstermektedir.

اِذْ تَمْشٖٓي اُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى مَنْ يَكْفُلُهُۜ فَرَجَعْنَاكَ اِلٰٓى اُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَۜ وَقَتَلْتَ نَفْسًا (
فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًاۜ فَلَبِثْتَ سِنٖينَ فٖٓي اَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلٰى قَدَرٍ يَا مُوسٰى (٤٠)

40. O vakit ki, kız kardeşin (Firavun’un sarayına) gidip, ″Bu çocuk için size bir sütanne bulayım mı?″ diyordu. Böylece annenin gözü aydın olup mahzun olmaması için seni ona kavuşturduk. Ve sen, bir adam öldürdün; onun cezâ korkusundan seni kurtardık ve seni çeşitli belâlarla imtihan ettik. Medyen ehli arasında senelerce kaldın. Sonra da Yâ Mûsâ! Takdir edilen zamanda geri geldin.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm’ın kız kardeşinin adı Gülsüm’dür. Onun hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَمَا شَعَرْتَ أَنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ زَوَّجَنِي فِي الْجَنَّةِ مَرْيَمَ بِنْتُ عِمْرَانَ وُكُلْثُمَ أُخْتَ مُوسَى وَاِمْرَأَةَ فِرْعَوْنَ.
(طب وابن عساكر عن أبي أمامة)

″Allah, beni Cennette İmran kızı Meryem’e, Mûsâ’nın kız kardeşi Gülsüm’e ve Firavun’un karısı Müzahim kızı Âsiye’ye zevc yaptı.″[1]

Âyette geçtiği üzere Allah’u Teâlâ’nın, Hz. Mûsâ’yı annesine tekrar nasıl

kavuşturduğu ve Hz. Mûsâ'nın bir kişiyi öldürdüğünde, onu cezâ almaktan nasıl kurtardığına dair geniş bilgi için Kasas Sûresi'ne bakınız.

Âyet-i Kerîme'de zikredilen ″Medyen″, Şuayb Aleyhisselâm'ın kavminin bulunduğu şehrin adıdır. Hz. Mûsâ, burada Şuayb Aleyhisselâm ile karşılaşmış, onun yanında bir müddet kalmış ve kızı ile evlenmesi karşılığında on yıl hizmetini görmüştür.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, 82/3; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31943.

(وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسٖيۚ (٤١) اِذْهَبْ اَنْتَ وَاَخُوكَ بِاٰيَاتٖي وَلَا تَنِيَا فٖي ذِكْرٖيۚ (٤٢) اِذْهَبَٓا اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهُ طَغٰىۚ (٤٣) فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ اَوْ يَخْشٰى (٤٤))

41-44. Yâ Mûsâ! Seni kendim için (Peygamber olarak) seçtim.* Sen ve kardeşin, mûcizelerimle Firavun'a gidin ve zikrimde gevşeklik göstermeyin.* Firavun'a gidin. Şüphesiz o, kibirlenerek azdı.* Ona yumuşak söz ile söyleyin. Umulur ki, öğüt alır yahut korkar.

(قَالَا رَبَّنَٓا اِنَّنَا نَخَافُ اَنْ يَفْرُطَ عَلَيْنَٓا اَوْ اَنْ يَطْغٰى (٤٥) قَالَ لَا تَخَافَٓا اِنَّنٖي مَعَكُمَٓا اَسْمَعُ وَاَرٰى (٤٦) فَأْتِيَاهُ فَقُولَٓا اِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَاَرْسِلْ مَعَنَا بَنٖٓي اِسْرَٓاءٖيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْۜ قَدْ جِئْنَاكَ بِاٰيَةٍ مِنْ رَبِّكَۜ وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى (٤٧))

45-47. Mûsâ ve Hârun: ″Ey Rabbimiz! Onun bize eziyet etmesinden yahut daha fazla azgınlaşmasından korkarız″ dediler.* Allah'u Teâlâ onlara buyurdu ki: ″Korkmayın, Ben sizinle beraberim. Ben, işitirim ve görürüm.* Firavun'a varın ve deyin ki: ″Şüphesiz biz, Rabbinin Resulleriyiz. İsrailoğullarını bizimle beraber gönder, onlara eziyet etme. Biz sana muhakkak Rabbin tarafından mûcize ile geldik. Allah'ın selâmı hidâyete tâbi olanlara olsun.″

(اِنَّا قَدْ اُو۫حِيَ اِلَيْنَٓا اَنَّ الْعَذَابَ عَلٰى مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى (٤٨) قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسٰى (٤٩) قَالَ رَبُّنَا الَّذٖٓي اَعْطٰى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدٰى (٥٠) قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْاُو۫لٰى (٥١) قَالَ عِلْمُهَا عِنْدَ رَبّٖي فٖي كِتَابٍۚ لَا يَضِلُّ رَبّٖي وَلَا يَنْسٰىۘ (٥٢))

48-52. ″Bize vahyolundu ki, (Allah'ın âyetlerini ve Peygamberlerini) yalanlayıp haktan yüz çevirenlere mutlaka azap vardır″ dediler.* Firavun: ″Yâ Mûsâ! Rabbiniz kimdir?″ dedi.* Mûsâ: ″Rabbimiz, her şeye sûret ve şeklini veren, sonra da onlara yol gösterendir″ dedi.* Firavun: ″Geçmiş ümmetlerin hâli ne olacak?″ dedi.* Mûsâ: ″Onlar hakkındaki bilgi, Rabbimin katında bir kitaptadır

(Levh-i Mahfuz'dadır). Rabbim, yanılmaz ve unutmaz" dedi.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, Hz. Mûsâ ve Hz. Hârun'un Firavun ile görüşmeye gittikleri zamanki olayı şöyle anlatmaktadır:

Firavun'un kapısında bir süre beklediler, bu süre içinde kendilerine izin verilmedi. Şiddetli bir engelleme ve menetmeden sonra ikisine izin verildi.

Muhammed İbn-i İshâk İbn-i Yessâr Radiyallâhu anhu da bu olayı şöyle anlatıyor:

Hz. Mûsâ ve kardeşi Hz. Hârun, Firavun'un huzuruna çıkmak için izin istemek üzere kapısına gelip durdular. O ikisi: "Doğrusu biz, âlemlerin Rabbinin elçileriyiz. Şu adamın yanına girmek için bize izin verin" diyorlardı. İki sene orada kalıp beklediler. Sabahleyin geliyor, sonra dönüyorlardı. İkisini de kimse tanımıyor ve durumlarını Firavun'a haber vermeye cesaret edemiyorlardı. Nihâyet Firavun'u güldüren cesur birisi Firavun'un yanına girip, "Ey kral! Kapında bir adam var ki, garip sözler söylüyor; senin dışında bir ilahı olduğunu ve kendisini sana o ilahın gönderdiğini sanıyor" dedi. Firavun: "Kapımda mı?" diye sordu. Adam da: "Evet" dedi. Firavun: "Onu içeri alın" dedi. Hz. Mûsâ, yanında kardeşi Hârun olduğu halde ve elinde âsâsıyla içeri girdi. Hz. Mûsâ, Firavun'un huzurunda durduğunda: "Şüphesiz ben, âlemlerin Rabbinin Resûlüyüm" deyince Firavun, onu tanıdı.

Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi, aralarında şu konuşma geçti:

Firavun: "Yâ Mûsâ! Rabbiniz kimdir?" dedi.* Mûsâ: "Rabbimiz, her şeye sûret ve şeklini veren, sonra da onlara yol gösterendir" dedi.* Firavun: "Geçmiş ümmetlerin hâli ne olacak?" dedi.* Mûsâ: "Onlar hakkındaki bilgi, Rabbimin katında bir kitaptadır (Levh-i Mahfuz'dadır). Rabbim, yanılmaz ve unutmaz" dedi.

Yani Hz. Mûsâ, Firavun'a, kendisinin Allah tarafından gönderildiğini ve Allah'ın her şeyi yaratıp, onlara nîmetler verdiğini söyleyince, Firavun: "Geçmiş ümmetler ne haldedir? Zîrâ onlar senin Rabbine ibâdet etmemiş başka şeylere tapmışlardır. Onların hepsi de Cehennemlik midir?" diye sordu.

Mûsâ: "Onlar hakkındaki bilgi, Rabbimin katında bir kitaptadır (Levh-i

Mahfuz’dadır). Rabbim, yanılmaz ve unutmaz″ dedi.

Yani Hz. Mûsâ, Firavun’a, ″Şâyet geçmiş ümmetler Rabbime kulluk etmedilerse, onların yaptıkları ameller Levh-i Mahfuz’da ve amel defterlerinde Rabbim tarafından kaydedilmiştir″ diye cevap verdi.

اَلَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ ف۪يهَا سُبُلًا وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءًۜ فَاَخْرَجْنَا بِه۪ٓ اَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ (شَتّٰى (٥٣) كُلُوا وَارْعَوْا اَنْعَامَكُمْۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِاُو۬لِي النُّهٰى۟ (٥٤)

53-54. O ki, yeryüzünü size beşik kıldı, orada size yollar açtı ve semâdan su indirdi. Biz o su ile her sınıftan çift çift bitkiler bitirdik.* Onları yiyin ve hayvanlarınızı otlatın. Şüphesiz akıl sahipleri için bunlarda elbette ibretler vardır.

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَف۪يهَا نُع۪يدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً اُخْرٰى (٥٥)

55. Biz sizi yerden (topraktan) yarattık. Öldükten sonra sizi oraya döndürürüz ve oradan bir kere daha çıkarırız.

İzah: İnsanların topraktan yaratılıp öldükten sonra tekrar toprağa iade edileceği ve oradan da diriltilerek mahşere getirileceğine dair Berâ b. Âzib Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جِنَازَةِ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَانْتَهَيْنَا إِلَى الْقَبْرِ وَلَمَّا يُلْحَدْ فَجَلَسَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ وَكَأَنَّ عَلَى رُؤُسِنَا الطَّيْرَ وَفِي يَدِهِ عُودٌ يَنْكُتُ فِي الْأَرْضِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ اسْتَعِيذُوا بِاللّٰهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا كَانَ فِي انْقِطَاعٍ مِنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالٍ مِنَ الْآخِرَةِ نَزَلَ إِلَيْهِ مَلَائِكَةٌ مِنَ السَّمَاءِ بِيضُ الْوُجُوهِ كَأَنَّ وُجُوهَهُمْ الشَّمْسُ مَعَهُمْ كَفَنٌ مِنْ أَكْفَانِ الْجَنَّةِ وَحَنُوطٌ مِنْ حَنُوطِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَجْلِسُوا مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ عَلَيْهِ السَّلَام حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَيَقُولُ أَيَّتُهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ اخْرُجِي إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٍ ... (د حم عن البراء بن عازب)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber Ensârdan bir adamın cenâzesinde bulunduk. Kabre vardığımızda kabrin henüz lahdi yapılmamıştı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem oturdu. Biz de onun çevresinde, başlarımızda sanki kuşlar varmış gibi sessiz bir şekilde oturduk. Peygamberimizin elinde bir ağaç parçası vardı ve onunla toprağı karıştırıyordu. Başını kaldırdı ve buyurdu ki: ″Kabir azâbından Allah’a sığının.″ Bu sözü iki veya üç defa tekrarladı ve sonra şöyle buyurdu:

Mü’min bir kulun dünyâdan ayrılıp âhirete yönelme vakti gelince, onun yanına

gökten, yüzleri güneşe benzeyen beyaz yüzlü melekler iner. Yanlarında Cennet kefenlerinden bir kefen ve Cennet kokularından bir koku bulunur. O melekler, can vermekte olan kişinin gözünün göreceği kadar bir uzaklıkta otururlar. Sonra Azrâil gelir, onun başucuna oturur ve ″Ey pâk ve temiz ruh! Vücuttan çık. Allah'ın affına ve rızâsına kavuş″ der. Bunun üzerine su kabından bir damlanın akması gibi ruh vücuttan akıp çıkar. Melek onu alır ve diğer melekler o ruhu Azrâil'den, göz açıp kapayıncaya kadar bile bekletmeksizin alırlar. Cennetten getirdikleri o kefenin ve kokunun içine koyarlar. O ruhtan yeryüzündeki en güzel miskin kokusu gibi bir koku çıkar ve o melekler bu ruhu alıp yukarı çıkarlar. Hangi melek topluluğuna uğrarlarsa, onlar: ″Bu hoş ve güzel ruh kimin?″ diye sorarlar. O ruhu taşıyan melekler, onun dünyâda çağırıldığı en güzel adını söyleyerek: ″Bu, falan oğlu falandır″ derler. Nihâyet o ruhla birlikte Dünyâ semâsına varırlar ve kapının açılmasını isterler. Kapı onlara açılır. Her katta bulunan ileri gelen kimseler, o ruhu bir üst kata kadar yolcu ederler. Nihâyet yedinci kat semâya ulaşırlar. Orada Allah'u Teâlâ: ″Bu kulumun amelini İlliyyin'e yazın ve tekrar kendisini yere gönderin. Çünkü Ben onları oradan yarattım, onları oraya iâde ederim. Bir kere daha onları yine oradan çıkartırım ″[1] diye buyurur. Bunun üzerine ruhu tekrar cesedine iade edilir.

İki melek gelip yanına oturur. O meleklerden biri: ″Rabbin kim? der. O da: ″Rabbim Allah'tır″ der. Melek: ″Dînin nedir?″ der. O da: ″Dînim İslâm'dır″ der. Melek: ″Size gönderilen Peygamber kimdir?″ diye sorar. O da: ″Allah'ın Resûlüdür″ der. Melek bu sefer: ″Amelin nedir?″ diye sorar. O da: ″Allah'ın kitabını okudum. Ona îman ettim ve onu tasdik ettim″ der.

Bunun üzerine gökten: ″Kulum doğru söyledi. Onun altına Cennetten sergiler serin ve onu Cennetten giydirin. Ona, Cennete bakan bir kapı açın″ diye bir nidâ gelir. O kişiye Cennetin havası ve kokuları gelir. Kabri, gözün görebileceği kadar genişler. Yanına güzel yüzlü temiz elbiseli, hoş kokulu bir adam gelir ve ona: ″Ben seni, sevindirici bir şeyle müjdeleyeyim. İşte sana vaad edilen gün bugündür″ der. Ölen kişi de ona: ″Sen kimsin? Yüzünden bile, hayırlı bir haber getirdiğin belli oluyor″ der. O kişi: ″Ben senin, dünyâda işlediğin sâlih amelinim ″ der. Bunun üzerine ölen kişi: ″Yâ Rabbi! Kıyâmeti kopar. Tâ ki aileme ve Cennetteki nîmetlere kavuşayım″ der.

Bir kâfirin de, dünyâdan ayrılıp âhirete yönelme vakti gelince, onun yanına gökten, siyah yüzlü melekler iner. Yanlarında bir paçavra vardır. O melekler can çekişmekte olan kişinin gözünün görebileceği kadar bir uzaklıkta otururlar.

Sonra Azrâil gelir, onun başucuna oturur ve ″Ey pis ruh! Vücuttan çık ve Allah’ın gazabına uğra″ der. Bunun üzerine ruh, kişinin vücudunun her tarafına yayılır. Melek o ruhu, ıslak yünün içinden kebap şişini çekercesine çekip alır ve diğer melekler, göz açıp kapayıncaya kadar bekletmeksizin onu Azrâil’den alırlar ve onu, getirdikleri paçavranın içine koyarlar. O paçavradan, yeryüzündeki en pis kokulu leşten çıkan koku gibi bir koku çıkar. Melekler onu alıp yukarı çıkarırlar. Hangi melek topluluğuna uğrarlarsa onlar: ″Bu pis ruh kimin?″ diye sorarlar, O ruhu taşıyan melekler, kişinin dünyâda çağırıldığı en kötü adını söyleyerek, ″Bu falan oğlu falandır″ derler. Nihâyet o ruhla dünyâ semâsına varırlar ve onun için kapıların açılması istenir. Fakat kapı ona açılmaz.

Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Şüphesiz ki, âyetlerimizi yalanlayanların ve kibirlenerek onları kabul etmeyenlerin ruhları için göklerin kapıları açılmaz. Deve iğnenin deliğinden geçinceye kadar onlar Cennete giremezler…″[2] diye devam eden âyeti okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Aziz ve Celil olan Allah: ″Bunun amelini, yerin en alt katında bulunan Siccîn’e yazın″ diye buyurur. Bundan sonra onun ruhu aşağıya atılır. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″… Her kim Allah’a ortak koşarsa, sanki o, gökten düşmüş de kendisini kuşlar kapışmış veya rüzgâr onu uzak bir yere atmış gibidir ″[3] diye geçen âyeti okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Bu adamın ruhu vücuduna döndürülür. İki melek gelip yanına oturur. O meleklerden biri: ″Rabbin kim?″ der. O da: ″(Gülerek) hah, hah, bilmiyorum!″ der. Melek: ″Dînin nedir?″ der. O da: ″Hah, hah, bilmiyorum!″ der. Melek: ″Size gönderilen Peygamber kimdir?″ diye sorar. O da: ″Hah, hah, bilmiyorum!″ der.

Bunun üzerine gökten: ″Kulum yalan söyledi. Altına ateşten sergiler serin ve kendisine, Cehenneme bakan bir kapı açın″ diye nidâ gelir. Bu kişiye Cehennemin sıcağı ve alevi gelir. Kabri sıkıştırıldıkça sıkıştırılır, kaburgaları birbirine girer. Yanına çirkin yüzlü, pis kokulu bir kişi gelir ve ona: ″Seni, hoşuna gitmeyecek bir şeyle müjdeleyeyim. İşte sana vaad edilen gün bugündür″ der. Ölen kişi de ona:″Sen kimsin? Yüzün bile kötülüğü ifade ediyor″ der. O da: ″Ben senin kötü amelinim″ der. Bunun üzerine ölen kişi: ″Yâ Rabbi! Sen

kıyâmeti koparma″ der.[4]

İşte ölen her kişiye sorgu sual melekleri gelerek; ″Rabbin kim? Nebîn kim?″ gibi sorular sorarlar. Ölen Mü’minlere bu soruları hatırlatmak ve onlara da bir duâ olması için sünnet olan ″Talkin″ okunur.

Bu hususta Said b. Abdullah el-Evdî Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

شَهِدْتُ أَبَا أُمَامَةَ وَهُوَ فِى النَّزْعِ فَقَالَ اِذَا أَنَا مُتُّ فَاصْنَعُوا بِى كَمَا أَمَرَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نصْنَعَ بِمَوْتَانَا أَمَرَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِذَا مَاتَ أَحَدٌ مِنْ اِخْوَانِكُمْ فَسَوَّيْتُم التُّرَابَ عَلَى قَبْرِهِ فَلْيَقُمْ أَحَدُكُمْ عَلَى رَأْسِ قَبْرِهِ ثُمَّ لِيَقُلْ يَا فُلَانَ بْن فُلَانَةَ فَاِنَّهُ يَسْمَعُهُ وَلا يُجِيبُ ثُمَّ يَقُولُ يَا فُلَانَ بْنِ فُلَانَةَ فَاِنَّهُ يَسْتَوِى قَاعِدًا ثُمَّ يَقُولُ يَا فُلَانَ بْن فُلَانَةَ فَاِنَّهُ يَقُولُ أَرْشِدْنَا رَحِمَكَ اللّٰهُ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ فَلْيَقُلْ اذْكُرْ مَا خَرَجْتَ عَلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا شَهَادَةَ أَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّكَ رَضِيتَ بِاللّٰهِ رَبًّا وَبِالإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيًّا وَبِالْقُرْآنِ اِمَامًا فَاِنَّ مُنْكَرًا وَنَكِيرًا يَأْخُذُ وَاحِدٌ مِنْهُمْا بِيَدِ صَاحِبِهِ وَيَقُولُ انْطَلِقْ بنا مَا نَقْعُدُ عِنْدَ مَنْ قَدْ لُقِّنَ حُجَّتَهُ فَيَكُونُ اللّٰهُ حَجِيجَهُ دُونَهُمَا فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَاِنْ لَمْ يَعْرِفْ أُمَّهُ قَالَ فَيَنْسُبُهُ اِلٰى حَوَّاءَ يَا فُلَانَ بْنِ حَوَّاءَ (طب عَنْ سعيدِ بن عبد اللّٰه الأودىّ)

Son nefesini verirken Ebû Ümâme’nin yanındaydım, şöyle dedi: Ben öldüğümde, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bize ölülerimize ne yapmamızı emrettiyse bana da aynısını yapın. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

- Din kardeşinizden biri vefât ettiği zaman, kabrinin toprağını düzelttiğinizde biriniz kabrinin başucunda durup, ″Ey filan kadının oğlu filan!″ desin. O bunu duyar, fakat cevap veremez. Yine ″Ey filan kadının oğlu filan!″ desin. Bu sefer kabrinde kalkıp oturur. Sonra bir daha ″Ey filan kadının oğlu filan!″ desin. Zîrâ o: ″Allah sana rahmet etsin, bana doğruyu göster″ der. Fakat siz anlamazsınız. Daha sonra (Talkin’i yapan kimse) şöyle desin:

″Dünyâdan ayrıldığında hangi hâl üzerinde olduğunu hatırla. Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed Salallâhu aleyhi ve sellem’in O’nun kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet ettin. Sen (dünyâda iken) Rabb olarak Allah’a, din olarak İslâm’a, Peygamber olarak Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e râzı olmuş, Kur’ân’ı önder bilmiş idin.″

Münker Nekir melekleri birbirlerinin ellerini tutarak gelirler ve ″Haydi, gidelim, hücceti telkin edilen kimsenin yanında duramayız″ derler. Peygamberimiz

Sallallâhu aleyhi ve sellem’den bunları işiten bir Sahâbî: ″Yâ Resûlallah! Annesinin adı bilinmezse ne diyeceğiz?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″O zaman tüm insanların annesi Havva’ya nispet edilir ve ″Ey Havva’nın oğlu filan!″ diye nidâ edilir.″[5]

[1] Bakınız: Sûre-i Tâhâ, Âyet 55.

[2] Sûre-i A’râf, Âyet 40.

[3] Sûre-i Hacc, Âyet 31.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 27; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17803.

[5] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 7906; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 2622.

(وَلَقَدْ اَرَيْنَاهُ اٰيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَاَبٰى (٥٦) قَالَ اَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ اَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسٰى (٥٧)
فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِثْلِهٖ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَٓا اَنْتَ مَكَانًا سُوًى (٥٨) قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ
الزِّينَةِ وَاَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى (٥٩) فَتَوَلّٰى فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ اَتٰى (٦٠))

56-60. Şüphesiz ki, Firavun’a mûcizelerimizin hepsini gösterdik. Böyle iken o yalanladı ve îman etmemekte direndi.* Dedi ki: ″Yâ Mûsâ! Sihrinle bizi Mısır’dan çıkarmak için mi geldin?* Öyle ise, biz de mutlaka sana karşı, senin sihrin gibi sihirler yaparız. Bize vaad edilen bir vakit tayin et. O buluşma yeri hakkında ne biz karşı çıkalım, ne de sen. Orta bir yer tayin et.″* Mûsâ da: ″Size vaad edilen vakit, bayramınız ve insanların kuşluk vakti toplandığı gündür″ dedi.* Bunun üzerine Firavun dönüp gitti, sihirbazlarını topladı, sonra vaadleşilen yere geldi.

(قَالَ لَهُمْ مُوسٰى وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُمْ بِعَذَابٍۚ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرٰى (٦١) فَتَنَازَعُوٓا
اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ وَاَسَرُّوا النَّجْوٰى (٦٢) قَالُوٓا اِنْ هٰذَانِ لَسَاحِرَانِ يُرِيدَانِ اَنْ يُخْرِجَاكُمْ مِنْ اَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِمَا
وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثْلٰى (٦٣) فَاَجْمِعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ ائْتُوا صَفًّاۚ وَقَدْ اَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنِ اسْتَعْلٰى (٦٤))

61-64. Mûsâ, sihirbazlara: ″Yazıklar olsun sizlere! (Elimde zuhur edecek mûcizelere, ″Sihirdir″ diyerek) Allah’a karşı yalan uydurmayın. Yoksa sizi azap ile helâk eder. Şüphesiz ki, Allah’a iftira edenler, hüsrâna uğramıştır″ dedi.* Sihirbazlar, ne yapacaklarını aralarında müşâvere ettiler ve kararlarını gizlediler.* Birbirlerine şöyle dediler: ″Bunlar (Mûsâ ile Hârun) iki sihirbazdır,

sihirleriyle sizi yerinizden çıkarmak ve faziletli olan yolunuzu ortadan kaldırmak istiyorlar.* Onun için sihirlerinizi bir araya getirin, sonra sıra hâlinde gelin. Şüphesiz ki, bugün gâlip gelen, felah bulmuş olacaktır!″

قَالُوا يَا مُوسٰى اِمَّٓا اَنْ تُلْقِيَ وَاِمَّٓا اَنْ نَكُونَ اَوَّلَ مَنْ اَلْقٰى (٦٥) قَالَ بَلْ اَلْقُواۚ فَاِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ اِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ اَنَّهَا تَسْعٰى (٦٦) فَاَوْجَسَ فٖي نَفْسِهٖ خٖيفَةً مُوسٰى (٦٧) قُلْنَا لَا تَخَفْ اِنَّكَ اَنْتَ الْاَعْلٰى (٦٨) وَاَلْقِ مَا فٖي يَمٖينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُواۜ اِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَاحِرٍۜ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ اَتٰى (٦٩)

65-69. Sihirbazlar: ″Yâ Mûsâ! Sen mi önce atarsın, yoksa biz mi önce atalım?″ dediler.* Mûsâ: ″Hayır! Siz önce atın″ dedi. Attılar, hemen onların ipleri ve değnekleri, sihirlerinden dolayı Mûsâ'ya hareket eder gibi göründü.* Bunun üzerine Mûsâ, içinde bir korku hissetti.* Ona dedik ki: ″Korkma, şüphesiz sen gâlipsin.* Elindeki âsânı bırak, sihirbazların yaptıkları şeylerin hepsini yutar. Çünkü onların yaptıkları şey, sihir hilesinden ibârettir. Sihirbaz ise, her nerede olsa felah bulmaz.″

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm Firavun'a ilk olarak Peygamberliğini ilan ettiğinde, Firavun ondan mûcize istemişti. Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm âsâsını yere attı ve âsâ büyük, korkunç bir yılan oldu. Bunu gören Firavun, kavmine: ″Mûsâ, büyük sihirbazdır; bu değnek yılan olmaz″ dedi. Firavun'un adamları da: ″Biz de çevremizdeki beldelerde ne kadar bilgili sihirbaz varsa çağıralım, onlar da buna karşılık sihir yapsın″ dediler. Sonuçta sihirbazları getirdiler. O sihirbazlar, kendileri kalın ipleri uc uca bağlayıp sihirle yüzlerce metre uzunluğunda, ağzından ateş saçan çok sayıda yılan yaptılar. Bu sihirler, Mûsâ Aleyhisselâm'ın ve tâbiasının üzerine doğru geliyordu. Artık hiç kurtuluş yoktu. Tâbiası, Mûsâ Aleyhisselâm'a yalvardılar. Allah'u Teâlâ: ″Yâ Mûsâ! Âsâyı yere bırak″ deyince Mûsâ Aleyhisselâm âsâyı yere bıraktı. Âsâ, yine bir mil uzunluğunda büyük ve korkunç bir yılan oldu. Onların sihirle ağızlarından ateş saçarak gelen yılanlarının hepsini yuttu.

Ehl-i Sünnet'e göre, sihrin varlığı gerçektir. Fakat onunla amel etmek küfürdür. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(حَدُّ السَّاحِرِ ضَرْبَةٌ بِالسَّيْفِ (ت عن جندب

″Sihir yapanın haddi (şer'î hükmü), kılıçla onun boynunu vurmaktır.″[1]

Hz. Ömer, ölümünden bir sene önce Cez' b. Muâviye'ye bir mektup göndererek

demiştir ki:

اقْتُلُوا كُلَّ سَاحِرٍ (د عن أبى الشعثاء)

″Her sihirbâzı öldürün.″[2]

Sihir hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 102-103 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Hudûd 27.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, İmâre 31.

(فَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُوا اٰمَنَّا بِرَبِّ هٰرُونَ وَمُوسٰى (٧٠) قَالَ اٰمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْۜ اِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذٖي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَۚ فَلَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَاُصَلِّبَنَّكُمْ فٖي جُذُوعِ النَّخْلِۘ وَلَتَعْلَمُنَّ اَيُّنَٓا اَشَدُّ عَذَابًا وَاَبْقٰى (٧١) قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلٰى مَا جَٓاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذٖي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَٓا اَنْتَ قَاضٍۜ اِنَّمَا تَقْضٖي هٰذِهِ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَاۜ (٧٢) اِنَّٓا اٰمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَٓا اَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِۜ وَاللّٰهُ خَيْرٌ وَاَبْقٰى (٧٣))

70-73. (Mûsâ’nın âsâsı bütün sihirleri yutunca) sihirbazlar hemen secdeye kapanarak: ″Biz, Hârun ile Mûsâ’nın Rabbine îman ettik″ dediler.* Firavun: ″Ben size izin vermeden evvel ona îman mı ettiniz? O, size sihri öğreten üstadınızdır. Artık ellerinizi ve ayaklarınızı çapraz olarak elbette keseceğim ve mutlaka sizi hurma ağaçlarına asacağım. Hangimizin azâbı daha şiddetli ve daha devamlı olduğunu mutlaka göreceksiniz″ dedi.* Sihirbazlar dediler ki: ″Biz seni, gördüğümüz mûcizelerden anladığımız hakikate ve bizi yaratan Allah’a tercih etmeyiz. Artık sen, istediğin hükmü ver. Sen ancak bu dünyâ hayatında hükmedersin.* Biz, hatâlarımızın ve senin bize zorla yaptırdığın sihrin affı için Rabbimize îman ettik. Allah’ın mükâfatı daha hayırlı ve cezâsı daha devamlıdır.″

İzah: Bu sihirbazlar hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Sihirbazlar yetmiş kişiydiler. Sabah sihirbaz iken akşam şehitler oldular. Firavun, Müslüman olan sihirbazlara Sûre-i Tâhâ, Âyet 71’de geçtiği üzere, ″Artık ellerinizi ve ayaklarınızı çapraz olarak elbette keseceğim ve mutlaka sizi hurma ağaçlarına asacağım″ diye söylemiş ve bu fiili yapan ilk kişi o olmuştur.

Evzâî de şöyle demiştir: ″Sihirbazlar, secdeye kapandıklarında Cennet onlar için

gösterildi de ona baktılar.″

اِنَّهُ مَنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَاِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فٖيهَا وَلَا يَحْيٰى (٧٤) وَمَنْ يَأْتِهٖ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَاُولٰٓئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلٰىۙ (٧٥) جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ فٖيهَاۜ وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا مَنْ تَزَكّٰىۙ (٧٦)

74-76. Şüphesiz ki, her kim Rabbinin huzuruna mücrim olarak çıkarsa, onun için mutlaka Cehennem vardır. Orada ne ölür, ne yaşar (ebedî olarak azap görür).* Her kim de Rabbinin huzuruna sâlih ameller işlemiş bir Mü’min olarak çıkarsa, onlar için de yüksek dereceler vardır.* Ve altlarından nehirler akan Adn Cennetleri vardır. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Bu da küfür ve mâsiyetten temizlenenlerin mükâfatıdır.

İzah: Cennet ve Cehennemin ebediliğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَمَّا أَهْلُ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُهَا فَإِنَّهُمْ لَا يَمُوتُونَ فِيهَا وَلَا يَحْيَوْنَ وَلَكِنْ نَاسٌ أَصَابَتْهُمُ النَّارُ بِذُنُوبِهِمْ أَوْ قَالَ بِخَطَايَاهُمْ فَأَمَاتَهُمْ إِمَاتَةً حَتَّى إِذَا كَانُوا فَحْمًا أُذِنَ بِالشَّفَاعَةِ فَجِيءَ بِهِمْ ضَبَائِرَ ضَبَائِرَ فَبُثُّوا عَلَى أَنْهَارِ الْجَنَّةِ ثُمَّ قِيلَ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ أَفِيضُوا عَلَيْهِمْ فَيَنْبُتُونَ نَبَاتَ الْحِبَّةِ تَكُونُ فِي حَمِيلِ. (م حم عن ابى سعيد)

Cehennem ehli olanlar, orada ne öldürülür, ne de diriltilir. Fakat işledikleri birtakım günahlardan dolayı Cehennem ateşi isâbet etmiş birtakım Müslümanlar vardır. İşte bir müddet azaptan sonra öldürülenler onlardır.[1] Onlar kömür hâline geldiklerinde kendilerine şefaat olunma izni çıkar. Onlar, bölük bölük getirilip Cennetin ırmaklarına dağıtılacaklardır. Sonra Cennetliklere: ″Ey Cennet ahâlisi! Bunlara bol su, Cennet sularından dökün″ denilecek. Sonra onlar, sel yatağında biten dereotları gibi yeniden biteceklerdir. Bunun üzerine oradaki topluluktan biri: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, muhakkak çölde bulunmuş gibidir″[2] dedi.[3]

Adn Cennetleri hakkında da geniş bilgi için de Sûre-i Tevbe, Âyet 72 ve izahına bakınız.

[1] Müslümanların Cehennemde ölme olayı Allah’u Teâlâ’nın kâfirlere karşı Müslümanlara verdiği bir ayrıcalıktır. Belli bir azaptan sonra, onlara azâbı hissettirmemek içindir.

[2] Bu ifade, çölde susuz kalmış ve ölmek üzere olan birinin, suyu bulunca

hayatının kurtulduğu gibi, Cehenneme düşen günahkar bir Müslüman da, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şefaatiyle oradan kurtulup Cennete girdirildiği için, Peygamberimiz de çölde bulunmuş su gibidir, demektir.

[3] Sahih-i Müslim, Îman 82 (306 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10655.

وَلَقَدْ اَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰٓى اَنْ اَسْرِ بِعِبَادٖي فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرٖيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًاۙ لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشٰى (٧٧)((

77. Mûsâ’ya: ″Kullarımız İsrailoğulları ile beraber Mısır’dan gece çık git ve onlara denizde kuru bir yol aç. Firavun’un size yetişmesinden korkma ve (boğulacağız diye) endişe etme″ diye vahyettik.

İzah: Allah’u Teâlâ, Hz. Mûsâ’ya Mısır’dan İsrailoğullarıyla beraber Kızıldeniz’e doğru yola çıkmasını ve âsâsını denize vurmasıyla denizin ikiye ayrılarak kuru bir yol açılacağını vahyetmiş ve öyle de olmuştur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَوْمُ عَاشُورَاءَ أُهْبِطَ عَلَى الْجُودِيِّ فَصَامَ نُوحٌ وَمَنْ مَعَهُ وَالْوَحْشُ شُكْرًا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَفِي يَوْمِ عَاشُورَاءَ أَفْلَقَ اللَّهُ الْبَحْرَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ وَفِي يَوْمِ عَاشُورَاءَ تَابَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى آدَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى مَدِينَةِ يُونُسَ وَفِيهِ وُلِدَ إِبْرَاهِيمُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (طب عن سعيد بن أبي راشد)

″Aşûre Günü Nûh’un gemisi Cudi Dağı’na indirildi. O gün Nûh ve yanındakiler, Allah’a şükür için oruçlu idiler. Allah’u Teâlâ, denizi İsrailoğulları için Aşûre Günü yardı. Aşûre Günü Allah’u Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm’ın tevbesini ve Yunus’un kavminin tevbesini kabul etti. İbrâhim Aleyhisselâm da o gün doğdu. ″[1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 5407.

فَاَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهٖ فَغَشِيَهُمْ مِنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْۜ (٧٨) وَاَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا هَدٰى (٧٩ ( ) (

78-79. (Onların Mısır’dan gece çıktığını haber alan) Firavun da askerleriyle beraber onları tâkip etti. Deniz, Firavun ile askerinin üzerini kaplayarak onları gark etti.* Firavun, kavmini dalâlete düşürdü, doğru yola götürmedi.

يَا بَنٖٓي اِسْرَٓائٖلَ قَدْ اَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ عَدُوِّكُمْ وَوَاعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ الْاَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى (٨٠) كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فٖيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٖيۚ وَمَنْ يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبٖي فَقَدْ

) هَوٰى (٨١

80-81. Ey İsrailoğulları! Sizi düşmanınızdan kurtardık ve size Tûr’un sağ tarafını vaad ettik. Size kudret helvası ve bıldırcın eti indirdik.* Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin temizlerinden yiyin. Bu hususta sakın haddi aşmayın. Yoksa gazabıma uğrarsınız. Gazabıma uğrayan kimse artık helâk olmuştur.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Size Tûr’un sağ tarafını vaad ettik″ diye geçen ifadeye, müfessirler trafından farklı farkı mânâlar verilmiştir. Bu âyete benzer olarak Sûre-i Kasas, Âyet 30’da da şöyle buyrulmuştur:

Mûsâ ateşe yaklaşınca, mübârek vâdinin sağ tarafındaki ağaçtan şöyle nidâ olundu: ″Yâ Mûsâ! Şüphesiz ki, âlemlerin Rabbi olan Allah Benim, Ben!″

Bu âyetlerde geçen sağ taraf ifadesi, yön belirtmek için mi, yoksa kutsaliyetinden dolayı mı böyle söylenmiştir, tam olarak bilinememektedir. En doğrusunu Allah’u Teâlâ bilir.

) وَاِنّٖي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدٰى (٨٢ (

82. Şüphesiz Ben, tevbe edip îman eden ve sâlih amelde bulunan, sonra da, bunlarda kararlı ve devamlı olan kimse için affediciyim.

İzah: Az da olsa ibâdetin devamlısının daha makbul olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا النَّاسُخُذُوا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ فَإِنَّ اللّٰهَ لَايَمَلُّحَتّٰىتَمَلُّوا وَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللّٰهِ مَا دَامَ وَإِنْ قَلَّ (خ عن عائشة))

″Ey insanlar! Amellerden gücünüz yettiği kadar yapın. Çünkü Allah’u Teâlâ, siz usanmadıkça usanmaz. Allah’u Teâlâ’ya amellerin en sevgili olanı, azda olsa devamlı olanıdır.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Libas 43.

وَمَٓا اَعْجَلَكَ عَنْ قَوْمِكَ يَا مُوسٰى (٨٣) قَالَ هُمْ اُولَٓاءِ عَلٰٓى اَثَرٖي وَعَجِلْتُ اِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضٰى (٨٤) قَالَ (
فَاِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَاَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ (٨٥) فَرَجَعَ مُوسٰٓى اِلٰى قَوْمِهٖ غَضْبَانَ اَسِفًاۚ قَالَ يَا قَوْمِ اَلَمْ
) يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًاۜ اَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ اَمْ اَرَدْتُمْ اَنْ يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَاَخْلَفْتُمْ مَوْعِدٖي (٨٦

83-86. ″Yâ Mûsâ! (Vaadleşilen yere[1] gelmek için) seni kavminden önce davranmaya sevk eden nedir?″ dedik.* Mûsâ da: ″İşte onlar da benim izimdeler. Yâ Rabbi! Senin rızân için acele ettim″ dedi.* Allah’u Teâlâ buyurdu ki: ″Sen ayrıldıktan sonra kavmini imtihan ettik, Sâmirî onları dalâlete düşürdü.″* Bunun üzerine Mûsâ, öfkeyle ve üzüntülü olarak kavmine döndü. ″Ey kavmim! Rabbiniz size güzel bir vaadde bulunmadı mı? Yoksa çok zaman geçti de unuttunuz mu? Yoksa Rabbinizin gazabına uğramayı istediniz de mi, bana olan vaadinize muhalefette bulundunuz?″ dedi.

[1] Mûsâ Aleyhisselâm’ın, Allah’u Teâlâ ile kırk gün için vaadleştiği yer hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 51 ve izahına bakınız.

قَالُوا مَٓا اَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلٰكِنَّا حُمِّلْنَٓا اَوْزَارًا مِنْ زِينَةِ الْقَوْمِ فَقَذَفْنَاهَا فَكَذٰلِكَ اَلْقَى السَّامِرِيُّ (٨٧) (فَاَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُوَارٌ فَقَالُوا هٰذَٓا اِلٰهُكُمْ وَاِلٰهُ مُوسٰى فَنَسِيَۜ (٨٨) اَفَلَا يَرَوْنَ اَلَّا يَرْجِعُ اِلَيْهِمْ قَوْلًاۙ وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًاۙ (٨٩)

87-89. Onlar dediler ki: ″Sana olan vaadimize, kendi irâdemizle muhalefet etmedik. Fakat biz, Firavun’un kavminin ziynetinden birtakım ağırlıklar yüklenmiştik. İşte (vebâlinden kurtulmak için) onları ateşe attık. Aynı şekilde Sâmirî de yanındaki ağırlıkları attı.″* Sâmirî, bu ağırlıklardan onlara böğürür gibi ses çıkaran bir buzağı heykeli yaptı. Sâmirî ve ona tâbi olanlar: ″İşte sizin ve Mûsâ’nın ilâhı budur. Fakat (o bunu) unuttu″ dediler.* Onlar görmüyorlar mı ki, o buzağı ne sözlerine cevap verir, ne de onlar için bir fayda ve zarara muktedirdir.

İzah: İsrailoğulları, Kıptîlerden çaldıkları ziynet eşyalarını, aldık-larına pişman olmuşlar ve bunun vebalinden kurtulmak için de altın olan ziynet eşyalarını ateşe atmışlardı. Sâmirî de o ziynet eşyalarını eriterek altından bir buzağı heykeli yapmıştı. Bu sefer ziynet eşyalarının vebalinden kurtulmak isteyen İsrailoğulları, Sâmirî’nin o ziynet eşyalarından eriterek yaptığı buzağıya taptılar.

Bunlar, yaptıkları hırsızlıktan dolayı Allah’tan korkarak günahtan kaçınmışlar; fakat çok daha kötü bir iş işleyip buzağıya taparak şirke düşmüşlerdi.

Buna benzer bir hâdise İbn-i Ebî Nu’m Radiyallâhu anhu’dan şöyle anlatılmıştır:

كُنْتُ شَاهِدًا لِابْنِ عُمَرَ وَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ دَمِ الْبَعُوضِ فَقَالَ مِمَّنْ أَنْتَ فَقَالَ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ قَالَ انْظُرُوا إِلَى هَذَا يَسْأَلُنِي عَنْ دَمِ الْبَعُوضِ وَقَدْ قَتَلُوا ابْنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(يَقُولَ هُمَا رَيْحَانَتَايَ مِنَ الدُّنْيَا (خ عن ابن ابى نعم

Ben, İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'nın yanında hazır bulunuyordum. Bir adam ona sivrisineğin kanının hükmünü (elbiseye bulaşan bu kanın namaza bir zararının olup olmadığını) sordu. İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ ona: ″Sen hangi beldedensin?″ dedi. Adam: ″Ben Irak ehlindenim″ dedi. Bunun üzerine İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ dedi ki: Şu adama bakın! Bana sivrisineğin kanından soruyor! Halbuki bu Iraklılar vaktiyle Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in torununu öldürmüşlerdi.[1] Ben, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den işittim, O: ″Bu iki torunum (Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin), benim dünyâdan öpüp kokladığım iki reyhânımdır″ diye buyuruyordu.[2]

Sâmirî'nin altını eritip, sihirle ses çıkaran buzağı şeklinde bir heykel yapması ve İsrailoğullarının da ona tapması hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 51'in izahına bakınız.

[1] Hadiste, ″Iraklılar vaktiyle Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in torununu öldürmüşlerdi″ diye geçen ifadeden maksat şudur: Hz. Hüseyin Efendimiz, Yezid tarafından şehit edilmiştir. Ancak Iraklılar, Hz. Hüseyin Efendimizi Irak'a davet ederek ona her türlü desteği vereceklerini vaad etmişlerdi. Hz. Hüseyin Efendimiz Irak'a giderken Kerbelâda, Yezid tarafından muhasara edilmişti. Bu olayı tüm Irak halkı bildiği halde, Hz. Hüseyin Efendimize yardım etmeyip, seyirci kalmışlardı. Bu sebepten dolayı, bu hadiste Hz. Hüseyin Efendimiz Iraklılar tarafından öldürüldü, diye buyrulmuştur.

[2] Sahih-i Buhârî, Edeb 18; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 25; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 5417.

وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هٰرُونُ مِنْ قَبْلُ يَا قَوْمِ اِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهٖۚ وَاِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمٰنُ فَاتَّبِعُونٖي وَاَطٖيعُوا اَمْرٖي (٩٠) قَالُوا (
٩١))لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفٖينَ حَتّٰى يَرْجِعَ اِلَيْنَا مُوسٰى (

90-91. Yemin olsun ki, Hârun onlara daha önce: ″Ey kavmim! Siz buzağıya tapmakla fitneye düştünüz. Şüphesiz ki Rabbiniz, Rahmân'dır. Bana tâbi olup emrime itaat edin″ dedi.* Onlar da dediler ki: ″Mûsâ, dönünceye kadar buzağıya tapmaya devam ederiz.″

قَالَ يَا هٰرُونُ مَا مَنَعَكَ اِذْ رَاَيْتَهُمْ ضَلُّواۙ (٩٢) اَلَّا تَتَّبِعَنِۜ اَفَعَصَيْتَ اَمْرٖي (٩٣) قَالَ يَبْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتٖي (
٩٤))وَلَا بِرَأْسٖيۚ اِنّٖي خَشٖيتُ اَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنٖي اِسْرَٓائٖيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلٖي (

92-94. Mûsâ dönünce, dedi ki: ″Ey Hârun! Buzağıya tapmakla dalâlete saptıklarını gördüğün vakit,* bana tâbi olmana mâni neydi? Yoksa emrime karşı mı geldin?″* Hârun da: ″Ey anamın oğlu! Benim sakalımı ve saçımı çekme. İsrailoğullarının arasını açtın ve sözüme riâyet etmedin demenden korktum″ dedi.

İzah: Hz. Mûsâ, kırk günlüğüne vaadleşilen yere gitmiş ve kardeşi Hz. Hârun'u yerine vekil tayin etmişti. Hz. Mûsâ gelinceye kadar, herkes Sâmirî'nin altından yaptığı buzağıya tapıyordu. Hz. Mûsâ gelip bunları görünce, bu olayın kardeşi Hz. Hârun'un ihmalinden kaynaklandığını ve gereken mücâdeleyi yapmadığını zannedip sinirlendi ve kardeşini sakalından ve saçından tutup sürüklemeye başladı. Hz. Hârun'un saçından tutulup sürüklenecek kadar uzun saçı vardı. Saç ve sakal, bütün Peygamberlerin sünnetidir.

Hz. Mûsâ'nın da uzun saçları olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

صَلَّى فِى مَسْجِدِ الْخَيْفِ سَبْعُونَ نَبِيًّا مِنْهُمْ مُوسَى فَكَأَنِّى أَنْظُرُ اِلَيْهِ وَعَلَيْهِ عَبَائِيَّتَانِ قُطْوَانِيَّتَانِ وَهُوَ مُحْرِمٌ عَلَى بَعِيرٍ مِنْ اِبِلِ شَنُوَّةٍ مَخْطُومِ الخِطَامِ لِيفٍ وَلَهُ ضَفِيرَتَانِ (طب كر عن ابن عباس)

″Mescid-i Havf'ta[1] namaz kıl. Zîrâ orada yetmiş Peygamber namaz kılmıştır. İçlerinde ihramlı olduğu halde Mûsâ da vardı. Sanki kendisini şu an, üzerinde iki pamuk abası ihram olduğu ve Şenua Kabilesi'nin, ağzına liften yular vurulmuş develerinden bir devenin üstünde saçları örgülü bir halde görüyorum.″[2]

Aynı şekilde diğer Peygamberlerin de saçlarının uzun olduğu ve saç uzatmanın sünnet olduğuna dair geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 150 ve izahına bakınız.

[1] Mescid-i Havf: Mina'nın Şam tarafında Cemre-i Ûlâ'nın güneyindedir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hac yaptığında buraya çadır kurmuş idi.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12116; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 307/12.

قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ (٩٥) قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِنْ اَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذٰلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي (٩٦)

95-96. Mûsâ: ″Ey Sâmirî! Sen niçin böyle yaptın?″ dedi.* Sâmirî de: ″Ben, onların görmedikleri bir şeyi gördüm. Resûlün (Cebrâil'in) izinden (atının

bastığı yerden) bir avuç toprak aldım ve onu erimiş altınların üzerine bıraktım. İşte böyle, bunu bana nefsim hoş gösterdi″ dedi.

İzah: Sâmirî’nin altından buzağıyı nasıl yaptığına dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Firavun ve ordusu, Mûsâ Aleyhisselâm ve İsrailoğullarını tâkip ederken denize varınca, Firavun denizin ikiye yarıldığını görmüş, tehlikeyi sezerek denize girmemiş ve askerlerini göndermiştir. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, bir dişi atla gelerek Firavun’un atının denize girmesine sebep olmuştur. Şöyle ki, Cebrâil Aleyhisselâm’ın atının dişi olması nedeniyle Firavun’un erkek atı, o dişi atın peşinden gitmiş ve böylece Firavun’un atını durdurmak için yaptığı bütün çabalar boşa gitmiştir.[1] Bu arada Sâmirî de, Cebrâil Aleyhisselâm’ın atının ayağının izinden bir avuç toprak alıp saklamış, daha sonra açılan denizin tekrar kavuşmasıyla, Firavun ve askerleri helâk olmuştur.

Mûsâ Aleyhisselâm, Allah’u Teâlâ ile vaadleştiği kırk günlüğüne gittiğinde[2] Sâmirî, Cebrâil Aleyhisselâm’ın atının izinden aldığı toprağı, erittiği altının içine karıştırarak sihirle ses çıkaran altından olan bir buzağı yaptı.

[1] Bu olayın tafsilatı hakkında Sûre-i Şuarâ, Âyet 63-66’nın izahına bakınız.

[2] Bu hususta bakınız: Sûre-i Bakara, Âyet 51.

قَالَ فَاذْهَبْ فَاِنَّ لَكَ فِي الْحَيٰوةِ اَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَۖ وَاِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَنْ تُخْلَفَهُۚ وَانْظُرْ اِلٰٓى اِلٰهِكَ الَّذ۪ي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًاۜ لَنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا (٩٧)

97. Mûsâ, Sâmirî’ye dedi ki: ″Aramızdan çık. Hayatın boyunca her tesadüf ettiğin kimseye, ″Bana dokunma″ demen cezân olsun. Âhirette de sana, kaçıp kurtulamayacağın, vaad edilmiş bir azap vardır. Bütün gün ibâdet ettiğin ilâhına bak! Biz onu nasıl yakacağız ve sonra külünü denize savuracağız.″

İzah: Rivâyete göre, Mûsâ Aleyhisselâm, Sâmirî’yi öldürmek istedi. Fakat Allah’u Teâlâ: ″Onu öldürme, çünkü o cömert birisidir″ buyurdu. Mûsâ Aleyhisselâm da Sâmirî’yi kovdu. Bundan sonra Sâmirî, çölde dolaşmaya başladı ve birini gördüğü zaman da, ″Bana dokunma″ diye bağırırdı. Bir kimse ona dokunursa da, ikisi birden hasta olurdu.

اِنَّمَٓا اِلٰهُكُمُ اللّٰهُ الَّذ۪ي لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا (٩٨)

98. Sizin ilahınız ancak O Allah’tır ki, O’ndan başka ilah yoktur. O, her şeyi ilmiyle kuşatmıştır.

كَذٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَٓاءِ مَا قَدْ سَبَقَۚ وَقَدْ اٰتَيْنَاكَ مِنْ لَدُنَّا ذِكْرًاۚ (٩٩) مَنْ اَعْرَضَ عَنْهُ فَاِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ ( ))الْقِيٰمَةِ وِزْرًاۙ (١٠٠) خَالِدٖينَ فٖيهِۜ وَسَٓاءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ حِمْلًاۙ (١٠١

99-101. Ey Resûlüm! İşte böylece Biz sana, geçmişlerin haberlerinin bir kısmını anlatıyoruz. Şüphesiz Biz sana, katımızdan bir kitap verdik.* Her kim ondan yüz çevirirse, şüphesiz o, mahşer günü büyük bir vebâl yüklenecektir (şiddetli azâba uğrayacaktır).* O gibiler, azapta ebedî kalacaklardır. Mahşer günü, onların yükleri ne kötüdür.

يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمٖينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًاۚ (١٠٢) يَتَخَافَتُونَ بَيْنَهُمْ اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا عَشْرًا (١٠٣) ( ))نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ اِذْ يَقُولُ اَمْثَلُهُمْ طَرٖيقَةً اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا يَوْمًا (١٠٤

102-104. O gün ki, Sûr’a üflenir ve o gün mücrimleri gök gözlü olarak haşrederiz.* Onlar aralarında gizli konuşarak: ″Dünyâda on günden fazla kalmadınız″ derler.* Onların daha fazla akıl sahibi olanı: ″Bir günden fazla kalmadınız″ dediği vakit, ne söylediklerini Biz biliriz.

İzah: Kıyâmet, İsrâfil Aleyhisselâm’ın Sûr’a üflemesiyle kopacaktır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

حِينَ بُعِثَ إِلَيَّ بُعِثَ إِلَى صَاحِبِ الصُّورِ فَأَهْوَى بِهِ إِلَى فِيهِ وَقَدَّمَ رِجْلا وَأَخَّرَ أُخْرَى يَنْتَظِرُ مَتَى يُؤْمَرُ فَيَنْفُخَ (أَلا فَاتَّقُوا النَّفْخَةَ (احياء علوم الدين عن ابى عمران

″Ben, Peygamber olarak gönderildiğimde, Sûr’un sahibine de Sûr verildi. Onu ağzına aldı, bir ayağı ileride, bir ayağı geride Sûr’a üfleyeceği zamanı beklemektedir. Aman! Sûr’un üflenilmesinden, onun dehşetinden Allah’a sığının.″[1]

Sûr hakkında Abdullah b. Amr b. el-As Radiyallâhu anhu‘dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا الصُّورُ قَالَ قَرْنٌ يُنْفَخُ فِيهِ (ت عن عمرو بن العاص

Bir bedevî, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelerek, ″Sûr nedir?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″İçine üflenen bir boynuzdur.″[2]

[1] İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 4, s. 917; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 8.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 5.

(وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبّ۪ي نَسْفًاۙ (١٠٥) فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًاۙ (١٠٦) لَا تَرٰى فٖيهَا عِوَجًا وَلَٓا اَمْتًا (١٠٧) يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُۚ وَخَشَعَتِ الْاَصْوَاتُ لِلرَّحْمٰنِ فَلَا تَسْمَعُ اِلَّا هَمْسًا (١٠٨))

105-108. Ey Resûlüm! Sana dağların ne olacağını sorarlar. De ki: ″Rabbim onları kum gibi savuracak,* yerlerini dümdüz, boş bir halde bırakacak.″* Artık orada ne bir çukur, ne de bir tümsek görebilirsin.* O gün halk, hiçbir tarafa sapmadan kendilerini mahşere dâvet edene tâbi olurlar ve sesler, Rahmân'ın heybetinden kısılmıştır. Artık hafif bir sesten başkasını işitemezsin.

İzah: Kıyâmetten sonra bütün insanlar, kendilerini mahşerde toplanmaya çağıran Allah'ın dâvetçisine uyacaklar ve onun dâvetinden kaçamayacaklardır. O gün Rahman olan Allah'ın huzurunda bütün sesler kısılacak, fısıltıdan veya ayak seslerinden başka bir şey işitilmez olacaktır.

(يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ اِلَّا مَنْ اَذِنَ لَهُ الرَّحْمٰنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا (١٠٩))

109. O gün şefaat fayda vermez. Ancak Rahmân'ın kendilerine izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimseler müstesnâ.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'ye göre, Allah'ın izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimselere mahşerde şefaat etme yetkisi verilecektir. Nitekim bu hususta çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Sûre-i Bakara, Âyet 255:

″… O'nun izni olmadıkça, O'nun katında kimse şefaat edemez…″

Sûre-i Yûnus, Âyet 3:

″… O'nun izni olmadan hiç kimse şefaat edemez...″

Sûre-i Meryem, Âyet 87:

″O gün, Rahmân'ın katında Allah'tan izin alandan başka, hiçbir kimse şefaat

etme hakkına sahip olmayacaktır.″

Sûre-i Sebe, Âyet 23:

Allah katında, O’nun izin verdiklerinden başkasının şefaati fayda vermez. Nihâyet kalplerinden korku giderilince, şefaat edilecekler şefaatçilere: ″Rabbiniz şefaat hakkında ne buyurdu?″ derler. Şefaatçiler de: ″Hakkı″ buyurdu (Allah’u Teâlâ, sizlere şefaat etmemiz için izin verdi) derler. O, çok yücedir ve çok büyüktür.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ (م د ت عن ابى هريرة

″Allah katında Âdemoğlunun Efendisi benim. Kabri ilk yarılarak kabrinden çıkan kimse benim. Mahşer günü ilk şefaat edecek ve şefaatı kabul edilecek olan benim.″[1]

Sûre-i İsrâ, Âyet 79’da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bahşedilen ″Makâm-ı Mahmud″ da şefaat makâmıdır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ وَبِيَدِي لِوَاءُ الْحَمْدِ وَلَا فَخْرَ وَمَا مِنْ نَبِيٍّ يَوْمَئِذٍ آدَمَ فَمَنْ سِوَاهُ إِلَّا تَحْتَ لِوَائِي وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ وَلَا فَخْرَ قَالَ فَيَفْزَعُ النَّاسُ ثَلَاثَ فَزَعَاتٍ فَيَأْتُونَ آدَمَ فَيَقُولُونَ أَنْتَ (أَبُونَا آدَمُ فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ ... (ت عن ابى سعيد

″Mahşer gününde Âdemoğullarının Efendisi benim. Bunu övünmek için söylemiyorum, hakikat budur. Livâh’ul-Hamd Sancağı benim elimdedir. Bunu övünmek için söylemiyorum, hakikat budur. Gerek Âdem ve gerek başkası, her Peygamber o gün benim sancağımın altında olacaktır. Kabrinden ilk çıkan insan da benim. Bunu da övünmek için söylemiyorum, hakikat budur.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla şöyle buyurdu:

- Sonra insanlar (mahşer meydanında) üç büyük korku geçirecektir. Âdem’e gelerek, ″Sen bizim atamız Âdem’sin, Rabbinin katında bize şefaat et″ derler. O da: ″Ben bir günah işledim ki, bu sebeple yeryüzüne indirildim. Siz Nûh’a gidin″ der. Onlar, Nûh’a gelirler. O da: ″Ben dünyâ halkına ağır bir bedduâ ettim ve bu yüzden helâk oldular. Siz İbrâhim’e gidin″ der. Onlar, İbrâhim’e gelirler. O da der ki: ″Şüphesiz ben, üç kere yalan söyledim. Sonra Resûlullah Sallallâhu

aleyhi ve sellem, ″Bunlardan hiçbir yalan yoktur ki, İbrâhim onunla Allah’ın dînini savunmamış olsun″ buyurdu. Siz Mûsâ’ya gidin″ der. Sonra Mûsâ’ya gelirler. O da: ″Ben, bir adam öldürdüm. Siz Îsâ’ya gidin″ der. Onlar, Îsâ’ya gelirler. O da: ″Allah’tan başka bana ibâdet edildi. Siz Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gidin″ der. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

″Bunun üzerine bana gelirler ve ben onlarla birlikte kalkıp giderim.″ Enes Radiyallâhu anhu dedi ki: ″Sanki ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bakıyorum.″ O buyurdu ki:

- Cennet kapısının halkasını tutacak ve tıkırdatacağım. ″Kim o?″ diye sorulur. ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem″ denilir. Bana kapıyı açarlar ve merhaba derler. Ben secdeye kapanırım. Allah’u Teâlâ bana, nasıl hamd ve senâ edeceğimi ilham eder ve sonra bana şöyle denilir: ″Başını kaldır ve dile, dilediğin sana verilecek. Şefaat et, şefaatin kabul edilecek. Söyle, sözün dinlenecek. İşte Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i İsrâ, Âyet 79’da: ″… Rabbin seni Makâm-ı Mahmud’a ulaştırsın″ diye buyrulan Makâm-ı Mahmud budur.[2]

Bu Hadis-i Şerif’te de geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem râzı oluncaya kadar kendisine şefaat etme izni verilecektir. Nitekim Sûre-i Duhâ, Âyet 5’te Allah’u Teâlâ: ″Elbette Rabbin sana, sen râzı oluncaya kadar verecektir″ diye buyurmuştur.[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ فَتَعَجَّلَ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ وَاِنِّى أَخْتَبَأْتُ دَعْوَتِى شَفَاعَةً لِأُمَّتِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (خ م ت عن ابى هريرة وهو متواتر)

″Her Peygamberin Allah katında kabul edilecek bir duâsı vardır. Her Peygamber, o duâyı yapmakta acele etti. Ben ise, bu duâmı mahşer gününde ümmetime şefaat olarak kullanmak üzere sakladım.″[4]

Ayrıca şehitlerin ve âlimlerin şefaat edeceklerine dair de çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوَّلُ مَنْ يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَلْاَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ. (خط عن عثمان)

″Mahşer gününde en evvel şefaat eden Peygamberlerdir, sonra âlimlerdir, sonra şehitlerdir.″[5]

Nakledildiğine göre, Abdullah b. Şakik Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

Bir grupla beraber Kudüs’te idim. Bunlardan biri şöyle dedi: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu işittim:

يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَةِ رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَكْثَرُ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ سِوَاكَ قَالَ سِوَايَ فَلَمَّا قَامَ قُلْتُ مَنْ هَذَا قَالُوا هَذَا ابْنُ أَبِى الْجَذْعَاءِ. (ت عن عبد اللّٰه بن شقيق)

″Ümmetimden bir adamın şefaatiyle Temimoğullarından daha çok kişi Cennete girecektir.″ ″Yâ Resûlallah! Sizin şefaatinizden başka mı?″ denilince, ″Benim şefaatimden başka″ buyurdu.[6]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِنَّ مِنْ أُمَّتِى مَنْ يَشْفَعُ لِلْفِئَامِ مِنَ النَّاسِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْقَبِيلَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْعَصَبَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلرَّجُلِ حَتَّى يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ. (ت عن ابى سعيد)

″Ümmetim içinde, insanlardan büyük cemaatlere şefaat edecek kişiler vardır. Onlardan kimi bir kabileye, kimi bir zümreye, kimi de bir kişiye şefaat edecek ve neticede bunlar Cennete gireceklerdir.″[7]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

اِذَا اجْتَمَعَ الْعَالِمُ وَالْعَابِدُ عَلَى الصِّرَاطِ قِيلَ لِلْعَابِدِ: اُدْخُلِ الْجَنَّةَ وَتَنَعَّمْ بِعِبَادَتِكَ وَقِيلَ لِلْعَالِمِ قِفْ هَهُنَا فَاشْفَعْ لِمَنْ أَحْبَبْتَ فَاِنَّكَ لَا تَشْفَعُ لِاَحَدٍ اِلَّا شُفِّعْتَ فَقَامَ مَقَامَ الْاَنْبِيَاءِ. (أبو الشيخ و الديلمى عن ابن عباس)

Âlim ve âbidler sırat köprüsüne geldikleri zaman âbid olana: ″Haydi, yaptığın ibâdetlerin karşılığı olarak Cennete gir ve nîmetleriyle nîmetlen″ denilir. Âlim olana de denilir ki: ″Sen burada dur, sevdiğin kimselere şefaat et (onlar senden dünyâ da iken şefaat umarlardı). Çünkü senin şefaatin büyüktür. Kime şefaat edersen şefaatin kabul edilecek.″ Ve bu şekilde âlimler, Peygamber makâmında olacaklardır.[8]

Şehitlerin şefaatine dair de Nimran b. Utbe ez-Zimârî Radiyallâhu anhu şu

Hadis-i Şerif’i nakleder:

Biz, Ümmü’d-Derdâ’nın yanına girdik ve hepimiz yetim idik. Ümmü’d-Derdâ bizi görünce, dedi ki:

أَبْشِرُوا فَإِنِّي سَمِعْتُ أَبَا الدَّرْدَاءَ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُشَفَّعُ الشَّهِيدُ فِي سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ (د عن نمران بن عتبة الذمارى)

- Size müjdeler olsun! Çünkü ben Ebu’d-Derdâ’yı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Şehit, ailesinden yetmiş kişiye şefaat edecektir″ diye buyurdu, derken işittim.[9]

Şefaati inkar eden kimseler hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

شَفَاعَتِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَقٌّ فَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِهَا لَمْ يَكُنْ مِنْ أَهْلِهَا (ابن منيع عن زيد بن أرقم وبضعة عشر من الصحابة)

″Mahşer günü, şefaatim haktır. Kim şefaatimin hak olduğuna inanmazsa, şefaat edilecek kimselerden olmayacaktır.″[10]

[1] Sahih-i Müslim, Fedâil 2 (3 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 12; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 3.

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2.

[3] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 4, s 355.

[4] Sahih-i Buhârî, Daavât 1; Sahih-i Müslim, Îman, 86 (296 Sünen-i Tirmizî, Daavât 141.

[5] Muhtar’ül-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 1392; Kenz’ul-İrfan, Hadîs No: 327, 331; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 28770.

[6] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 37.

[7] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

[8] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 24/12.

[9] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 26.

[10] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 39059.

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدٖيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحٖيطُونَ بِهٖ عِلْمًا (١١٠) وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ (ظُلْمًا (١١١) وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا (١١٢)

110-112. İnsanların, önceki ve sonraki hallerini Allah'u Teâlâ bilir. Onlar ise, O'nu ilmen kuşatamazlar.* Yüzler, Hayy ve Kayyûm olan Allah'a boyun eğmiştir. Zulmü yüklenmiş olan, muhakkak hüsrâna uğramıştır.* Mü'min olarak sâlih ameller işleyenler ise, ne haksızlığa uğramaktan, ne de sevabının eksilmesinden korkar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Onlar ise, O'nu ilmen kuşatamazlar″ diye buyrulmaktadır. Yani insanlar, kendi bilgileriyle Allah'ın zâtını bilemezler. Allah'ın bildiklerini de bilemez ve ilimine de akıl erdiremezler, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen, ″Hayy ve Kayyûm″ ifadeleri; Allah'u Teâlâ'nın Esmâ'ül-Hüsnâ'sındandır. Hayy: Diri olmak, yani hayatı ezelî ve ebedîdir. Kayyûm da: Bütün mükevvenâtın halk ve tedbiri, muhafazası O'na aittir, demektir.

(وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فٖيهِ مِنَ الْوَعٖيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ اَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا (١١٣)

113. İşte böylece Biz onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik. Ve Allah'a karşı gelmekten sakınsınlar, yahut onlara bir öğüt olsun diye Kur'ân'da bâzı tehtitleri tekrar tekrar beyan ettik.

(فَتَعَالَى اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يُقْضٰى اِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنٖي عِلْمًا (١١٤)

114. Gerçek hükümdar olan Allah, çok yücedir. Ey Habîbim! Vahiy tamamlanıncaya kadar, Kur'ân'ı okumakta acele etme. ″Yâ Rabbi! Benim ilmimi artır″ de.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vahiy tamamlanıncaya kadar, Kur'ân'ı okumakta acele etmemesi hakkında Allah'u Teâlâ Sûre-i Kıyâmet 16-19'da da şöyle buyurmuştur:

″Ey Resûlüm! Onu (Kur'ân'ı) acele almak için dilini kımıldatma.* Şüphesiz onu

(kalbinde) toplamak da, onu okutmak da Bize aittir.* O halde, Biz onu (Cebrâil vâsıtasıyla) okuduğumuz zaman, sen onun okunuşunu tâkip et.* Sonra onu açıklamak da Bize aittir.″

Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vahiy geldiğinde, onu ezberlemek gayesiyle çok titizlik gösterdiği için sıkıntıya düşerdi. Cebrâil Aleyhisselâm her âyeti okuduğunda, o da hemen onunla beraber okurdu. Allah'u Teâlâ bunun üzerine bu ve benzeri âyetleri indirdi ve onun sıkıntıya düşmemesini, kendisinin kalbine onu yerleştireceğini ve bu nedenle vahyi alırken acele etmemesini emretti.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 71; Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Vahy 4.

(وَلَقَدْ عَهِدْنَآ اِلٰۤى اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا ﴿١١٥﴾ وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰۤئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوا اِلَّآ اِبْلٖيسَ اَبٰى ﴿١١٦﴾)

115-116. Yemin olsun ki Biz, evvelce Âdem'e (menedilen ağaçtan yememesini) emretmiştik. O ise unuttu. Biz, onda bir azim (sebât) bulmadık.* Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, meleklere: ″Âdem'e secde edin″ demiştik. Onlar da hemen secde ettiler. Ancak İblis secde etmekten kaçındı.

İzah: İblis'in kibri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لا يَسْجُدَ لآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْحِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْحِرْصُ عَلَى أَنْ أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنَيْ آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ حَسَدًا (ابن عساكر عن ابن مسعود)

″Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hırstan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır.″[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 173/5.

(فَقُلْنَا يَآ اٰدَمُ اِنَّ هٰذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقٰى ﴿١١٧﴾ اِنَّ لَكَ اَلَّا تَجُوعَ فٖيهَا وَلَا تَعْرٰىۙ ﴿١١٨﴾ وَاَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا فٖيهَا وَلَا تَضْحٰى ﴿١١٩﴾)

117-119. Biz, Âdem’e şöyle dedik: ″Yâ Âdem! Bu şeytan, sana ve zevcene düşmandır. Sakın sizin Cennetten çıkarılmanıza vesîle olmasın, sonra sıkıntıya düşersin.* Şüphesiz senin için Cennette acıkmak da yoktur, çıplak kalmak da yoktur.* Şüphesiz ki, sen orada susamazsın ve güneşin hararetine uğramazsın.″

(فَوَسْوَسَ اِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَٓا اٰدَمُ هَلْ اَدُلُّكَ عَلٰى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَا يَبْلٰى (١٢٠) فَاَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِۘ وَعَصٰٓى اٰدَمُ رَبَّهُ فَغَوٰىۖ (١٢١) ثُمَّ اجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدٰى (١٢٢))

120-122. Nihâyet şeytan ona vesvese verdi: ″Yâ Âdem! Sana ebedîlik ağacını ve yok olmayacak bir mülkü göstereyim mi?″ dedi.* Bunun üzerine Âdem ve Havva, o menedilen ağaçtan yediler. Hemen ayıp yerleri kendilerine açılıverdi ve Cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Âdem, Rabbine âsi oldu da şaşırdı kaldı.* Sonra Rabbi onu (Peygamber olarak) seçti, tevbesini kabul etti ve ona hidâyet etti.

İzah: İblis, onlara yemin ederek yalan söyleyip, Allah’ın yasakladığı o ağaçtan yemedikleri takdirde, Cennetten kovularak öleceklerini söyledi. O zamana kadar Cennet-i A’lâ’da yalan yere yemin edilmemişti. Bu sebeple Hz. Âdem ile Hz. Havva, kendilerine menedilen o ağaçtan, şeytanın verdiği vesveseyle yediler, böylece Cennetten kovuldular ve yeryüzüne indirildiler. Hatâyı kendilerinde bulup çok yalvardılar ve sonunda Allah’u Teâlâ onların tevbelerini kabul etti. Bunlar, yeryüzünde bir müddet yaşadıktan sonra öldüler. Böylece İblis’in onlara söylediğinin tam tersi bir durum meydana geldi.

(قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمٖيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّۚ فَاِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنّٖي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقٰى (١٢٣))

123. Allah’u Teâlâ buyurdu ki: ″Birbirinize düşman olarak hepiniz Cennetten inin. Benden size hidâyet (Kitap ve Resuller) geldiğinde, her kim hidâyetime tâbi olursa, artık ne sapıtır, ne de sıkıntıya düşer.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Birbirinize düşman olarak hepiniz Cennetten inin ″ ifadesinden maksat şudur ki; Âdemoğlu ile İblis, yeryüzünde kıyâmete kadar birbirlerinin düşmanıdırlar.

Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Yûsuf, Âyet 5’te şöyle buyurmuştur: ″Şüphesiz ki şeytan, insan için apaçık bir düşmandır.″

Yine Âyet-i Kerîme'nin devamında Allah'u Teâlâ: ″Benden size hidâyet (Kitap ve Resuller) geldiğinde, her kim hidâyetime tâbi olursa, artık ne sapıtır, ne de sıkıntıya düşer″ diye buyurmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

قَالَ إِبْلِيسُ لِرَبِّهِ: يَا رَبِّ قَدْ أُهْبِطَ آدَمُ وَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّهُ سَيَكُونُ كِتَابٌ وَرُسُلٌ، فَمَا كِتَابُهُمْ وَرُسُلُهُمْ؟ قَالَ: قَالَ رُسُلُهُمْ: الْمَلَائِكَةُ وَالنَّبِيُّونَ مِنْهُمْ، وَكُتُبُهُمْ: التَّوْرَاةُ وَالزَّبُورُ وَالإنجيلُ وَالْفُرْقَانُ، قَالَ: فَمَا كِتَابِي؟ قَالَ: كِتَابُكَ: الْوَشْمُ، وَقُرآنُكَ: الشِّعْرُ، وَرُسُلُكَ: الْكَهَنَةُ، وَطعامُكَ: مَا لا يُذْكَرُ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ، وَشَرابُكَ: كُلُّ مُسْكِرٍ، وَصِدْقُكَ: الْكَذِبُ، وَبيتُكَ: الْحَمَّامُ، وَمصائدُكَ: النِّسَاءُ، وَمُؤَذِّنُكَ: الْمِزْمارُ، وَمَسْجِدُكَ: الأَسْوَاقُ (طب عن ابن عباس)

İblis, Rabbi Teâlâ'ya: ″Yâ Rabbi! Âdem yeryüzüne indirildi. İnsanlara, Kitap ve Resuller geleceğini biliyorum. Onların Kitapları ve Resulleri nedir?″ diye sordu. Allah'u Teâlâ: ″Resulleri, melekler ve Peygamberlerdir. Kitapları, Tevrat, İncil, Zebur ve Furkân'dır″ cevabını verince İblis: ″Peki, benim kitabım nedir?″ diye sordu. Allah'u Teâlâ: ″Kitabın vücuda yapılan dövmelerdir. Kıraatin şiir, elçilerin kâhinler, yemeğin Allah'ın adı zikredilmeden kesilen hayvanlar, içeceğin sarhoşluk veren her şey, konuşman yalan, evin hamamlar, avlandığın silahların kadınlar, müezzinin çalgı, mescidin ise çarşılardır″ buyurdu.[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11018.

(وَمَنْ اَعْرَضَ عَنْ ذِكْر۪ي فَاِنَّ لَهُ مَع۪يشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَعْمٰى (١٢٤) قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَن۪ٓي اَعْمٰى وَقَدْ كُنْتُ بَص۪يرًا (١٢٥) قَالَ كَذٰلِكَ اَتَتْكَ اٰيَاتُنَا فَنَس۪يتَهَاۚ وَكَذٰلِكَ الْيَوْمَ تُنْسٰى (١٢٦))

124-126. Ve her kim Benim zikrimden yüz çevirirse, şüphesiz onun için (dünyâda) dar bir geçim vardır. Mahşer gününde de onu kör olarak haşrederiz.* O kimse: ″Ya Rabbi! Ben dünyâda gören bir kimse iken, niçin beni kör olarak haşrettin″ der.* Allah'u Teâlâ da buyurur ki: ″İşte böyle. Çünkü sana âyetlerimiz geldi de sen onları unuttun (görmemezlikten geldin). Bugün de sen öylece unutulursun.″

(وَكَذٰلِكَ نَجْز۪ي مَنْ اَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِاٰيَاتِ رَبِّه۪ۜ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَشَدُّ وَاَبْقٰى (١٢٧))

127. Haddi aşan ve Rabbinin âyetlerine îman etmeyen kimseleri işte böyle cezâlandırırız. Âhiret azâbı ise, elbette daha şiddetli ve daha devamlıdır.

(اَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ ف۪ي مَسَاكِنِهِمْۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِاُو۬لِي النُّهٰى (١٢٨))

128. Kendilerinden önce helâk ettiğimiz nice nesiller, müşrikleri hâlâ doğru yola iletmedi mi? Halbuki kendileri onların yurtlarında dolaşıp durmaktadırlar. Şüphesiz bunda, akıl sahipleri için elbette deliller vardır.

( )وَلَوْ لَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَاَجَلٌ مُسَمًّىۜ (١٢٩ (

129. Eğer Rabbinin, daha önce verilmiş bir sözü (azâbı erteleme vaadi) ve belirlenmiş bir süre olmasaydı, bunlar da hemen cezâlarını görürlerdi.

(فَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَاۚ وَمِنْ اٰنَٓائِ الَّيْلِ فَسَبِّحْ وَاَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضٰى (١٣٠)

130. Ey Resûlüm! O halde kâfirlerin söylediklerine sabret. Güneşin doğuşundan evvel ve batışından evvel Rabbini hamd ile tesbih et (namaz kıl). Gecenin bâzı vakitlerinde ve gündüzün çeşitli vakitlerinde de tesbih et ki, Allah’ın rızâsına nâil olasın.

İzah: ″Güneşin doğuşundan evvel″ diye buyrulması, gece kılınan farz namazlar; ″Güneşin batışından evvel″ diye buyrulması da, gündüz kılınan farz namazlardır. Ayrıca bu âyette, gece saatleriyle, gündüzün çeşitli vakitlerindeki tabirler ile muhtelif vakitlerde kılınan nâfile namazlara da işâret vardır. Bu sebeple âyetin hükmü, hem beş vakit namazı, hem de işrak, kuşluk, evvabin ve teheccüd gibi nâfile namazları da kapsamaktadır.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Cerir İbn-i Abdullah Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَظَرَ إِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةً يَعْنِي الْبَدْرَ فَقَالَ إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ لَا تُضَامُّونَ فِي رُؤْيَتِهِ فَإِنْ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ لَا تُغْلَبُوا عَلَى صَلَاةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا فَافْعَلُوا ثُمَّ قَرَأَ {وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ} (خ م عن جرير بن عبد اللّٰه)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanındaydık. Mehtaplı bir gecede aya bir baktı ve ″Siz, Rabbinizi şu ayı perdesiz ve birbirinizi itip kakmadan gördüğünüz gibi açık olarak göreceksiniz. Güneş doğmadan ve batmadan namaz kılmaya gücünüz yetiyorsa yapın!″ diye buyurdu ve sonra, Sûre-i Tâhâ, Âyet 130’u okudu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Mevâkit’üs-Salât 16; Sahih-i Müslim, Mesâcid 37 (211).

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِه۪ٓ اَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ ف۪يهِۜ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَاَبْقٰى (١٣١)((

131. Ey Resûlüm! Kâfirlerin bâzılarına, imtihan için dünyâ hayatının ziyneti olarak verdiğimiz şeylere bakma! Rabbinin (âhiretteki) rızkı, daha hayırlı ve daha devamlıdır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Rafi Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَضَافَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَيْفًا فَلَمْ يَلْقَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يُصْلِحُهُ فَأَرْسَلَ إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْيَهُودِ يَقُولُ لَكَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْلِفْنِي دَقِيقًا إِلَى هِلالِ رَجَبٍ قَالَ لا إِلا بِرَهْنٍ فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ أَمْ وَاللّٰهِ إِنِّي لأَمِينٌ فِي السَّمَاءِ أَمِينٌ فِي الأَرْضِ وَلَوْ أَسْلَفَنِي أَوْ بَاعَنِي لأَدَّيْتُ إِلَيْهِ فَلَمَّا خَرَجْتُ مِنْ عِنْدِهِ نَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةُ: {وَلا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ} إِلَى آخِرِ لأَنَّهُ يُعَزِّيهِ عَنِ الدُّنْيَا (طب عن ابى رافع)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir misafir gelmişti. Peygamberimizin yanında misafirini ağırlayabileceği bir şey yoktu. Bir Yahudiye, Receb ayının başına kadar kendisine bir miktar ödünç un vermesi için bir haberci gönderdi. Yahudi, o haberciye: ″Rehinsiz olmaz″ cevabını verdi. Haberi götüren dedi ki:

- Peygamberimize gittim ve onun cevabını haber verdim. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah'a yemin olsun ki ben, göktekilerin eminiyim, yeryüzündekilerin eminiyim, şâyet bana borç verir veya satarsa muhakkak ona ödeyeceğim″ buyurdu. Onun yanından çıktığımda: ″Ey Resûlüm! Kâfirlerin bâzılarına, imtihan için dünyâ hayatının ziyneti olarak verdiğimiz şeylere bakma!...″ diye devam eden Sûre-i Tâhâ, Âyet 131 nâzil oldu da, sanki Allah'u Teâlâ bununla onu dünyâya karşı sabra teşvik etti.″[1]

Bu hâdise İslâm'ın ilk yıllarında gerçekleşmiştir. Çünkü o zamanlar, Müslümanlar için her türlü sıkıntının olduğu, çok zor geçen yokluk yılları idi. Ancak daha sonraları Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kâfirlerle yapmış olduğu savaşlar neticesinde, aldığı ganîmetlerle hem kendisinin hem de Ashâbının maddi durumları iyileşmiş, zengin olmuşlardır. Bu durumda bile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her türlü imkâna sahip olduğu halde mütevâzi bir hayat yaşamış, kendi şahsı için mal biriktirmeyi hiçbir zaman düşünmemiştir.

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 982.

))وَأْمُرْ اَهْلَكَ بِالصَّلٰوةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَاۜ لَا نَسْـَٔلُكَ رِزْقًاۜ نَحْنُ نَرْزُقُكَۜ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوٰى (١٣٢ (

132. Ey Habîbim! Ehline namazı emret ve sen de namaza sabırla devam et. Biz senden rızık istemeyiz. Seni Biz rızıklandırırız. Güzel âkıbet, takvâ sahipleri içindir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de hitap, her ne kadar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ise de, kastedilen ümmetidir. Bu sebple bir Müslümanın, ailesine ve çocuklarına namaz kılmalarını söylemesi ve kendisinin de namaza sabırla devam ederek onlara örnek olması gerekir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرٍ وَفَرِّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ ((د عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده

″Çocuklarınıza, onlar yedi yaşında iken namazı emredin. On yaşında olunca namaz (kılmamaları) sebebiyle onları dövün, yataklarını da ayırın.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmaktadır:

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ فَالْإِمَامُ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ فِي أَهْلِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا رَاعِيَةٌ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْخَادِمُ فِي مَالِ سَيِّدِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ (عَنْ رَعِيَّتِهِ فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ (خ م عن ابن عمر

″Hepiniz bir çobansınız ve güttüğünüz sürüden sorumlusunuz. Devlet reisi de, bir çobandır ve sürüsünden sorumludur. Erkek, ailesinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Kadın, kocasının evinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Hizmetkâr, efendisinin malının çobanıdır; o da sürüsünden sorumludur. Netice itibariyle hepiniz bir çobansınız ve herkes güttüğü sürüden sorumludur.″[2]

Bu hususta Cenâb-ı Hakk Teâlâ Sûre-i Tahrîm, Âyet 6’da da şöyle buyurmuştur:

″Ey îman edenler! Yakıtı insanlar ve taşlar olan Cehennem ateşinden kendinizi ve âilenizi koruyun. Ateşin başında; sert ve şiddetli, Allah’u Teâlâ’nın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen, verilen emirleri yerine getiren

melekler vardır.″

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 25 (495, 496 Kütüb-i Sitte, Hadis No: 2337.

[2] Sahih-i Buhârî, Cuma 11, Nikâh 90; Sahih-i Müslim, İmâre 5 (20).

وَقَالُوا لَوْ لَا يَأْتِينَا بِايَةٍ مِنْ رَبِّهٖ اَوَلَمْ تَأْتِهِمْ بَيِّنَةُ مَا فِي الصُّحُفِ الْاُو۫لٰى (١٣٣) وَلَوْ اَنَّٓا اَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ (مِنْ قَبْلِهٖ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَٓا اَرْسَلْتَ اِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ اٰيَاتِكَ مِنْ قَبْلِ اَنْ نَذِلَّ وَنَخْزٰى (١٣٤) قُلْ كُلٌّ مُتَرَبِّصٌ))فَتَرَبَّصُواۚ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ اَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدٰى (١٣٥

133-135. Kâfirler: ″O, bize Rabbinden bir mûcize getirse ya!″ dediler. Onlara, önceki kitaplarda olan apaçık delil gelmedi mi?* Eğer Biz onları, ondan önce (Muhammed Aleyhisselâm’ı göndermeden) azap ile helâk etseydik, ″Ey Rabbimiz! Bize Resûl gönderseydin, zelil ve rüsvay olmadan önce senin âyetlerine tâbi olurduk″ derlerdi.* Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Herkes âkıbetini beklemektedir. Siz de bekleyin. Doğru yola gidenlerin ve hidâyete ermiş olanların kimler olduğunu yakında bileceksiniz.″

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, çok sayıda mûcize göstermiştir. Buna rağmen küfürde inâdi olanlar, her defasında bir bahane uydurarak yine inkâr etmişlerdir. Bu âyette de, o kâfirlerin: ″O, bize Rabbinden bir mûcize getirse ya!″ diye söylemeleri, Sâlih Aleyhisselâm’ın devesi, Mûsâ Aleyhisselâm’ın âsâsı gibi buna benzer bir mûcize daha istemeleridir. İşte Allah’u Teâlâ, böyle bir mûcize verdiğinde, buna da inanmayıp yalanladıkları takdirde, helâk olacaklarını beyan etmektedir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

قَالَتْ قُرَيْشٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ أَنْ يَجْعَلَ لَنَا الصَّفَا ذَهَبًا وَنُؤْمِنُ بِكَ قَالَ وَتَفْعَلُونَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَدَعَا فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ إِنْ شِئْتَ أَصْبَحَ لَهُمْ الصَّفَا ذَهَبًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ عَذَّبْتُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ وَإِنْ شِئْتَ فَتَحْتُ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (قَالَ بَلْ بَابُ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (حم عن ابن عباس

Kureyşliler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Rabbine duâ et de bize Safa Tepesi’ni altın yapsın, sana inanalım″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: ″Şâyet bunu yaparsam beni tasdik eder misiniz?″ diye sorunca, onlar: ″Evet″ dediler. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e şöyle dedi: Rabbinin sana selâmı var ve der ki:

″İsterse onlar için Safa Tepesi altın olur, ama içlerinden her kim bundan sonra küfre devam ederse; onu âlemlerden hiç kimseyi azaplandırmadığım bir biçimde azaplandırırım. İstersen de, onlar için tevbe ve rahmet kapılarını açarım.″ Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, tevbe ve rahmet kapılarını isterim″ dedi.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2058.

21-ENBİYÂ SÛRESİ

Bu sûre 112 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bâzı Peygamberlerin kıssalarına dair bilgiler içerdiği için, ″Peygamberler″ anlamına gelen ″Enbiyâ″ ismini almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ ف۪ي غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَۚ (١)

1. İnsanların hesaba çekilme zamanı yaklaştı. Halbuki onlar hâlâ gaflet içinde haktan yüz çeviriyorlar.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki: ″Kıyâmet yaklaştı ve ay ikiye ayrıldı″ mealindeki Sûre-i Kamer, Âyet 1 nâzil olunca, kâfirler dedi ki: ″Bu adam, kıyâmetin yaklaştığını iddia ediyor, o halde yaptıklarımızın bâzılarından uzak duralım.″ Uzak durdular ve beklediler. Ancak, herhangi bir şey görmeyince, bu sefer: ″Biz bir şey görmüyoruz″ dediler. Bunun üzerine: ″İnsanların hesaba çekilme zamanı yaklaştı. Halbuki onlar hâlâ gaflet içinde haktan yüz çeviriyorlar″ mealindeki Sûre-i Enbiyâ, Âyet 1 nâzil oldu. Yine bundan korkup çekindiler ve kıyâmetin kopmasını beklediler. Geçen günler uzayıp durunca, ″Biz bir şey görmüyoruz″ dediler. Bunun üzerine Sûre-i Nahl, Âyet 1’de geçen: ″Ey kâfirler! Allah’ın emri gelecektir…″ buyruğu nâzil oldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, Müslümanlar da bundan dolayı korkuya kapıldılar. Bu sefer yine bu Âyet-i Kerîme’nin devamı olan, ″Onda acele etmeyin″ buyruğu nâzil olunca, kalpleri huzur buldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de:

بُعِثْت أَنَا وَالسَّاعَة كَهَاتَيْنِ وَأَشَارَ بِأُصْبُعَيْهِ السَّبَّابَة وَالَّتِي تَلِيهَا. يَقُول إِنْ كَادَتْ لَتَسْبِقنِي فَسَبَقْتهَا (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Şehâdet parmağı ile onun yanındaki parmağını göstererek, ″Ben ve kıyâmet, işte şu ikisi gibi birbirimize yakın gönderildik. Kıyâmet neredeyse beni geçecekti″ diye buyurdu.[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 10, s. 66; Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Fiten 39; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 25.

(مَا يَأْتٖيهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنْ رَبِّهِمْ مُحْدَثٍ اِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَۙ (٢) لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْۜ وَاَسَرُّوا النَّجْوٰىۗ اَلَّذٖينَ ظَلَمُواۗ هَلْ هٰذَٓا اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْۚ اَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَاَنْتُمْ تُبْصِرُونَ (٣))

2-3. Rablerinden kendilerine gelen her yeni bir ihtârı, onlar ancak alay ederek dinlerler* ve kalpleri gaflet içinde dinlerler. O zâlimler kendi aralarında gizlice (Resûlü Ekrem için): ″Bu, sizin gibi beşerden başka bir şey midir? Göz göre göre sihre mi uyuyorsunuz?″ dediler.

(قَالَ رَبّٖي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِۘ وَهُوَ السَّمٖيعُ الْعَلٖيمُ (٤))

4. Resûl de dedi ki: ″Rabbim, gökte ve yerde söylenen sözü bilir. O, her şeyi işiten ve bilendir.″

(بَلْ قَالُٓوا اَضْغَاثُ اَحْلَامٍ بَلِ افْتَرٰيهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌۚ فَلْيَأْتِنَا بِاٰيَةٍ كَمَٓا اُرْسِلَ الْاَوَّلُونَ (٥) مَٓا اٰمَنَتْ قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَاۚ اَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ (٦))

5-6. Onlar: ″Yok, söylediği sözler karışık rüyâlardır. Yok, uydurma şeylerdir. Yok, o bir şairdir. Eğer hak Peygamber ise, kendinden önceki Peygamberlere verilen mûcizeler gibi, bize bir mûcize getirsin″ dediler.* Bunlardan önce helâk ettiğimiz hiç bir belde halkı îman etmemişti. Şimdi bunlar mı îman edecekler?

İzah: Müşriklerin, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’den önceki ümmetlerde olduğu gibi bir mûcize istemeleri hususu birçok âyette geçmektedir. Bu konu hakkında geniş bilgi için Sûre-i En’âm, Âyet 37 ve izahına bakınız.

(وَمَٓا اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ اِلَّا رِجَالًا نُوحٖٓي اِلَيْهِمْ فَسْـَٔلُٓوا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (٧))

7. Senden evvel de, kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını Peygamber olarak göndermedik. Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَنْبَغِي لِلْعَالِمِ أَنْ يَسْكُتَ عَلَى عِلْمِهِ وَلَا يَنْبَغِي لِلْجَاهِلِ أَنْ يَسْكُتَ عَلَى جَهْلِهِ قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى: فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (طس عن جابر)

″Âlimin ilmi üzerinde susması, câhilin de câhilliği ile yetinip sormaması yakışmaz. Allah'u Teâlâ: ″Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun″ diye buyurmaktadır.″[1]

Hz. Ebû Câfer el-Bâkır: ″Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun″ diye geçen âyet hakkında:

(نَحْنُ أَهْلُ الذِّكْرِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى جعفر الباقر

″Zikir ehli, biziz″[2] diye buyurmuştur. Bununla bu ümmetin âlimlerinin âyettte geçen zikir ehli olduğunu kastetmiştir. Şüphesiz ki bu ümmetin âlimleri, geçmiş bütün ümmetlerin âlimlerinden daha üstündür. Dosdoğru sünnet üzere oldukları takdirde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ehl-i Beyt'inin âlimleri de, âlimlerin en hayırlılarındandır.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de ki hitâbın, müşriklere olduğunu söyleyen bâzı müfessirler de bu âyeti şöyle izah etmişlerdir:

Ey Resûlüm! Senin bir beşer olarak Peygamber olamayacağını iddia eden müşriklere de ki: ″Benden önce gönderilen bütün Peygamberler de ancak kendilerine vahyedilen bir kısım erkeklerdi. Şâyet bu hususta bana inanmıyorsanız, daha önce kendilerine kitap verilen ümmetlerin âlimlerine sorun. Onlara gönderilen Peygamberler de benim gibi erkek kişiler miydi yoksa melekler miydi?″[3]

Bu Âyet-i Kerîme'nin izahı hakkında geniş bilgi için Sûre-i Nahl, Âyet 43'ün izahına bakınız.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 491/6.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 573.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 17, s. 208.

وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ (٨) ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَشَاءُ (
(٩) وَاَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ)

8-9. Biz, o Peygamberleri, yiyip içmeyen birer ceset kılmadık. Onlar dünyâda ebedî de değillerdi.* Sonra onlara olan vaadi yerine getirdik, kendilerini ve

dilediğimizi kurtardık, haddi aşanları da helâk ettik.

(لَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكُمْ كِتَابًا ف۪يهِ ذِكْرُكُمْۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ۟ (١٠)

10. (Ey Kureyş topluluğu!) Yemin olsun ki, size içinde şerefiniz zikredilen bir kitap gönderdik. Akledip düşünmez misiniz?

İzah: Allah'u Teâlâ, Kureyş'in şerefiyle ilgili olarak Sûre-i Zuhruf, Âyet 44'de de şöyle buyurmaktadır:

″Şüphesiz bu Kur'ân, senin ve kavmin için bir şereftir...″

Allah'u Teâlâ, Kureyş kabilesinden olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Peygamberlik vermiş ve ona Kur'ân'ı indirmiştir. Kendi içlerinden olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Peygamberliğin verilmesi ve Kur'ân'ın kendi lisanlarında indirilmiş olması Kureyş için büyük bir şeref vesîlesidir. Allah'u Teâlâ bu durumu onlara hatırlatmakta ve akledip düşünmez misiniz? diye uyarmaktadır.

Bu husus hakkında Ebû Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ فَكَلَّمَهُ فَجَعَلَ تُرْعَدُ فَرَائِصُهُ فَقَالَ لَهُ هَوِّنْ عَلَيْكَ فَإِنِّي لَسْتُ بِمَلِكٍ إِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ تَأْكُلُ الْقَدِيدَ) (ه عن ابى مسعود

Bir gün bir adam, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna geldi ve onun mânevî heybetinden titremeye başladı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: ″Korkma! Ben bir hükümdar değilim. Ben ancak, Kureyş kabilesinden kurumuş et yiyen bir kadının oğluyum″ diye buyurdu.[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Et'ime 30.

(وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَاَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا اٰخَر۪ينَ (١١) فَلَمَّٓا اَحَسُّوا بَأْسَنَٓا اِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَۜ (١٢) لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُٓوا اِلٰى مَٓا اُتْرِفْتُمْ ف۪يهِ وَمَسَاكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ (١٣) قَالُوا يَا وَيْلَنَٓا اِنَّا كُنَّا ظَالِم۪ينَ (١٤) فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوٰيهُمْ حَتّٰى جَعَلْنَاهُمْ حَص۪يدًا خَامِد۪ينَ (١٥)

11-15. Halkları zâlim olan nice beldeleri helâk ettik. Onlardan sonra da başka topluluklar meydana getirdik.* Onlar, şiddetli azâbımızı hissettikleri vakit, hemen bundan kaçmaya başladılar.* Onlara: ″Kaçmayın, varlığıyla

kibirlendiğiniz nîmet ve meskenlerinize dönün. Belki size soru sorulur″ dendi.* Onlar (azâbımızı görünce), ″Eyvah bize! Şüphesiz ki, biz zâlimler idik″ dediler.* Biz onları biçilmiş ekin ve sönmüş ateş hâline getirinceye kadar, onlar eyvahlarında devam ettiler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de, Onlara: ″Kaçmayın, varlığıyla kibirlendiğiniz nîmet ve meskenlerinize dönün. Belki size soru sorulur″ dendi diye buyrulmaktadır. Allah’u Teâlâ, îman etmeyip kibirlenen ve kendini herkesten üstün gören bu kimselere, ″Belâdan kaçmayın, dönün de kavminizi bu belâdan kurtarmak için yol gösterin, önderlik yapın, onların belki size ihtiyacı vardır″ diyerek kendileriyle alay etmektedir.

(وَمَا خَلَقْنَا السَّمَٓاءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبٖينَ (١٦) لَوْ اَرَدْنَٓا اَنْ نَتَّخِذَ لَهْوًا لَاتَّخَذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّٓا اِنْ كُنَّا فَاعِلٖينَ (١٧) بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَاِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ (١٨)

16-18. Biz, gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri eğlence olsun diye yaratmadık.* Eğer bir eğlence edinmek isteseydik, elbette onu kendi tarafımızdan edinirdik. Fakat bunu yapmadık.* Bilakis, hakkı bâtıla gâlip ederiz. Hak da bâtılı parçalayarak mahveder ve bâtıl hemen yok olur gider. Ey kâfirler! Allah’a isnat ettiğiniz (noksan) sıfatlardan dolayı şiddetli azaba uğrayın!

(وَلَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهٖ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ (١٩) يُسَبِّحُونَ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ (٢٠)

19-20. Göklerde ve yerde kim varsa hepsi O’nundur. O’nun katında bulunanlar, ne ibâdetten kibirlenirler, ne de yorulurlar.* Gece ve gündüz tesbih ederler, bıkmaz ve usanmazlar.

İzah: Meleklerin ibâdeti hakkında Hakîm İbn-i Hizâm Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

بَيْنَمَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَصْحَابِهِ إِذْ قَالَ لَهُمْ تَسْمَعُونَ مَا أَسْمَعُ؟ قَالُوا مَا نَسْمَعُ مِنْ شَيْءٍ قَالَ إِنِّي لأَسْمَعُ أَطِيطَ السَّمَاءِ وَمَا تُلامُ أَنْ تَئِطَّ وَمَا فِيهَا مَوْضِعُ شِبْرٍ إِلا وَعَلَيْهِ مَلَكٌ سَاجِدٌ أَوْ قَائِمٌ (طب عن حكيم بن حزام)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâbı arasında idi. Birden onlara: ″Benim işittiğimi işitiyor musunuz?″ diye sordu. Onlar: ″Biz hiçbir şey işitmiyoruz″ dediler. Resûlü Ekrem şöyle buyurdu: ″Şüphesiz ben, gökyüzünün

inleyişini işitiyorum. O, inlemeden dolayı elbette ayıplanacak değildir. Onda hiçbir karış yer yoktur ki, üzerinde secde eden veya kıyamda olan bir melek bulunmasın.″[1]

Yine meleklerin zikri hakkında Abdullah İbn-i Haris İbn-i Nevfel Hazretlerinden şöyle nakledilmiştir:

Ben çocukken, bir gün Kâ’b el-Ahbâr Radiyallâhu anhu’nun yanına oturmuştum. Ona, Sûre-i Enbiyâ, Âyet 20’de Allah’u Teâlâ melekler için: ″Gece ve gündüz tesbih ederler, bıkmaz ve usanmazlar″ diye buyuruyor, bu âyet hakkında ne dersin? Konuşma, mesaj iletme ve amel onları zikirden alıkoyup meşgul etmez mi? dedim. O da: ″Kim bu çocuk?″ diye sordu. Abdulmuttalib oğullarındandır″ dediler. Başımı öptü, sonra bana şöyle dedi: ″Yavrucuğum, Allah’u Teâlâ sizin için nasıl nefes alıp verme yaratmışsa, onlar için de zikri yaratmıştır. Sen nefes alıp verirken konuşmuyor musun? Nefes alıp verirken yürümüyor musun?″

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 3051.

اَمِ اتَّخَذُوا اٰلِهَةً مِنَ الْاَرْضِ هُمْ يُنْشِرُونَ (٢١) لَوْ كَانَ فِيهِمَٓا اٰلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَاۚ فَسُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ (٢٢) لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ (٢٣)

21-23. Yoksa onlar, yerden ölüleri diriltmeye muktedir ilahlar mı edindiler?* Eğer göklerde ve yerde Allah’tan başka ilahlar olsaydı, elbette gökler ve yer fesâda uğrardı. Arş’ın Rabbi olan Allah, onların isnat ettikleri (noksan) sıfatlardan uzaktır.* O, yaptığından hesaba çekilmez, fakat onlar hesaba çekilirler.

اَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِه۪ٓ اٰلِهَةًۜ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْۚ هٰذَا ذِكْرُ مَنْ مَعِيَ وَذِكْرُ مَنْ قَبْل۪يۜ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَۙ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ (٢٤)

24. Yoksa onlar, Allah’tan başka ilahlar mı edindiler? Ey Resûlüm! De ki: ″Öyleyse getirin delilinizi. İşte benimle beraber olanların kitabı ve benden öncekilerin kitabı (bunların hepsi tevhidi emrediyor). Bilakis onların çoğu hakkı bilmezler ve ondan yüz çevirirler.

وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا نُوح۪ٓي اِلَيْهِ اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنَا فَاعْبُدُونِ (٢٥)

25. Ey Resûlüm! Senden evvel hiçbir Peygamber göndermedik ki ona, ″Şüphesiz ki, Benden başka ilah yoktur, o halde ancak Bana ibâdet edin″ diye

vahyetmeyelim.

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُۜ بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَۙ (٢٦) لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِاَمْرِهٖ يَعْمَلُونَ (٢٧) يَعْلَمُ (
مَا بَيْنَ اَيْدٖيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَۙ اِلَّا لِمَنِ ارْتَضٰى وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهٖ مُشْفِقُونَ (٢٨) وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ اِنّٖيٓ
٢٩) اِلٰهٌ مِنْ دُونِهٖ فَذٰلِكَ نَجْزٖيهِ جَهَنَّمَۜ كَذٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمٖينَ۟)

26-29. Ve bâzıları: ″Rahmân, çocuk edindi″ dediler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Bilakis onlar (melekler), ikram olunmuş kullardır.* Onlar, O’nun sözünün önüne geçmezler ve onlar, ancak O’nun emriyle hareket ederler.* Allah’u Teâlâ, onların yaptıklarını ve yapacaklarını bilir. Onlar, ancak Allah’ın râzı olduğu kimse için şefaat (yardım) ederler. Onlar, O’nun azamet ve heybetinden korkarlar.* Ve onlardan biri: ″Ben, Allah’tan başka bir ilahım!″ derse, onu Cehennem ile cezâlandırırız. Zâlimleri de işte böyle cezâlandırırız.

İzah: Müşrikler: ″Melekler, Allah’ın kızlarıdır″[1] şeklindeki sözleriyle ″Rahmân, çocuk edindi″ demişler ve Allah’a karşı büyük bir iftirada bulunmuşlardır. Halbuki Allah’u Teâlâ, onların bu iftiralarından uzaktır.

Yine Âyet-i Kerîme’de, meleklerin, ancak Allah’ın râzı olduğu kimseler için şefaat edecekleri, yani yardım edecekleri beyan edilmektedir. Bu şefaat, meleklerin dünyâda iken Mü’minlere yaptıkları yardımları söylemektedir. Çünkü mahşerde Müslümanlardan günahkâr olan kimselere şefaat edilir. Allah’ın râzı olduğu kimselerin ise, zâten şefaat edilmeye ihtiyacı yoktur. Bu sebeple meleklerin, Mü’minlere şefaati; Mü’minlerin kâfirlerle yapmış oldukları savaşlarda Mü’minlere yardım etmeleri ve Mü’minler için Allah’tan bağışlanmalırını dilemeleri gibi hususlardır.

Nitekim meleklerin, savaşlarda Mü’minlere yardım ettiğine dair Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 124-125’te Allah’u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

Ey Habîbim! Hani (Bedir’de) sen Mü’minlere: ″Rabbinizin üç bin melek ile size imdadı kifâyet etmez mi?″ diyordun.* Evet, kifâyet eder. Kâfirlerin aniden hücum ettikleri sırada, sabrederek sebat eder ve Allah’tan korkarsanız, Allah’u Teâlâ size alâmetli beş bin melek ile imdat eder.

Bu husus İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle geçmektedir:

وَكَانَتْ سِيمَاءُ الْمَلائِكَةِ يَوْمَ بَدْرٍ عَمَائِمُ سُودٍ وَيَوْمَ أحَدٍ عَمَائِمُ حُمْرٍ (طب وابن مردوية والديلمى عن ابن عباس)

"Meleklerin Bedir'de nişanları siyah sarık, Uhud'da ise kırmızı sarıktı."[2]

Meleklerin, Mü'minler için Allah'tan bağışlanmalırını dilemeleri hakkında Sûre-i Mü'min, Âyet 7-9'da Allah'u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

Arş'ı taşıyanlar ve onun etrafında bulunan melekler, Rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na îman ederler ve Mü'minler için bağışlanma dileyerek şöyle derler: "Ey Rabbimiz! Senin Rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. Tevbe edip yoluna tâbi olanları bağışla ve onları Cehennem azâbından koru.* Ey Rabbimiz! Onları da, onların babalarından, zevcelerinden ve zürriyetlerinden sâlih olanları da kendilerine vaad ettiğin Adn Cennetlerine dâhil et. Şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin.* Bir de onları kötülüklerden koru. O gün kimi kötülüklerden korur isen, ona şüphesiz ki rahmet etmiş olursun. İşte büyük kurtuluş budur."

Meleklerin, Mü'minler için Allah'tan bağışlanmalarını dilemeleri hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مِلَاكِ هَذَا الْاَمْرَ الَّذِى تُصِيبُ بِهِ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ! عَلَيْكَ بِمَجَالِسَةِ أَهْلِ الذِّكْرِ وَاِذَا خَلَوْتَ فَحَرَّكَ لِسَانَكَ مَا اسْتَطَعْتَ بِذِكْرِ اللّٰهِ وَأَحَبَّ فِى اللّٰهِ وَأَبْغَضَ فِى اللّٰهِ يَا أَبَا رَزِّينَ! هَلْ شَعَرْتَ أَنَّ الرَّجُلَ اِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ زَائِرًا أَخَاهُ شَيَّعَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ كُلُّهُمْ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ وَيَقُولُونَ: رَبَّنَا وَصَلَ فِيكَ فَصِلْهُ فَاِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُعْمِلَ جَسَدَكَ فِى ذَلِكَ فَافْعَلْ. (هب حل وابن عساكر عن ابى درين وفيه عثمان بن عطا وابو حاتم عن ابى رزين)

"Haberin olsun ki, sana dünyâ ve âhiret saadetini elde edecek bir şeyin başını öğretiyorum. Sana şunları söylerim: Zikrullah meclislerine devam et. Issızda kaldığın zaman gücün yettiği kadar dilini, Allah'ın zikrine hareket ettir. Sevdiklerini sırf Allah için sev, buğzettiklerine de sırf Allah için buğzet. Ey Ebû Rezzin! Kişi evinden Müslüman kardeşini ziyaret etmek için çıktığı zaman, onu yetmiş bin melek uğurlar ve onun için Allah'u Teâlâ'dan bağışlanmasını dilerler ve derler ki: "Ey Rabbimiz! Senin için ziyarette bulundu, Sen de onu yalnız bırakma, mükâfatını ver." İşte (Ey Ebû Rezzin!) sen de bunları yapabilirsen yap."[3]

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Menâkib 80.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s 338/7.

[3] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 8734; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 166/4.

(اَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا اَنَّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ اَفَلَا يُؤْمِنُونَ (٣٠))

30. Kâfirler bilmezler mi ki, gökler ve yer birbirine bitişik idi, bunları ayırdık ve her canlıyı sudan yarattık. Hâlâ îman etmiyorlar mı?

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Kâfirler bilmezler mi ki, gökler ve yer birbirine bitişik idi, bunları ayırdık″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'nın şöyle dediği nakledilmiştir:

- Bu ifadeden maksat, gökle yer birbirlerine yapışık idiler. Allah'u Teâlâ bunları birbirlerinden hava ile ayırdı. Gök yukarı kalktı yer aşağıda kaldı, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Her canlıyı sudan yarattık″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي إِذَا رَأَيْتُكَ طَابَتْ نَفْسِي وَقَرَّتْ عَيْنِي فَأَنْبِئْنِي عَنْ كُلِّ شَيْءٍ فَقَالَ كُلُّ شَيْءٍ خُلِقَ مِنْ مَاءٍ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَنْبِئْنِي عَنْ أَمْرٍ إِذَا أَخَذْتُ بِهِ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ قَالَ أَفْشِ السَّلَامَ وَأَطْعِمْ الطَّعَامَ وَصِلْ الْأَرْحَامَ وَقُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ ثُمَّ ادْخُلْ الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ (حم عن ابى هريرة)

″Yâ Resûlallah! Ben seni gördüğüm zaman gönlüm hoş, gözüm aydın oluyor. Bana her şeyden haber ver″ dedim. ″Her şey sudan yaratıldı″ buyurdu. ″Bana öyle bir işten haber ver ki, onu yaptığım zaman Cennete gireyim″ dedim. Buyurdu ki: ″Selâmı yay, yemek yedir, sıla-i rahim'de bulun, insanlar uykudayken geceleyin kalk ibâdetle ihyâ et, sonra da selâmetle Cennete gir.″[1]

Bu husus Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

″Yâ Resûlullah! Bize ne oluyor ki, senin huzurunda olduğumuz vakit kalplerimiz yumuşuyor, dünyâdan el çekiyor ve âhiret ehlinden oluyoruz. Fakat huzurundan çıkıp da ailelerimiz arasına karıştığımız ve çocuklarımızın kokusunu aldığımız zaman kendimizi değişmiş buluyoruz.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

″Siz benim yanımdan çıktığınız vakit, benim yanımdaki hâliniz üzere olmuş olsaydınız, melekler sizi evlerinizde ziyaret ederdi. Eğer sizler hiç günah işlememiş olsanız, Allah'u Teâlâ günah işleyen ve onların günahını affedeceği bir toplum yaratırdı.″

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu diyor ki:

″Yâ Resûlallah! dedim. Yaratılanlar neden yaratılmıştır?″ ″Sudan″ buyurdu. ″Cennetin binâsı neden yapılmıştır?″ diye sordum. Buyurdu ki:

لَبِنَةٌ مِنْ فِضَّةٍ وَلَبِنَةٌ مِنْ ذَهَبٍ وَمِلَاطُهَا الْمِسْكُ الْأَذْفَرُ وَحَصْبَاؤُهَا اللُّؤْلُؤُ وَالْيَاقُوتُ وَتُرْبَتُهَا الزَّعْفَرَانُ مَنْ دَخَلَهَا يَنْعَمُ لَا يَبْأَسُ وَيَخْلُدُ لَا يَمُوتُ لَا تَبْلَى ثِيَابُهُمْ وَلَا يَفْنَى شَبَابُهُمْ ثُمَّ قَالَ ثَلَاثَةٌ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُمْ الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَالصَّائِمُ حِينَ يُفْطِرُ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ يَرْفَعُهَا فَوْقَ الْغَمَامِ وَتُفَتَّحُ لَهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَيَقُولُ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ وَعِزَّتِي لَأَنْصُرَنَّكِ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ (ت عن ابى هريرة)

″Bir kerpici gümüşten, bir kerpici altından, harcı keskin kokulu misk, çakılları inci ve yakut, toprağı za'feran'dır.Oraya girenler refah bulur, sıkıntı çekmezler, ebedî olurlar. Giysileri eskimez, gençlikleri bitmez. Sonra sözüne şöyle devam etti: Üç kişi var ki duâları çevrilmez. Âdil hükümdar, iftar edildiğinde oruçlu, bir de mazlum. Allah, mazlumun duâsınıbulutların üstüne kaldırır ve göklerin kapısını ona açar. Rabb Teâlâ: ″Bir müddet sonra bile olsa, izzetim hakkı için sana mutlaka yardım edeceğim″ buyurmuştur.″[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7591, 9996; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 2.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 2.

وَجَعَلْنَا فِي الْاَرْضِ رَوَاسِيَ اَنْ تَم۪يدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا ف۪يهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ (٣١) وَجَعَلْنَا السَّمَٓاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًاۚ وَهُمْ عَنْ اٰيَاتِهَا مُعْرِضُونَ (٣٢) وَهُوَ الَّذ۪ي خَلَقَ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَۜ كُلٌّ ف۪ي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ (٣٣)

31-33. İnsanları sarsmasın diye yeryüzüne sâbit dağlar koyduk ve orada geniş yollar açtık. Tâ ki, onlar maksatlarına erişebilsinler.* Semâyı da korunmuş bir tavan yaptık. Halbuki kâfirler, bundaki (Allah'ın varlığını gösteren) delilleri tefekkürden yüz çevirirler.* Geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı yaratan O'dur. Her biri belli bir yörüngede yüzmektedir.

İzah: Bu âyetlerde, dünyânın yaratılma safhasından bahsetmektedir. Yine Âyet-i

Kerîme’de: ″Semâyı da korunmuş bir tavan yaptık″ diye buyrulmaktadır. Bu ifâdeden maksat da dünyâyı çepeçevre saran ve içinde çeşitli gazların bulunduğu atmosfer tabakasıdır. Bu atmosfer tabakası, güneşten gelen zararlı ışınları süzer.Dünyâmızın aşırı ısınmasını ve soğumasını engeller. Ayrıca uzaydan düşen gök taşlarını parçalayarak, dünyâdaki hayata zarar vermemesi için Allah’u Teâlâ’nın yapmış olduğu ve gözle görülmeyen bir koruyucu kalkan görevi görür. Bu da Allah’ın kudretinin delillerindendir.

Kur’ân’da anlatılan birçok mûcizeden biri de budur. Çünkü Kur’ân’ın indiği dönemde, insanların, dünyânın şeklini, dönmesini, ay ve güneşin evrelerini ve atmosferdeki bu muhteşem hâdiseyi bilmelerine imkân yoktu.

وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَۜ اَفَائِنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ (٣٤) كُلُّ نَفْسٍ ذَٓائِقَةُ الْمَوْتِۜ وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةًۜ وَاِلَيْنَا تُرْجَعُونَ (٣٥)

34-35. Ey Resûlüm! Senden evvel de hiçbir beşeri ebedî kılmadık. Sen ölürsen, sanki onlar bâki mi kalacaklar?* Her nefis, ölümü tatacaktır. Biz sizi, hayır ve şer ile imtihan ederiz. Ve Bize döndürüleceksiniz.

İzah: Sûre-i Enbiyâ, Âyet 34 ile ilgili olarak Hz. Âişe annemizden şu hâdise anlatılmıştır:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem vefât ettiği zaman, Hz. Ebû Bekir yanına girip alnından öptü ve ″Ah Peygamberim! Ah dostum! Ah arkadaşım!″ demeye başladı. Sonrasında: ″Ey Resûlüm! Senden evvel de hiçbir beşeri ebedî kılmadık. Sen ölürsen, sanki onlar bâki mi kalacaklar″[1] ile ″Ey Resûlüm! Şüphesiz sen de öleceksin, onlar da elbette ölecekler″[2] diye geçen âyetleri okudu.[3]

Âyet-i Kerîme’de: ″Biz sizi, hayır ve şer ile imtihan ederiz″ diye buyrulmaktadır: Yani, Biz onları sıkıntı, hastalık, fakirlik gibi kötülüklerle ve bolluk, sıhhat, zenginlik gibi iyiliklerle imtihan ederiz, demektir.

[1] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 34.

[2] Sûre-i Zümer, Âyet 30.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 10, s. 301.

وَاِذَا رَاٰكَ الَّذٖينَ كَفَرُوا اِنْ يَتَّخِذُونَكَ اِلَّا هُزُوًاۜ اَهٰذَا الَّذٖي يَذْكُرُ اٰلِهَتَكُمْۚ وَهُمْ بِذِكْرِ الرَّحْمٰنِ هُمْ كَافِرُونَ (٣٦)

36. Ey Habîbim! Kâfirler seni gördükleri zaman, seni alaya almaktan başka bir şey yapmazlar. Birbirlerine: ″İlahlarınıza hakaret eden bu mudur?″ derler. Halbuki onlar, Rahmân zikredilince onu inkâr edenlerdir.

خُلِقَ الْاِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍۜ سَاُر۪يكُمْ اٰيَات۪ي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ (٣٧) وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ (
(٣٨) لَوْ يَعْلَمُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا ح۪ينَ لَا يَكُفُّونَ عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ (٣٩) بَلْ
تَأْت۪يهِمْ بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَط۪يعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ (٤٠)

37-40. İnsan, gâyet aceleci yaratılmıştır. Yakında size (azâba dair) alâmetlerimi göstereceğim. Şimdi acele etmeyin.* Onlar: ″Sözünüzde doğru iseniz, bu vaad ne zamandır?″ derler.* O kâfirler, yüzlerinden ve sırtlarından saran ateşi savamayacakları ve yardım da göremeyecekleri o zamanı keşke bilselerdi!* Bilakis azap onlara ansızın gelir de kendilerini şaşkına çevirir. Artık o azâbı, ne geri çevirmeye güçleri yetecek, ne de kendilerine mühlet verilecektir.

وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذ۪ينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِه۪ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ (٤١)

41. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, senden önceki Peygamberler de alaya alındılar. Ama onlarla alay edenleri, o alay ettikleri azap yakalayıp kuşatıverdi.

قُلْ مَنْ يَكْلَؤُ۬كُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمٰنِۜ بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُعْرِضُونَ (٤٢) اَمْ لَهُمْ اٰلِهَةٌ تَمْنَعُهُمْ مِنْ (
دُونِنَاۜ لَا يَسْتَط۪يعُونَ نَصْرَ اَنْفُسِهِمْ وَلَا هُمْ مِنَّا يُصْحَبُونَ (٤٣) بَلْ مَتَّعْنَا هٰٓؤُ۬لَٓاءِ وَاٰبَٓاءَهُمْ حَتّٰى طَالَ عَلَيْهِمُ
الْعُمُرُۜ اَفَلَا يَرَوْنَ اَنَّا نَاْتِي الْاَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ اَطْرَافِهَاۜ اَفَهُمُ الْغَالِبُونَ (٤٤)

42-44. Ey Resûlüm! De ki: ″Rahmân’ın azâbından gece gündüz sizi kim muhafaza edebilir?″ Fakat onlar, Rablerinin zikrinden yüz çevirirler.* Yoksa Bizden başka, azâbımızı onlardan menedecek ilahlar mı vardır? Onların ilah edindikleri şeyler, ne kendilerine yardıma güç yetirebilirler, ne de bizim tarafımızdan yardım görürler.* Bilakis Biz, onlara ve babalarına (istidrâcen) nîmetler verdik. Hattâ ömürleri uzadı. O kâfirler, görmüyorlar mı ki, Biz yurtlarına varıp o yurdu etrafından (Müslümanların zaferiyle) eksiltiyoruz. O halde gâlip olanlar onlar mı?

İzah: Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerde geçen ″Zikir″ kelimesi, kullanıldığı yere göre farklı mânâlar içerir. Zikir, lügatta bir şeyi söylemek, yâd etmek, hatırlamak gibi anlamlara gelir. Kavram olarak ise, kullanıldığı yere göre; Zikrullah, Namaz, Kur’ân, nasihat ve öğüt gibi anlamlara gelir. Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Fakat onlar, Rablerinin zikrinden yüz çevirirler″ diye

buyrulmaktadır. Buradaki maksat da müşriklerin, Allah'u Teâlâ'nın birliğini ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğini kabul etmeyerek Kur'ân'dan yüz çevirmeleridir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 152 ve izahına bakınız.

(قُلْ اِنَّمَٓا اُنْذِرُكُمْ بِالْوَحْيِۘ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَٓاءَ اِذَا مَا يُنْذَرُونَ (٤٥) وَلَئِنْ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَٓا اِنَّا كُنَّا ظَالِم۪ينَ (٤٦))

45-46. Ey Resûlüm! De ki: "Ben sizi ancak vahiy ile uyarıyorum. Fakat sağır olanlar, uyarıldıkları vakit dâveti işitmezler."* Yemin olsun ki, onlara Rabbinin azâbından az bir şey isâbet etse, "Eyvah bize! Şüphesiz ki, biz zâlimler idik" derler.

(وَنَضَعُ الْمَوَاز۪ينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـٔاًۜ وَاِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ اَتَيْنَا بِهَاۜ وَكَفٰى بِنَا حَاسِب۪ينَ (٤٧))

47. Mahşer gününde adâlet terazileri koyarız. Hiç kimseye zerre kadar haksızlık edilmez. Amel, bir hardal tanesi ağırlığında olsa bile, onu da hazır eder ve tartarız. Hesap gören olarak Biz yeteriz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak nakledilen Hadis-i Şerif'te, Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle anlatmaktadır:

أَنَّ رَجُلًا قَعَدَ بَيْنَ يَدَيْ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّ لِي مَمْلُوكِينَ يُكَذِّبُونَنِي وَيَخُونُونَنِي وَيَعْصُونَنِي وَأَشْتُمُهُمْ وَأَضْرِبُهُمْ فَكَيْفَ أَنَا مِنْهُمْ قَالَ يُحْسَبُ مَا خَانُوكَ وَعَصَوْكَ وَكَذَّبُوكَ وَعِقَابُكَ إِيَّاهُمْ فَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ بِقَدْرِ ذُنُوبِهِمْ كَانَ كَفَافًا لَا لَكَ وَلَا عَلَيْكَ وَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ دُونَ ذُنُوبِهِمْ كَانَ فَضْلًا لَكَ وَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ فَوْقَ ذُنُوبِهِمْ اقْتُصَّ لَهُمْ مِنْكَ الْفَضْلُ قَالَ فَتَنَحَّى الرَّجُلُ فَجَعَلَ يَبْكِي وَيَهْتِفُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا تَقْرَأُ كِتَابَ اللّٰهِ {وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ} الْآيَةَ فَقَالَ الرَّجُلُ وَاللّٰهِ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا أَجِدُ لِي وَلِهَؤُلَاءِ شَيْئًا خَيْرًا مِنْ مُفَارَقَتِهِمْ أُشْهِدُكُمْ أَنَّهُمْ أَحْرَارٌ كُلُّهُمْ (ت عن عائشة)

Adamın biri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna oturdu ve "Yâ Resûlallah! Benim kölelerim var, bana yalan söylüyorlar, hıyanetlik edip emirlerime karşı geliyorlar. Ben de onlara sövüyor ve dayak atıyorum. Bunlar yüzünden benim hâlim ne olacaktır?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Sana ne kadar hıyânet ettikleri, emirlerine ne kadar karşı geldikleri ve sana ne kadar yalan söyledikleri ile senin onlara verdiğin cezâ hesap edilecektir. Şâyet senin onlara verdiğin cezâ, onların suçları kadar ise, başa

baş gelecektir. Ne alacağın ne de vereceğin vardır. Eğer onlara verdiğin cezâ suçlarının altında ise, senin için üstünlük olacaktır. Eğer onlara verdiğin cezâ suçlarının üstünde ise, fazlası onlar için senden kısas olarak alınacaktır." Bunun üzerine adam bir kenara çekilerek hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona şöyle buyurdu:

- Allah'ın kitabını okumuyor musun? "Mahşer gününde adâlet terazileri koyarız. Hiç kimseye zerre kadar haksızlık edilmez. Amel, bir hardal tânesi ağırlığında olsa bile, onu da hazır eder ve tartarız. Hesap gören olarak Biz yeteriz"[1] diye geçiyor. Bunun üzerine adam dedi ki: "Vallâhi! Yâ Resûlallah! Benim için de onlar için de, kendilerinden ayrılmaktan daha hayırlı bir şey göremiyorum. Şâhit olun ki, onların hepsini azat ettim."[2]

[1] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 47.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 22.

(وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسٰى وَهٰرُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَٓاءً وَذِكْرًا لِلْمُتَّق۪ينَۙ (٤٨) اَلَّذ۪ينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ (٤٩))

48-49. Yemin olsun ki Biz, Mûsâ'ya ve Hârun'a, hakkı bâtıldan ayıran, takvâ sahipleri için bir nûr ve öğüt olan Tevrat'ı verdik.* O takvâ sahipleri ki, görmedikleri halde Rablerinden çok korkarlar ve kıyâmet gününden titrerler.

İzah: Dünyâ hayatında Allah'tan korkanlarla ilgili Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: وَعِزَّتِي لَا أَجْمَعُ عَلَى عَبْدِي خَوْفَيْنِ وَلَا أَجْمَعُ لَهُ أَمْنَيْنَ؛ فَمَنْ خَافَنِي فِي الدُّنْيَا أَمَّنْتُهُ فِي الْاٰخِرَةِ.(الحكيم الترمذي في نوادر الأصول عن الحسن)

Allah'u Teâlâ buyurdu ki: "İzzetime yemin olsun ki, kuluma iki korkuyu yaşatmam. Aynı şekilde iki güveni de yaşatmam. Bunun için dünyâda iken Benden korkan kişiyi, âhirette güven içinde kılarım."[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 10, s. 310.

(وَهٰذَا ذِكْرٌ مُبَارَكٌ اَنْزَلْنَاهُۜ اَفَاَنْتُمْ لَهُ مُنْكِرُونَ۟ (٥٠))

50. İşte bu Kur'ân da, mübârek bir kitaptır. Onu Biz indirdik. Şimdi onu inkâr mı

ediyorsunuz?

وَلَقَدْ اٰتَيْنَٓا اِبْرٰهٖيمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهٖ عَالِمٖينَۚ (٥١) اِذْ قَالَ لِاَبٖيهِ وَقَوْمِهٖ مَا هٰذِهِ التَّمَاثٖيلُ الَّتٖٓي اَنْتُمْ لَهَا (
))عَاكِفُونَ (٥٢) قَالُوا وَجَدْنَٓا اٰبَٓاءَنَا لَهَا عَابِدٖينَ (٥٣) قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ اَنْتُمْ وَاٰبَٓاؤُكُمْ فٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ (٥٤

51-54. Yemin olsun ki Biz, evvelce İbrâhim’e de rüşd ve hidâyet verdik. Verdiğimiz şeylerin ehli olduğunu biliyorduk.* Ey Resûlüm! İbrâhim’in, babasına (Âzer’e) ve kavmine: ″Sizin ibâdet ettiğiniz bu putlar nedir?″ dediği vakti zikret.* Onlar: ″Biz babalarımızı bunlara ibâdet eder gördük″ dediler.* İbrâhim de onlara: ″Yemin olsun ki, siz de babalarınız da apaçık dalâlet içindesiniz″ dedi.

İzah: Âzer hakkında geniş bilgi için Sûre-i En’âm, Âyet 74 ve izahına bakınız.

قَالُوا اَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ اَمْ اَنْتَ مِنَ اللَّاعِبٖينَ (٥٥) قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ الَّذٖي فَطَرَهُنَّۘ وَاَنَا۬ (
عَلٰى ذٰلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدٖينَ (٥٦) وَتَاللّٰهِ لَاَكٖيدَنَّ اَصْنَامَكُمْ بَعْدَ اَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرٖينَ (٥٧) فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا اِلَّا
))كَبٖيرًا لَهُمْ لَعَلَّهُمْ اِلَيْهِ يَرْجِعُونَ (٥٨

55-58. Onlar: ″Bize bir hak ve hakikatle mi geldin, yoksa bizimle oynuyor musun?″ dediler.* İbrâhim şöyle dedi: ″Hayır, sizin Rabbiniz, göklerin ve yerin Rabbidir ki, onları yaratmıştır ve ben de buna şâhitlik edenlerdenim.* Tallâhi! Siz dönüp gittikten sonra putlarınıza mutlaka bir tuzak kuracağım.″* Nihâyet İbrâhim, bütün putları paramçarça etti. Ancak içlerinden büyüğünü sağlam bıraktı, belki ona müracaat ederler diye.

قَالُوا مَنْ فَعَلَ هٰذَا بِاٰلِهَتِنَٓا اِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمٖينَ (٥٩) قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ اِبْرٰهٖيمُۜ (٦٠) قَالُوا فَأْتُوا (
بِهٖ عَلٰٓى اَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ (٦١) قَالُوا ءَاَنْتَ فَعَلْتَ هٰذَا بِاٰلِهَتِنَا يَٓا اِبْرٰهٖيمُۜ (٦٢) قَالَ بَلْ فَعَلَهُۗ
))كَبٖيرُهُمْ هٰذَا فَسْـَٔلُوهُمْ اِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ (٦٣

59-63. Kavmi döndükten sonra: ″İlahlarımızı kim kırdı? Onu yapan muhakkak zâlimdir″ dediler.* Onlardan bir kısmı: ″İbrâhim isminde bir gencin onlara hakaret ettiğini işittik″ dediler.* Bir kısmı da: ″O halde haydi, onu insanların gözünün önüne getirin ki, hakkında şâhitlik etsinler″ dediler.* (Getirdiler ve ona): ″Ey İbrâhim! İlahlarımıza bu işi sen mi yaptın?″ dediler.* İbrâhim: ″Bilakis bu işi yapan onların büyüğüdür. Eğer söz söylemeye kâdir iseler, onlardan sorun″ dedi.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm bir gün herkes sahraya çıktığını gördü. O gün

onların bayram günleri idi. Putların yanındaki nöbetçi de o an için orada yoktu. İbrâhim Aleyhisselâm eline bir balta alarak içlerinden büyük olan hâriç diğer putların tamamının kafalarını kırıp parçaladı. Elindeki baltayı da o sağlam bıraktığı büyük putun boynuna astı. Putların kırıldığını görenler, şaşkınlık içinde bağırdı. Bunun üzerine bütün halk orada toplandı. İbrâhim Aleyhisselâm'ın putlara karşı olduğunu bildikleri için, putlara bu işi yapanın o olduğunu düşünerek onu çağırdılar ve ″Putları kıran sen misin?″ dediler. İbrâhim Aleyhisselâm da: ″Ben yapmadım, siz bu işi kimin yaptığını boynunda balta asılı olan puta sorun, bu işi yapsa yapsa o yapmıştır″ dedi. Bunun üzerine onlar, cevap veremeyerek âciz kaldılar ve ″Sen bunların konuşamayacağını bilmiyor musun?″ dediler. İbrâhim Aleyhisselâm da: ″Konuşmaktan âciz olan ve kendi ellenizle yaptığınız putlara mı tapıyorsunuz? Bunları bırakın bir tek olan Benim Rabbime Îman edin″ dedi. Bu olay karşısında âciz kalan Nemrut ve adamları, İbrâhim Aleyhisselâm'ı cezâlandırmaya karar verdiler; onu bir kuyuya attılar ve üzerinide saman doldurarak yaktılar. Cebrâil Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm'ı o kuyudan çıkardı. İbrâhim Aleyhisselâm Nemrud ile mücâdele etmeye yine devam etti. Nemrut, bunun üzerine adamlarına, onun böyle ufak bir ateşle ölmeyeceğini söyleyerek şehrin dışına çok büyük bir ateş yakmalarını emretti. Onlar da dört ay boyunca o meydana odun çekerek büyük bir ateş yaktılar ve mancılıkla İbrâhim Aleyhisselâm'ı o ateşe attılar.

Âyette geçtiği üzere İbrâhim Aleyhisselâm'ın yalan söylemesi ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمْ يَكْذِبْ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَام فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا فِي ثَلَاثٍ قَوْلِهِ {إِنِّي سَقِيمٌ} وَلَمْ يَكُنْ سَقِيمًا وَقَوْلُهُ لِسَارَّةَ أُخْتِي وَقَوْلِهِ {بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا} (ت عن ابى هريرة)

İbrâhim Aleyhisselâm, üç şey hâriç hiçbir şey hakkında yalan söylememiştir. Bunlar: Hasta olmadığı halde, ″Şüphesiz ben hastayım″[1] sözü, eşi Sâra için, ″Hemşiremdir (kız kardeşimdir)″ demesi ve ″Bilakis bu işi yapan onların büyüğüdür″[2] demesidir.″[3]

Sûre-i Enbiyâ, Âyet 69'un izahında İbrâhim Aleyhisselâm'ın ateşe atılması İbrâhim Aleyhisselâm'ın, zevcesi Hz. Sâra'ya, ″Hemşirem″ diye söylemesinin nedeni geniş olarak anlatılmaktadır.

[1] Sûre-i Saffat, Âyet 89.

[2] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 63.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 22; Ayrıca bakınız: Sahih-i Müslim, Fedâil 41 (154 Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 16.

(فَرَجَعُوا اِلٰى اَنْفُسِهِمْ فَقَالُوا اِنَّكُمْ اَنْتُمُ الظَّالِمُونَۙ (٦٤)

64. Onlar, düşündüler ve bir kısmı diğerlerine: ″Asıl zâlim olanlar sizsiniz siz″ dediler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Asıl zâlim olanlar sizsiniz siz″ diye geçen ifadeden maksat, zâlim olan, İbrâhim değil, söz söylemeye ve bir zarar ve menfaate kâdir olmayan şeylere ibâdet eden sizlersiniz, demektir.

(ثُمَّ نُكِسُوا عَلٰى رُؤُ۫سِهِمْۚ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هٰٓؤُ۬لَٓاءِ يَنْطِقُونَ (٦٥) قَالَ اَفَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْـًٔا وَلَا يَضُرُّكُمْۜ (٦٦) اُفٍّ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ (٦٧)

65-67. Sonra yine eski inanç ve tartışmalarına döndüler ve yemin ederek, ″Ey İbrâhim! Onların söz söylemeye muktedir olmadıklarını sen de bilirsin!″ dediler.* İbrâhim: ″Allah'ı bırakıp da size hiçbir fayda ve zarar vermeyen şeylere mi ibâdet ediyorsunuz?* Size ve Allah'tan başka ibâdet ettiğiniz şeylere yuh olsun! Hâlâ aklınızı kullanmıyacak mısınız?″ dedi.

(قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانْصُرُوا اٰلِهَتَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ فَاعِلٖينَ (٦٨) قُلْنَا يَا نَارُ كُونٖي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلٰٓى اِبْرٰهٖيمَۙ (٦٩)

68-69. Kavmi: ″Eğer bir şey yapacaksanız, onu yakın da ilahlarınıza yardım edin ″ dediler.* Biz de, ″Ey ateş! İbrâhim için soğuk ve selâmet ol″ dedik.

İzah: Rivâyete göre; İbrâhim Aleyhisselâm mancınıkla ateşe atılacaktı. İbrâhim Aleyhisselâm'ı mancınığın içine koydular. Atmak için ne kadar uğraştılarsa atamadılar. Çünkü Cebrâil Aleyhisselâm, mancınığın İbrâhim Aleyhisselâm'dan olan tarafına çöküyordu. Bu yüzden onu atamıyorlardı. İblis, orada seyredenlerle beraber seyrediyordu. İblis, Cebrâil Aleyhisselâm'ı gördüğü için kâfirlerin mancınıkla İbrâhim Aleyhisselâm'ı hiçbir şekilde fırlatamayacaklarını anladı. İbrâhim Aleyhisselâm'ın, ateşe atılması için kesinlikle Cebrâil Aleyhisselâm'ın oradan gitmesi lâzımdı. İblis, ihtiyar sûretinde gelip çok bilgin ve tecrübeli olduğunu söyleyerek, ″Bunu atabilmenin bir tek çaresi var″ dedi. Nemrud, şaşkın vaziyette idi. Çünkü ne kadar uğraştılarsa da atamıyorlardı. En son İblis'in dediğini yapmak mecburiyetinde kaldılar. İblis'in dediği ise en son

çareydi. Hiç kimsenin yapamayacağı bir şeydi. İblis: ″Sizin onu atabilmeniz için bu mancınık direğinin dibinde, açıkta alenen bir kızla bir oğlanın zinâ etmesi lâzım. Ancak o zaman atabilirsiniz″ dedi. Çünkü zinâ edilen yerde melâikenin duramayacağını İblis çok iyi biliyordu. Bu zinâ işini hiç kimse yapmak istemedi. Nemrud bunu yapacaklara çok büyük bahşiş vereceğini söyledi. Bunun üzerine iki kişi çıktı. Bunlar: ″Biz bu bahşişi almak için yaparız″ dediler. İkisi, bacı kardeşti. Onlar alenen zinâ yapınca, Cebrâil Aleyhisselâm duramadı, kaçtı. İbrâhim Aleyhisselâm'ı ondan sonra attılar. İbrâhim Aleyhisselâm mancınıkla atılıp havada giderken Cebrâil Aleyhisselâm geldi: ″Yâ İbrâhim! Seni kurtarayım mı?″ dedi. İbrâhim Aleyhisselâm: ″Rabbim bilir, kurtar derse kurtar″ dedi. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm: ″Yâ Rabbi! Kurtarayım mı?″ dedi. Allah'u Teâlâ da: ″İbrâhim'e sor, kurtar derse kurtar″ dedi. Cebrâil Aleyhisselâm tekrar İbrâhim Aleyhisselâm'a: ″Allah'u Teâlâ; İbrâhim kurtar derse kurtar, diyor sen ne diyorsun?″ dedi. İbrâhim Aleyhisselâm tekrar: ″Rabbim bilir″ dedi. Bir rivâyete göre üç sefer, bir rivâyete göre yedi sefer Cebrâil Aleyhisselâm, kurtarmak için ısrar etti. İbrâhim Aleyhisselâm her defasında: ″Rabbim bilir″ dedi.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(آخِرُ مَا تَكَلَّمَ بِهِ إِبْرَاهِيمُ حِينَ أُلْقِيَ فِي النَّارِ حَسْبِيَ اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ) خط كر عن ابى مسعود

İbrâhim ateşe atıldığı zaman, en son sözü şu olmuştur: ″Hasbiyallâhu ve ni'mel vekîl (Bana Allah yeter, o ne güzel vekildir).″[1]

Bunun üzerine Allah'u Teâlâ: ″Ey ateş! İbrâhim için soğuk ve selâmet ol″[2] diye buyurdu. Eğer Allah'u Teâlâ ″Soğuk ol″ dese, ″Selâmet ol″ demese idi, İbrâhim Aleyhisselâm donarak ölürdü. ″Selâmet ol″ deyince İbrâhim Aleyhisselâm'ın düştüğü alanı gül bahçesine döndürdü. Nitekim bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Eğer Allah'u Teâlâ: ″Ey ateş! İbrâhim için soğuk ol″ dedikten sonra ″Selâmet ol″ ifadesini ilave etmemiş olsaydı, Hz. İbrâhim soğuktan donardı.[3]

Bu olay üzerine Nemrud'un veya baş vezirinin kızı olan Sâra vâlidemiz İbrâhim Aleyhisselâm'a: ″Yâ İbrâhim! Ben sana îman ettim″ diye çağırdı. İbrâhim Aleyhisselâm da: ″Eğer bana îman ettiysen, bulunduğun yerden aşağı atla ve korkma″ dedi. Ateş o kadar geniş bir alana yayılmıştı ki, sarayın dibine kadar

ateşin közleri gelmişti. Sâra vâlidemiz, surlardan o ateşin üzerine doğru atladı. Ateş onu da yakmadı ve ateşin içinde yürüyerek, İbrâhim Aleyhisselâm’ın olduğu yere gitti. Böylece Sâra vâlidemiz, o muazzam şöhret, servet ve saltanatın hepsini terk edip, kendi canından vazgeçerek İbrâhim Aleyhisselâm’ın sözü üzerine, sarayın surlarından ateşin içine atlamıştır. Sâliha olan kadınlar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ فُجُورَ الْمَرْأَةِ الْفَاجِرَةِ كَفُجُورِ أَلْفِ فَاجِرٍ وَإِنَّ بِرَّ الْمَرْأَةِ الْمُؤْمِنَةِ كَعَمَلِ سَبْعِينَ صَدِّيقًا (حل عن ابن عمر

″Kötü bir kadın, Allah yanında bin kötü erkekten daha kötüdür. Sâlih olan iyi bir kadın, Allah yanında onun ameli, yetmiş tane sıddîkin ameline bedeldir.″[4]

İbrâhim Aleyhisselâm, eşi Sâra vâlidemiz ile birlikte Filistine doğru giderlerken başlarına gelen bir hâdise, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından şöyle anlatılmaktadır:

لَمْ يَكْذِبْ إِبْرَاهِيمُ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَام قَطُّ إِلَّا ثَلَاثَ كَذَبَاتٍ ثِنْتَيْنِ فِي ذَاتِ اللّٰهِ قَوْلُهُ {إِنِّي سَقِيمٌ} وَقَوْلُهُ {بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا} وَوَاحِدَةٌ فِي شَأْنِ سَارَةَ فَإِنَّهُ قَدِمَ أَرْضَ جَبَّارٍ وَمَعَهُ سَارَةُ وَكَانَتْ أَحْسَنَ النَّاسِ فَقَالَ لَهَا إِنَّ هَذَا الْجَبَّارَ إِنْ يَعْلَمْ أَنَّكِ امْرَأَتِي يَغْلِبْنِي عَلَيْكِ فَإِنْ سَأَلَكِ فَأَخْبِرِيهِ أَنَّكِ أُخْتِي فَإِنَّكِ أُخْتِي فِي الْإِسْلَامِ فَإِنِّي لَا أَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ مُسْلِمًا غَيْرِي وَغَيْرَكِ ... (م عن ابى هريرة)

İbrâhim Aleyhisselâm şu üçü müstesnâ aslâ yalan söylememiştir. Bu yalanlardan ikisi Allah içindi. Bunlardan birisi putperestlere: ″Şüphesiz ben hastayım″[5] demesidir. Diğeri, ″Bilakis bu işi yapan onların büyüğüdür″[6] demesidir. Biri de zevcesi Sâra hakkında söylediği sözdür. Şöyle ki:

İbrâhim Aleyhisselâm beraberinde Sâra olduğu halde, cebbâr bir hükümdarın arazisine geldi. Sâra ise insanların en güzeli idi. İbrâhim Aleyhisselâm Sâra’ya: ″Şu cebbâr hükümdar senin, benim zevcem olduğunu bilirse, senin üzerinde beni mağlup eder (seni almak için beni öldürür). Eğer senden sual ederse, benim kız kardeşim olduğunu haber ver. Sen, İslâm’da benim kız kardeşimsin. Çünkü ben, biliyorum ki bu yerde (bizim îman ettiğimiz esaslara) benden ve senden başka îman eden hiçbir Müslüman kişi yoktur″ dedi. Nihâyet İbrâhim Aleyhisselâm o zâlim hükümdarın arazisine girdiğinde, onun adamlarından biri Sâra’yı gördü. Bu adam zâlim hükümdara: ″Senin arazine, senden başka hiçbir kimseye lâyık olmayacak bir kadın geldi″ dedi.

Zâlim hükümdar, Sâra’nın getirilmesi için adam gönderdi. Akabinde de Sâra

getirildi. Bunun üzerine İbrâhim Aleyhisselâm kalkıp namaza durdu. Sâra, zâlim hükümdarın yanına girince, zâlim hükümdar elini ona uzatmaktan kendine hâkim ve sahip olamadı. Eli şiddetli bir tutuluşla tutuldu. Bunun üzerine Sâra'ya: ″Sen, Allah'tan elimi salıvermesi için duâ et, ben de sana hiçbir zarar yapmayacağım″ dedi. Sâra, onun dediği duâyı yaptı ve onun eli açıldı. O zâlim hükümdar tekrar saldırmak istedi. Bu sefer eli birinci defasından daha şiddetli bir şekilde tutuldu. Zâlim hükümdar Sâra'ya yine ilk defadaki sözlerine benzer sözler söyledi. Sâra, yine duâ etti. Eli açılınca tekrar saldırmak istedi. Bu sefer zâlimin eli ilk iki tutuluştan daha şiddetli bir şekilde tutuldu. Zâlim hükümdar, Sâra'ya dedi ki: ″Sen, Allah'tan elimi salıvermesi için duâ et. Sana bir zarar yapmayacağıma Allah şâhit olsun diye yemin etti. Sâra tekrar duâ etti ve onun eli salıverildi. Bu defa Sâra'yı getirmiş olan kimseyi çağırıp, ″Sen bana insan değil, bir şeytan getirmişsin. Bu kadını benim arazimden dışarı çıkar ve kendisine Hacer'i ver″ dedi. Müteakiben Sâra yürüyerek İbrâhim Aleyhisselâm'ın yanına döndü. İbrâhim Aleyhisselâm onu görünce ondan tarafa gitti ve kendine: ″Hâlin nasıldır, ne haber?″ diye sordu. Sâra: ″Hayırdır, Allah'u Teâlâ, fâcirin elini benden men etti ve bana bir hizmetçi hediye eyledi″ dedi.[7]

İbrâhim Aleyhisselâm, hem Müslüman olduğunu, hem de Sâra'nın kendi ailesi olduğunu saklıyordu. Müslümanım dese de, o zâlim hükümdar öldürtecek; Sâra benim karım dese de öldürtecekti. Onun için, ″Benim, kız kardeşimdir″ dedi. Âdem Aleyhisselâm'dan kardeş olduğunu, bir de din kardeşi olduğunu kalbinden hatırladı. Lisânı ile de ″Kız kardeşim″ dedi.

Bu Hadis-i Şerif'te anlatılan hâdise, Sâra vâlidemizin büyük bir kerâmetidir. O hükümdarın, Sâra vâlidemiz için verdiği câriye ise, Hacer vâlidemizdir. Sâra vâlidemizin çocuğu olmadığından,[8] İbrâhim Aleyhis-selâm'ın neslinin devam etmesi için Sâra vâlidemiz, İbrâhim Aleyhis-selâm'ın Hacer vâlidemizle evlenmesini istemiş ve böylece İbrâhim Aleyhisselâm Hacer vâlidemizle evlenmiş ve bu evlilikten İsmâil Aleyhis-selâm dünyâya gelmiştir. Sâra vâlidemiz Hacer vâlidemizin bu hâlini kıskanmıştı. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ, İbrâhim Aleyhisselâm'a Hacer vâlidemizi şuan ki Kâbe'nin bulunduğu yere, hiçbir yerleşim yokken götürüp bırakmasını emretti.

Hacer vâlidemizle ilgili daha geniş bilgi için ise, Sûre-i Bakara, Âyet 158'in izahına bakınız.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 3/4.

[2] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 69.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 18, s. 466.

[4] Râmûz’ul-Ehâdîs, s 124/6.

[5] Sûre-i Saffat, Âyet 89.

[6] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 63.

[7] Sahih-i Müslim, Fedâil 41 (153).

[8] Sâra vâlidemizin doksan yaşına kadar çocuğu olmayıp, ondan sonra Cebrâil Aleyhisselâm’ın müjdelemesiyle İshâk Aleyhisselâm’ın olduğuna dair Sûre-i Hûd, Âyet 69-73’e bakınız.

(وَاَرَادُوا بِه۪ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْاَخْسَر۪ينَۚ (٧٠) وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا اِلَى الْاَرْضِ الَّت۪ي بَارَكْنَا ف۪يهَا لِلْعَالَم۪ينَ (٧١ (
(

70-71. Onlar, İbrâhim’e tuzak kurmak istediler. Biz de onları şiddetli hüsrâna uğrattık.* İbrâhim ve Lût’u kurtarıp, âlemler için mübârek kıldığımız yere gönderdik.

İzah: Allah’u Teâlâ’nın âlemler için mübârek kıldığı yer, Şam diyârında bulunan Kuds-i Şerif’in bulunduğu mevkiidir. Nitekim İbrâhim Aleyhisselâm ve Lût Aleyhisselâm o bölgelerde yaşamışlardır.

Kuds-i Şerif’in mübârek bir bölge olduğuna dair daha geniş bilgi için Sûre-i Tâhâ, Âyet 80’in izahına bakınız.

(وَوَهَبْنَا لَهُ اِسْحٰقَۜ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةًۜ وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِح۪ينَ (٧٢) وَجَعَلْنَاهُمْ اَئِمَّةً يَهْدُونَ بِاَمْرِنَا وَاَوْحَيْنَٓا اِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَاِقَامَ الصَّلٰوةِ وَا۪يتَٓاءَ الزَّكٰوةِۚ وَكَانُوا لَنَا عَابِد۪ينَۙ (٧٣))

72-73. Ve İbrâhim’e, İshâk’ı ve fazla olarak da (İshâk’ın oğlu) Yâkub’u ihsan ettik ve onların hepsini sâlih kimseler kıldık.* Onları, emrimizle insanlara doğru yolu gösteren önderler kıldık ve onlara hayırlar işlemeyi, namaz kılmayı ve zekât vermeyi vahyettik. Onlar, ancak Bize ibâdet eden kimselerdi.

(وَلُوطًا اٰتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّت۪ي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَٓائِثَۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسِق۪ينَۙ

(وَاَدْخَلْنَاهُ فٖي رَحْمَتِنَاۜ اِنَّهُ مِنَ الصَّالِحٖينَ۟ (٧٥)(٧٤)

74-75. Lût'a, Peygamberlik ve ilim verdik ve onu pis ve kötü olan şeylerle meşgul olan beldeden kurtardık. Çünkü onlar, fâsık olan kötü bir kavimdi.* Onu rahmetimize dâhil ettik. Şüphesiz ki o, sâlihlerdendi.

İzah: Lût Aleyhisselâm'ın kavmi olan Sadûm halkı, o zamana kadar kimsenin yapmadığı fuhşiyatı yapıyorlar, yani kadınları bırakıp erkeklere yanaşıyorlardı.

Lût kavminin yaptığı kötü fiil hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَإِذَا كَثُرَ اللُّوطِيَّةُ رَفَعَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ يَدَهُ عَنِ الْخَلْقِ فَلَا يُبَالِي فِي أَيِّ وَادٍ هَلَكُوا (طب عن جابر

"Lûtîlik (Lût Aleyhisselâm'ın kavminin yaptığı erkeklerle ilişki fuhşiyatı) çoğaldığında, Allah'u Teâlâ onların üzerinden rahmet elini kaldırır ve hangi vâdide helâk olduklarına bakmaz."[1]

Bu âyetlerde özet olarak söylenen Lût Aleyhisselâm'ın kıssası için Sûre-i Hûd, Âyet 74-83, Sûre-i A'râf, Âyet 84 ve izahlarına bakınız.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1731; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 53/14.

وَنُوحًا اِذْ نَادٰى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَاَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظٖيمِۚ (٧٦) وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذٖينَ كَذَّبُوا (
بِاٰيَاتِنَاۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاَغْرَقْنَاهُمْ اَجْمَعٖينَ (٧٧))

76-77. Ey Resûlüm! Nûh'un evvelce (kavminin helâki için) nidâ ettiği vakti zikret. Biz de ona icâbet ettik. Onu ve ehlini büyük kederden kurtardık.* Ve onu, âyetlerimizi yalanlayan kavme gâlip getirdik. Şüphesiz onlar, kötü bir kavimdi. Bu sebeple onların hepsini tufanda gark ettik.

İzah: Nûh Aleyhisselâm, dokuz yüz elli sene tebliğden sonra kavminden ümidini kesince, helâk olmaları için bedduâ etmiş ve böylece hepsi tufanda helâk edilmiştir.

Nûh Aleyhisselâm'ın kavmine yaptığı bedduâ hakkında Allah'u Teâlâ Sûre-i Nûh, Âyet 26-28'de şöyle buyurmuştur:

Nûh dedi ki: "Yâ Rabbi! Yeryüzünde hiçbir kâfir bırakma.* Şüphesiz ki, Sen

onları bırakırsan, kullarını dalâlete düşürürler ve ancak fâcir, kâfir çocuklar doğururlar.* Yâ Rabbi! Beni, anne ve babamı, Mü’min olarak evime girenleri, bütün Mü’min erkekleri ve Mü’min kadınları bağışla. Zâlimlerin ise ancak helâkini artır.″

Nûh Aleyhisselâm’ın kavmiyle olan mücâdelesi ve en son meydana gelen Nûh Tufanı hakkında daha geniş bilgi için de Sûre-i Hûd, Âyet 36-49 ve izahlarına bakınız.

وَدَاوُۥدَ وَسُلَيْمٰنَ اِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ اِذْ نَفَشَتْ فٖيهِ غَنَمُ الْقَوْمِۚ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدٖينَۙ (٧٨) فَفَهَّمْنَاهَا (
٧٩) سُلَيْمٰنَۚ وَكُلًّا اٰتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًاۘ وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُۥدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَۜ وَكُنَّا فَاعِلٖينَ (

78-79. Ey Resûlüm! Dâvud’u ve Süleyman’ı da zikret. Hani onlar, kavmin koyunları ekini yediği vakit, ekin hakkında hüküm veriyorlardı. Biz de onların hükümlerine şâhit idik.* Ve o hususta nasıl hüküm verileceğini Süleyman’a bildirdik. Her ikisine de Peygamberlik ve ilim verdik. Dağları ve kuşları, Dâvud ile beraber tesbih etmek üzere onun emrine verdik. İşte bunları yapan Biz idik.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu hâdise nakledilmiştir:

Bir gün, Dâvud Aleyhisselâm’ın huzuruna iki adam geldi. Birisinin bahçesine diğer birinin yüz koyunu girmişti. Bahçede her koyun kendi fiyatından daha fazla ziyanlık yapmıştı. Koyun sahibinin, koyunlarından başka hiç malı yoktu, bahçe sahibinin de bahçesinden başka hiç malı yoktu. Dâvud Aleyhisselâm ikisine de acıyordu. Nihâyet koyun sahibine:

- Sen koyunlarına bakmadın, onun bahçesinde yayıldı. Onun bahçesi gelip, senin koyunlarına yem olmadı. Onun için koyununun hepsi bahçe sahibinindir, diye koyunları bahçe sahibine verdi. İkisi de çıkıp giderken, Dâvud Aleyhisselâm’ın oğlu Süleyman Aleyhisselâm bunları gördü. Birisi gözleri yaşarmış ağlıyor; diğeri seviniyor, gülüyordu. Yedi yaşında olan Süleyman Aleyhisselâm bunlara sordu, onlarda olayı anlattılar. Bunun üzerine Süleyman Aleyhisselâm: ″Babam yanlış yapmış, bu mahkemede iki tarafı da sevindirmek lâzım″ dedi ve babasının yanına geldi. Mahkemeyi yanlış yaptığını, birisinin sevinip, diğerinin ağladığını söyledi. Babası adamları tekrar çağırıp, Süleyman Aleyhisselâm’ı hâkim yaptı.

Süleyman Aleyhisselâm ikisini de dinledi; ″Ben, ikinizi de sevindireceğim″ dedi. Bahçe sahibine: ″Bu yüz koyun senin yanında emânet kalsın. Koyunun yünü,

kuzusu, sütü senin. Koyunun anası koyun sahibinin″ dedi. Koyun sahibine de: ″Bu bahçeyi al ek, verimli hâle getir, yüz koyununu teslim al, bahçesini teslim et ″ dedi. Koyun sahibi çok sevindi; ″İki üç ay çalışır, bahçeyi eker, yetiştirir, koyunlarımı alırım″ dedi. Bahçe sahibi de: ″Ben, koyunların yününü, sütünü alırsam, bahçeme de kavuşursam, buna râzıyım″ dedi. İkisi de sevinip çıkıp gittiler. Süleyman Aleyhisselâm, babası Dâvud Aleyhisselâm'a: ″İşte iki tarafı da düşünmek ve sevindirmek lâzım″ dedi. Babası bu mahkemeye hayran kalmıştı.

Bu hâdisede olduğu gibi birçok içinden çıkılması zor olan meseleyi Süleyman Aleyhisselâm, en adâletli şekilde hükme bağlardı.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَتْ امْرَأَتَانِ مَعَهُمَا ابْنَاهُمَا جَاءَ الذِّئْبُ فَذَهَبَ بِابْنِ إِحْدَاهُمَا فَقَالَتْ صَاحِبَتُهَا إِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكِ وَقَالَتْ الْأُخْرَى إِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكِ فَتَحَاكَمَتَا إِلَى دَاوُدَ فَقَضَى بِهِ لِلْكُبْرَى فَخَرَجَتَا عَلَى سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ فَأَخْبَرَتَاهُ فَقَالَ ائْتُونِي بِالسِّكِّينِ أَشُقُّهُ بَيْنَهُمَا ... (خ عن ابى هريرة)

Vaktiyle iki kadın ve bu kadınların birer oğlan çocuğu vardı. Bunlar (yolda giderken) kurt gelerek bunlardan birisinin (büyük kadının) çocuğunu kapıp götürmüş. Bunun üzerine (çocuğunu kurt kapan büyük) kadın, diğer (küçük) kadına: ″Kurt senin çocuğunu götürdü″ der. Öbür kadında: ″Hayır, senin çocuğunu götürdü″ der. Nihâyet bu iki hasım, mahkemelerini Dâvud Aleyhisselâm'a arz ederler. O da oradaki büyük kadına hükmeder. Kurdun kaptığı çocuk, küçük kadına ait olur. Bunlar mahkemeden çıkıp Dâvud'un oğlu Süleyman'a giderler. Ve babasının hükmünü ona bildirirler. O da: ″Haydi, bana bir bıçak getirin. Çocuğu iki kadın arasında paylaştırayım″ demiş. Bunun üzerine küçük kadın: ″Aman öyle yapma, Allah sana rahmet etsin!″ der. Bunun üzerine, ″Çocuk bu kadınındır″ diyerek, Süleyman Aleyhisselâm, çocuğun küçük kadına ait olduğuna hükmetmiştir.[1]

Bu hâdise de Süleyman Aleyhisselâm, bir annenin kendi çocuğunun bilerek öldürülmesine râzı olmayacağını bildiği için gerçek annesinin bu şekilde ortaya çıkacağını anlamıştı.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de: ″Dağları ve kuşları, Dâvud ile beraber tesbih etmek üzere onun emrine verdik. İşte bunları yapan Biz idik″ diye buyrularak, Dâvud Aleyhisselâm'a birçok farklı özelliğin verildiği de beyan edilmiştir.

Bu husus Sûre-i Sâd, Âyet 16-19’da da şöyle geçmektedir:

Kâfirler: ″Ey Rabbimiz! Hesap günü gelmeden evvel amel defterimizi bize acele ver, görelim″ diye alay ederler.* Ey Resûlüm! Onların bu gibi sözlerine sabret ve kuvvet sahibi olan kulumuz Dâvud’u yâd et. Şüphesiz o, dâimâ Allah’a yönelirdi.* Muhakkak ki dağları onun emrine verdik, onunla beraber akşam ve işrak vakti tesbih ederlerdi.* Kuşları da toplanmış olarak onun emrine verdik. Hepsi de ona yönelmişlerdi (Dâvud Aleyhisselâm ile berâber tesbihe devam ederlerdi).

Dâvud Aleyhisselâm, dağların tesbihini ve zikrini işitir, onlarla beraber tesbih ve zikir ederdi.

Canlı ve cansız her şeyin, Allah’ı zikrettiğine dair Sûre-i İsrâ, Âyet 44’te şöyle buyrulmuştur:

″Yedi gök, yer ve onlarda bulunanlar Allah’ı tesbih ederler. Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile tesbih etmesin. Lâkin siz onların tesbihlerini anlamazsınız. Şüphesiz O, Halîm’dir (cezâ vermekte acele etmez), çok bağışlayandır.″

Dâvud Aleyhisselâm‘ın, sesi çok güzeldi. Dâvudî ses dedikleri onun sesidir. Kendisi, Zebur okurken havada uçan kuşlar geri döner, onun okuması bitene kadar dinler, ondan sonra uçar giderlerdi.

Dâvud Aleyhisselâm hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خُفِّفَ عَلَى دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَام الْقُرْآنُ فَكَانَ يَأْمُرُ بِدَوَابِّهِ فَتُسْرَجُ فَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ قَبْلَ أَنْ تُسْرَجَ دَوَابُّهُ وَلَا يَأْكُلُ إِلَّا مِنْ عَمَلِ يَدِهِ (خ عن ابى هريرة)

″Dâvud Aleyhisselâm’a Zebur’u okumak kolaylaştırıldı. O, kendi binit hayvanının hazırlanmasını emrederdi de, onlar eğerlenirdi. Ve bunlar eğerlenmezden evvel kendisi Zebur’u okur, hatmederdi. Yine Dâvud Aleyhisselâm, elinin emeğini yerdi.″[2]

Zamanın mekâna, mekânın zamana tebdil olması, Dâvud Aleyhis-selâm’a da verilmişti. Yoksa atların hazırlanması beş on dakikada biterdi. Zebûr büyük bir kitaptır. Hatmedilmesi çok daha uzun sürerdi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de Dâvud Aleyhisselâm hakkında şu hâdiseyi anlatmıştır:

لَمَّا خَلَقَ اللّٰهُ آدَمَ وَنَفَخَ فِيهِ الرُّوحَ عَطَسَ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ فَحَمِدَ اللّٰهَ بِإِذْنِهِ فَقَالَ لَهُ رَبُّهُ يَرْحَمُكَ اللّٰهُ يَا آدَمُ اذْهَبْ إِلَى أُولَئِكَ الْمَلَائِكَةِ إِلَى مَلَإٍ مِنْهُمْ جُلُوسٍ فَقُلْ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ قَالُوا وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ ... (ت عن ابى هريرة)

Allah‘u Teâlâ, Âdem‘i yarattığı ve ruh üflediği zaman, o hapşırdı ve ″Elhamdulillâh″ diyerek, izni ile Allah’a hamdetti. Rabbi Teâlâ da ona: ″Yerhamukallâh (Allah sana rahmet etsin) Ey Âdem! Mukarreb (Allah’a en yakın olan) meleklerden şu oturan gruba git ve -Esselâmü aleyküm- de″ dedi. Âdem de öyle yaptı. Hitap ettiği melekler: ″Ve Aleyke‘s-selâm ve rahmetullâhi ve berekâtuh″ diye karşılık verdiler. Sonra Âdem, Rabbine döndü. Rabbi Teâlâ ona: ″Bu cümle, senin ve evlatlarının aralarındaki selamlaşmadır″ dedi. Allah‘u Teâlâ elleri kapalı olduğu halde, Âdem‘e: ″Dilediğini seç″ dedi. Âdem: ″Rabbimin sağ elini seçtim! Rabbimin iki eli de sağdır, mübârektir″ dedi.[3] Sonra Allah‘u Teâlâ sağ elini açtı. İçinde Âdem ve onun zürriyeti vardı. ″Ey Rabbim! Bunlar nedir?″ dedi. Rabbi Teâlâ: ″Bunlar senin zürriyetindir″ dedi. Her insanın, iki gözünün arasında ömrü yazılıydı. Aralarında biri hepsinden daha parlak, daha nûrlu idi. ″Ey Rabbim! Bu kimdir?″ dedi. Rabbi Teâlâ: ″Bu senin oğlun Dâvud’dur. Ben ona kırk yıllık ömür takdir ettim″ dedi. ″Ey Rabbim! Onun ömrünü uzat″ talebinde bulundu. Rabbi Teâlâ: ″Bu ona takdir edilmiş olandır″ deyince, O: ″Ey Rabbim! Ben ona kendi ömrümden altmış senesini verdim″ diye ısrar etti. Bunun üzerine Rabbi Teâlâ: ″Sen ve bu talebin berabersiniz″ buyurdu.

Sonra Âdem, Cennete yerleştirildi. Allah’u Teâlâ‘nın dilediği kadar orada kaldı. Sonra Cennetten yeryüzüne indirildi. Âdem, burada kendi ecelini yıl be yıl sayıp hesaplıyordu. Derken ölüm meleği geldi. Bunun üzerine ona: ″Acele ettin, erken geldin. Bana bin yıl ömür takdir edilmişti″ dedi. Melek: ″İyi ama sen oğlun Dâvud‘a altmış senesini verdin″ dedi. Ne var ki o bunu inkâr etti, zürriyeti de inkâr etti; o unuttu, zürriyeti de unuttu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ilâve etti: ″O günden itibaren yazışmak ve şâhit tutmak emredildi.″[4]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1394; Sahih-i Buhârî, Ehâdîs’ul-Enbiyâ 38.

[2] Sahih-i Buhârî, Ehâdîs’ul-Enbiyâ 35.

[3] Burada geçen "Allah'ın eli" ifadesi müteşabih olan bir husustur. Allah'ın elinin nasıl olduğunu kimse bilemez, tarif de edemez.

[4] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 8.

( ))وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْۚ فَهَلْ اَنْتُمْ شَاكِرُونَ (٨٠ (

80. Dâvud'a, sizi savaş zamanlarında düşmanlarınızdan muhafaza için, zırh yapma sanatını da öğrettik. Artık siz, (bu nîmetlerimize karşı) şükrediyor musunuz?

İzah: Demircilerin piri, Dâvud Aleyhisselâm'dır. Onun mûcizesiyle, demir avucunda erir; hamur gibi istediği şekilde bükülürdü. Demir, kendinin emrine itaat ederdi. Onunla zırh, kılıç, kalkan ve harp aletleri yapardı.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللّٰهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَام كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ
((خ عن المقدام

"Hiç kimse elinin emeğinin mahsûlü olan yemekten daha hayırlısını yememiştir. Allah'ın Nebîsi Dâvud Aleyhisselâm da elinin emeğini yerdi."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Buyû 15; Râmûz'ul-Ehâdîs, s 371/10.

(وَلِسُلَيْمٰنَ الرّ۪يحَ عَاصِفَةً تَجْر۪ي بِاَمْرِه۪ٓ اِلَى الْاَرْضِ الَّت۪ي بَارَكْنَا ف۪يهَاۜ وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِم۪ينَ (٨١) وَمِنَ
))الشَّيَاط۪ينِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذٰلِكَۚ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظ۪ينَۙ (٨٢

81-82. Şiddetli esen rüzgârı da Süleyman'ın emrine verdik. Rüzgâr, onun emriyle, hayır ve bereketi çok olan yere eserdi. Biz her şeyi biliriz.* Ve cinlerden[1] dalgıç olanları ve dalgıçlıktan başka diğer işleri yapanları da Süleyman'ın emrine verdik. Ve Biz onları onun emrinde tutuyorduk.

İzah: Süleyman Aleyhisselâm'ın çok büyük köşkü, sarayı vardı. O sarayın üzerinde atlar koşar, askerler tâlim yapar ve her mahlûkun padişahları orada olurdu. Kuşlar, sürüyle saati geldikçe gelir, sarayın üzerinde oturan insanlara gölgelik yaparlardı. Aslanlar, kaplanlar, yırtıcı hayvanlar sarayın kapısında bekçilik görevi yaparlardı. Allah'u Teâlâ'nın emri ile dünyâ yüzündeki cinler ve hayvanlar, Süleyman Aleyhisselâm'ın emri altına girmişti. Bu sebeple ona itaat

etmek zorunda idiler. Rüzgâr da onun emrine verilmişti; ne kadar emrederse, o kadar eserdi. Yine bu husus Sûre-i Sebe, Âyet 12’de şöyle geçmektedir:

″Rüzgârı da Süleyman’ın emrine verdik. O, rüzgâr estiğinde sabahtan öğleye kadar bir aylık, öğleden akşama kadar bir aylık yol kat ederdi. Onun için erimiş bakır mâdenini sel gibi akıttık ve Rabbinin emriyle hizmetinde bulunan cinleri onun emrine verdik ve onlardan Süleyman’a itaat etmeleri için vukû bulan emrimize muhalefet edenlere alevli ateş azabını tattırırız.″

Süleyman Aleyhisselâm, rüzgâra emrettiğinde, onun sarayını havanın yüzünde götürürdü. Âyette de geçtiği gibi güneşin doğmasıyla batması arasında iki aylık yol uçardı. İsterse de uçmaz, havada dururdu. Yaz günü sıcaklarda, yaylalara uçar, orada konaklardı. Hava soğuyunca da oradan iklimi sıcak olan yerlere giderdi. Ne kışın bir soğuk, ne yazın bir sıcak görmezdi.

[1] Âyetin metninde şeytanlar diye bir ifade kullanılmakta ve bu ifadeyle cinler kastedilmektedir. Nitekim cin için şeytan ifadesi, bâzen de şeytan için cin ifadesi kullanılmaktadır. Bu hususta Sûre-i En’âm, Âyet 128, Sûre-i Hicr, Âyet 27 ve izahlarına bakınız.

وَاَيُّوبَ اِذْ نَادٰى رَبَّهُ اَنّ۪ي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِم۪ينَۚ (٨٣) فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِه۪ مِنْ ضُرٍّ (
وَاٰتَيْنَاهُ اَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرٰى لِلْعَابِد۪ينَ (٨٤)

83-84. Ey Resûlüm! Eyyüb’un, Rabbine: ″Şüphesiz bana şiddetli sıkıntılar isâbet etti. Sen, merhamet edenlerin en merhametlisisin!″ diye nidâ ettiği vakti de zikret.* Biz de onun duâsını kabul edip mübtelâ olduğu şiddetleri ondan kaldırdık. Ona tarafımızdan bir rahmet ve ibâdet edenler için bir öğüt olarak ehlini ve ehlinin bir mislini de verdik.

İzah: Rivâyete göre, Eyyüb Aleyhisselâm, Cenâb-ı Hakk’tan yüksek derece istedi. Allah’u Teâlâ, onun sabrını övdü ve Sûre-i Sâd, Âyet 44’te: ″Şüphesiz ki, Biz onu sabırlı bulduk″ diye buyurdu. Bunu üzerine İblis: ″Sen bana mühlet ver, ben ona ve işlerine karışayım. Bakalım sabredebilecek mi?″ dedi. Allah’u Teâlâ da, İblis’e izin verdi. O mühlet üzerine şeytan, Eyyüb Aleyhisselâm’ın evlatlarını, arkasında namaz kılarken öldürdü. Eyyüb Aleyhisselâm sağına selâm verdi, sağındaki evlatlarının hepsini ölmüş gördü. Soluna selâm verince de, soldaki evlatlarının hepsini ölmüş gördü. Fakat Eyyüb Aleyhisselâm, Allah’u Teâlâ‘ya hamdu senâ etti. İblis, onun sabrını taşıramadı.

Bu defa Eyyüb Aleyhisselâm, namazda secdede iken İblis, burnuna üfledi. Eyyüb Aleyhisselâm’ın burnunda yara çıktı. Yara genişleyerek bütün vücuduna yayıldı. Yaraya kurt düştü. Şehir halkı: ″Bu, bulaşıcı bir hastalıktır″ diye onu şehrin dışına sürdüler. Eyyüb Aleyhisselâm yine Allah’u Teâlâ’ya hamdû senâ etti, sabretti. İblis, yine sabrını taşıramadı.

Hanımı Rahime vâlidemiz, şehre gider; kendisinin durumuna acıyıp ekmek verenlerden alır, hasta olup şehrin dışına sürülen kocası Eyyüb Aleyhisselâm’a getirirdi. Urfa’da bulunan ve onun hasta iken yattığı mağarada beraberce yerlerdi. İblis ise ekmek verenlere: ″Siz, Rahime’nin saçından bir parça kesip alın ve öyle ekmek verin″ dedi ve onları kandırdı. Onlar, Rahime’ye saçından biraz kesip vermesini, aksi takdirde ekmek vermeyeceklerini söylediler. Rahime vâlidemiz mecbur kaldı. Saçından kesti, verdi. İblis, Eyyüb Aleyhisselâm’ın yanına geldi: ″Senin ailen kötü yolda; saçını da kestiler, inanmazsan bak″ dedi. Eyyüb Aleyhisselâm, Rahime vâlidemizin saçını kesik görünce, ″Allah’u Teâlâ’ya vaad olsun! İyi olursam sana yüz değnek vururum″ dedi. Rahime vâlidemiz: ″Sen iyi ol bana yüz değnek yerine istersen beş yüz değnek vur″ dedi. İblis, yine Eyyüb Aleyhisselâm’ın sabrını taşıramadı.

Hastalığı onsekiz sene devam etti. Vücuduna kurtlar düştü. Yere düşen kurtları, aç kalmasınlar diye yaranın üzerine tekrar koyardı.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّالْمَعُونَةَ تَأْتِي مِنَ اللّٰهِ لِلْعَبْدِ عَلَى قَدْرِ الْمَئُونَةِ وَإِنَّ الصَّبْرَ يَأْتِي مِنَ اللّٰهِ لِلْعَبْدِ عَلَى قَدْرِ الْمُصِيبَةِ (الحاكيم والحاكم فى الكنى عن ابى هريرة)

″Kula, Allah’tan gelen yardım, çektiği zahmete göredir, sabır ise kendisine verilen belâ nispetindedir.″[1]

Nihâyet Eyyüb Aleyhisselâm: ″Yâ Rabbi! Ben sana vâsıl olmak istiyorum. Ama vâsıl olamıyorum, bunun sebebi nedir?″ dedi. Allah’u Teâlâ: ″Sen ne kadar sabretsen, ben o kadar ibtilâyı uzatırım. Çünkü ibtilâyı uzatmamda senin için derecenin yükselmesi var. Ancak senin, Bana vâsıl olabilmen için âcizliğini dile getirmen lâzım″ dedi. Yani Eyyüb Aleyhisselâm’a, Cenâb-ı Hakk, Esrâr-ı İlâhiyye’sini açıp gösterdi. Eyyüb Aleyhisselâm baktı ki, Hakk’a vâsıl olamamasının sebebi yaptığı sabırdan dolayıdır. Allah ile kendi arasındaki, bu sabır dağının yıkılması lâzımdı.

O zamana kadar İblis, Eyyüb Aleyhisselâm'ın sabrını taşırabilmek için çocuklarının ölümüne ve hastalığı gibi her ne yaptıysa yine de onun sabrını taşıramadı. En son Hakk'a vâsıl olabilmesi için yaptığı sabrın kendisine engel olduğunu gören Eyyüb Aleyhisselâm'ın, Sûre-i Enbiyâ, Âyet 83'te geçtiği üzere, ″Şüphesiz bana şiddetli sıkıntılar isâbet etti. Sen, merhamet edenlerin en merhametlisisin!″ ″Beni, bu dertten kurtar″ diye yalvarması, Hakk Teâlâ'ya vâsıl olabilmesi içindi. Yoksa sabırsızlık gösterdiğinden değildi.

Eyyüb Aleyhisselâm'ın bu kıssası, Sûre-i Sâd, Âyet 41-44'te de şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! Kulumuz Eyyüb'un, ″Bana şeytanın meşakkat ve azâbı isâbet etti″ diye nidâ ettiği vakti zikret.* Ona, ″Ayağınla yere vur. İşte sana, yıkanılacak ve içilecek soğuk bir su″ dedik (Yıkandı, içti ve şifâya kavuştu).* Biz de ona, tarafımızdan bir rahmet ve hâlis akıl sahipleri için bir ibret olmak üzere, ehlini ve onlarla beraber bir mislini bağışladık.* ″Bir deste sap al, onunla zevcene vur; yeminini bozma″ dedik. Şüphesiz ki, Biz onu sabırlı bulduk. Eyyüb, ne güzel kuldu. Şüphesiz o, dâimâ Allah'a yönelirdi.

Bu âyetlerde geçtiği üzere Eyyüb Aleyhisselâm, Allah'u Teâlâ'ya vâsıl olabilmek için üzerindeki sıkıntıların giderilmesi talebinde bulunarak Allah'tan şifâ dileyince, Allah'u Teâlâ da onun bu duâsını kabul etti. Âyette de geçtiği gibi, ayağını yere vurdu ve Allah'ın hikmetiyle oradan su çıktı. Eyyüb Aleyhisselâm o sudan içti ve banyo yaptı. Böylece bütün yaraları kapandı ve kendisi genç bir delikanlı gibi oldu.

Daha sonra yiyecek getirmek için şehre inen hanımı Rahime vâlidemiz geldi ve Eyyüb Aleyhisselâm'ı, sağlıklı ve gençleşmiş olarak görünce hayret etti. Ona, bir anda nasıl bu hâle geldiğini sordu. O da; Allah'ın hikmetiyle yerden çıkan o sudan içip banyo yaptığını ve böylece hastalığından kurtulup gençleştiğini söyledi.

Eyyüb Aleyhisselâm; hanımı hakkında İblis'in yaptığı iftiranın gerçek olduğunu düşünerek; iyi olursa, ona yüz değnek vuracağını vaad etmişti. Allah'u Teâlâ, kendisine bunun İblis'in bir iftirası olduğunu bildirerek, yeminin yerine gelmesi için, yüz tane ekin sapını eline alarak bunlarla bir defa hanımına vurmasını söyledi. Böylece Eyyüb Aleyhisselâm'ın vaadi yerine gelmiş oldu.

Rivâyet edildiğine göre, Eyyüb Aleyhisselâm'ın vücuduna düşen kurtlar üç çeşittir: İpek böceği, sülük ve bal arısı. Bunlar, Allah'u Teâlâ'nın hikmetiyle insanoğluna çok faydalı birer mahlûk hâline dönüşmüşlerdir.

İpek böceği: Dut yaprağını yiyerek ipek yapar. Dut yaprağından ipek yapacak bir makine yapılmasına imkân yoktur. Çünkü Peygamber mûcizesidir.

Sülük: İnsan vücudundaki zararlı olan pis kanı emer. Hiçbir alet bu sülüğün yaptığı işi yapamaz.

Bal arısı: Çiçeklerden aldığı polen ile bal yapar. Arının yapmış olduğu bu balı hiçbir makine yapamaz. Bunlar Esrârı İlâhiyyedir, akıl yetmez. Sülük ve balın şifâsı gâyet çoktur.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 108/4.

(وَاِسْمٰعِيلَ وَاِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِۜ كُلٌّ مِنَ الصَّابِرِينَۚ (٨٥) وَاَدْخَلْنَاهُمْ فٖي رَحْمَتِنَاۜ اِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحٖينَ (٨٦)

85-86. Ey Habîbim! İsmâil'i, İdris'i ve Zülkifl'i de zikret. Bunların hepsi de sabredenlerdendi.* Ve onları rahmetimize dâhil ettik. Şüphesiz ki onlar, sâlihlerdendi.

İzah: Zülkifl Aleyhisselâm hakkında geniş bilgi için Sûre-i Sâd, Âyet 48 ve izahına bakınız.

(وَذَا النُّونِ اِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ اَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ اَنْ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنْتَ سُبْحَانَكَۗ اِنّٖي
كُنْتُ مِنَ الظَّالِمٖينَۚ (٨٧) فَاسْتَجَبْنَا لَهُۙ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّۜ وَكَذٰلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنٖينَ (٨٨)

87-88. Ey Resûlüm! Zünnûn'u (balığın sahibi Yunus Aleyhisselâm'ı) da zikret ki, o vakit, (kazâmızı yerine getirmediğimiz zannıyla) öfkeli olarak ayrılıp gitmişti. Bizim kendisini sorumlu tutmayacağımızı zannetmişti. Nihâyet (balık onu yuttu) karanlıklar içinde, ″Yâ Rabbi! Senden başka ilah yoktur. Sen her türlü noksan sıfatlardan uzaksın. Şüphesiz ben, kendi nefsime zulmedenlerden oldum″ diye nidâ etti.* Biz de onun duâsını kabul ettik ve onu gamdan kurtardık. Mü'minleri işte böyle kurtarırız.

İzah: Yunus Aleyhisselâm, kavmini îmana dâvet edince, onlar kendisine inanmayarak, ″Sen bizi kandırıyorsun″ dediler. Allah'u Teâlâ, Yunus Aleyhisselâm'a: ″Yâ Yunus! Sen, sana tâbi olanları al, içlerinden çık, ben onlara

belâ vereceğim. Sen felan ayın, felan günü gel, şehrin sokaklarında gez de onların hâlini gör″ dedi.

Yunus Aleyhisselâm, kavmine her ne kadar söylediyse de bunlar inanmadılar. O da kendine tâbi olanları alıp, onların içinden ayrıldı. Yunus Aleyhisselâm, onların üzerine belânın geleceği günü haber vermişti. O gün gelince onların üzerine belâ olarak Allah'u Teâlâ gökyüzünden ateş yağmuru yağdırmaya başladı. O kavmin kralı, Yunus Aleyhisselâm'ın doğru söylediğini anladı ve adamlarına: ″Yunus'u bulun, ona îman edelim″ dedi. Fakat Allah'ın emri ile Yunus Aleyhisselâm ve kendisine îman edenler oradan ayrılmıştı. Adamları: ″Yunus gitmiş, yok″ dediler. Bunun üzerine Kral: ″Onun adamlarından birini bulun; ona îman edelim″ dedi. Adamlarının da tamamının, Yunus Aleyhisselâm ile birlikte gitmiş olduğunu söylediler. Kral onları bulamayınca insan, hayvan ne varsa, bir araya toplayıp dişileri erkeklerinden, yavruları analarından ayırdı. Onlar hep birlikte bağırmaya başladılar. Kral: ″Yâ Rabbi! Ben bilsem, Sana Yunus'un ettiği gibi duâ edeceğim. Ama elimden ancak, bu insanları ve hayvanları Sana karşı bağırttırmak geliyor. Bunların bağırmalarını Yunus'un yaptığı duâ gibi kabul et″ dedi. Kral'ın bu duâsı, Allah'u Teâlâ'nın hoşuna gitti ve onların üzerlerinde ki belâyı kaldırdı.

Bu husus Sûre-i Yûnus, Âyet 96-98'da şöyle geçmektedir:

″Şüphesiz ki, aleyhlerinde Rabbinin kelimesi (hükmü) hak olanlar, îman etmezler.* Onlar, elim azâbı görünceye kadar delillerin hepsini görseler de yine îman etmezler.* Helâk olan bir belde ahâlisi, onlara azap inmeden önce îman etselerdi de bu îmanları kendilerine fayda verseydi ya! Ancak Yunus'un kavmi, azap işâretlerini görür görmez îman ettiler. Biz de onlardan, dünyâ hayatında zelil olacakları azâbı kaldırdık ve onları bir müddete kadar faydalandırdık.″

Allah'u Teâlâ, Yunus Aleyhisselâm'a: ″Yâ Yunus! Sen, sana tâbi olanları al, içlerinden çık, Ben onlara belâ vereceğim. Falan ayın, felan günü, onların hâline gel bak″ demişti. Yunus Aleyhisselâm geldi. Baktı ki, herkes işinde gücünde, belâya dair en ufak bir eser görmedi. Başlarına belâ geldiğini, Müslüman olmak için kendini aradıklarını bilmiyordu. Yunus Aleyhisselâm: ″Ben içlerine gidersem, benimle alay ederler. Belâ gelecekti. Hani niye gelmedi, sen yalan çıktın″ derler. Ben bunlara görünmeden gideyim, dedi ve bu sebepten dolayı şehrin içine girmeyip oradan öfkeli olarak ayrıldı. Halbuki Allah'u Teâlâ ″Gir, o şehrin sokaklarını gez″ demişti. Bu sebeple Allah'ın izni olmadan oradan

gitmemesi gerekirdi. İşte bu şekilde oradan ayrıldığı için Allah'ın emrine muhalefet etmiş oldu.

Yunus Aleyhisselâm, bir iskeleye geldi ve bir gemiye bindi. Gemiyle giderlerken önlerini bir balık çevirdi. Gemiyi engelliyor ve onu göndermiyordu. Gemide bulunanlar: ″Balık çok büyük, bu balık bir yem istiyor, yoksa gemiyi batıracak; kura çekelim, kime düşerse onu balığa yem olarak atalım″ dediler. Kura çektiler. Yunus Aleyhisselâm'a düştü. ″Bu ihtiyar, hem de çok güzel bir adam. Yeniden kura çekelim″ dediler. Kura çektiler, yine Yunus Aleyhisselâm'a düştü. ″Bu da olmadı, yine kura çekelim″ dediler. Kura çektiler, tekrar Yunus Aleyhisselâm'a düştü. Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Yunus Aleyhisselâm'a hitâben: ″Sen, kavminden kaçtın. Onlar îman etmek için seni arıyorlardı. Onun için balığa yem olarak seni atsınlar. Allah'u Teâlâ böyle emrediyor″ dedi. Yunus Aleyhisselâm gemide olanlara: ″Balığa beni atın″ dedi ve kendini attılar. Balık, Yunus Aleyhisselâm'ı yuttu. Denizin dibine daldı. Yunus Aleyhisselâm, bir rivâyette kırk gün, bir rivâyette altı ay balığın karnında bekledi. Elbiseleri eridi, eti yumuşadı. Böylece okyanusları balığın karnında gezdi.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ذِي النُّونِ إِذْ دَعَا وَهُوَ فِي بَطْنِ الْحُوتِ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ فَإِنَّهُ لَمْ يَدْعُ بِهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا اسْتَجَابَ اللّٰهُ لَهُ (حم ت ك هب ع عن ابى وقاص)

Balığın karnında iken Yunus Aleyhisselâm'ın yaptığı duâ: ″Lâ ilâhe illâ ente sübhâneke innî küntü minezzâlimin! (Yâ Rabbi! Senden başka ilah yoktur. Sen her türlü noksan sıfatlardan uzaksın. Ben kendi nefsine zulmedenlerden oldum)″ ifadesidir. İşte Müslüman bir kişi her ne için bu duâyı okursa, Allah'u Teâlâ mutlaka onu kabul eder.[1]

Balık, nihâyet Yunus Aleyhisselâm'ı, gemiye bindiği iskeleye yakın bir yere getirdi ve ağzından dışarı çıkardı. Yunus Aleyhisselâm yürürken ayağına taşlar batıyordu. Vücudu çok yumuşamıştı. Bir bahçenin içine girdi, kabak yapraklarını üzerine örttü. Sabah olduğunda çocuklar oyna-maya geldiler. Çocuklardan birinin gözleri görmüyordu. Öbür çocuklar oynadıkça bu da hevesleniyor, oynamak istiyor, görmediği için düşüyordu. Yunus Aleyhisselâm bu kör çocuğa acıdı, ellerini havaya kaldırdı: ″Yâ Rabbi! Şu çocuğun gözlerini aç″ diye duâ etti. Çocuğun gözleri açıldı, görmeye başladı, sevindi. Diğer çocuklar da sevindiler. O çocuk baktı ki, kabak yapraklarının arasında, bir adam duruyor.

″Gelin bu adamı taşlayalım″ dedi. Diğer çocuklar: ″Biz onu saatlerdir görüyoruz. Bize ne zararı var, taşlamayalım″ dediler. Bu çocuk: ″Taşlayalım″ dedi. Onlar taşlamayınca kendisi, taşla Yunus Aleyhisselâm’a vurmaya başladı. Her attığı taş etinin içine gömülüyordu. Yunus Aleyhisselâm: ″Yâ Rabbi! Bir sözünü dinlemedim, balığa yem ettin. Bir de yaptığına karıştım, beni taşlatıyorsun. Şu çocuğun gözlerini tekrar kapa″ diye duâ etti. Çocuğun gözleri tekrar kapandı, kör oldu. Yunus Aleyhisselâm da kurtuldu. Sonra Yunus Aleyhisselâm kavminin içine geldi. Onların hepsini îmana dâvet etti. Hepsi de Müslüman oldular.

Sûre-i Sâffât, Âyet 139-148’de de Yunus Aleyhisselâm’ın kıssası şöyle geçmektedir:

″Şüphesiz Yunus da elbette Resullerdendi.* Hani o, dolu bir gemiye kaçmıştı.* Derken (geminin gark olacağını düşünenler) gemide olanlar arasında kura çektiler de kura ona düştü (denize attılar)* Onu balık yuttu. O vakit, nefsini kınadı.* Eğer o, Allah’u Teâlâ’yı çok zikredenlerden olmasaydı,* kıyâmet gününe kadar balığın karnında kalırdı.* Biz de onu ottan, ağaçtan bir şeyin olmadığı bir yere hasta olarak bıraktık.* Onun üzerine geniş yapraklı bir ağaç bitirdik.* Onu, yüz bin yahut daha fazla olan halka Peygamber olarak gönderdik.* Nihâyet îman ettiler. Biz de onları bir müddete kadar faydalandırdık.″

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 50; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1383.

وَزَكَرِيَّٓا اِذْ نَادٰى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنٖي فَرْدًا وَاَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثٖينَۚ (٨٩) فَاسْتَجَبْنَا لَهُۘ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيٰى (
وَاَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُۜ اِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًاۜ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعٖينَ (٩٠)

89-90. Ey Resûlüm! Zekeriyya’nın, ″Yâ Rabbi! Beni yalnız (evlatsız) bırakma. Sen vârislerin en hayırlısısın!″ diye nidâ ettiği vakti de zikret.* Biz de onun duâsını kabul ettik ve ona Yahyâ’yı ihsan ettik. Zevcesinin de kısırlığını giderdik. Şüphesiz onlar, hayırlı işlerde yarışır, sevabımıza rağbet eder ve azâbımızdan korkarak Bize duâ ederlerdi. Onlar, Bize karşı çok itaatkârdılar.

İzah: Zekeriyya Aleyhisselâm çocuğunun olması için, ″Yâ Rabbi! Beni yalnız (evlatsız) bırakma. Sen vârislerin en hayırlısısın!″ diye duâ etmiştir. Yani, ″Yâ Rabbi! Bana bir çocuk nasip et ki, hem Peygamber olsun, hem de malıma vâris olsun″ diye buyurmuştur. Çünkü Peygamberlerin evlatlarına mîras kalmaz. Peygamberlerin malları ancak onun yerine geçen Peygambere veya halifesine

mîras olarak kalır.

Abdullah İbn-i Ukeym Radiyallâhu anhu’dan nakledildiğine göre, Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu bir hutbesinde; Besmele, Hamd ve Salavattan sonra şöyle buyurmuştur:

أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللّٰهِ وَأَنْ تُثْنُوا عَلَيْهِ بِمَا هُوَ لَهُ أَهْلٌ وَأَنْ تَخْلِطُوا الرَّغْبَةَ بِالرَّهْبَةِ فَإِنَّ اللّٰهَ أَثْنَى عَلَى زَكَرِيَّا وَأَهْلِ بَيْتِهِ فَقَالَ: إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ (ك عن عبد اللّٰه بن عكيم)

Ben size Allah’tan korkmanızı, lâyık olduğu şekilde O’na senâda bulunmanızı, korku ile ümit arasında olmanızı öğütlerim. Allah’u Teâlâ, Zekeriyya Aleyhisselâm ve ailesini övmüş ve ″Şüphesiz onlar, hayırlı işlerde yarışır, sevabımıza rağbet eder ve azâbımızdan korkarak Bize duâ ederlerdi. Onlar, Bize karşı çok itaatkârdılar″[1] diye buyurmuştur.[2]

Bu sebeple Mü’min, dâimâ ″Havf ve recâ (korku ile ümit)″ arasında olmalıdır. İbâdetin sermâyesi havf ile recâdır. ″Havf″ o dur ki, kişinin Cenâb-ı Hakk’a karşı her ne kadar ibâdeti çok olsa da, Allah korkusunu yüreğinden çıkaramaz. Çünkü O’nun gazabına uğradığı zaman, iyi amelinin hepsinin gideceğini, bir hükmünün olmadığını bilir. ″Recâ″ da o dur ki, kişi Cenâb-ı Hakk’a güvenmeli, evlat babasına nasıl güvenirse ondan daha ziyâde güvenmeli, Allah’u Teâlâ’nın kendine yardım edeceğine inanmalıdır.

Yine havf ve recâ hakkında Sûre-i Secde, Âyet 16’da Allah’u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

″Onların (gece, ibâdet için) yanları yataklarından uzaklaşır. Rablerine, korku ve ümit ile duâ ederler. Kendilerine verdiğimiz rızıklardan da infak ederler.″

[1] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 90.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3404.

( )وَالَّت۪ٓي اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا ف۪يهَا مِنْ رُوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَٓا اٰيَةً لِلْعَالَم۪ينَ (٩١ (

91. Ey Resûlüm! İffetini muhafaza eden Meryem’i de zikret. Ona ruhumuzdan üfledik. Onu ve oğlu Îsâ’yı âlemlere (kudretimize alâmet olan) bir mûcize kıldık.

( ) اِنَّ هٰذِهٖٓ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَاَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ (٩٢) وَتَقَطَّعُٓوا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْؕ كُلٌّ اِلَيْنَا رَاجِعُونَ۟ (٩٣)

92-93. Şüphesiz ki, sizin dîniniz olan bu İslâm Dini, tek bir dindir. Ben de sizin Rabbinizim. O halde Bana ibâdet edin.* Fakat insanlar, dinlerini aralarında parça parça ettiler. Onların hepsi Bize döneceklerdir.

İzah: Bütün peygamberlerin dinlerinin tek olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَالْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ لِعَلَّاتٍ أُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ (خ م عن ابى هريرة)

″Ben, Meryem oğlu Îsâ’ya, dünyâda ve âhirette de insanların en yakınıyım. Peygamberler babadan kardeştirler; anneleri farklıdır, dinleri ise birdir (İslâm’dır).″[1]

Hak din olan İslâm, tek bir din olmasına rağmen, insanlar dinde ihtilafa düşerek onu çeşitli dinlere ayırmışlardır. Bu husus Sûre-i Mü’minûn, Âyet 52-53’te de şöyle geçmektedir:

″Şüphesiz ki, sizin dîniniz olan bu İslâm Dini, tek bir dindir. Ben de sizin Rabbinizim. O halde Benden korkun.* Fakat insanlar, dinlerini aralarında parçalayıp fırka fırka ayrıldılar. Her fırka kendi inancını beğendi.″

[1] Sahih-i Buhârî, Ehâdîs’ul-Enbiyâ 48; Sahih-i Müslim, Fedâil 40 (145).

( ) فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهٖۚ وَاِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ (٩٤)

94. O halde Mü’min olduğu halde sâlih amellerden bir şey yapanın çalıştığını zâyi etmeyiz. Şüphesiz ki, onun çalıştığını (amel defterinde) yazarız.

(وَحَرَامٌ عَلٰى قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَا اَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ (٩٥) حَتّٰٓى اِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ (٩٦)

95-96. Helâkını takdir ettiğimiz bir belde ahalisinin, (mahşer günü) Bize dönmemeleri elbette imkânsızdır.* Ye’cüc ve Me’cüc’ün seddi açılıp da, onlar her tepeden süratle geldikleri vakte kadar, bu kavimlerin hâlleri devam eder.

İzah: Ye’cüc ve Me’cüc, on büyük kıyâmet alâmetlerinden biridir. Bu husus

Huzeyfe Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te şöyle geçmektedir:

Biz bir gün kendi aramızda konuşurken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanımıza çıkageldi. Bize: ″Ne konuşuyorsunuz?″ dedi. Biz de: ″Kıyâmet gününden konuşuyoruz″ diye cevap verdik. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ فَذَكَرَ الدُّخَانَ وَالدَّجَّالَ وَالدَّابَّةَ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَأَجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ خَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ وَخَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ وَخَسْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنَ الْيَمَنِ تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ (م حم عن حذيفة بن اسيد الغفارى)

″Şüphesiz on alâmet görülmedikçe kıyâmet kopmayacaktır. Bunlar: Deccâl, Duman, Dâbbet’ül-arz, güneşin batıdan doğması, Meryem oğlu Îsâ Aleyhisselâm’ın yere inmesi, Ye’cûc ve Me’cüc’ün zuhur etmesi, doğuda, batıda ve Arap yarımadasında olmak üzere üç yer çöküntüsü, son olarak da Yemen’den çıkarak insanları Şam’a sürecek ateşin meydana gelmesi.″[1]

Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

تُفْتَحُ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ فَيَخْرُجُونَ كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى {وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ} فَيَعُمُّونَ الْأَرْضَ وَيَنْحَازُ مِنْهُمْ الْمُسْلِمُونَ حَتَّى تَصِيرَ بَقِيَّةُ الْمُسْلِمِينَ فِي مَدَائِنِهِمْ وَحُصُونِهِمْ وَيَضُمُّونَ إِلَيْهِمْ مَوَاشِيَهُمْ حَتَّى أَنَّهُمْ لَيَمُرُّونَ بِالنَّهَرِ فَيَشْرَبُونَهُ حَتَّى مَا يَذَرُونَ فِيهِ شَيْئًا فَيَمُرُّ آخِرُهُمْ عَلَى أَثَرِهِمْ فَيَقُولُ قَائِلُهُمْ لَقَدْ كَانَ بِهَذَا الْمَكَانِ مَرَّةً مَاءٌ وَيَظْهَرُونَ عَلَى الْأَرْضِ... (ه عن ابى سعيد الخدرى)

″Ye‘cüc ile Me’cüc‘ün seddi açılarak çıkacaklar ve Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Enbiyâ, Âyet 96’da: ″Onlar her tepeden süratle geldikleri vakte kadar…″ diye buyurduğu gibi, onlar yeryüzünün her tarafına yayılacaklardır. Müslümanlar onların önlerinden çekilip uzaklaşacaklar. Nihâyet geri kalan Müslümanlar da şehirlerinin içinde kalelerine hayvanlarını toplayarak çekilecekler ve oralara kapanacaklar. Ye‘cûc ile Me‘cüc bir nehre uğrayıp yatağında hiçbir şey kalmayacak şekilde suyunu içip tüketecekler. Onların arkasından gelenler oraya uğrayacaklar ve sözcüleri:

- Yemin olsun ki vaktiyle bu yerde su varmış, diyecekler. Ye‘cüc ve Me‘cüc orduları yeryüzünü istila edecekler. Sonra sözcüleri:

- İşte bunlar, yeryüzü ahâlisidir, biz onların işini bitirdik. Artık gökyüzü ahâlisine de el atalım diyecek. Hattâ onların biri muhakkak mızrağını gökyüzü tarafına doğru fırlatarak hareket ettirecek de mızrak kana boyanmış olarak geri dönecek. Bunun üzerine:

- Muhakkak gökyüzü ahâlisini de öldürdük, diye övünecekler. İşte onlar böyle davrandıkları bir sırada, Allah’u Teâlâ çekirge kurdu gibi birtakım canlı mikroplar gönderecek ve bunlar onlar boyunlarından yakalayacak ve onlar kimi kiminin üstüne bindirilmiş halde çekirge sürüsünün ölümü gibi öleceklerdir. Artık kalelerine kapanmış bulunan Müslümanlar, onlardan hiçbir haber ve hareket işitmez olacaklar. Sonra birbirlerine:

- Canını satın alacak, Ye‘cüc ve Me‘cüc ordularının ne durumda oldukları ve ne yaptıklarını görecek babayiğit bir kimse var mı? diye soracaklar. Bunun üzerine canını Ye‘cüc ve Me’cüc‘ün öldürmelerine hedef yapan fedâi bir kimse çıkarak, onların ordugahına inerek onları ölmüş vaziyette bulunca Müslümanlara:

- Sevinmez misiniz? Düşmanlarınızın hepsi birden ölmüşler, diye nidâ edecek. Bunun üzerine Müslümanlar kaleden dışarı çıkacaklar ve hayvanlarını da salıverecekler. Fakat Ye‘cüc ve Me’cüc‘ün leşlerinin bulunmadığı hiçbir meraları kalmayacak. Hayvanlar bitkilere ve yeşilliklere nâil olacaklar da, hiçbir zaman elde edemediği sütün en güzeli kadar sütü bu ölüler arasında elde edecekler."[2]

Yine Ye’cüc ve Me’cüc hakkında Sûre-i Kehf, Âyet 97-99 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Fiten 13 (39 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15555.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 33.

(وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَاِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ اَبْصَارُ الَّذٖينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فٖي غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمٖينَ
(٩٧)( )

97. Hak olan vaad (kıyâmet) yaklaştığı vakit, kâfirlerin hemen gözleri açılır ve donar kalır ve "Eyvâh bize! Şüphesiz ki, biz bundan gâfil idik. Hayır, biz zâlimler idik!" derler.

(اِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ اَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ (٩٨) لَوْ كَانَ هٰؤُلَاءِ اٰلِهَةً مَا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ
فٖيهَا خَالِدُونَ (٩٩) لَهُمْ فٖيهَا زَفٖيرٌ وَهُمْ فٖيهَا لَا يَسْمَعُونَ (١٠٠ ( )

98-100. Ey kâfirler! Şüphesiz ki, siz de Allah’ı bırakıp ibâdet ettikleriniz de Cehennemin yakıtısınız. Siz oraya varıp gireceksiniz.* Sizin taptıklarınız ilah olsalardı, oraya varıp girmezlerdi. Halbuki hepsi de orada ebedî kalacaklardır.* O Cehennem ki, orada âh ve inilti vardır. Onlar orada (azâbın şiddetinden dolayı) hiçbir şey işitmezler.

İzah: Kıyâmetin kopması ve mahşerde olacak olaylarla ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbından bir grubun arasında bulunduğu sırada şöyle buyurmuştur:

ثُمَّ يَقْضِي بَيْنَ مَنْ بَقِيَ مِنْ خَلْقِهِ إِنَّهُ لَيُكَلِّفُ يَوْمَئِذٍ شَائِبَ اللَّبَنِ بِالْمَاءِ ثُمَّ يَبِيعُهُ أَنْ يُخَلِّصَ الْمَاءَ مِنَ اللَّبَنِ ... حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ لأَحَدٍ عِنْدَ أَحَدٍ تَبِعَةٌ نَادَى مُنَادٍ فَأَسْمَعَ الْخَلْقَ كُلَّهُمْ فَقَالَ: أَلاَ لِيَلْحَقْ كُلُّ قَوْمٍ بِآلِهَتِهِمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلاَ يَبْقَى أَحَدٌ عَبْدَ دُونَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ شَيْئًا إِلَّا مُثِّلَتْ لَهُ آلِهَةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ وَيُجْعَلُ يَوْمَئِذٍ مَلَكٌ مِنَ الْمَلاَئِكَةِ عَلَى صُورَةِ عِيسَى فَيَتَّبِعُهُ النَّصَارَى وَيُجْعَلُ مَلَكٌ مِنَ الْمَلاَئِكَةِ عَلَى صُورَةِ عُزَيْرٍ فَيَتَّبِعُهُ الْيَهُودُ ثُمَّ تَقُودُهُمْ آلِهَتُهُمْ إِلَى النَّارِ وَهِيَ الَّتِي يَقُولُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: لَوْ كَانَ هَؤُلاءِ آلِهَةً مَا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ. (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

″…Nihâyet, hiç kimsenin yanında hiç kimseye âit bir zulüm kalmaz ki zâlimden mazlumun hakkı alınmış olmasın. O kadar ki, süte su katıp sonra satan dahi süt sudan ayrılıncaya kadar sorumlu tutulur. Allah’u Teâlâ bütün bunları bitirdiğinde birisi çıkıp seslenir, bütün yaratılanlar duyarlar:

- Dikkat edin! Her kavim ilâhlarına ve Allah’u Teâlâ’dan başka ibâdet ettiklerine katılsın. Allah’u Teâlâ’dan başkasına ibâdet eden hiç kimse kalmaz ki, önünde ilahları temessül[1] ettirilmiş olmasın. O gün meleklerden birisi, Üzeyr şekline girdirilir. Meleklerden biri de Meryem oğlu Îsâ sûretine büründürülür. Birine Yahudiler, öbürüne Hristiyanlar uyar. Sonra onların ilâhları kendilerini Cehenneme sürükler. İşte bu, Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Enbiyâ, Âyet 99’daki şu buyruğudur: ″Sizin taptıklarınız ilah olsalardı, oraya varıp girmezlerdi. Halbuki hepsi de orada ebedî kalacaklardır.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

يَجْمَعُ اللّٰهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فَيَقُولُ أَلاَ يَتْبَعُ كُلُّ إِنْسَانٍ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَهُ فَيُمَثَّلُ لِصَاحِبِ الصَّلِيبِ صَلِيبُهُ وَلِصَاحِبِ التَّصَاوِيرِ تَصَاوِيرُهُ وَلِصَاحِبِ النَّارِ نَارُهُ فَيَتْبَعُونَ ... (ت عن ابى هريرة)

″Mahşer günü Allah'u Teâlâ insanları bir sahada toplayacak. Sonra âlemlerin Rabbi, onlara çıkarak buyurur ki: ″Dikkat! Her insan ibâdet ettiğine tâbi olsun!″ Bunun üzerine haça tapınmış olana tapındığı haçı temsil olunacak. Sûretlere tapınmış olana tapındığı sûretleri, ateşe tapınmış olana ateşi temsil olunacak ve böylece hepsi de dünyâda iken tapındıklarının arkasından gidecekler…″[3]

[1] Temessül, benzeşme, benzerlik anlamına gelmektedir.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 283.

[3] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 20.

اِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنٰىۙ اُو۬لٰٓئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَۙ (١٠١) لَا يَسْمَعُونَ حَس۪يسَهَاۚ وَهُمْ ف۪ي مَا اشْتَهَتْ اَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَۚ (١٠٢) لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْاَكْبَرُ وَتَتَلَقّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُۜ هٰذَا يَوْمُكُمُ الَّذ۪ي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (١٠٣)

101-103. Şüphesiz ki, kendileri için katımızdan güzel bir mükâfat hazırlanmış olanlar ise, Cehennemden uzaktırlar.* Onlar, Cehennemin sesini işitmezler. Onlar, nefislerinin arzu ettiği nîmetler içinde ebedî olarak kalacaklardır.* Onlar, (dirilme için Sûr'un üflenmesinden oluşan) en büyük korkudan mahzun olmazlar. Melekler de onları, ″Bugün size vaad olunan mükâfat günüdür″ diyerek karşılarlar.

İzah: Bu âyetlerden anlaşıldığı üzere, insanların kabirlerinden ilk olarak kalktıklarında; Mü'minlere yaptığı iyi amellerinin karşılığında Cennete gireceğinin müjdeleneceği, kötü amellerinden dolayı Cehennemi hak edenlerin de, Cehenneme gireceğinin bildirileceği haber verilmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا مَاتَ عُرِضَ عَلَيْهِ مَقْعَدُهُ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ فَيُقَالُ هَذَا مَقْعَدُكَ حَتَّى يَبْعَثَكَ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (خ م ابن عمر)

″Sizden bir kimse öldüğü zaman, sabah akşam ona makâmı arzedilir. Cennet ehlinden ise Cennetteki, Cehennem ehlinden ise Cehennemdeki yeri gösterilir ve ″burası senin yerindir. Allah mahşer günü seni oraya gönderecek″ denir.″[1]

Kâfirlerin öldüğünde Cehennemdeki yerini göreceklerine dair Sûre-i Mü'min, Âyet 46'da da şöyle buyrulmaktadır:

Sabah akşam, Cehennem ateşine arz olunurlar. Kıyâmet koptuğu gün de meleklere: "Âl-i Firavun'u en şiddetli azaba girdirin" denilir.

[1] Sahih-i Buhârî, Cenâiz 87; Sahih-i Müslim, Cennet 17 (66).

( )يَوْمَ نَطْوِي السَّمَٓاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِۜ كَمَا بَدَأْنَٓا اَوَّلَ خَلْقٍ نُع۪يدُهُۜ وَعْدًا عَلَيْنَاۜ اِنَّا كُنَّا فَاعِل۪ينَ (١٠٤ (

104. O gün biz göğü, kitapların sayfalarını dürer gibi düreriz. Varlıkları ilk olarak nasıl yarattıysak, öyle iâde ederiz. Bu, yerine getireceğimiz vaadimizdir. Biz, bu vaadimizi muhakkak yaparız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir hutbe okudu ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ مَحْشُورُونَ إِلَى اللّٰهِ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا ثُمَّ قَالَ {كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ} إِلَى آخِرِ الْآيَةِ ثُمَّ قَالَ أَلَا وَإِنَّ أَوَّلَ الْخَلَائِقِ يُكْسَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِبْرَاهِيمُ أَلَا وَإِنَّهُ يُجَاءُ بِرِجَالٍ مِنْ أُمَّتِي فَيُؤْخَذُ بِهِمْ ذَاتَ الشِّمَالِ فَأَقُولُ يَا رَبِّ أُصَيْحَابِي فَيُقَالُ إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحْدَثُوا بَعْدَكَ فَأَقُولُ كَمَا قَالَ الْعَبْدُ الصَّالِحُ {وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتَ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ} فَيُقَالُ إِنَّ هَؤُلَاءِ لَمْ يَزَالُوا مُرْتَدِّينَ عَلَى أَعْقَابِهِمْ مُنْذُ فَارَقْتَهُمْ (خ عن ابن عباس)

"Ey insanlar! Şüphesiz ki, sizler Allah'ın huzurunda yalınayak, çırılçıplak ve sünnetsiz olarak toplanacaksınız. Sonra Sûre-i Enbiyâ, Âyet 104'deki: "… Varlıkları ilk olarak nasıl yarattıysak, öyle iâde ederiz. Bu, yerine getireceğimiz vaadimizdir. Biz, bu vaadimizi muhakkak yaparız" buyruğunu okudu ve daha sonra şöyle buyurdu:

- İyi bilin ki mahşer gününde, yaratılanların ilk elbise giydirileni İbrâhim Aleyhisselâm olacaktır. Yine iyi bilin ki ümmetimden bir kısım insanlar getirilecek ve onlar sol tarafa doğru götürüleceklerdir. Ben: "Ey Rabbim! Bunlar benim Ashâbımdır" diyeceğim. Bana: "Sen bunların senden sonra ne yaptıklarını bilmiyorsun" denilecektir. Ben de, şu sâlih kulun; Îsâ Aleyhisselâm'ın, Sûre-i Mâide, Âyet 117'de: "Ben onlara bana emrettiğin şeylerden başka bir şey demedim. "Benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a ibâdet edin" dedim. Ben onların arasında iken hallerine şâhit idim, beni yükselttikten sonra onların hallerini gözetleyen Sen idin. Sen her şeye şâhitsin" diye söylediği gibi söyleyeceğim. Bana şöyle denecektir: "Sen onlardan ayrıldıktan sonra dinden döndüler ve mürtet olarak devam ettiler."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Mâide 12.

(وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ اَنَّ الْاَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ (١٠٥) اِنَّ فٖي هٰذَا لَبَلَاغًا لِقَوْمٍ عَابِدٖينَ (١٠٦))

105-106. Yemin olsun ki, Tevrat'tan sonra Zebur'da da yeryüzüne sâlih kullarımın vâris olacağını yazmıştık.* Şüphesiz bu Kur'ân'da, Allah'a ibâdet eden bir topluluk için yeterli bir tebliğ vardır.

İzah: Mü'minler, sonunda kâfirlere gâlip gelerek yeryüzüne vâris olacaklardır. Allah'u Teâlâ, Sûre-i Saff, Âyet 8'de de: ″Onlar, Allah'ın nûrunu ağızlarıyla (bâtıl sözleriyle) söndürmek isterler. Kâfirler istemese de Allah'u Teâlâ, nûrunu tamamlayacaktır″ diye buyurarak Mü'minlerin, kâfirlere gâlip olacaklarını haber vermiştir. Yine bu hususta Sûre-i Nûr, Âyet 55 ve izahına bakınız.

(وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمٖينَ (١٠٧) قُلْ اِنَّمَا يُوحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَٓا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌۚ فَهَلْ اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (١٠٨) فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ اٰذَنْتُكُمْ عَلٰى سَوَٓاءٍۜ وَاِنْ اَدْرٖٓي اَقَرٖيبٌ اَمْ بَعٖيدٌ مَا تُوعَدُونَ (١٠٩) اِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ (١١٠) وَاِنْ اَدْرٖي لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَكُمْ وَمَتَاعٌ اِلٰى حٖينٍ (١١١))

107-111. Ey Habîbim! Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.* De ki: ″Bana, ancak ilahınızın tek bir ilah olduğu vahyediliyor. Artık siz İslâmiyet'i kabul etmiş kimseler misiniz?″* Eğer onlar, İslâm'dan yüz çevirirlerse, de ki: ″Ben görevli olduğum şeyleri hepinize tebliğ ettim. Size vaad olunan şeyin, yakın mı veya uzak mı olduğunu bilmiyorum.* Şüphesiz Allah'u Teâlâ, açığa vurulan sözü de bilir, gizlediğiniz şeyleri de bilir.* Bilmiyorum, belki vaad olunan azâbınızın ertelenmesi, sizin için bir imtihan ve bir müddete (eceliniz gelinceye) kadar faydalanmadır.

İzah: Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107 ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ [الأنبياء آية 107] قَالَ مَنْ تَبِعَهُ كَانَ لَهُ رَحْمَةً فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ وَمَنْ لَمْ يَتْبَعْهُ عُوفِيَ مِمَّا كَانَ يُبْتَلَى سَائِرُ الأُمَمِ مِنَ الْخَسْفِ وَالْمَسْخِ وَالْغَرْقِ (طب عن ابن عباس)

″Ey Habîbim! Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik″[1] âyeti gereğince, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendisine tâbi olanlara hem dünyâda, hem de âhiretde bir rahmet olacaktır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e tâbi olanlar ise, bu rahmetten dolayı diğer ümmetlerin

uğradığı yerle bir olma, hayvanlara dönüşme ve suya gark olma gibi cezâlara mâruz kalmayacaktır.[2]

Peygamberimiz, on sekiz bin âlemin Efendisidir. Bütün âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olup hepsinin Peygamberidir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ (خ م حم ه عن جابر)

″Bana, benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş özellik verildi: Bir aylık mesafeden düşmanın kalbine korku salmakla ilâhi yardıma mazhar oldum. Yeryüzü benim için mescit (namaz kılma mahalli) ve temiz kılındı; ümmetimden kim bir namaz vaktine erişirse, hemen bulunduğu yerde namazını kılsın. Ganîmetler bana helâl kılındı. Benden önceki Peygamberler sâdece kendi kavmine Peygamber olarak gönderiliyordu, ben ise bütün insanlığa Peygamber olarak gönderildim. Bana şefaat yetkisi verildi.″[3] (Bir diğer Hadis-i Şerif’te: ″Mahşer günü ilk şefaat edecek ve şefaatı kabul edilecek olan benim″[4] diye buyrulmuştur.)

Yunus Emre Hazretleri bir kasidesinde der ki:

Mü’min olanların çoktur cefâsı,

Âhirette vardır, zevk-ü sefâsı,

On sekiz bin âlemin bir Mustafa’sı,

Adı güzel, kendi güzel Muhammed.

Bu dünyâdan başka, içinde insan yaşayan çok sayıda dünyâ vardır. Bu hususta Vehb b. Münebbih Rahimehullah şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ ثَمَانِيَةَ عَشْرَ أَلْفَ عَالَمٍ الدُّنْيَا عَالَمٌ مِنْهَا.

″Aziz ve Celil olan Allah’ın, on sekiz bin âlemi vardır ve dünyâ da bu âlemlerden bir tanesidir.″ Hattâ bu konuda Sahâbe-i Kirâm’dan Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

.إِنَّ لِلّٰهِ أَرْبَعِينَ أَلْف عَالَم الدُّنْيَا مِنْ شَرْقهَا إِلَى غَرْبهَا عَالَمٌ وَاحِدٌ

″Allah’u Teâlâ’nın, kırk bin âlemi vardır. Doğusundan batısına dünyâ, tek bir âlemdir.″[5]

Allah’u Teâlâ Sûre-i Câsiye, Âyet 36’da şöyle buyurmuştur:

″Hamd, göklerin Rabbi, yerin Rabbi ve bütün âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur.″

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraca çıktığında bahsedilen bu âlemlere de uğrayıp onlardan kendisine ümmet edinmiştir.

Âlemler hakkında bir Hadis-i Kudsî’de, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا جِبْرِيلُ اِنِّى خَلَقْتُ أَلْفَ أَلْفِ أُمَّةٍ لَا تَعْلَمُ أُمَّةٌ اِنِّى خَلَقْتُ سِوَاهَا لَمْ أَطَّلِعْ عَلَيْهَا اللَّوْحَ الْمَحْفُوظَ وَلَا صَرِيرَ الْقَلَمِ اِنَّمَا أَمْرِى لِشَىْءِ اِذَا أَرَدْتُ أَنْ أَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ وَلَا تَسْبِقُ الْكَافُ النُّونَ(الديلمى عن ابن عمر)

Allah’u Teâlâ buyurdu ki: ″Ey Cebrâil! Bir milyon muhtelif millet yarattım. Hiçbir millet kendinden başkasını yarattığımı bilmez. Onlara Levh-i Mahfuz’u göstermedim. Kalemin hareketine de muttali kılmadım. Ben bir şeyin olmasını dilediğim zaman, ona sâdece ″Ol″ derim, o da hemen oluverir. Kef, Nûn’u katiyyen geçemez.″[6]

Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerden, bu dünyâdan başka içinde insanların yaşadığı başka dünyâların olduğu anlaşılmaktadır. İşte Âyet-i Kerîme’de de geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu âlemlerin hepsine rahmet olarak gönderilmiştir.

[1] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107.

[2] Taberani, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 12189; Rudânî, Cem’ul-Fevaid, Hadis No: 7092.

[3] Sahih-i Buhârî, Salat 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3).

[4] Sahih-i Müslim, Fedâil 2 (3 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 12; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 3.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 1, s. 138.

[6] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 330/7.

(قَالَ رَبِّ احْكُمْ بِالْحَقِّۜ وَرَبُّنَا الرَّحْمٰنُ الْمُسْتَعَانُ عَلٰى مَا تَصِفُونَ (١١٢)

112. (Resûlü Ekrem) dedi ki: ″Yâ Rabbi! (Benimle beni yalanlayanlar arasında) hak ile hükmet. Ey kâfirler! Bizim Rabbimiz, Rahmân'dır ve Uydurduğunuz sıfatlara karşı kendisine sığınılandır.″

22-HACC SÛRESİ

Bu sûre 78 âyettir. Bâzı âyetleri Medîne döneminde nâzil olmuştur. Çoğu ise Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede İbrâhim Aleyhisselâm'ın, hac ibâdeti için insanları Kâbe'ye dâvet ettiği beyan edildiği için ″Hacc Sûresi″ ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْۚ اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ (١) يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّٓا اَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارٰى وَمَا هُمْ بِسُكَارٰى وَلٰكِنَّ عَذَابَ اللّٰهِ شَدِيدٌ (٢))

1-2. Ey insanlar! Rabbinizden korkun. Şüphesiz ki kıyâmetin sarsıntısı korkunç bir olaydır.* Onu gördüğünüz vakit, dehşetinden her emzikli kadın emzirdiği çocuğunu unutur, her gebe kadın çocuğunu düşürür. O gün, sarhoş olmadıkları halde, herkesi sarhoş görürsün. Çünkü Allah'ın azâbı çok şiddetlidir.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbından bir grubun arasında bulunduğu sırada şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰه لَمَّا فَرَغَ مِنْ خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ خَلَقَ الصُّورَ فَأَعْطَاهُ إِسْرَافِيلَ فَهُوَ وَاضِعُهُ عَلَى فِيهِ شَاخِصٌ بِبَصَرِهِ يَنْتَظِرُ مَتَى يُؤْمَرُ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰه وَمَا الصُّورُ؟ قَالَ: هُوَ قَرْنٌ قُلْتُ: وَكَيْفَ هُوَ؟ قَالَ: عَظِيمٌ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ عِظَمَ دَارَةٍ فِيهِ لَعَرْضُ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ يَنْفُخُ فِيهِ ثَلَاثَ نَفَخَاتٍ فَالنَّفْخَةُ الْأُولَى لِلْفَزَعِ وَالنَّفْخَةُ الثَّانِيَةُ نَفْخَةُ الصَّعْقِ وَالنَّفْخَةُ الثَّالِثَةُ نَفْخَةُ الْقِيَامِ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ. يَأْمُرُ اللّٰه إِسْرَافِيلَ بِالنَّفْخَةِ الْأُولَى فَيَقُولُ: انْفُخْ نَفْخَةَ الفَزَعِ فَيَفْزَعُ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ وَأَهْلُ الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللّٰه وَيَأْمُرُهُ اللّٰه فَيُدِيمُهَا وَيُطَوِّلُهَا فلا يَفْتُرُ وَهِيَ كَقَوْلُ اَللّٰه: {وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ} ... (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

Allah'u Teâlâ, göklerin ve yerin yaratılmasını bitirince, Sûr'u yaratıp onu İsrâfil'e verdi. O, ″Sûr'a üfleme emri ne zaman verilecek″ diye beklemek üzere gözünü Arş'a dikerek o Sûr'u ağzına aldı. ″Yâ Resûlallah! Sûr nedir?″ diye sordum. ″Boynuzdur″ buyurdu. ″O nasıldır?″ diye sordum. ″Büyüktür″ buyurdu. Beni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, onun bir halkasının büyüklüğü göklerle yerin genişliği gibidir. Ona üç defa üflenecektir:

- Birinci üfleme, korku üflemesidir. İkincisi, yıkılma üflemesidir. Üçüncüsü ise, kalkıp âlemlerin Rabbinin huzuruna dikilme üflemesidir. Allah'u Teâlâ İsrâfil'e birinci üflemeyi emredip, ″Üfle″ diye buyuracak. O da, üfleyecek. Allah'ın diledikleri dışında bütün gökler ve yer halkı korkacak. Allah ona emredecek de uzatacak ve kesinti yapmayacak. Bu durum, Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Sâd, Âyet 15'te: ″Müşrikler de, bir an gecikmesi dâhi olmayan korkunç bir sesten (Sûr'un üflenmesinden) başka bir şeyi beklemiyorlar″ diye geçen buyruğu gibidir. Allah'u Teâlâ dağları yürütecek. Onlar bir bulut gibi geçecek ve serap olacaklar. Sonra yeryüzü halkını öyle bir sarsacak ki, dalgaların çarptığı denize atılmış bir gemi gibi olacak. Yeryüzündeki halkı ters çevirip rüzgârların salladığı, Arş'ta asılı bir kandil gibi yapacak. Bu durum, Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Nâziât, Âyet 6-9'daki: ″O gün (Sûr'un üflenmesiyle) yerin şiddetle sarsıldığı* ve o sarsıntının ardından bir başkasının geldiği gündür.* O gün, kalpler çok muzdariptir* ve onların gözleri de korkudan zillet içindedir″ buyruğunda haber verdiği durumdur. İnsanlar, onun üzerinde sarsılıp çalkalanacak. Süt veren kadınlar çocuklarını unutacak, hâmileler karınlarındakini bırakacak, çocuklar ihtiyarlayacak, şeytânlar korkudan uçar gibi kaçacaklar. Yeryüzünün kenarlarına varınca, melekler onlara gelip yüzlerine vuracaklar ve onlar da dönecek. İnsanlar arkalarına dönüp kaçacak. Allah'ın emrinden onları koruyacak hiçbir şey olmayacak. Birbirlerini çağıracaklar. İşte bu, Allah'u Teâlâ'nın çağrışma günü! Onlar bu halde iken, yeryüzü bir baştan diğer bir başa kadar yarılıp çatlayacak. Bir benzerini görmedikleri büyük bir durumu görecekler. Bundan dolayı en iyisini Allah'ın bildiği üzüntü ve korku onları kaplayacak. Sonra gökyüzüne bakacaklar ki o; erimiş bir maden gibi olmuş. Sonra gökyüzü yarılıp yıldızlar saçılacak, güneş ve ay batacak.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla buyurdu ki:

″Ölüler bundan hiçbir şey bilmeyecekler.″ Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu: ″Yâ Resûlallah! Sûre-i Neml, Âyet 87'deki: ″Sûr'a üflendiği gün, göklerde ve yerde bulunan kimselerin hepsi, şiddetli bir korkuya tutulur. Ancak Allah'u Teâlâ'nın diledikleri müstesnâ…″ buyruğunda istisnâ ettikleri kimlerdir?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Bunlar şehitlerdir. Korku, dirilere ulaşacaktır. Şehitler, Allah katında diriler olup rızık-lanmaktadırlar. Allah'u Teâlâ, o günün korkusundan onları koruyup emîn kılacaktır. Kıyâmet, Allah'u Teâlâ'nın yarattıklarının kötüleri üzerine göndereceği bir azaptır.″ Allah'u Teâlâ bu hususta Sûre-i Hacc, Âyet 1-2'de şöyle buyurmaktadır:

″Ey insanlar! Rabbinizden korkun. Şüphesiz ki kıyâmetin sarsıntısı korkunç bir olaydır.* Onu gördüğünüz vakit, dehşetinden her emzikli kadın emzirdiği çocuğunu unutur, her gebe kadın çocuğunu düşürür. O gün, sarhoş olmadıkları halde, herkesi sarhoş görürsün. Çünkü Allah'ın azâbı çok şiddetlidir.″ Onlar, Allah'ın dilediği kadar bu azap içinde kalacaklardır. Bu süre uzun olacaktır. Sonra Allah'u Teâlâ İsrâfil'e yıkılma üflemesini emredecek. O da üfleyecek. Allah'ın diledikleri dışında gökler ve yer halkı yıkılacak…[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 283. Bu Hadis-i Şerif'in devamında kıyâmetten sonra mahşerde meydana gelecek hâdiseleri uzun uzadıya anlatmaktadır. Bu Hadis-i Şerif için Sure-i En'âm, Âyet 71-73'ün izahına bakınız.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍۙ (٣) كُتِبَ عَلَيْهِ اَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَاَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ اِلٰى عَذَابِ السَّعِيرِ (٤)

3-4. İnsanlardan öylesi vardır ki, bilmedikleri halde Allah hakkında mücâdele eder ve her inatçı şeytana tâbi olur.* Şeytan hakkında: ″Her kim onu dost edinirse, mutlaka onu dalâlete düşürür ve onu Cehennem azâbına ulaştırır″ diye yazılmıştır.

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْۜ وَنُقِرُّ فِي الْاَرْحَامِ مَا نَشَٓاءُ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُٓوا اَشُدَّكُمْۚ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔاۜ وَتَرَى الْاَرْضَ هَامِدَةً فَاِذَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَٓاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَاَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ (٥)

5. Ey insanlar! Öldükten sonra dirilme hususunda şüphe ediyorsanız, ilk yaratılışınıza bakın. Biz kudret ve hikmetimizi size bildirmek için sizi ilk olarak topraktan, sonra nutfe'den (sperm'den), sonra alaka'dan (embriyo'dan), sonra şekli belli belirsiz olan bir et parçasından yarattık. Dilediğimizi belirli bir vakte kadar rahimlerde durdururuz. Sonra sizi bir bebek olarak çıkarırız. Sonra güç ve kuvvet kazanıncaya kadar sizi büyütürüz. Sizden bâzınız vefat ettirilir. Bâzınız da ömrünün bunaklık devresine kadar ulaştırılır ki, bilirken hiçbir şey bilmez hâle gelsin. Ve yeryüzünü kuru olarak görürsün. Biz ona su indirdiğimiz zaman, yeryüzü harekete geçer, kabarır ve her sınıftan güzel çift çift bitkiler bitirir.

İzah: Bu âyette insanın yaratılma safhâları anlatılmaktadır. İlk olarak Âdem Aleyhisselâm'ın topraktan, onun neslinden gelenlerin ise önce nutfe'den, sonra

alaka’ya dönüşmek sûretiyle yaratılmasından bahsedil-mektedir. Alaka; yapışan ve tutunan anlamına gelmektedir. Yani bu da çıplak gözle görülemeyen spermin ana rahmine yapışarak embriyo şeklini almasıdır. Ana rahmindeki çocuk büyüdükçe o rahime yapıştığı noktadan doğuncaya kadar beslenir, buna da göbek bağı denir. Sonra şekli belli belirsiz olan bir et parçasına dönüşür ve daha sonra da insan şeklini alarak dünyâya gelir.

İşte alaka kelimesiyle ifade edilen yapışma ve tutunma hâdisesi, bilimsel olarak da ispatlanmış bir olaydır. Kur’ân âyetlerinin indiği yıllarda, spermin ana rahmine nasıl tutunduğunu kimsenin bilmesine imkan yoktu. İşte bu da Kur’ân’daki mûcizelerden biridir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا مَرَّ بِالنُّطْفَةِ ثِنْتَانِ وَأَرْبَعُونَ لَيْلَةً بَعَثَ اللّٰهُ إِلَيْهَا مَلَكًا فَصَوَّرَهَا وَخَلَقَ سَمْعَهَا وَبَصَرَهَا وَجِلْدَهَا وَلَحْمَهَا وَعِظَامَهَا ثُمَّ قَالَ يَا رَبِّ أَذَكَرٌ أَمْ أُنْثَى فَيَقْضِي رَبُّكَ مَا شَاءَ وَيَكْتُبُ الْمَلَكُ ثُمَّ يَقُولُ يَا رَبِّ أَجَلُهُ فَيَقُولُ رَبُّكَ مَا شَاءَ وَيَكْتُبُ الْمَلَكُ ثُمَّ يَقُولُ يَا رَبِّ رِزْقُهُ فَيَقْضِي رَبُّكَ مَا شَاءَ وَيَكْتُبُ الْمَلَكُ ثُمَّ يَخْرُجُ الْمَلَكُ بِالصَّحِيفَةِ فِي يَدِهِ فَلَا يَزِيدُ عَلَى مَا أُمِرَ وَلَا يَنْقُصُ (م عن حذيفة بن أسيد الغفاري)

Nutfe, rahimde kırk gün kaldıktan sonra Allah’u Teâlâ bir melek göndererek bu nutfeye bir şekil verir. Kulaklarını, gözlerini, tenini, etini ve kemiklerini yaratır. Daha sonra melek: ″Rabbim! Bu erkek mi, dişi mi olacak?″ diye sorar. Rabbin dilediğini hükmeder. Melek de bunu yazar. Sonra: ″Rabbim! Ömrü ne kadar olacak?″ diye sorar. Rabbin dilediğini söyler. Melek de bunu yazar. Sonra: ″Rabbim! Rızkı ne kadar olacak?″ diye sorar. Rabbin dilediğini hükmeder. Melek de bunu yazar. Daha sonra melek, bu yazdıklarıyla çıkar ki, Allah’u Teâlâ’nın kendisine söylediklerine ne ekleme yapar, ne de onlardan bir şey çıkarır.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Kader 1 (3 Tahavî, Müşkil’ül-Âsâr, Hadis No: 2237.

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّهُ يُحْيِ الْمَوْتٰى وَاَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌۙ (٦) وَاَنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ لَا رَيْبَ ف۪يهَاۙ وَاَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ (٧)

6-7. İşte hakkın kendisi olan Allah’u Teâlâ, ölüleri de böyle diriltir. Şüphesiz O, her şeye kâdirdir.* Kıyâmet yakındır, kopacağında şüphe yoktur. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, kabirlerdeki ölüleri diriltecektir.

İzah: Allah’u Teâlâ’nn, ölüleri diriltmesi hakkında Ebû Razîn el-Ukaylî Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَكُلُّنَا يَرَى رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَا آيَةُ ذَلِكَ فِي خَلْقِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَيْسَ كُلُّكُمْ يَنْظُرُ إِلَى الْقَمَرِ مُخْلِيًا بِهِ قَالَ بَلَى قَالَ فَاللّٰهُ أَعْظَمُ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِي اللّٰهُ الْمَوْتَى وَمَا آيَةُ ذَلِكَ فِي خَلْقِهِ قَالَ أَمَا مَرَرْتَ بِوَادِي أَهْلِكَ مَحْلًا قَالَ بَلَى قَالَ أَمَا مَرَرْتَ بِهِ يَهْتَزُّ خَضِرًا قَالَ قُلْتُ بَلَى قَالَ ثُمَّ مَرَرْتَ بِهِ مَحْلًا قَالَ بَلَى قَالَ فَكَذَلِكَ يُحْيِي اللّٰهُ الْمَوْتَى وَذَلِكَ آيَتُهُ فِي خَلْقِهِ (حم عن عمه ابى رزين العقيلى)

″Yâ Resûlallah! Mahşer günü herkes Rabbini görecek mi? Bunun Allah’ın yarattıkları içinde alâmeti nedir?″ diye sordum. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Hepiniz aya ayrı ayrı bakmaz mısınız?″ ″Evet bakarız″ dedik. ″Allah en büyüktür″ buyurdu. ″Yâ Resûlallah! Allah’u Teâlâ ölüleri nasıl diriltir? Bunun Allah’ın yarattıkları içinde alâmeti nedir?″ dedim. ″Kuraklıktan helâk olmuş bir vâdiye hiç rastlamadın mı?″ buyurdu. ″Evet rastladım″ dedim. ″Sonra yeşillikler içinde dalgalanırken de ona uğradın mı?″ buyurdu. ″Evet uğradım″ dedim. ″İşte böylece Allah’u Teâlâ ölüleri diriltir ve yarattıkları içinde bunun alâmeti budur″ dedi.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15603.

(وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍۙ (٨) ثَانِيَ عِطْفِهِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِۜ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَنُذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَذَابَ الْحَرِيقِ (٩) ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِۙ (١٠))

8-10. İnsanlardan öylesi de vardır ki, bir ilme, hidâyete ulaştıran bir rehbere ve nurlandıran bir kitaba dayanmaksızın Allah hakkında mücâdele eder.* Onların kibirlenerek yaptıkları mücâdele, insanları Allah yolundan saptırmak içindir. Onlar için dünyâda zillet, mahşer gününde de yakıcı bir azap vardır.* Onlara: ″Bu zillet ve azap, senin kendi ellerinle önceden yaptığından dolayıdır″ denilir. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″İlim″, aklî ve naklî olan delillerdir. ″Hidâyete ulaştıran bir rehber″, Peygamberler ve âlimlerdir. ″Nûrlandıran bir kitap″ ise, Kur’ân-ı Kerîm’dir.

Bu âyetlerde azâba uğrayacak olan kişilerin, nefislerine uyarak kendi elleriyle yaptıkları günahlar sebebiyle bu azâba uğrayacakları beyan edilmiş ve

devamında da Allah’u Teâlâ’nın kimseye haksızlık yapmayacağı vurgulanmıştır.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Necm, Âyet 39’da şöyle buyurmuştur:

″Şüphesiz ki, insan için kendi çalıştığından başkası yoktur.″

Bu husus Sûre-i Enfâl, Âyet 51’de de şöyle geçmektedir:

″İşte bu, sizin kendi ellerinizle önceden yaptıklarınızın karşılığıdır. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz.″

Bir kimse, kendi kazandığının karşılığını mahşerde görecektir. Allah’u Teâlâ irâde-i cüz’iyye’yi kulun kendi eline vermiştir. Kul, îmanı seçip amel-i sâlihte bulunursa, bu kimsenin yeri Cennettir. Kul, şeytana ve nefsinin hevâsına uyup küfrü seçerse yahut kötü amellerde bulunursa, bu sebepten Cehenneme girer.

Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 51’in izahına bakınız.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍۚ فَاِنْ اَصَابَهُ خَيْرٌۨ اطْمَاَنَّ بِهٖۚ وَاِنْ اَصَابَتْهُ فِتْنَةٌۨ انْقَلَبَ عَلٰى وَجْهِهٖۚ (
خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَۜ ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُب۪ينُ (١١) يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا يَنْفَعُهُۜ ذٰلِكَ هُوَ
))الضَّلَالُ الْبَع۪يدُ (١٢) يَدْعُوا لَمَنْ ضَرُّهُٓ اَقْرَبُ مِنْ نَفْعِه۪ۜ لَبِئْسَ الْمَوْلٰى وَلَبِئْسَ الْعَش۪يرُ (١٣

11-13. Ve insanlardan öylesi de vardır ki, Allah’a şüphe ile ibâdet eder. Kendine bir hayır isâbet ederse, emin olup hâlinde sebat eder. Bir musîbet isâbet ederse, küfre döner de dünyâda ve âhirette hüsrâna uğrar. İşte apaçık hüsran budur.* Çünkü bu kimse, Allah’ı bırakıp kendine zarar ve faydası olmayan şeylere ibâdet eder. Bu ise, haktan çok uzak bir sapıklıktır.* O kimse, zararı faydasından daha yakın olan şeye ibâdet eder. İbâdet ettiği şey, ne kötü dosttur ve ne kötü arkadaştır!

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″Ve insanlardan öylesi de vardır ki, Allah’a şüphe ile ibâdet eder…″ diye devam eden Sûre-i Hacc, Âyet 11 hakkında şöyle buyurmuştur:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ عَلَى حَرْفٍ} قَالَ كَانَ الرَّجُلُ يَقْدَمُ الْمَدِينَةَ فَإِنْ وَلَدَتْ امْرَأَتُهُ غُلَامًا وَنُتِجَتْ خَيْلُهُ}
(قَالَ هَذَا دِينٌ صَالِحٌ وَإِنْ لَمْ تَلِدْ امْرَأَتُهُ وَلَمْ تُنْتَجْ خَيْلُهُ قَالَ هَذَا دِينُ سُوءٍ (خ عن ابن عباس

Bir kişi Medîne’ye gelirdi. Şâyet hanımı erkek çocuk doğurur ve atları da yavrulayacak olursa, ″Bu, iyi bir dindir″ derdi. Hanımı doğurmaz ve atları da

yavrulamazsa bu sefer, ″Bu, kötü bir dindir″ derdi.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hacc 2; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7093.

)اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۜ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يُرٖيدُ (١٤ ((

14. Muhakkak ki Allah'u Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanları altlarından nehirler akan Cennetlere girdirir. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, dilediğini yapar.

مَنْ كَانَ يَظُنُّ اَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ اِلَى السَّمَٓاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ (كَيْدُهُ مَا يَغٖيظُ (١٥))

15. Allah'u Teâlâ'nın, Resûlüne dünyâda ve âhirette yardım etmeyeceği zannında bulunan kimse, öfkesinin yok olması için her türlü sebeplere müracaat etsin; hattâ evinin tavanına bir ip takıp onunla kendini assın. Baksın bu fiili öfkesini giderir mi?

)وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍۙ وَاَنَّ اللّٰهَ يَهْدٖي مَنْ يُرٖيدُ (١٦ ( )

16. Kur'ân'ı da apaçık âyetler olarak işte böyle indirdik. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, dilediğine hidâyet eder.

اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَالَّذٖينَ هَادُوا وَالصَّابِـٔينَ وَالنَّصَارٰى وَالْمَجُوسَ وَالَّذٖينَ اَشْرَكُوٓاۗ اِنَّ اللّٰهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ (الْقِيٰمَةِۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهٖيدٌ (١٧))

17. Şüphesiz ki Îman edenlerle, Yahudiler, Sâbiiler, Hristiyanlar, Mecûsiler ve müşrikler arasında mahşer gününde hüküm verecek olan ancak Allah'tır. Muhakkak ki Allah'u Teâlâ, her şeye şâhittir.

İzah: Allah'u Teâlâ, mahşer günü hükmünü verecek ve şeytana uyup hak yoldan sapan kâfirleri Cehenneme, Mü'minleri ise Cennete koyacaktır. Allah'u Teâlâ, kullarının her yaptığını görüp bilmektedir. Kimin hak üzere, kimin de dalâlet üzere olduğunu bilir ve mahşerde herkese hak ettiği karşılığı verir.

Bu Âyet-i Kerîme'de, ″Îman edenler″ diye geçen zümre, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti ve önceki ümmetlerin içerisinde İslâm üzere olan hak topluluklardır. Bu âyette sayılan bâtıl olan dinlere gelince; Yahudiler,

″Üzeyr, Allah’ın oğludur″ diyerek Allah’a ortak koşup kâfir oldular. Hristiyanlar, ″Îsâ Mesih, Allah’ın oğludur″ diyerek Allah’a ortak koşup kâfir oldular. Sâbiiler, yıldızlara taparak Allah’a ortak koşup kâfir oldular. Mecûsiler, ateşe taparak Allah’a ortak koşup kâfir oldular. Müşrikler de, putlara taparak ve ″Melekler, Allah’ın kızlarıdır″ diyerek Allah’a ortak koşup kâfir oldular. Allah’u Teâlâ, mahşer günü bunların arasında hükmünü verecektir. Hak üzere olan Mü’minler, Allah’u Teâlâ tarafından ödüllendirilecek, bâtıl olan zümreler ise, şirke girmelerinden dolayı cezâlandırılacaktır.

İslâm’ın dışında olan zümrelerin hepsi bâtıldır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَالَ عِنْدَ مَجْمَعِ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسِ وَالصَّابِئِينَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَنَّ مَا دُونَ اللّٰهِ مَرْبُوبٌ مَقْهُورٌ أَعْطَاهُ اللّٰهُ مِثْلَ عَدَدِهِمْ)ابن شاهين عن ابن عباس(

Bir kimse Yahudi, Hristiyan, Mecûsi (ateşe tapan) ve Sâbiiler (yıldıza tapanlar)’in toplantılarında: ″Ben şehâdet ederim ki, Allah’tan başka ilah yoktur ve Allah’tan başka Rabb da yoktur, her şeye gâlip olacak da yoktur″ derse Allah’u Teâlâ o kimseye onların sayısınca sevap verir.[1]

Allah’u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19’da şöyle buyurmuştur:

″Şüphesiz ki, Allah katında tek din İslâm’dır. Bu hakikati bilen Ehl-i Kitab’ın ihtilaf etmeleri ise, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki hasetten dolayıdır. Allah’ın âyetlerini kim inkâr ederse, şüphesiz Allah’u Teâlâ, hesabı çabuk görendir.″

Buradan anlaşılan, Yahudiler, Hristiyanlar, Mecûsiler, Sâbiiler[2] ve bunlar gibi olan zümrelerin hepsi dalâlettedirler.

[1] Râmûz’ul Ehâdîs, s 434/9.

[2] Sâbiiler hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 62 ve izahına bakınız.

(اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ) (سَجْدَه) ١٨

18. Ey Resûlüm! Görmez misin ki, göklerde ve yerde olan kimseler, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu Allah’a secde ederler. İnsanların birçoğu da azâba müstehak olmuştur. Allah’u Teâlâ’nın zillette bıraktığını, kimse aziz edemez. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, dilediğini yapar. (Secde âyetidir)

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’yi açıklarken Mücâhid Hazretleri şöyle buyurmuştur: ″Bütün bunlar gölgeleriyle Allah’a secde ederler. İnsanların çoğundan kasıt Mü’minlerdir. Azâbı hak eden insanların çoğundan kasıt kâfirlerdir, bunlar da kendileri istemese de gölgeleri Allah’a secde eder.″[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 10, s. 432.

هٰذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فٖي رَبِّهِمْۘ فَالَّذٖينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍۜ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُؤُ۫سِهِمُ الْحَمٖيمُۚ (١٩) يُصْهَرُ بِهٖ مَا فٖي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُۜ (٢٠) وَلَهُمْ مَقَامِعُ مِنْ حَدٖيدٍ (٢١) كُلَّمَٓا اَرَادُٓوا اَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ اُعٖيدُوا فٖيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرٖيقِ۟ (٢٢)

19-22. Şu (Mü’min ve kâfir) iki hasım fırka, Rableri hakkında mücâdele ettiler. İşte kâfir olanlara ateşten elbiseler biçilmiştir. Başlarının üstünden de kaynar su dökülür.* Bununla karınlarındakiler ve derileri eritilir * Onlar için demirden topuzlar da vardır.* Onlar, her ne zaman ateşten, o şiddetli gamdan çıkmak isteseler, oraya iâde edilirler. Ve onlara: ″Yakıcı azâbı tadın″ denilir.

İzah: Sûre-i Hacc, Âyet 19 hakkında Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَوَّلُ مَنْ يَجْثُو بَيْنَ يَدَيْ الرَّحْمَنِ لِلْخُصُومَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَقَالَ قَيْسُ بْنُ عُبَادٍ وَفِيهِمْ أُنْزِلَتْ {هَذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ} قَالَ هُمْ الَّذِينَ تَبَارَزُوا يَوْمَ بَدْرٍ حَمْزَةُ وَعَلِيٌّ وَعُبَيْدَةُ أَوْ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْحَارِثِ وَشَيْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ وَعُتْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ وَالْوَلِيدُ بْنُ عُتْبَةَ (خ عن قيس بن عباد)

″Mahşer gününde müşriklerle dâvâlaşmak için Rahmân’ın huzurunda ilk diz çöken kişi ben olacağım.″ Râvi Kays Radiyallâhu anhu der ki: ″Şu (Mü’min ve kâfir) iki hasım fırka, Rableri hakkında mücâdele ettiler…″ diye devam eden âyeti, Bedir Savaşı’nda karşılıklı cenkleşen iki grup hakkında nâzil olmuştur. Bir tarafta Hz. Ali, Hz. Hamza ve Hz. Ubeyde; karşı tarafta ise Şeybe b. Rabîa, Utbe b. Rabîa ve Velid b. Utbe vardı.[1]

Sûre-i Hacc, Âyet 20 ile ilgili olarak da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem

şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْحَمِيمَ لَيُصَبُّ عَلَى رُءُوسِهِمْ فَيَنْفُذُ الْحَمِيمُ حَتَّى يَخْلُصَ إِلَى جَوْفِهِ فَيَسْلِتُ مَا فِي جَوْفِهِ حَتَّى يَمْرُقَ مِنْ قَدَمَيْهِ وَهُوَ الصَّهْرُ ثُمَّ يُعَادُ كَمَا كَانَ (ت عن ابى هريرة)

Başlarına sıcak su dökülür, o sıcak su içe işleyerek karın boşluğuna varır, karnında ne varsa hepsini silip süpürür ve neticede ayaklarından çıkar. İşte Sûre-i Hacc, Âyet 20'de, ″Eritilir″ diye söylediği budur. Sonra eski hâline iâde edilecektir.[2]

Yine Sûre-i Hacc, Âyet 21'de: ″Onlar için demirden topuzlar da vardır″ diye buyrulmuştur. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ مِقْمَعًا مِنْ حَدِيدٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ فَاجْتَمَعَ لَهُ الثَّقَلَانِ مَا أَقَلُّوهُ مِنَ الْأَرْضِ (حم عن ابى سعيد)

″Şâyet demirden bir topuz yeryüzüne konulmuş olsa, insan ve cinler onu yerden kaldırmak için toplansalar, onu yerden kaldıramazlardı.″[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Megâzi 7; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No:7094.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10803.

اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ ف۪يهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًاۜ وَلِبَاسُهُمْ ف۪يهَا حَر۪يرٌ (٢٣)

23. Muhakkak ki Allah'u Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanları da altlarından nehirler akan Cennetlere girdirir. Orada altın bileziklerle ve incilerle ziynetlenirler. Onların oradaki elbiseleri de ipektir.

İzah: Bu âyette, Mü'minlerin Cennette altın takılar takacakları ve ipek elbise giyecekleri anlatılmaktadır. Ancak bu ziynetler, Mü'min erkekler için dünyâda haramdır. Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, İbn-i Ebî Leylâ Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

Huzeyfe Radiyallâhu anhu su istemiş. Bir Mecûsi, gümüş bir bardakla su getirmiş. Bardağı onun elinin içine koyunca, Huzeyfe Radiyallâhu anhu bardağı

içindeki su ile fırlatıp atmış ve ″Ben seni bu bardakla su getirmekten birkaç defa sözle nehyetmiş olmasaydım, şimdi sana bu fiili muâmeleyi yapmazdım″ diyerek sözüne şöyle devam etmiştir: Lâkin ben Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim:

لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَلَا الدِّيبَاجَ وَلَا تَشْرَبُوا فِي آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَا تَأْكُلُوا فِي صِحَافِهَا فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَنَا فِي الْآخِرَةِ (خ عن عبد الرحمن بن ابى ليلى)

″Sizler harîr ve dibâc denilen ipekli kumaşlardan elbise giymeyin, altın ve gümüş kaplardan da su içmeyin, bunların çanak ve tabakları içine konulan yemekleri de yemeyin. Çünkü bunlar dünyâda kâfirlere ait süs eşyalarıdır, âhirette de bizim ziynetlenme vâsıtalarımız olacaktır.″[1]

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

رَأَى عُمَرُ عُطَارِدًا التَّمِيمِيَّ يُقِيمُ بِالسُّوقِ حُلَّةً سِيَرَاءَ وَكَانَ رَجُلًا يَغْشَى الْمُلُوكَ وَيُصِيبُ مِنْهُمْ فَقَالَ عُمَرُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي رَأَيْتُ عُطَارِدًا يُقِيمُ فِي السُّوقِ حُلَّةً سِيَرَاءَ فَلَوْ اشْتَرَيْتَهَا فَلَبِسْتَهَا لِوُفُودِ الْعَرَبِ إِذَا قَدِمُوا عَلَيْكَ وَأَظُنُّهُ قَالَ وَلَبِسْتَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ... (م عن ابن عمر)

Hz. Ömer, Utârıt et-Temimi'yi çarşıda satış için elbiseler arz ederken gördü. Bu Utârit, hükümdarların yanlarına girip onlardan hediyelere nâil olan bir kimse idi. Hz. Ömer: ″ Yâ Resûlallah! Ben Utârit'i çarşıda ipekten bir hulleyi satış için arz ederken gördüm. Keşke bunu satın alsan da huzuruna geldikleri zaman Arap heyetleri için giysen ve bir de Cuma günü giysen″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″İpekli kumaşı dünyâda ancak, âhirette nasibi olmayan kimseler giyer″ diye buyurdu.

Bunun ardından bir zaman sonra Resûlü Ekrem'e birtakım ipek elbiseler getirildi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunlardan bir elbise Hz. Ömer'e, bir elbise Hz. Usâme İbn-i Zeyd'e gönderdi ve bir elbise de Hz. Ali'ye verdi ve ″Bu ipek kumaşı, evdeki kadın ve kızların arasında başörtüleri olarak taksim et″ dedi. Müteakiben Hz. Ömer elbisesini alıp getirdi ve ″Yâ Resûlallah! Bu elbiseyi bana gönderdin, halbuki geçen gün Utârit'in ipekli elbisesi hakkında, o söylediğini yani ipekli kumaşı dünyâda ancak, âhirette nasibi olmayan kimseler giyer, demiştin″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Ben bu ipekli elbiseyi sana giyesin diye yollamadım. Lâkin ben

bunu sana bununla başka türlü faydalanasın (satar bir ihtiyacını görürsün) diye gönderdim." Hz. Usâme de kendisine gönderilen o ipekli elbiseyi giymiş olarak gelmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendisine öyle bir bakış baktı ki, Hz. Usâme bu bakıştan yapmış olduğu işi Resûlü Ekrem'in beğenmediğini anladı ve "Yâ Resûlallah! Bana niye bakıyorsun? Bunu bana sen gönderdin" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Ben bunu sana giyesin diye göndermedim. Lâkin ben bunu sana kadınların arasında başörtüleri olarak taksim edesin diye gönderdim."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(حُرِّمَ لِبَاسُ الْحَرِيرِ وَالذَّهَبِ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي وَأُحِلَّ لِإِنَاثِهِمْ (ت عن ابى موسى الاشعرى

"Ümmetimin erkeklerine, ipek elbise ve altın haram kılındı. Kadınlarına ise, helâl kılındı."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Et'ime 29; Sahih-i Müslim, Libas 2 (5).

[2] Sahih-i Müslim, Libas 2 (7).

[3] Sünen-i Tirmizî, Libas 1; Sünen-i Nesâî, Ziynet 40; Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 14.

(٢٤) وَهُدُوا اِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِۚ وَهُدُوا اِلٰى صِرَاطِ الْحَم۪يدِ (

24. O îman edenler, sözün en güzeline hidâyet edilmişler, hem de hamde lâyık olan Allah'ın yoluna iletilmişlerdir.

(اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَٓاءًۨ الْعَاكِفُ ف۪يهِ وَالْبَادِۜ
٢٥) وَمَنْ يُرِدْ ف۪يهِ بِاِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ اَل۪يمٍ (

25. Muhakkak ki, küfrü yüklenip insanları Allah yolundan ve mukim olanlarla dışarıdan gelenler için eşit olarak (ibadetgâh) kıldığımız Mescid-i Haram'dan alıkoyanlara ve orada haktan sapıp zulmetmek isteyenlere elim bir azap tattıracağız.

İzah: Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, sıfatlarını belirttiği bir kısım kâfirlere elim bir azap tattıracağını beyan etmektedir. Bu kâfirler, Allah'ı inkâr edenler, insanları Allah yolundan alıkoyanlar, Beytullah'ı namaz ve hac gibi ibâdetleri

yapmak için ziyârete gelen insanları oradan alıkoyanlar ve Beytullah’ta haktan ayrılarak insanlara zulmetmeye kalkışanlardır.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَوْ أَنَّ رَجُلًا هَمَّ فِيهِ بِإِلْحَادٍ وَهُوَ بِعَدَنِ أَبْيَنَ لَأَذَاقَهُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ عَذَابًا أَلِيمًا (حم عن ابن مسعود

"Mescid-i Haram’da, biri mâsiyete kalkışsa, daha sonra Yemen’de bir adada olsa dahi Allah’u Teâlâ ona elim bir azap tattırır."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3864; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7095.

(وَاِذْ بَوَّأْنَا لِاِبْرٰهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ اَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْـًٔا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّٓائِفِينَ وَالْقَٓائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ
(٢٦) وَاَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلٰى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ (٢٧))

26-27. Ey Habîbim! Hatırlat o vakti ki, İbrâhim’e Kâbe’nin yerini gösterip şöyle vahyettik: "Bana bir şeyi ortak koşma ve Benim evimi, tavaf edenler, kıyam, rükû ve secde edenler için temiz tut."* Ve insanları hac için dâvet et ki, gerek yaya olarak, gerek uzak yollardan binekler üzerinde sana gelsinler.

İzah: Kâbe’nin yapılması ile ilgili olarak şu hâdise nakledilmiştir:

Allah’u Teâlâ Âdem Aleyhisselâm’ı yaratacağını meleklere haber verdiği zaman, onlar Sûre-i Bakara, Âyet 30’da geçtiği üzere, "Yeryüzünde fesat çıkaracak ve kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa bizler Seni hamd, tesbih ve takdis ediyoruz" dediler. Allah’u Teâlâ da: "Ben sizin bilmediklerinizi bilirim" diye buyurdu. Melekler bu cevapta bir azarlama sezerek, söylediklerine pişman olup af dilediler. Bunun üzerine Allah onlara keffâret olmak üzere bir iş yükledi ve Arş’ta Beyt’ül-Mâmur’u yapıp orada tavaf etmelerini emretti.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre, Âdem Aleyhisselâm yeryüzüne indirildiği vakit, daha evvel işittiği meleklerin tesbih ve zikirlerini işitemez oldu. Bunun üzerine mahzun oldu. Allah’u Teâlâ: "Yâ Âdem! İşlediğin kabahat meleklerin sesini işitmene mânidir. Ancak Benim yeryüzünde bir evim vardır. Onun üzerine bir bina yap, temellerini yükselt, sonra da tavaf et" diye buyurdu.

Âdem Aleyhisselâm, Allah'u Teâlâ'nın kendisine arkadaş kıldığı melekler vâsıtasıyla Kâbe'nin yerini tespit etti. Sonra yine meleklerin taşıdığı taşlarla Kâbe temelleri üzerinde bir bina vücuda getirdi. Rivâyete göre; Kâbe, Arş'ta bulunan ve meleklerce tavaf edilen Beyt'ül-Mâmur'un tam altına denk gelmektedir.[1]

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir hadiste şöyle buyrulmuştur:

أَوْحَى اللّٰهُ إِلَى آدَمَ فَقَالَ: يَا آدَمُ حُجَّ هَذَا الْبَيْتَ قَبْلَ أَنْ يَحْدُثَ عَلَيْكَ حَدَثٌ، قَالَ: وَمَا يَحْدُثُ عَلَيَّ يَا رَبِّ؟ قَالَ: مَا لَا تَدْرِى وَهُوَ الْمَوْتُ، قَالَ: وَمَا الْمَوْتُ؟ قَالَ: سَوْفَ تَذُوقُهُ. (الديلمي عن أنس)

Allah'u Teâlâ Âdem'e vahyedip buyurdu ki: ″Ey Âdem! Başına bir iş gelmeden önce şu beyti (Kâbe'yi) haccet.″ Âdem: ″Yâ Rabbi! Başıma gelecek iş nedir?″ diye sordu. Buyurdu ki: ″Sorduğun o şey ölümdür.″ Âdem: ″Ölüm nedir?″ deyince de buyurdu ki: ″Sen onu tadacaksın.″[2]

İbrâhim Aleyhisselâm zamanında, önceden yapılmış olan Kâbe'den Nûh Tufanı sebebiyle bir eser kalmamıştı. Allah'u Teâlâ Âdem Aleyhisselâm'a inşaa ettirdiği Kâbe'nin temel yerlerini Cebrâil vâsıtasıyla İbrâhim Aleyhisselâm'a göstererek buldurdu ve aynı temeller üzerine Kâbe'yi tekrar inşaa ettirdi.[3]

Daha sonra Allah'u Teâlâ bu âyette, İbrâhim Aleyhisselâm'a: ″Ve insanları hac için dâvet et″ diye emretti. İşte bu emirden dolayı hac vazifesi, İbrâhim Aleyhisselâm'dan beri hâli vakti yerinde olan bütün Müslümanlar için farz kılınmıştır. Bu sebeple İbrâhim Aleyhisselâm'dan sonra gelen bütün Peygamberler ve ümmetleri de bu emri yerine getirmişlerdir.

Kâbe'nin inşaatı bittikten sonra, İbrâhim Aleyhisselâm'a: ″Ve insanları hac için dâvet et″ emri gelince, rivâyete göre o: ″Yâ Rabbi! Dünyâdaki bütün insanlara sesimi nasıl duyururum″ dedi. Allah'u Teâlâ da: ″Sen çağır, dâvetini onlara duyuracak olan benim″ dedi. Bunun üzerine İbrâhim Aleyhisselâm Safâ Tepesi'ne çıkarak: ″Ey insanlar! Allah'u Teâlâ size hac vazifesini, bu mukaddes beyti ziyaret etmeyi farz kılmıştır″ diye nidâ etti.

Allah'u Teâlâ'nın, dünyâda da en uygun gördüğü yer burasıdır. Burası insanların hac için çağrıldığı mekândır. Allah'u Teâlâ, bütün kâinatı, var olan her şeyi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hürmetine yaratmıştır. Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem de burada dünyâya gelmiştir. Bu nedenle bu belde Allah yanında çok önemli ve değerlidir.

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

لَوْلَكَ لَوْلَكَ مَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ.

″Ey Habîbim! Eğer sen olmasa idin Ben, eflâkı (gökleri, yeri ve bütün mükevvenâtı) yaratmazdım.″[4]

[1] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 196/3.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 156/2; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 11852.

[3] Mir'at-ı Mekke, c. 1, s. 136-155.

[4] Envâr'ul-Âşıkîn, s. 170.

(لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ فٖي اَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهٖيمَةِ الْاَنْعَامِۚ فَكُلُوا مِنْهَا وَاَطْعِمُوا الْبَٓائِسَ الْفَقٖيرَۘ (٢٨))

28. Böylece onlar, kendileri için mevcut olan (dînî ve dünyevî) menfaatleri görsünler ve kurban kesme günlerinde, Allah'u Teâlâ'nın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanları kurban ederken Allah'ın ismini zikretsinler. Artık bunlardan yiyin, yoksula ve fakire de yedirin.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, hacda kurban kesmek hakkındadır. Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

أَنَّ جِبْرٖيلَ عَلَيْهِ السَّلَام أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ كُنْ عَجَّاجًا ثَجَّاجًا وَالْعَجُّ التَّلْبِيَةُ وَالثَّجُّ نَحْرُ الْبُدْنِ. (حم طب عن السائب بن خلاد)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Cebrâil Aleyhisselâm gelerek dedi ki: ″Yâ Muhammed! Accâcen ve seccâcen″ (inleyici ve çağlayıcı ol). Ac, Beytullah'ta telbiyedir (cehrî zikrullahtır). Sec de, Kurbanın kanını çağlatıp akıtmaktır.[1]

Kurban kesmenin mükâfatına dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

(مَا مِنْ مُحْرِمٍ يَضْحَى لِلّٰهِ يَوْمَهُ يُلَبِّي حَتَّى تَغِيبَ الشَّمْسُ اِلَّا غَابَتْ بِذَنُوبِهِ فَعَادَ كَمَا وَلَدَتْهُ أمُّهُ (ه عن جابر

″İhramlı olan kişi, gününde Allah için kurban keser ve güneş batana kadar telbiye getirirse, güneşin batması ile günahları bağışlanır ve annesinden doğduğu gün gibi günahsız olur.″[2]

Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu'dan nakledildiği üzere Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, vedâ haccında yüz deve kesmiştir. Bu develerin altmış üçünü bizzat kendi eliyle, diğerlerini de Hz. Ali'yi vekil ederek onun eliyle kesmiştir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15971, 989; Taberânî, Mu'cemu'l-Kebir, Hadis No: 989, 6500.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Menâsik 17; Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 3126.

( )ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ (٢٩ (

29. Sonra temizlensinler, adaklarını yerine getirsinler ve Beyt-i Atîk'i (Kâbe'yi) tavaf etsinler.

İzah: Allah'u Teâlâ'nın, bu âyette geçen ″Sonra temizlensinler″ buyruğu; kurbanlarını kestikten sonra saçlarını tıraş edip ihramdan çıkarak temizlenmektir. Bu temizlik, aynı zamanda kişinin mânevi olarak günahlarından temizlendiği anlamına da gelir.

″Adaklarını yerine getirsinler″ buyruğu; Kâbe'ye gelerek İbrâhim Aleyhisselâm'ın Allah'ın emri üzere, bütün herkese haccı ilan ettiğinde, bütün ruhlar bu emri duydu ve ″Lebbeyk, Allâhumme lebbeyk″ yani ″Buyur Allah'ım buyur″ diyerek bu haccetme emrine söz vererek adakta bulunmuş oldular. İşte Allah'u Teâlâ'nın ″adaklarını yerine getirsinler″ diye buyurması, ″Hac vazifelerini tam olarak yerine getirsinler″ demektir.

″Beyt-i Atîk'i (Kâbe'yi) tavaf etsinler″ buyruğu da; hac vazifelerini tamamladıktan sonra en son yapılan ziyaret tavafını yapsınlar, demektir ki, bu ziyaret tavafı haccın farzlarındandır.

Ebû Hamza Hazretleri şöyle anlatmaktadır:

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bana dedi ki: ″Hac Sûresi’ni okuyor musun? Allah’u Teâlâ, ″Beyt-i Atîk’i (Kâbe’yi) tavaf etsinler″ diye buyuruyor. Hac farzlarının sonuncusu, Beyt’i tavaf etmektir.″ Ben de dedim ki:

وَهَكَذَا صَنَعَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّهُ لَمَّا رَجَعَ إِلَى مِنًى يَوْم النَّحْر بَدَأَ بِرَمْيِ الْجَمْرَة فَرَمَاهَا بِسَبْعِ حَصَيَات ثُمَّ نَحَرَ هَدْيه وَحَلَقَ رَأْسه ثُمَّ أَفَاضَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى حمزة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de böyle yapmıştır. Nahr (Kurban Bayramı) günü Mina’dan dönüşünde cemreyi taşlamayla başlamış, cemreyi yedi taşla taşlamış, sonra kurbanını kesmiş ve başını tıraş etmiş, sonra da Mekke’ye inerek Kâbe’yi tavaf etmiştir.[1]

Haccın farz ve vâciplerinin neler olduğuna dair geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 196 ve izahına bakınız.

Yine Âyet-i Kerîme’de Kâbe için, ″Beyt-i Atîk″ diye bir tabir geçmektedir. Beyt, ev anlamındadır. Atîk de kadim, eski anlamına gelir. Yani ″Eski ev″ demektir. ″Korunmuş ev″ anlamına da gelmektedir. Bu hususta Ebû Zerr Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَيُّ مَسْجِدٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ أَوَّلُ قَالَ الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى قُلْتُ كَمْ بَيْنَهُمَا قَالَ أَرْبَعُونَ سَنَةً وَأَيْنَمَا أَدْرَكَتْكَ الصَّلَاةُ فَصَلِّ فَهُوَ مَسْجِدٌ (م عن ابى ذر)

″Yâ Resûlallah! Yeryüzünde ilk kurulan mescit hangisidir?″ diye sordum. ″Mescid-i Haram (Kâbe)″ buyurdu. ″Sonra hangisi?″ dedim. ″Mescid-i Aksâ″ buyurdu. ″Bu ikisinin kuruluşu arasında ne kadar zaman var?″ dedim. ″Kırk sene ″ dedi. ″Ondan sonra hangisi?″ deyince de, buyurdu ki: ″Namaz sana nerede yetişirse, namazı orada kıl. İşte orası bir mescittir.″[2]

Bu Hadis-i Şerif’te, yeryüzünde ilk yapılan mescidin Kâbe ve kırk yıl sonra yapılan mescidin de Mescid-i Aksâ olduğu beyan edilmektedir. Sûre-i Hacc, Âyet 26-27’nin izahında geniş olarak açıklandığı üzere Kâbe, ilk olarak Âdem Aleyhisselâm zamanında yapılmıştır. Bu sebeple Mescid-i Aksâ’yı ilk olarak yapan da yine Âdem Aleyhisselâm’dır. Daha sonra Nûh Tufanı sebebiyle veya buna benzer sebeplerle bu mescitler tamamen yıkılıp yok olmuştur. Allah’ın emriyle İbrâhim Aleyhisselâm zamanında Kâbe, Süleyman Aleyhisselâm zamanında da Mescid-i Aksâ aynı yerlerine tekrar inşaa edilmiştir.

Bu mescitlerin önemi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لاَ تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلاَثَةِ مَسَاجِدَ مَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِي هَذَا وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى (خ م د ن ت عن ابى هريرة)

"Şu üç mescit için yolculuk yapılır: Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevî ve Mescid-i Aksâ."[3] Bu mescitleri ziyaret etmek ibâdet hükmündedir. Yoksa bu, diğer mescitlere gidilmeyeceği anlamına gelmez.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

صَلاَةُ الرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ بِصَلاَةٍ وَصَلاَتُهُ فِي مَسْجِدِ الْقَبَائِلِ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ صَلاَةً وَصَلاَتُهُ فِي الْمَسْجِدِ الَّذِي يُجَمَّعُ فِيهِ بِخَمْسِ مِائَةِ صَلاَةٍ وَصَلاَتُهُ فِي الْمَسْجِدِ الأَقْصَى بِخَمْسِينَ أَلْفِ صَلاَةٍ وَصَلاَتُهُ فِي مَسْجِدِي بِخَمْسِينَ أَلْفِ صَلاَةٍ وَصَلاَةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ بِمِائَةِ أَلْفِ صَلاَةٍ (ه عن انس)

"Bir adamın kendi evinde kıldığı namaza bir namaz sevabı verilir. Oturduğu beldenin sakinlerinin devam ettikleri camide kıldığı namaza yirmi beş kat sevap verilir. Cuma namazının kılındığı camide kıldığı namaza beş yüz kat sevap verilir. Mescid-i Aksâ'da kıldığı namaza elli bin kat sevap verilir. Benim camimde kıldığı namaza da elli bin kat sevap verilir. Mescid-i Haram'da kıldığı namaza ise yüz bin kat sevap verilir."[4]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 418.

[2] Sahih-i Müslim, Mesâcid 1; Sahih-i Buhârî, Ehâdis'ul-Enbiyâ 10.

[3] Sahih-i Buhârî, Mescid-i Mekke 1, 6; Sahih-i Müslim, Hac 95 (511, 512 Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 94; Sünen-i Tirmizî, Salât 126; Sünen-i Nesâî, Mesâcid 10.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'us-Salat 198.

ذٰلِكَۗ وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللّٰهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهٖۜ وَاُحِلَّتْ لَكُمُ الْاَنْعَامُ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْاَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِۙ (٣٠) حُنَفَٓاءَ لِلّٰهِ غَيْرَ مُشْرِك۪ينَ بِه۪ۜ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَكَاَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَٓاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ اَوْ تَهْو۪ي بِهِ الرّ۪يحُ ف۪ي مَكَانٍ سَح۪يقٍ (٣١)

30-31. Emir böyledir. Her kim Allah'ın hükümlerine tâzim ederse bu, Rabbi

katında kendisi için hayırdır. Yenilmesi haram olunan hayvanlar hâriç, boğazlanan En'âm'ın (deve, sığır, koyun ve keçinin) yenilmesi sizin için helâl oldu. Pis olan putlardan, yalan ve iftiradan kaçının.* Allah'a ihlasla yönelin. O'na ortak koşanlardan olmayın. Her kim Allah'a ortak koşarsa, sanki o, gökten düşmüş de kendisini kuşlar kapışmış veya rüzgâr onu uzak bir yere atmış gibidir.

İzah: Yenilmesi haram olanlar, Sûre-i Bakara, Âyet 173, Sûre-i Mâide, Âyet 3 ve Sûre-i En'âm, Âyet 121 ve 145'te beyan edilmiştir.

Âyette yalan söylemenin büyük günahlardan olduğu vurgulanmıştır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ ثَلَاثًا قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الْإِشْرَاكُ بِاللّٰهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَجَلَسَ وَكَانَ مُتَّكِئًا فَقَالَ أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ قَالَ فَمَا زَالَ يُكَرِّرُهَا حَتَّى قُلْنَا لَيْتَهُ سَكَتَ (خ م عن ابى بكرة)

"Haberiniz olsun! Ben size büyük günahların en büyüğünden üçünü haber vereyim mi?" diye sordu. "Evet, Yâ Resûlallah!" denilince, buyurdu ki: "Allah'a ortak koşmak ve anne ve babaya kötü davranmak." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yaslandığı yerden iki dizinin üzerine kalkarak sözlerine şöyle devam etti: "Haberiniz olsun! Bir de yalan söylemektir." Ebû Bekre Radiyallâhu anhu dedi ki: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu son sözü durmadan tekrar ediyordu. Öyle ki bizler: "Artık sükût etse" diyorduk.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Şehâdet 10; Sahih-i Müslim, Îman 38 (143).

(ذٰلِكَۗ وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَٓائِرَ اللّٰهِ فَاِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ (٣٢) لَكُمْ فٖيهَا مَنَافِعُ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَٓا اِلَى الْبَيْتِ الْعَتٖيقِ۟ (٣٣))

32-33. Emir böyledir. Her kim Allah'ın nişânelerine (kurbanlıklara) tâzim ederse, şüphesiz ki bu, kalplerin takvâsındandır.* Sizin için o kurbanlıklarda, belli bir zamana (boğazlanma vaktine) kadar menfaatler vardır. Sonra da onların varacakları yer, Beyt-i Atîk'e kadardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Allah'ın nişâneleri", Mekke'ye gönderilecek kurbanlıklardır. Buna tâzim etmek de kurban edilecek hayvanların, en değerlilerini alarak hak yolunda fedakârlık göstermektir. Ayrıca kurban edilene kadar o hayvanlara güzel muâmelede bulunmaktır. Bu hususa takvâ sahibi olan kimseler itina gösterirler, demektir.

Hacda kurban edeceğiniz hayvanlarda, kurban edilecekleri zamana kadar sizin için menfaatler vardır. Yani onların sütlerini içer, sırtlarına biner, yün ve tüylerinden istifâde edersiniz, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Sonra da onların varacakları yer, Beyt-i Atîk'e kadardır ″ diye buyrulmaktadır. Yani, boğazlanmalarının vakti Beyt-i Atîk'e; Kâbe-i Muazzama'nın haremine kadardır. O mübarek kurbanlar, orada belirli günlerde kesilirler.

Hacda bayramın birinci günü şeytanı taşladıktan sonra hacıların kestikleri kurbanlara da ″Hedy″ denir. Bu kurbanlar, harem bölgesinin sınırları içerisinde kesilir. Hacca gitmeyen ve kurban kesmekle mükellef olan kimselerin, Kurban Bayramı'nda kendi memleketinde kestikleri kurbanlara ise ″Uhdiyye″ denir. Bu hedy ve uhdiyye kurbanlarının kesilme günleri, bu kurbanların özellikleri ve etlerinin sarf edilme şekli[1] aynıdır. Yaş ve kusur bakımından uhdiyye kurbanı olmayacak hayvanlardan hedy kurbanı da olmaz. Bu sebeple hacca giden bir kimsenin, uhdiyye olarak kendi evinde kurban kesme zorunluluğu yoktur.[2]

[1] Kurbanın etinin nasıl sarf edileceği ile ilgili Sûre-i Hacc, Âyet 36 ve izahına bakınız.

[2] Bu hususta bakınız: Abdurrezzâk es-San'ânî, Musannef, Hadis No: 8142

وَلِكُلِّ اُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهٖيمَةِ الْاَنْعَامِۜ فَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُٓ اَسْلِمُواۜ (
وَبَشِّرِ الْمُخْبِتٖينَۙ (٣٤) اَلَّذٖينَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرٖينَ عَلٰى مَٓا اَصَابَهُمْ وَالْمُقٖيمِي الصَّلٰوةِۙ
وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ (٣٥))

34-35. Ve her ümmete, Allah'u Teâlâ'nın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanları Allah'ın ismini zikrederek boğazlasınlar diye kurban kesecek bir yer tahsis ettik. İlahınız bir tek ilahtır. O halde sâdece O'na teslim olun. Ey Resûlüm! Muhbitîn kullarımı (itaatkâr ve ihlaslı olanları) müjdele.* O kullarım ki, Allah'u Teâlâ zikrolunduğu vakit kalpleri titrer, her ne musîbet gelse ona sabrederler, namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıklarından infak ederler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de kesilecek olan hayvanların; Allah'ın ismi zikredilerek boğazlanması gerektiği beyan edilmektedir. Bu zikir de, ″Bismillâhi Allah'u Ekber″dir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i En'âm, Âyet 118'in izahına

bakınız.

Hac yapan kimse için, kurban kesme yeri Mina’dır. Mina, Müzdelife ile Mekke arasında bir bölgedir. Müzdelife’de, sabah namazı vakfesinden sonra hacılar, Mina bölgesine gelerek önce şeytanı taşlarlar ve sonra da kurbanlarını keserler. Buraya Mina denmesi, kurban kesilerek kan akıtılmasından dolayıdır. Allah’u Teâlâ’nın, İsmâil Aleyhisselâm’a bedel olarak gönderdiği koçun burada kesildiği kabul edilir. Zîrâ Mina, kelime olarak, kan akıtmak mânâsına gelmektedir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mina’da şöyle buyurmuştur:

نَحَرْتُ هَاهُنَا وَمِنىً كُلُّهَا منْحَرٌ فَانْحَرُوا في رِحَالِكُمْ (د عن على)

″Ben kurbanı şurada kestim. Mina’nın her tarafı kesim yeridir. Bu sebeple kurbanlarınızı konak yerlerinizde kesin.″[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

عَرَفَةُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ وَارْتَفِعُوا عَنْ بَطْنِ عُرَنَةَ وَالْمُزْدَلِفَةُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ وَارْتَفِعُوا عَنْ بَطْنِ مُحَسِّرٍ وَمِنَى كُلُّهَا مَنْحَرٌ (طب عن ابن عباس)

″Arafat’ın her tarafında vakfe yapılabilir. Yalnız Batn-ı Urena’dan çekinin. Müzdelifenin de her tarafında vakfe yapılabilir. Ancak orada da Muhassır Vâdisi’nden çekinin. Mina’nın ise her tarafı kurban kesme yeridir.″[2]

Yine Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme’de: ″Muhbitîn kullarımı (itaatkâr ve ihlaslı olanları) müjdele″ diye buyurarak, bu kullarının alâmetlerini şöyle beyan etmiştir:

Bunlar, Allah‘u Teâlâ‘yı çok zikrederler, hattâ zikrullah ederken kalpleri onun tesiri ile kamaşır, hoplar. Bunlar kendinde olmayarak çırpınır, haykırır; ″Hayy, Hakk, Allah″ diye bağırırlar. Sonunda bunlar, Mutmainne ehli olurlar. Allah’u Teâlâ Sûre-i R’ad, Âyet 28’de şöyle buyurmuştur:

″Onlar, îman edenlerdir ve kalpleri zikrullah ile mutmain olanlardır. Haberiniz olsun ki, kalpler ancak zikrullah ile mutmain olur.″

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَبَقَ الْمُفْرِدُونَ قَالُوا وَمَا الْمُفْرِدُونَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الْمُسْتَهْتَرُونَ فِي ذِكْرِ اللّٰهِ يَضَعُ الذِّكْرُ عَنْهُمْ أَثْقَالَهُمْ فَيَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خِفَافًا (ت عن ابى هريرة)

"Çalışanlar ileri geçtiler." Ashâb-ı Kirâm: "Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?" deyince, buyurdu ki: "Zikrullahta kendilerinden geçenlerdir. Zikir onların ağırlıklarını indirir (günahlarını yok eder) ve onlar mahşer gününe hafiflemiş (günahsız) olarak gelirler."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

اِذَا اقْشَعِرَّ جِلْدُ الرَّجُلِ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ تَعَالَى تَحَاتَتْ عَنْهُ خَطَايَاهُ كَمَا يَتَحَاتُ عَنِ الشَّجَرَةِ الْبَالِيَةِ وَرَقُهَا (هب طب والشافعى والحكيم عن العباس)

"Bir adamın Allah korkusundan vücudu titreyip cezbelense, ağaçların yaprağını döktüğü gibi günahları dökülür."[4]

İşte Mevlid-i Şerif'te geçen "Bir kez Allah dese aşk ile lisân, dökülür cümle günah misli hazan" dediği de bu cezbe hâlidir.

Yine bu zâtlar, zikrullah yolunda hakka kavuşmak için çalışırlarken, her ne musîbet gelse ona sabrederler. Yani tahammüllü olurlar ve kimseye hallerinden şikâyet etmezler. Kimseye kötülük düşünmezler. Her şeyi Allah'u Teâlâ'ya havâle ederler.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ يُرِدِ اللّٰهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ (خ عن ابى هريرة)

"Allah'u Teâlâ kime hayır dilerse, ona musîbet verir."[5]

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ ذَهَبَ مَالِي وسَقِمَ جَسَدِي فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا خَيْرَ فِي عَبْدٍ لَا يَذْهَبُ مَالُهُ وَلَا يَسْقَمُ جِسْمُهُ إِنَّ اللّٰهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا ابْتَلَاهُ وَإِذَا ابْتَلَاهُ صَبَّرَهُ (ابن أبي الدنيا في كتاب المرض والكفارات عن أبي سعيد الخدري)

Adamın biri: "Yâ Resûlallah! Hem servetim gitti, hem de vücudum hastalandı"

dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Serveti kaybolmayan ve vücudu hastalanmayan kulda hayır yoktur. Allah'u Teâlâ bir kulu sevdiği vakit ona ibtilâ verir. İbtilâ verdiği zaman da ona sabretmesini öğretir."[6]

Yine bu zâtlar, Allah'u Teâlâ'ya olan inançları kuvvetli olduğu için namazı devamlı ve çok kılarlar. Farzları, sünnetleri ve yapabildikleri kadar da gece ve gündüz nâfile namazlara devam ederler. Böyle olunca da Allah'u Teâlâ onları sever.

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de, Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَنْ عَادَى لِى وَلِيًّا فَقَدْ اَذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ اِلَيَّ عَبْدِى بِشَيْءٍ أَحَبَّ اِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ وَمَا يَزَالُ عَبْدِى يَتَقَرَّبُ اِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى اُحِبَّهُ فَاِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ لَهُ سَمْعُهُ الَّذِى يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِى يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِى يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِى يَمْشِى بِهَا وَاِنْ سَأَلَنِى أَعْطَيْتُهُ وَلَوِ اسْتَعَاذَنِى لأُعِيذُنِيهِ (خ حب ق عن ابى هريرة)

Her kim Benim evliyâmdan birine düşmanlık ederse, Bana karşı harp ilan eyledi. Kulum Bana farz namazı kılarken yakın olduğu gibi başka bir şey ile yakın olamaz. O kulum, nâfilelere devam ettiği sürece, bu yakınlığı devam eder. Hattâ o kulumu severim. Bir kulumu seversem; onun işiten kulağı Ben olurum, Benim ile işitir. Gören gözü Ben olurum, Benim ile görür. Tutan eli Ben olurum, Benim ile tutar ve yürüyen ayağı Ben olurum, Benim ile yürür. Benden ne isterse istediğini veririm. Bana sığınır ise Ben de onu muhafazama alırım.[7]

Yine bu zâtlar, gâyet cömert olurlar. Allah'ın verdiği rızıktan Allah yoluna sarf ederler. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلاَثٌ أَعْلَمُ أَنَّهُنَّ حَقٌّ مَا عَفَا امْرُؤٌ عَنْ مَظْلَمَةٍ اِلَّا زَادَهُ اللّٰهُ بِهَا عِزًّا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ مَسْأَلَةٍ يَبْتَغِي بِهَا كَثْرَةً إِلَّا زَادَهُ اللّٰهُ بِهَا فَقْرًا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ صَدَقَةٍ يَبْتَغِي بِهَا وَجْهُ اللّٰهِ تَعَالَى اِلَّا زَادَهُ اللّٰهِ بِهَا كَثْرَةً (هب عن ابى هريرة)

"Üç haslet var ki onlar haktır: Haksızlığa uğrayan bir kimse (eline fırsat geçtiği halde sabredip) affederse, şüphesiz Allah'u Teâlâ, o kulun şerefini artırır. Çok dünyâlık bulmak kastıyla kendisine dilencilik kapısını açan bir kula da, Allah'u Teâlâ yokluk kapısı açar. Bir kimse de Allah'ın rızâsını dileyerek Allah yoluna malını sarf ederse, Allah'u Teâlâ da onun malını kat kat artırır."[8]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle

buyurmuştur:

لَا يَزَالُ أَرْبَعُونَ رَجُلًا مِنْ أُمَّتِى قُلُوبُهُمْ عَلَى قَلْبِ اِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَدْفَعُ اللّٰهُ بِهِمْ عَنْ أَهْلِ الْأَرْضِ يُقَالُ لَهُمُ الْاَبْدَالُ اِنَّهُمْ لَمْ يُدْرَكُوهَا بِصَلٰوةٍ وَلَا بِصَوْمٍ وَلَا بِصَدَقَةٍ، فَبِمَ أَدْرَكُوهَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ بِالسَّخَاءِ وَالنَّصِيحَةِ لِلْمُسْلِمِينَ (حل طب عن بن مسعود)

Ümmetimin içinde kırk kişi hiç eksik olmaz. Kalpleri İbrâhim Aleyhisselâm‘ın kalbi gibidir. Yeryüzünü Allah’u Teâlâ onlarla korur. Onlara, ″Ebdallar″ derler. Onlar o mertebeye namazla, oruçla, zekât ile ermediler. ″Ne ile erdiler Yâ Resûlallah?″ dediler. Şöyle buyurdu: ″Cömertlikle ve Müslümanlara bol nasihatla.″[9]

Her kimde bu dört vasıf tamam ise, o büyük zâttır. Yani Allah‘u Teâlâ’nın: ″Muhbitîn kullarımı (itaatkâr ve ihlaslı olanları) müjdele″ dediği bunlardır. Dünyâda ilim, irfan, ilm-i ledün, füyuzât-ı ilâhi ve vuslat-ı ilâhi bunlaradır.

Allah’u Teâlâ bu vasıflara sahip olan kullarını, ″Hakkıyla Mü’minler bunlardır″ diyerek Sûre-i Enfâl, Âyet 2-4’te şöyle övmektedir:

″Mü’minler şu kimselerdir ki, Allah’u Teâlâ zikrolunduğu vakit kalpleri titrer. Kendilerine Allah’ın âyetleri okunursa, îmanları artar ve Rablerine tevekkül ederler.* Onlar, namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan infak ederler.* İşte onlar, hakkıyla Mü’minlerdir. Onlar için Rableri katında yüksek dereceler, bağışlanma ve bol rızık vardır.″

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 64.

[2] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 11068; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 315/9.

[3] Sünen-i Tirmizî, Daavât 12.

[4] Ma’rifet’üs-Sahâbeti li Ebî Naim İsbehâni, Hadis No: 7379; Râmûz’ul Ehâdîs, s. 33/12; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 5879.

[5] Sahih-i Buhârî, Merdâ 1.

[6] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm’id-Din, c. 4, Hadis No: 139.

[7] Sahih-i Buhârî, Rikâk 38; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 330/3.

[8] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 7846; Muhtâr'ul-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 492.

[9] Ebû Nuaym İsbehânî, Ma'rifet'üs-Sahâbe, Hadis No: 4013.

وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللّٰهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا (فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذٰلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٣٦)

36. Ve devenin boğazlanmasını da Allah'ın nişânelerinden kıldık. Onlarda sizin için dünyevî menfaatler vardır. Onları bir ayakları bağlı, üç ayak üzerinde dururken, Allah'ın ismini zikrederek boğazlayın. Yan üstü düşüp canları çıkınca da etlerinden yiyin. Hem kanaatkâr olan, hem de hâlini arz eden yoksullara yedirin. Şükredesiniz diye, o develeri işte böyle sizin hizmetinize verdik.

İzah: Kurban olarak kesilen deve de, Allah'ın nişânelerindendir. Kurban kesilirken de, "Bismillâhi Allah'u Ekber" denilerek Allah'ın ismi zikredilir.

Deve, yerde kesildiği gibi, âyette geçtiği üzere bir ayağı bağlı ve üç ayak üzerinde olduğu halde ayakta da kesilir. Bu hususta İbn-i Sâbit Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابَهُ كَانُوا يَنْحَرُونَ الْبَدَنَةَ مَعْقُولَةَ الْيُسْرَى قَائِمَةً عَلَى مَا بَقِيَ مِنْ قَوَائِمِهَا (د عن عبد الرحمن ابن سابط)

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile Ashâbı, deveyi sol ayağı bağlı ve diğer ayakları üzerinde ayakta dikili olduğu halde keserlerdi"[1] diye buyrulmuştur.

Bir kimse hac görevlerinden biri olan kurban kesme ibâdetini yerine getirince, o kurbanın etini nasıl taksim ediyorsa, hacca gidemeyip evinde kurbanını kesen bir kimse de, kestiği kurbanının etini aynı şekilde taksim etmelidir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

يُطْعِمُ أَهْلَ بَيْتِهِ الثُّلُثَ، وَيُطْعِمُ فُقَرَاءَ جِيرَانِهِ الثُّلُثَ، وَيَتَصَدَّقُ عَلَى السُّؤَّالِ بِالثُّلُثِ (الْحَافِظُ أَبُو مُوسَى الْأَصْفَهَانِيُّ، فِي الْوَظَائِفِ عن ابن عباس)

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, kurban etlerinin üçte birini ev halkına yedirirdi. Üçte birini komşularına, kalan üçte birini de kurban eti istemek için gelenlere dağıtırdı."[2]

Yine kurban ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(مَنْ كَانَ لَهُ سَعَةٌ وَلَمْ يُضَحِّ فَلَا يَقْرَبَنَّ مُصَلَّانَا (حم ه ك عن ابى هريرة

"Maddi imkânı olup da kurban kesmeyen kimse namazgâhımıza sakın yaklaşmasın."[3]

(مَا أُنْفِقَتُ الْوَرِقُ فِي شَيْءٍ أَحَبَّ إِلَى اللّٰهِ مِنْ نَحيرٍ يُنْحَرُ فِي يَوْمِ عِيدٍ (طب هب عد ق عن ابن عباس

"Kurban Bayramında kurbana harcanan paradan Allah'a daha sevgili gelen bir para yoktur."[4]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 20.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud Tercüme ve Şerhi, Edâha 10, c. 10, s. 500.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Edâha 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7924; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7672; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 6926.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 10735; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 7084; Râmûz'ul-Ehâdîs, s 372/11.

لَنْ يَنَالَ اللّٰهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلٰكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْ كَذٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰى مَا هَدٰيكُمْ (وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ (٣٧))

37. Kurbanların etleri ve kanları Allah'a ulaşmaz. Lâkin takvânız Allah'a ulaşır. Doğru yolunu size gösterdiğinden dolayı Allah'u Teâlâ'yı tekbir ve tâzim etmeniz için, onları işte böyle sizin hizmetinize verdi. Ey Resûlüm! Muhsin kullarımı müjdele.

İzah: Kurban hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

مَا عَمِلَ آدَمِيٌّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبَّ إِلَى اللّٰهِ مِنْ إِهْرَاقِ الدَّمِ إِنَّهَا لَتَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا وَأَشْعَارِهَا (وَأَظْلَافِهَا وَأَنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللّٰهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ مِنَ الْأَرْضِ فَطِيبُوا بِهَا نَفْسًا (ت ه عن عائشة

"Âdemoğlu, kurban kesme günü Allah katında kan akıtmaktan daha sevimli bir amel işlememiştir. O kurban, mahşer günü boynuzları kılları ve tırnaklarıyla

gelecektir. Kurbanın kanı yere düşmeden önce Allah katında yüce bir mevkiiye kavuşur. Öyleyse kurbanları gönül hoşnutluğu ile kesin."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de, takvânın önemine vurgu yapılmaktadır. Takvâ sahibi, dâimâ Allah korkusunu üzerinde taşıyan kimse demektir.

Takvâ ehli hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(آلُ مُحَمَّدٍ كُلُّ تَقِيٍّ (طس عق ك فى تاريخه عن انس

"Takvâ olanın hepsi, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ailesidir."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(لَا يَبْلُغُ الْعَبْدُ أَنْ يَكُونَ مِنْ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَدَعَ مَا لَا بَأْسَ بِهِ حَذَرًا لِمَا بِهِ الْبَأْسُ (ت ه عن عطية السعدى

"Kul, sakıncalı şeyden korktuğundan dolayı sakıncalı olmayan şeyi de bırakmadıkça takvâlı kişilerden olamaz."[3]

Bu sebeple Hz. Ömer Efendimiz, "Allah korkusundan yetmiş helâli terk ettim" diye buyurmuştur.

[1] Sünen-i Tirmizî, Edâha 1; Sünen-i İbn-i Mâce, Edâha 3.

[2] Râmûz'ul Ehâdîs, s. 4/10.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 24; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 19.

( )اِنَّ اللّٰهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذ۪ينَ اٰمَنُواۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ۟ (٣٨)

38. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, îman edenleri müdafaa eder. Muhakkak ki Allah'u Teâlâ, hiçbir hâini ve nankörü sevmez.

( )اُذِنَ لِلَّذ۪ينَ يُقَاتَلُونَ بِاَنَّهُمْ ظُلِمُواۜ وَاِنَّ اللّٰهَ عَلٰى نَصْرِهِمْ لَقَد۪يرٌۙ (٣٩)

39. Kendilerine savaş açılan Mü'minlere, gördükleri zulümden dolayı kâfirlere karşı savaşmaları için izin verildi. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, onlara yardım etmeye elbette kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

لَمَّا أُخْرِجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مَكَّةَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ أَخْرَجُوا نَبِيَّهُمْ إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ لَيَهْلِكُنَّ فَنَزَلَتْ {أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللّٰهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ} فَعَرَفْتُ أَنَّهُ سَيَكُونُ قِتَالٌ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَهِيَ أَوَّلُ آيَةٍ نَزَلَتْ فِي الْقِتَالِ (ن ت عن ابن عباس)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke'den çıkartılınca Hz. Ebû Bekir: ″Peygamberlerini çıkarttılar. İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râciûn. Mutlaka helâk edileceklerdir″ dedi. Bunun üzerine: ″Kendilerine savaş açılan Mü'minlere, gördükleri zulümden dolayı kâfirlere karşı savaşmaları için izin verildi. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, onlara yardım etmeye elbette kâdirdir″ mealindeki Sûre-i Hacc, Âyet 39 nâzil oldu. Hz. Ebû Bekir dedi ki: ″Bunun üzerine anladım ki, artık savaş olacaktır.″ İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ dedi ki: ″Bu âyet, savaş hakkında inen ilk âyettir.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul Kur'ân 23. Sünen-i Nesâî, Cihat 1; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7097.

(اَلَّذٖينَ اُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ اِلَّٓا اَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللّٰهُۜ وَلَوْلَا دَفْعُ اللّٰهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فٖيهَا اسْمُ اللّٰهِ كَثٖيرًاۜ وَلَيَنْصُرَنَّ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُۜ اِنَّ اللّٰهَ لَقَوِيٌّ عَزٖيزٌ (٤٠))

40. Onlar ki, diyarları olan Mekke'den, ″Bizim Rabbimiz Allah'tır″ demelerinden dolayı haksız yere çıkarıldılar. Allah'u Teâlâ, insanları birbiriyle defetmemiş olsaydı, manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın ismi çok zikredilen mescitler elbette harap olurdu. Muhakkak ki Allah'u Teâlâ, dînine yardım edenlere yardım eder. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, çok kuvvetlidir ve her şeye gâliptir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: ″Allah'u Teâlâ, insanları birbiriyle defetmemiş olsaydı, manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın ismi çok zikredilen mescitler elbette harap olurdu″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, Allah'u Teâlâ, Müslümanlara ve öncesinde İslâm üzere olan topluluklara, kâfirlerle savaşmaları için izin vermiş olmasaydı, o kâfirler îman edenlerin ibâdethânelerini yok edip ibâdetlerine engel olurlardı, demektir.

(اَلَّذٖينَ اِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْاَرْضِ اَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ وَاَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِۜ وَلِلّٰهِ

٤١))عَاقِبَةَ الْاُمُورِ (

41. Onlar (Mekke'den haksız yere çıkarılanlar) öyle kimselerdir ki, onları yeryüzünde yerleştirirsek (iktidar ve mevkii verirsek), namaz kılarlar, zekât verirler ve iyiliği emredip kötülükten nehyederler. Bütün işlerin âkibeti ise Allah'a aittir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Osman İbn-i Affân Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

″Onlar (Mekke'den haksız yere çıkarılanlar) öyle kimselerdir ki, onları yeryüzünde yerleştirirsek (iktidar ve mevkii verirsek), namaz kılarlar…″ diye devam eden Âyet-i Kerîme, bizim hakkımızda nâzil oldu. Biz beldemizden suçsuz yere çıkarıldık. Biz sâdece, ″Rabbimiz Allah'tır″ demiştik. Sonra biz yeryüzünde yerleştirildik, bize imkân verildi. Namazı hakkıyla kıldık, zekâtı verdik, iyiliği emrettik ve kötülükten nehyettik. Bütün işlerin âkıbeti Allah'a aittir.

Muhavvel es-Sülemi Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَوْصِنِي، قَالَ: اتَّقِ اللّٰهَ، وَأَقِمِ الصَّلَاةَ، وَاٰتِ الزَّكَاةَ، وَحُجَّ الْبَيْتَ وَاعْتَمِرْ، وَبِرَّ وَالِدَيْكَ، وَصِلْ رَحِمَكَ، وَأَقْرِ الضَّيْفَ، وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ، وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ، وَزُلْ مَعَ الْحَقِّ حَيْثُ زَالَ (طب عن مخول السلمى)

″Yâ Resûlallah! Bana nasihat et″ dedim. Şöyle buyurdu: ″Allah'tan kork, namaz kıl, zekât ver, Beyt'i (Kâbe'yi) haccet, umre yap, akrabanı ziyaret et, misafire ikramda bulun, iyiliği emret, kötülükten nehyet, haktan ayrılma!″[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 17152; Râmûz'ul-Ehâdîs, s 13/6.

وَاِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ (٤٢) وَقَوْمُ اِبْرٰهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ (٤٣) وَاَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكُذِّبَ مُوسٰى فَاَمْلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ اَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ (٤٤) فَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوشِهَا وَبِئْرٍ مُعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَشِيدٍ (٤٥)

42-45. Ey Resûlüm! Eğer seni yalanlıyorlarsa, şüphesiz ki onlardan önce Nûh, Âd ve Semud kavimleri de Peygamberlerini yalanlamışlardı.* İbrâhim'in kavmi ile Lût'un kavmi* ve (Şuayb'in kavmi) Medyen ahâlisi de Peygamberlerini yalanlamışlardı. Mûsâ da yalanlandı. Nihâyet o kâfirlere mühlet verdim, sonra da onları azâbımla yakaladım. Benim onları cezâlandırmam nasıl oldu bir

görseydin!* Ahâlisi zâlim oldukları halde nice beldeleri helâk ettik ki, damları çökmüş, duvarları üzerlerine yıkılarak ıssız harabeye dönmüştür. Nice kuyuları da kullanılmaz bir halde bıraktık ve nice muhteşem köşkleri de boş bıraktık.

İzah: Peygamberlerini yalanlayan toplulukları, Allah'u Teâlâ'nın cezâlandırması hakkında Ebû Mûsâ el-Eş'arî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ قَالَ ثُمَّ قَرَأَ {وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ} (خ عن ابى موسى)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, zâlime mühlet verir. Nihâyet (mühleti dolup) onu yakaladığında aslâ kurtulamaz″ buyurdu ve sonra da, ″Senin Rabbin, zulmeden beldeleri yakaladığı zaman, işte böyle yakalar. O'nun yakalaması (cezâlandırması), elim ve şiddetlidir″[1] diye geçen âyeti okudu.[2]

[1] Sûre-i Hûd, Âyet 102.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 5; Sahih-i Müslim, Birr 15 (61).

اَفَلَمْ يَسٖيرُوا فِي الْاَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَٓا اَوْ اٰذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَاۚ فَاِنَّهَا لَا تَعْمَى الْاَبْصَارُ وَلٰكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتٖي فِي الصُّدُورِ (٤٦)

46. Onlar, hiç yeryüzünde dolaşmazlar mı? Bâri bu yolla düşünecek kalplere ve işitecek kulaklara sahip olsalar. Çünkü gözler kör olmaz. Lâkin göğüslerdeki kalpler kör olur.

İzah: Allah'u Teâlâ'nın âyetlerini inkâr eden kâfirler, hiç yeryüzünde dolaşıp, daha önceki kâfirlerin nasıl helak olduklarını görmezler mi? Böylece kendilerinin düşünecek kalpleri, işiten kulakları olsun. İnat ve inkârlarından vazgeçip hakka yönelsinler. Zîrâ asıl körlük, gözlerin maddi olarak görmemesi değil, kalplerin mânen hakikatleri görmez hâle gelmesidir.

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللّٰهُ وَعْدَهُ وَاِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَاَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ (٤٧)

47. Onlar, vaad edilen azâbın gelmesinde acele ederler. Allah'u Teâlâ, vaadinden aslâ dönmez. Şüphesiz Rabbinin katında bir gün, sizin saydığınız senelerden bin sene kadardır.

İzah: Bu dünyâda bin yılımızın, Allah katında bir gün olduğu açık bir şekilde beyan edilmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(يَدْخُلُ فُقَرَاءُ الْمُؤْمِنِينَ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَائِهِمْ بِنِصْفِ يَوْمٍ خَمْسِ مِائَةِ عَامٍ (ه عن ابى هريرة

″Mü’minlerin fakirleri, Cennete, zengin olanlardan yarım gün yani beş yüz yıl evvel girerler.″[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 6.

( )وَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ اَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ اَخَذْتُهَاۚ وَاِلَيَّ الْمَصِيرُ (٤٨

48. Nice beldelere, ahâlisi zâlim olduğu halde mühlet verdim. Sonra da azâbımla yakaladım. Dönüş ancak Banadır.

(قُلْ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّمَٓا اَنَا۬ لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌۚ (٤٩) فَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ
( )(٥٠) وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي اٰيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَحِيمِ (٥١

49-51. Ey Resûlüm! De ki: ″Ey insanlar! Ben sizin için ancak apaçık bir uyarıcıyım.″* Îman edip sâlih amellerde bulunanlar var ya, işte onlar için bağışlama ve bol rızık vardır.* Âyetlerimiz hakkında (Peygamberi ve Mü’minleri) âciz bırakmak için koşuşanlara gelince, işte onlar da Cehennem ehlidirler.

İzah: Bu âyetlerde Allah’u Teâlâ, Resûlüne hitap ederek, şöyle söylemesini beyan etmiştir: ″Ey insanlar! Ben sizin için ancak apaçık bir uyarıcıyım. Allah’ın azâbına uğramamanız için sizi uyarırım. Sizden, Allah’a ve Peygamberine îman eden ve sâlih ameller işleyenlere, dünyâda iken günahlarının affedilmesi, âhirette de güzel rızıklar vardır. Âyetlerimizi yalanlamaya, onları hükümsüz hâle getirmek için ellerinden geleni yapmaya koşuşan, Peygamberi ve Mü’minleri âciz bırakacaklarını zanneden kimselere gelince, işte onlar ebedî Cehennemliktirler.″

(وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ اِلَّٓا اِذَا تَمَنّٰٓى اَلْقَى الشَّيْطَانُ فِٓي اُمْنِيَّتِهِۚ فَيَنْسَخُ اللّٰهُ مَا يُلْقِي
الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللّٰهُ اٰيَاتِهِۜ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌۙ (٥٢) لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ
وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْۜ وَاِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍۙ (٥٣) وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ
( )فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْۜ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهَادِ الَّذِينَ اٰمَنُوا اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٥٤

52-54. Ey Habîbim! Senden önce hiçbir Resûl ve Nebî göndermedik ki, onlardan biri bir şey temenni ettiği vakit, şeytan onun temennisine bir şey atmış olmasın. Allah'u Teâlâ, şeytanın attığı şeyi iptal eder. Sonra Allah'u Teâlâ, âyetlerini muhkem kılar. Allah'u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.* Allah'u Teâlâ'nın böyle yapması, şeytanın attığı şeyle, kalbinde şüphe ve nifak olan ve kalpleri şirk ile katılaşmış bulunan kimseleri imtihan etmek içindir. Şüphesiz ki o zâlimler, haktan uzak olan bir ayrılık içindedirler.* Allah'u Teâlâ'nın böyle yapması, ilim ehlinin, Kur'ân'ı Allah tarafından nâzil olmuş hak kitap olarak bilmeleri, ona îman etmeleri ve gönülden bağlanmaları içindir. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, îman edenleri doğru yola iletir.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Kureyş müşriklerinin çok olduğu bir toplantı yerinde bulunuyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara Necm Sûresi'ni okudu ve ″Şimdi siz, ilah olarak Lat'ı, Uzza'yı mı görüyorsunuz?* ve diğer üçüncüleri olan Menat'ı mı görüyorsunuz?″[1] buyruğunu okuyunca, şeytan:

تلك الغرانيق العلى وان شفاعتهن لترتجى

- İşte bu adı geçen putlar, yüce kuşlardır ve bunların şefaatleri umulur, anlamındaki bu sözleri araya kattı. Oradaki insanlar da, şeytanın araya kattığı bu sözü, Resûlü Kirâm'ın söylediğini zannettiler. Böylece Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necm Sûresi'ni bitirdi ve secdeye gitti. Onunla birlikte orada bulunan Müslüman, müşrik herkes secde etti. Bütün müşrikler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu sözlerine memnun olup sevinerek meclisten dağıldılar. Bunun üzerine Sahâbe-i Kirâm:

- Yâ Resûlallah! Sen: ″İşte bu adı geçen putlar yüce kuşlardır ve bunların şefaatleri umulur″ diye söyledin; bu söz doğru mu? Yoksa biz mi yanlış anladık, deyince Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Ben böyle bir şey söylemedim, dedi. Orada bulunan herkes bu sözü doğrulayınca, çok üzüldü. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve ″Ey Habîbim! Senden önce hiçbir Resûl ve Nebî göndermedik ki, onlardan biri bir şey temenni ettiği vakit, şeytan onun temennisine bir şey atmış olmasın…″ diye devam eden Sûre-i Hacc, Âyet 52'yi

indirdi.

Cebrâil Aleyhisselâm dedi ki:

- Şeytan, insanlarla senin arana girerek senin sözünmüş gibi bâtıl olan bir şeyi onlara söyledi.

Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile, Resûlünü şeytanın fitnesinden kurtarınca, müşrikler yine dalâletlerine ve düşmanlıklarına döndüler. Bundan sonra Allah'u Teâlâ Resûlüne istiâze ile emredip, ″Ey Resûlüm! Kur'ân okumak istediğin vakit, Allah'ın dergâhından kovulmuş olan şeytandan Allah'a sığın″[2] Âyet-i Celîlesini indirdi.[3]

Bu olay hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَجَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّجْمِ وَسَجَدَ مَعَهُ الْمُسْلِمُونَ وَالْمُشْرِكُونَ وَالْجِنُّ وَالْإِنْسُ (خ عن ابن عباس)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necm Sûresi'ni okuyunca secde etti ve onunla birlikte Müslümanlar, müşrikler, cinler ve bütün insanlar da secde ettiler.″[4]

[1] Sûre-i Necm, Âyet 19-20.

[2] Sûre-i Nahl, Âyet 98.

[3] Günyet'üt-Tâlibîn, c. 1, s. 145.

[4] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Necm 5.

وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً اَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ (٥٥) اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِلّٰهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ (٥٦) وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا فَاُولٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ (٥٧)

55-57. Kâfirler, kendilerine ansızın kıyâmet gelinceye veya kendilerine kısır bir günün azâbı gelinceye kadar Kur'ân hakkında şüpheye devam ederler.* Mülk o günde Allah'a mahsustur. O, Mü'minlerle kâfirler arasında hükmünü verir. Artık îman edip sâlih amellerde bulunanlar, Nâim Cennetlerindedir.* Âyetlerimizi

inkâr edip yalanlayanlara gelince, onlar için de aşağılayıcı bir azap vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Kısır bir gün″ ifadesinden maksat, Said b. Cübeyr, , Ubey b. Kâ'b, Katâde ve Mücâhid Hazretlerine göre, Bedir Savaşı'nın yapıldığı gündür. Bu güne ″Kısır bir gün″ denmesinin sebebi, kâfirlerin ileri gelenlerinin akşamı göremeden öldürülmeleridir. Böylece Bedir Günü onlar için gecesi olmayan kısır bir gün olmuştur.

وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ قُتِلُوا اَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللّٰهُ رِزْقًا حَسَنًا وَاِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ خَيْرُ (الرَّازِقِينَ (٥٨) لَيُدْخِلَنَّهُمْ مُدْخَلًا يَرْضَوْنَهُ وَاِنَّ اللّٰهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ (٥٩)

58-59. Allah yolunda hicret edip sonra öldürülenlere yahut ölenlere gelince, elbette onları Allah'u Teâlâ güzel bir rızık ile rızıklandırır. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, rızık verenlerin en hayırlısıdır.* Elbette onları râzı oldukları mekâna (Cennete) girdirir. Şüphesiz Allah'u Teâlâ her şeyi bilendir, Halîm'dir (cezâ vermekte acele etmez).

İzah: Âlimler, ″Allah yolunda öldürülen de, ölen de şehittir; bunlar arasında fark yoktur″ diye buyurmuşlar ve ″Allah yolunda hicret edip sonra öldürülenlere yahut ölenlere gelince, elbette onları Allah'u Teâlâ güzel bir rızık ile rızıklandırır…″ diye devam eden Sûre-i Hacc, Âyet 58'i ve ″Her kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde birçok hayırlı barınacak yer ve genişlik (dînini daha rahat yaşama imkânı) bulur. Her kim evinden, Allah ve Resûlü için hicret etmek gayesiyle çıkar da sonra ona ölüm gelirse, şüphesiz ki onun mükâfatı Allah'a aittir…″ diye devam eden Sûre-i Nisâ, Âyet 100'ü delil olarak göstermişler ve ayrıca bu konudaki şu Hadis-i Şerif'leri de delil olarak zikretmişlerdir.

Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ عَلَى أُمِّ حَرَامٍ بِنْتِ مِلْحَانَ فَتُطْعِمُهُ وَكَانَتْ أُمُّ حَرَامٍ تَحْتَ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ فَدَخَلَ عَلَيْهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَطْعَمَتْهُ وَجَعَلَتْ تَفْلِي رَأْسَهُ فَنَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ اسْتَيْقَظَ وَهُوَ يَضْحَكُ قَالَتْ فَقُلْتُ وَمَا يُضْحِكُكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي عُرِضُوا عَلَيَّ غُزَاةً فِي سَبِيلِ اللّٰهِ يَرْكَبُونَ ثَبَجَ هَذَا الْبَحْرِ مُلُوكًا عَلَى الْأَسِرَّةِ… (خ م عن انس بن مالك)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Milhan kızı Ümmü Harâm'ın ziyaretine gelirdi. Ümmü Harâm,[1] Ubâde İbn-i Sâmit'in nikâhında idi. Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yine ziyaretine geldi. Ümmü Harâm,

Resûlü Ekrem’e yemek ikram etti ve onun başını taradı. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir müddet uyudu. Sonra gülümseyerek uyandı. Ümmü Haram der ki:

″Yâ Resûlallah! Seni güldüren nedir?″ diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ümmetimden bir kısım mücâhitlerin deniz ortasında, tahtları üzerine kurulmuş hükümdarlar gibi gemilere ihtişamla binerek Allah yolunda deniz harbine gittikleri gösterildi de ona gülüyorum″ buyurdu. (Bir diğer Hadis-i Şerif’te de: ″Ümmetimden denizde gazâ eden ilk ordu Cennete girmeyi hak etmişlerdir″[2] diye buyurdu) Bunun üzerine Ümmü Harâm der ki:

″Yâ Resûlallah! Beni de onlardan kılması için Allah’a duâ et!″ dedim. Peygamberimiz de duâ etti. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tekrar başını yastığa koyarak bir müddet daha uyudu. Sonra yine gülümseyerek uyandı. Bunun üzerine yine ben: ″Yâ Resûlallah! Seni güldüren nedir?″ diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Bu defa da ümmetimden bir kısım mücâhitlerin tahtları üzerine kurulmuş hükümdarlar gibi, kara nakliyeleri üzerinde ihtişamlı bir halde Allah yolunda (Kostantiniyye’ye) gazâya gittikleri gösterildi de ona gülüyorum″ buyurdu. Bunun üzerine Ümmü Harâm der ki:

″Yâ Resûlallah! Beni de o gazilerden kılması için Allah’a duâ et!″ dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:″ Hayır! Sen öncekiler-densin (deniz harbine katılacaklardansın)″ diye buyurdu.

Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu der ki: ″Ümmü Harâm, Hz. Muâviye İbn-i Ebî Süfyan’ın (Şam vâliliği) zamanında deniz gazâsında gemiye binerek Hz. Muâviye kumandasındaki bu gazâya iştirak etmişti. Fakat Kıbrıs adasına denizden çıkarıldığı sırada Ümmü Harâm, bindiği katırdan düşerek şehit olmuştur.″[3]

İşte burada anlatıldığı gibi Ümmü Harâm, kâfirler tarafından öldürülmemesine rağmen, bineğinin sırtından düşerek şehit olmuştur.

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ مُجَاهِدًا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ ثُمَّ قَالَ بِأَصَابِعِهِ هَؤُلَاءِ الثَّلَاثِ الْوُسْطَى وَالسَّبَّابَةِ وَالْإِبْهَام فَجَمَعَهُنَّ وَقَالَ وَأَيْنَ الْمُجَاهِدُونَ فَخَرَّ عَنْ دَابَّتِهِ فَمَاتَ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِ وَمَنْ قُتِلَ قَعْصًا فَقَدِ اسْتَوْجَبَ الْمَآبَ (حم عن عبد اللّٰه بن عتيك)

″Kim evinden, Allah yolunda hicret etmek üzere çıkarsa; bu sırada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem orta, işâret ve baş parmaklarını birleştirerek: ″Nerede cihat edenler?″ buyurdular ve sözlerine devamla, hayvanından düşer de ölürse, onun ecri Allah'a aittir. Kendisini bir hayvan sokar da ölürse, onun ecri yine Allah'a aittir. Ya da yatağında ölürse yine ecri Allah'a aittir. Her kim de yediği bir darbe ile bulunduğu yerde ölürse, o da güzel bir şekilde Allah'a dönüşü hak eder.″[4]

Yine bu âyetlerle ilgili olarak Selmân-ı Fârisi Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَنْ مَاتَ مُرَابِطًا أَجْرَى اللّٰهُ عَلَيْهِ مِثْلَ ذَلِكَ الْأَجْرِ وَأَجْرَى عَلَيْهِ الرِّزْقَ وَأُومِنَ الْفَتَّانِينَ. وَاقْرَأُوا إِنْ شِئْتُمْ {وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا} إِلَى قَوْلِهِ: {حَلِيمٌ} (ابن أبي حاتم وابن مردويه عن سلمان الفارسي)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: ″Allah'u Teâlâ nöbette iken ölen kişinin sevabını kıyâmet gününe kadar devam ettirir. Kabrinde rızkını verir ve sorgu meleklerinden yana kendisini emin kılar″ buyurduğunu işittim. İsterseniz bu konuda Sûre-i Hacc, Âyet 58-59'u okuyun.[5]

[1] Ümmü Harâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in süt halasıdır. Aynı zamanda Resûlü Ekrem'in teyze tarafından akrabası olup Sahâbeden Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'nun teyzesidir. Günümüzde ″Hala Sultan″ diye bilinmekte ve türbesi Kıbrıs'ta bulunmaktadır.

[2] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1230.

[3] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 2106; Sahih-i Müslim, İmâre 49 (160, 161).

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15818.

[5] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 10, s. 527.

ذٰلِكَۚ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِه۪ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرَنَّهُ اللّٰهُۜ اِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ (٦٠) ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ يُولِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ وَاَنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ بَص۪يرٌ (٦١)

60-61. Bu böyledir. Her kim gördüğü eziyetin misliyle karşılık verir de sonra hasmı tarafından yine zulme uğrarsa, elbette Allah'u Teâlâ ona yardım eder.

Şüphesiz Allah’u Teâlâ çok affedendir, çok bağışlayandır.* Bu böyledir (O, her şeye kâdirdir). Allah’u Teâlâ, geceyi gündüze girdirir, gündüzü de geceye girdirir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, her şeyi işiten ve görendir.

(٦٢) ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِه۪ هُوَ الْبَاطِلُ وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَب۪يرُ)

62. Bu böyledir. Çünkü hak olan ancak Allah’tır. Müşriklerin O’ndan başka ibâdet ettikleri ise bâtıldır. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, çok yücedir ve çok büyüktür.

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءًۘ فَتُصْبِحُ الْاَرْضُ مُخْضَرَّةًۜ اِنَّ اللّٰهَ لَط۪يفٌ خَب۪يرٌۚ (٦٣) لَهُ مَا فِي (
(٦٤) السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ الْغَنِيُّ الْحَم۪يدُ)

63-64. Görmez misin ki şüphesiz Allah’u Teâlâ, semâdan bir su indirdi de, yeryüzü yeşeriyor. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, çok lütufkârdır ve her şeyden haberdardır.* Göklerdeki ve yerdeki her şey O’nundur. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, hiçbir şeye ihtiyacı olmayandır, hamde lâyık olandır.

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْاَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْر۪ي فِي الْبَحْرِ بِاَمْرِه۪ۜ وَيُمْسِكُ السَّمَٓاءَ اَنْ تَقَعَ عَلَى الْاَرْضِ (
(٦٥) اِلَّا بِاِذْنِه۪ۜ اِنَّ اللّٰهَ بِالنَّاسِ لَرَؤُ۫فٌ رَح۪يمٌ)

65. Allah’u Teâlâ’nın, yerde olanları ve emriyle denizlerde yüzen gemileri hizmetinize verdiğini, emri olmadan, yere düşmesin diye göğü tuttuğunu görmez misin? Şüphesiz Allah’u Teâlâ, insanlara karşı elbette çok şefkatli, çok merhametlidir.

(٦٦) وَهُوَ الَّذ۪ي اَحْيَاكُمْۘ ثُمَّ يُم۪يتُكُمْ ثُمَّ يُحْي۪يكُمْۜ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُورٌ)

66. O, sizi yoktan var edip can verdi. Sonra öldürür. Sonra tekrar diriltir. Muhakkak ki insan, elbette çok nankördür.

İzah: Sizleri hiç yoktan yaratıp can veren, sonra eceliniz geldiğinde öldürüp yok eden, mahşer günü hesap vermeniz için tekrar var edip diriltecek olan yalnız Allah’tır. Ne yazık ki insanlar, bütün bu nîmetler karşısında çok nankördürler. Rablerinin nîmetlerine karşı şükredecekleri yerde O’nu inkâr ederler veya emirlerini yerine getirmezler yahut sâdece bir kısmını yerine getirirler, demektir.

لِكُلِّ اُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَازِعُنَّكَ فِي الْاَمْرِ وَادْعُ اِلٰى رَبِّكَۜ اِنَّكَ لَعَلٰى هُدًى مُسْتَق۪يمٍ (٦٧) (
(٦٩) وَاِنْ جَادَلُوكَ فَقُلِ اللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ (٦٨) اَللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ف۪يمَا كُنْتُمْ ف۪يهِ تَخْتَلِفُونَ)

67-69. Her ümmet için bir şeriat kıldık ki onlar onunla amel ederlerdi. Ey Resûlüm! Artık dînin emrinde seninle münâkaşa etmesinler. Ve halkı Rabbine dâvet et. Şüphesiz ki sen, elbette hidâyete götüren doğru bir yol üzerindesin.* Eğer onlar seninle mücâdele ederlerse, de ki: ″Yaptıklarınızı Allah’u Teâlâ çok iyi bilir.″* Allah’u Teâlâ, ihtilaf ettiğiniz şeylerden dolayı mahşer günü aranızda hükmeder (Mü’minleri mükâfatlandırır, kâfirlere azap eder).

( )اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِۜ اِنَّ ذٰلِكَ فٖي كِتَابٍۜ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسٖيرٌ (٧٠ (

70. Ey Resûlüm! Bilmez misin ki, şüphesiz Allah’u Teâlâ, gökte ve yerde ne varsa hepsini bilir. Muhakkak ki bunların hepsi bir kitaptadır (Levh-i Mahfuz’dadır). Şüphesiz bu, Allah’a göre çok kolaydır.

İzah: Âyette geçen Levhi Mahfuz hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ لَوْحًا مَحْفُوظًا مِنْ دُرَّةٍ بَيْضَاءَ صَفَحَاتُهَا مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ قَلَمُهُ نُورٌ لِلّٰهِ فِيهِ فِي كُلِّ يَوْمٍ سِتُّونَ وَثَلاثُمائَةِ لَحْظَةٍ يَخْلُقُ وَيَرْزُقُ وَيُمِيتُ وَيُحْيِي وَيُعِزُّ وَيُذِلُّ وَيَفْعَلُ مَا يَشَاءُ. (طب عن ابنٍ عباس)

″Allah’u Teâlâ beyaz inciden bir Levh-i Mahfuz yarattı ki, onun sayfaları kırmızı yakuttan olup kalemi de nûrdur. Allah’u Teâlâ için her gün üç yüz altmış lâhza vardır (her gün üç yüz altmış defa nazar eder). Yaratır, rızık verir, öldürür, yaşatır, aziz kılar, zelil eder ve dilediğini yapar.″[1]

Allah’u Teâlâ, Levh-i Mahfuz hakkında Sûre-i Ra’d, Âyet 39’da da şöyle buyurmaktadır:

″Allah’u Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O’nun katındadır.″

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 12348.

( )وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ سُلْطَانًا وَمَا لَيْسَ لَهُمْ بِهٖ عِلْمٌۜ وَمَا لِلظَّالِمٖينَ مِنْ نَصٖيرٍ (٧١ (

71. Müşrikler, Allah’tan başka öyle şeylere taparlar ki, Allah’u Teâlâ, bunların ilah olduklarına dair hiçbir delil indirmemiştir. Kendilerinin de bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. Zâlimlerin aslâ yardımcısı olmaz.

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فٖي وُجُوهِ الَّذٖينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَۜ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذٖينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ (

))اٰيَاتِنَاۜ قُلْ اَفَاُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذٰلِكُمْۜ اَلنَّارُۜ وَعَدَهَا اللّٰهُ الَّذ۪ينَ كَفَرُواۜ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ۟ (٧٢

72. Onlara apaçık âyetlerimiz okunduğu vakit, kâfirlerin yüzlerinden inkârlarını anlarsın. Neredeyse kendilerine âyetlerimizi okuyanlara saldıracaklar. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Size bundan (inkâr ve öfkenizden) daha fenâsını haber vereyim mi? O, Cehennem ateşidir. Allah’u Teâlâ onu kâfirlere vaad etmiştir. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.″

(يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُۜ اِنَّ الَّذ۪ينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُۜ وَاِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْـًٔا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُۜ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ (٧٣) مَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِه۪ۜ اِنَّ اللّٰهَ لَقَوِيٌّ))عَز۪يزٌ (٧٤

73-74. Ey insanlar! Size bir misal verildi, dinleyin: Allah’ı bırakıp da taptığınız putlar, bir sineği bile yaratamazlar. Hattâ hepsi bir araya gelseler bile. Eğer sinek o putlardan bir şey kapacak olsa, onu ondan geri de alamazlar. Putlara tapanlar da zayıf, putlar da!* Müşrikler, Allah’ı hakkıyla bilmediler. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, çok kuvvetlidir ve her şeye gâliptir.

(اَللّٰهُ يَصْطَف۪ي مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِۜ اِنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ بَص۪يرٌۚ (٧٥) يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْد۪يهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْۜ))وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ (٧٦

75-76. Allah’u Teâlâ, meleklerden ve insanlardan resuller seçer. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, her şeyi işiten ve görendir.* Allah’u Teâlâ, onların önlerinde olanı da, arkalarında olanı da bilir. İşlerin hepsi Allah’a döndürülür.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Allah’u Teâlâ, onların önlerinde olanı da, arkalarında olanı da bilir″ diye buyrulmaktadır. Yani Allah’u Teâlâ, Peygamberlerinin önlerinde olanı bilir; geçmiş zamanlara ait hiçbir şey kendisine gizli kalmaz. Allah’u Teâlâ, Peygamberlerin arkalarında olanı da bilir; kendilerinden sonra ümmetleri arasında ortaya çıkacak hâdiseleri de tamamen bilmektedir, ilâhi ilmi bütün bunları kuşatmıştır, demektir.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَۚ (٧٧) وَجَاهِدُوا فِي اللّٰهِ حَقَّ جِهَادِه۪ۜ هُوَ اجْتَبٰيكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدّ۪ينِ مِنْ حَرَجٍۜ مِلَّةَ اَب۪يكُمْ اِبْرٰه۪يمَۜ هُوَ سَمّٰيكُمُ الْمُسْلِم۪ينَ مِنْ قَبْلُ وَف۪ي هٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَه۪يدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَٓاءَ عَلَى النَّاسِۚ فَاَق۪يمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ))وَاعْتَصِمُوا بِاللّٰهِۜ هُوَ مَوْلٰيكُمْۚ فَنِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّص۪يرُ (٧٨

77-78. Ey îman edenler! Rükû edin, secde edin, Rabbinize ibâdette bulunun ve

hayır işleyin ki, kurtuluşa eresiniz.* Allah yolunda hakkıyla cihat ile mücâhedede bulunun. O, sizi seçti ve dinde size güçlük vermedi. Dîninizi, babanız İbrâhim’in dîni gibi genişletti. Mahşer gününde Resûl’ün, sizin üzerinize şâhit olması ve sizin de (Peygamber-lerin, tebliğ görevlerini yerine getirdiklerine dair) insanlar üzerine şâhitlikte bulunmanız için sizi önceki kitaplarda ve Kur’ân’da ″Müslüman″ diye isimlendirdi. Namazı kılın, zekâtı verin ve Allah’a sığının. O, sizin mevlânızdır (velînizdir). O, ne güzel mevlâdır ve ne güzel yardımcıdır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen cihat iki kısımdır. Biri Allah için kâfirlerle yapılan cihattır. Diğeri de kişinin Allah için kendi nefsiyle yaptığı cihattır. Kâfirle yapılan cihat hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللّٰهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ ... (خ م عن بن ابى اوفى)

″Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı istemeyin! Allah’tan afiyet (rahatlık, huzur, saadet) isteyin. Fakat düşman da karşınıza çıkarsa, o zaman da sebat-ı kadem edin (sağlam durup düşmandan kaçmayın) ve bilin ki Cennet kılıçların gölgesi altındadır…″[1]

Kişinin nefsiyle yaptığı cihat hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ (ت حم عن فضالة)

″Asıl mücâhit, nefsi ile cihat eden kimsedir.″[2]

Câbir Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmaktadır:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزَاةٍ فَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: قَدِمْتُمْ خَيْرَ مُقَدَّمٍ وَقَدِمْتُمْ مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ اِلَى الْجِهَادِ الْأَكْبَرِ قَالُوا: وَمَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ؟ قَالَ: مُجَاهَدَةُ الْعَبْدِ هَوَاهُ (الديلمي الخطيب في تاريخه عن جابر)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir harpten[3] dönerken: ″Daha hayırlı olana dönüş yapıyorsunuz. Küçük cihattan büyük cihada dönüyorsunuz″ buyurdu. Sahâbîler: ″O büyük cihat nedir?″ dediler. ″Kulun nefsiyle edeceği

cihattır″ buyurdu.[4]

Cihadın iki kısım olduğuna dair daha geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 95-96’nın izahına bakınız.

Yine Allah’u Teâlâ Sûre-i Hacc, Âyet 78’de: ″Dinde size güçlük vermedi″ diye buyurmaktadır. Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 185’te de: ″Allah’u Teâlâ sizin için kolaylık ister, güçlük istemez″ diye geçmektedir. Bu hususta çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ وَلَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ (خ عن ابى هريرة

″Bu din, kolaylık dînidir. Kimse dîni geçmeye çalışmasın. Üstünlük dinde kalır. ″[5]

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

مَا خُيِّرَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَمْرَيْنِ إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ وَمَا انْتَقَمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِنَفْسِهِ إِلَّا أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللّٰهِ فَيَنْتَقِمَ لِلّٰهِ بِهَا (خ م عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem iki şey arasında serbest bırakıldığında, günah olmadığı sürece mutlaka en kolayını seçerdi. Günah olursa da, bundan en uzak insan da, O olurdu. Allah’u Teâlâ’nın hürmeti çiğnenmediği sürece nefsi için intikam almamış ve eğer Allah’u Teâlâ’nın hürmeti çiğnenmiş ise, onun cezâsını mutlaka vermiştir.[6]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا وَبَشِّرُوا وَلَا تُنَفِّرُوا (خ عن انس بن مالك

″Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin.″[7]

Yine Âyet-i Kerîme’de, ″Babanız İbrâhim″ diye bir ifade geçmek-tedir. İbrâhim Aleyhisselâm, Peygamberimiz Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem’in atasıdır. Bu sebeple Ümmet-i Muhammed’in de babası durumundadır. Çünkü bir Peygamberin ümmeti, onun evlâdı hükmündedir.

Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Ahzâb, Âyet 6’da: ″Peygamber, Mü’minlere kendi canlarından daha evlâdır. Onun zevceleri de Mü’minlerin anneleridir″ diye geçen buyruğundan dolayı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Mü’minlerin babasıdır. Nitekim Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

(اٰلُ مُحَمَّدٍ كُلُّ تَقِيٍّ (طس عق ك فى تاريخه عن انس

″Takvâ olanın hepsi, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in ailesidir.″[8]

Nûh Aleyhisselâm’ın oğlullarından Kenan gemiye binmemişti. Suda boğulurken Kenan, babasına: ″Baba beni kurtar″ dedi. Nûh Aleyhisselâm da onu kurtarmak için gemiyi oğlundan tarafa çevirince, Sûre-i Hûd, Âyet 46’da geçtiği üzere Allah’u Teâlâ, ″Ey Nûh! O senin ehlinden değildir.″ Yani, ″Kim senin gemine bindi ise, senin evlâdın odur″ diye buyurdu. Öz evlâdı olmasına rağmen, babasına itaat etmeyerek gemiye binmediği için, Allah katında Nûh Aleyhisselâm’ın evlâdı olmadığı beyan edilmiş ve Nûh Aleyhisselâm’a itaat ederek gemiye binenlerin onun evlâdı olduğu söylenmiştir. Yani her kim Peygamberlere îman ve itaat edip onun yolundan giderse, Allah katında onun evlâdı olur.

Yine Sûre-i Hacc, Âyet 78’de Allah’u Teâlâ, Resûlünün Ashâbını ve ümmetini önceki kitaplarda övdüğünü ve diğer ümmetlere üstün kılıp mahşerde diğer Peygamberlerin görevlerini yaptıklarına dair şâhitlik edeceklerini, açık bir şekilde beyan etmektedir.

Ümmet-i Muhammed’in mahşerde Peygamberlere nasıl şâhitlik ettiklerine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلَانِ وَيَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الثَّلَاثَةُ وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ وَأَقَلُّ فَيُقَالُ لَهُ هَلْ بَلَّغْتَ قَوْمَكَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيُدْعَى قَوْمُهُ فَيُقَالُ هَلْ بَلَّغَكُمْ فَيَقُولُونَ لَا فَيُقَالُ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ فَتُدْعَى أُمَّةُ مُحَمَّدٍ فَيُقَالُ هَلْ بَلَّغَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ وَمَا عِلْمُكُمْ بِذَلِكَ فَيَقُولُونَ أَخْبَرَنَا نَبِيُّنَا بِذَلِكَ أَنَّ الرُّسُلَ قَدْ بَلَّغُوا فَصَدَّقْنَاهُ قَالَ فَذَلِكُمْ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} (ه عن ابى سعيد)

Mahşer günü, bir Peygamber beraberinde ümmeti olarak iki adam olduğu halde gelir. Bir başka Peygamber, beraberinde ümmeti olarak üç kişi bulunduğu halde gelir. Bundan fazla ve az ümmetle gelen Peygamberde olur. Sonra o gelen her Peygambere: ″Sen kendi kavmine dîni tebliğ ettin mi?″ diye sorulur. O da, ″Evet

″ der. Sonra onun kavmi huzura çağrılarak, ″Peygamberiniz size dîni tebliğ etti mi?″ denilir. Onlar: ″Hayır″ derler. Bunun üzerine onların Peygamberlerine: ″Kavmine, senin dîni tebliğ ettiğine dair şâhidin kimdir?″ denilir. O da, ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti″ der. Bunun üzerine Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti çağrılır ve onlara: ″Bu Peygamberler, kavmine dîni tebliğ etti mi?″ diye sorulur. Onlar da, ″Evet″ derler. Sonra Allah'u Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetine: ″Bu Peygamberlerin, kendi kavmine dîni tebliğ ettiğine dair bilginiz nedir?″ der. Onlar da, ″Peygamberlerin, kendi kavimlerine dîni tebliğ ettiklerini bize Peygamberimiz haber verdi, biz de onu tasdik ettik″ derler. İşte bu açıklama Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Bakara, Âyet 143'te: ″Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun…″ diye geçen buyruğunun muhtevâsıdır.[9]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

أَنَا وَأُمَّتِى يَوْم الْقِيَامَة عَلَى كَوْم مُشْرِفِينَ عَلَى الْخَلَائِق مَا مِنَ النَّاس أَحَد إِلَّا وَدَّ أَنَّهُ مِنَّا وَمَا مِنْ نَبِيّ كَذَّبَهُ قَوْمه إِلَّا وَنَحْنُ نَشْهَد أَنَّهُ قَدْ بَلَّغَ رِسَالَة رَبّه عَزَّ وَجَلَّ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن جابر بن عبد اللّٰه)

″Ben ve ümmetim mahşer gününde yüksekçe bir yerden halkı gözetleriz. Herkes ister ki, kendisi de bizden olsun. Hangi Peygamberi kavmi yalanlarsa biz, o Peygambere şâhitlik eder ve o Peygamberin Rabbi Azze ve Celle'nin emirlerini tebliğ ettiğine şâhitlik ederiz.″[10]

Yine Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti için, ″Sizi önceki kitaplarda ve Kur'ân'da ″Müslüman″ diye isimlendirdi ″ diye buyurmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَسَمَّى اللّٰهُ بِاسْمَيْنِ، سَمَّى بِهِمَا أُمَّتِي؛ هُوَ السَّلَامُ وَسَمَّى أُمَّتِي الْمُسْلِمِينَ، وَهُوَ الْمُؤْمِنُ وَسَمَّى أُمَّتِي الْمُؤْمِنِينَ. (ابن أبي شيبة في المصنف وإسحق بن راهويه في مسنده ، عن مكحول)

″Allah'u Teâlâ kendini iki isimle isimlendirmiş ve bu iki ismi ümmetime de koymuştur: Allah'u Teâlâ, Selâm'dır ve ümmetimi Müslümanlar olarak isimlendirmiştir. Yine Allah'u Teâlâ, Mü'min'dir ve ümmetimi Mü'minler olarak isimlendirmiştir.″[11]

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat 114; Sahih-i Müslim, Cihat 6 (19-21).

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Cihat 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22840.

[3] Bu Hadis-i Şerif'te geçen harp, Tebuk Gazvesi'dir (Gunyet'üt-Tâlibîn, c. 1, s. 155).

[4] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 11719, 11260; Râmûz'ul-Ehâdîs, 334/6; İmam Gazâli, İhyâ-u-Ulûmi'd-Din, c. 3, Hadis No: 117.

[5] Sahih-i Buhârî, Îman 29; Sünen-i Nesâî, Îman 28.

[6] Sahih-i Buhârî, Menâkıb 23, Edeb 80, Hudûd 10; Sahih-i Müslim, Fedâil, 20 (77).

[7] Sahih-i Buhârî, İlim 11, Cihat 164.

[8] Râmûz'ul Ehâdîs, s. 4/10.

[9] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

[10] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 455.

[11] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 10, s. 546.

23-MÜ’MİNÛN SÛRESİ

Bu sûre 118 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûre, Mü’minlerin vasıflarından haber verdiği ve onların Allah’ın yardımına nâil olacakları müjdelendiği için, ″Mü’minler″ anlamına gelen ″Mü’minûn″ ismi verilmiştir.

Mü’minûn Sûresi’nin baştan on âyetinin gereğini yapan kimselerin Cennetlik olduğuna dair Hz. Ömer’den şu Hadis-i Şerif’te nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e vahiy geldiği zaman başının üstünde arı uğuldamasına benzeyen bir ses işitilirdi. Bir gün kendisine vahiy gelmişti. Bir süre bekledikten sonra vahiy durumu ondan kaldırıldı. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kıbleye karşı durdu, ellerini kaldırdı ve şöyle buyurdu:

- Allah’ım! Biz Müslümanların sayısını artır eksiltme. Bizi şerefli kıl, alçaltma. Bize ver, mahrum etme. Bizi gözet, üzerimize başkalarını tercih etme. Bizi memnun et, bizden râzı ol. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla:

أُنْزِلَ عَلَيَّ عَشْرُ آيَاتٍ مَنْ أَقَامَهُنَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ ثُمَّ قَرَأَ {قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ} حَتَّى خَتَمَ عَشْرَ آيَاتٍ (ت عن عمر بن الخطاب)

″Bana on âyet indirildi ki, kim onların gereğini yaparsa mutlaka Cennete girecektir″ diye buyurdu ve sonra: ″Mü’minler felah buldular″ âyetiyle okumaya başlayarak, Mü’minûn Sûresi’nin başından on âyet okudu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 24.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَۙ (١))

1. Muhakkak ki, Mü’minler felah buldular.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَمَّا خَلَقَ اللّٰه جَنَّة عَدْن وَغَرَسَ أَشْجَارهَا بِيَدِهِ فَقَالَ لَهَا تَكَلَّمِي فَقَالَتْ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ (ك عن أنس

″Allah’u Teâlâ Adn Cenneti’ni yaratıp, kendi eliyle[1] oranın ağaçlarını dikince, ona: ″Konuş″ dedi. O da: ″Muhakkak ki Mü’minler felah buldular″ dedi.[2]

[1] Bu Hadis-i Şerif’te geçen ″Kendi eliyle″ ifadesi müteşâbihtir.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3439.

( )اَلَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَۙ (٢ (

2. O Mü’minler ki, namazlarını huşû ile kılarlar.

İzah: Huşû, dâimâ Allah korkusunu üzerinde taşımaktır. Namazda ki huşû ise, bir kimsenin hem kalben ve hem de bedenen namazı tadili erkân üzere huzurlu ve edepli bir şekilde kılmasıdır. Huşûnun yeri kalptir. Kalp huşû içinde olduğu zaman, bütün beden de huşû içinde olur.

Nitekim Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, namaz kılarken sakalıyla uğraşan bir adamı gördü ve ona şöyle buyurdu:

(لَوْ خَشَعَ قَلْب هَذَا خَشَعَتْ جَوَارِحه. (الحكيم عن أبي هريرة

″Şâyet bu adamın kalbi huşû duymuş olsaydı, azaları da elbette huşû duyardı. ″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

تَعَوَّذُوا بِاللّٰهِ مِنْ خُشُوعِ النِّفَاقِ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَا خُشُوعُ النِّفَاقِ؟ قَالَ: خُشُوعُ الْبَدَنِ وَنِفَاقُ الْقَلْبِ
((هب عن أبي بكر الصديق

″Nifak olan huşûdan Allah’a sığının.″ Ashâb: ″Yâ Resûlallah! Nifak olan huşû

nasıl oluyor?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Beden huşû içinde olurken kalbin nifak içinde olmasıdır.″[2]

Namazlarda huşûnun önemine dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

صَلِّ صَلَاةَ مُوَدِّعٍ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ كُنْتَ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ وايئسْ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ تَعِشْ غَنِيًّا وَإِيَّاكَ وَمَا يُعْتَذَرُ مِنْهُ. (ابن النجار عن ابن عمر)

″Vedâlaşan kimse gibi namaz kıl. Bir de Allah'ı görür gibi namaz kıl. Eğer bu hâli kendinde bulamıyorsan, o takdirde en azından, Allah seni görüyor düşüncesi içinde namaz kıl.″[3]

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْتِفَاتِ الرَّجُلِ فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ إِنَّمَا هُوَ اخْتِلَاسٌ يَخْتَلِسُهُ الشَّيْطَانُ مِنْ صَلَاةِ الْعَبْدِ (د عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: ″Namazda oraya buraya bakmak nedendir?″ diye sordum. ″Bu, kulun namazından şeytanın bir hırsızlığıdır″ diye cevap verdi.[4]

Şeytan hırsızdır. Kişinin iyi amellerinin tümünü veya birazını çalmak için arkasında gezen yan kesici gibidir. Namazda secde yerinden başka tarafa bakmak Allah'ın emrine muhâliftir. Hadis-i Şerif'te de geçtiği gibi, şeytan, kişiye vesvese vererek namazda secde yerinden başka tarafa, sağa sola baktırmak sûretiyle onun namazının sevabından çalar. Kişi eğer az bakmışsa sevabının azını, çok bakmışsa da sevabının çoğunu çaldırmış olur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَنْصَرِفُ وَمَا كُتِبَ لَهُ إِلَّا عُشْرُ صَلَاتِهِ تُسْعُهَا ثُمْنُهَا سُبْعُهَا سُدْسُهَا خُمْسُهَا رُبْعُهَا ثُلُثُهَا نِصْفُهَا (د عن عمار بن ياسر)

″Kişi vardır, namazını kılar bitirir de kendisine namazın sevabının ancak onda biri yazılır. Kişi vardır, dokuzda biri, sekizde biri, yedide biri, altıda biri, beşte biri, dörtte biri, üçte biri yahut yarısı yazılır.″[5]

Yine bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakletmektedir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem mescide girmişti. Derken bir adam geldi ve namaz kıldı. Sonra gelip Peygamberimiz ile selamlaştı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: ″Dön ve yeniden namaz kıl, çünkü sen namaz kılmış olmadın″ dedi. O da dönüp evvelce kıldığı gibi namaz kıldı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yine ona: ″Dön ve yeni baştan kıl, çünkü sen namaz kılmış olmadın″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem üçüncüsünde de namazı tekrar kılmasını emredince, o şahıs: ″Seni hak üzere gönderen Allah'a yemin ederim ki, bu kıldığımdan başka daha iyi nasıl kılacağımı bilmiyorum. Bana doğrusunu öğretir misin Yâ Resûlallah?″ dedi. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ ثُمَّ اقْرَأْ مَا تَيَسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْدِلَ قَائِمًا ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا وَافْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا (خ م عن ابى هريرة)

″Namaza durduğun vakit, başlangıç tekbirini al. Kur'ân'dan iyi bildiğin sûre veya âyetleri oku. Rükûya varınca beden azaların yerleşinceye kadar bekle. Rükûdan başını kaldırınca bedenin tamamen doğruluncaya kadar ayakta dur. Sonra secdeye kapan ve azaların yerleşinceye kadar orada kal. Secdeden başını kaldırınca azaların yerleşinceye kadar otur. Ardından tekrar secde yap ve azaların yerleşinceye kadar orada kal. Sonrasında ayağa kalk ve dimdik dur. Namazın bütün rek'atlarında aynen böyle yapmaya devam et!″[6]

Abdurrahman İbn-i Şibl Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَقْرَةِ الْغُرَابِ وَافْتِرَاشِ السَّبُعِ، وَأَنْ يُوَطِّنَ الرَّجُلُ الْمَكَانَ فِى الْمَسْجِدِ كَمَا يُوَطِّنُ الْبَعِيرُ (د عن عبد الرحمن بن شبل)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kişinin namazda karga gagalayışı gibi acele yatıp kalkmasından, yırtıcı hayvan gibi oturuşundan ve mescitte belli bir yeri deve gibi devamlı mekân edinmesinden nehyetti.[7]

Bu nedenle namaz kılarken acele rükû ve secde yapılmaz. Ne kadar ağır kılınırsa o kadar iyi olur. Ayrıca namaz kılarken yalnız secde yerine bakılır. Namazda sırf Allah'ın korkusu ve sevgisi olup, mahşer, mizan, Cennet ve Cehennem

düşünülür, tefekkür edilir. Yine Hadis-i Şerif’te de geçtiği üzere, eğer kişinin belli bir görevi yoksa, namazını mescitlerde devamlı aynı yerde değil, farklı yerlerde kılması gerekir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَيَعْجِزُ أَحَدُكُمْ اِذَا صَلَّى أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ أَوْ عَنْ يَمِينِهِ أَوْ عَنْ شِمَالِهِ يَعْنِى السُّبْحَةَ (ه عن ابى هريرة

″Sizden birisi (imam selâm verince, sünnet) namaz kılacağı zaman, ileri gitmekten veya geri çekilmekten veya sağına yahut soluna çekilmekten âciz mi kalıyor?″[8]

İşte imam selâm verip farz namazdan çıktıktan sonra, cemaatin ileri geri ve sağa sola dağılarak kalan sünnet namazlarını kılmaları bu Hadis-i Şerif’ten dolayıdır.

[1] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 5891.

[2] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 6714.

[3] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 5253.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 160-161;Sünen-i Tirmizî, Cuma 59.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 124

[6] Sahih-i Buhârî, Ezan 95; Sahih-i Müslim, Salat 11 (45 Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 423.

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Salat 143-144; Sünen-i Nesâî, Tatbik 55.

[8] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet’us-Salât 203; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 51/10.

( )وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَۙ (٣)

3. O Mü’minler ki, boş şeylerden yüz çevirirler.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

(مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ (ت ه عن ابى هريرة

″Boş şeyleri terk etmek, kişinin Müslümanlığının güzelli-ğindendir.″[1]

يَا حَفْصَةَإِيَّاكَ وَكَثْرَةَ الْكَلاَمِفَإِنَّ كَثْرَةَ الْكَلاَمِ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللّٰهِ تَمِيْتُ الْقَلْبَ وَعَلَيْكِ بِكَثْرَةِ ذِكْرِ اللّٰهِ فَإِنَّهُ يُحْيِى الْقَلْبَ (الديلمى عن حفصة)

″Yâ Hafsa! Çok sözden sakın. Zîrâ zikrullahsız çok söz, kalbi öldürür. Allah’ı çok zikreden söz de, kalbi diriltir.″[2]

الصَّمْتُ حُكْمٌ وَقَلِيلٌ فَاعِلُهُ وَمَنْ كَثُرَ كَلاَمُهُ فِيمَا لاَ يَعْنِيهِ كَثُرَتْ خَطَايَاهُ (العسكرى عن ابى الدرداء)

″Sükût hikmettir ve onu yapan da azdır. Boş şeylerde çok konuşanın, hatâsı da çoktur.″[3]

Kulları ayıktırmak için Allah’ın emir ve nehiylerini anlatmak ise boş söz değildir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Zühd 11; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 21.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 496/11.

[3] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 219/6.

(وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكٰوةِ فَاعِلُونَۙ (٤)

4. O Mü’minler ki, zekâtlarını verirler.

İzah: Zekât, fakirin zenginin malı üzerindeki hakkıdır. Bu sebeple cami, Kur’ân Kursu, yol ve çeşme yapımı için zekât verilmez. Hattâ zengin fakir bütün halkın kullandığı her türlü hayır yerleri dahi olsa, oraların yapımına ve kullanımına zekât verilmez. Zekât, sâdece fakirin ve ihtiyaç sahibinin hakkıdır. Zekâtın kimlere verileceğine dair daha geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 60 ve izahına bakınız.

Ebû Said Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ أَعْرَابِيًّا قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَخْبِرْنِي عَنْ الْهِجْرَةِ فَقَالَ وَيْحَكَ إِنَّ شَأْنَ الْهِجْرَةِ شَدِيدٌ فَهَلْ لَكَ مِنْ إِبِلٍ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَهَلْ تُؤَدِّي صَدَقَتَهَا قَالَ نَعَمْ قَالَ فَاعْمَلْ مِنْ وَرَاءِ الْبِحَارِ فَإِنَّ اللّٰهَ لَنْ يَتِرَكَ مِنْ عَمَلِكَ شَيْئًا (خ م عن ابى سعيد الخدرى)

Bir bedevî gelerek: ″Yâ Resûlallah! Bana hicretten haber ver″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Vah sana! O ağır bir iştir. Senin develerin var mı?″ dedi. Adam: ″Evet″ deyince, zekâtını veriyor musun?″ diye sordu. Adam: ″Evet″ deyince, ″Öyleyse sen o uzaklarda kal ve çalış. Zîrâ Allah senin amelinden hiçbir şeyi eksiltmeyecektir″ diye buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Zekât 36; Sahih-i Müslim, İmâre 20 (87 Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 1.

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَۙ (٥) اِلَّا عَلٰى اَزْوَاجِهِمْ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومٖينَۚ (٦) فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَٓاءَ ذٰلِكَ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْعَادُونَۚ (٧)

5-7. O Mü’minler ki, edep yerlerini muhafaza ederler.* Ancak zevceleri yahut sahip oldukları câriyeleri müstesnâ. Çünkü onlar, bu halde kınanmazlar.* Artık kim de bunlardan ötesini ararsa, işte onlar haddi aşanlardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″O Mü’minler ki, edep yerlerini muhafaza ederler″ diye buyrulmaktadır. Yani, Mü’minler, temiz bir hayat yaşamaya gayret ederler. Tenâsül organlarını harama karşı dâimâ muhafaza ederler. Haram olan ilişkilerden, insanlık terbiyesine aykırı olan vaziyetlerden kaçınırlar. Örtülmesi icap eden azalarını açmaktan son derece sakınırlar. İslâmî edep kurallarına aykırı hareketlerde bulunmazlar.

Bu âyetlerde, Mut’a nikâhını yasaklamıştır. Zîrâ Mut’a nikahıyla evlenilen kadın, kendisiyle evlenen erkeğin ne eşidir, ne de câriyesidir. Dolayısıyla böyle bir nikah haramdır.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا كَانَتْ الْمُتْعَةُ فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ كَانَ الرَّجُلُ يَقْدَمُ الْبَلْدَةَ لَيْسَ لَهُ بِهَا مَعْرِفَةٌ فَيَتَزَوَّجُ الْمَرْأَةَ بِقَدْرِ مَا يَرَى أَنَّهُ يُقِيمُ فَتَحْفَظُ لَهُ مَتَاعَهُ وَتُصْلِحُ لَهُ شَيْئَهُ حَتَّى إِذَا نَزَلَتْ الْآيَةُ {إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ} قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰه عَنْهُ فَكُلُّ فَرْجٍ سِوَى هَذَيْنِ فَهُوَ حَرَامٌ (ت عن ابن عباس)

Mut’a ancak İslâm’ın ilk dönemlerinde vardı. Bir erkek bilmediği bir beldeye gider orada bir kadınla, ikamet ettiği süreye göre evlenir, kadın onun eşyasını korur ve onunla ilgilenirdi. Sonra: ″ O Mü’minler ki, edep yerlerini muhafaza ederler.* Ancak zevceleri yahut sahip oldukları câriyeleri müstesnâ…″[1] diye devam eden âyetler nâzil oldu. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ sözüne devamla

dedi ki: ″İşte bu ikisi dışında kalan her cinsel temas haramdır.″[2]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي قَدْ كُنْتُ أَذِنْتُ لَكُمْ فِى الِاسْتِمْتَاعِ مِنَ النِّسَاءِ وَإِنَّ اللّٰهَ قَدْ حَرَّمَ ذَلِكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ مِنْهُنَّ شَيْءٌ فَلْيُخَلِّ سَبِيلَهُ وَلَا تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا. (م ه الربيع بن سبرة)

″Ey insanlar! Ben size kadınlarla mut’a nikâhı yapmanıza izin vermiştim. Şimdi Allah’u Teâlâ bunu kıyâmet gününe kadar haram kılmış bulunmaktadır. Öyleyse, kimin yanında böyle mut’a nikâhlı bir kadın varsa artık ona yol versin. Artık onlara ücret olarak verdiğiniz herhangi bir şeyi geri almayın.″[3]

Bu hususta İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ da, Hz. Ömer’in bir hutbesini şöyle nakleder:

لَمَّا وَلِيَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ خَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَذِنَ لَنَا فِي الْمُتْعَةِ ثَلَاثًا ثُمَّ حَرَّمَهَا وَاللّٰهِ لَا أَعْلَمُ أَحَدًا يَتَمَتَّعُ وَهُوَ مُحْصَنٌ إِلَّا رَجَمْتُهُ بِالْحِجَارَةِ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنِي بِأَرْبَعَةٍ يَشْهَدُونَ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ أَحَلَّهَا بَعْدَ إِذْ حَرَّمَهَا (ه عن ابن عمر)

Babam Ömer b. el-Hattâb, halife olunca halka bir hitabede bulunarak şöyle dedi: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, şüphesiz mut’a nikâhı için bize üç defa izin verdi. Sonra bunu haram kıldı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in mut’a nikâhını haram kıldıktan sonra helâl kıldığına şâhitlik edecek dört şâhidi bana getirmedikçe, evli iken mut’a sûretiyle bir kadınla birleştiğini bilirsem, her hangi bir adamı mutlaka taşla recmedeceğime Allah’ın adıyla yemin ederim.″[4] Başka bir rivâyette de: ″Bu mut’a nikâhını bekâr kişiler yaparsa onlara da yüz değnek vuracağını, söylemiştir.″[5] Bu uygulama da zinânın hükmüdür.

Mü’minler, zinâ ve mut’a gibi fuhşiyattan uzak olurlar ve bunlara götüren yollardan da uzaklaşırlar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَتَدْرُونَ مَا أَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ تَقْوَى اللّٰهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِأَتَدْرُونَ مَا أَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ النَّارَ اَلْأَجْوَفَانِ الْفَرَجُ وَالْفَمُ (ابو الشيخ فى الثواب والخرائطى عن ابى هريرة)

″Bilir misiniz insanların Cennete girmelerini en çok sağlayan şeyler nelerdir? Allah korkusu ve güzel ahlâktır. Bilir misiniz insanların Cehenneme girmesine en çok sebep olan şey nedir? İki aralıktır. Ağız ve bacak arasıdır.″[6]

[1] Sûre-i Mü’minûn, Âyet 5-6.

[2] Sünen-i Tirmizî, Nikah 28.

[3] Sahih-i Müslim, Nikah 3 (21), Sünen-i İbn-i Mâce, Nikâh 44, Sünen-i Dârimî, Nikah 16

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Nikah 44.

[5] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 45714.

[6] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 12/8.

( )وَالَّذِينَ هُمْ لِاَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَۙ (٨ (

8. O Mü’minler ki, emânetlerine ve verdikleri söze riâyet ederler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَقَبَّلُوا لِي بِسِتٍّ أَتَقَبَّلُ لَكُمْ بِالْجَنَّةِ قَالُوا مَا هُنَّ؟ قَالَ إِذَا حَدَّثَ أَحَدُكُمْ فَلا يَكْذِبْ وَإِذَا وَعَدَ فَلا يُخْلِفْ وَإِذَا ائْتَمَنَ فَلا يَخُنْ غَضُّوا أَبْصَارَكُمْ وَكُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَاحْفَظُوا فُرُوجَكُمْ (ك هب عن انس)

″Şu altı şeye evet deyin, ben de size Cenneti garanti edeyim.″ ″Onlar nelerdir?″ denilince, buyurdu ki: ″Konuştuğu zaman yalan söylemesin. Söz verdiği zaman sözünde dursun. Kendisine bir şey emânet edildiği zaman hıyanette bulunmasın. Gözlerini haramdan sakınsın. Ellerini haramdan uzak tutsun ve edep yerlerini haramdan korusun.″[1]

Emânete riâyet etmek ve sözlerinde durmak gibi özellikler Mü’minlerin vasfıdır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتَّى يَدَعَهَا إِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ (خ عن عبد اللّٰه بن عمرو)

″Dört şey her kimde bulunursa hâlis münâfık olur; her kimde bunların bir parçası bulunursa onu bırakıncaya kadar kendisinde münâfıklıktan bir haslet kalmış olur. Bunlar şöyledir: Kendisine bir şey emânet edildiği zaman hıyânet eder, söz

söylerken yalan söyler, söz verdiğinde sözünde durmaz ve husumet ettiği zaman aşırı gider."[2]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 256/7.

[2] Sahih-i Buhârî, Îman 24.

(٩) وَالَّذِينَ هُمْ عَلٰى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ۢ( )

9. O Mü'minler ki, namazlarına devam ederler.

İzah: Mü'minlerin bir vasfı da, namazlarını devamlı kılmalarıdır. Namazın önemine dair Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz şöyle buyurmuştur:

اِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَلاَتُهُ فَاِنْ وُجِدَتْ تَامَّةً كُتِبَتْ تَامَّةً وَاِنْ كَانَ انْتُقِصَ مِنْهَا شَيْءٌ قَالَ انْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ لَهُ مِنْ تَطَوُّعٍ يُكَمِّلُ لَهُ مَا ضَيَّعَ مِنْ فَرِيضَةٍ مِنْ تَطَوُّعِهِ ثُمَّ سَائِرُ الْأَعْمَالِ تَجْرِى عَلَى حَسَبِ ذَلِكَ (ن ت ه عن ابى هريرة)

"Mahşer gününde kulun işlediği amellerinden ilk olarak hesap vereceği şey, namazdır. Eğer namazı tamam ise, tamamdır, değilse Allah'u Teâlâ: "Kulumun nafile namazlarına bakın" buyurur. Nafile namazları varsa farzlardan eksikleri onunla tamamlanır. Böylece diğer amellerin hesabı da bu şekilde görülür."[1]

[1] Sünen-i Nesâî, Salât: 9; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâme'us-Salât 202.

(١١) أُولٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَۙ (١٠) اَلَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَۜ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ( )

10-11. İşte vâris olanlar bunlardır.* Bunlar, Firdevs Cennetlerine vâris olurlar ve orada ebedî kalırlar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Vâris olanlar" hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا لَهُ مَنْزِلاَنِ مَنْزِلٌ فِي الْجَنَّةِ وَمَنْزِلٌ فِي النَّارِ فَإِذَا مَاتَ فَدَخَلَ النَّارَ وَرِثَ أَهْلُ الْجَنَّةِ مَنْزِلَهُ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {أُولَئِكَ هُمْ الْوَارِثُونَ} (ه عن ابى هريرة)

"Her bir kimse için, biri Cennette biri de Cehennemde olmak üzere iki makam vardır. Bir adam ölüp de Cehenneme girdiği zaman, Cennet halkı o kimsenin Cennetteki makamına vâris olur. İşte Cennet ehlinin, Cehennemlik olanların

Cennetteki makamlarına vâris olmaları, Allah’u Teâlâ’nın: ″İşte vâris olanlar bunlardır″[1] diye geçen buyruğunun vurguladığı bir hükümdür.″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ وَإِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نِعَالِهِمْ أَتَاهُ مَلَكَانِ فَيُقْعِدَانِهِ فَيَقُولَانِ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ لِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيَقُولُ أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللّٰهِ وَرَسُولُهُ فَيُقَالُ لَهُ انْظُرْ إِلَى مَقْعَدِكَ مِنَ النَّارِ قَدْ أَبْدَلَكَ اللّٰهُ بِهِ مَقْعَدًا مِنَ الْجَنَّةِ فَيَرَاهُمَا جَمِيعًا قَالَ قَتَادَةُ وَذُكِرَ لَنَا أَنَّهُ يُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى حَدِيثِ أَنَسٍ قَالَ وَأَمَّا الْمُنَافِقُ وَالْكَافِرُ فَيُقَالُ لَهُ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ فَيَقُولُ لَا أَدْرِي كُنْتُ أَقُولُ مَا يَقُولُ النَّاسُ فَيُقَالُ لَا دَرَيْتَ وَلَا تَلَيْتَ وَيُضْرَبُ بِمَطَارِقَ مِنْ حَدِيدٍ ضَرْبَةً فَيَصِيحُ صَيْحَةً يَسْمَعُهَا مَنْ يَلِيهِ غَيْرَ الثَّقَلَيْنِ (خ عن ابن بن مالك)

Kul, kabri içine konulduğu ve arkadaşları ile cemâati geriye dönüp gittikleri zaman ki; ölü bunların yürürken çıkardıkları ayakkabılarının seslerini bile muhakkak işitir. Ona iki melek gelir. Bunlar ölüyü oturturlar ve ona; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i kastederek, ″Şu kimse hakkında ne derdin?″ diye sorarlar. Bu soruya muhatap olan Mü’min kul: ″Onun, Allah’ın kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet ederim″ der. Bunun üzerine melekler tarafından: ″Cehennemdeki oturacak yerine bak. Allah’u Teâlâ, bu azap yerini senin için Cennetten bir oturacak makama çevirdi″ denilir de o Mü’min kul, Cehennem ve Cennetteki o iki makâmını beraberce görür.

Katâde Hazretleri der ki:

O Mü’min kişiye, kabri içinde bir genişlik verileceği bize zikrolundu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

Münâfık ve kâfire gelince, ona da; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i kastederek, ″Şu kimse hakkında ne derdin?″ diye sorulur. O da: ″Ben, O’nun hakkında bir şey bilmiyorum. Ben sâdece insanların O’nun hakkında söyleyegeldikleri sözü söylerdim″ diye cevap verir. Bunun üzerine ona: ″Anlamadın ve uymadın″ denir ve ona demirden tokmaklarla öyle bir vuruş vurulur ki, o kimse şiddetli bir çığlık atarak bağırır. Bu bağırışı, insan ve cinden başka, bu ölüye yakın olan her şey işitir.″[3]

Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Rahmân, Âyet 46’da şöyle buyurmuştur:

″Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkan kimse için iki

Cennet vardır.″

İşte Cehennemlik olan kâfirlerin Cennetteki makamları da, Cennetlik olan Mü’minlere verildiği için, Mü’minler iki Cennete sahip olurlar. Aynı şekilde Cehenneme giden kâfirler ise, Cennete giren Mü’minin Cehennemdeki makamına vâris olur. Böylece kâfirler de Cehennemde iki kat azap görürler.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَمُوتُ رَجُلٌ مُسْلِمٌ إِلَّا أَدْخَلَ اللّٰهُ مَكَانَهُ النَّارَ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا (م حم عن عمر بن عبد العزيز عن ابيه

″Müslüman bir adam ölünce (mahşerde), onun Cehennemdeki makâmına Allah’u Teâlâ, ya bir Yahudiyi ya da bir Hristiyanı atar.″[4]

[1] Sûre-i Mü’minûn, Âyet 10.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 39.

[3] Sahih-i Buhârî, Cenâiz 86.

[4] Sahih-i Müslim, Tevbe 8 (49 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18739.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍۚ (١٢) ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فٖي قَرَارٍ مَكٖينٍۖ (١٣) ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً (فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًاۗ ثُمَّ اَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا اٰخَرَۜ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقٖينَۜ (١٤) ثُمَّ اِنَّكُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ لَمَيِّتُونَۜ (١٥) ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ تُبْعَثُونَ (١٦))

12-16. Şüphesiz ki Biz, insanı hâlis çamurdan yarattık.[1]* Sonra onu sağlam bir karargâhta (rahimde) bir nutfe (sperm) kıldık.* Sonra nutfe’yi alaka (embriyo), sonra alaka’yı et parçası, sonra et parçasını kemik hâline getirdik. Sonra kemiği etle kapladık, sonra insanı bambaşka bir varlık hâline getirdik. Şekil verenlerin en güzeli olan Allah, çok yücedir.* Sonra siz, bunun ardından elbette ölürsünüz.* Sonra da şüphesiz ki, siz mahşer günü diriltilirsiniz.

İzah: Bu âyetlerde geçen nutfe, alaka gibi insanın yaratılış safhâsı hakkında geniş bilgi için Sûre-i Hacc, Âyet 5 ve izahına bakınız.

Yine bu âyetlerle ilgili olarak şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ عُمَر بْن الْخَطَّاب لَمَّا سَمِعَ صَدْر الْآيَة إِلَى قَوْله خَلْقًا آخَرَ قَالَ فَتَبَارَكَ اللّٰه أَحْسَن الْخَالِقِينَ فَقَالَ رَسُول

(اللّٰه صَلّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلّمَ: هَكَذَا أُنْزِلَتْ (طس القرطبى, الجامع لأحكام القرآن

Ömer b. el-Hattab, Sûre-i Mü’minûn, Âyet 12’den başlayıp, Sûre-i Mü’minûn, Âyet 14’te ki: ″Sonra insanı bambaşka bir varlık hâline getirdik″ buyruğuna kadar dinledikten sonra: ″Şekil verenlerin en güzeli olan Allah, çok yücedir″ demişti. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, bu böylece bana indirilmiştir″ diye buyurdu.[2]

[1] Bu ifadeden maksat, insanlığın atası olan Âdem Aleyhisselâm’ın yaratılmasıdır.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 12, s. 110.

(١٧) وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقَۗ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ ( )

17. Yemin olsun ki Biz, üzerinizde yedi yol (yedi kat gök) yarattık. Biz, yarattıklarımızdan gâfil değiliz.

İzah: Nakledildiğine göre; Hz. Ömer, Ashâb-ı Kirâm’ın ileri gelenlerine Kadir Gecesi’yle ile ilgili soru sorması üzerine onlar: ″En iyi bilen Allah’tır″ diye cevap verdiler. Bunun üzerine Hz. Ömer, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’ya: ″Ey İbn-i Abbas! Sen ne dersin?″ diye sordu. O da, [Sûre-i Mü’minûn, Âyet 12-17 ve Sûre-i Abese, Âyet 27-31[1]den hareketle] şöyle dedi:

يَا أَمِير الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ اللّٰه تَعَالَى خَلَقَ السَّمَوَات سَبْعًا وَالْأَرَضِينَ سَبْعًا وَخَلَقَ اِبْنِ آدَم مِنْ سَبْع وَجَعَلَ رِزْقه فِي سَبْع فَأَرَاهَا فِي لَيْلَة سَبْع وَعِشْرِينَ فَقَالَ عُمَر رَضِيَ اللّٰه عَنْهُ أَعْجَزَكُمْ أَنْ تَأْتُوا بِمِثْلِ مَا أَتَى هَذَا الْغُلَام الَّذِي لَمْ تَجْتَمِع شُؤُون رَأْسه (فى مسند ابن ابى شيبة)

″Ey Mü’minlerin Emiri! Allah’u Teâlâ gökleri yedi, yeri yedi olarak yaratmıştır. Âdemoğlunu da yediden yarattığı gibi, onun rızkını da yedi şeyde kılmıştır. Görüşüme göre Kadir Gecesi, Ramazan’ın son on gününün yedinci gecesi olan yirmi yedinci gecedir.″ Bu cevap üzerine Hz. Ömer, orada bulunanlara dedi ki: ″Henüz daha yaşını, başını almamış bu gencin dediğinin bir benzerini söylemekten acze mi düştünüz?″[2]

[1] Sûre-i Abese, Âyet 27-31: ″ Böylece orada (buğday ve arpa gibi) taneler bitirdik* ve üzüm, yonca,* zeytin, hurma,* sık ağaçlı bahçeler,* meyveler ve otlaklar bitirdik.″ İşte yerde bitenlerin yedisi insan ve biri de hayvanlar içindir.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 12, s. 110-111.

( ) وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً بِقَدَرٍ فَاَسْكَنَّاهُ فِي الْاَرْضِۗ وَاِنَّا عَلٰى ذَهَابٍ بِهٖ لَقَادِرُونَۚ (١٨ (

18. Gökten, bir ölçüyle su indirdik ve o suyu yerde yerleştirdik. Şüphesiz Biz, onu gidermeye de elbette kâdiriz.

İzah: Biz, gökten yeryüzüne belli ölçüde ve yeterli miktarda yağmur ve kar indirdik. Sonra onları yeryüzünde depoladık. Nehirlerin, pınarların ve kuyuların kaynağı yaptık. Şüphesiz ki Biz, gökten indirdiğimiz bu suları gidermeye de elbette kâdiriz. Bunları giderdiğimiz takdirde, sizler ve hayvanlarınız susuzluktan ölür, bitkileriniz de bitmez olur, demektir.

(فَاَنْشَأْنَا لَكُمْ بِهٖ جَنَّاتٍ مِنْ نَخٖيلٍ وَاَعْنَابٍۢ لَكُمْ فٖيهَا فَوَاكِهُ كَثٖيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَۙ (١٩) وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ
( ) طُورِ سَيْنَٓاءَ تَنْبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِلْاٰكِلٖينَ (٢٠

19-20. Bu su sebebiyle, size hurma ve üzüm bahçeleri meydana getirdik. O bahçelerde sizin için birçok meyveler vardır ve siz onlardan yersiniz.* Yine bu su sebebiyle Tûr-i Sînâ'dan çıkan, hem yiyenlere katık, hem de yağ veren zeytin ağacı yarattık.

İzah: Zeytinyağı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كُلُوا الزَّيْتَ وَادَّهِنُوا بِهِ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ (ه ت عن عمر بن الخطاب

"Zeytinyağını yiyin ve onu sürünün. Zîrâ o, mübârek bir ağaçtandır."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Et'ime 43; Sünen-i İbn-i Mâce, Et'ime 34.

(وَاِنَّ لَكُمْ فِي الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةًۜ نُسْقٖيكُمْ مِمَّا فٖي بُطُونِهَا وَلَكُمْ فٖيهَا مَنَافِعُ كَثٖيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَۙ (٢١) وَعَلَيْهَا
( ) وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ۟ (٢٢

21-22. Şüphesiz ki, hayvanlarda da sizin için elbette bir ibret vardır. Karınlarından çıkan sütten size içiririz. Ve onlarda sizin için birçok faydalar vardır. Onların etlerinden de yersiniz.* Bir de onların üzerinde ve gemilerde taşınırsınız.

( ) وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ اَفَلَا تَتَّقُونَ (٢٣ (

23. Şüphesiz ki Biz, Nûh’u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da: ″Ey kavmim! Allah’a ibâdet edin. Sizin için O’ndan başka ilah yoktur. Allah’tan korkmaz mısınız?″ dedi.

(فَقَالَ الْمَلَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هٰذَا اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ اَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَاَنْزَلَ مَلٰئِكَةً مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فٖي اٰبَائِنَا الْاَوَّلٖينَ (٢٤) اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌ بِهٖ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا بِهٖ حَتّٰى حٖينٍ (٢٥)

24-25. Bunun üzerine kavminden ileri gelen kâfirler, halka dediler ki: ″Bu da sizin gibi beşerden başka bir şey değildir. Sizin üzerinize üstünlük kurmak istiyor. Allah, Peygamber göndermek isteseydi, melekleri gönderirdi. Biz, evvelki babalarımızdan böyle bir şey işitmedik.* Bu adam, deliden başka bir şey değildir. Onu bir müddet gözetleyin.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de, o kâfirler, Nûh Aleyhisselâm için, ″Bu adam deliden başka bir şey değildir. Onu bir müddet gözetleyin″ demişlerdir. Yani, durumunun sonunu bekleyin, ya iyileşerek bu hastalıktan kurtulur, artık öyle bir iddiada bulunmaz veya ölüp gider de biz de onun tekliflerinden kurtulmuş oluruz, demek istemişlerdir.

(قَالَ رَبِّ انْصُرْنٖي بِمَا كَذَّبُونِ (٢٦)

26. Nûh: ″Yâ Rabbi! Onların beni yalanlamalarına karşı, bana yardım et!″ dedi.

İzah: Nûh Aleyhisselâm, kavmini dokuzyüz elli sene boyunca dîne dâvet etmiş ve buna rağmen kavmi, Nûh Aleyhisselâm’ı her defasında yalanlayarak ona çeşitli eziyetlerde bulunmuşlardır. Nihâyet bu azgın kavimden kurtulmak için Nûh Aleyhisselâm Allah’u Teâlâ’dan yardım istemiştir.

Bu husus Sûre-i Ankebût, Âyet 14’te şöyle geçmektedir:

″Yemin olsun ki Biz, Nûh’u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli sene onların arasında (Peygamber olarak) kaldı. Nihâyet onlar, zâlimler oldukları halde tufan onları helâk etti.″

(فَاَوْحَيْنَا اِلَيْهِ اَنِ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِاَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا فَاِذَا جَاءَ اَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ فَاسْلُكْ فٖيهَا مِنْ كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَاَهْلَكَ اِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ وَلَا تُخَاطِبْنٖي فِي الَّذٖينَ ظَلَمُوا اِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ (٢٧)

27. Biz de Nûh’a: ″Gemiyi Bizim nezâretimiz altında ve vahyimize uygun olarak yap. Nihâyet emrimiz gelip tandır kaynayınca (yerden sular çıkmaya

başladığında), her cins canlıdan (erkekli dişili) birer çift, bir de aleyhlerinde daha önce hüküm verilmiş olanlar hâriç, ehlini gemiye al. Ve zâlimler hakkında bana müracaat etme. Şüphesiz ki onlar, gark olacaklardır″ diye vahyettik.

(فَاِذَا اسْتَوَيْتَ اَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلْكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي نَجّٰينَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمٖينَ (٢٨) وَقُلْ رَبِّ اَنْزِلْنٖي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَاَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلٖينَ (٢٩))

28-29. Sen ve seninle beraber olanlar gemiye girdiğiniz vakit, ″Bizi zâlimler topluluğundan kurtaran Allah’a hamd olsun″ de.* Ve ″Yâ Rabbi! Beni hayrı çok olan bir yere indir. Sen, indirenlerin en hayırlısısın″ de.

(اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ وَاِنْ كُنَّا لَمُبْتَلٖينَ (٣٠))

30. Muhakkak ki, bu olayda elbette ibretler vardır. Şüphesiz Biz, (kullarımızı) elbette imtihan ederiz.

İzah: Nûh Aleyhisselâm’ın kıssasına dair geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 25-49 ve izahlarına bakınız.

(ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا اٰخَرٖينَۚ (٣١) فَاَرْسَلْنَا فٖيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ اَفَلَا تَتَّقُونَ (٣٢))

31-32. Sonra onların ardından başka bir nesil meydana getirdik.* Onlara da kendilerinden bir Peygamber gönderdik. O da kavmine: ″Allah’a ibâdet edin. Sizin için O’ndan başka ilah yoktur. Allah’tan korkmaz mısınız?″ dedi.

(وَقَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذٖينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَاءِ الْاٰخِرَةِ وَاَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۙ مَا هٰذَا اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْۙ يَاْكُلُ مِمَّا تَاْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ (٣٣) وَلَئِنْ اَطَعْتُمْ بَشَرًا مِثْلَكُمْ اِنَّكُمْ اِذًا لَخَاسِرُونَ (٣٤) اَيَعِدُكُمْ اَنَّكُمْ اِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا اَنَّكُمْ مُخْرَجُونَۖ (٣٥) هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَۖ (٣٦) اِنْ هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثٖينَۖ (٣٧) اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنٖينَ (٣٨))

33-38. Onun kavminin, inkâr eden, âhirete kavuşmayı yalanlayan, dünyâ hayatında refah içinde yaşattığımız ileri gelenleri halka dediler ki: ″Bu da sizin gibi beşerden başka bir şey değildir. Yediklerinizden yer ve içtiklerinizden içer.* Yemin ederiz ki, sizin gibi bir beşere itaat ederseniz, mutlaka hüsrâna uğrarsınız.* Öldüğünüz, toprak ve kemik olduğunuz vakit, tekrar dirilip çıkacağınızı mı vaad ediyor?* Yazık, o vaad olunduğunuz şey çok uzak.* Dünyâ hayatından başka hayat yoktur. Burada ölürüz, burada doğarız. Biz öldükten

sonra dirilmeyiz.* Bu, Allah’a karşı yalan uyduran bir adamdan başka bir şey değildir. Biz ona inanmayız.″

İzah: Bu âyetlerde, Nûh Aleyhisselâm’dan sonra gönderilen bir kavimden bahsedilmiştir. Bu kavim, zenginlikleriyle şımaran, öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden, yaşamayı sâdece dünyâ hayatından ibâret zanneden ve Peygamberlerini yalanlayan bir topluluktu.

( )قَالَ رَبِّ انْصُرْنٖي بِمَا كَذَّبُونِ (٣٩)

39. Peygamberleri de: ″Yâ Rabbi! Onların beni yalanlamalarına karşı bana yardım et!″ dedi.

)قَالَ عَمَّا قَلٖيلٍ لَيُصْبِحُنَّ نَادِمٖينَۚ (٤٠) فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَٓاءًۚ فَبُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمٖينَ (٤١)
(

40-41. Allah’u Teâlâ da: ″Onlar, çok geçmeden pişman olurlar″ buyurdu.* Derken onları korkunç bir ses, hakkıyla yakaladı. Böylece Biz onları, selin sürüklediği çerçöp hâline getirdik. Artık zâlim olan kavim, Allah’ın rahmetinden uzak olsun!

( )ثُمَّ اَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا اٰخَرٖينَۜ (٤٢) مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَۜ (٤٣)

42-43. Sonra onların ardından başka nesiller meydana getirdik.* Hiçbir ümmet, ecelini ne öne alabilir, ne de erteleyebilir.

İzah: Allah’ın Peygamberlerini yalanlayan her topluluğun başına gelecek felâket için belli bir vakit vardır. O helâk olma vakti gelince, ne erteleyebilirler, ne de bir an öne alabilirler, demektir. Nitekim Nûh, Hûd, Lût ve Sâlih Aleyhimüsselâm’ın kavimlerinde olduğu gibi, bunlara benzer birçok kavim helâk olmuştur.

ثُمَّ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَاۜ كُلَّمَا جَٓاءَ اُمَّةً رَسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَاَتْبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ اَحَادٖيثَۚ فَبُعْدًا لِقَوْمٍ لَا (
( )يُؤْمِنُونَ (٤٤

44. Sonra birbiri ardınca Peygamberlerimizi gönderdik. Her ümmet, Peygamberi geldikçe onu yalanladılar. Biz de yalanlayanları birbiri ardınca helâk ettik ve onları ibretlik bir hâdise kıldık. Artık îman etmeyen bir kavim, Allah’ın rahmetinden uzak olsun!

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de birbiri ardınca helâk edilen kavimler, Hûd Sûresi’nde, A’râf Sûresi’nde ve diğer bâzı sûrelerde tafsilatlı bir şekilde anlatılmıştır. Bunlar, Hûd Aleyhisselâm’ın kavmi Ad, Sâlih Aleyhisselâm’ın kavmi Semud, Lût Aleyhisselâm’ın kavmi ve Şuayb Aleyhis-selâm’ın kavmi Medyen ve Eyke’dir.

(ثُمَّ اَرْسَلْنَا مُوسٰى وَاَخَاهُ هٰرُونَ بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍۙ (٤٥) اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِه۪ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا
عَالٖينَۚ (٤٦) فَقَالُوا اَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَۚ (٤٧) فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكٖينَ (٤٨)

45-48. Sonra Mûsâ ve kardeşi Hârun’u, âyetlerimizle ve apaçık bir delille gönderdik;* Firavun’a ve onun ileri gelenlerine. Onlar ise, kibirlendiler ve kendilerini yüksek gören bir kavim oldular.* Onlar: ″Bizim gibi iki insana îman mı edelim? Halbuki onların kavmi olan İsrailoğulları bizim kölelerimizdir″ dediler.* Onlar, Mûsâ ile Hârun’u yalanladılar. Böylece helâk edilenlerden oldular.

İzah: Firavun ile kavminin Kızıldeniz’de gark olduklarına dair geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 50 ve Sûre-i A’râf, Âyet 136 ve izahlarına bakınız.

(وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ (٤٩)

49. Yemin olsun ki, kavmi hidâyete ersinler diye Mûsâ’ya kitabı (Tevrat’ı) verdik.

(وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهُ اٰيَةً وَاٰوَيْنَاهُمَا اِلٰى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعٖينٍ (٥٠)

50. Biz, Meryem oğlu Îsâ’yı ve annesini (kudretimize alâmet olan) bir mûcize kıldık. Onları yaşamaya elverişli, sulu ve yüksek bir yere yerleştirdik.

İzah: Îsâ Aleyhisselâm, Allah’u Teâlâ’nın dilemesiyle babasız dünyâya geldiği için, annesi Hz. Meryem büyük iftira ve sıkıntılara maruz kalmıştı. Allah’u Teâlâ, Hz. Meryem’e çocuğunu alarak oradan çıkmasını emretmiş ve âyette geçtiği üzere de onları suyu ve meyvesi çok olan yüksek bir yere yerleştirmiştir. Burası hakkında tefsirlerde, Şam ve Kudüs gibi farklı yerler söylenmiştir.

(يَٓا اَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًاؕ اِنّ۪ي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلٖيمٌ (٥١)

51. Ey Resuller! Temiz ve helâl rızıklardan yiyin ve sâlih amelde bulunun. Şüphesiz ki Ben, sizin yaptıklarınızı bilirim.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللّٰهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا وَإِنَّ اللّٰهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ فَقَالَ {يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ} وَقَالَ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ} ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ يَا رَبِّ يَا رَبِّ وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ (م ت عن ابى هريرة)

″Ey insanlar! Allah temizdir, ancak temiz olanı kabul eder. Allah’u Teâlâ, Resullere neyi emretmiş ise Mü’minlere de aynı şeyi emretmiştir. Resullerine, Sûre-i Mü’minûn, Âyet 51’de: ″Ey Resuller! Temiz ve helâl rızıklardan yiyin ve sâlih amelde bulunun. Şüphesiz ki Ben, sizin yaptıklarınızı bilirim″ diye buyurmuş ve aynı şekilde Mü’minler için de, Sûre-i Bakara, Âyet 172’de: ″Ey îman edenler! Eğer sâdece Allah’a ibâdet ediyorsanız, size verdiğimiz rızıkların temiz ve helâl olanlarından yiyin ve Allah’u Teâlâ’ya şükredin″ diye buyurmuştur.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem uzun yolculuktan dolayı saçı birbirine karışmış, yüzü tozlanmış, iki elini semâya kaldırmış ve ″Yâ Rabbi, Yâ Rabbi!″ diyen bir adamdan bahsetti ve buyurdu ki: ″Halbuki bu adamın yediği haram, içtiği haram, giydiği haram; haramla beslenmiş onun duâsı nasıl kabul olur?″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ لا يَكُونُ فِيهِ شَيْءٌ أَعَزُّ مِنْ ثَلاثٍ: دِرْهَمٌ حَلالٌ، أَوْ أَخٌ يُسْتَأْنَسُ بِهِ، أَوْ سَنَةٌ يُعْمَلُ بِهَا ((طس حل عن حذيفة بن اليمان

″Öyle bir zaman gelecektir ki, o zamanda şu üçünden daha değerli bir şey olmayacaktır: Helâl para, kendisiyle canı gönülden arkadaşlık yapılacak bir dost ve kendisiyle amel edilecek bir sünnet.″[2]

[1] Sahih-i Müslim, Zekât 19 (65 Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 3.

[2] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 144; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 30886.

وَاِنَّ هٰذِهٖٓ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَاَنَا۬ رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ (٥٢) فَتَقَطَّعُوٓا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًاۜ كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ (٥٣)((

52-53. Şüphesiz ki, sizin dîniniz olan bu İslâm Dini, tek bir dindir. Ben de sizin

Rabbinizim. O halde Benden korkun.* Fakat insanlar, dinlerini aralarında parçalayıp fırka fırka ayrıldılar. Her fırka kendi inancını beğendi.

İzah: Bu âyetler, hak dînin tek olmasına rağmen insanların, bunu parçalayıp birbirleriyle çelişen dinler icat ettiklerini ve herkesin kendi görüşünü beğenerek, diğerinin inancını reddettiğini, böylece insanların da çeşitli fırkalara ayrıldığını beyan etmektedir.

Bütün peygamberlerin dinlerinin tek olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَالْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ لِعَلَّاتٍ أُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ (خ م عن ابى هريرة)

″Ben, Meryem oğlu Îsâ'ya, dünyâda ve âhirette de insanların en yakınıyım. Peygamberler babadan kardeştirler; anneleri farklıdır, dinleri ise birdir (İslâm'dır).″[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

افْتَرَقَتْ الْيَهُودُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَافْتَرَقَتْ النَّصَارَى عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَإِحْدَى وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَتَفْتَرِقَنَّ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هُمْ قَالَ الْجَمَاعَةُ (ه عن عوف بن مالك)

″Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrıldı. Biri hâriç hepsi ateştedir. Hristiyanlar da yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Bunlardan da biri hâriç hepsi ateştedir. Muhammed'in canı kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Birinden başka hepsi ateştedir.″ ″Yâ Resûlallah! O kurtuluşa eren tek fırka kimlerdir?″ diye sorulunca, buyurdu ki: ″ Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır.″[2]

Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i En'âm, Âyet 159 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Ehâdîs'ul-Enbiyâ 48; Sahih-i Müslim, Fadâil 40 (145).

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif'in sonunda geçen ″el-Cemaat ″ ifadesine, ″Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır″ diye mânâ vermemizin sebebi, bu Hadis-i Şerif'in başka rivâyetlerinde, مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي

″Mâ ene aleyhi ve ashâbî″ diye mânâ verildiği içindir (Sünen-i Tirmizî, Îman 18).

(فَذَرْهُمْ فٖي غَمْرَتِهِمْ حَتّٰى حٖينٍ (٥٤) اَيَحْسَبُونَ اَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهٖ مِنْ مَالٍ وَبَنٖينَۙ (٥٥) نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِؕ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ (٥٦))

54-56. Ey Resûlüm! Onları belli bir zamana kadar (Rabbinin azâbı gelinceye kadar) cehaletleriyle baş başa bırak.* Onlar, kendilerine verdiğimiz malları ve oğulları hayır mı zannediyorlar?* Hayır! Onlar hakikati idrak etmezler.

(اِنَّ الَّذٖينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَۙ (٥٧) وَالَّذٖينَ هُمْ بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَۙ (٥٨) وَالَّذٖينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَۙ (٥٩) وَالَّذٖينَ يُؤْتُونَ مَٓا اٰتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ اَنَّهُمْ اِلٰى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَۙ (٦٠) اُولٰٓئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ (٦١))

57-61. Şüphesiz ki, Rablerinin azametinden korkup titreyenler,* Rablerinin âyetlerine îman edenler,* Rablerine ortak koşmayanlar,* Rablerine dönecekleri için verdiklerini kalpleri titreyerek verenler,* işte bunlar, hayırlı işlerde yarışırlar ve bundan dolayı öne geçerler.

İzah: Sûre-i Mü’minûn, Âyet 60 ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَتْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا: يَا رَسُولَ اللّٰهِ {وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ} أهُم الذِينَ يَخْطَئُونَ وَيَعْمَلُونَ بِالْمَعَاصِي؟ لاَ، وَلٰكِنْ هُم الذِينَ يُصَلُّونَ، وَيَصُومُونَ، وَيَتَصَدَّقُونَ، وَقُلُوبَهُمْ وَجِلَةٌ (ابن أبي الدنيا عن ابى هريرة)

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ: ″Yâ Resûlallah! ″Verdiklerini kalpleri titreyerek verenler″[1] diye geçen âyet hatâ işleyip günaha bulaşanlar hakkında mıdır?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

″Hayır! Bunlar namaz kılan, oruç tutan, zekât veren, ama buna rağmen kalpleri korkup titreyenler hakkındadır.″[2]

[1] Sûre-i Mü’minûn 60.

[2] Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 10, s. 591.

(وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (٦٢) بَلْ قُلُوبُهُمْ فٖي غَمْرَةٍ مِنْ هٰذَا وَلَهُمْ اَعْمَالٌ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ (٦٣) حَتّٰٓى اِذَٓا اَخَذْنَا مُتْرَفٖيهِمْ بِالْعَذَابِ اِذَا هُمْ يَجْـَٔرُونَؕ (٦٤) لَا

( )تَجْـَٔرُوا الْيَوْمَ اِنَّكُمْ مِنَّا لَا تُنْصَرُونَ (٦٥

62-65. Biz hiçbir nefsi gücünün yetmediği bir şey ile mükellef etmeyiz. Bizim katımızda bir kitap (amel defteri) vardır ki, hakkı söyler ve onlar haksızlığa uğratılmazlar.* Fakat onların kalpleri bundan gaflet içindedir. O kâfirlerin bundan başka, kötü amelleri de vardır.* Nihâyet Biz onların ileri gelenlerini, azap ile yakaladığımız zaman, hemen yardım için bağırırlar.* Onlara: ″Bugün bağırıp durmayın, çünkü Bizden yardım göremezsiniz″ denir.

İzah: Allah’ın birliğine îman etmek, O’nun gönderdiği şeriatla amel etmek ve Peygamberine itaat etmek, kulun gücünün yetmeyeceği şeyler değildir. Bu itibarla herkes yaptığından sorumludur. Hiç kimse yaptığını inkâr edemez. Zîrâ yaptıklarının kaydedildiği herkesin bir amel defteri vardır. Âyette, ″Onlar haksızlığa uğratılmazlar″ diye geçtiği üzere, hiç kimseye, yapmadığı şeyler isnat edilerek veya yaptıkları eksiltilerek haksızlık edilmez.

(قَدْ كَانَتْ اٰيَاتٖي تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ تَنْكِصُونَۙ (٦٦) مُسْتَكْبِرٖينَ بِهٖۗ سَامِرًا تَهْجُرُونَ (٦٧) اَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ اَمْ جَٓاءَهُمْ مَا لَمْ يَأْتِ اٰبَٓاءَهُمُ الْاَوَّلٖينَۘ (٦٨) اَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنْكِرُونَۘ (٦٩) اَمْ ( )يَقُولُونَ بِهٖ جِنَّةٌۜ بَلْ جَٓاءَهُمْ بِالْحَقِّ وَاَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ (٧٠

66-70. Muhakkak ki, Benim âyetlerim size okunurdu da siz ondan yüz çevirirdiniz.* Onunla (Kâbe ile) böbürlenir ve geceleri toplanıp, Kur’ân hakkında türlü türlü hezeyan ederdiniz.* Onlar, Kur’ân’ı düşünmezler mi? Yoksa kendilerine, önceki babalarına gelmeyen bir kitap mı geldi?* Yoksa Peygamberlerini bilmediler de onun için mi onu inkâr ediyorlar?* Yoksa ″Onda delilik vardır″ mı diyorlar? Hayır! O, hak olan Kur’ân ile geldi. Fakat onların çoğu haktan hoşlanmıyorlar.

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Müşrikler, Allah’ın evini tamir eden ve hacılara su dağıtan kimse, Allah’a îman eden ve mücâhede edenden daha hayırlıdır, dediler. Onlar, Harem’in sâkinleri olmaları ve onun bakımını yapmaları sebebiyle iftihar ediyor ve gururlanıyorlardı. Allah’u Teâlâ, onların böbürlenmelerini ve haktan yüz çevirmelerini zikrederek Sûre-i Mü’minûn, Âyet 66-67’de buyurdu ki:

″Muhakkak ki, Benim âyetlerim size okunurdu da siz ondan yüz çevirirdiniz.* Onunla (Kâbe ile) böbürlenir ve geceleri toplanıp, Kur’ân hakkında türlü türlü

hezeyan ederdiniz.″

- Evet, onlar Harem ile övünüyor, geceleri eğleniyor, Kur’ân’ı ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i alaya alıyorlardı. Allah’u Teâlâ, îman ederek nefisle mücâhede etmenin, Beytullah’ı tâmir etmekten ve hacılara su vermekten daha hayırlı olduğunu, müşriklerin yaptıkları bu güzel amellerin, Allah’a ortak koşmaları sebebiyle kendilerine bir fayda vermeyeceğini beyan etmiş ve Sûre-i Tevbe, Âyet 19’da da şöyle buyurmuştur:

″Hacılara su dağıtan ve Mescid-i Haram’ı imar edenle Allah’a ve âhiret gününe îman eden ve Allah yolunda cihatta bulunanı bir mi tutarsınız? Onlar, Allah katında eşit değildirler. Allah’u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.″

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Yoksa Peygamberlerini bilmediler de onun için mi onu inkâr ediyorlar?″ diye buyrulmaktadır. Yani o müşrikler, kendilerine Allah tarafından Peygamber gönderilmiş olan Muhammed (Sallallâhu leyhi vesellem)’i elbette bilirler. O mübarek zâtın ne kadar doğru, güvenilir, güzel ahlâk ile vasıflanmış olduğunu, okuma yazma bilmediği ve hiçbir kimseden bir şey öğrenmediği halde hikmetlerle dolu olan Kur’ân âyetlerini kendilerine okuduğunu görürler, fakat bile bile onu inkâr ederler, demektir.

(وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ اَهْوَٓاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمٰوَاتُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فٖيهِنَّۜ بَلْ اَتَيْنَاهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ
مُعْرِضُونَۜ (٧١))

71. Eğer hak, onların hevâlarına uygun olsaydı, muhakkak gökler, yer ve onlarda olanlar elbette fesâda uğrardı. Hayır, Biz onlara şereflerine vesîle olan Kur’ân’ı verdik. Onlar ise, şereflerine vesîle olan Kur’ân’dan yüz çeviriyorlar.

İzah: Allah’u Teâlâ, Kureyş’in şerefiyle ilgili olarak Sûre-i Zuhruf, Âyet 44’de de şöyle buyurmaktadır:

″Şüphesiz bu Kur’ân, senin ve kavmin için bir şereftir...″

Allah’u Teâlâ, Kureyş kabilesinden olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e Peygamberlik vermiş ve ona Kur’ân’ı indirmiştir. Kendi içlerinden olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e Peygamberliğin verilmesi ve Kur’ân’ın kendi lisanlarında indirilmiş olması Kureyş için büyük bir şeref vesîlesidir. Ebû Leheb ve Ebû Cehil gibi küfürde ısrar eden kişiler ise,

şereflerine vesîle olan Kur’ân’dan yüz çevirmişlerdir.

( )اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌۗ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِق۪ينَ (٧٢ (

72. Ey Resûlüm! Sanki sen onlardan bir ücret mi istiyorsun? Onlar bilsinler ki, Rabbinin mükâfatı daha hayırlıdır. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği gibi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve bütün peygamberler tebliğ vazifelerinden dolayı hiçbir ücret ve menfaat talep etmemişlerdir. Küfür ehlinin kendilerine yaptıkları bütün sıkıntılara ve eziyetlere rağmen, bu uğurda mallarını ve canlarını dahi fedâ ederek yaptıkları tebliğin mükâfatını sâdece Allah’u Teâlâ’dan beklemişlerdir. Kâfirler ise, Allah’a îman etmedikleri için bu hakikati tefekkür etmezler.

وَاِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ (٧٣) وَاِنَّ الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَاكِبُونَ (٧٤) وَلَوْ (
رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلَجُّوا ف۪ي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (٧٥) وَلَقَدْ اَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا
( )لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ (٧٦) حَتّٰٓى اِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَد۪يدٍ اِذَا هُمْ ف۪يهِ مُبْلِسُونَ۟ (٧٧

73-77. Şüphesiz sen, onları doğru yola dâvet edersin.* Fakat âhiret gününe îman etmeyenler, elbette doğru yoldan saparlar.* Onlara merhamet edip başlarındaki sıkıntıyı (uğradıkları kıtlığı) kaldırsak bile, onlar yine de azgınlıkları içinde bocalar dururlar.* Yemin olsun ki, Biz onları azap (kıtlık) ile yakaladık da, onlar yine de Rablerine boyun eğmediler ve O’na yalvarıp yakarmadılar.* Nihâyet üzerlerine şiddetli bir azap kapısı açtığımız zaman da hemen ümitsizliğe düşüp donakalırlar.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kureyş müşriklerine beddua ederek şöyle demişti:

(اَللّٰهُمَّ اشْدُدْ وَطْأَتَكَ عَلَى مُضَرَ وَاجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ سِنِينَ كَسِنِي يُوسُفَ (خ م عن ابى هريرة

″Allah’ım! Mudar üzerindeki baskını daha da artır ve bu yılları onlar için Yusuf’un kıtlık yılları gibi yap.″[1]

Bu bedduânın üzerine, onlar kıtlık belasına uğratıldılar. O kadar ki, kemikleri, leşleri ve derileri yemekle karşı karşıya kaldılar.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu olayı şöyle anlatmaktadır:

Bu âyet, Sümâme b. Üsâl’ın başından geçen olay hakkında inmiştir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in gönderdiği seriyye[2] onu esir aldı. O, İslâm’a girdikten sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de onu serbest bıraktı. O da, Mekke ile oraya giden kervanın yolunu tuttu ve şöyle dedi:

- Allah’a yemin ederim ki, Medîne’den Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, size izin vermediği sürece bir tek buğday tanesi dahi gelmeyecektir. Allah’u Teâlâ da Kureyş’i kıtlık ve açlıkla mübtelâ kıldı. Öyle ki ölmüş hayvanları, köpekleri ve ilhiz denilen şeyi dahi yemek zorunda kaldılar. İlhiz nedir? diye sorulunca, dedi ki:

- Onlar bir miktar yün ve devetüyü alır, kan ile ıslatır, sonra da bunu közde pişirip yerlerdi. Ebû Süfyan, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e:

- Ben senden Allah adına ve aramızdaki akrabalık bağı hakkı için yalvarıyorum. Sen, Allah’ın, seni âlemlere rahmet olmak üzere gönderdiğini söylemiyor musun? dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Evet, diye buyurdu. Bunun üzerine Ebû Süfyan:

فَوَاللّٰهِ مَا أَرَاك إِلَّا قَتَلْت الْآبَاء بِالسَّيْفِ وَقَتَلْت الْأَبْنَاء بِالْجُوع فَنَزَلَ قَوْله وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرّ لَلَجُّوا فِي طُغْيَانهمْ يَعْمَهُونَ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

- Allah’a yemin ederim ki, benim gördüğümse şudur: Sen ataları kılıçlarla öldürdün, oğulları da açlıkla öldürdün, dedi. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ: ″Onlara merhamet edip başlarındaki sıkıntıyı (uğradıkları kıtlığı) kaldırsak bile, onlar yine de azgınlıkları içinde bocalar dururlar″ mealindeki Sûre-i Mü’minûn, Âyet 75’i indirdi.[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Ezan 128; Sahih-i Müslim, Mesâcid 54 (294-295).

[2] Seriyye: Düşman üzerine gönderilen küçük süvâri birliği.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 12, s. 143.

وَهُوَ الَّذٖي اَنْشَاَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَۜ قَلٖيلًا مَا تَشْكُرُونَ (٧٨) وَهُوَ الَّذٖي ذَرَاَكُمْ فِي الْاَرْضِ وَاِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (٧٩) وَهُوَ الَّذٖي يُحْيٖي وَيُمٖيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ الَّيْلِ وَالنَّهَارِۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ (٨٠)

78-80. Sizin için kulaklar, gözler ve gönüller yaratan O’dur. Ne de az

şükrediyorsunuz.* Sizi, yeryüzünde yaratıp yayan O’dur. Siz, ancak O’nun huzurunda toplanacaksınız.* Hayat veren de öldüren de O’dur. Gece ve gündüzün birbirini tâkip etmesi O’na aittir. Hiç aklınızı kullanmaz mısınız?

بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْاَوَّلُونَ (٨١) قَالُوا ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ (٨٢) لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَابَٓاؤُنَا هٰذَا مِنْ قَبْلُ اِنْ هٰذَٓا اِلَّٓا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ (٨٣)

81-83. Hayır, onlar (Mekke kâfirleri) evvelkilerin dedikleri gibi dediler.* Şöyle dediler: ″Biz ölüp, toprak ve kemik olduktan sonra mı tekrar diriltileceğiz?* Yemin ederiz ki bu dirilme işi, bize de bizden önceki babalarımıza da vaad olundu. Bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir.″

قُلْ لِمَنِ الْاَرْضُ وَمَنْ فٖيهَٓا اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٨٤) سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ قُلْ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ (٨٥) قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظٖيمِ (٨٦) سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ قُلْ اَفَلَا تَتَّقُونَ (٨٧) قُلْ مَنْ بِيَدِهٖ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجٖيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٨٨) سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ قُلْ فَاَنّٰى تُسْحَرُونَ (٨٩) بَلْ اَتَيْنَاهُمْ بِالْحَقِّ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (٩٠)

84-90. Ey Resûlüm! De ki: ″Siz biliyorsanız, yer ve yerde bulunanlar kimindir? Söyleyin.″* Onlar: ″Allah’ındır″ diyecekler. Sen de: ″O halde bunları düşünüp ibret almaz mısınız?″ de.* Ey Habîbim! Onlara: ″Yedi kat göklerin Rabbi ve büyük Arş’ın Rabbi kimdir?″ de.* Onlar: ″Allah’tır″ diyecekler. Sen de: ″Allah’tan korkmaz mısınız?″ de.* Ve onlara: ″Her şeyin mülkü ve tasarrufu kudret elinde olan, dilediğini himâye eden, fakat himâyeye muhtaç olmayan kimdir? Eğer biliyorsanız, söyleyin!″ de.* Onlar: ″Allah’tır″ diyecekler. Sen de: ″O halde, neden aldanıyorsunuz?″ de.* Doğrusu Biz, onlara hakkı gönderdik, fakat onlar yalancıdırlar.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Arş″ hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرَضُونَ السَّبْعُ عِنْدَ الْكُرْسِيِّ إِلَّا كَحَلْقَةٍ مُلْقَاةٍ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَرْشِ عَلَى الْكُرْسِيِّكَفَضْلِ الْفَلَاةِ عَلَى تِلْكَ الْحَلْقَةِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى ذر الغفاري)

″Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki; yedi kat gök ve yerler, Kürsî’nin yanında çölün ortasına bırakılmış bir halka gibidir. Arş’ın da Kürsî’ye oranla üstünlüğü, o çölün halkaya olan üstünlüğü gibidir.″[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 1, s. 681.

مَا اتَّخَذَ اللّٰهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ اِلٰهٍ اِذًا لَذَهَبَ كُلُّ اِلٰهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍۜ سُبْحَانَ (
))اللّٰهِ عَمَّا يَصِفُونَۙ (٩١) عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ۟ (٩٢

91-92. Allah'u Teâlâ, çocuk edinmemiştir. O'nunla beraber başka bir ilah da yoktur. Eğer olsaydı, her ilah kendi yarattığı şeylerde tasarruf eder ve birbirlerine üstün gelmeye çalışırlardı. Hâşâ! Allah'u Teâlâ, kâfirlerin isnat ettikleri (noksan) sıfatlardan uzaktır.* O, gaybı ve âşikâr olanı bilir. Onların ortak koştukları şeylerden çok yücedir.

قُلْ رَبِّ اِمَّا تُرِيَنّ۪ي مَا يُوعَدُونَۙ (٩٣) رَبِّ فَلَا تَجْعَلْن۪ي فِي الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ (٩٤) وَاِنَّا عَلٰٓى اَنْ نُرِيَكَ مَا (
))نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ (٩٥) اِدْفَعْ بِالَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُ السَّيِّئَةَۜ نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ (٩٦

93-96. Ey Resûlüm! De ki: ″Yâ Rabbi! Eğer kâfirler için vaad edilen azâbı bana mutlaka göstereceksen,* Yâ Rabbi! (Azap zamanında) beni o zâlimler olan kavmin içinde bulundurma.″* Ey Habîbim! Biz onlara vaad ettiğimiz azâbı sana göstermeye elbette kâdiriz.* Kötülüğü, en güzel şekilde (sabırla) bertaraf et. Biz, onların ne tür sıfatlar uydurduklarını çok iyi biliriz.

İzah: Allah'u Teâlâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şöyle duâ etmesini bildirmiştir:

(وَإِذَا أَرَدْتَ فِتْنَةَ قَوْمٍ فَتَوَفَّنِي غَيْرَ مَفْتُونٍ (ت عن ابن عباس

″Rabbim! Bir kavmin fitnesini murat buyurduğun zaman, beni fitneye uğramamış olarak kendi katına al.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 39.

))وَقُلْ رَبِّ اَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاط۪ينِۙ (٩٧) وَاَعُوذُ بِكَ رَبِّ اَنْ يَحْضُرُونِ (٩٨

97-98. Ey Habîbim! De ki: ″Ey Rabbim! Şeytanların vesveselerinden Sana sığınırım.* Ve onların, yanımda bulunmalarından da Sana sığınırım.″

İzah: Şeytanın insandan ayrılmayıp dâimâ vesvese verdiğine dair İbn-i Amr Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُنَا كَلِمَاتٍ نَقُولُهُنَّ عِنْدَ النَّوْمِ مِنَ الْفَزَعِ بِسْمِ اللّٰهِ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونِ قَالَ فَكَانَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عَمْرٍو يُعَلِّمُهَا مَنْ بَلَغَ مِنْ وَلَدِهِ أَنْ يَقُولَهَا عِنْدَ نَوْمِهِ وَمَنْ كَانَ مِنْهُمْ صَغِيرًا لَا يَعْقِلُ أَنْ يَحْفَظَهَا كَتَبَهَا لَهُ

فَعَلَّقَهَا فِي عُنُقِهِ (حم عن ابن عمرو)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem uyku sırasında korkudan korunmak üzere söylediği şu kelimeleri bize öğretirdi: ″Bismillâhi, Allah’ın gazabından, ikâbından, kulların şerrinden ve şeytanın vesvese-lerinden ve etrafımda dolaşmalarından Allah’ın eksiksiz kelimeleri ile Allah’a sığınırım.″ Râvî der ki: Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu; bâliğ olmuş, erişkin çocuklarına yatmadan önce, okumaları için, onlara bunu öğretirdi. Çocuklarından küçük olup da ezberleyemeyenler içinse bu kelimeleri yazar ve onun boynuna asardı.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الشَّيْطَانَ يَحْضُرُ أَحَدَكُمْ عِنْدَ كُلِّ شَيْءٍ مِنْ شَأْنِهِ حَتَّى يَحْضُرَهُ عِنْدَ طَعَامِهِ فَإِذَا سَقَطَتْ مِنْ أَحَدِكُمْ اللُّقْمَةُ فَلْيُمِطْ مَا كَانَ بِهَا مِنْ أَذًى ثُمَّ لِيَأْكُلْهَا وَلَا يَدَعْهَا لِلشَّيْطَانِ فَإِذَا فَرَغَ فَلْيَلْعَقْ أَصَابِعَهُ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي فِي أَيِّ طَعَامِهِ تَكُونُ الْبَرَكَةُ (م عن جابر)

″Her hâlinizde şeytan yanınızda hazır bulunur. Hattâ yemek yediği vakit de orada bulunur. Herhangi birinizden bir lokma düşecek olursa, onun üzerindeki pisliği temizlesin ve sonra onu yesin, şeytana bırakmasın. Yemeğini bitirdiği zaman da parmaklarını yalasın, çünkü kişi, bereketin yemeğinin neresinde bulunduğunu bilemez.″[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6409.

[2] Sahih-i Müslim, Eşribe 18 (134).

حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِۙ (٩٩) لَعَلّ۪ٓي اَعْمَلُ صَالِحًا ف۪يمَا تَرَكْتُ كَلَّاۜ اِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَٓائِلُهَاۜ وَمِنْ وَرَٓائِهِمْ بَرْزَخٌ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (١٠٠)

99-100. Nihâyet o müşriklerden birine ölüm geldiği vakit der ki: ″Yâ Rabbi! Beni dünyâya geri gönder ki,* terk ettiğim dünyâda, îman edip sâlih amelde bulunayım.″ Hayır, bu onun söylediği boş bir sözdür. Halbuki onların önlerinde, kıyâmet gününe kadar dönmelerine engel olan bir berzah (kabir hayatı) vardır.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا عَايَنَ الْمَلَائِكَةَ قَالُوا: نُرْجِعُكَ إِلَى الدُّنْيَا؟ فَيَقُولُ: إِلَى دَارِ الْهُمُومِ وَالْأَحْزَانِ؟ بَلْ قُدُمًا إِلَى اللّٰهِ. وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيَقُولُونَ لَهُ: نُرْجِعُكَ؟ فَيَقُولُ: {رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ} (ابن جرير وابن المنذر عن ابن جريج)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Âişe annemize şöyle buyurmuştur: Ölüm melekleri Mü’minin ruhunu aldıkları zaman ona, ″Seni dünyaya geri gönderelim mi?″ diye sorarlar. Mü’min: ″Dertlerin ve üzüntülerin diyarına mı? Aksine ben, Allah’u Teâlâ’nın havuzuna gitmek isterim″ karşılığını verir. Kâfire ise, ″Seni geri gönderelim mi? diye sordukları zaman, ″Yâ Rabbi! Beni dünyâya geri gönder ki,* terk ettiğim dünyâda, îman edip sâlih amelde bulunayım″ der.[1]

Âyet-i Kerîme’de geçen ″Berzah″, kelime olarak iki şey arasındaki engel demektir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’ya göre de ″Berzah″, bir perdedir. Dolayısıyla berzah, dünyâ ile âhiret arasında ölümden dirilişe kadar geçen zamandır. Yani kabir hayatıdır.

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

وَيْلٌ لِأَهْلِ الْمَعَاصِي مِنْ أَهْلِ الْقُبُورِ! تَدْخُلُ عَلَيْهِمْ فِي قُبُورِهِمْ حَيَّاتٌ سُودٌ أَوْ دُهْمٌ حَيَّةٌ عِنْدَ رَأْسِهِ وَحَيَّةٌ عِنْدَ رِجْلَيْهِ يَقْرُصَانِهِ حَتَّى يَلْتَقِيَا فِي وَسَطِهِ فَذَلِكَ الْعَذَابُ فِي الْبَرْزَخِ الَّذِي قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ) (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عائشة)

Kabir ehlinden mâsiyet ehli olanlara veyl olsun. Kabirlerinde onların yanına simsiyah yılanlar girer. Bir yılan başucunda, bir yılan ayakucundadır. Ortasında bir araya gelinceye kadar onu kemirirler, İşte Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Mü’minûn, Âyet 100’de: ″… Halbuki onların önlerinde, kıyâmet gününe kadar dönmelerine engel olan bir berzah (kabir hayatı) vardır″ buyruğunda geçen berzahtaki azap budur.[2]

Bu husus Ebû Said Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle geçmektedir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, namazgâha girdi ve bâzı insanların dişleri görünecek derecede gülüştüklerini gördü ve şöyle buyurdu:

- Ne var ki sizler ölümü çok sık hatırlamış olsaydınız şu gördüğüm vaziyette olmazdınız. Öyleyse tüm lezzetleri yok edip kesen ölümü çok hatırlayın. Kabir, her gün şöyle diyerek konuşur: ″Ben yalnızlık eviyim, ben tek kişilik evim, ben toprak eviyim, ben kurtçukların eviyim!″

Mü’min kul toprağa defnedildiğinde kabir ona şöyle der: ″Merhaba, hoş geldin! Üzerimde yürüyenlerin en sevgilisi olduğuna göre bugün benim himâyem altına

girdin, sana ne yapacağımı göreceksin!″ Sonra o kabir, o kimse için gözünün görebildiği kadar genişleyecek ve Cennete doğru bir kapı açılacaktır.

İsyancı ve kâfir bir kul da kabre konulduğunda kabir ona şöyle der: ″Sana rahat ve huzur yok, sen hoş vaziyette gelmedin bana, üzerimde yürüyenlerin en sevimsizi ve kızdığım biri olarak bana gelmiş durumdasın ve sana ne yapacağımı göreceksin.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti: ″Sonra kabir o kimseyi o derece sıkıştırır ki, kaburgaları birbirine geçer.″

Ebû Said Radiyallâhu anhu dedi ki:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, parmaklarıyla bu durumu göstererek parmaklarını iç içe soktu ve şöyle buyurdu:

″Sonra o kimseye yetmiş tane yılan musallat edilir ki, o yılanlardan biri toprağa üflese, o toprak, dünyâ durdukça üzerinde hiçbir şey bitirmez. Bu yılanlar onu, hesaba çekilinceye kadar, sokar ve ısırırlar, paramparça ederler.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

(إِنَّمَا الْقَبْرُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ أَوْ حُفْرَةٌ مِنْ حُفَرِ النَّارِ (ت عن ابى سعيد

″Kabir, ya Cennet bahçelerinden bir bahçe yahut Cehennem çukurlarından bir çukurdur.″[3]

Ölüler, sağ olanları işitirler. Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

Hz. Ömer ile beraber Mekke ile Medîne arasında bir yerde idik. Bedir’de savaşanları anlatmaya başladı ve şöyle buyurdu:

إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيُرِينَا مَصَارِعَهُمْ بِالْأَمْسِ قَالَ هَذَا مَصْرَعُ فُلَانٍ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ غَدًا قَالَ عُمَرُ وَالَّذِي بَعَثَهُ بِالْحَقِّ مَا أَخْطَئُوا تِيكَ فَجُعِلُوا فِي بِئْرٍ فَأَتَاهُمْ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَادَى يَا فُلَانُ بْنَ فُلَانٍ يَا فُلَانُ بْنَ فُلَانٍ هَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا فَإِنِّي وَجَدْتُ مَا وَعَدَنِي اللّٰهُ حَقًّا فَقَالَ عُمَرُ تُكَلِّمُ أَجْسَادًا (لَا أَرْوَاحَ فِيهَا فَقَالَ مَا أَنْتُمْ بِأَسْمَعَ لِمَا أَقُولُ مِنْهُمْ. (ن عن انس

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem savaştan önce, kâfirlerin öldürülecekleri yerleri bize göstererek: ″Allah’ın izni ile burası, yarın filanın öldürüleceği yer

olacaktır″ buyurdu. Hz. Ömer sözüne devamla dedi ki: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i hak dîn ile gönderen Allah’a yemin olsun ki kâfirler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in gösterdiği yerlerde öldürüldüler. Onların hepsi bir kuyuya atıldı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kuyunun başına gelerek şöyle seslendi: ″Ey filan oğlu filan! Ey filan oğlu filan! Rabbinizin vaad ettiği şeyi buldunuz mu? Ben, Rabbimin bana vaad ettiği şeyi hak olarak buldum.″ Hz. Ömer: ″Yâ Resûlallah! Sen, ruhları olmayan cesetlerle konuşuyorsun″ dedim. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onlara söylediğimi siz onlardan daha iyi işitemezsiniz″ buyurdu.[4]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 10, s. 608-609.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 5, s. 494.

[3] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet, 26

[4] Sünen-i Nesâî, Cenâiz 117.

(فَاِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَٓا اَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَٓاءَلُونَ (١٠١)

101. Sûr’a üflendiği vakit, artık o gün aralarında nesep bağı kalmaz ve birbirlerini arayıp sormazlar.

İzah: Mahşer gününün dehşetiyle ilgili, Sûre-i Abese, Âyet 33-37’de de şöyle buyrulmuştur:

″O çok kuvvetli ses geldiği (tekrar dirilme için Sûr’a üflendiği) zaman,* insan o gün kardeşinden kaçar,* annesinden, babasından,* zevcesinden ve oğullarından kaçar.* O gün herkesin kendisine yetecek kadar derdi vardır.″

Mahşerin dehşetinden dolayı herkes kendi nefsini kurtarmanın çabası içinde olur. Bu husus nakledilen Hadis-i Şerif’te şöyle geçmektedir:

Herkes, mahşer günü: ″Nefsim, nefsim″ diyecektir. Bu ise, o günün şiddet ve dehşetinden dolayıdır. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ise müstesnâ. O, ümmeti hakkında dilekte bulunacaktır.[1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, minber üzerinde iken şöyle buyurmuştur:

مَا بَالَ رِجَالٍ يَقُولُونَ إِنَّ رَحِمَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لاَ تَنْفَعُ قَوْمَهُ بَلَى وَاللّٰهِ إِنَّ رَحِمِي مَوْصُولَةٌ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَإِنِّي أَيُّهَا النَّاسُ فَرَطٌ لَكُمْ عَلَى الْحَوْضِ فَإِذَا جِئْتُمْ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَنَا فُلاَنُ بْنُ فُلاَنٍ وَقَالَ أَخُوهُ أَنَا فُلاَنُ بْنُ فُلاَنٍ قَالَ لَهُمْ أَمَّا النَّسَبُ فَقَدْ عَرَفْتُهُ وَلَكِنَّكُمْ أَحْدَثْتُمْ بَعْدِي وَارْتَدَدْتُمْ الْقَهْقَرَى (حم عن ابى سعيد الخدرى)

Bir takım kişilere ne oluyor ki onlar: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in akrabalığı kavmine fayda vermiyor″ diyorlar. Hayır, fayda verir. Allah'a yemin olsun ki benim akrabalığım, dünyâda ve âhirette geçerlidir. Ey insanlar! Ben, Kevser Havuzu üzerinde sizi bekleyen önderinizim. Siz geldiğinizde bir adam: ″Yâ Resûlallah! Ben filân oğlu filânım″ diyecek ve kardeşi: ″Ben filân oğlu filânım″ diyecek. Ben de onlara: ″Nesep yönünden ise, evet tanıdım. Fakat siz, benden sonra öyle şeyler ihdas ettiniz ki, arkanızı dönüp dinden çıktınız″ diyeceğim.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

فَاطِمَةُ مُضْغَةٌ مِنِّي يَقْبِضُنِي مَا قَبَضَهَا وَيَبْسُطُنِي مَا بَسَطَهَا وَإِنَّ الْأَنْسَابَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَنْقَطِعُ غَيْرَ نَسَبِي وَسَبَبِي وَصِهْرِي (حم ك عن المسور)

″Fâtıma benden bir parçadır. Onu üzen beni de üzer, onu sevindiren beni de sevindirir. Benim nesebim, sebebim ve sıhrim (evlenme yoluyla olan akrabalığım) dışında kıyâmette şüphesiz nesepler kesilecektir.″[3]

[1] Bakınız: Sahih-i Müslim, Îman 84 (326-327 Sahih-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 10.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10712.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18149; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 34223.

فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَاُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (١٠٢) وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَاُولٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ (١٠٣)

102-103. Artık kimin iyi amelleri ağır gelirse, işte kurtuluşa erenler onlardır.* Kimin de iyi amelleri hafif gelirse, işte nefislerini hüsrâna uğratıp Cehennemde ebedî olanlar da onlardır.

(تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فٖيهَا كَالِحُونَ (١٠٤) اَلَمْ تَكُنْ اٰيَاتٖي تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ (١٠٥
))قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَٓالّٖينَ (١٠٦) رَبَّنَٓا اَخْرِجْنَا مِنْهَا فَاِنْ عُدْنَا فَاِنَّا ظَالِمُونَ (١٠٧

104-107. Ateş onların yüzlerini yalar. Onların orada yüzleri kavrulup, dişleri sırıtır kalır.* Allah’u Teâlâ onlara: ″Benim âyetlerim size okunurdu da siz onları yalanlardınız, değil mi?″ der.* Onlar da şöyle derler: ″Ey Rabbimiz! Azgınlığımıza yenik düştük ve biz dalâlete düşen bir kavim olduk.* Ey Rabbimiz! Bizi ateşten çıkar. Eğer tekrar küfür ve mâsiyete dönersek, muhakkak zâlim kimseler oluruz.″

İzah: Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ateş onların yüzlerini yalar. Onların orada yüzleri kavrulup, dişleri sırıtır kalır″ mealindeki Sûre-i Mü’minûn, Âyet 104 hakkında buyurdu ki:

تَشْوِيهِ النَّارُ فَتَقَلَّصُ شَفَتُهُ الْعُلْيَا حَتَّى تَبْلُغَ وَسَطَ رَأْسِهِ وَتَسْتَرْخِي شَفَتُهُ السُّفْلَى حَتَّى تَضْرِبَ سُرَّتَهُ (ت عن ابى سعيد الخدرى)

″Ateş onu yakacak ve üst dudağı başının ortasına varıncaya kadar geri çekilecek. Alt dudağı ise göbeğine değinceye kadar sarkacaktır.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Cehennem 5, Tefsir’ul-Kur’ân 24.

(قَالَ اخْسَؤُا فٖيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ (١٠٨) اِنَّهُ كَانَ فَرٖيقٌ مِنْ عِبَادٖي يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اٰمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَاَنْتَ
خَيْرُ الرَّاحِمٖينَ (١٠٩) فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا حَتّٰٓى اَنْسَوْكُمْ ذِكْرٖي وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ (١١٠) اِنّٖي
))جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوٓا اَنَّهُمْ هُمُ الْفَٓائِزُونَ (١١١

108-111. Allah’u Teâlâ onlara şöyle der: ″Zelil olarak sükût edip durun orada, (azâbın kalkması için) Bana bir şey söylemeyin.* Çünkü Mü’min kullarımdan bir fırka: ″Ey Rabbimiz! Biz îman ettik, bizi bağışla, bize merhamet et. Sen, merhamet edenlerin en hayırlısısın″ derlerdi.* Siz ise, onlarla alay ederdiniz. Onlarla alay etmeniz, size zikrimi unutturdu. Onlara hep gülerdiniz.* Şüphesiz ki, bugün Ben onları (sizin eziyetlerinize) sabretmiş olmaları sebebiyle mükâfata nâil ettim. Şüphesiz ki, kurtuluşa ermiş olanlar da onlardır, onlar!

(قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْاَرْضِ عَدَدَ سِنٖينَ (١١٢) قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَسْـَٔلِ الْعَٓادّٖينَ (١١٣) قَالَ اِنْ
))لَبِثْتُمْ اِلَّا قَلٖيلًا لَوْ اَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (١١٤

112-114. Allah’u Teâlâ, Cehennem ehline: ″Yeryüzünde kaç yıl kaldınız?″ diye sorar.* Onlar: ″Bir gün veya bir günden daha az kaldık, sayanlara (hesap tutan meleklere) sor″ derler.* Allah’u Teâlâ da: ″Evet, çok az bir zaman kaldınız, (dünyânın geçici olduğunu) keşke bilseydi-niz!″ buyurur.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰه إِذَا أَدْخَلَ أَهْل الْجَنَّة الْجَنَّة وَأَهْل النَّار النَّار قَالَ يَا أَهْل الْجَنَّة كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْض عَدَد سِنِينَ ؟ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْض يَوْم قَالَ لَنِعْمَ مَا اِتَّجَرْتُمْ فِي يَوْم أَوْ بَعْض يَوْم رَحْمَتِي وَرِضْوَانِي وَجَنَّتِي اُمْكُثُوا فِيهَا خَالِدِينَ مُخَلَّدِينَ ثُمَّ يَقُول يَا أَهْل النَّار كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْض عَدَد سِنِينَ ؟ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْض يَوْم فَيَقُول بِئْسَ مَا اِتَّجَرْتُمْ فِي يَوْم أَوْ بَعْض يَوْم نَارِي وَسَخَطِي اُمْكُثُوا فِيهَا خَالِدِينَ مُخَلَّدِينَ (تفسير ابن ابى حاتم عن أيفع بن عبد الكلاعي)

″Şüphesiz Allah’u Teâlâ, Cennetlikleri Cennete, Cehennemlikleri Cehenneme koyduğunda: ″Ey Cennet ehli! Yeryüzünde kaç yıl kaldınız?″ diye buyuracak. Onlar: ″Bir gün veya bir günden daha az kaldık″ diyecekler. Allah da: ″Bir gün veya daha az bir süre içinde ne güzel ticaret yaptınız; rahmetimi, hoşnutluğumu ve Cennetimi kazandınız. Orada ebedî olarak kalın″ buyuracak. Sonra Cehennemliklere: ″Ey Cehennem ehli! Yeryüzünde kaç sene kaldınız?″ diye buyuracak. Onlar: ″Bir gün veya bir günden daha az kaldık″ diyecekler. Allah’u Teâlâ da: ″Bir gün veya daha az bir sürede ne kötü bir ticaret yaptınız; Cehennemi ve öfkemi kazandınız. Orada ebedî olarak kalın″ buyuracak.″[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 13052.

اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ (١١٥) فَتَعَالَى اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ (١١٦)

115-116. Sizi boş yere yarattığımızı ve Bize döndürülmeyeceğinizi mi zannettiniz?* Gerçek hükümdar olan Allah, çok yücedir. O’ndan başka ilah yoktur. O, kerîm olan Arş’ın Rabbidir.

İzah: Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme’de: ″Sizi boş yere yarattığımızı ve Bize döndürülmeyeceğinizi mi zannettiniz?″ diye buyurarak, ″Ben sizi boş yere, maskaralık yapmanız için mi yarattım? Siz böyle mi zannediyor-sunuz? Yoksa sonunda Bana gelmeyeceğinizi mi zannettiniz? Ben sizi yarattım; dünyâya

gönderdim. Benim emir ve yasaklarıma uyun ve Bana ibâdet edin. Siz tekrar Bana döneceksiniz ve yaptığınız iyi veya kötü her amelin karşılığını göreceksiniz″ demiştir.

Sûre-i Mü’minûn, Âyet 115 ve devamındaki âyetler hakkında İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّهُ مَرَّ بِمُصَابٍ مُبْتَلًى فَقَرَأَ فِي أُذُنه أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا حَتَّى خَتَمَ السُّورَة فَبَرَأَ فَقَالَ رَسُولِ اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاذَا قَرَأْت فِي أُذُنه؟ فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ رَجُلًا مُوقِنًا قَرَأَهَا عَلَى جَبَل لَزَالَ(القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن عبد اللّٰه بن مسعود)

Abdullah b. Mesûd Radiyallâhu anhu, bir gün belâ ve musîbete uğramış birinin yanından geçmiş, kulağına: ″Sizi boş yere yarattığımızı ve Bize döndürülmeyeceğinizi mi zannettiniz?″ diye geçen Sûre-i Mü’minûn, Âyet 115’ten itibâren bu sûrenin sonuna kadar okudu ve o hasta iyileşti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: ″Kulağına ne okudun?″ diye sorunca, o da okuduklarını söyledi. Bunun üzerine Peygamberimiz buyurdu ki: ″Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, eğer yakîn sahibi bir adam bunu bir dağa okuyacak olursa, mutlaka o dağ yok olur.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″O, kerîm olan Arş’ın Rabbidir″ diye buyrulmaktadır. Bu ifade; O, her şeyi kuşatan, rahmet ve hayrın kaynağı olan bir yüce Arş’ın sahibidir, yaratıcısıdır, anlamına gelmektedir.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 12, s. 157.

(وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَۙ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهٖۙ فَاِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهٖۜ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ (١١٧)

117. Her kim, hakkında hiçbir delili olmadığı hâlde Allah ile beraber başka bir ilaha taparsa, onun hesabı (cezâsı) ancak Rabbinin katındadır. Şüphesiz ki, kâfirler kurtuluşa eremezler.

(وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمٖينَ (١١٨)

118. Ey Resûlüm! De ki: ″Ey Rabbim! Bağışla ve merhamet et. Zîrâ Sen, merhamet edenlerin en hayırlısısın.″

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e ve onun şahsında biz ümmetine, nasıl duâ edeceğimizi öğretmektedir.

24-NÛR SÛRESİ

Bu sûre 64 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrenin 35. âyetinde: ″Allah’u Teâlâ, göklerin ve yerin nûrudur″ diye geçen buyruğundan dolayı ″Nûr Sûresi″ diye isimlendirilmiştir.

Bu sûre ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(عَلِّمُوا رِجَالَكُمْ سُورَةَ الْمَائِدَةِ وَعَلِّمُوا نِسَاءَكُمْ سُورَةَ النُّورِ (ص هب عن مجاهد مرسلا

″Erkeklerinize Mâide Sûresi’ni, kadınlarınıza da Nûr Sûresi’ni iyi öğretin.″[1]

[1] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 2330; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 44949.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(سُورَةٌ اَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَاَنْزَلْنَا ف۪يهَٓا اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (١)

1. Bu, Bizim indirdiğimiz ve hükümlerini farz kıldığımız bir sûredir. Düşünüp öğüt almanız için onda apaçık âyetler indirdik.

(اَلزَّانِيَةُ وَالزَّان۪ي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍۖ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ ف۪ي د۪ينِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ
بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۚ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَٓائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ (٢)

2. Zinâ eden erkek ve zinâ eden kadından her birine yüz değnek vurun. Allah’a ve âhiret gününe îman ediyorsanız, Allah’ın hudûdunu yerine getirirken onlara acımayın. Mü’minlerden bir topluluk da onların cezâlarına şâhit olsun.

İzah: Evli bulunmayan ve başından nikah geçmiş olmayan bir erkek veya bir kadın hakkında zinâ suçu sâbit olunca zinâ haddi yüz celdedir. Yani yüz değnek cezâsı uygulanır. Fakat evlenmiş bulunduğu halde zinâ eden kimse için recm cezâsı uygulanır. Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Bedevîlerden bir zât, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelerek: ″Yâ

Resûlallah! Senden Allah aşkına benim için ancak Allah'ın kitabı ile hüküm vermeni dilerim!″ dedi. Öteki hasım ondan daha anlayışlı olduğu halde: ″Evet, aramızda Allah'ın kitabı ile hükmet! Bana da müsâde buyur da konuşayım!″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Söyle″ dedi. O zât: ″Benim oğlum bu adamın yanında çırak idi. Derken o adamın karısı ile zinâ etti. Ben haber aldım ki oğluma recm lâzımmış; hemen onun nâmına yüz koyunla bir câriye fidye verdim. Bir de ulemâya sordum. Bana oğluma ancak yüz değnek ile bir yıl sürgün cezâsı lâzım geldiğini, bunun karısına da recm gerektiğini söylediler″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَقْضِيَنَّ بَيْنَكُمَا بِكِتَابِ اللّٰهِ الْوَلِيدَةُ وَالْغَنَمُ رَدٌّ وَعَلَى ابْنِكَ جَلْدُ مِائَةٍ وَتَغْرِيبُ عَامٍ وَاغْدُ يَا أُنَيْسُ إِلَى امْرَأَةِ هَذَا فَإِنْ اعْتَرَفَتْ فَارْجُمْهَا قَالَ فَغَدَا عَلَيْهَا فَاعْتَرَفَتْ فَأَمَرَ بِهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اَللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرُجِمَتْ (خ م عن ابى هريرة)

″Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, aranızda Allah'ın kitabı ile hükmedeceğim! Câriye ile koyunlar geri verilecek, oğluna yüz değnekle bir yıl sürgün gerek! Haydi, Yâ Uneys! Bunun karısına git! Şâyet itiraf ederse, onu recm et!″ buyurdular. Üneys, kadına gitti. Suçunu itiraf etmiş. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de emir buyurdular ve kadın recmedildi.[1]

Recm hakkında geniş bilgi için Sûre-i Mâide, Âyet 41-42'nin izahlarına bakınız.

Recm ve had cezâsı ve uygulanma şekli ″Mevkûfat″ adlı kitapta şöyle geçmektedir: Had, Allah'ın hakkı olmak üzere yerine getirilmesi icap eden, ölçüsü belirlenmiş cezâdır.[2]

حَدٌّ يُقَامُ فِي الْأَرْضِ خَيْرٌ مِنْ مَطَرِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا (حب عن ابى هريرة)

″Yeryüzünde tatbik edilen bir had (şer'î cezâ), kırk sabah yağmur yağmasından hayırlıdır.″[3]

Celde (değnek cezâsı), orta halde budaksız ve acıtıcı bir sûrette olmalıdır. Zîrâ Hz. Ali, had yapmak istediğinde değneğin budaklarını keserdi, diye nakledilmiştir.

Celde vurulacak erkek veya kadının bir yerine vurulmayıp, bedeninin ayrı ayrı yerlerine orta derecede vurulur. Şiddetli vurulursa ölüme vardırır. Celdeden asıl maksat, bu suçu işleyene acı vermek ve bir daha böyle bir suçu işlemekten

menetmektir. Hafif vurulursa, bu maksat hâsıl olmamış olur. Bundan dolayı orta bir şekilde vurulur. Ancak onun başına, yüzüne, karnına ve tenazul azalarına vurulmaz.

Bütün hadler, erkeğe sürüklemeden ayakta iken vurulur. Gömle-ğinden başka elbiseleri çıkartılır. Kadına, oturduğu halde had vurulur. Elbisesi çıkarılmaz. Ancak kürkü ve pamuklu olan hırkası çıkartılır. Kadın için recm de, bir çukur kazılır. Erkek için ise çukur kazılmaz. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Gâmidiye Radiyallâhu anhâ için göğsüne kadar çukur kazdırmıştır.

Zinâ suçu sâbit olan hastaya, recm tadbik edilir. Fakat iyi olmadıkça celde vurulmaz. Hâmile olan bir kadının zinâ suçu sâbit olursa, çocuğunu doğuruncaya kadar, zinâ haddi uygulanmaz.[4]

Ancak zinâ ettiği tespit edilen kölelere ve cariyelere recm cezâsı uygulanmaz. Çünkü recm yarıya bölünmez. Bunlar hakkında bu zinâ cezâsı zinâ eden hür kimselere tatbik edilen cezânın yarısı uygulanır ve elli değnek vurulur.[5]

[1] Sahih-i Buhârî, Muhâribîn 6; Sahih-i Müslim Hudûd 5 (25).

[2] Bu hadler altı çeşiddir: 1. Zinâ haddi. 2. İçki haddi. 3. Sarhoşluk haddi. 4. Kazf (zinâ iftirası) haddi. 5. Hırsızlık haddi. 6. Yol kesme haddi. (Bakınız: Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c.1, s. 322)

[3] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 273/13.

[4] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 325.

[5] Bu hususta bakınız: Sûre-i Nisâ, Âyet 25.

(اَلزَّانٖي لَا يَنْكِحُ اِلَّا زَانِيَةً اَوْ مُشْرِكَةًۘ وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَٓا اِلَّا زَانٍ اَوْ مُشْرِكٌۚ وَحُرِّمَ ذٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنٖينَ (٣ (
(

3. Zinâ eden erkek, ancak zinâ eden veya Allah’a ortak koşan bir kadınla evlenebilir. Zinâ eden kadın da ancak zinâ eden veya Allah’a ortak koşan bir erkekle evlenebilir. Böyle bir evlilik, Mü’minlere haram kılınmıştır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Amr b. Şuayb Radiyallâhu anhu’nun dedesinden nakledilen Hadis-i Şerif’te, şu hâdise anlatılmıştır:

Mekke’den Medîne’ye esir taşıyan Mersed b. Ebî Mersed adında biri vardı. Mekke’de Anâk adında fahişe bir de kadın vardı. Bu kadın Mersed’in tanıdığı bir kimse idi. Mersed, Mekke esirlerinden birine, kendisini Medîne’ye taşıyacağına dair söz vermişti. Mersed, şöyle anlattı:

Mehtaplı bir gecede Mekke duvarlarından bir duvarın dibine geldim. Anâk da duvar dibindeki karaltımı görünce yanıma geldi. ″Mersed! Sen misin?″ diye seslenince, ″evet, benim″ diye karşılık verdim. Bunun üzerine bana: ″Hoş geldin! Buyur, bu gece bizde kal″ dedi. Ben: ″Ey Anâk! Allah zinâyı haram kıldı ″ dedim. Bunun üzerine o kadın: ″Ey oba halkı! Bu adam sizin esirlerinizi kaçırıyor″ diye bağırmaya başladı. Bu bağırması üzerine sekiz kişi peşime düştü. Handeme yolunu tutup bir yarığa veya mağaraya varıp içine girdim. Gelip başucumda durdular. Hattâ bevlettiler. Hattâ bevilleri başımın üzerine aktı. Ancak Allah’u Teâlâ bana karşı onların gözlerini kör etti. Sonra da geri döndüler. Ben de Medîne’ye götürmeye söz verdiğim kişinin yanına geldim. Onu alıp yola koyuldum. Çok ağır birisiydi. Izhır’a ulaştığımda bağlarını çözdüm. Yine onu taşımaya başladım ve beni çok yordu. Medîne’ye ulaştığımda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına geldim ve dedim ki:

يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَنْكِحُ عَنَاقًا فَأَمْسَكَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ شَيْئًا حَتَّى نَزَلَتْ {الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرِّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ} فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا مَرْثَدُ {الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ} فَلَا تَنْكِحْهَا (ت ن عن عمرو بن شعيب)

″Yâ Resûlallah! Anâk’la evlenebilir miyim?″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana hiçbir cevap vermedi. Sonra: ″Zinâ eden erkek, ancak zinâ eden veya Allah’a ortak koşan bir kadınla evlenebilir. Zinâ eden kadın da, ancak zinâ eden veya Allah’a ortak koşan bir erkekle evlenebilir. Böyle bir evlilik, Mü’minlere haram kılınmıştır″ mealindeki Sûre-i Nûr, Âyet 3 nâzil oldu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ey Mersed! Zinâ eden bir erkek, ancak zinâ eden yahut Allah’a ortak koşan bir kadınla evlenebilir. Zinâ eden bir kadın da, ancak zinâ eden yahut Allah’a ortak koşan bir erkekle evlenebilir. Sen o kadınla evlenme″ buyurdu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 25; Sünen-i Nesâî, Nikah 12.

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًاۚ (وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (٤) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٥)

4-5. İffetli olan kadınlara zinâ isnat edip de, sonra dört şâhit getirerek ispat edemeyenlere seksen değnek vurun. Onların şâhitlik-lerini de ebediyyen kabul etmeyin. İşte onlar fâsıktırlar.* Ancak bundan sonra tevbe edip hallerini düzeltirlerse müstesnâ. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

(وَالَّذِينَ يَرْمُونَ اَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ اِلَّا اَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ اَحَدِهِمْ اَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللّٰهِ اِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ (٦) وَالْخَامِسَةُ اَنَّ لَعْنَتَ اللّٰهِ عَلَيْهِ اِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ (٧) وَيَدْرَؤُا عَنْهَا الْعَذَابَ اَنْ تَشْهَدَ اَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللّٰهِ اِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ (٨) وَالْخَامِسَةَ اَنَّ غَضَبَ اللّٰهِ عَلَيْهَا اِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ (٩)

6-9. Hanımlarına zinâ isnat edip de kendilerinden başka şâhitleri olmayanlara gelince, onların her birinin şâhitliği: ″Billâhi! Ben sözümde doğruyum!″ diyerek dört defa Allah'ı şâhit tutmasıdır.* Beşincisinde de: ″Eğer ben yalancı isem, Allah'ın lâneti benim üzerime olsun!″ der.* Kadın da: ″Billâhi! Kocam yalancıdır!″ diyerek dört defa Allah'ı şâhit tutmakla zinâ haddini üzerinden defeder.* Beşincisinde de: ″Eğer kocam doğru söylüyorsa, Allah'ın gazabı üzerime olsun!″ der.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

جَاءَ هِلَالُ بْنُ أُمَيَّةَ وَهُوَ أَحَدُ الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ تَابَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ فَجَاءَ مِنْ أَرْضِهِ عَشِيًّا فَوَجَدَ عِنْدَ أَهْلِهِ رَجُلًا فَرَأَى بِعَيْنِهِ وَسَمِعَ بِأُذُنِهِ فَلَمْ يَهِجْهُ حَتَّى أَصْبَحَ ثُمَّ غَدَا عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي جِئْتُ أَهْلِي عِشَاءً فَوَجَدْتُ عِنْدَهُمْ رَجُلًا فَرَأَيْتُ بِعَيْنَيَّ وَسَمِعْتُ بِأُذُنَيَّ فَكَرِهَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا جَاءَ بِهِ وَاشْتَدَّ عَلَيْهِ ... (د عن ابن عباس)

Allah'u Teâlâ'nın tevbelerini kabul ettiği üç kişiden biri olan Hilal b. Ümeyye[1] gece vakti tarlasından döndüğü zaman karısının yanında bir adam olduğunu kendi gözleriyle gördü ve kendi kulaklarıyla işitti. Sabaha dek bundan kimseye bahsetmedi. Sabah Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gelerek, ″Yâ Resûlallah! Gece vakti karımın yanına geldiğimde yanında bir adam buldum. Onları gözlerimle gördüm, kulaklarımla işittim″ dedi. Hilal'in bu söylediklerini Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hiç de hoş bulmadı ve (delil getirmesi için) onu sertçe sıkıştırdı. Şimdi de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hilal b. Ümeyye'ye cezâ verecek ve Müslümanlar arasında onun şâhitliğini iptal edecektir, dediler. Hilal dedi ki: ″Vallâhi! Allah'u Teâlâ'nın bana bu konuda bir çıkış yolu göstereceğini umuyorum.″ Daha sonra Hilal dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Sana geldiğim konu yüzünden sıkıntıya düştüğünü görüyorum. Ama Allah'u

Teâlâ da biliyor ki, doğru söylüyorum.″

Râvi der ki: ″Vallâhi! Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona (Hilal'e dört şâhit getiremediğinden dolayı) cezânın uygulanmasını emretmek üzereyken Allah'u Teâlâ, Resûlüne vahiy indirdi. Ona vahiy indiği zaman yanındakiler onun teninin bembeyaz kesilmesinden anlardı. Vahyin inmesi bitene kadar onunla konuşmadılar. Şu âyetler indi:

Hanımlarına zinâ isnat edip de kendilerinden başka şâhitleri olmayanlara gelince, onların her birinin şâhitliği: ″Billâhi! Ben sözümde doğruyum!″ diyerek dört defa Allah'ı şâhit tutmasıdır.* Beşincisinde de: ″Eğer ben yalancı isem, Allah'ın lâneti benim üzerime olsun!″ der.* Kadın da: ″Billâhi! Kocam yalancıdır!″ diyerek dört defa Allah'ı şâhit tutmakla zinâ haddini üzerinden defeder.* Beşincisinde de: ″Eğer kocam doğru söylüyorsa, Allah'ın gazabı üzerime olsun!″ der.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem biraz rahatlayınca, ″Müjde Ey Hilal! Allah'u Teâlâ sana bir kurtuluş ve çıkış yolu kıldı″ buyurdu. Hilal de, ″Bunu Rabbimden bekliyordum″ diyerek karşılık verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kadını çağırın″ diye buyurunca, kadını çağırdılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ikisine de inen âyetleri okudu. Nasihat ederek âhiret azâbının dünyâ azâbından daha ağır olduğunu söyledi. Hilal: ″Yâ Resûlallah! Vallâhi! Ben onun hakkında doğru söyledim″ deyince kadında ona, ″Yalan söylüyor″ diyerek karşılık verdi.

Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem aralarında lian (âyette tarif edilen yeminleşmeyi) yapın buyurdu. Hilal'e: ″Doğru söylediğine dair şehâdet et ″ dediler. O da doğru söylediğine dair dört defa şehâdet etti. Beşinci şehâdeti söyleyeceği zaman onu, ″Ey Hilal! Bu beşinci sana azâbı celbedecek olan şehâdettir″ diye uyardılar. Fakat Hilal: ″Vallâhi! Allah'u Teâlâ bundan dolayı beni azaplandırmayacağı gibi bana celde de (değnek cezâsı da) uygulatmayacak″ dedi ve ″Eğer yalancılardan isem Allah'ın lâneti üzerime olsun″ şeklinde beşinci şehâdetini de yaptı.

Sonra kadına: ″Kocanın yalancılardan olduğuna dair Allah adına dört defa şehâdet et″ denildi. Kadın şehâdet etti ve beşincisine geldiği zaman onu: ″Allah'tan kork, zîrâ dünyâdaki azap âhiretteki azaptan daha hafiftir. Bu beşinci şehâdet sana azâbı getirecek olan şehâdettir″ diye uyardılar. Kadın biraz

durakladıktan sonra, ″Vallâhi! Ben kavmimi rezil etmem″ dedi ve ″Eğer kocam doğru söylüyorsa Allah’ın azâbı benim üzerime olsun″ şeklinde beşinci şehâdetini de yaptı.

Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onları ayırdı. Kadının doğuracağı çocuğun baba adı ile anılmamasını emretti. Böylece onları bu şekilde çağıranlara had cezâsı uygulayacağını söyledi. Ortada normal bir talak veya ölüm olmadan ayrıldıkları için de erkeğin kadına (iddet süresini doldurması için) bir ev tahsis etmesine ve orada geçimini sağlamasına gerek olmadığına hükmetti. Sonra buyurdu ki:

″Eğer kadın çocuğu kumral, zayıf kalçalı ve ince bacaklı doğurursa çocuk Hilal’indir. Fakat doğurduğu çocuk esmer, yassı yüzlü, tombul bacaklı ve dolgun kalçalı olursa, o zaman çocuk kendisine isnat edilen adamındır.″ Kadın çocuğu esmer, yassı yüzlü, tombul bacaklı ve dolgun kalçalı olarak doğurdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Eğer lian yeminleri olmasaydı (bu konu hakkındaki âyet inmeseydi), benim de şu kadına karşı tavrım farklı olurdu. İkrime dedi ki: ″Çocuk daha sonraları Mudar kabilesine yönetici oldu. Annesinin adıyla anıldı ama baba adı ile anılmadı.″[3]

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

أَنَّ رَجُلًا رَمَى امْرَأَتَهُ فَانْتَفَى مِنْ وَلَدِهَا فِي زَمَانِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَ بِهِمَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَلَاعَنَا كَمَا قَالَ اللّٰهُ ثُمَّ قَضَى بِالْوَلَدِ لِلْمَرْأَةِ وَفَرَّقَ بَيْنَ الْمُتَلَاعِنَيْنِ (خ عن عبد اللّٰه بن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in zamanında bir adam, karısını zinâ etmekle suçladı ve çocuğun, kendisinden olduğunu kabul etmedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah’u Teâlâ’nın buyurduğu gibi, aralarında ″Mülaane″ yapılmasını[4] emretti. Çocuğun kadına teslim edilmesine, Mülaane yapan karı ile kocanın da boşanmalarına karar verdi.[5]

[1] Bunlar, Tebuk Gazvesi’ne iştirak etmeyerek geri kalan; Ka’b b. Mâlik, Murare b. Rabi’ ve Hilal b. Ümeyye’dir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem; haklarında bir karar verilinceye kadar, Ashâbın hattâ kendi eşleriyle dahi görüşmelerini yasakladı. Bu durum elli gün devam etti ve müteakiben tevbelerinin kabul olduğuna dair, ″Tebuk Seferi’nden geri kalan ve Allah’ın onlar hakkındaki emri ertelenen üç kişinin de tevbelerini Allah’u Teâlâ kabul

etti…″ diye devam eden Sûre-i Tevbe, Âyet 118 nâzil oldu.

[2] Sûre-i Nûr, Âyet 6-9.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 27; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 4440.

[4] Mülaane: Bu Sûre-i Nûr, Âyet 6-9’da izah edildiği üzere; iki kimsenein karşılıklı olarak yeminleşmeleridir.

[5] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nûr 5.

(وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَاَنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ (١٠)

10. Eğer Allah’u Teâlâ’nın size lütfu ve rahmeti olmasaydı ve şüphesiz Allah’u Teâlâ tevbeleri çok kabul eden, hüküm ve hikmet sahibi olmasaydı, hâliniz ne olurdu?

(اِنَّ الَّذِينَ جَٓاؤُ۫ بِالْاِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْۜ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْۜ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْۜ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْاِثْمِۚ
وَالَّذِي تَوَلّٰى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ (١١)

11. İftirada bulunanlar sizden bir cemaattir. Ey iftiradan dolayı üzülenler! Siz, bu iftirayı kendiniz için bir şer zannetmeyin. Bilakis o, sizin için (sevap bakımından) bir hayırdır. İftirada bulunan cemaatten her birinin de kazandığı günah kendine aittir. Onlardan bu iftirada ileri giden bir kimse için de büyük bir azap vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen iftira olayı, Benî Mustalik Gazvesi’nde meydana gelmiştir. Bu gazvede, Hz. Âişe annemiz yolda kolyesini düşürmüştü. Onu aramaya gidince, ordu onu orada unutarak yola devam etti. Geride kalan malzemeleri toplamakla görevli olan bir Sahâbe onu farketti. Ona kendi devesini verdi ve onu himâye ederek öndeki orduya yetiştirdi. Bu hâdiseden sonra münâfıkların başını çektiği bir grubun, Hz. Âişe annemize zinâ iftirasında bulunması üzerine, Hz. Âişe annemizin temiz olduğu hususunda bu hâdiseyi anlatan on altı âyet[1] nâzil olmuştur.

Bu hâdisede Müslümanlar büyük bir imtihandan geçmişlerdir. İlk başta âyet nâzil olmayınca, bâzı Sahâbîler bile bu iftiraya inanarak dedikodusunu yapmıştır. Âyette iftira, anlamına gelen, ″İfk″ kelimesi kullanıldığı için bu hâdiseye, ″İfk hâdisesi″ denilmiştir.

Birçok Sahâbîden nakledildiği üzere, Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ, bu İfk Hâdisesi’ni şöyle anlatmaktadır:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ سَفَرًا أَقْرَعَ بَيْنَ أَزْوَاجِهِ فَأَيُّهُنَّ خَرَجَ سَهْمُهَا خَرَجَ بِهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَهُ قَالَتْ عَائِشَةُ فَأَقْرَعَ بَيْنَنَا فِي غَزْوَةٍ غَزَاهَا فَخَرَجَ فِيهَا سَهْمِي فَخَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ مَا أُنْزِلَ الْحِجَابُ فَكُنْتُ أُحْمَلُ فِي هَوْدَجِي وَأُنْزَلُ فِيهِ فَسِرْنَا حَتَّى إِذَا فَرَغَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزْوَتِهِ تِلْكَ وَقَفَلَ دَنَوْنَا مِنَ الْمَدِينَةِ قَافِلِينَ آذَنَ لَيْلَةً بِالرَّحِيلِ ...
((خ م عن عائشة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sefere çıkmak istediği zaman kadınları arasında kura çekerdi. Onlardan hangisinin kurası çıkarsa, onunla beraber yola o çıkardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yapacağı bir gazve hususunda da aramızda kura çekti ve bu kurada benim ismim çıktı. Bunun üzerine ben, hicâb âyetinin indiril-mesinin ardından Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in beraberinde sefere çıktım. Ben, hevdecimin[2] içinde taşınır ve konak yerinde hevdec içinde indirilirdim. Bütün yolculuğumuzda bu şekilde yürüdük. Nihâyet Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu gazvesinden ayrılıp da döndüğü ve bizler de dönücüler olarak Medîne’ye yaklaştığımızda bir konak yerine indi (ve gecenin bir kısmını orada geçirdi). Sonra hareket edilmesini ilân etti. Hareket emrini bildirdikleri zaman ben kalkıp ihtiyâcımı gidermek için yalnız başıma ordudan öteye yürüdüm. Hacetimi yerine getirdiğim zaman dönüp yerime geldim. Bu sırada göğsümü yokladım. Bir de gördüm ki, Yemen’in gözboncuğundan dizilmiş gerdanlığım kopup düşmüş. Hemen dönüp gerdanlığımı aradım. Fakat onu aramak beni yoldan alıkoydu.

Benim yol nakliyâtımı yapmakta olan kimseler gelip hevdecimi yüklenmişler ve onu bindiğim deve üzerine götürmüşlerdi. Onlar beni hevdecin içindeyim sanıyorlarmış. O zaman kadınlar hafif idiler, etlenip yağlanmazlar ve onları et bürümezdi. Çünkü onlar az yemek yerlerdi. Bu sebeple bana hizmet edenler hevdeci yüklemek üzere kaldırıp taşıdık-larında, hevdecin ağırlık derecesinin farkına varmayarak yüklemişler. Özellikle ben o zaman yaşı küçük bir kadındım. Onlar deveyi kaldırmışlar ve yürüyüp gitmişler. Ordu gittikten sonra ben gerdanlığımı buldum. Akabinde ben, ordu birliklerinin konakladıkları yerlere geldim, fakat oralarda ne bir çağıran, ne de cevap veren kalmıştı. Bunun üzerine ben orada evvelce bulunduğum konak yerime geldim. Ve onlar beni hevdecde bulamazlar da, beni aramak üzere dönüp yanıma gelirler, diye düşündüm. Ben bu düşünce ile yerimde otururken, gözlerim bana galebe etmiş de uyumuşum.

Safvân İbnu'l-Muattal es-Sulemî ez-Zevkâniki o, arkadan gelerek askerlerin bıraktıkları şeyleri toplamakla görevli idi. Bu zât sabah vakti benim beklediğim yerin yanına gelmiş, uyuyan bir insan karaltısı görmüş. Beni gördüğü zaman tanımış. Zâten o, hicâb yani, ″… Peygamberin zevcelerinden bir şey sormak isterseniz, örtü arkasından sorun…″ diye geçen Sûre-i Ahzâb, Âyet 53 inmesinden önce beni görmüştü. Ben onun beni tanıdığı sırada söylediği: ″İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn″ sözleriyle uyandım. Uyanınca da hemen dış elbisemi bürünüp yüzümü örttüm. Allah'a yemin ederim ki, biz onunla tek kelime konuşmadık ve ben ondan: ″İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn″ sözünden başka bir kelime işitmedim. Çabuk yürüdü, nihâyet devesini çöktürdü, binebilmem için devenin ön ayağına bastı. Ben de deveye doğru kalkıp bindim. Safvân, bindiğim deveyi önünden çekerek yürüdü. Nihâyet biz öğlenin evvelinde, sıcağın şiddet vaktine girmişler ve hepsi konak yapmış oldukları halde orduya yetiştik. Bu arada helâk olan helâk olmuş. İftirayı ilk çıkaran ve başlatan ise (münâfıkların başı olan) Selûl kadının oğlu Abdullah İbn-i Übeyy olmuş.

Urve İbn-i Zubeyr Radiyallâhu anhu: ″Bu iftira hâdisesinin yayıldığı ve bu söz Abdullah ibn-i Ubeyy'in yanında konuşulur olup, onun bu sözü söyleyeni ikrar ettirip dinlemek istediği ve bunu açıkça yaymak istediği bana haber verildi″ demiştir.

Yine Urve Radiyallâhu anhu: ″İftira sahiplerinden olan diğer insanlar içinde, yalnız Hassan İbn-i Sâbit, Mistah İbn-i Usâse ve Hamne bint-i Cahş'ın isimleri söylenmiştir. Allah'ın buyurduğu gibi benim onların bir cemaat olduklarından başka, onların isimleriyle ilgili hiçbir bilgim yoktur. Onlardan bu iftirada ileri giden kimsenin, Abdullah İbn-i Übeyy ibn-i Selûl'dür denilirdi″ demiştir.

Yine Urve Radiyallâhu anhu dedi ki: Hz. Âişe kendi huzurunda şâir Hassan İbn-i Sâbit'e sövülmesini çirkin görür ve Hassan:

″Şüphesiz benim babam ve babamın babası ile benim şeref ve namusum, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şerefi ve namusu için size karşı mahfazadır, beytini söylemiştir″ derdi.

Hz. Âişe şöyle buyurdu:

Bizler Medîne'ye geldik. Geldiğim zaman ben bir ay hasta oldum. Bu sırada insanlar iftira sahiplerinin sözlerine dalmışlar. Ben ise bunlardan hiçbir şeyin

farkında olamıyordum. Yalnız hastalığımda beni şüpheye düşüren bir husus vardı: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den, hastalandığım başka zamanlarda görmekte olduğum lütuf ve şefkati bu hastalığımda görmüyordum. Sâdece yanıma giriyor, selâm veriyor, sonra da: ″Hastanız nasıl?″ diyordu. İşte bu hâl beni şüphe-lendirip üzüyordu. Fakat ben şerri hissetmiyordum. Nihâyet ben, hastalığımdan yeni iyileşip, dışarıya çıktım. Benimle beraber Mistah'ın annesi de def'i hâcet etme yerlerimiz olan Menâsi' tarafına doğru çıktı. Oraya biz ancak geceden geceye çıkardık. Bu âdet, evlerimizin yakınında helâlar edinmemizden önce idi. Biz o zamanda çöldeki Araplar gibiydik. İhtiyaç anında ev dışında uzak bir yere giderdik. Biz evlerimizin yakınında helâlar edinmekten de eziyet duyardık. İşte ben Mistah'ın annesiyle dışarı çıkıp gittim. Bu kadın, Ebû Ruhm İbnu'l-Muttalib İbn-i Abdi Menâfin kızıdır. Annesi de Sahr İbn-i Âmir'in kızıdır ki, bu kadın da Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk'in teyzesidir. Ebû Rumh kızının oğlu da Mistah İbn-i Usâse İbn-i Abbâd ibn-i Muttalib'dir. Orada hacetimizi gördükten sonra ben ve Ebû Rumh kızı evimden tarafa dönüp gelirken, Mistah'ın annesinin ayağı yün çarşafı içinde sürçtü. (Araplar arasında felâket zamanında söylenmesi âdet olan ″Düşmanın helâk olsun!″ duâsı yerine) bu kadın:″Mistah helâk olsun!″ diye oğluna bedduâ etti. Ben de ona: ″Ne fenâ söyledin! Bedir'de hazır bulunan bir kimseye mi sövüyorsun?″ dedim. Kadın bana: ″Âh şu sâf taze! Sen onun söylediği sözü işitmedin mi?″ dedi. Ben:″O ne dedi ki?″ diye sordum. Bunun üzerine o, bana iftira sâhiplerinin sözünü söyleyip haber verdi.

Artık hastalığımın üstüne bir hastalık daha arttı. Evime dönünce yanıma Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem geldi ve selâm verdikten sonra:″Hastanız nasıl?″ diye sordu.Ben de kendisine: ″Babamla annemin yanına gitmem için bana izin verir misin?″ dedim. Hz. Âişe: ″Ben o sırada bu haberi babamla annem tarafından tahkik etmek istiyordum″ demiştir.

Hz. Âişe şöyle buyurdu:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana izin verdi. Ben de anne ve babamın yanına geldim ve anneme: ″Ey anneciğim! İnsanlar ne konuşuyorlar?″ dedim. Annem: ″Ey kızcağızım! Kendini üzme, zîrâ güzel bir kadın kendisini seven bir kocanın yanındaysa ve kumaları da varsa, insanlar mutlaka onun hakkında konuşurlar″ dedi. Ben de: ″Subhânallâh! İnsanlar bunu mu konuşmaktalarmış?″ dedim. Ben bunun üzerine bütün gece ağladım. Sabaha kadar gözümün yaşı dinmiyor, gözüme de hiçbir uyku girdiremiyordum. Sonra ağlayarak sabaha

ulaştım.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, o sabah Hz. Ali İbn-i Ebî Tâlib'i ve Usâme İbn-i Zeyd'i yanına çağırmıştı. Vahiy gecikince ailesi ile ayrılması hususunda onlarla istişâre ediyordu.

Usâme İbn-i Zeyd'e gelince o, Peygamberimizin ailesinden bilip durduğu berâeti (temizliği) ve Ehl-i Beyt için gönlünde besleyip durduğu sevgiyi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e tavsiye ve işâret etti ve ″Yâ Resûlallah! Onlar, senin ehlindir. Biz onlar hakkında hayırdan başka bir şey bilmeyiz″ dedi. Hz. Ali İbn-i Ebû Tâlib'e gelince, o da: ″Allah'u Teâlâ sana dünyâyı dar etmemiştir. Hz. Âişe'den başka kadınlar çoktur. Fakat Hz. Âişe'nin câriyesi Berîre'ye de sor, o da sana doğru söyler″ demişti. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Berîre'yi çağırıp, ″Ey Berîre! Hz. Âişe'de sana şüphe veren bir hâl gördün mü?″ diye sordu. Berîre de: ″Seni hak Peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, ben Hz. Âişe'den kendisini ayıplayabileceğim bir kusur olmak üzere kesinlikle şundan başka bir şey görmüş değilim: Hz. Âişe, yaşı küçük, taze bir kadındı. Ailesinin hamurunu yoğururken uyurdu da evin besi koyunu gelir, hamuru yerdi″ demiş.

Bunun akabinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, o gün minber üzerinde ayağa kalktı ve iftirayı en evvel ortaya çıkaran Abdullah ibn-i Ubeyy'den dolayı maruz kaldığı sıkıntıyı anlattı ve şöyle buyurdu:″Ey Müslümanlar topluluğu! Ev halkım hususunda bana ezası ulaşan bir şahıstan dolayı bana kim yardım eder? Vallâhi! Ben ehlim hakkında hayırdan başka bir şey bilmiş değilim. Bu iftiracılar bir adamın da ismini ortaya koydular ki, bu zât hakkında da, ben hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Bu ismi söyleyen kimse şimdiye kadar benimle beraber olmak müstesnâ, ailemin yanına girmiş değildir″ dedi.

Bunun üzerine Ensâr'ın Evs kabilesinden Abduleşheloğullarının kardeşi Sa'd b. Muâz ayağa kalkmış ve ″Yâ Resûlallah! O kimseye karşı sana ben yardım edeceğim. Eğer bu iftirayı çıkaran Evs'ten ise ben onun boynunu vururum. Eğer Hazrec kardeşlerimizden ise, yapılacak işi sen bize emredersin, biz de emrini yerine getiririz″ demiştir.

Bu defa Hazrec kabilesinden bir adam ayağa kalkmış. Hassan b. Sâbit'in annesi onun soyundan olup, amcasının kızı idi. İşte ayağa kalkan bu zât, Hazrec kabilesinin efendisi olan Sa'd b. Ubâde'dir. Sa'd b. Ubâde daha evvel sâlih bir

kimse idi. Fakat bu defa kabilevî duyguları ağır basmış olacak ki, Sa'd b. Muaz'a şöyle dedi: ″Yalan söylüyorsun. Allah'ın ebedîliğine yemin ediyorum ki, sen onu öldüremezsin ve onu öldürmeğe muktedir olamazsın. O, senin cemâatinden biri olmuş olaydı, sen onun (Abdullah b. Ubeyy'in) öldürülmesini istemezdin″ demiş. Bu defa da Sa'd b. Muâz'ın amcasının oğlu Useyd b. Hudayr ayağa kalkarak, Sa'd b. Ubâde'ye karşı: ″Allah'ın ebedîliğine yemin ediyorum ki, sen yalan söylüyorsun. Vallâhi! Biz onu elbette öldürürüz. Sen muhakkak münâfıksın ki, münâfıklar hesabına bizimle mücâdele ediyorsun!″ demiş. Bu sûretle Evs ve Hazrec kabileleri ayaklanmışlar, hattâ birbirleriyle vuruşmayı kasdetmişler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ise minber üzerinde dikiliyormuş. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem minberden inip onlar sükûnete varıncaya kadar, onlara yumuşak sözler söylemiş, kendisi de başka şey söylemeyerek sükût etmiş.

Hz. Âişe şöyle buyurdu:

Ben, o günümün tamamında hep ağladım. Ne gözümün yaşı dindi, ne de gözüme bir uyku değdirebildim. Babamla annem benim yanımda sabahladılar. Ben iki gece ve bir gün devamlı ağladım. Gözümün yaşı dinmiyor ve gözüme uyku girdiremiyordum. Hattâ ağlamak, ciğerimi parçalayacak sanıyordum. Bu şekilde anne ve babamın yanımda oturdukları, ben de ağlamakta bulunduğum sırada, Ensâr'dan bir kadın benim yanıma girmek için izin istedi. Ben de o kadına izin verdim. O da oturup benimle ağlıyordu. Biz bu hâl üzere iken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanımıza girdi. Selâm verdikten sonra oturdu. Halbuki Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bundan evvel hakkımda dedikodu başladığı günden beri yanımda oturmamıştı ve o bir ay beklediği halde kendisine benim hakkımda birşey vahyolunmuyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem oturduğu zaman şehâdet kelimelerini söyledikten sonra: ″Yâ Âişe! Hakkında bana şöyle şöyle sözler erişti. Eğer sen bu isnatlardan uzak isen, Allah'u Teâlâ seni yakında bu isnatlardan uzak kılıp temizliğini ilân edecektir. Yok eğer böyle bir günaha yaklaştınsa Allah'tan bağışlanma dile ve O'na tevbe et. Çünkü kul, günahını itiraf edip sonra da tevbe edince, Allah'u Teâlâ da onun tevbesini kabul eder″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözlerini bitirince (musîbetin hararetinden) gözümün yaşı bitti. Hattâ gözyaşımdan bir damla bulamıyordum. Hemen babama: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in söylediği söz hususunda benim yerime sen cevap ver″ dedim. Babam: ″Vallâhi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ne diyeceğimi bilmiyorum″

dedi. Sonra anneme: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in söylediği söz hususunda benim yerime sen cevap ver″ dedim. O da:″Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ne diyeceğimi bilmiyorum″ dedi. Ben de henüz Kur'ân'dan delil okuyamayan küçük yaşta bir taze olduğum halde, şöyle dedim:

- Vallâhi! Ben, kesin olarak anladım ki, siz bu dedikoduyu işitmişsiniz. Hattâ bu söz sizin gönüllerinizde yerleşmiş ve siz ona inanmışsınız. Şimdi ben size, ben ondan uzağım desem, benim muhakkak o isnatlardan uzak olduğumu Allah'u Teâlâ bilip dururken, sizler benim bu sözümü tasdik etmeyeceksiniz. Ve eğer benim muhakkak berî olduğumu Allah bilip dururken, ben sizlere fenâ bir itirafta bulunsam, sizler beni hemen tasdik edeceksiniz. Vallâhi! Ben bu vaziyette kendim için ve sizin için başka bir söz bulamıyorum. Ancak Yusuf Aleyhisselâm'ın babası Yâkub Aleyhisselâm'ın (o sıkıntı içinde iken) söylediği (Sûre-i Yûsuf, Âyet 18'de geçen) şu sözünü buluyorum: ″Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Bu sözlerinize karşı kendine sığınılacak da ancak Allah'tır.″

Ben, bu sözü söyledikten sonra dönüp yatağıma yattım. Öyle bir halde ki, Allah'u Teâlâ o zaman benim temiz olduğumu biliyordu ve Allah'u Teâlâ muhakkak benim bu isnatlardan uzak olduğumu ortaya koyacaktı. Lâkin Vallâhi! Ben, Allah'ın bana âit bir iş için okunacak bir vahiy indireceğini zannetmiyordum. Ve ben, bana âit bir meselede Allah'ın bir emirle hüküm indirecek kadar değerli değilim. Lâkin ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in uykusunda bir rüyâ görmesini ve Allah'u Teâlâ'nın da bu rüyâ ile benim temizliğimi ortaya koymasını umuyordum. Vallâhi! Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem oturduğu yerden kalkmamıştı. Ev halkından bir kimse de dışarı çıkmamıştı. Nihâyet üzerine vahiy indirildi. Ona vahiy inerken olan hâl hemen gelip onu kaplayıverdi ki, kış gününde bile üzerine indirilen sözün ağırlığından dolayı kendisinden inci taneleri gibi terler dökülürdü.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den vahiy hâli gidip de açılınca, kendisi sevincinden gülüyordu. Konuştuğu ilk söz: ″Yâ Âişe! Allah seni kesin olarak temize çıkardı″ demesi oldu. Bunun üzerine annem bana:″Kızım, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e doğru kalk da teşekkür et″ dedi. Ben: ″Hayır, vallâhi! Kalkmam. Zîrâ bu konuda Allah'tan başkasına hamd etmem″ dedim.

İşte Allah'u Teâlâ: ″İftirada bulunanlar sizden bir cemaattir. Ey iftiradan dolayı üzülenler! Siz, bu iftirayı kendiniz için bir şer zannetmeyin. Bilakis o sizin için (sevap bakımından) bir hayırdır. İftirada bulunan cemaatten her birinin de

kazandığı günah kendine aittir. Onlardan bu iftirada ileri giden bir kimse için de büyük bir azap vardır″ diye başlayıp devam eden Sûre-i Nûr, Âyet 11-20'de dâhil toplam on âyet indirdi. İşte sonunda Allah'u Teâlâ, bu âyetleri benim temizliğim hakkında indirdi.

Babam Ebû Bekir es-Siddîk, akrabalığından ve fakirliğinden dolayı nafaka verdiği Mistah İbn-i Usâse için: ″Kızım Âişe'ye bu iftirayı söyledikten sonra vallâhi, ben de Mistah'a birşey vermem!″ diye yemin etti. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ: ″Sizden fazilet ve servet sahibi olanlar, akrabaya, miskinlere ve Allah yolunda hicret edenlere bir şey vermemek için yemin etmesinler; (kabahatlerini) affetsinler ve bağışlasınlar. Allah'u Teâlâ'nın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz! Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir″ mealindeki Sûre-i Nûr, Âyet 22'yi indirdi. Bu âyetin inmesi üzerine Ebû Bekir es-Sıddîk: ″Vallâhi! Allah'u Teâlâ'nın beni bağışlamasını elbette severim!″ dedi ve Mistah'a veregeldiği nafakayı tekrar vermeye başladı ve″Ben bu nafakayı ondan ebediyyen koparmam″ dedi.

Hz. Âişe şöyle buyurdu:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, zevcesi Zeyneb bint-i Cahş'a da benim hâlimden: ″Yâ Zeyneb! Âişe hakkında ne bilirsin ve ne gördün?″ diye sormuştu. O da cevâben: ″Yâ Resûlallah! Ben kulağımı, gözümü işitmediğim, görmediğim şeylerden muhafaza ederim. Vallâhi! Âişe hakkında hayırdan başka bir şey bilmem″ diye güzel şâhitlik etmiştir.

Zeyneb, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kadınları arasında güzelliği ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanındaki mevkii itibâriyle bana rekâbet eden bir kadındı. Fakat Allah'u Teâlâ onu verâ ve takvâsı sebebiyle (iftiracılara katılmaktan) korudu. Zeyneb'in kız kardeşi Hamne bint-i Cahş ise onun gibi davranmadı ve iftiracıların söylediklerini hikâye etmeye başladı da, bu sebeple helâk olanlar içinde helâk oldu.

Sonra Urve Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre, Hz. Âişe dedi ki:

- Vallâhi! Hakkında dedikodu yapılan o adam (Safvân İbn-i Muattal): ″Subhânallâh! Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ben şimdiye kadar hiçbir kadının eteğini bile açmış değilim″ der dururdu. Daha sonra bu zât, Allah yolunda şehit olmuştur.[3]

Bu olayın sonunda iftira atanlara uygulanan cezâ hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

لَمَّا نَزَلَ عُذْرِي قَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَذَكَرَ ذَلِكَ وَتَلَا الْقُرْآنَ فَلَمَّا نَزَلَ أَمَرَ بِرَجُلَيْنِ وَامْرَأَةٍ فَضُرِبُوا حَدَّهُمْ (ت عن عائشة)

Benim temiz olduğum ile ilgili âyetler indiği zaman Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem minbere çıktı, günahsız olduğumu belirtti, arkasından ilgili âyetleri okudu ve iki erkek ve bir kadının cezâlandırılmalarını emretti. Üçü de had cezâsı olan celdeye tâbi tutuldular.[4]

Burada kastedilenler Mü'min oldukları halde bu iftirayı atan Hassan b. Sâbit, Mistah b. Esase ve kadın olan da, Cahş'ın kızı Hamne'dir. Bunlara, kazf cezâsı uygulanmıştır. ″Kazf cezâsı″ ise, iffetli kadınlara iftirada bulunmanın cezâsı olan seksen değnek vurulmasıdır.

Bu iftirayı atıp yayılmasını sağlayan ve münâfıkların başı olarak bilinen Abdullah İbn-i Übeyy'e de bu kazf cezâsı uygulanmıştır.[5]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Mahşer gününde Allah'u Teâlâ, Hz. Âişe'ye iftira edenlerin her birine tüm mahlûkatın önünde seksen değnek atacaktır. Rabbim, bunların içinden Muhâcir olanları bağışlayıp bağışlamayacağımı soracak. Ey Âişe! O zaman bunun kararını sana bırakacağım ″ buyurdu. Hz. Âişe, evindeyken bu sözleri duyunca ağlayarak:

وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ نَبِيًّا لَسُرُورُكَ أَطْيَبُ إِلَيَّ مِنْ سُرُورِي، فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَاحِكًا، وَقَالَ:ابْنَةُ أَبِيهَا (طب عن عائشة)

″Seni hak olarak gönderene yemin ederim ki, benim için senin mutluluğun, benim mutlu olmamdan daha sevimlidir″ karşılığını verdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, tebessüm ederek gülmeye başladı ve ″İşte babasının kızı″ diye buyurdu.[6]

[1] Sûre-i Nûr, Âyet 11-26.

[2] Hevdec: Deve üzerinde kadınların binmesi için üstü örtülü, içten dışarısı

görülen, fakat dışardan içerisi görülmeyen kabin.

[3] Sahih-i Buhârî, Şehâdet 15; Megâzi 36; Sahih-i Müslim, Tevbe 10 (56 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 25; Sünen-i Nesâî, Tahâret 1194.

[4] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 25.

[5] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 18676; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7110.

[6] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 18788; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7112.

(لَوْلَٓا اِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِاَنْفُسِهِمْ خَيْرًاۙ وَقَالُوا هٰذَٓا اِفْكٌ مُبٖينٌ (١٢)

12. Mü'min erkeklerle Mü'min kadınlar bu iftirayı işittikleri vakit, güzel zanda bulunsalar ve "Bu apaçık bir iftiradır" deselerdi ya!

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu hâdise nakledilmiştir:

Sahâbîlerden, Ebâ Eyyüb Halid b. Ziyad Radiyallâhu anhu'ya hanımı Ümmü Eyyüb: "İnsanların, Âişe hakkında ne söylediklerini duymadın mı?" deyince, Ebû Eyyüb el-Ensârî Hazretleri:

بَلَى وَذَلِكَ الْكَذِبُ أَكُنْتِ فَاعِلَةً ذَلِكَ يَاأُمَّ أَيُّوبَ؟قَالَتْ لَا وَاللّٰهِ مَا كُنْتُ لِأَفْعَلَهُ قَالَفَعَائِشَةُوَاللّٰهِ خَيْرٌ مِنْكِ (ابن جرير الطبرى، جامع البيان و تفسير ابن ابى حاتم عن بعد رجال بنى النجار)

"Evet duydum. Bu bir yalandır. Ey Eyyüb'ün annesi! Sen böyle, bir şey yapar mısın?" diye karşılık verdi. Hanımı da: "Hayır, Vallâhi! yapmam" cevabını verdi. Bunun üzerine Ebû Eyyüb el-Ensârî Hazretleri: "Vallâhi! Hz. Âişe senden daha hayırlıdır" dedi.[1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 19, s. 129; Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 13212.

(لَوْلَا جَٓاؤُ۫ عَلَيْهِ بِاَرْبَعَةِ شُهَدَٓاءَۚ فَاِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَٓاءِ فَاُو۬لٰٓئِكَ عِنْدَ اللّٰهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ (١٣)

13. İftirada bulunan cemaat, dört şâhit getirselerdi ya! Mademki şahitleri getiremediler, o halde onlar, Allah katında yalancıların ta kendileridir.

وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَٓا اَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌۚ (١٤) اِذْ ( ) تَلَقَّوْنَهُ بِاَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِاَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِه۪ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًاۗ وَهُوَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظ۪يمٌ (١٥

14-15. Eğer size dünyâda ve âhirette Allah’u Teâlâ’nın lütfu ve rahmeti olmasaydı, içine daldığınız bu iftiradan dolayı size mutlaka büyük bir azap dokunurdu.* O vakit ki, bu iftirayı birbirinize sual ederek konuşuyordunuz. Hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığınız şeyi ağızlarınızla söylüyor ve bunu önemsiz bir şey zannediyordunuz. Halbuki o, Allah katında büyük bir günahtır.

İzah: Bu âyetler; Mistah, Hassan ve Zeyneb bint-i Cahş’ın kız kardeşi Hamne bint-i Cahş gibi îman sahibi olan ve îmanları sebebiyle Allah’u Teâlâ’nın tevbe bahşettiği kimseler hakkındadır. Bu meselede ileri gidenler; Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl ve benzerleri gibi münâfıklara gelince, bu âyette kastedilenler onlar değildir. Nitekim bu münâfıklara Sûre-i Nûr, Âyet 11’de elim bir azap vardır, diye buyrulmuştur.

( ) وَلَوْلَٓا اِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَٓا اَنْ نَتَكَلَّمَ بِهٰذَاۗ سُبْحَانَكَ هٰذَا بُهْتَانٌ عَظ۪يمٌ (١٦ (

16. Siz bu iftirayı işittiğiniz vakit, ″Bu sözü söylemek bize yakışmaz. Subhânallâh! Bu büyük bir bühtandır″ deseydiniz ya!

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzurunda, Hz. Âişe annemize iftira atılıp bu olay Ashâb arasında konuşulmaya başlayınca, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu ayağa kalkıp yüksek sesle: ″Subhânallâh! Bu büyük bir bühtandır″ diye söyledi ve Allah’u Teâlâ da onun bu sözünü tasdik ederek, Mü’minlere uyarı maiyetinde; ″Neden siz de Hz. Ömer’in söylediği gibi söylemediniz?″ diye buyurmuştur.

Rivâyet edildiğine göre, bu âyetler indikten sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Ömer’e: ″Sen bunu nereden bildin?″ diye sorunca, Hz. Ömer: ″Allah’u Teâlâ’nın, gökleri ve yeri onun hürmetine yarattığı Habîbini, böyle mahçup bir duruma düşürmeyeceğini ve hanımlarının da böyle bir yanlış yapmalarına müsâde etmeyeceğini düşünerek böyle söyledim″ demiştir.

Hz. Ömer hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَقَدْ كَانَ فِيمَا قَبْلَكُمْ مِنَ الْأُمَمِ مُحَدَّثُونَ فَاِنْ يَكُونُ فِى أُمَّتِى أَحَدٌ فَاِنَّهُ عُمَرُ (خ ت عن ابى هريرة

″Yemin olsun ki, sizden önce yaşamış ümmetler içinde kendilerine ilham olunan

kimseler vardı. Ümmetim içinde onlardan biri de şüphesiz Ömer'dir."[1]

Hz. Âişe'nin temiz olduğuna dair inen bu âyetlerin neticesinde de Hz. Ebû Bekir Efendimize, bütün Ashab-ı Kirâm tarafından "Ebû Bekir" yani, "Bekir'in (temiz olan Hz. Âişe'nin) babası" ismi verilmiştir. Yoksa Hz. Ebû Bekir'in asıl adı Abdullah'tır.

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ, gerdanlığını ikinci defa kaybettiği başka bir seferde geceleyin susuz bir mevkiide konaklamışlar, abdest alma imkânı olmamış ve bunun üzerine de Sûre-i Mâide, Âyet 6 nâzil olmuştur. Bu olay Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا كَانَ مِنْ أَمْرِ عِقْدِي مَا كَانَ قَالَ أَهْلُ الإِفْكِ مَا قَالُوا، فَخَرَجْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةٍ أُخْرَى، فَسَقَطَ أَيْضًا عِقْدِي، حَتَّى حَبَسَ الْتِمَاسُهُ النَّاسَ، وَاطَّلَعَ الْفَجْرُ، فَلَقِيتُ مِنْ أَبِي بَكْرٍ مَا شَاءَ اللّٰهُ، وَقَالَ لِي:يَا بنيَّةُ فِي سَفَرٍ تَكُونِينَ عَنَاءً وَبَلاءً وَلَيْسَ مَعَ النَّاسِ مَاءٌ، فَأَنْزَلَ اللّٰهُ الرُّخْصَةَ بِالتَّيَمُّمِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ:أَمَا وَاللّٰهِ يَا بنيَّةُ إِنَّكِ لِمَا عَلِمْتُ مُبَارَكَةٌ (طب عن عائشة)

Gerdanlığımın kaybolduğu ve ifk ehlinin attıkları iftiralar ile bunu tâkip eden olaylardan sonra yine bir defasında başka bir gazvede Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte sefere çıkmıştım. Yine gerdanlığım düştü ve insanlar, onu aramak üzere hapsolundu. Bulundukları yerden ayrılamadılar. Ebû Bekir es-Sıddîk bana: "Kızcağızım, her seferde insanlara yük ve ibtila oluyorsun" dedi. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ teyemmümle ilgili ruhsatı indirdi[2] de, Ebû Bekir es-Sıddîk de: "Ey kızım! Şüphesiz ki, sen çok mübârek birisin" dedi.[3]

Âişe annemize o zamanda münâfıklar tarafından yapılmış olan iftiralar, günümüzde de aynı münâfık kimseler tarafından hâlâ yapılmak-tadır. İşte bu münâfıklar, Âişe annemizin temiz olduğuna dair inen âyetleri inkâr ederek küfre girmektedirler. Kur'ân-ı Kerîm'deki bütün âyetler Allah'ın kelâmıdır ve bir bütündür. Değil bu kadar âyetleri inkâr etmek, kişi bir harfini dahi inkâr etse, tamamını inkâr etmiş olur ve küfre düşer. Nitekim Allah'u Teâlâ Sûre-i Ankebût, Âyet 47'de:

"… Bizim âyetlerimizi, kâfirlerden başkası inkâr etmez" diye buyurmaktadır.

Yine aynı münâfıklar; Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve birçok Sahâbîye hakaret etmeleri sebebiyle de küfre girmektedirler.

İşte münâfıkların başı olan Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl’de Ashâbın içerisinde yaşayıp beş vakit namazını mescitte kılan ve bakıldığında diğer Ashâbdan ayırt edilemeyen bir kimse idi. Ama itikadının bozukluğundan dolayı münâfıktı. Nitekim Hz. Âişe annemize, bu iftirayı başlatan kişi olmuş ve onun için Sûre-i Nûr, Âyet 11’de geçtiği üzere elim bir azap olduğu haber verilmiştir. Bu âyetleri gördükleri halde, aynı iftirayı yapanlar da, âhirette aynı azâba uğrayacaklardır.

[1] Sahih-i Buhârî, Fedâil’ul–Ashâb 6, Enbiyâ 54; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 17.

[2] Sûre-i Mâide, Âyet 6.

[3] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 18683; Sahih-i Buhârî, Teyemmüm 12.

(يَعِظُكُمُ اللّٰهُ اَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِه۪ٓ اَبَدًا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَۚ (١٧) وَيُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ (١٨) اِنَّ الَّذ۪ينَ يُحِبُّونَ اَنْ تَش۪يعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌۙ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (١٩))

17-19. Eğer Mü’min iseniz, Allah’u Teâlâ size bir daha böyle iftirada bulunmamanızı nasihat eder.* Allah’u Teâlâ size âyetlerini beyan eder. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.* Mü’minler arasında çirkin ve kötü şeylerin yayılmasını isteyenler var ya, onlar için dünyâda ve âhirette elim bir azap vardır. Allah’u Teâlâ her şeyi bilir, lâkin siz bilmezsiniz.

İzah: Âişe annemize yapılan iftiranın büyük bir günah olduğu bu âyetlerde geçmektedir. Namuslu bir kadına yapılan iftira ile ilgili olarak nakledilen bir Hadis-i Şerif’te: ″İffetli bir kadına zinâ iftirasında bulunmak büyük günahlardan sayılmıştır.″[1] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ قَذْفَ الْمُحْصَنَةِ لَيَهْدِمُ عَمَلَ مِائَةِ سَنَةٍ (طب ك عن حذيفة

″Namuslu bir kadının namusuna iftira etmek, yüz senelik ameli yok eder.″[2]

Bu hadislerde namuslu bir kadına iftira etmenin günahına verilen cezâ anlatılmaktadır. Ayrıca Âişe annemize hakaret edenler, Âişe annemiz hakkındaki bu on altı âyeti inkâr ettiklerinden dolayı da doğrudan kâfir olurlar.

[1] Sahih-i Buhârî, Vasâya 23, Sahih-i Müslim, Îman 38 (145).

[2] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 2952; Hâkim, Müstedrek, Hadis No. 8863.

(وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَاَنَّ اللّٰهَ رَؤُفٌ رَح۪يمٌ ۟ (٢٠)

20. Eğer Allah’u Teâlâ’nın size lütfu ve rahmeti olmasaydı ve şüphesiz Allah’u Teâlâ çok şefkatli ve çok merhametli bulunmasaydı, hâliniz ne olurdu?

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِۜ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ فَاِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَٓاءِ وَالْمُنْكَرِۜ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكٰى مِنْكُمْ مِنْ اَحَدٍ اَبَدًاۙ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يُزَكّ۪ي مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌ ٢١)( )

21. Ey îman edenler! Şeytanın adımlarına (vesvesesine) uymayın. Her kim şeytanın adımlarına uyarsa, elbette şeytan, çirkin ve kötü şeyleri emreder. Eğer Allah’u Teâlâ’nın size lütfu ve rahmeti olmasaydı, içinizden hiçbiri ebediyyen temize çıkamazdı. Fakat Allah’u Teâlâ, dilediğini temize çıkarır. Allah’u Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

(وَلَا يَأْتَلِ اُو۬لُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ اَنْ يُؤْتُٓوا اُو۬لِي الْقُرْبٰى وَالْمَسَاك۪ينَ وَالْمُهَاجِر۪ينَ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِۖ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُواۜ اَلَا تُحِبُّونَ اَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَكُمْۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ (٢٢)

22. Sizden fazilet ve servet sahibi olanlar, akrabaya, miskinlere ve Allah yolunda hicret edenlere bir şey vermemek için yemin etmesinler; (kabahatlerini) affetsinler ve bağışlasınlar. Allah’u Teâlâ’nın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz! Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu sûrenin, on birinci âyetinin izahında geniş olarak anlatıldığı üzere Âişe annemize iftira atanlardan biri de, Hz. Ebû Bekir’in akrabası ve fakir olan Mistah idi. Hz. Ebû Bekir Efendimiz fakir olduğu için ona yardım ederdi. Âişe annemizin temiz olduğuna dair bu âyetler nâzil olunca, Hz. Ebû Bekir ona bir daha yardım etmeyeceğine dair yemin etmişti.

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ bu olayı şöyle anlatmıştır:

أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ وَكَانَ يُنْفِقُ عَلَى مِسْطَحِ بْنِ أُثَاثَةَ لِقَرَابَتِهِ مِنْهُ وَفَقْرِهِ وَاللّٰهِ لَا أُنْفِقُ عَلَى مِسْطَحٍ شَيْئًا أَبَدًا بَعْدَ الَّذِي قَالَ لِعَائِشَةَ مَا قَالَ فَأَنْزَلَ اَللّٰهُ {وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ إِلَى قَوْلِهِ غَفُورٌ رَحِيمٌ} قَالَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ بَلَى وَاللّٰهِ إِنِّي لَأُحِبُّ أَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لِي فَرَجَعَ إِلَى مِسْطَحٍ النَّفَقَةَ الَّتِي كَانَ يُنْفِقُ عَلَيْهِ وَقَالَ وَاللّٰهِ لَا

أَنْزِعُهَا مِنْهُ أَبَدًا (خ م عن عائشة)

Babam Ebû Bekir es-Siddîk, akrabalığından ve fakirliğinden dolayı nafaka verdiği Mistah İbn-i Usâse için: ″Kızım Âişe’ye bu iftirayı söyledikten sonra vallâhi, ben de Mistah’a birşey vermem!″ diye yemin etti. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ: ″Sizden fazilet ve servet sahibi olanlar, akrabaya, miskinlere ve Allah yolunda hicret edenlere bir şey vermemek için yemin etmesinler; (kabahatlerini) affetsinler ve bağışlasınlar. Allah’u Teâlâ’nın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz! Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir″ mealindeki Sûre-i Nûr, Âyet 22’yi indirdi. Bu âyetin inmesi üzerine Ebû Bekir es-Sıddîk: Vallâhi! Allah’u Teâlâ’nın beni bağışlamasını elbette severim!″ dedi ve Mistah’a veregeldiği nafakayı tekrar vermeye başladı ve″Ben bu nafakayı ondan ebediyyen koparmam″ dedi.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Şehâdet 15; Megâzi 36; Sahih-i Müslim, Tevbe 10 (56 Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 25; Sünen-i Nesâî, Tahâret 1194.

(اِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌۙ (٢٣) يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ اَلْسِنَتُهُمْ وَاَيْديهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢٤) يَوْمَئِذٍ يُوَفّيهِمُ اللّٰهُ دينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ اَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبينُ (٢٥))

23-25. İffetli ve haklarında uydurulan kötülüklerden habersiz Mü’min kadınlara zinâ isnat edenler, şüphesiz ki dünyâda ve âhirette lânete uğratılmışlardır. Onlar için büyük bir azap da vardır.* O gün, yaptıkları şeylere dair dilleri, elleri ve ayakları kendi aleyhlerine şâhitlik edecektir* O gün Allah’u Teâlâ, onlara hak ettikleri cezâyı tam olarak verir. Onlar da Allah’u Teâlâ’nın apaçık hak olduğunu bilirler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, mahşer gününde, dünyâda iken işledikleri günahları inkâr edenlerin âzâları dile gelip, o günahları yaptıklarına dair şâhitlik edecektir. Yine bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Yâsîn, Âyet 65’te de şöyle buyurmaktadır: ″O gün onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını Bize elleri söyler ve ayakları da şâhitlik eder.″

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَحِكَ فَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكُ قَالَ قُلْنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ يَقُولُ يَا رَبِّ أَلَمْ تُجِرْنِي مِنَ الظُّلْمِ قَالَ يَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ فَإِنِّي لَا أُجِيزُ عَلَى

نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي قَالَ فَيَقُولَ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا وَبِالْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهُودًا قَالَ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ فَيُقَالُ لِأَرْكَانِهِ انْطِقِي قَالَ فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ قَالَ ثُمَّ يُخَلَّى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ قَالَ فَيَقُولُ بُعْدًا لَكُنَّ وَسُحْقًا فَعَنْكُنَّ كُنْتُ أُنَاضِلُ (م عن انس)

Biz, bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında iken güldü de, ″Neye güldüğümü biliyor musunuz?″ buyurdu. ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dedik. Bunun üzerine: ″Kulun, Rabbine olan hitabından!″ buyurdu ve sözüne şöyle devam etti. Kul: ″Ey Rabbim! Sen beni zulümden korumadın mı?″ der. Allah'û Teâlâ da: ″Evet, korudum″ buyurur. Kul da: ″Fakat ben bugün kendime, kendimden başka bir kimsenin şâhit olmasını aslâ istemiyorum″ der. Allah'u Teâlâ: ″Bugün sana tek şâhit olarak nefsin, çok şâhit olarak da kirâmen kâtibîn melekleri kâfidir″ buyurur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem devamla buyurdu ki: ″Ağzına mühür vurulur ve diğer organlarına, ″Konuş″ denilir. Onlar kişinin amelini haber verirler. Sonra konuşma hususunda serbest bırakılır. Adam organlarına: ″Yazıklar olsun size! Buradan defolun! Ben sizin için mücâdele etmiştim″ der.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (17).

(اَلْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِۚ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِۚ اُو۬لٰٓئِكَ مُبَرَّؤُ۫نَ مِمَّا يَقُولُونَۜ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾)

26. Pis kadınlar, pis erkeklere ve pis erkekler, pis kadınlara; temiz kadınlar, temiz erkeklere ve temiz erkekler, temiz kadınlara mahsustur. İşte o temiz olanlar, onların attıkları iftiralardan çok uzaktırlar. Onlar için bağışlanma ve bol rızık vardır.

İzah: Allah'u Teâlâ, Hz. Âişe annemizi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hanımı kılmışsa, bu onun temiz ve iyi olmasındandır. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, temiz insanların en temizidir. Şâyet Hz. Âişe kötü olmuş olsaydı, bu âyette de geçtiği gibi Allah'u Teâlâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in eşi olmasını lâyık görmez ve takdir etmezdi. Bu sebeple Allah'u Teâlâ, Resûlünü insanlar içerisinde nasıl en hayırlı, en temiz ve en şerefli kılmışsa, Hz. Âişe annemizi ve diğer eşlerini, kadınlar arasında en şerefli ve en temiz olması gerekir. Bu sebeple Âişe annemizin de diğer eşlerinin de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e lâyık birer eş olduklarını Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile bildirmektedir.

Bu Âyet-i Kerîme’nin sonunda: ″İşte o temiz olanlar, onların attıkları iftiralardan çok uzaktırlar. Onlar için bağışlanma ve bol rızık vardır″ diye buyrulduğu için, bu da Hz. Âişe annemizin Cennet ehlinden olduğunun müjdesidir.

Yusuf Aleyhisselâm iftiraya maruz kaldığında Allah’u Teâlâ beşikte yatan bir çocuğu konuşturarak, onun bundan uzak olduğunu açıkladı. Hz. Meryem de zinâ iftirasına maruz kaldığında Allah’u Teâlâ onu henüz bebek olan Îsâ Aleyhisselâm vâsıtası ile temize çıkardı. Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ da zinâ iftirasına maruz kaldığında, Allah’u Teâlâ onu Kur’ân-ı Kerîm ile temize çıkardı. Allah’u Teâlâ, Hz. Âişe’nin bir çocuk ya da bir Peygamber tarafından temize çıkarılmasına râzı olmayıp, bizzat kendi kelâmıyla onun iftira ve bühtandan uzak olduğunu ilan etti.

Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

لَقَدْ أُعْطِيت تِسْعًا مَا أُعْطِيَتْهُنَّ اِمْرَأَة لَقَدْ نَزَلَ جِبْرِيل عَلَيْهِ السَّلَام بِصُورَتِي فِي رَاحَته حِين أَمَرَ رَسُول اللّٰه
صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَتَزَوَّجنِي وَلَقَدْ تَزَوَّجَنِي بِكْرًا وَمَا تَزَوَّجَ بِكْرًا غَيْرِي وَلَقَدْ تُوُفِّيَ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ وَإِنَّ رَأْسه لَفِي حِجْرِي , وَلَقَدْ قُبِرَ فِي بَيْتِي ... (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن عائشة)

Bana hiçbir kadına verilmemiş dokuz özellik verilmiştir: Cebrâil Aleyhisselâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e benimle evlenmesini emrettiğinde, avucu içerisinde benim resmimle ona indi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem benimle bâkire olarak evlendi, benden başka bâkire ile evlenmiş değildir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem başı benim göğsüme dayalı olduğu halde vefât etti. Benim odamda gömüldü, melekler benim evimi kuşattılar. O hanımlarından birisiyle birlikte ise, hanımları yanından uzaklaşır ve ona vahiy öylece nâzil olurdu. Halbuki ben onunla aynı örtünün altında yattığım halde vahiy ona nâzil olurdu. Ben onun halifesinin ve onun sıddîkının kızıyım, benim suçsuz olduğuma dair hüküm semâdan nâzil olmuştur. Ben tertemiz olarak ve tertemiz olanın nezdinde yaratıldım. Bana bir bağışlanma, pek cömertçe ve şerefli bir rızık vaadinde bulunuldu.[1]

İmam Kurtubî, bu hadisin devamında der ki: Hz. Âişe bu son sözüyle Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Nûr, Âyet 26’da geçen, ″Onlar için bağışlanma ve bol rızık vardır″ buyruğunu kastetmektedir. O da Cennettir.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 12, s. 212.

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتّٰى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلٰى اَهْلِهَاۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (٢٧) فَاِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَٓا اَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتّٰى يُؤْذَنَ لَكُمْۚ وَاِنْ قِيلَ لَكُمُ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ اَزْكٰى لَكُمْۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ (٢٨)

27-28. Ey îman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere izin almadan ve ehline selâm vermeden girmeyin. Bu, sizin için daha hayırlıdır. Umulur ki, düşünüp anlarsınız.* Eğer girmek istediğiniz evde kimseyi bulamazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin. Eğer size, ″Geri dönün″ denilirse hemen dönün. Bu sizin için daha temizdir (daha güzel bir davranıştır). Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızı bilir.

İzah: Başkalarının evlerine girerken nasıl hareket edilmesi gerektiği Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu’dan şöyle nakledilmiştir:

كُنْتُ فِي مَجْلِسٍ مِنْ مَجَالِسِ الْأَنْصَارِ إِذْ جَاءَ أَبُو مُوسَى كَأَنَّهُ مَذْعُورٌ فَقَالَ اسْتَأْذَنْتُ عَلَى عُمَرَ ثَلَاثًا فَلَمْ يُؤْذَنْ لِي فَرَجَعْتُ فَقَالَ مَا مَنَعَكَ قُلْتُ اسْتَأْذَنْتُ ثَلَاثًا فَلَمْ يُؤْذَنْ لِي فَرَجَعْتُ وَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اسْتَأْذَنَ أَحَدُكُمْ ثَلَاثًا فَلَمْ يُؤْذَنْ لَهُ فَلْيَرْجِعْ ... (خ عن ابى سعيد الخدرى)

Ensârilerin bir meclisinde oturuyordum. Ebû Mûsâ el-Eş’arî korkuyla içeri girdi. ″Seni korkuya düşüren nedir?″ diye sorunca, Hz. Ömer yanına gelmemi emretmişti. Gittim ve girmek için üç defa izin istedim. Bana şifâhi olarak giriş izni verilmediği için geri döndüm. Daha sonra Hz. Ömer: ″Yanımıza gelmene engel olan ne oldu?″ diye sordu. Ben de üç defa izin istediğim halde, giriş izni verilmeyince geri döndüm. Çünkü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Sizden herhangi bir kimse üç defa izin istediği halde, ona izin verilmeyecek olursa geri dönsün″ diye buyurdu demem üzerine, Hz. Ömer, bana: ″Sen naklettiğin hadisi ya isbat edersin ya da seni cezâlandırırım″ dedi. Bunun üzerine Übeyy b. Ka’b, Ebû Mûsâ el-Eş’arî’ye: ″Sen içimizden en genci ile Hz. Ömer’e git ve durumu bildir″ dedi. Cemaatin en genci ben olduğum için Ebû Mûsâ ile giderek Hz. Ömer’e, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bu hadisini haber verdim. Üç defa izin istemek, isteyen için bir haktır. Yoksa onun için farz olan bir defa istemektir.[1]

Kendisine izin verilen kimsenin selâm vermesi gerektiğine dair de Kelede b. Hanbel Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ صَفْوَانَ بْنَ أُمَيَّةَ بَعَثَهُ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلَبَنٍ وَجَدَايَةٍ وَضَغَابِيسَ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَعْلَى مَكَّةَ فَدَخَلْتُ وَلَمْ أُسَلِّمْ فَقَالَ ارْجِعْ فَقُلْ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ (د عن كلدة بن حنبل)

Safvan b. Ümeyye, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e götürmek üzere onunla bir miktar süt, altı yedi aylık bir ceylan yavrusu ve bir miktar da acur göndermişti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de o sırada Mekke'nin yukarı taraflarında bulunuyordu. Yanına selâm vermeden girdim, o da: ″Geri dön ve es-selâmu aleyküm de″ diye buyurdu.[2]

İzinsiz bir eve girmenin veya bakmanın vebâli ve cezâsı hakkında da Sehl b. Sa'd Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

اطَّلَعَ رَجُلٌ مِنْ جُحْرٍ فِي حُجَرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِدْرًى يَحُكُّ بِهِ رَأْسَهُ فَقَالَ لَوْ أَعْلَمُ أَنَّكَ تَنْظُرُ لَطَعَنْتُ بِهِ فِي عَيْنِكَ إِنَّمَا جُعِلَ الِاسْتِئْذَانُ مِنْ أَجْلِ الْبَصَرِ (خ م عن سهل بن سعد)

Bir adam Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kapısındaki bir delikten içeriyi gördü. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in elinde de saçlarını taradığı demir ya da tahtadan ucu sivri bir tarak vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: ″Senin içeri doğru baktığını bilsem, bunu gözüne batırırdım. Çünkü Allah'u Teâlâ'nın, izin istemeyi emretmiş olması, görmekten ötürüdür.″[3]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ اطَّلَعَ فِي بَيْتِ قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ فَقَدْ حَلَّ لَهُمْ أَنْ يَفْقَئُوا عَيْنَهُ (م عن ابى هريرة

″Her kim izinleri olmaksızın başkalarına ait bir evi gözetlerse, o ev halkının, o kimsenin gözünü çıkartmaları helâl olur.″[4]

[1] Sahih-i Buhârî, İsti'zan 13; Sahih-i Müslim, Âdab 7 (33-37 Sünen-i Tirmizî, İsti'zan 3.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 127; Sünen-i Tirmizî, İsti'zan 18.

[3] Sahih-i Buhârî, İsti'zan 11; Sahih-i Müslim, Âdab 9 (40, 41 Sünen-i Tirmizî, İsti'zan 17.

[4] Sahih-i Müslim, Edeb 9 (43).

( )لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فٖيهَا مَتَاعٌ لَكُمْۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ (٢٩ (

29. Bir oturana mahsus olmayıp faydalanmaya hakkınız olan yerlere izinsiz girmenizde günah yoktur. Allah'u Teâlâ, açıkladıklarınızı da, gizlediklerinizi de bilir.

İzah: Mü'minlerin izin almadan evlere girmemeleri gerektiğine dair olan Sûre-i Nûr, Âyet 27 nâzil olunca, Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu: "Yâ Resûlallah! Şam yollarında bulunan hanlar ve mekânlar hakkında ne buyurursunuz?" diye sordu. Bunun üzerine de Sûre-i Nûr, Âyet 29 nâzil olmuştur.

İşte her hangi bir şahsa ait olmayan ve halkın kullanımına açık olan cami, mescit ve kamu binaları gibi yerlere insanların binaya girerken izin almaları gerekmez. Bundan dolayı bir günaha girmiş olmazlar. Ancak şahıslara ait olan bir binaya izinsiz kesinlikle girilmez.

(قُلْ لِلْمُؤْمِن۪ينَ يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْۜ ذٰلِكَ اَزْكٰى لَهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ خَب۪يرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ (٣٠) (

30. Ey Habîbim! Mü'min erkeklere de ki: "Gözlerini haramdan sakınsınlar, edep yerlerini muhafaza etsinler. Bu hâl, onlar için daha temizdir. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, onların yaptıklarından haberdardır."

İzah: Âyet-i Kerîme'de: Ey Habîbim! Mü'min erkeklere de ki: "Gözlerini haramdan sakınsınlar, edep yerlerini muhafaza etsinler" diye buyrulmaktadır. Yani, Mü'min erkekler, temiz bir hayat yaşamaya gayret etsinler. Gözlerini harama bakmaktan sakınsınlar. Tenâsül organlarını ve şehvetlerini dâimâ muhafaza etsinler. Haram olan ilişkilerden, insanlık terbiyesine aykırı olan vaziyetlerden kaçınsınlar. Örtülmesi icap eden azalarını açıvermekten son derece sakınsınlar. İslâmî edep kurallarına aykırı hareketlerde bulunmasınlar.

Gözleri haramdan korumaya dair Ebû Said el-Hudri Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطُّرُقَاتِ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدٌّ نَتَحَدَّثُ فِيهَا فَقَالَ إِذْ أَبَيْتُمْ إِلَّا الْمَجْلِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ قَالُوا وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ غَضُّ الْبَصَرِ وَكَفُّ الْأَذَى وَرَدُّ السَّلَامِ وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنْ الْمُنْكَرِ (خ م عن ابى سعيد الخدرى)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yollarda oturmaktan sakının" buyurdu. "Yâ Resûlallah! Bizim için orada oturmak kaçınılmaz bir şeydir. Biz

oralarda sohbet ederiz″ dediler. Şöyle buyurdu: ″Madem oturmaktan başka şeyi kabul etmiyorsunuz, o takdirde yolun hakkını verin.″ ″Yâ Resûlallah! Yolun hakkı nedir!″ dediler. Şöyle buyurdu: ″Gözün haramdan sakındırılması, rahatsızlık verici şeylerin önlenmesi, selâmın alınması, iyiliğin emredilip kötülüğün sakındırılması.″[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Ali Efendimize şöyle buyurmuştur:

(يَا عَلِيُّ لَا تُتْبِعْ النَّظْرَةَ النَّظْرَةَ فَإِنَّ لَكَ الْأُولَى وَلَيْسَتْ لَكَ الْآخِرَةُ (د عن ابن بريدة عن ابيه

″Yâ Ali! Bir bakışın arkasına diğerini salma. Birincisi senin hakkın olabilirse de, sonradan tekrar bakma senin hakkın değildir.″[2]

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنَّ النَّظْرَةَ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ مَسْمُومٌ، مَنْتَرَكَهَا مَخَافَتِي أَبْدَلْتُهُ إِيمَانًا يَجِدُ حَلاوَتَهُ فِي قَلْبِهِ (طب عن عبد
(اللّٰه بن مسعود

″Harama bakmak, şeytanın zehirli oklarından bir oktur. Kim Benden korktuğundan dolayı onu terk ederse, o günahın yerini îman ile değiştiririm ki, onun tatlılığını kalbinde hisseder.″[3]

[1] Sahih-i Buhâri, İsti’zan 2; Sahih-i Müslim, Libâs 32 (114).

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Nikâh 43; Sünen-i Tirmizî, Edeb 28.

[3] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir Hadis No: 10211.

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ)
بِخُمُرِهِنَّ عَلٰى جُيُوبِهِنَّۖ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ اَوْ اٰبَٓائِهِنَّ اَوْ اٰبَٓاءِ بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اَبْنَٓائِهِنَّ اَوْ اَبْنَٓاءِ
بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَن۪ٓي اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَن۪ٓي اَخَوَاتِهِنَّ اَوْ نِسَٓائِهِنَّ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ اَوِ التَّابِع۪ينَ غَيْرِ
اُو۬لِي الْاِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ اَوِ الطِّفْلِ الَّذ۪ينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلٰى عَوْرَاتِ النِّسَٓاءِۖ وَلَا يَضْرِبْنَ بِاَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا
( )يُخْف۪ينَ مِنْ زِينَتِهِنَّۜ وَتُوبُٓوا اِلَى اللّٰهِ جَم۪يعًا اَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (٣١

31. Ey Resûlüm! Mü’min kadınlara de ki: ″Gözlerini haramdan sakınsınlar. Edep yerlerini korusunlar. Ziynetlerini, görünmesi zarûri olan kısmı (el ve yüz) hâriç göstermesinler. Başörtülerini yakalarına kadar indirsinler. Ziynetlerini kocalarından, kendi babalarından, kayınbabalarından, kendi oğullarından, üvey

oğullarından, kendi erkek kardeşlerinden, kendi erkek kardeşlerinin oğullarından, kendi kız kardeşlerinin oğullarından, Müslüman kadınlardan, sahip oldukları câriyelerinden ve erkeklikten kesilmiş hizmetçilerinden ve kadınların mahrem yerlerini henüz anlayacak çağda olmayan çocuklardan başkalarına göstermesinler. Gizledikleri ziynetleri bilinsin diye ayaklarını da yere vurmasınlar. Ey Mü'minler! Hepiniz Allah'a tevbe edin ki kurtuluşa eresiniz ″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen örtünme emriyle ilgili Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle anlatmıştır:

(يَرْحَمُ اللّٰهُ نِسَاءَ الْمُهَاجِرَاتِ الْأُوَلَ لَمَّا أَنْزَلَ اللّٰهُ {وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ} شَقَّقْنَ مُرُوطَهُنَّ فَاخْتَمَرْنَ بِهَا (خ د عن عائشة

Allah'u Teâlâ, ilk Muhâcir kadınlara rahmetini bol kılsın! ″Başörtülerini yakalarına kadar indirsinler″ diye geçen Sûre-i Nûr, Âyet 31 nâzil olduğu zaman, dış giysilerinden yırtarak onunla hemen başlarını örttüler.[1]

Bu âyette kadınların nefislerini haramdan korumaları ve saçı, kulağı ve boynu görülmeyecek şekilde başlarını örtmeleri emredilmiştir. Âyette zaruret olarak görülecek olan yerler de, yüz ve ellerin bileğe kadar olan kısmıdır. Bu sebeple el ve yüz hâriç, kadının bütün bedeninin kapatılması emredilmiş ve Allah'u Teâlâ'nın âyette saydıklarının hâricinde kimseye göstermemeleri kesin olarak bildirilmiştir.

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

(أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ دَخَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهَا ثِيَابٌ رِقَاقٌ فَأَعْرَضَ عَنْهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ يَا أَسْمَاءُ إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتْ الْمَحِيضَ لَمْ تَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا إِلَّا هَذَا وَهَذَا وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَكَفَّيْهِ. (د عن عائشة

Bir gün Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ ince bir elbise ile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna girmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ondan yüz çevirdi ve şöyle buyurdu: ″Ey Esma! Bir kadın ilk olarak âdet görmeye başlayınca, ellerinden ve yüzünden başka yerini yabancılara göstermesi câiz değildir.″[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَقْبَلُ اللّٰهُ صَلَاةَ حَائِضٍ إِلَّا بِخِمَارٍ. (د عن عائشة

″Allah’u Teâlâ ergin kadının namazını başörtüsüz kabul etmez.″[3]

Ayrıca kadınların evlerinden çıkarken, dış elbiselerini örtünerek çıkmaları gerektiği Sûre-i Ahzâb, Âyet 59’da da şöyle emredilmiştir:

″Ey Peygamber! Zevcelerine, kızlarına ve Mü’minlerin kadınlarına söyle, evlerinden çıktıklarında dış örtülerini üzerlerine alsınlar...″

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

صِنْفَانِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ وَنِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ عَارِيَاتٌ مُمِيلَاتٌ مَائِلَاتٌ رُءُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يَجِدْنَ رِيحَهَا وَإِنَّ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ كَذَا وَكَذَا (م عن ابى هريرة)

″Cehennem ehlinden iki sınıf var ki, henüz onları görmedim. Biri sığır kuyrukları gibi kamçılarla insanları dövenlerdir. Diğeri de, giyinik, fakat çıplak olan, salınarak veya kibirlenerek yürüyen, diğer kadınlara da kendileri gibi olmayı telkin eden ve başları deve hörgücüne benzeyen kadınlardır. Onlar Cennete girmeyecekler, onun kokusunu bile alamayacaklardır. Halbuki onun kokusu şu kadar ve şu kadar mesâfeden hissedilir.″[4]

İşte bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerden anlaşıldığına göre, Müslümanın elbisesi bol, uzun ve tenini göstermeyecek şekilde kalın olmalıdır.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, Müslüman bir kadının, Müslüman olmayan kadınlara mahrem yerlerini göstermesi câiz değildir.

Bu hususta Hz. Ömer Radiyallâhu anhu, Hz. Ebû Ubeyde b. el-Cerrah’a mektup yazarak şöyle buyurmuştur:

اَنَّهُ بَلَغَنِي أَنَّ نِسَاءَ أَهْلِ الذِّمَّةِ يَدْخُلْنَ الْحَمَّامَاتِ مَعَ نِسَاءِ الْمُسْلِمِينَ فَامْنَعْ مِنْ ذَلِكَ وَحُلْ دُونَهُ فَإِنَّهُ لَا يَجُوزُ أَنْ تَرَى الذِّمِّيَّةُ عَرِيَّةَ الْمُسْلِمَةِ (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن عبادة)

″Bana gelen haberlere göre; bâzı Müslümanların kadınları, müşriklerin kadınlarıyla birlikte hamamlara gidiyorlarmış. Bu senin bölgende oluyor. Allah’a ve âhiret gününe îman eden bir kadının mahrem yerlerine, kendi dîninden olmayan bir kadının bakması haramdır.″[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mü’min bir kadının, Hunsa yani hem erkeklik hem de kadınlık organı bulunan bir kimseye de mahrem yerlerini göstermemesi gerektiğini beyan etmiştir.[6]

Mü’min kadınların, evlerinin dışında, başkalarına hissettirmeleri haram olan şeylerden biri de, üzerlerine sürmüş oldukları kokulardır.

Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَيُّمَا امْرَأَةٍ اسْتَعْطَرَتْ فَمَرَّتْ عَلَى قَوْمٍ لِيَجِدُوا مِنْ رِيحِهَا فَهِيَ زَانِيَةٌ (ن ت عن ابى موسى الاشعرى

″Herhangi bir kadın koku sürünür sonra da kokusunu hissetsinler diye bir topluluğun yanından geçecek olursa, o kadın zinâ etmiştir.″[7]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nûr 12; Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 33.

[2] Sünen-i Ebû Davûd, Libâs, 33.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Tahâre, 132; Sünen-i Tirmizî, Salât 160; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 85.

[4] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (52).

[5] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 12, s. 233; Beyhakî, Ma’rifet’us-Sünen ve’l-Âsâr, Hadis No: 4292; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 46007.

[6] Bakınız: Sahih-i Müslim, Selâm, 13 (32, 33 Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 36.

[7] Sünen-i Nesâî, Ziynet 35; Sünen-i Tirmizî, Edeb 35.

وَاَنْكِحُوا الْاَيَامٰى مِنْكُمْ وَالصَّالِح۪ينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَاِمَٓائِكُمْۜ اِنْ يَكُونُوا فُقَرَٓاءَ يُغْنِهِمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِه۪ۜ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ (عَل۪يمٌ (٣٢))

32. Ey Mü’minler! Sizden evli olmayanları ve kölelerinizden, câriyelerinizden sâlih olanları evlendirin. Bunlar fakir iseler, Allah’u Teâlâ lütfuyla onları zengin eder. Allah’u Teâlâ, lütfu geniş olandır ve her şeyi bilendir.

İzah: Evlendirme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

زَوِّجُوا أَبْنَائَكُمْ وَبَنَاتُكُمْ حُلّوهُنَّ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَأَجِيدُوا لَهُنَّ الْكِسْوَةَ وَأَحْسِنُوا اِلَيْهِنَّ بِالنَّحْلَةِ لِيُرْغَبَ فِيهِنَّ (ك في تاريخه عن ابن عمر)

"Oğullarınızı ve kızlarınızı evlendirin. Kızları altın ve gümüşle süsleyin ve elbiseleri de güzel olsun ve kendilerine rağbet edilmesi için de, onlara güzel hediyelerle ihsanda bulunun."[1]

Nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmaktadır:

Muaz İbn-i Cebel Radiyallâhu anhu'nun anlattığına göre, kendisi Peygamberimiz ile birlikte Ensârdan birinin düğününde bulunur. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kızı isteyip nikâhı kıydıktan sonra:

عَلَى الْخَيْرِ وَالأُلْفَةِ وَالطَّائِرِ الْمَيْمُونِ، وَالسَّعَةِ فِي الرِّزْقِ بَارِكَ اللّٰهُ لَكُمْ دَفِّفُوا عَلَى رَأْسِهِ، فَجِئَ بِدُفٍّ فَضُرِبَ بِهِ فَأَقْبَلَتِ الأَطْبَاقُ وَعَلَيْهَا فَاكِهَةٌ وَسُكَّرٍ فَنُثِرَ عَلَيْهِ فَكَفَّ النَّاسُ أَيْدِيَهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا لَكُمْ لا تَنْتَهِبُونَ؟ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَوَ لَمْ تَنْهَ عَنِ النُّهْبَةِ؟ قَالَ: إِنَّمَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ نُهْبَةِ الْعَسَاكِرِ فَأَمَّا الْعُرُسَاتِ فَلا قَالَ: فَجَاذَبَهُمْ وَجَاذَبُوهُ (طب ومعرفة الصحابة عن عن حعاذ بن جبل)

"Allah'u Teâlâ; iyi geçim, hayırlar ve uğurlar nasib etsin, rızkınıza bolluk bereket versin, sizi mübârek kılsın" diye duâ eder. Âdet veçhile damadın başı üzerinde def çalınmasını söyler, çalarlar. Sonra içerisinde meyve ve şekerlemeler bulunan çerez sepetleri getirilir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onların üzerine serper. Fakat halk bunları kapışmak üzere harekete geçmez, olduğu yerde durur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hayretle: "Niçin yağmalamıyorsunuz?" der. Onlar da: "Yâ Resûlallah! Siz falanca günler tekrarla bizi yağmacılıktan menettiniz" derler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ben sizi ganîmet mallarını yağmalamaktan menettim, düğün yağmasından menetmedim, haydi yağmalayın" der. Muaz Radiyallâhu anhu der ki: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellemin onu da, bizi de bu yağmaya teşvik ettiğini gördüm."[2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ تَرَكَ التَّزْوِيجَ مَخَافَةَ الْعَيْلَةِ فَلَيْسَ مِنَّا (الديلمى عن أبى سعيد)

"Geçim korkusu sebebi ile evlenmeyen bizden değildir."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(تَزَوَّجُوا فَإِنِّي مُكَاثِرٌ بِكُمْ الْأُمَمَ، وَلَا تَكُونُوا كَرَهْبَانِيَّةِ النَّصَارَى (عد ق عن ابى امامة

Evlenin, ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı iftihar ederim. Hristiyanların râhipleri gibi olmayın.″[4]

Semûre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

(أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ التَّبَتُّلِ (ن ت عن سمرة

″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, evlenmemek şeklindeki ruhbanlığı yasakladı.″[5]

Bu sebeple Hristiyanlarda olan ruhbanlık yani hiç evlenmeme şekli bizim dînimizde kesin olarak yasaklanmıştır. Ancak erkeklikten dolayı bir sakatlığı varsa veya evlenmeyi istiyorda kadınlar tarafından farklı sebepler öne sürülerek kabul görmüyor ve bu nedenlerden dolayı da evlenme imkânı bulamıyorsa müstesnâ.

Sa'd b. Ebî Vakkâs Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

رَدَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ التَّبَتُّلَ وَلَوْ أَذِنَ لَهُ لَاخْتَصَيْنَا (خ م عن سعد بن ابى وقاص)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Osman İbn-i Mez'ûn'un, kadınlardan uzak kalmak için yaptığı yemini kabul etmeyip reddetmişti. Eğer ona izin verseydi, kendimizi hadım yapardık.[6]

Sa'd b. Hişam Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ عَائِشَةَ قَالَ قُلْتُ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكِ عَنْ التَّبَتُّلِ فَمَا تَرَيْنَ فِيهِ قَالَتْ فَلَا تَفْعَلْ أَمَا سَمِعْتَ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ {وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً} فَلَا تَتَبَتَّلْ (ن حم عن سعد بن هشام)

Sa'd b. Hişam Radiyallâhu anhu, Hz. Âişe'nin yanına vardı ve ona şöyle dedi: ″Ben sana kadınlarla evlenmeksizin bekâr hayatı yaşamayı soracaktım, bu konuda senin görüşün nedir?″ Hz. Âişe şöyle dedi: ″Sakın ha böyle yapma! Allah'u Teâlâ ne buyuruyor duymadın mı? ″Yemin olsun ki, senden evvel de Peygamberler gönderdik ve onlar için zevceler ve zürriyetler verdik…″[7]

dolayısıyla nefsin bekâr yaşama arzusuna uyma!″[8]

Bu nedenle İslâm'da evlenmek, Allah'ın emri olup, Fahr-i Kâinat Efendimizin de en büyük sünnetlerindendir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

النِّكَاحُ مِنْ سُنَّتِي فَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي وَتَزَوَّجُوا فَإِنِّي مُكَاثِرٌ بِكُمْ الْأُمَمَ وَمَنْ كَانَ ذَا طَوْلٍ فَلْيَنْكِحْ وَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَعَلَيْهِ بِالصِّيَامِ فَإِنَّ الصَّوْمَ لَهُ وِجَاءٌ (فى الزوائد عن عائشة)

″Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimle amel etmezse benden değildir. Evlenin, zîrâ ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim. Her kim güç ve kuvvet sahibi ise, hemen evlensin. Her kim de evlenme imkânı bulamıyorsa, o kimse de (nâfile) oruç tutsun. Çünkü orucun şehveti kıran bir özelliği vardır.″[9]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde ise şöyle buyurmuştur:

مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِى فَلَيْسَ مِنِّى وَاِنَّ مِنْ سُنَّتِى النِّكَاحَ فَمَنْ أَحَبَّنِى فَلْيَسْتَنَّ بِسُنَّتِى (البيهقى عن انس)

″Her kim benim sünnetime rağbet etmezse benden değildir. Nikah da benim sünnetimdir. Her kim beni seviyorsa sünnetimi yerine getirsin.″[10]

Evliliğin faziletine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ نَكَحَ لِلّٰهِ وَأَنْكَحَ لِلّٰهِ اسْتَحَقَّ وَلَايَةَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ (احياء علوم الدين عن معاذ بن أنس)

″Allah için evlenip, Allah için evlendiren, Allah'ın dostluğunu kazanır.″[11]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ تَزَوَّجَ فَقَدِ اسْتَكْمَلَ نِصْفَ الْاِيمَانِ فَلْيَتَّقِ اللّٰهَ فِى النِّصْفِ الْبَاقِى. (طس عن أنس)

″Evlenen kimse dîninin yarısını korumuş olur. Artık diğer yarısında da Allah'a karşı gelmekten sakınsın.″[12]

Ashâb-ı Kirâm'ın evlenmenin önemine dair söyledikleri sözlerden bâzıları da

şöyledir:

Hz. Ömer Radiyallâhu anhu: ″İnsanı nikahtan ancak âcizlik ve fâcirlik meneder″ buyurdu.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: Evlenme çağını idrak etmiş çocuklarını toplar, onlara şöyle derdi: ″Eğer evlenmek isterseniz, sizi evlendireyim. Çünkü kul, zinâ ettiği zaman kalbinden îmanı alınır.″

Muaz İbn-i Cebel Radiyallâhu anhu da şöyle söylemiştir: ″Kendisinin de yakalandığı bir taun hastalığından, iki ailesi birden öldü. Hasta hasta; beni evlendirin, zîrâ ben bekar olarak ölmeyi istemem.″

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu da şöyle demiştir: ″Allah'ın huzuruna bekar olarak varmamak için ömrümden on gün kaldığını dahi bilsem evlenmeyi tercih ederim.″[13]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 293/1.

[2] Taberâni, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 16617; Ebû Naim İsbehânî, Ma'rifet'us-Sahâbe, Hadis No: 4198; Kütüb-i Sitte, c. 11, s. 218-219.

[3] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 2, Hadis Ho: 76; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 44460.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 250/14; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 44432.

[5] Sünen-i Tirmizî, Nikah 2; Sünen-i Nesâî, Nikah 4.

[6] Sahih-i Buhârî, Nikah 8; Sahih-i Müslim, Nikah 1.

[7] Sûre-i Ra'd, Âyet 38.

[8] Sünen-i Nesâî, Nikâh 4.

[9] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 6664; Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Nikâh 3; Sahih-i Müslim, Nikâh 1 (3).

[10] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûmi'd-Din, c. 2, Hadis No: 75; Sahih-i Buhârî,

Nikâh 1.

[11] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûmi'd-Din, c. 2, Hadis No: 79; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15064.

[12] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 44433.

[13] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûmi'd-Din, c. 2, s. 263.

وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتّٰى يُغْنِيَهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِۜ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ (فَكَاتِبُوهُمْ اِنْ عَلِمْتُمْ فٖيهِمْ خَيْرًاۗ وَاٰتُوهُمْ مِنْ مَالِ اللّٰهِ الَّذٖي اٰتٰيكُمْۜ وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ اِنْ اَرَدْنَ ( )تَحَصُّنًا لِتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۜ وَمَنْ يُكْرِهْهُنَّ فَاِنَّ اللّٰهَ مِنْ بَعْدِ اِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَحٖيمٌ (٣٣

33. Evlenme imkânı bulamayanlar da, Allah'u Teâlâ kendilerini lütfuyla zengin edinceye kadar iffetlerini korusunlar. Sahip olduğunuz kölelerinizden mükâtebe yapmak isteyenlere, eğer onlarda bir hayır görürseniz, onlarla mükâtebe yapın ve Allah'u Teâlâ'nın size ihsan buyurduğu mallardan onlara verin. Câriyeleriniz iffetlerini muhafaza etmek isterlerse, dünyâ menfaatleri için onları zinâya zorlamayın. Eğer zorlayan bulunursa, zorlanan câriyeler hakkında şüphesiz ki Allah'u Teâlâ çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de birkaç meseleye birden dikkat çekilmek-tedir. Evlenmeyi istediği halde buna gücü yetmeyenlerin evlenme imkânı buluncaya kadar iffetlerini muhafaza etmek için nâfile oruç tutarak nefisleriyle mücâdele etmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmaktadır:

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغَضُّ لِلْبَصَرِ وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ (بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وِجَاءٌ. (خ م عن ابن مسعود

"Ey gençler topluluğu! İçinizden evlenmeye gücü yeten evlensin. Zîrâ evlenmek gözleri haramdan daha çok korur ve zinâdan daha çok muhafaza eder. Gücü yetmeyen kimse ise (nâfile) oruç tutsun. Çünkü orucun şehveti kıran bir özelliği vardır."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de, mükâtebe isteyen kölelere müsaade edilmesi gerektiği de beyan edilmektedir. "Mükâtebe" ise, bir kimsenin köle ve câriyesine: "Bana bir defada veya taksitli olarak şu kadar para verirsen azat ol!" demesi ve köle ve câriyenin de bunu kabul etmesidir. Yahut bir bedel üzerinde karşılıklı olarak

anlaşmalarıdır. Âyetin devamında, ″Eğer onlarda bir hayır görürseniz, onlarla mükâtebe yapın″ diye buyrulması da, aranızda yapmış olduğunuz antlaşmaya sâdık kalacaklarından emin olursanız, o takdirde onlarla mukâtebe yapın, demektir.

Yine bu Âyet-i Kerîme’de: ″Câriyeleriniz, iffetlerini muhafaza etmek isterlerse, dünyâ menfaatleri için onları zinâya zorlamayın″ diye buyrulmaktadır. Bu âyetin nüzul sebebine dair Câbir Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi nakletmiştir:

أَنَّ جَارِيَةً لِعَبْدِ اللّٰهِ بْنِ أُبَيٍّ ابْنِ سَلُولَ يُقَالُ لَهَا مُسَيْكَةُ وَأُخْرَى يُقَالُ لَهَا أُمَيْمَةُ فَكَانَ يُكْرِهُهُمَا عَلَى الزِّنَى فَشَكَتَا ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ {وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِلَى قَوْلِهِ غَفُورٌ رَحِيمٌ} (م عن جابر)

Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl’ün[2]; biri Müseyke, biri de Ümeyme adında iki câriyesi vardı. Abdullah İbn-i Übeyy, bu ikisini (kendisine kazanç elde etmeleri için) zinâya zorluyordu. Bu iki câriye bu durumu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e şikâyet edince, Allah’u Teâlâ: ″Câriyeleriniz, iffetlerini muhafaza etmek isterlerse, dünyâ menfaatleri için onları zinâya zorlamayın...″ diye geçen Sûre-i Nûr, Âyet 33’ü indirdi.[3]

Burada geçen câriyelerinizi zinaya zorlamayın ifadesi, câriyelerin gönül rızası olursa zinâ yapabilecekleri anlamında değildir. Zinâ ettiği tespit edilen kölelere ve câriyelere recm cezâsı uygulanmaz. Çünkü recm yarıya bölünmez. Bunlar hakkında bu zinâ cezâsı zinâ eden hür kimselere tatbik edilen cezânın yarısı uygulanır ve elli değnek vurulur.[4]

Bu hususta Ebû Abdurrahman es-Sülemî Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te şöyle buyrulmuştur:

خَطَبَ عَلِيٌّ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَقِيمُوا عَلَى أَرِقَّائِكُمْ الْحَدَّ مَنْ أَحْصَنَ مِنْهُمْ وَمَنْ لَمْ يُحْصِنْ فَإِنَّ أَمَةً لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَنَتْ فَأَمَرَنِي أَنْ أَجْلِدَهَا فَإِذَا هِيَ حَدِيثُ عَهْدٍ بِنِفَاسٍ فَخَشِيتُ إِنْ أَنَا جَلَدْتُهَا أَنْ أَقْتُلَهَا فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَحْسَنْتَ اتْرُكْهَا حَتَّى تَمَاثَلَ (م عن أبي عبد الرحمن السلمي)

Hz. Ali hutbede şöyle buyurdu: Ey insanlar! Erkek ve kadın kölelerinizden evlenmiş olanlara da, evlenmemiş olanlara da (zinâ işledikleri takdirde) hadleri (şer’î cezâları) tatbik edin. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bir câriyesi zinâ etmişti de ona celde (değnek) cezâsını uygulamamı bana

emretmişti. Kendisine bu görevi yapmak üzere geldiğimde loğusalığının başlangıcında buldum ve şâyet bu cezâyı uygularsam öldürürüm diye korktum. Bu durumu gelip Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e anlattım. O da, ″İyi yapmışsın, iyileşinceye kadar ona dokunma″ buyurdu.[5]

Kendisine zorla zinâ yaptırılan kişilere had cezası uygulanmaz. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ (ه عن ابى زر الغفارى

″Allah'u Teâlâ ümmetimden hata, unutma ve istemediği halde zorla yaptırılan şeyin sorumluluğunu kaldırmıştır.″[6]

[1] Sahih-i Buhârî, Nikah 2; Sahih-i Müslim, Nikah 1 (3).

[2] Bu kişi o zamanda münâfıkların lideriydi.

[3] Sahih-i Müslim, Tefsir 4 (26).

[4] Bu hususta bakınız: Sûre-i Nisâ, Âyet 25.

[5] Sahih-i Müslim, Hudûd 7 (34 Sünen-i Tirmizî, Hudûd 13; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1593. Bu hususta yine bakınız: Hadislerle Hanefi Fıkhı, c. 10, s. 113-116.

[6] Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 16.

( )وَلَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكُمْ اٰيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَمَثَلًا مِنَ الَّذ۪ينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّق۪ينَ ﴿٣٤﴾

34. Yemin olsun ki Kur'ân'da, apaçık âyetler, sizden önce gelip geçenlerden misaller ve Allah'tan korkanlar için öğütler indirdik.

İzah: Kur'ân-ı Kerîm'de önceki ümmetlerin kıssalarının geniş olarak anlatıldığına dair Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ ، فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يُخْبِرُوكُمْ بِالصِّدْقِ فَتُكَذِّبُوهُمْ أَوْ يُخْبِرُوكُمْ بِالْكَذِبِ
(فَتُصَدِّقُوهُمْ عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّهُ فِيهِ نَبَأُ مَا قَبْلَكُمْ وَخَبَرُ مَا بَعْدَكُمْ وَفَصْلُ مَا بَيْنَكُمْ (كر عن ابن مسعود

″Ehl-i Kitab'a bir şey sormayın. Korkarım ki, size doğruyu söylerler de siz

yalanlarsınız yahut yalan haber verirlerde doğrularsınız. Siz Kur’ân’dan ayrılmayın. Zîrâ Kur’ân’da sizden evvel gelenlerin de sizden sonrakilerin de haberleri mevcuttur. Aranızdaki anlaşmazlıkları bertaraf edecek hükümlerde mevcuttur."[1]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, 473/2.

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ مَثَلُ نُورِه۪ كَمِشْكٰوةٍ ف۪يهَا مِصْبَاحٌۜ اَلْمِصْبَاحُ ف۪ي زُجَاجَةٍۜ اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا (كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍۙ يَكَادُ زَيْتُهَا يُض۪ٓيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌۜ نُورٌ عَلٰى نُورٍۜ يَهْدِي اللّٰهُ لِنُورِه۪ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِۜ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌۙ (٣٥) ف۪ي بُيُوتٍ اَذِنَ اللّٰهُ اَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ ف۪يهَا اسْمُهُۙ يُسَبِّحُ لَهُ ف۪يهَا بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِۙ (٣٦) رِجَالٌۙ لَا تُلْه۪يهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَاِقَامِ الصَّلٰوةِ وَا۪يتَٓاءِ الزَّكٰوةِۙ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ ف۪يهِ الْقُلُوبُ وَالْاَبْصَارُۙ (٣٧) لِيَجْزِيَهُمُ اللّٰهُ اَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَز۪يدَهُمْ مِنْ فَضْلِه۪ۜ وَاللّٰهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَٓاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ (٣٨))

35-38. Allah’u Teâlâ, göklerin ve yerin nûrudur. O’nun nûrunun misâli; içinde, yanan bir çırağ bulunan kandil gibidir. O yanan çırağ ise, parlak yıldız gibi parıldayan cam fânus içinde, ne doğuda ve ne de batıda olmayan mübârek zeytin ağacından tutuşturulur. Onun yağı, ateş dokunmasa bile, neredeyse yanıp ziyâ verir. Nûr üstüne nûrdur. Allah’u Teâlâ, dilediğini nûruna kavuşturur. Allah’u Teâlâ, insanlara misaller verir. Allah’u Teâlâ, her şeyi bilendir.* (Bu nûr) Allah’u Teâlâ’nın, kendi isminin içlerinde zikredilmesine ve yükseltilmesine izin verdiği evlerdedir.[1] Buralarda sabah akşam Allah’u Teâlâ’yı tesbih ederler.* O erler ki, onları ne ticaret, ne de alışveriş zikrullahtan, namazı kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoyamaz. Onlar, kalplerin ve gözlerin allak bullak olacağı bir günden korkarlar.* Onlar, Allah’u Teâlâ’nın kendilerini amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandırması ve lütfundan kendilerine daha da fazlasını ihsan etmesi için bu ibâdetleri yaparlar. Allah’u Teâlâ, dilediğine hesapsız rızık verir.

İzah: Allah’u Teâlâ’nın, göklerin ve yerin nûru olduğuna dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gece teheccüd için kalktığında şöyle duâ ederdi:

اللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ حَقٌّ وَقَوْلُكَ حَقٌّ وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ وَمُحَمَّدٌ حَقٌّ اللّٰهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَوْ لَا إِلَهَ

غَيْرُكَ(خ م عن ابن عباس(

″Allah’ım! Hamd, Sana mahsustur. Sen, göklerin, yerin ve içindeki-lerin nûrusun. Hamd, Sana mahsustur. Gökleri, yeri ve onlarda olanları ayakta tutan Sensin. Hamd, Sana mahsustur. Sen haksın. Vaadin haktır. Sözün haktır. Sana kavuşmak haktır. Cennet haktır. Cehennem haktır. Kıyâmet gününün geleceği haktır. Peygamberler haktır. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem haktır. Allah’ım! Sana teslim oldum, Sana tevekkül oldum, Sana îman ettim, Sana döndüm, düşmanlarıma karşı Senden kuvvet aldım, Seni hakem edindim. Geçmiş ve gelecek, gizlediğim ve açığa vurduğum günahlarımı bağışla. Öne geçirici Sensin, sona bırakıcı Sensin. Senden başka ilah yoktur.″[2]

Allah: Nûrdur. O’ndan nûr çıkar, bütün âlemi baştanbaşa nûra boyar. Yalnız dalâlet ehli olanlar, bu nûrdan mahrumdur. Hakkıyla îman edenler bu nûrdan istifâde ederler. Cenâb-ı Hakk, Allah isminin zuhuratından kâinatı yaratmıştır.

Bu Âyet-i Kerîme’de geçen misaller şöyledir:

Mişkat (kandil): Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’dir.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Ahzâb, Âyet 46’da Peygamber Efendimize hitâben: ″Ve O’nun izniyle Allah’a dâvet edici ve nûr saçan bir kandil olarak gönderdik″ diye buyurmuştur.

Misbah (yanan bir çırağ): İmam Ali Kerremallâhu veche ve Hz. Fâtıma Radiyallâhu anhâ’dır.

Zücâce (cam fanus): Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’dir.

Kevkeb (yıldız): Hz. Fâtıma evlatlarıdır.

Şecere (ağaç): Nübüvvet ağacının sonuncusudur.

Bütün mükevvenâtın yaratılış sebebi ile ilgili olarak nakledilen bir Hadis-i Kudsi’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُعْرِفَ فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ (عن ابن عباس(

″Ben gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim. Beni bilsinler diye mahlûkatı

yarattım."[3]

Cenâb-ı Hakk Teâlâ ilk önce kendi nûrundan Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in nûrunu yaratmış ve o nûrdan da Cennet, Cehennem, melekler, Arş, Kürs, kâinat, insanlar, cinler ve hâsılı yaratılan ne varsa hepsini yaratmıştır.

Nitekim bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

يَا رَسُولَ اللّٰهِ بِأَبِى أَنْتَ وَأُمِّى أَخْبِرْنِى اَوَّلُ مَا خَلَقَ اللّٰهُ قَبْلَ الْاَشْيَاءِ؟ قَالَ: يَا جَابِرُ! اِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى خَلَقَ قَبْلَ الْأَشْيَاءِ نُورَ نَبِيِّكَ مِنْ نُورِهِ فَجَعَلَ ذَلِكَ النُّورَ يَدُورُ بِالْقُدْرَةِ حَيْثُ شَاءَ اللّٰهُ وَلَمْ يَكُنْ فِى ذَلِكَ الْوَقْتِ لَوْحٌ وَلَا قَلَمٌ وَلَا جَنَّةٌ وَلَا نَارٌ وَلَا مَلَكٌ وَلَا سَمَاءٌ وَلَا أَرْضٌ وَلَا شَمْسٌ وَلَا قَمَرٌ وَلَا جِنِّىٌّ وَلَا اِنْسِىٌّ فَلَمَّا أَرَادَ اللّٰهُ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ قَسَمَ ذَلِكَ النُّورَ أَرْبَعَةَ أَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْجُزْءِ الْأَوَّلِ الْقَلَمَ وَمِنَ الثَّانِى اللَّوْحَ وَمِنَ الثَّالِثِ الْعَرْشَ ثُمَّ قَسَمَ الْجُزْءَ الرَّابِعَ أَرْبَعَةَ أَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْجُزْءِ الْأَوَّلِ حَمَلَةَ الْعَرْشِ وَمِنَ الثَّانِى الْكُرْسِىَّ وَمِنَ الثَّالِثَ بَاقِى الْمَلَائِكَةِ ثُمَّ قَسَمَ الْجُزْءَ الرَّابِعَ أَرْبَعَةَ أَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْأَوَّلِ السَّمَاوَاتِ وَمِنَ الثَّانِى الْأَرْضِينَ وَمِنَ الثَّالِثِ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ ثُمَّ قَسَمَ الرَّابِعَ أَرْبَعَةَ أَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْأَوَّلِ نُورَ أَبْصَارِ الْمُؤْمِنِينَ وَمِنَ الثَّانِى نُورَ قُلُوبِهِمْ وَهِىَ الْمَعْرِفَةُ بِاللّٰهِ وَمِنَ الثَّالِثِ نُورَ اَلْسِنَتِهِمْ وَهُوَ التَّوْحِيدُ لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ. (عبد الرزق عن جابر بن عبد اللّٰه)

"Yâ Resûlallah! Bütün eşyanın hepsinden evvel, Allah'u Teâlâ neyi yarattı, ondan bana haber verir misin?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Yâ Câbir! Bütün eşyanın hepsinden evvel Allah'u Teâlâ kendi nûrundan, senin Nebî'nin nûrunu yarattı. Bu nûru öyle yaptı ki; bu nûr, Allah'ın kudretiyle her tarafta devretti. O zamanda Levh, Kalem, Cennet, Cehennem, yer, gök, ay, güneş, insan ve cin hiçbir şey yoktu. Allah'u Teâlâ bu mahlûkatı yaratmayı dilediğinde bu benim nûrumu dörde böldü. Birinden Kalem'i, ikincisinden Levh'i üçüncü-sünden Arş'ı yarattı ve dördüncüsünü yine dört parçaya böldü. Onun da birinci parçasından, Arş'ı taşıyan melekleri yarattı, ikincisinden Kürsi'yi yarattı, üçüncüsünden geri kalan melekleri yarattı. Yine dördüncü parçayı dört bölüme ayırdı. Birincisinden gökleri yarattı, ikincisinden yerleri yarattı, üçüncüsünden Cennet ve Cehennemi yarattı. Yine dördüncü bölümü dört parçaya ayırdı. Birincisinden Mü'minlerin gözlerinin nûrunu yarattı. İkincisinden kalplerinin nûrunu yarattı ki o, mârifetullah'tır. Üçüncüsünden de dillerinin nûrunu yarattı ki o, tevhiddir; lâ ilahe illallâh Muhammed'un Resûlullâh'tır."[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizin iki yüzden fazla ismi vardır. Onlardan birisi de, "Ebu'l-Ervâh"tır. Yani, "Ruhlar Babası" demektir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَنَا اَبُو الْاَرْوَاحِ وَاَنَا مِنْ نُورِ اللّٰهِ وَالْمُؤْمِنُونَ فَيْضُ نُورِى.

Ben, ruhlar babasıyım ve ben, Allah'u Teâlâ'nın nûrundanım ve Mü'minler de benim nûrumun feyzindendir.[5]

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

لَوْلَكَ لَوْلَكَ لَمَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ.

"Ey Habîbim! Eğer sen olmasa idin Ben, eflâkı (gökleri, yeri ve bütün mükevvenâtı) yaratmazdım."[6]

Fahr-i Âlem Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُنْتُ نُورًا بَيْنَ يَدَىْ رَبِّى قَبْلَ خَلْقِ آدَمَ بِأَرْبَعَةَ عَشَرَ أَلْفِ عَامٍ. (عن علي بن الحسين عن أبيه عن جده مرفوعا)

"Âdem, yaratılmadan on dört bin yıl önce Rabbimin eli arasında bir nûr idim. "[7]

Allah'u Teâlâ, Sûre-i Nûr, Âyet 35'in sonunu: "Allah'u Teâlâ, dilediğini nûruna kavuşturur. Allah'u Teâlâ, insanlara misaller verir. Allah'u Teâlâ, her şeyi bilendir" ifadesi ile bitirmektedir. Bu hususta ise Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

الْقُلُوبُ أَرْبَعَةٌ قَلْبٌ أَجْرَدُ فِيهِ مِثْلُ السِّرَاجِ يُزْهِرُ وَقَلْبٌ أَغْلَفُ مَرْبُوطٌ عَلَى غِلَافِهِ وَقَلْبٌ مَنْكُوسٌ وَقَلْبٌ مُصْفَحٌ فَأَمَّا الْقَلْبُ الْأَجْرَدُ فَقَلْبُ الْمُؤْمِنِ سِرَاجُهُ فِيهِ نُورُهُ وَأَمَّا الْقَلْبُ الْأَغْلَفُ فَقَلْبُ الْكَافِرِ وَأَمَّا الْقَلْبُ الْمَنْكُوسُ فَقَلْبُ الْمُنَافِقِ عَرَفَ ثُمَّ أَنْكَرَ وَأَمَّا الْقَلْبُ الْمُصْفَحُ فَقَلْبٌ فِيهِ إِيمَانٌ وَنِفَاقٌ فَمَثَلُ الْإِيمَانِ فِيهِ كَمَثَلِ الْبَقْلَةِ يَمُدُّهَا الْمَاءُ الطَّيِّبُ وَمَثَلُ النِّفَاقِ فِيهِ كَمَثَلِ الْقُرْحَةِ يَمُدُّهَا الْقَيْحُ وَالدَّمُ فَأَيُّ الْمَدَّتَيْنِ غَلَبَتْ عَلَى الْأُخْرَى غَلَبَتْ عَلَيْهِ (حم عن ابى سعيد)

"Kalpler dörttür: Tertemiz ve parlak olan kalp ki, bunda çırağ (nûr) parlamaktadır. İkincisi, örtülü olup örtüsüne tutulup bağlanmış kalptir. Üçüncüsü ters çevrilmiş, dördüncüsü de ikiyüzlü olan kalptir. Tertemiz ve parlak olan kalp, Mü'minin kalbidir. Ondaki çırağı, nûrudur. Örtülü olan kalp, kâfirin kalbidir. Ters çevrilmiş olan kalbe gelince; bu münâfığın kalbi olup, önce bilmiş, sonra inkâr etmiştir. İkiyüzlü olan kalp de hem îman ve hem de nifak (iyi ve kötü amel) vardır. Ondaki îmanın misâli, hoş bir suyun geliştirdiği baklanın misâli gibidir. Ondaki nifakın benzeri ise kan ve irinin geliştirip uzattığı yara gibidir.

Hangi uzatma diğerine gâlib gelirse o, o kalbe hâkim olur."[8]

Yine bu âyetlerde, evlerde, yapılarda ve câmilerde namaz kılmanın ve Allah'u Teâlâ'yı zikretmenin önemine dikkat çekilmiştir. Bu hususta Allah'u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 114'te de şöyle buyurmaktadır: "Allah'ın mescitlerinde O'nun isminin zikredilmesini meneden ve (böylelikle) o mescitlerin harap olmasına çalışandan daha zâlim kim olabilir? Onlar için lâyık olan, mescitlere Allah'tan korkarak girmekti. Onlar için dünyâda zillet vardır ve onlar için âhirette de büyük bir azap vardır."

Mescitte kılınan namaz ve yapılan zikrullah hakkında nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ رَفْعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ. (خ م عن ابن عباس)

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ haber verdi ki: "Halkın farz namazdan çıkınca yüksek sesle zikretmesi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında var idi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: "Ben bu sesi işitir işitmez, zikir seslerinin yükselmesi ile namazdan çıktıklarını anlardım."[9]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

مَا تَوَطَّنَ رَجُلٌ مُسْلِمٌ الْمَسَاجِدَ لِلصَّلَاةِ وَالذِّكْرِ اِلَّا تَبَشْبَشَ اللّٰهُ لَهُ كَمَا يَتَبَشْبَشُ أَهْلُ الْغَائِبِ بِغَائِبِهِمْ اِذَا قَدِمَ عَلَيْهِمْ (ه عن ابى هريرة)

"Gurbette olan bir kişiyi, döndüğünde ailesi nasıl güler yüzle karşılarsa, namaz kılmak ve Allah'ı zikretmek için mescitleri kendine mesken edinen kişiyi, Cenâb-ı Allah öyle güler yüzle karşılar."[10]

يَأْتِى فِى آخِرِ الزَّمَانِ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِى يَأْتُونَ الْمَسَاجِدَ فَيَقْعُدُونَ فِيهَا حَلَقًا حَلَقًا ذِكْرُهُمُ الدُّنْيَا وَحُبُّ الدُّنْيَا لَا تُجَالِسُوهُمْ فَلَيْسَ لِلّٰهِ بِهِمْ حَاجَةٌ (احياء علوم الدين عن ابن مسعود)

"Ümmetimden âhir zamanda öyle insanlar gelecek ki, onlar mescitlerde halka halka oturacaklar; gayeleri Allah'ı zikir değil, onların zikirleri dünyâlık ve dünyâ sevgisidir. Onlarla arkadaş olmayın. Allah'u Teâlâ'nın onlara ihtiyacı yoktur. "[11]

Evlerde yapılan zikrullah hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(مَثَلُ الْبَيْتِ الَّذِي يُذْكَرُ اللّٰهُ فِيهِ وَالْبَيْتِ الَّذِي لَا يُذْكَرُ اللّٰهُ فِيهِ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ (م عن ابى موسى

"İçinde zikrullah edilen evin misâli ile içinde zikrullah edilmeyen evin misâli, diri ile ölünün misâli gibidir.[12]

اِنَّ الْبَيْتَ الَّذِى يُذْكَرُ اللّٰهُ فِيهِ لِيُضِيئُ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا يُضِيئُ النُّجُومُ لِأَهْلِ الْأَرْضِ (أبو نعيم في المعرفة عن عبد الرحمن ابن سابط)

"İçinde zikrullah yapılan evlerin nûru, yeryüzüne gökten yıldızların ziyâsının indiği gibi gökteki meleklere varır."[13]

[1] Buradaki evlerden maksat, câmi, mescit, ev, çadır gibi ibâdet yapılabilecek her türlü temiz mekânlardır.

[2] Sahih-i Buhârî, Teheccüd 1, Daavât 10; Tevhid 35; Sahih-i Müslim, Salat'u-Musâfirin 25 (199 Ayrıca Bakınız: İmam Mâlik, Muvatta, Kurban 34; Sünen-i Tirmizî, Daavât 29; Sünen-i Ebû Dâvud, Salat 121; Sünen-i Nesâî, Kıyâm'ul-Leyl 9.

[3] Mir'at-ı Kâinât, c. 1, s. 9.

[4] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 9; Mir'at-ı Kâinât, c. 1, s. 10.

[5] Hamâil'ül-Vesâil Alâ Delâil'ül-Mesâil, s. 220.

[6] Envâr'ul-Âşıkîn, s. 170.

[7] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 9; Hamâil'ül-Vesâil Alâ Delâil'ül-Mesâil, s. 220.

[8] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10705.

[9] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 465; Sahih-i Müslim, Kitab'ül-Mesâcid 23 (122).

[10] Sünen-i İbn-i Mâce, Mesâcid 19.

[11] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûmi'd-Din, c. 1, Hadis No: 411.

[12] Sahih-i Müslim, Salât'ül-Müsâfirîn 29 (211).

[13] Ebû Nuaym İsbehânî, Ma'rifet'üs-Sahâbe, Hadis No: 3230; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 1818.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا اَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْاٰنُ مَٓاءًۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا وَوَجَدَ اللّٰهَ عِنْدَهُ فَوَفّٰيهُ حِسَابَهُۜ وَاللّٰهُ سَرِيعُ الْحِسَابِۙ (٣٩)

39. Kâfirlerin amelleri ise, ıssız bir çöldeki serap gibidir. O serap ki, susamış kimse onu su zanneder, oraya vardığında umduğundan hiçbir şey bulamaz. Orada ancak Allah'ın hükmünü bulur. O da onun hesabını eksiksiz olarak görür. Allah'u Teâlâ, hesabı çabuk görendir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, kâfirlerin iyi amellerinin Allah katında hiçbir değerinin olmadığı beyan edilmiş ve ıssız bir çöldeki seraba benzetilmiştir. Susuz insan bu serabı gördüğünde onu su zanneder ve yanına koşar. Fakat oraya varınca hiçbir şey bulamaz. İşte kâfir de böyledir. Bir kısım amelleri işler ve yaptığı bu amellerin kendisine fayda sağlayacağını zanneder. Fakat mahşer gününde Allah'ın huzuruna çıkınca, yaptığı amellerin hiçbir değeri olmadığını anlar. Allah'u Teâlâ ona amellerinin cezâsını derhal verir. Zîrâ Allah, hesabı çabuk görendir.

Kâfir ve münâfıkların yaptıkları iyi amellerin, ancak dünyâ hayatında onlara bir faydası olacaktır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مُؤْمِنًا حَسَنَةً يُعْطَى بِهَا فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْاٰخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيُطْعَمُ بِحَسَنَاتِ مَا عَمِلَ بِهَا لِلّٰهِ فِي الدُّنْيَا حَتَّى إِذَا أَفْضَى إِلَى الْاٰخِرَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُجْزَى بِهَا (م عن انس)

"Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, hiçbir Mü'mine bir iyiliğinde dahi haksızlık etmez. Dünyâda da onun karşılığı ona verilir. Âhirette de ondan dolayı ona mükâfat verilir. Kâfire gelince o, dünyâda Allah için yapmış olduğu iyilikler karşılığında ona yemek yedirilir, ihsanda bulunulur. Nihâyet âhirete gittiğinde, onun karşılığını görebileceği herhangi bir iyiliği kalmamış olur."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 15 (56).

(اَوْ كَظُلُمَاتٍ فٖي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشٰيهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهٖ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهٖ سَحَابٌۜ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍۜ اِذَٓا اَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرٰيهَاۜ وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللّٰهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ۟ (٤٠))

40. Yahut kâfirlerin amelleri, derin denizdeki karanlıklar gibidir. Bu denizi, üst üste binen dalgalar ve dalgaları da bulut örter. Böylece orada karanlıklar üst üste binmiştir. Öyle ki insan, elini çıkaracak olsa neredeyse onu bile göremez. Allah'u Teâlâ, bir kimseye nûr vermezse, onun için nûr yoktur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de de, kâfirlerin yaptığı kötü ameller, karanlık ile misal verilmiştir. Onların itikâdî ve amelî olarak işledikleri her küfür ve mâsiyet kendileri için büyük bir karanlıktır. Onlar, dünyâda İslâm'ın nûrundan istifâde edemedikleri gibi, âhirette de karanlıklar içerisinde kalıp Cehenneme gireceklerdir.

(اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالطَّيْرُ صَٓافَّاتٍۜ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبٖيحَهُۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ (٤١) وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصٖيرُ (٤٢))

41-42. Ey Resûlüm! Görmez misin ki, göklerde ve yerde olan kimseler, havada kanatlarını açıp sıralanan kuşlar Allah'ı tesbih ederler. Onlardan her biri kendi duâsını ve tesbihini bilir. Allah'u Teâlâ, onların yaptıklarını hakkıyla bilendir.* Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dönüş de Allah'adır.

(اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُزْجٖي سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهٖۚ وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَٓاءِ مِنْ جِبَالٍ فٖيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصٖيبُ بِهٖ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَصْرِفُهُ عَنْ مَنْ يَشَٓاءُۜ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهٖ يَذْهَبُ بِالْاَبْصَارِۜ (٤٣))

43. Ey Resûlüm! Görmez misin ki, Allah'u Teâlâ bulutu sevk eder. Sonra, bunların arasını birleştirme ile toplar. Sonra, birbiri üzerine yığar. Nihâyet bulutların arasından yağmurun çıktığını görürsün. Allah'u Teâlâ, semâdaki dağlar gibi olan bulutlardan dolu indirir de onu dilediğine isâbet ettirir ve onu dilediğinden uzaklaştırır. Bulutlardan çıkan şimşeğin ziyâsı, gözleri neredeyse kör eder.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ, yağmurun bulutların arasından yağdığını bildirmektedir. Bulut engin de olsa yağmur yağar. Ancak Allah'u Teâlâ dolunun yağmasından bahsederken, onun dağlar gibi üst üste yığılmış olan bulutlardan yağdığını belirtmektedir. Bu bulutların yüksekliği de on bin metreye kadar çıkmaktadır. Dağlara benzetilen bu bulutların yüksekliği ile yeryüzündeki

yüksek dağların seviyesi yaklaşık olarak aynıdır. Bu hadise de Kur'ân'daki mûcizelerden biridir. Çünkü dolunun en yüksek bulutlardan oluştuğu ve yeryüzündeki dağlarla bu bulutların yaklaşık aynı seviyede olduğu günümüz teknolojisi sayesinde ancak anlaşılabilmiştir. Kur'ân'ın indiği zamanda ise bu olayın bilinmesine imkân yoktu.

(يُقَلِّبُ اللّٰهُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِاُو۬لِي الْاَبْصَارِ (٤٤)

44. Allah'u Teâlâ, geceyi ve gündüzü çeviriyor. Şüphesiz bunda, basîret sahipleri için elbette bir ibret vardır.

(وَاللّٰهُ خَلَقَ كُلَّ دَٓابَّةٍ مِنْ مَٓاءٍۚ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖي عَلٰى بَطْنِهٖۚ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖي عَلٰى رِجْلَيْنِۚ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖي عَلٰٓى اَرْبَعٍۜ يَخْلُقُ اللّٰهُ مَا يَشَٓاءُۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ (٤٥)

45. Allah'u Teâlâ, canlıların hepsini sudan yarattı. Onlardan kimi, karnı üzerinde sürünerek yürür, kimi iki ayağı üstünde yürür. Kimi de dört ayak üstünde yürür. Allah'u Teâlâ, dilediğini yaratır. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, her şeye kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: ″Allah'u Teâlâ, canlıların hepsini sudan yarattı″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي إِذَا رَأَيْتُكَ طَابَتْ نَفْسِي وَقَرَّتْ عَيْنِي فَأَنْبِئْنِي عَنْ كُلِّ شَيْءٍ فَقَالَ كُلُّ شَيْءٍ خُلِقَ مِنْ مَاءٍ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَنْبِئْنِي عَنْ أَمْرٍ إِذَا أَخَذْتُ بِهِ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ قَالَ أَفْشِ السَّلَامَ وَأَطْعِمْ الطَّعَامَ وَصِلْ الْأَرْحَامَ وَقُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ ثُمَّ ادْخُلْ الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ (حم عن ابى هريرة)

″Yâ Resûlallah! Ben seni gördüğüm zaman gönlüm hoş, gözüm aydın oluyor. Bana her şeyden haber ver″ dedim. ″Her şey sudan yaratıldı″ buyurdu. ″Bana öyle bir işten haber ver ki, onu yaptığım zaman cennete gireyim″ dedim. Buyurdu ki: ″Selâmı yay, yemek yedir, sıla-i rahim'de bulun, insanlar uykudayken geceyi ibâdetle ihyâ et, sonra da selâmetle Cennete gir.″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7591, 9996; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 2.

(لَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اٰيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍۜ وَاللّٰهُ يَهْدٖي مَنْ يَشَٓاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقٖيمٍ (٤٦)

46. Yemin olsun ki, Biz hakikatleri apaçık beyan eden âyetler indirdik. Allah'u Teâlâ, dilediğini doğru yola iletir.

İzah: Allah’u Teâlâ kullarına akıl ve irâde vermiştir. Kullar bu aklını ve irâdesini kullanarak hak olan hidâyet yoluna yönelirse, işte o zaman Allah onları doğru olan hidâyet yoluna iletir. Eğer kullar Allah’u Teâlâ’nın verdiği bu akıl ve irâdeyi kullanmayıp, nefsinin hevâsına uyarak şeytanın yoluna yönelirse, o zaman da Allah onlara hidâyet yolunu nasip etmez.

Nakledilen bir Hadis-i Kudsi’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ بِشِبْرٍ تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا وَإِنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً
(خ عن ابى هريرة))

″Kulum bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşırım. Kulum bana bir arşın yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşırım. O bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak varırım.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 15; Sahih-i Müslim, Zikir 1.

وَيَقُولُونَ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالرَّسُولِ وَاَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلّٰى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَۜ وَمَٓا اُو۬لٰٓئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ (٤٧) وَاِذَا (دُعُٓوا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِه۪ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ اِذَا فَر۪يقٌ مِنْهُمْ مُعْرِضُونَ (٤٨) وَاِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُٓوا اِلَيْهِ مُذْعِن۪ينَۜ (٤٩) اَف۪ي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ اَمِ ارْتَابُٓوا اَمْ يَخَافُونَ اَنْ يَح۪يفَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُۜ بَلْ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ۟
٥٠)((

47-50. Münâfıklar, ″Allah’a ve Resûle îman ettik ve itaat ettik″ derler. Böyle dedikten sonra da onlardan bir fırka (Resûlün hükmünü kabulden) yüz çevirir. İşte bunlar, Mü’min değillerdir.* Aralarında hükmetmesi için Allah’a ve Resûlüne dâvet edildikleri vakit, bunlardan bir fırka hemen yüz çevirirler.* Eğer kendileri haklı olurlarsa, dâvete boyun eğerek Resûlün huzuruna gelirler.* Onların kalplerinde bir maraz mı var? Yoksa (Resûl’ün Peygamberliğinde) şüphe mi ediyorlar? Yahut Allah’ın ve Resûlünün kendilerine bir haksızlık yapacağından mı korkuyorlar? Hayır, onlar zâlimlerin ta kendileridir.

İzah: Bu âyetlerde geçtiği üzere münâfıklar, dilleri ile Allah’a ve Resûlüne îman ettik, dedikleri halde kalben îman etmeyip, verilen hüküm lehlerine olursa itaat ederler, eğer verilecek hüküm aleyhlerinde olacak olursa da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in vereceği hükme râzı olmayıp itaatten yüz çevirirler.

Hasan-ı Basrî Hazretleri bu âyetler hakkında şu hâdiseyi anlatmaktadır:

Birisinin başka birisi ile arasında bir anlaşmazlık olduğunda, o adam haklı ise, Peygamberimiz'e çağrıldığında itaat ederek, verilecek hükmü kabullenir ve Peygamberimizin kendisi lehinde hak ile hüküm vereceğini bilirdi. Haksızlık etmek istediğinde Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e çağrılırsa, yüz çevirir ve ″Filancaya gidelim″ derdi.

Allah'u Teâlâ, bu âyetleri indirdi de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

مَنْ كَانَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَخِيهِ شَيْءٌ يُدْعَى إِلَى حَكَمٍ مِنْ حُكَّامِ الْمُسْلِمِينَ فَأَبَى أَنْ يُجِيبَ فَهُوَ ظَالِمٌ لا حَقَّ لَهُ (تفسير ابن ابى حاتم عن الحسن)

″Kimin kardeşi ile arasında bir anlaşmazlık olur da Müslümanların hakemlerinden bir hakeme çağırıldığında icâbet etmekten yüz çevirirse, işte o zâlimdir, hiçbir hakkı yoktur.″[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَبْغَضُ خَلِيقَةِ اللّٰهِ إِلَيْهِ يَوْمُ الْقِيَامَةِ اَلْكَذَّابُونَ وَالْمُسْتَكْبِرُونَ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الْبَغْضَاءَ لإِخْوَانِهِمْ فِي صُدُورِهِمْ فَإِذَا لَقُوهُمْ تَخَلَّقُوا لَهُمْ وَالَّذِينَ إِذَا دَعَوْا إِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ كَانُوا بِطَاءً وَإِذَا دَعَوْا اِلَى الشَّيْطَانِ وَأَمْرِهِ كَانُوا سُرَاعًا (الخرائطى عن الوضين بن عطاء)

″Mahşer gününde Allah'u Teâlâ'nın, mahlûkatı içinde en çok buğzettiği kimseler şunlardır: Yalancılar, kibirliler, din kardeşine karşı kalbinde kin besledikleri halde, onlarla karşılaştıklarında kendilerine zâhiren iyi muâmelede bulunanlar, bir de Allah'a ve Resûlüne dâvet edildiklerinde yavaş davranan, fakat şeytan ve onun emrine dâvet edildiklerinde ise, süratle hareket edenlerdir.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللّٰهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللّٰهَ وَمَنْ يُطِعْ الْأَمِيرَ فَقَدْ أَطَاعَنِي وَمَنْ يَعْصِ الأَمِيرَ فَقَدْ عَصَانِي وَإِنَّمَا الْإِمَامُ جُنَّةٌ يُقَاتَلُ مِنْ وَرَائِهِ وَيُتَّقَى بِهِ فَإِنْ أَمَرَ بِتَقْوَى اللّٰهِ وَعَدَلَ فَإِنَّ لَهُ بِذَلِكَ أَجْرًا وَإِنْ قَالَ بِغَيْرِهِ فَإِنَّ عَلَيْهِ مِنْهُ (خ عن ابى هريرة)

″Biz Müslümanlar, (Ehl-i Kitab'a nazaran) sonra gelmiş bulunu-yoruz. Fakat mahşer gününde faziletçe en ileride bulunacağız. Her kim bana itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Her kim de bana isyan ederse Allah'a isyan etmiş olur. Her kim emîre itaat ederse Bana itaat etmiş olur. Her kim emîre isyan ederse,

bana isyan etmiş olur. İyi bilinmelidir ki devlet reisi, millet için bir siperdir. Onun önünde ve kumandasında harp olunur. Onunla düşmandan korunulur. Eğer o, millete takvâ ile emreder ve adâletle hükmederse, bu uygulamasıyla sevap kazanır. Eğer takvâ ve adâlet ile hükmetmez ise, bundan hâsıl olan günah ona döner.″[3]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 13703.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 8/7.

[3] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1240.

(اِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنٖينَ اِذَا دُعُوا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهٖ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ اَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَاۜ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ
الْمُفْلِحُونَ (٥١) وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللّٰهَ وَيَتَّقْهِ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَٓائِزُونَ (٥٢))

51-52. Aralarında hükmetmesi için, Allah'a ve Resûlüne dâvet edildikleri zaman, Mü'minlerin sözü ancak, ″İşittik ve itaat ettik″ demekten ibârettir. İşte bunlar felâha nâil olanlardır.* Her kim Allah'a ve Resûlüne itaat eder, Allah'tan korkar ve O'ndan takvâ ile sakınırsa, işte bunlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.

(وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ اَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّۜ قُلْ لَا تُقْسِمُواۚ طَاعَةٌ مَعْرُوفَةٌۜ اِنَّ اللّٰهَ خَبٖيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ
(٥٣))

53. Münâfıklara, gazâya çıkmalarını emredersen, onlar gazâya çıkacaklarına dair en ağır yeminleriyle Allah'a yemin ederler. Ey Resûlüm! De ki: ″Yemin etmeyin, nasıl itaat ettiğiniz mâlumdur (sizin itaatiniz kalbî değildir). Allah'u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.″

(قُلْ اَطٖيعُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُوا الرَّسُولَۚ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْۜ وَاِنْ تُطٖيعُوهُ تَهْتَدُواۜ وَمَا
عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبٖينُ (٥٤))

54. Ey Habîbim! ″Allah'a itaat edin ve Resûle itaat edin″ de. Eğer itaatten yüz çevirirseniz, Resûlüne yüklenen vazife tebliğ etmek, size yüklenen vazife de itaat etmektir. Eğer Resûle itaat ederseniz, hidâyet bulursunuz. Resûle düşen, apaçık bir tebliğden başkası değildir.

(وَعَدَ اللّٰهُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْاَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْۖ
وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دٖينَهُمُ الَّذِي ارْتَضٰى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ اَمْنًاۜ يَعْبُدُونَنٖي لَا يُشْرِكُونَ بٖي شَيْـًٔاۜ وَمَنْ

( )كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (٥٥

55. Allah'u Teâlâ, içinizden îman edip salih amel işleyenlere vaad etti ki, kendilerinden önce gelenleri nasıl kâfirlerin yerine getirdiyse, onları da kâfirlerin yerine getirecek (hâkim kılacak). Kendileri için râzı olduğu dîni (İslâm'ı) iyice yerleştirecek ve kendilerini korkularından sonra emniyete kavuşturacaktır. Onlar, Bana ibâdet ederler ve Bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Bundan sonra kim kâfir olursa, işte onlar fâsıkların ta kendileridir.

İzah: Meselâ: Allah'u Teâlâ, Firavun ve adamlarını gark etmekle İsrailoğullarını, onların mal ve mülklerine mîrasçı kıldığı gibi[1] Mü'minleri de, Mekke'nin fethiyle birlikte müşriklerin yerlerine mîrasçı kılmıştır.

Mü'minler, kâfirlerin mîrasçısıdırlar. Bu husus Sûre-i Ahzâb, Âyet 27'de şöyle geçmektedir:

"Allah'u Teâlâ, sizi onların yerlerine, yurtlarına, mallarına ve ayak basmadığınız diğer yerlere vâris kıldı. Allah'u Teâlâ her şeye kâdirdir."

Allah'ın bildirmiş olduğu bu vaadi gerçekleşmiştir. Müslümanlar, yeryüzünde yaşanılan bütün yerlere ulaşmıştır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ زَوَى لِي الْأَرْضَ فَرَأَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا وَإِنَّ أُمَّتِي سَيَبْلُغُ مُلْكُهَا مَا زُوِيَ لِي مِنْهَا وَأُعْطِيتُ الْكَنْزَيْنِ الْأَحْمَرَ وَالْأَبْيَضَ وَإِنِّي سَأَلْتُ رَبِّي لِأُمَّتِي أَنْ لَا يُهْلِكَهَا بِسَنَةٍ عَامَّةٍ وَأَنْ لَا يُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ فَيَسْتَبِيحَ بَيْضَتَهُمْ وَإِنَّ رَبِّي قَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي إِذَا قَضَيْتُ قَضَاءً فَإِنَّهُ لَا يُرَدُّ وَإِنِّي أَعْطَيْتُكَ لِأُمَّتِكَ أَنْ لَا أُهْلِكَهُمْ بِسَنَةٍ عَامَّةٍ وَأَنْ لَا أُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ يَسْتَبِيحُ بَيْضَتَهُمْ وَلَوْ اجْتَمَعَ عَلَيْهِمْ مَنْ (بِأَقْطَارِهَا أَوْ قَالَ مَنْ بَيْنَ أَقْطَارِهَا حَتَّى يَكُونَ بَعْضُهُمْ يُهْلِكُ بَعْضًا وَيَسْبِي بَعْضُهُمْ بَعْضًا (م عن ثوبان

Allah'u Teâlâ, yeryüzünü benim icin dürüp topladı, ben de doğusunu da batısını da gördüm. Ümmetimin mülkü, bana gösterilen yerlere kadar uzanacaktır. Bana iki hazine verildi: Kırmızı ve beyaz hazineler. Ben Rabbimden, ummetimi umûmi bir kıtlıkla helak etmemesini, ummetime kendi nefislerinden baska bir düşman musallat edip çoğunluğu helak etmelerine meydan vermemesini talep ettim.

Rabbim Teâlâ bu isteklerime şöyle cevap verdi: "Yâ Muhammed! Ben bir hüküm verdiğim zaman artık o red olunmaz. Ben senin ümmetine, onları umûmi

bir kıtlıkla helak etmeyecegim, kendi nefisleri dışında çoğunu helak edecek bir düşman da musallat etmeyeceğim, hattâ yeryüzünün her tarafında bulunanlar, onlar aleyhinde toplansalar da. Fakat senin ümmetin, kendi aralarında birbirlerini helâk ederler."[2]

Kur'ân'ın hükmü kıyâmete kadar geçerli olduğu için, Sûre-i Nûr, Âyet 55'in hükmü de kıyâmete kadar geçerlidir. Kâfirler bir müddet hâkimiyeti ele geçirip Mü'minleri zayıf düşürseler de, Allah'u Teâlâ nûrunu tamamlayarak, sonuçta Mü'minleri, kâfirlere gâlip getirecektir. Nitekim Allah'u Teâlâ Sûre-i Saff, Âyet 8'de: "Onlar, Allah'ın nûrunu ağızlarıyla (bâtıl sözleriyle) söndürmek isterler. Kâfirler istemese de Allah'u Teâlâ, nûrunu tamamlayacaktır" diye buyurmaktadır.

[1] Bakınız: Sûre-i Şuarâ, Âyet 57-59.

[2] Sahih-i Müslim, Fiten 5 (19 Sünen-i Tirmizî, Fiten 14; Sünen-i Ebû Dâvud, Fiten 1; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 5539.

( )وَاَقٖيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَطٖيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (٥٦ (

56. Namazı kılın, zekâtı verin ve Resûle itaat edin ki, rahmete nâil olasınız.

( )لَا تَحْسَبَنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا مُعْجِزٖينَ فِي الْاَرْضِۚ وَمَأْوٰيهُمُ النَّارُۜ وَلَبِئْسَ الْمَصٖيرُ (٥٧ (

57. Ey Resûlüm! Zannetme ki, kâfirler yeryüzünde herhangi bir yere kaçmakla Allah'ın azâbından kurtulurlar. Onların varacağı yer ateştir. Elbette orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لِيَسْتَأْذِنْكُمُ الَّذٖينَ مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ وَالَّذٖينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلٰثَ مَرَّاتٍۜ مِنْ قَبْلِ صَلٰوةِ الْفَجْرِ وَحٖينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهٖيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلٰوةِ الْعِشَٓاءِۜ ثَلٰثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْۜ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّۜ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلٰى بَعْضٍۜ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ حَكٖيمٌ (٥٨)

58. Ey îman edenler! Sahip olduğunuz köleleriniz ve bülüğ yaşına ermeyen çocuklarınız, sabah namazından evvel ve öğleyin elbiselerinizi çıkardığınız vakit (kaylule uykusu zamanında) ve yatsı namazından sonra yanınıza girmek için, bu üç vakitte sizden izin alsınlar. Bu üç vakit uyku zamanları olması sebebiyle üzerinizdeki elbiselerinizin açılabileceği vakitlerdir. Bu vakitlerin dışında birbirinizin yanına girip çıkmanızda sizin için de, onlar için de bir sakınca yoktur. Allah'u Teâlâ size âyetleri işte böyle açıkça beyan eder. Allah'u Teâlâ her

şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

وَاِذَا بَلَغَ الْاَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِهِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (٥٩))

59. Çocuklarınız büluğ yaşına erince, kendilerinden önceki büyükleri gibi yanınıza girmek için (vakitlerin hepsinde) sizden izin istesinler. Allah'u Teâlâ, size âyetlerini işte böyle açıkça beyan eder. Allah'u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Çocuklar büluğ yaşına gelince, anne ve babalarının odalarına girerken, onlardan izin istemeleri gerekir. Bu hususta Yesar oğlu Ata Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلَهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَسْتَأْذِنُ عَلَى أُمِّي فَقَالَ نَعَمْ قَالَ الرَّجُلُ إِنِّي مَعَهَا فِي الْبَيْتِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَأْذِنْ عَلَيْهَا فَقَالَ الرَّجُلُ إِنِّي خَادِمُهَا فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَأْذِنْ عَلَيْهَا أَتُحِبُّ أَنْ تَرَاهَا عُرْيَانَةً قَالَ لَا قَالَ فَاسْتَأْذِنْ عَلَيْهَا (موطأ عن عطاء بن يسار)

Bir adam Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: ″Yâ Resûlallah! Ben annemin huzuruna girmek için izin isteyecek miyim?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: ″Evet″ diye buyurdu. Adam: ″Ama ben evde onunla beraber kalıyorum″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Annenin yanına girerken ondan izin iste″ dedi. Bu sefer Adam: ″Ama ona ben hizmet ediyorum″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Annenden izin iste. Anneni çıplak olarak görmek ister misin?″ dedi. Bunun üzerine Adam: ″Hayır″ deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O halde izin almadan annenin yanına girme″ diye buyurdu.[1]

Ayrıca anne ve babanın da büluğa ermiş çocuklarının odalarına girerken de onları haberdar ederek girmeleri gerekir.

[1] İmam Mâlik, Muvatta, İsti'zan 1.

(وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ الّٰتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ اَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَاَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (٦٠))

60. Hayız ve nifastan kesilmiş, artık evlenme arzuları kalmayan kadınların, gizlemekle sorumlu oldukları ziynetlerini göstermedikleri halde, dış örtülerini

bırakmalarında kendileri için bir günah yoktur. Fakat dış örtülerini bırakmazlarsa, kendileri için daha hayırlıdır. Allah'u Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Bu âyet hakkında İbn-i Abbas Hazretleri şöyle buyurmuştur:

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ} الْآيَةَ فَنُسِخَ وَاسْتَثْنَى مِنْ ذَلِكَ {وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا} يَرْجُونَ نِكَاحًا} الْآيَةَ (د عن ابن عباس)

Ey Resûlüm! Mü'min kadınlara de ki: ″Gözlerini haramdan sakınsınlar. Edep yerlerini korusunlar…″ diye başlayıp kadınlara örtünmeyi emreden Sûre-i Nûr, Âyet 31'deki genel hükme, daha sonra gelen: ″Hayız ve nifastan kesilmiş, artık evlenme arzuları kalmayan kadınların, gizlemekle sorumlu oldukları ziynetlerini göstermedikleri halde, dış örtülerini bırakmalarında kendileri için bir günah yoktur…″ diye devam eden Sûre-i Nûr, Âyet 60 ile istisnâ getirildi.[1]

Dış örtüden maksat, kadınların dışarı çıkarken vücut hatları belli olmayacak şekilde üzerlerine aldıkları çarşaf, izar ve pardösü türü örtülerdir. Bu hususta Cenâb-ı Hakk Teâlâ Sûre-i Ahzâb, Âyet 59'da şöyle buyurmuştur: ″Ey Peygamber! Zevcelerine, kızlarına ve Mü'minlerin kadınlarına söyle, evlerinden çıktıklarında dış örtülerini üzerlerine alsınlar…″

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 37; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 721.

(لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلٰى اَنْفُسِكُمْ اَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اٰبَائِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اُمَّهَاتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اِخْوَانِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اَخَوَاتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اَعْمَامِكُمْ اَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اَخْوَالِكُمْ اَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ اَوْ مَا مَلَكْتُمْ مَفَاتِحَهُ اَوْ صَدِيقِكُمْۜ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا اَوْ اَشْتَاتًاۜ فَاِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلٰى اَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةًۜ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ۟ (٦١))

61. Âmâ üzerine bir güçlük yoktur, topal üzerine bir güçlük yoktur ve hasta üzerine bir güçlük yoktur. Sizin de kendi evlerinizde, babalarınızın evlerinde, annelerinizin evlerinde, erkek kardeşlerinizin evlerinde, kız kardeşlerinizin evlerinde, amcalarınızın evlerinde, halalarınızın evlerinde, dayılarınızın evlerinde, teyzelerinizin evlerinde, anahtarlarına sahip olduğunuz evlerde ve sâdık dostlarınızın evlerinde yemek yemenizde de bir sakınca yoktur. Toplu veya ayrı ayrı yemenizde de bir sakınca yoktur. Artık evlere girdiğiniz zaman, Allah tarafından mübârek, hoş bir sağlık dilemek üzere kendinize (sizden olan hâne

ehline) selâm verin. Allah’u Teâlâ, aklınızı kullanasınız diye size âyetleri işte böyle açıkça beyan eder.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Âmâ üzerine bir güçlük yoktur, topal üzerine bir güçlük yoktur ve hasta üzerine bir güçlük yoktur″ diye buyrulmaktadır. Yani âmâ, topal ve hasta olanların başkalarıyla beraber yemek yemelerinde bir sakınca yoktur, demektir. Bunlar, kendilerinin hallerinden başkalarının rahatsız olacağını düşünerek sağlıklı olan kişilerle beraber bir sofrada yemek yemektan sıkıntı alıyorlardı, bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuş, onların diğer din kardeşleriyle bir arada yemek yemelerinde bir güçlük, bir vebâl, çekinmeği gerektiren bir vaziyet olmadığı bildirilmiş ve Müslümanların arasında bağlılık ve sevginin devamının gerekliliğine bu vesile ile de işâret buyurulmuştur.

Allah’u Teâlâ, bu Âyet-i Kerîme’de sayıldığı üzere akraba ve yakın dostlardan olan kişilerle, gerek toplu olarak gerekse ayrı ayrı yemek yemekte bir sakınca olmadığını beyan etmektedir.

Toplulukta yemek yenildiğinde uyulması gereken adap hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا وُضِعَتْ الْمَائِدَةُ فَلَا يَقُومُ رَجُلٌ حَتَّى تُرْفَعَ الْمَائِدَةُ وَلَا يَرْفَعُ يَدَهُ وَإِنْ شَبِعَ حَتَّى يَفْرُغَ الْقَوْمُ وَلْيُعْذِرْ فَإِنَّ الرَّجُلَ يُخْجِلُ جَلِيسَهُ فَيَقْبِضُ يَدَهُ وَعَسَى أَنْ يَكُونَ لَهُ فِي الطَّعَامِ حَاجَةٌ (ه عن ابن عمر)

″Sofra kurulduğu zaman, sofra kalkmadan hiçbir kimse kalkmasın. Kendisi doysa bile yemektekiler elini yemekten çekmedikçe, kendi de elini çekip kaldırmasın. Doyan kişi, arkadaşı doyuncaya kadar yemeğe devam etsin. Çünkü kişi elini yemekten çekmekle birlikte, oturduğu arkadaşını utandırmış olur ve doymadığı halde onu kalkmak zorunda bırakır.″[1]

Âyet-i Kerîme’de: ″Artık evlere girdiğiniz zaman, Allah tarafından mübârek, hoş bir sağlık dilemek üzere kendinize selâm verin″ diye buyrulmaktadır. Buradaki ″Kendinize″ ifadesinden maksat, ″Kendi evinize girdiğiniz zaman aile efradınıza selâm verin″ veya ″Camilere girdiğinizde orada bulunanlara selâm verin″[2] yahut, ″Müslümanlardan herhangi birinin evine girdiğinizde selâm verin″ demektir. Yahut bu ifadeden maksat, ″Evlere girdiğiniz zaman orada kimse bulunmazsa, kendi kendinize selâm verin″ demektir.

Katâde Hazretleri de, Âyet-i Kerîme’nin bu kısmını açıklarken, ″Evinize girdiğin

zaman ailene selâm ver, kimsenin olmadığı bir eve girersen -Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâh'is-sâlihîn (Selâm bizim üzerimize ve Allah'ın sâlih kullarının üzerine olsun)- şeklinde selâm ver" dedi. O, bu şekilde emrolunmuştu. Bize bildirildiğine göre, melekler onun selâmına karşılık vermekteydi.[3]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Enes Radiyallâhu anhu'ya şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُعَلِّمُكَ ثَلاثَ خِصَالٍ تَنْتَفِعُ بِهَا؟ قُلْتُ: بِأَبِي وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللّٰهِ، بَلَى. قَالَ: مَنْ لَقِيتَ مِنْ أُمَّتِي فَسَلِّمْ عَلَيْهِمْ يَطُلْ عُمْرُكَ وَإِذَا دَخَلْتَ بَيْتَكَ فَسَلِّمْ عَلَيْهِمْ يَكْثُرْ خَيْرُ بَيْتِكَ وَصَلِّ صَلَاةَ الضُّحَى، فَإِنَّهَا صَلَاةُ الأَبْرَارِ (هب عن انس بن مالك)

"Dikkat et! Sana üç haslet öğreteyim ki, onunla faydalanılır. "Evet, öğret, annem babam sana fedâ olsun Yâ Resûlallah!" dedim. Buyurdu ki: "Ümmetimden bir kimseyle karşılaştığında ona selâm ver ki, ömrün uzun olsun ve kendi evine girdiğinde oradaki ehli ve ayâline selam ver ki, evinin hayrı çok olsun ve duhâ namazı kıl ki, o Salat-ı Evvâbîn'dir."[4]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Et'ime 21.

[2] Camiye girildiğinde cemaat ibâdetle meşgul değilse, sâdece yanındaki kişiye ve onun duyacağı şekilde selâme verilir.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 11, s. 120.

[4] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 8497; Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 3, s. 187.

(اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذٖينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَاِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلٰى اَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتّٰى يَسْتَأْذِنُوهُۜ اِنَّ الَّذٖينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ اُولٰٓئِكَ الَّذٖينَ يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖۚ فَاِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَنْ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ (٦٢)

62. Mü'minler o kimselerdir ki, Allah'a ve Resûlüne hakkıyla îman ederler. Onunla beraber bir cemiyet hâlinde bulundukları zaman, ondan izin almadan yanından ayrılmazlar. Ey Resûlüm! (Yanından gitmek için) senden izin isteyenler, Allah'a ve Resûlüne hakkıyla îman edenlerdir. Bâzı işler için senden izin istedikleri vakit, sen onlardan dilediğine izin ver. Onlar için Allah'tan bağışlanma dile. Şüphesiz Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile, Sahâbenin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e nasıl itaat ettiklerini haber vermektedir. Bu itaatin şart olduğuna dair aşağıdaki Sûre-i Nûr, Âyet 63 ve izahına bakınız.

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme’de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, Mü’minlerin affı için Allah’tan istekte bulunması söylenmiştir. Bu husus Sûre-i Muhammed, Âyet 19’da da şöyle geçmektedir:

″Ey Resûlüm! Allah’tan başka ilah olmadığını bil ve hem kendi günahın, hem de Mü’min erkeklerin ve Mü’min kadınların günahı için bağışlanma dile...″

İşte bu da, kişinin kendisinden başkası için yaptığı hayır ve duâların onlara faydası olduğunu gösterir. Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, vefât etmiş olan Sahâbîlerin kabrine gider ve onlar için Allah’tan bağışlanmalarını dilerdi.

Bu hususta Hz. Âişe’den şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلَّمَا كَانَ لَيْلَتُهَا مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ إِلَى الْبَقِيعِ فَيَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَأَتَاكُمْ مَا تُوعَدُونَ غَدًا مُؤَجَّلُونَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللّٰهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِأَهْلِ بَقِيعِ الْغَرْقَدِ) م ن عَنْ عائِشَةَ)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, gecenin sonunda Medîne-i Münevvere’deki Bâki Kabristanı’na çıkar ve şöyle derdi: ″Esselâmu aleykum Ey Mü’minler yurdunun sakinleri! Yarın vâki olacak diye vaadolunan şey sizlere geldi. Sizler, ölüm ile yeniden dirilme arasında bekliyorsunuz. Biz de inşâallah size kavuşacağız. Ey Allah’ım! Bâki Kabristanlığı ahâlisini bağışla.″[1]

Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Muhammed, Âyet 19 ve Sûre-i Haşr, Âyet 10 ve izahlarına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Cenâiz 35 (102 Sünen-i Nesâî, Cenâiz 103.

لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ (يُخَالِفُونَ عَنْ اَمْرِهٖ اَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ اَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ (٦٣)

63. (Ey Mü’minler!) Resûlün sizi çağırmasını, aranızda birbirinizi çağırmanız gibi bir tutmayın (çünkü dâvetine icâbet farzdır). Muhakkak ki Allah’u Teâlâ,

içinizden (Resûlullah’ın cemiyetinden) saklanarak çıkıp gidenleri çok iyi bilir. Artık Resûlün emrine muhalefet edenler, kendilerine (bu dünyâda) bir belânın gelmesinden yahut (âhirette) elim bir azâbın gelmesinden sakınsınlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair Mukatil b. Hayyân Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَيُصَلِّي الْجُمُعَةَ قَبْلَ الْخُطْبَةِ مِثْلَ الْعِيدَيْنِ حَتَّى كَانَ يَوْمُ جُمُعَةٍ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ وَقَدْ صَلَّى الْجُمُعَةَ فَدَخَلَ رَجُلٌ فَقَالَ: إِنَّ دِحْيَةَ بْنَ خَلِيفَةَ قَدِمَ بِتِجَارَتِهِ وَكَانَ دِحْيَةُ إِذَا قَدِمَ تَلَقَّاهُ أَهْلُهُ بِالدِّفَافِ فَخَرَجَ النَّاسُ فَلَمْ يَظُنُّوا إِلا أَنَّهُ لَيْسَ فِي تَرْكِ الْخُطْبَةِ شَيْءٌ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّوَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا ... (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن مقاتل بن حيام)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem önceleri tıpkı bayram namazlarında olduğu gibi hutbeden önce Cuma Namazı’nı kılardı. Nihâyet bir Cuma günü Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Cuma namazını kıldıktan sonra hutbe irad etmekte iken bir adam mescide girip şöyle dedi:

- Dıhye b. Halife el-Kelbî bir ticaret kervanı ile geldi. Dıhye geldiği zaman, akrabaları defler çalarak onu karşılardı. Mescitte bulunanlar da hutbeyi dinlemeyi terk etmekte bir sakınca olmadığını zannederek çıkıp gittiler. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ: ″Ve onlar, bir ticaret veya bir eğlence gördükleri vakit, seni minberde ayaküstü bırakıp oraya koştular…″ diye devam eden Sûre-i Cuma, Âyet 11’i indirdi.

Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Cuma günü hutbeyi öne aldı ve namazı sonraya bıraktı. Bu yasaktan sonra herhangi bir kimse burun kanaması ya da herhangi bir sebep dolayısıyla Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e şehâdet parmağı ile işâret ederek ondan izin isteyip, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de kendisine izin vererek eliyle işâret etmedikçe dışarı çıkıp gitmiyordu. Münâfıklar arasında hutbe ve mescitte oturmak kendilerine ağır gelen kimseler vardı. Müslümanlardan bir kişi izin istediğinde, münâfıklardan da onun arkasında gizlenerek onun yanında ayakta dikilir ve nihâyet çıkar giderdi. Bu sefer Hakk Teâlâ: ″… Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, içinizden (Resûlullah’ın cemiyetinden) saklanarak çıkıp gidenleri çok iyi bilir… ″ diye geçen Sûre-i Nûr, Âyet 63’ü indirdi.[1]

Ayrıca Âyet-i Kerîme’de: ″(Ey Mü’minler!) Resûlün sizi çağırmasını, aranızda birbirinizi çağırmanız gibi bir tutmayın (çünkü dâvetine icâbet farzdır)…″ diye

geçtiği üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem diğer insanlar gibi değildir. Onların hepsinden üstündür ve ona itaat etmek Allah'u Teâlâ'nın emridir.

Bu hususta Ebû Said İbn'ul-Muallâ Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كُنْتُ أُصَلِّي فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ أُجِبْهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي كُنْتُ أُصَلِّي فَقَالَ أَلَمْ يَقُلْ اللّٰهُ {اسْتَجِيبُوا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ} ... (خ د ن عن سعيد بن المعلى)

Ben, Mescid-i Nebevî'de (nâfile) namaz kılıyordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem beni çağırdı. Fakat namazda olduğum için icâbet edemedim. Sonra yanına gelerek: ″Yâ Resûlallah! Namaz kılıyordum″ dedim. Bana: ″Allah'u Teâlâ, kitabında: ″Ey îman edenler! Resûl, kalplerinizi dîni hakikatler ile ihyâ için sizi dâvet ettiği vakit, Allah'a ve Resûle icâbet edin…″[2] diye buyurmuyor mu?″ dedi...[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَوَّلُ النَّاسِ خُرُوجًا اِذَا بُعِثُوا وَأَنَا خَطِيبُهُمْ إِذَا وَفَدُوا وَأَنَا مُبَشِّرُهُمْ اِذَا أَيِسُوا لِوَاءُ الْحَمْدِ يَوْمَئِذٍ بِيَدِي وَأَنَا أَكْرَمُ وَلَدِ آدَمَ عَلَى رَبِّى وَلَا فَخْرَ (ت عن انس)

″İnsanların, mahşer yerine getirilecekleri zaman kabrinden ilk çıkan benim, insanların hatipleri benim, ümitlerini kestikleri zaman müjdecileri benim, Livâ'ul-Hamd Sancağı o gün benim elimdedir. Allah katında Âdemoğlunun en şereflisi benim. Bunları övünmek için söylemiyorum, hakikat budur.″[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ لَمْ يَقُلْ عَلَيَّ خَيْرُ النَّاسِ فَقَدْ كَفَرَ (خط عن على)

″Kim benim için insanların en hayırlısıdır, demezse yemin olsun ki kâfir olur.″[5]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 110.

[2] Sûre-i Enfâl, Âyet 24.

[3] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Fâtiha 1; Sünen-i Nesâî, İftitah 26; Sünen-i Ebû

Dâvud, Vitir 15.

[4] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 442/15.

(اَلَٓا اِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ قَدْ يَعْلَمُ مَٓا اَنْتُمْ عَلَيْهِۜ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ اِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُواۜ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ (٦٤))

64. Haberiniz olsun ki, şüphesiz göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. O, sizin durumunuzu çok iyi bilir. Kendisine döndürülecekleri mahşer gününde de onlara yaptıklarını haber verecektir. Allah'u Teâlâ, her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ukbe b. Âmir Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ هَذِهِ الآيَةَ فِي خَاتِمَةِ النُّورِ وَهُوَ جَاعِلٌ أُصْبُعَيْهِ تَحْتَ عَيْنَيْهِ يَقُولُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ (طب عن عقبة بن عامر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Haberiniz olsun ki, şüphesiz göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır…" diye devam eden Sûre-i Nûr, Âyet 64'ü, Nûr Sûresi'nin sonunda okuduğunu ve en sonunda da parmaklarını gözünün altına götürüp, "Allah'u Teâlâ, her şeyi hakkıyla görendir" diye buyurduğunu işittim. [1]

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâd, Hadis No: 7122.

25-FURKÂN SÛRESİ

Bu sûre 77 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Fakat bu surenin 68, 69 ve 70’inci âyetleri Medîne döneminde, Mekke’nin fethi zamanında nâzil olmuştur. Hak ile bâtılın arasını ayırdığı için, bu anlama gelen ″Furkân″ ismini almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(تَبَارَكَ الَّذ۪ي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلٰى عَبْدِه۪ لِيَكُونَ لِلْعَالَم۪ينَ نَذ۪يرًاۙ (١) اَلَّذ۪ي لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَر۪يكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْد۪يرًا (٢))

1-2. Âlemlere uyarıcı olması için kuluna (Muhammed Aleyhisselâm’a) Furkan’ı (hakkı bâtıldan ayıran Kur’ân’ı) indiren Allah, çok yücedir.* Göklerin ve yerin mülkü O’nundur. O, çocuk edinmemiştir. Mülkünde ortağı yoktur. O, her şeyi yarattı ve gereği gibi takdir etti.

İzah: Allah’u Teâlâ bu âyetlerde, Kur’ân-ı Kerîm’in, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e indirilme gayesini bildirmekte ve her şeyin kendisine ait olduğunu, hiçbir ortağı bulunmadığını ve her şeyi yaratıp bir düzene koyduğunu beyan etmektedir.

(وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِه۪ٓ اٰلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِاَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيٰوةً وَلَا نُشُورًا (٣))

3. Müşrikler, Allah’ı bırakıp hiçbir şey yaratamayan, üstelik yaratılmış olan, kendilerine hiçbir zarar ve hiçbir fayda veremeyen, öldüremeyen, yaşatamayan ve tekrar diriltmeye kâdir olmayan ilahlar edindiler.

(وَقَالَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا اِنْ هٰذَا اِلَّٓا اِفْكٌۨ افْتَرٰيهُ وَاَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ اٰخَرُونَۚ فَقَدْ جَٓاؤُ۫ ظُلْمًا وَزُورًاۚ (٤) وَقَالُٓوا اَسَاط۪يرُ الْاَوَّل۪ينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلٰى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَاَص۪يلًا (٥))

4-5. O kâfirler: ″Bu Kur’ân, onun uydurduğu yalandan başka bir şey değildir ve uydurmasına başkaları da yardım etti″ dediler. Böyle demekle çok büyük zulüm ve iftira ettiler.* Yine onlar: ″Kur’ân âyetleri, öncekilerin masallarıdır. Onları yazdırmış da, sabah akşam kendisine okunuyor″ dediler.

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ümmî idi. Yani okuma yazma bilmiyordu.

Bu husus Sûre-i A’râf, Âyet 158’de şöyle geçmektedir:

Ey Habîbim! De ki: ″Ey insanlar! Şüphesiz ben, göklerin ve yerin sahibi olan, O’ndan başka hiçbir ilah olmayan, hayat veren ve öldüren Allah’u Teâlâ’nın hepinize gönderdiği Resûlüyüm. O halde Allah’a ve ümmî (okuma yazma bilmeyen) bir Peygamber olup Allah’a ve O’nun sözlerine inanan Resûlüne îman edin ve ona tâbi olun ki, hidâyete nâil olasınız.″

Bu sebeple müşrikler, ″Onun okudukları öncekilerin masallarıdır, bunu ona biri yazmış ve ezberlemesi için de ona gizli gizli sabah akşam okuyor″ diye söylemişlerdi.

İşte müşrikler, okuma yazma bilmeyen birisinin; hiç kimsenin bilmediği Kur’ân âyetlerini okumasına hayret etmişlerdir. Okuduklarının, önceki Peygamberlerin sözlerine benzediğini ve birilerinin kendisine bu âyetleri önceki kitaplardan okuduğunu ve ezberlettiğini zannederek, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in evine gizlice adamlar gönderip araştırmışlar ve böyle bir durumun olmadığını görünce, daha fazla hayrete düşmüşlerdir.

(قُلْ اَنْزَلَهُ الَّذ۪ي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ اِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَح۪يمًا (٦)

6. Ey Resûlüm! De ki: ″Kur’ân’ı, göklerde ve yerdeki sırları bilen Allah indirdi. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.″

(وَقَالُوا مَا لِهٰذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْش۪ي فِي الْاَسْوَاقِۜ لَوْلَٓا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُ نَذ۪يرًاۙ (٧) اَوْ يُلْقٰٓى اِلَيْهِ كَنْزٌ اَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَاۜ وَقَالَ الظَّالِمُونَ اِنْ تَتَّبِعُونَ اِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا (٨)اُنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْاَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَط۪يعُونَ سَب۪يلًا۟ (٩)

7-9. Kâfirler dediler ki: ″Bu nasıl Peygamber? Yemek yer, çarşılarda gezer. Kendine bir melek indirilseydi de onunla beraber bir uyarıcı olsaydı ya!* Yahut ona semâdan bir hazine indirilse veya bir bahçesi olup mahsulünden yese ya!″ O zâlimler, Mü’minlere hitâben de: ″Siz, ancak büyülenmiş bir adama tâbi oluyorsunuz″ dediler.* Ey Resûlüm! Bak, senin için nasıl misaller getirdiler. Bu gibi misallerle doğru yoldan saptılar. Artık onlar doğru yolu bulamazlar.

(تَبَارَكَ الَّذ۪ي اِنْ شَٓاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذٰلِكَ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۙ وَيَجْعَلْ لَكَ قُصُورًا (١٠) بَلْ

كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَاَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعٖيرًاۚ (١١) اِذَا رَاَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعٖيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفٖيرًا (١٢) وَاِذَا اُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُقَرَّنٖينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًاۜ (١٣) لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثٖيرًا (١٤)

10-14. Hayır ve nîmeti çok ziyâde olan Allah'u Teâlâ dilerse sana onların dediklerinden daha hayırlısını, altlarından nehirler akan bahçeler ve güzel köşkler verir.* Hattâ onlar, kıyâmeti de yalanladılar. Biz de kıyâmeti yalanlayanlara, alevi şiddetli olan ateş hazırladık.* O ateş, onları uzaktan gördüğü vakit, onlar ateşin hiddetini ve iniltisini işitirler.* Onlar, elleri boyunlarına bağlı olduğu halde, ateş içinde dar bir yere atıldıkları vakit, orada yok olmayı isterler.* Onlara: ″Bugün yok olmayı bir kere değil, birçok kere isteyin! (Ne kadar isteseniz, hâsıl olmaz)″ denir.

İzah: Sûre-i Furkân, Âyet 10'un nüzul sebebine dair Hayseme Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmaktadır:

قِيلَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَنُعْطِيكَ خَزَائِنَ الأَرْضِ وَمَفَاتِيحَهَا لَمْ نُعْطِهَا أَحَدًا قَبْلَكَ لا يُنْقِصُكَ ذَلِكَ عِنْدَ اللّٰهِ شَيْئًا قَالَ اجْمَعْهَا لِي فِي الآخِرَةِ فَقَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ :تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ الآيَةَ(تفسير ابن ابى حاتم عن خيثمة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: ″Dilersen senin için Allah katında hazırlanmış olanlardan, bir şey eksiltmeksizin, senden önce hiçbir Peygambere verilmemiş ve senden sonra da hiç kimseye verilmeyecek olan yeryüzünün hazinelerini ve anahtarlarını verelim″ denilmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bunları benim için âhirette toplayın″ dedi. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ: ″Hayır ve nîmeti çok ziyâde olan Allah'u Teâlâ dilerse sana onların dediklerinden daha hayırlısını, altlarından nehirler akan bahçeler ve güzel köşkler verir″ mealindeki Sûre-i Furkân, Âyet 10'u indirdi.[1]

Yine Sûre-i Furkân, Âyet 12 ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنْ بَيْنِ عَيْنَيْ جَهَنَّمَ"فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَى أَصْحَابِهِ، فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ نُحَدِّثُ عَنْكَ بِالْحَدِيثِ نَزِيدُ وَنُنْقِصُ قَالَ لَيْسَ ذَا أَعْنِيكُمْ إِنَّمَا أَعْنِي الَّذِي يَكْذِبُ عَلَيَّ مُتَحَدِّثًا يَطْلُبُ بِهِ شَيْنَ الإِسْلامِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّكَ قُلْتَ: بَيْنَ عَيْنَيْ جَهَنَّمَ وَهَلْ لِجَهَنَّمَ عَيْنٌ؟ قَالَ نَعَمْ، أَمَا سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا [الفرقان: 12] فَهَلْ تَرَاهُمْ إِلا بِعَيْنَيْنِ؟ (طب وابن مردوية عن ابى امامة)

″Bir kimse kasten benim üzerime yalan isnat ederse, Cehennemin iki gözü arasında yerini hazırlasın.″ Dediler ki: ″Yâ Resûlallah! Senden hadis naklediyor, ama ziyâde ediyor ve eksiltiyoruz.″ Bunun üzerine şöyle buyurdu: ″Benim size kastım bu değildir. Benim kastım, Müslümanlığa leke atmak maksadı ile yalan hadis nakledenler içindir.″ ″Yâ Resûlallah! Cehennemin gözü de mi var?″ diye sorulunca da, buyurdu ki: ″Evet, sizler Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Furkân, Âyet 12'de: ″O ateş, onları uzaktan gördüğü vakit, onlar ateşin hiddetini ve iniltisini işitirler″ diye geçen buyruğunu hiç duymadınız mı? O, onları iki gözü ile görmez mi?″[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de, Onlara: ″Bugün yok olmayı bir kere değil, birçok kere isteyin! (Ne kadar isteseniz, hâsıl olmaz)″ denir diye buyrulmaktadır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوَّلُ مَنْ يُكْسَى حُلَّةً مِنَ النَّارِ إِبْلِيسُ فَيَضَعُهَا عَلَى حَاجِبِهِ وَيَسْحَبُهَا مِنْ خَلْفِهِ وَذُرِّيَّتُهُ مِنْ بَعْدِهِ وَهُوَ يُنَادِي يَا ثُبُورَاهُ وَيُنَادُونَ يَا ثُبُورَهُمْ قَالَ عَبْدُ الصَّمَدِ قَالَهَا مَرَّتَيْنِ حَتَّى يَقِفُوا عَلَى النَّارِ فَيَقُولُ يَا ثُبُورَاهُ وَيَقُولُونَ يَا ثُبُورَهُمْ فَيُقَالُ لَهُمْ {لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا} (حم عن انس)

Ateşten cübbe giydirileceklerin ilki İblis'tir. Onu kaşlarının üzerine koyacak ve arkasından çekip sürüyecektir. Zürriyeti de ondan sonradır. ″Ey yok olma! yetiş″ diye nidâ eder. Peşinden gelen zürriyeti de: ″Ey yok olma! yetiş″ derler. Nihâyet gelip Cehennemin başında dikilirler. İblis yine orada: ″Ey yok olma! yetiş″ diye bağırır. Arkasındaki zürriyeti de aynı şekilde: ″Ey yok olma! yetiş″ derler. Onlara: ″Bugün yok olmayı bir kere değil, birçok kere isteyin! (Ne kadar isteseniz, hâsıl olmaz)″ denir.[3]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 13951.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7479; Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 1.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12078

قُلْ اَذٰلِكَ خَيْرٌ اَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتٖي وُعِدَ الْمُتَّقُونَۜ كَانَتْ لَهُمْ جَزَٓاءً وَمَصٖيرًا (١٥) لَهُمْ فٖيهَا مَا يَشَٓاؤُ۫نَ خَالِدٖينَۜ كَانَ عَلٰى رَبِّكَ وَعْدًا مَسْؤُ۫لًا (١٦)

15-16. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Bu ateş mi hayırlıdır, yoksa Allah'tan korkanlara vaad olunan ebedî Cennet mi? Orası, onlar için bir mükâfat ve dönüş

yeridir.* Onlar için orada, ebedî kalmak üzere istedikleri her şey vardır. Mü'minlerce arzu edilen bu nîmetler, Rabbinin üzerine aldığı bir vaadidir.″

(وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَيَقُولُ ءَاَنْتُمْ اَضْلَلْتُمْ عِبَادٖي هٰٓؤُلَٓاءِ اَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبٖيلَۜ (١٧) قَالُوا سُبْحَانَكَ مَا كَانَ يَنْبَغٖي لَنَٓا اَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ اَوْلِيَٓاءَ وَلٰكِنْ مَتَّعْتَهُمْ وَاٰبَٓاءَهُمْ حَتّٰى نَسُوا الذِّكْرَۚ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا (١٨))

17-18. Ey Resûlüm! Rabbin Teâlâ, onları ve Allah'tan başka taptıklarını topladığı gün, ″Kullarımı siz mi dalâlete düşürdünüz, yoksa onlar mı yoldan saptılar?″ der.* Onlar: ″Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Seni bırakıp başka dostlar edinmek bize yakışmaz. Fakat Sen, onları ve babalarını nîmetler içinde yaşattın, nihâyet Seni zikretmeyi unuttular ve yok olmaya lâyık bir kavim oldular″ derler.

İzah: Müşriklerin, Allah'ın kızları dedikleri Melekler, Hristiyanların Allah'ın oğlu diye iftira attıkları Hz. Îsâ ve Yahudilerin de Allah'ın oğlu diye iftira ettikleri Hz. Üzeyr, Hakk Teâlâ'yı onların sıfatlandırmalarından tenzih ederek derler ki: ″Ey Rabbimiz! Biz seni, ortağının bulunmasından tenzih ederiz.″

(فَقَدْ كَذَّبُوكُمْ بِمَا تَقُولُونَۙ فَمَا تَسْتَطٖيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًاۚ وَمَنْ يَظْلِمْ مِنْكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبٖيرًا (١٩))

19. Ey müşrikler! Taptığınız şeyler, sizi söylediklerinizde yalancı çıkardılar. Artık ne azâbı geri çevirebilirsiniz, ne de yardım görebilirsiniz. Sizden kim zulmederse, ona büyük bir azap tattıracağız.

(وَمَٓا اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلٖينَ اِلَّٓا اِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْاَسْوَاقِۜ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةًۜ اَتَصْبِرُونَۚ وَكَانَ رَبُّكَ بَصٖيرًاࣖ (٢٠))

20. Ey Resûlüm! Senden evvel gönderdiğimiz Peygamberler de yemek yerler ve çarşılarda gezerlerdi. Ey insanlar! Biz sizi birbirinizle imtihan ediyoruz. Sabredecek misiniz? Senin Rabbin, her şeyi görendir.

(وَقَالَ الَّذٖينَ لَا يَرْجُونَ لِقَٓاءَنَا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ نَرٰى رَبَّنَاۜ لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فٖٓي اَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبٖيرًا (٢١) يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلٰٓئِكَةَ لَا بُشْرٰى يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمٖينَ وَيَقُولُونَ حِجْرًا مَحْجُورًا (٢٢) وَقَدِمْنَٓا اِلٰى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَٓاءً مَنْثُورًا (٢٣))

21-23. Bize kavuşmayı ummayanlar (onun hak Peygamber olduğunu haber vermesi için), ″Bize melekler indirilseydi yahut Rabbimizi görseydik ya!″ dediler. Yemin olsun ki, onlar kendi nefislerinde kibre kapıldılar ve büyük bir

azgınlıkla haddi aştılar.* Melekleri gördükleri gün, işte o gün, mücrimlere bir müjde yoktur. Melekler: ″Size bugün müjde yasaktır yasak!″ derler. * Biz onların dünyâda yaptıkları iyilikleri saçılmış zerre hâline getiririz.

İzah: Dünyâda iken müşrikler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den alaylı bir şekilde melekleri görmeyi istemişlerdi. Müşrikler, mahşer günü azap meleklerini korkunç bir şekilde gördükleri zaman ise, dehşete kapılacaklardır. Melekler de onlara, ″Artık sizin için bir kurtuluş yoktur″ diyeceklerdir.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere kâfirlerin amellerinin Allah katında hiçbir değerinin olmadığı ve âhirette de onlara bu amellerinin hiçbir fayda sağlamayacağı Sûre-i Nûr, Âyet 39'da da şöyle ifade edilmiştir:

″Kâfirlerin amelleri ise, ıssız bir çöldeki serap gibidir. O serap ki, susamış kimse onu su zanneder, oraya vardığında umduğundan hiçbir şey bulamaz. Orada ancak Allah'ın hükmünü bulur. O da onun hesabını eksiksiz olarak görür. Allah'u Teâlâ, hesabı çabuk görendir.″

((اَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَاَحْسَنُ مَقٖيلًا (٢٤

24. O gün Cennet ehlinin kalacakları yer çok hayırlı, dinlenecekleri yer de çok güzeldir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, ″Dinlenme yerleri″ diye tercüme edilen ″Mekîl″ kelimesi, kaylule zamanı anlamına gelmektedir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Onlar, Cennetteki odalarda öğle istirahatine çekileceklerdir. Onların hesaba çekilmeleri Rablerine bir defa arz edilmelerinden ibâret olacaktır ki, bu da kolay bir hesaptır. Bu, Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i İnşikâk, Âyet, 7-9'daki şu sözü gibidir: ″O zaman amel defteri sağ eline verilen kimsenin,* hesabı kolayca görülür* ve ehline sevinçli olarak döner.″

(وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَٓاءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلٰٓئِكَةُ تَنْزٖيلًا (٢٥) اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍۨ الْحَقُّ لِلرَّحْمٰنِۜ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى
(الْكَافِرٖينَ عَسٖيرًا (٢٦

25-26. Ey Habîbim! Semânın bulutlarla yarılacağı ve meleklerin bölük bölük indirileceği günü zikret.* O gün gerçek mülk Rahmân'ındır. O gün kâfirler için çetin bir gündür.

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de, mahşer gününün dehşetinden ve o günde meydana gelecek olan hâdiselerden haber vermektedir. O gün gökler yarılıp parça parça olacak, aralarından gözleri kamaştıracak olan nurlar, bulutlar şeklinde görülecek, mahşer günü melekler gökten inip bütün varlıkları çepeçevre kuşatacaklar, sonra Allah’u Teâlâ kulları arasında hükmünü verecektir.

Mücâhid Hazretleri, ″Ey Habîbim! Semânın bulutlarla yarılacağı ve meleklerin bölük bölük indirileceği günü zikret″ diye geçen bu Âyet-i Kerîme’yi açıklarken ″Onlar, bulutlardan Allah’u Teâlâ’nın ve meleklerin gelmesinden ve işin olup bitmesinden başka bir şey mi beklerler? İşlerin hepsi Allah’a döner″[1] diye geçen Âyet-i Kerîme’de olduğu gibi, burada da mahşer gününde Allah’ın içinde geleceği bulutlar kastedilmektedir″ diye buyurmuştur.[2]

[1] Sûre-i Bakara, Âyet 210.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 11, s. 158.

(وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلٰى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا (٢٧) يَا وَيْلَتٰى لَيْتَنِي لَمْ اَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا (٢٨) لَقَدْ اَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ اِذْ جَٓاءَنِيۜ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْاِنْسَانِ خَذُولًا (٢٩)

27-29. O gün zâlim, ″Keşke Resûl ile beraber bir yol tutsaydım″ diyerek ellerini ısırır.* ″Eyvah bana, keşke falanı dost edinmeseydim!* Yemin olsun ki, bana zikir (Kur’ân) geldikten sonra, beni zikirden o saptırdı″ der. Şeytan, insanı yapayalnız, zelil bir halde bırakır.

İzah: Bu âyetlerde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber bir yol tutmayarak, Kur’ân’a ve Sünnete tâbi olmayıp kâfirleri dost edinenlerin pişmanlığı anlatılmaktadır. Bunlar, kâfirleri dost edindiği için onlarla birlikte âhirette aynı cezaya çarptırılacaklardır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلْ (حم هب ك عن ابى هريرة

″Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin.″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis

No: 7868.

(٣٠ (وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ اِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هٰذَا الْقُرْاٰنَ مَهْجُورًا ( )

30. Resûl dedi ki: ″Yâ Rabbi! Şüphesiz ki, kavmim bu Kur’ân’ı bırakıp terk ettiler (ona îman etmediler).″

(٣١ (وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْمُجْرِمٖينَۜ وَكَفٰى بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصٖيرًا ( )

31. Ey Resûlüm! İşte böyle, her Peygamber için mücrimlerden bir düşman kıldık. Sana bir hidâyet ve yardım edici olarak Rabbin yeter.

(٣٢ (وَقَالَ الَّذٖينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنُ جُمْلَةً وَاحِدَةًۚ كَذٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهٖ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتٖيلًا ( )

32. Kâfirler (Muhammed Aleyhisselâm’ı kastederek), ″Kur’ân, ona bir defada indirilseydi ya!″ dediler. Biz ise, onu kalbine yerleştirip pekiştirmek için işte böyle parça parça indirdik ve onu âyet âyet beyan ettik.

İzah: Kur’ân-ı Kerîm’in iniş şekli, Sûre-i İsrâ, Âyet 106’da da şöyle geçmektedir:

″Biz Kur’ân’ı, insanlara yavaş yavaş okuyasın diye, âyet âyet ayırdık ve onu (ihtiyaca göre) peyderpey indirdik.″

(٣٣ (وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ اِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَاَحْسَنَ تَفْسٖيرًاۜ ( )

33. Ey Resûlüm! Kâfirler sana hiçbir tuhaf ve bâtıl sualde bulunmadılar ki, cevabını hak olarak vermiş ve en güzel sûretle açıklamış olmayalım.

(٣٤ (اَلَّذٖينَ يُحْشَرُونَ عَلٰى وُجُوهِهِمْ اِلٰى جَهَنَّمَۙ اُولٰٓئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَاَضَلُّ سَبٖيلًا ( )

34. Yüzüstü Cehenneme sürüklenecek olanlar, işte yerleri en kötü ve yolları en sapık olanlar onlardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْشَرُ الْكَافِرُ عَلَى وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ أَلَيْسَ الَّذِي أَمْشَاهُ عَلَى رِجْلَيْهِ فِي الدُّنْيَا قَادِرًا عَلَى أَنْ يُمْشِيَهُ عَلَى وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (خ م عن انس)

Bir adam: ″Yâ Resûlallah! Mahşer günü kâfir yüzüstü nasıl haşrolunacak?″ diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Şüphesiz onu dünyâda iki ayağı üzerinde yürüten Allah, mahşer günü yüzüstü yürütmeye de kâdir değil midir?″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Furkân 1, Rikâk 44; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 11 (54).

(وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مَعَهُٓ اَخَاهُ هٰرُونَ وَزٖيرًاۚ (٣٥) فَقُلْنَا اذْهَبَٓا اِلَى الْقَوْمِ الَّذٖينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَاۜ فَدَمَّرْنَاهُمْ تَدْمٖيرًاۜ (٣٦))

35-36. Yemin olsun ki Mûsâ’ya kitabı (Tevrat’ı) indirdik ve kardeşi Hârun’u ona vezir (yardımcı) kıldık.* Onlara: ″Âyetlerimizi yalanlayan Firavun’a ve kavmine gidin″ dedik. Sonunda o kavmi tamamen helâk ettik.

(وَقَوْمَ نُوحٍ لَمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ اَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ اٰيَةًۜ وَاَعْتَدْنَا لِلظَّالِمٖينَ عَذَابًا اَلٖيمًاۚ (٣٧))

37. Nûh’un kavmini de Resulleri yalanladıkları vakit, gark edip onları insanlara ibret kıldık. Zâlimler için, (âhirette) elim bir azap hazırladık.

(وَعَادًا وَثَمُودَاۨ وَاَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذٰلِكَ كَثٖيرًا (٣٨) وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ الْاَمْثَالَۘ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبٖيرًا (٣٩))

38-39. Âd, Semud ve Ashâb-ı Ress ve bunlar arasında geçen birçok nesilleri de helâk ettik.* Onlardan her birine misaller vererek nasihat ettik. Nasihat almayınca da, hepsini tamamen helâk ettik.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen Âd, Hûd Aleyhisselâm’ın kavmidir. Semud, Sâlih Aleyhisselâm’ın kavmidir. Ashâb-ı Ress ise, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre, Yâsîn Sûresi’nde kendilerinden söz edilen ve kavmine: ″… Ey kavmim! Bu Resullere tâbi olun.″[1] diyen kişinin kavmidir. Kavmi onu öldürüp ″Ress″ diye bilinen bir kuyuya attılar. Bu sebeple bu kuyunun ismi ile anıldılar.

[1] Sûre-i Yâsîn, Âyet 20.

(وَلَقَدْ اَتَوْا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّتٖٓي اُمْطِرَتْ مَطَرَ السَّوْءِۜ اَفَلَمْ يَكُونُوا يَرَوْنَهَاۚ بَلْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ نُشُورًا (٤٠))

40. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki senin kavmin, felâket yağmuruna tutulmuş olan

beldeye uğramışlardı, onun hâlini görmediler mi? Bilakis küfürleri sebebiyle onlar dirilmeyi ümit etmiyorlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: ″Felâket yağmuruna tutulmuş olan belde″ diye geçen yer, Lût Aleyhisselâm'ın kavminin helâk edildiği yer olan Sedum beldesidir.

وَاِذَا رَاَوْكَ اِنْ يَتَّخِذُونَكَ اِلَّا هُزُوًّاۜ اَهٰذَا الَّذِي بَعَثَ اللّٰهُ رَسُولًا (٤١) اِنْ كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ اٰلِهَتِنَا لَوْلَٓا اَنْ (صَبَرْنَا عَلَيْهَاۜ وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ح۪ينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ اَضَلُّ سَب۪يلًا (٤٢)

41-42. Ey Resûlüm! Onlar seni gördükleri zaman, ″Allah'ın gönderdiği Peygamber bu mudur?″ diye seninle alay ederler.* ″Biz, ilahlarımıza inanmakta kararlı ve sabırlı olmasaydık, az kaldı ilahlarımızdan saptıracaktı″ derler. Onlar yakında azâbı gördükleri zaman, kimin daha ziyâde yoldan azmış olduğunu bileceklerdir.

اَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُۜ اَفَاَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَك۪يلًاۙ (٤٣) اَمْ تَحْسَبُ اَنَّ اَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ اَوْ يَعْقِلُونَۜ اِنْ (هُمْ اِلَّا كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ سَب۪يلًا۟ (٤٤)

43-44. Ey Resûlüm! Nefsinin arzusunu kendisine ilah edineni gördün mü? Artık ona sen mi vekil olacaksın?* Yoksa sen onların çoğunu işitir, anlar mı sanırsın? Onlar, ancak hayvan gibidirler. Hattâ tuttukları yol bakımından hayvandan daha aşağıdırlar.

İzah: Katâde Hazretleri: ″Ey Resûlüm! Nefsinin arzusunu kendisine ilah edineni gördün mü?″ âyetini açıklarken, ″Burada nefsinin her arzuladığı ve canının çektiği her şeyi yapan kişi kastedilmektedir. Onu bu şeylerden ne bir korku ne de takvâ alıkoyar″ demiştir.

اَلَمْ تَرَ اِلٰى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّۚ وَلَوْ شَٓاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًاۚ ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَل۪يلًاۙ (٤٥) ثُمَّ قَبَضْنَاهُ اِلَيْنَا (قَبْضًا يَس۪يرًا (٤٦) وَهُوَ الَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا (٤٧)

45-47. Ey Resûlüm! Rabbinin kudretini görmez misin? Bak, nasıl gölgeyi uzatmıştır. İsteseydi onu sâbit kılardı. Sonra güneşi gölgeye delil kıldık.* Sonra da gölgeyi yavaş yavaş kendimize (dilediğimiz yöne) çektik.* Size geceyi elbise, uykuyu dinlenme ve gündüzü de dağılıp çalışma vakti kılan O'dur.

İzah: Bu âyetler, dünyânın yuvarlak olduğunu ve kendi ekseni etrafında dönerek gece ve gündüzün yavaş yavaş oluştuğunu haber vermektedir. Âyet-i Kerîme'deki gölgeden maksat, gecedir. Dünyânın gece olan bölümü ise, aslında

dünyâya güneş ışığı vurduğunda, dünyânın kendi gölgesinde kalan arka tarafındaki karanlık kısımdır. Âyet-i Kerîme’de: ″Bak, nasıl gölgeyi uzatmıştır″ diye buyrularak, gecenin uzun bir süre olduğuna dikkat çekmektedir.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″İsteseydi onu sâbit kılardı″ diye buyrulmaktadır. Allah’u Teâlâ dileseydi, dünyâyı döndürmez ve sâbit bir halde bırakırdı ve bunun sonucunda da dünyânın gölgesinde olan kısmı sürekli gece olarak kalırdı. İşte Allah’u Teâlâ, dünyânın sâbit olmayıp kendi ekseni etrafında dönerek hareket hâlinde olmasını ve bu şekilde gece gündüz ve mevsimlerin oluşumunu sağlayarak, bu düzeni insanların menfaati için en mükemmel bir şekilde yarattığından bahsetmektedir.

Bu husus Sûre-i Kasas, Âyet 71-72’de de şöyle beyan edilmiştir:

Ey Resûlüm! De ki: ″Haber verin, Allah’u Teâlâ geceyi kıyâmete kadar dâim etseydi, Allah’tan başka hangi ilah size aydınlık yaratırdı? Hâlâ hak sözü işitmiyor musunuz?″* De ki: ″Haber verin, Allah’u Teâlâ gündüzü kıyâmete kadar dâim etseydi, Allah’tan başka hangi ilah size istirahatiniz için gece yaratırdı? Hâlâ gerçeği görmüyor musunuz?″

İşte Allah’u Teâlâ, insanların menfaati için geceyi istirahat edip dinlenme, gündüzü de çalışma vakti olarak yaratmıştır.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Sonra da gölgeyi yavaş yavaş kendimize (dilediğimiz yöne) çektik″ diye geçen ifade ile, yine dünyânın döndüğüne ve geceden gündüze geçişin yavaş yavaş olduğuna dikkat çekilmektedir. Artık hiçbir varlığın bu düzeni değiştirmeye gücü yetmez.

Kur’ân-ı Kerîm’in nâzil olduğu o dönemde yaşayan insanların, dünyânın yuvarlak olduğunu ve kendi ekseni etrafında döndüğünü, gece ve gündüzün bu şekilde oluştuğunu bilmelerine aslâ imkân yoktu. İşte bu da Kur’ân’daki mûcizelerden biridir.

(وَهُوَ الَّذ۪ي اَرْسَلَ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِه۪ۚ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً طَهُورًاۙ (٤٨) لِنُحْـِۧيَ بِه۪ بَلْدَةً مَيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَٓا اَنْعَامًا وَاَنَاسِيَّ كَث۪يرًا (٤٩) وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُواۘ فَاَبٰٓى اَكْثَرُ النَّاسِ اِلَّا كُفُورًا
٥٠))(

48-50. Ve rüzgârları, yağmurlardan önce bir müjdeci olarak gönderen O’dur. Ve

Biz, gökten temiz bir su indirdik.* O suyu, ölü bir beldeyi (bitkileri kurumuş bir yeri) diriltmek ve yarattığımız nice hayvanları ve insanları sulamak için indirdik.* Yemin olsun ki Biz, gökten indirdiğimiz tertemiz suyu kullarımız arasında taksim ettik ki, nîmetlerimizi düşünüp ibret alsınlar. Lâkin insanların çoğu, nankörlük etmekten başka bir şey yapmadılar.

İzah: Yağmur hakkında Zeyd İbn-i Halid Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hudeybiye'de geceleyin yağmış olan bir yağmurdan sonra bizlere sabah namazı kıldırdı. Namaz bitince, yüzünü cemaate döndürdü ve "Bilir misiniz, Rabbiniz ne buyurdu?" diye sordu. "Allah ve Resûlü en iyi bilendir" dediler. Bunun üzerine dedi ki:

قَالَ أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ فَأَمَّا مَنْ قَالَ مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللّٰهِ وَرَحْمَتِهِ فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي كَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ وَأَمَّا مَنْ قَالَ مُطِرْنَا بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي مُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ (م عن زيد بن خالد)

Allah'u Teâlâ buyurdu ki: "Kullarımdan kimi Bana Mü'min, kimi kâfir olarak sabahladı. Her kim Allah'ın lütuf ve rahmetiyle üzerimize yağmur yağdı dediyse, işte o Bana îman etmiş, yıldıza îman etmemiştir. Her kim de şu yıldızın doğuşu sebebiyle üzerimize yağmur yağdı dediyse, işte o da Bana îman etmemiş, yıldıza îman etmiştir."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Îman 32 (125).

(وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا (٥١) فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا (٥٢)

51-52. Ey Habîbim! İsteseydik her beldeye bir uyarıcı (Peygamber) gönderirdik.* O halde kâfirlere itaat etme ve onlara karşı bu Kur'ân'la büyük bir cihat ile mücâhedede bulun.

İzah: Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ: "Ey Habîbim! İsteseydik her beldeye bir uyarıcı (Peygamber) gönderirdik" diye buyurmaktadır. Önceki Peygamberler belli bir kavme gönderilmekteydi. Ancak Allah'u Teâlâ, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i ise, bütün âlemlere Peygamber olarak göndermiş ve bu şekilde diğer Peygamberlerden onu üstün kılmıştır.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107'de şöyle buyurmuştur:

″Ey Habîbim! Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.″

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ اِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً (خ م حم ه عن جابر …

″… Benden önceki Peygamberler sâdece kendi kavmine Peygamber olarak gönderiliyordu. Ben ise, bütün insanlığa (âlemlere) Peygamber olarak gönderildim.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Onlara karşı bu Kur'ân'la büyük bir cihat ile macâhedede bulun″ diye buyrulmaktadır. Yani Kur'ân'ı okuyarak, ondaki öğütleri, kıssaları, eski inkârcı kavimlerin başlarına gelmiş olan azapları bildirmek sûretiyle onlarla büyük bir cihat ile mücâhedede bulun. Çünkü bütün insanlığı bu şekilde İslâm Dîni'ne dâvet etmek, büyük bir cihattır. Bu sûretle birçok kimse ayıkarak İslâm şerefine nâil olabilir, diye buyrulmuştur. Hattâ İslâm'ın dışında olan kimselere karşı, onları Müslüman edebilmek için ilmi deliller ile cihatta bulunmak, düşmanlara karşı kılıç ile cihatta bulunmaktan daha büyüktür, denilmiştir.

[1] Sahih-i Buhârî, Salât 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3).

( )وَهُوَ الَّذٖي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهٰذَا مِلْحٌ اُجَاجٌۚ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا (٥٣)

53. Birinin suyu lezzetli ve tatlı, diğerininki tuzlu ve acı olan iki denizi birbirine salıveren ve aralarına da kudretinden bir engel ve birbirine karışmayı önleyen bir perde koyan O'dur.

İzah: Tatlı su ile tuzlu suyun birbirine karışmama olayı; deniz hükmünde olan büyük nehirlerin tatlı suyu ile denizlerin tuzlu suyunun birbirine karışmayıp iki ayrı deniz gibi gözükmesidir. Meselâ: Dicle ile Fırat Nehri birleştikten sonra, Basra Körfezi'nden denizin içerisine bir kanal gibi girmekte, fakat denizin tuzlu suyu ile karışmamaktadır. Arada Allah'u Teâlâ'nın koymuş olduğu, gözle görülemeyen bir engel ve perde vardır.

( )وَهُوَ الَّذٖي خَلَقَ مِنَ الْمَٓاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًاۜ وَكَانَ رَبُّكَ قَدٖيرًا (٥٤)

54. Sudan (meniden) insan yaratan ve aralarında soy ve sıhriyyet (evlilik yoluyla akrabalık) meydana getiren de O'dur. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, her şeye

kâdirdir.

( )وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْۜ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلٰى رَبِّه۪ ظَه۪يرًا (٥٥ (

55. Böyle iken kâfirler, Allah’ı bırakıp kendilerine bir fayda ve zarar veremeyen şeylere taparlar. Kâfir ise Rabbinin aleyhinde olanlara yardımcı olur.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Kâfir ise Rabbinin aleyhinde olanlara yardımcı olur″ diye buyrulmaktadır. Yani, kâfir olan insan, Rabbine karşı isyan eden şeytana ve ona tâbi olanlara yardımcı olur, demektir.

(وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذ۪يرًا (٥٦) قُلْ مَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِلَّا مَنْ شَٓاءَ اَنْ يَتَّخِذَ اِلٰى رَبِّه۪ سَب۪يلًا
٥٧)((

56-57. Biz seni ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.* Ey Resûlüm! De ki: ″Ben bu tebliğ görevimden dolayı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ben ancak sizin, Rabbine doğru bir yol tutan kimseler olmanızı istiyorum.″

(وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذ۪ي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِه۪ۜ وَكَفٰى بِه۪ بِذُنُوبِ عِبَادِه۪ خَب۪يرًاۚۛ (٥٨) اَلَّذ۪ي خَلَقَ
))السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِۚۛ اَلرَّحْمٰنُ فَسْـَٔلْ بِه۪ خَب۪يرًا (٥٩

58-59. Ölümsüz ve dâimâ diri olan Allah’a tevekkül et ve O’nu hamd ile tesbih et. Kullarının günahlarından, O’nun haberdar olması yeter.* Gökleri, yeri ve bunların arasında olanları altı günde yaratan, sonra Arş’a istivâ eden Rahmân’dır. Bunu, Habîr olandan sor.

İzah: Bu âyetlerin sonunda geçen ″Bunu, Habîr olandan sor″ buyruğu, yaratma ve istivâya ait meseleleri her şeyden hakkıyla haberdar olan Allah’tan sor, yani bu hususları ancak Allah bilir, demektir. Bu sebeple Allah’ın Arş’a istivâ etmesi de, müteşâbih olan âyetlerdendir.[1]

[1] Müteşâbih olan âyetler hakkında geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 54’ün izahına bakınız.

( )وَاِذَا ق۪يلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمٰنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمٰنُۗ اَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا۩ (سَجْدَه) (٦٠ (

60. Mekke kâfirlerine: ″Rahmân’a secde edin″ denildiği vakit, ″Rahmân da neymiş? Senin bize emrettiğine mi secde edeceğiz?″ dediler ve Rahmân’a secde emri, onların îmana karşı nefretlerini artırdı. (Secde âyetidir)

تَبَارَكَ الَّذ۪ي جَعَلَ فِي السَّمَٓاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فٖيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُن۪يرًا (٦١) وَهُوَ الَّذ۪ي جَعَلَ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ (خِلْفَةً لِمَنْ اَرَادَ اَنْ يَذَّكَّرَ اَوْ اَرَادَ شُكُورًا (٦٢)

61-62. Semâda burçlar yaratan ve oraya ışık kaynağı bir güneş ve aydınlatıcı bir ay koyan Allah, çok yücedir.* Düşünüp ibret almak veya şükretmek isteyenler için, geceyle gündüzü birbiri ardına getiren O'dur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Burçlar″dan maksat, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya göre, ″Semâda var olan ve korunan köşklerdir.″ Bu husus Sûre-i Hicr, Âyet 16-18'de de şöyle geçmektedir:

″Şüphesiz Biz, semâda burçlar yarattık ve ibretle bakanlar için onu süsledik.* Onu, kovulmuş her şeytandan koruduk.* O şeytanlardan kulak hırsızlığı edene de, apaçık bir ateş alevi yetişti.″

وَعِبَادُ الرَّحْمٰنِ الَّذ۪ينَ يَمْشُونَ عَلَى الْاَرْضِ هَوْنًا وَاِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا (٦٣) وَالَّذ۪ينَ يَب۪يتُونَ (لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا (٦٤) وَالَّذ۪ينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَۗ اِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًاۗ (٦٥) اِنَّهَا سَٓاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا (٦٦) وَالَّذ۪ينَ اِذَٓا اَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذٰلِكَ قَوَامًا (٦٧)

63-67. Rahmân'ın has kulları o kimselerdir ki, yeryüzünde tevâzu ile yürürler ve câhiller onlara fenâ bir söz söylediklerinde, ″Selâmetle″ derler.* Onlar, gecelerini Rablerine secde ve kıyam ile geçirirler.* Ve onlar şöyle derler: ″Ey Rabbimiz! Cehhennem azâbını bizden uzaklaştır. Şüphesiz onun azâbı, çok şiddetli ve devamlıdır.* Şüphesiz orası, ne kötü bir karargâh, ne kötü bir makamdır.″* O Rahmân'ın has kulları, harcadıkları zaman ne israf ederler, ne de cimrilik ederler, ikisi arasında orta bir yol tutarlar.

İzah: Bu âyetler, Allah'u Teâlâ'nın takvâ üzere olan kullarının vasıflarını haber vermektedir. Bu zâtlar, Allah yolunda ibâdetle, taatle çalışırlarken, kendilerinin aleyhinde fenâ söz söyleseler, Allah için onların bu eziyetlerine sabrederler ve onların bu boş sözlerine karşılık, ″Sizinle bizim aramızda ne hayır, ne de şer vardır, biz sizden selâmette bulunmaktayız, siz de hâlinizi düzelterek selâmete kavuşun″ derler. Geceleri, namaz ve zikir ile geçirirler. Duâlarında, Cehennem azâbından Allah'a sığınırlar. Allah için yaptığı harcamalarında gâyet cömert olurlar. Fakat aileleri için yaptıkları harcamalarda iktisatlı olurlar ve kendi işlerinde de gerektiği yere gerektiği kadar harcama yaparlar.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَلسَّمْتُ الْحَسَنُ وَالتَّوَدُّدُ وَالْإِقْتِصَادُ جُزْءٌ مِنْ اَرْبَعَةٍ وَعِشْرِينَ جُزْءًا مِنَ النُّبُوَّةِ (ت عن عبد اللّٰه ابن سرجس المزنى)

"Üç hal bir kimsede varsa, onda Peygamberliğin yirmidörtte biri vardır: (Allah'a giden) güzel yol. Allah için birbirlerini sevmek. Malını fuzuli yere harcamayıp iktisatlı olmak."[1]

"O Rahmân'ın has kulları, harcadıkları zaman ne israf ederler, ne de cimrilik ederler, ikisi arasında orta bir yol tutarlar" âyetini, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle izah etmiştir: "Allah'a isyan yolunda harcanan tek bir dirhem bile israftır. Allah yolunda harcanan herhangi bir miktar ise israf değildir, yerinde harcanmış bir maldır."

Takvânın önemi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ebû Zerr Radiyallâhu anhu'ya şöyle buyurmuştur:

أُوصِيكَ بِتَقْوَى اللّٰهِ فَإِنَّهُ زَيْنٌ لاَجْرِكَ كُلُّهُ وَعَلَيْكَ بِتِلاوَةِ الْقُرْآنِ وَذِكْرِ اللّٰهِ فَإِنَّهُ ذِكْرٌ لَكَ فِي السَّمَاءِ وَنُورٌ لَكَ فِي الْاَرْضِ عَلَيْكَ بِطُولِ الصَّمْتِ اِلَّا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّهُ مَطْرَدَةٌ لِلشَّيْطَانِ عَنْكَ وَعَوْنٌ لَكَ عَلَى أَمَرِ دِينِكَ اِيَّاكَ وَكَثْرَةَ الضَّحِكِ فَإِنَّهُ يُمِيتُ الْقَلْبَ وَيُذْهِبُ نُورَ الْوَجْهِ عَلَيْكَ بِالْجِهَادِ فَإِنَّهُ رَهْبَانِيَّةُ أُمَّتِي أَحِبِّ الْمَسَاكِينَ وَجَالِسْهُمْ انْظُرْ إِلَى مَنْ تَحْتَكَ وَلا تَنْظُرْ إِلَى مَنْ فَوْقَكَ فَإِنَّهُ أَجْدَرُ أَنْ لا تَزْدَرِي نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكَ صِلْ قَرَابَتَكَ وَإِنْ قَطَعُوكَ قُلِ الْحَقَّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا لاَ تَخَفْ فِي اللّٰهِ لَوْمَةَ لائِمٍ لِيَحْجُزْكَ عَنِ النَّاسِ مَا تَعْلَمُ مِنْ نَفْسِكَ وَلاَ تَجِدَ عَلَيْهِمْ فِيمَا تَأْتِي وَكَفَى بِالْمَرْءِ عَيْبًا أَنْ يَكُونَ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ: أَنْ يَعْرِفَ مِنَ النَّاسِ مَا يَجْهَلُ مِنْ نَفْسِهِ وَيَسْتَحِيى لَهُمْ مِمَّا هُوَ فِيهِ وَيُؤْذِي حَلِسَهُ يَا أَبَا ذَرَّ لَا عَقْلَ كَالتَّدْبِيرِ وَلا وَرَعَ كَالْكَفِّ وَلا حَسَبَ كَحُسْرِ الْخُلُقِ ((عبد بن حميد طب هب وابن عساكر عن أبي ذر

"Sana Allah'tan korkmanı vasiyet ederim. Çünkü o korku, bütün amellerin ziynetidir. Sana Kur'ân okumanı, zikrullah etmeni vasiyet ederim. Çünkü zikrullah; senin semâda zikredilmene sebeptir, yeryüzünde ise senin için nûrdur. Sükûtunun uzun olmasını vasiyet ederim. Ancak hayır söz müstesnâ. Çünkü bu sükût, şeytanı senden uzaklaştırır ve din işinde sana yardımcı olur. Çok gülmekten de sakın. Çünkü o, kalbi öldürür ve yüzün nûrunu giderir. Mücâhedeye devam et, çünkü o, ümmetimin ruhbanlığıdır.[2] Miskinleri, garipleri sev ve onlarla düşüp kalk. Kendinden aşağıdakine bak, yukarıdakine bakma. Zîrâ sana Allah'ın verdiği nîmetleri küçümsememen için bu hâl daha uygundur. Seninle alakayı kesseler bile, akrabanı ziyaret et. Acı olsa da hakkı söyle, Allah yolunda kınayanların kınamasından korkma. Kendi nefsin hakkında bildiğin hatalar, seni insanların hatalarını görmekten alıkoysun. Yaptığın şeylerde onlara karşı övünme. Şu üç hasletin bulunması, kişiye ayıp olarak yeter.

Kendi kusurlarını bilmeden başkasının kusurlarını görmesi, aynı hâl kendisinde de olduğu halde, başkalarında utanılacak hâl görmesi ve arkadaşına eziyet etmesi. Ey Ebû Zerr! Tedbir gibi akıl, kötülükten sakınmak gibi verâ, güzel ahlâk gibi şeref yoktur."[3]

Tevâzu ile yürümek hakkında da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yürüdüğü zaman, sanki yokuş aşağı iniyormuş gibi ve yeryüzü onun için dürülüyormuş gibi yürürdü, diye buyrulmuştur Ashab-ı Kirâm, yapmacıklı zayıf görünerek yürümeyi mekruh kabul etmişlerdi. Hattâ rivâyet edildiğine göre, Hz. Ömer, yavaş yavaş yürüyen bir genç görmüş ve "Sana ne oluyor, hasta mısın?" diye sormuş. "Hayır, Ey Mü'minlerin Emîri" cevabı üzerine, kamçısıyla onun üzerine yürüyerek, güçlü yürümesini emretmiştir. Burada mütevazı şekilde yürümekten maksat, sükûnet içinde vakarlı yürümektir. Ayrıca kâfirlerin bulunduğu yerden geçerken, onlara karşı azametli ve kuvvetli olarak yürümek gerekir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı, Kâbe'yi vakarla ve sükûnetle yürüyerek tavaf ederken, kâfirler Mü'minlerin bu hâlini görünce, "Bunlar zayıf düşmüş, yürümeye bile takatleri kalmamış" gibi sözler söyleyerek alay etmeye başlamışlardı. Allah'u Teâlâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, kâfirlerin bu hallerini bildirmiş, bunun üzerine Peygamberimiz ve Ashâbı, sağ kollarını ihramın dışına çıkarıp sert adımlar ile yürüyerek zayıf olmadıklarını o kâfirlere göstermişlerdir. İşte tavaf esnâsında erkeklerin, sağ omuzunu açarak hızlı ve sert yürümeleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den kalan bir sünnettir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Birr 65; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 214/2.

[2] Ruhbanlık hakkında Sûre-i Hadîd, Âyet 27 ve izahına bakınız.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1628; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 4737; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 43572; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 157/4.

(وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّت۪ي حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَۚ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ يَلْقَ اَثَامًاۙ (٦٨) يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَيَخْلُدْ ف۪يه۪ مُهَانًاۗ (٦٩) اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَاُو۬لٰٓئِكَ يُبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَاتٍۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَح۪يمًا (٧٠)

68-70. Ve onlar, Allah ile beraber başka ilah edinip ona ibâdet etmezler. Allah'u Teâlâ'nın öldürülmesini haram kıldığı nefsi haksız yere öldürmezler ve zinâ etmezler. Bu nehyedilenleri kim yaparsa, Esâme'de (Cehennemde bir kuyuda)

cezâsını çeker.* Mahşer günü onun azâbı kat kat artırılır ve orada zelil olarak ebedî kalır.* Ancak tevbe eden ve îman eden ve sâlih amelde bulunan müstesnâ. Artık Allah’u Teâlâ onların günahlarını sevaplara çevirir. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebi hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

أَنَّ نَاسًا مِنْ أَهْلِ الشِّرْكِ كَانُوا قَدْ قَتَلُوا وَأَكْثَرُوا وَزَنَوْا وَأَكْثَرُوا فَأَتَوْا مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا إِنَّ الَّذِي تَقُولُ وَتَدْعُو إِلَيْهِ لَحَسَنٌ لَوْ تُخْبِرُنَا أَنَّ لِمَا عَمِلْنَا كَفَّارَةً فَنَزَلَ {وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللّٰهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ} وَنَزَلَتْ {قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ} (خ عن ابن عباس)

Müşriklerden bâzı kimseler, çok kişiyi öldürmüşler ve çok zinâ etmişlerdi. Bunlar Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldiler ve ″Senin söylediğin ve kendisine çağırdığın şüphesiz güzeldir. Keşke yapmış olduklarımıza keffâret olacağını bize haber vermiş olsan″ dediler. Bunun üzerine Sûre-i Furkân, Âyet 68-70’teki: ″Ve onlar, Allah ile beraber başka ilah edinip ona ibâdet etmezler. Allah’u Teâlâ’nın öldürülmesini haram kıldığı nefsi haksız yere öldürmezler ve zinâ etmezler. Bu nehyedilenleri kim yaparsa, Esâme’de (Cehennemde bir kuyuda) cezâsını çeker.* Mahşer günü azâbı kat kat artırılır ve orada zelil olarak ebedî kalır.* Ancak tevbe eden ve îman eden ve sâlih amelde bulunan müstesnâ. Artık Allah’u Teâlâ onların günahlarını sevaplara çevirir. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir″ buyruğu ve Ey Resûlüm! De ki: ″Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin…″ diye devam eden Sûre-i Zümer, Âyet 53 nâzil oldu.[1]

Bu âyetlerin nüzul sebebi, her ne kadar müşriklerle ilgili olsa da hükmü geneldir, Müslümanları da kapsamaktadır. Bir kimse ne kadar günahkâr olursa olsun, günahlarından hakkıyla tevbe ederse, yani işlemiş olduğu günahlarına bir daha dönmemek kaydıyla terk edip sâlih amelde bulunursa ve kendisini günaha sevk eden dostlarını bırakıp sâlih kullardan dost edinirse, Allah’u Teâlâ onun günahlarını affeder, dilerse de sevâba çevirir. Nitekim bir sonraki 71. âyette: ″Her kim de tevbe edip salih amel işlerse, şüphesiz ki o, tevbesi kabul edilmiş olarak Allah’a döner″ diye buyrulmuştur. Bu sebeple tevbe edip sâlih amelde bulunan herkesin günahları sevâba çevrilebilir.

Müslümanların mahşerde günahlarının sevâba çevrileceğine dair Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنِّي لَأَعْلَمُ آخِرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولًا الْجَنَّةَ وَآخِرَ أَهْلِ النَّارِ خُرُوجًا مِنْهَا رَجُلٌ يُؤْتَى بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُقَالُ اعْرِضُوا عَلَيْهِ صِغَارَ ذُنُوبِهِ وَارْفَعُوا عَنْهُ كِبَارَهَا فَتُعْرَضُ عَلَيْهِ صِغَارُ ذُنُوبِهِ فَيُقَالُ عَمِلْتَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا كَذَا وَكَذَا وَعَمِلْتَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا كَذَا وَكَذَا فَيَقُولُ نَعَمْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُنْكِرَ وَهُوَ مُشْفِقٌ مِنْ كِبَارِ ذُنُوبِهِ أَنْ تُعْرَضَ عَلَيْهِ فَيُقَالُ لَهُ فَإِنَّ لَكَ مَكَانَ كُلِّ سَيِّئَةٍ حَسَنَةً فَيَقُولُ رَبِّ قَدْ عَمِلْتُ أَشْيَاءَ لَا أَرَاهَا هَا هُنَا فَلَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ. (م عن أبي ذر)

″Ben, Cennet ehli arasında Cennete en son girecek kimseyi de, Cehennem ateşinden en son çıkacak kimseyi de biliyorum. Cennete en son giren kişi şöyle bir adamdır: Mahşer gününde getirilir, ″Küçük günahlarını ona sunun ve büyüklerini de üzerinden kaldırın″ denilir. Ona küçük günahları sunulur ve filan filan günü şunu şunu işledin, filan filan günü de şunu ve şunu işledin denilir. O da ″Evet″ der. İnkâr edebilecek gücü kendisinde bulamaz. Diğer taraftan büyük günahlarının da kendisine sunulacağından korkarken, kendisine: ″Her bir günahının yerine bir tane iyilik verilecektir″ denilir. Bu sefer ″Rabbim, ben burada görmediğim daha başka bir takım işler de işledim″ diyecek. Yemin olsun ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in küçük azı dişleri görülünceye kadar güldüğünü gördüm.″[2]

Bu hususta Ebû Osman Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

الْمُؤْمِنُ يُعْطَى كِتَابَهُ (فِي سِتْرٍ مِنَ اللّٰهِ) بِيَمِينِهِ فَيَقْرَأُ سَيِّئَاتِهِ فَكُلَّمَا قَرَأَ سَيِّئَةً تَغَيَّرَ لَوْنُهُ حَتَّى يَمُرَّ بِحَسَنَاتِهِ فَيَقْرَؤُهَا فَيَرْجِعُ إِلَيْهِ لَوْنُهُ. ثُمَّ يَنْظُرُ فَإِذَا سَيِّئَاتُهُ قَدْ بُدِّلَتْ حَسَنَاتٍ قَالَ: فَعِنْدَ ذَلِكَ يَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَءُوا كِتَابِيَهْ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى عثمان)

Mü'min kişiye amel defteri Allah'ın koruması altında verilir. O, günahlarını okur. Her bir günahı okudukça, rengi değişir. Sonra iyiliklerine geçer, onu okumaya başlayınca rengi tekrar yerine gelir. Sonra bir de bakar ki, günahları iyiliklerle değiştirilmiş. İşte o zaman ″Alın, amel defterimi okuyun.″[3] der.[4]

Yine günahları sevâba çeviren sâlih ameller hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ قَوْمٍ اِجْتَمَعُوا يَذْكُرُونَ اللّٰهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَا يُرِيدُونَ بِذَلِكَ اِلَّا وَجَّهَ اللّٰهِ اِلَّا نَادَاهُمْ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ قُومُوا مَغْفُورًا لَكُمْ قَدْ بُدِّلَتْ سَيِّئَاتُكُمْ حَسَنَاتٍ. (هب عن عبد اللّٰه بن مغفل رواه أحمد وأبو يعلى والبزار والطبراني في الأوسط وعن أنس بن مالك)

Bir kavim sırf Allah’ın Cemâlini dileyerek, zikrullah yapmak için toplanıp meclis kursalar, muhakkak gökten bir münâdi, kendilerine şöyle seslenir: ″Haydi kalkın affedildiniz, günahlarınız sevâba çevrildi.″[5]

Yine Âyet-i Kerîme’de geçen ″Esâme″, Cehennemde olan bir kuyudur. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ صَخْرَةً وَزَنَتْ عَشْرَ خَلِفَاتٍ، قُذِفَ بِهَا مِنْ شَفِيرِ جَهَنَّمَ مَا بَلَغَتْ قَعْرَهَا سَبْعِينَ خَرِيفًا حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى غَيٍّ وَأَثَام قِيلَ وَمَا غَيٌّ وَأَثَامٌ؟ قَالَ بِئْرَانِ فِي أَسْفَلِ جَهَنَّمَ يَسِيلُ مِنْهُمْا صَدِيدُ أَهْلِ النَّارِ وَهُمْا اللَّذَانِ ذَكَرَهُمَا اللّٰهُ فِي كِتَابِهِ أَضَاعُوا الصَّلاَةَ، وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا(طب عن ابو امامة الباهلى)

Şâyet on ukiyye[6] ağırlığında bir kaya Cehennemin kenarından atılmış olsaydı, yetmiş yılda dibine ulaşmaz, nihâyet Gayya’ya ve Esâme’ye ulaşır. ″Gayya ve Esâme nedir?″ denilince, buyurdu ki: ″Cehennemin en altında iki kuyudur. Orada Cehennem ehlinin kan ve irinleri akar. Allah’ın kitabında: ″Sonra onların ardından öyle bir nesil geldi ki, namazı terk ettiler ve şehvetlerine tâbi oldular. Onlar, Gayya’ya (Cehennemde bir kuyuya) atılacaklardır″[7] âyeti ile ″… Bu nehyedilenleri kim yaparsa, Esâme’de (Cehennemde bir kuyuda) cezâsını çeker ″[8] diye geçen iki cezâlandırılma yeri bunlardır.[9]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Zümer 1.

[2] Sahih-i Müslim, Îman 84 (314).

[3] Sûre-i Hâkka, Âyet 19.

[4] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 8, s. 214.

[5] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 562; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 386/10; Rudânî, Mecmâ’uz-Zevâid, Hadis No: 16764; İmam Şa’rânî, el-Uhud’ül-Kübrâ, s. 319; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12000.

[6] Bir ağırlık ölçüsü olup yerlere ve muhitlere göre değişir. Bir ukiyye, Şer’an kırk dirhem olarak kabul edilmiştir. Bir dirhem de 3,25 gr’dır.bu ölçüye göre on ukiyye de, 1.300 gr yapmaktadır.

[7] Sûre-i Meryem, Âyet 59.

[8] Sûre-i Furkân, Âyet 68.

[9] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 7633.

(٧١) وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاِنَّهُ يَتُوبُ اِلَى اللّٰهِ مَتَابًا ( )

71. Her kim de tevbe edip salih amel işlerse, şüphesiz ki o, tevbesi kabul edilmiş olarak Allah’a döner.

İzah: Salih amelin günahı sildiğine dair Ebû Zerr Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

قَالَ لِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّقِ اللّٰهِ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتْبِعْ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ (ت حم عن ابى ذر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana dedi ki: ″Nerede ve hangi hâl üzere olursan ol, Allah’tan kork ve kötülüğün arkasında hemen bir iyilik yap ki, onu silsin. İnsanlarla da güzel bir ahlak ile geçin.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Birr 54; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20392.

(٧٢) وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَۙ وَاِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ( )

72. O Rahmân’ın has kulları, yalan yere şâhitlik etmezler. Boş ve kötü bir şeyle karşılaştıkları zaman, vakarla geçip giderler.

İzah: Yalancı şâhitlikte bulunmanın en büyük günahlardan olduğuna dair Ebû Bekre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ قُلْنَا بَلَى يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الْإِشْرَاكُ بِاللّٰهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَكَانَ مُتَّكِئًا فَجَلَسَ فَقَالَ أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ فَمَا زَالَ يَقُولُهَا حَتَّى قُلْتُ لَا يَسْكُتُ (خ عن ابى بكرة عن ابيه)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″En büyük günahı size haber vereyim mi?″ diye sordu. Biz: ″Evet, Yâ Resûlallah!″ dedik. ″Allah’a ortak koşmak, anne ve babaya itaatsizlik etmek″ diye buyurduktan sonra, yaslandığı yerden doğrulup oturdu ve ″Haberiniz olsun! Bir de yalan söylemek ve yalancı şâhitlik yapmaktır. Haberiniz olsun! Bir de yalan söylemek ve yalancı şâhitlik yapmaktır″ buyurdu. Bu sözü tekrar tekrar söylüyordu. Hattâ ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem susmayacak, dedim.[1]

Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbrâhim b. Meysere Radiyallâhu anhu'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ اِبْن مَسْعُود مَرَّ بِلَهْوٍ مُعْرِضًا فَلَمْ يَقِف فَقَالَ رَسُول اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ أَصْبَحَ اِبْن مَسْعُود وَأَمْسَى كَرِيمًا ثُمَّ تَلَا إِبْرَاهِيم بْن مَيْسَرَة وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا(ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابراهيم بن ميسر)

Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu, bir şarkı sesi işitmiş ve hemen, çabucak oradan ayrılmış. Onun bu davranışı karşısında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onun için: ″Şerefli bir kimse olmuştur″ diye buyurdu. Sonra (râvi) İbrâhim b. Meysere: ″O Rahmân'ın has kulları, yalan yere şâhitlik etmezler. Boş ve kötü bir şeyle karşılaştıkları zaman, vakarla geçip giderler″ mealindeki Sûre-i Furkân, Âyet 72'i okudu.[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb 6.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 131.

(وَالَّذِينَ اِذَا ذُكِّرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا (٧٣) وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ اَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ اِمَامًا (٧٤)

73-74. Ve onlar, Rablerinin âyetleriyle kendilerine öğüt verildiği zaman, ona karşı sağır ve kör davranmazlar.* Ve onlar: ″Ey Rabbimiz! Bize, zevcelerimizden ve zürriyetlerimizden gözümüzün nûru olacak kimseler ihsan et ve bizi takvâ ehline önder kıl″ derler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Bizi takvâ ehline önder kıl″ diye buyrulmaktadır. Yani, Rahmân olan Allah'ın has kulları, kendilerinden sonra gelecek olan evlatlarının da, takvâ üzere olup hak yolda kendilerine uymalarını ve hidâyetten ayrılmamalarını istemişlerdir.

(اُولٰٓئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فٖيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًاۙ (٧٥) خَالِدٖينَ فٖيهَاۜ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا (٧٦))

75-76. İşte Rahmân'ın has kulları, sabırları sebebiyle Cennetin en yüksek köşkleriyle mükâfatlandırılır ve orada saygı ve selâm ile karşılanırlar.* Orada ebedî kalırlar. Orası, ne güzel karargâh ve ne güzel makamdır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de, îman edip sâlih amellerde bulunan takvâ sahiplerine Cennetin en yüksek köşkleriyle mükâfatlandırılacağı müjdelenmektedir. Sûre-i Vâkıa, Âyet 7-12’de geçtiği üzere mahşer yerine insanlar üç sınıf olarak gelir. Biri Cehennemlik, biri Cennetlik ve biri de sâbikunlar yani sebat edip ibâdette ileri geçenlerdir ki, işte onlar Naîm Cennetlerinde Benim en yakınımda olurlar, diye buyrulan kimselerdir.

Cennet-i Naîm’in en yüksek Cennet olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

إِنَّ جِبْرِيلِ قَالَ لِي اُخْرُجْ فَأَخْبِرْ بِنِعَمِ اللّٰه الَّتِي أَنْعَمَ بِهَا عَلَيْك وَفَضِيلَته الَّتِي فُضِّلْت بِهَا فَبَشَّرَنِي أَنِّي بُعِثْت إِلَى الْأَحْمَر وَالْأَسْوَد وَأَمَرَنِي أَنْ أُنْذِر الْجِنّ وَآتَانِي كِتَابه وَأَنَا أُمِّيٌّ وَغَفَرَ ذَنْبِي مَا تَقَدَّمَ وَمَا تَأَخَّرَ وَذَكَرَ اِسْمِي فِي الْأَذَان وَأَمَدَّنِي بِالْمَلَائِكَةِ وَآتَانِي النَّصْر وَجَعَلَ الرُّعْب أَمَامِي وَآتَانِي الْكَوْثَر وَجَعَلَ حَوْضِي مِنْ أَكْثَر الْحِيَاض يَوْم الْقِيَامَة وَوَعَدَنِي الْمَقَام الْمَحْمُود وَالنَّاس مُهْطِعُونَ مُقْنِعُو رُءُوسهمْ وَجَعَلَنِي فِي أَوَّل زُمْرَة تَخْرُج مِنَ النَّاس وَأَدْخَلَ فِي شَفَاعَتِي سَبْعِينَ أَلْفًا مِنْ أُمَّتِي الْجَنَّة بِغَيْرِ حِسَاب وَآتَانِي السُّلْطَان وَالْمُلْك وَجَعَلَنِي فِي أَعْلَى غُرْفَة فِي الْجَنَّة فِي جَنَّات النَّعِيم فَلَيْسَ فَوْقِي أَحَد إِلَّا الْمَلَائِكَة الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْش وَأَحَلَّ لِي وَلِأُمَّتِي الْغَنَائِم وَلَمْ تَحِلّ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلَنَا (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عبادة بن الصامت)

Cebrâil bana dedi ki: ″Çık ve Allah’u Teâlâ’nın sana bahşettiği nîmetleri, senin üstün kılındığın faziletini haber ver.″ Allah’u Teâlâ bana müjdeledi ki; şüphesiz beni kırmızı ve siyah tenli insanlara gönderdi. Cinleri uyarmamı bana emretti. Ümmî olduğum halde bana kitabını verdi. Geçmiş ve gelecek günahlarımı bağışladı. Adımı ezanda zikretti. Beni meleklerle kuvvetlendirdi. Bana zaferi bahşetti ve korkuyu önümde kıldı (korku benden kaçar). Bana Kevser’i verdi; mahşer günü benim havuzumu havuzların en büyüğü kıldı. İnsanlar başlarını eğip koşuşturdukları zamanda bana Makâm-ı Mahmûd’u vaad etti. Beni insanlardan haşrolunacak ilk zümre içinde kıldı. Benim şefaatimle ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesapsız olarak Cennete koydu. Bana hükümranlık ve mülk verdi. Beni Naîm Cennetlerinde içinde Cennetin en yüce köşkünde kıldı. Benim üzerimde Arş’ı taşıyan meleklerden başka hiç kimse yoktur. Bana bizden öncekilerden hiç kimseye helâl kılmadığı halde ganîmetleri helâl kıldı.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Orada saygı ve selâm ile karşılanırlar″ diye buyrulmaktadır. Yani o yüksek makamda melekler, onları karşılayarak, selâmet içinde ebedî bir hayat süreceklerini onlara müjdelemiş olacaklardır.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 5, s. 333.

(قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْۚ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا (٧٧)

77. Ey Resûlüm! De ki: ″Eğer ibâdetiniz olmasa, Rabbim size ne diye değer versin? Siz ise, (beni) yalanladınız. Bu yalanlamanın cezâsı elbette yakında gelecektir.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, müşriklere yakında kendilerine gelecek olan azaptan bahsedilmektedir. Abdullah b. Mes'ud, Übeyy b. Kâ'b, Mücâhid ve Katâde Hazretlerine göre; bu azaptan maksat, müşriklerin Bedir Savaşı'nda aldıkları mağlubiyet ve ölümleri, sonrasında da kabirde ve âhirette daha elim bir azâba uğratılmalarıdır.

26-ŞUARÂ SÛRESİ

Bu sûre 227 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Ancak son dört âyeti Medîne döneminde nâzil olmuştur. Sûrenin sonunda kâfir olan şâirlerin hallerinden ve bunlardan Müslüman olarak; İslâm’ı ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i öven şâirlerden bahsedildiği için ″Şâirler″ anlamına gelen ″Şuarâ″ diye isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(طٰسٓمٓ (١) تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ (٢) لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ اَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ (٣) اِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ
مِنَ السَّمَٓاءِ اٰيَةً فَظَلَّتْ اَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ (٤) وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنَ الرَّحْمٰنِ مُحْدَثٍ اِلَّا كَانُوا عَنْهُ
مُعْرِضِينَ (٥))

1-5. Tâ, Sîn, Mîm.* Bunlar, apaçık bildiren kitabın (Kur’ân’ın) âyetleridir.* Ey Resûlüm! Onlar îman etmiyorlar diye üzüntüden neredeyse kendini helâk edeceksin.* Biz dilesek, onlara semâdan bir mûcize indiririz de boyun eğmekten başka çâreleri kalmaz.* Onlara, Rahmân’dan hiç yeni bir öğüt gelmez ki, ondan yüz çevirmesinler.

İzah: ″Biz dilesek, onlara semâdan bir mûcize indiririz de boyun eğmekten başka çâreleri kalmaz″ diye geçen âyetten maksat, Ey Habîbim! Dilesek, onları îman etmeye mecbur bırakacak, Mûsâ Aleyhisselâm’ın kavminin üzerine Tûr Dağı’nın kaldırıldığı[1] gibi korkunç, harikulade bir mûcize gösterir ve onları îman etmeye mecbur bırakırdık, demektir.

[1] Yahudilerin üzerlerine Tûr dağının kaldırılması hâdisesiyle ilgili Sûre-i Nisâ, Âyet 154-155’e bakınız.

(فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَأْتِيهِمْ اَنْبٰٓؤُا مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ (٦))

6. Şüphesiz ki onlar, (Resûlü Ekrem’i ve onun tebliğini) yalanladılar. Artık kendisiyle alay edip durdukları şeyin haberleri kendilerine yakında gelecektir.

İzah: Müşrikler, Kur’ân-ı Kerîm’i ve Resûlü Ekrem’i yalanladılar. Artık çok

büyük cezâları, dünyevî ve uhrevî azapları kendilerine yakında gelecektir, demektir. Bu müşriklerin, dünyâdaki azâbı Bedir Savaşı’nda ve Mekke’nin fethinde gerçekleşmiştir. Asıl azapları ise âhirette olacaktır.

(اَوَلَمْ يَرَوْا اِلَى الْاَرْضِ كَمْ اَنْبَتْنَا فٖيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرٖيمٍ (٧) اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنٖينَ (٨) وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزٖيزُ الرَّحٖيمُ۟ (٩))

7-9. Onlar, yeryüzüne bakmıyorlar mı? Orada her sınıftan çift çift ne kadar faydalı şeyler yarattık.* Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

(وَاِذْ نَادٰى رَبُّكَ مُوسٰٓى اَنِ ائْتِ الْقَوْمَ الظَّالِمٖينَۙ (١٠) قَوْمَ فِرْعَوْنَۜ اَلَا يَتَّقُونَ (١١) قَالَ رَبِّ اِنّٖٓي اَخَافُ اَنْ يُكَذِّبُونِۜ (١٢) وَيَضٖيقُ صَدْرٖي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانٖي فَاَرْسِلْ اِلٰى هٰرُونَ (١٣) وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْبٌ فَاَخَافُ اَنْ يَقْتُلُونِۚ (١٤))

10-14. Ey Resûlüm! Hatırlat o vakti ki, Rabbin Teâlâ Mûsâ’ya şöyle nidâ etmişti: ″O zâlim olan kavme git.* Firavun’un kavmine ki, onlar hâlâ Allah’tan korkmayacaklar mı?″* Mûsâ dedi ki: ″Yâ Rabbi! Muhakkak ben, onların beni yalanlamalarından korkarım.* İçim sıkılır ve dilimdeki tutukluk artar da emirlerini tebliğ edememekten korkarım. Bana yardım etmesi için Hârun’a da Peygamberlik ver.* Bir de (Kıptîyi öldürdüğüm için) onlara karşı ben suçluyum. Bundan dolayı beni öldürmelerinden korkarım.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de, Mûsâ Aleyhisselâm: ″İçim sıkılır ve dilimdeki tutukluk artar da emirlerini tebliğ edememekten korkarım. Bana yardım etmesi için Hârun’a da Peygamberlik ver″ diye Allah’u Teâlâ’dan istekte bulunmuştur. Çünkü Mûsâ Aleyhisselâm’ın dilinde tutukluk vardı. Bu husus Sûre-i Tâhâ, Âyet 27’de de: ″Lisânımdaki ukdeyi (tutukluğu) gider″ diye geçmektedir.[1]

[1] Mûsâ Aleyhisselâm’ın dilindeki tutukluk ve Hârun (Aleyhisselam)’ın Peygamber olması hakkında Sûre-i Tâhâ, Âyet 25-37 ve izahlarına ve öldürdüğü Kıptî’yle ilgili de Sure-i Kasas, Âyet 15-16’ya bakınız.

(قَالَ كَلَّاۚ فَاذْهَبَا بِاٰيَاتِنَٓا اِنَّا مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ (١٥) فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَٓا اِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمٖينَۙ (١٦) اَنْ اَرْسِلْ مَعَنَا بَنٖٓي اِسْرَٓائٖيلَۜ (١٧))

15-17. Allah’u Teâlâ buyurdu ki: ″Yâ Mûsâ! Korkma. Sen ve Hârun,

âyetlerimizle onlara gidin. Muhakkak ki Biz sizinle beraberiz, her şeyi işitiriz.* Firavun’a gidin ve deyin ki: ″Şüphesiz biz, âlemlerin Rabbinin Resûlüyüz.* İsrailoğullarını bizimle beraber gönder.″

(قَالَ اَلَمْ نُرَبِّكَ فٖينَا وَلٖيدًا وَلَبِثْتَ فٖينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنٖينَ (١٨) وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتٖي فَعَلْتَ وَاَنْتَ مِنَ
الْكَافِرٖينَ (١٩))

18-19. (Firavun’a gittiler ve Allah’ın emrini tebliğ ettiler.) Firavun, Mûsâ’ya dedi ki: ″Sen, çocuk iken biz seni kucağımızda ve evimizde büyütmedik mi? Hayatından hayli seneleri içimizde geçirmedin mi?* Üstelik Kıptîyi öldürmedin mi? Sen, nîmetlerimi inkâr ediyorsun.″

(قَالَ فَعَلْتُهَا اِذًا وَاَنَا مِنَ الضَّٓالّٖينَۜ (٢٠) فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لٖي رَبّٖي حُكْمًا وَجَعَلَنٖي مِنَ
الْمُرْسَلٖينَ (٢١) وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ اَنْ عَبَّدْتَ بَنٖٓي اِسْرَٓا ءٖيلَۜ (٢٢) قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمٖينَ
(٢٣) قَالَ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَاۜ اِنْ كُنْتُمْ مُوقِنٖينَ (٢٤) قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُٓ اَلَا تَسْتَمِعُونَ (٢٥))

20-25. Mûsâ dedi ki: ″Evet, Kıptîyi öldürdüm. Lâkin hatâen öldürdüm.* Sizden korkunca, içinizden kaçtım (Rabbime sığındım). Rabbim Teâlâ bana Peygamberlik verdi ve beni Resullerden kıldı.* İsrailoğullarını köleleştirmen karşısında, o başıma kaktığın da bir nîmet midir?″* Firavun ona: ″Âlemlerin Rabbi de nedir?″ dedi.* Mûsâ da: ″Âlemlerin Rabbi, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir. Eğer gerçekten inanırsanız, bunu anlarsınız″ dedi.* Firavun, etrafındakilere: ″Mûsâ’nın cevabını işitiyor musunuz?″ dedi.

(قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ اٰبَٓائِكُمُ الْاَوَّلٖينَ (٢٦) قَالَ اِنَّ رَسُولَكُمُ الَّذٖٓي اُرْسِلَ اِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ (٢٧) قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ
وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَاۜ اِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ (٢٨) قَالَ لَئِنِ اتَّخَذْتَ اِلٰهًا غَيْرٖي لَاَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونٖينَ (٢٩))

26-29. Mûsâ: ″O, sizin de Rabbinizdir, sizden önceki babalarınızın da Rabbidir″ dedi.* Firavun, etrafındakilere: ″Size gönderilmiş olan Resûlünüz, şüphesiz mecnundur″ dedi.* Mûsâ: ″O, doğu ile batının ve ikisi arasındakilerin Rabbidir. Eğer aklederseniz, bunu anlarsınız″ dedi.* Firavun, ona: ″Eğer benden başkasını ilah edinirsen, elbette seni zindana atılanlardan yaparım″ dedi.

(قَالَ اَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُبٖينٍ (٣٠) قَالَ فَأْتِ بِهٖٓ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقٖينَ (٣١) فَاَلْقٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ
ثُعْبَانٌ مُبٖينٌۚ (٣٢) وَنَزَعَ يَدَهُ فَاِذَا هِيَ بَيْضَٓاءُ لِلنَّاظِرٖينَ۟ (٣٣) قَالَ لِلْمَلَاِ حَوْلَهُٓ اِنَّ هٰذَا لَسَاحِرٌ عَلٖيمٌۙ (٣٤)
يُرٖيدُ اَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ اَرْضِكُمْ بِسِحْرِهٖۗ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ (٣٥) قَالُٓوا اَرْجِهْ وَاَخَاهُ وَابْعَثْ فِي الْمَدَٓائِنِ حَاشِرٖينَۙ
(٣٦) يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلٖيمٍ (٣٧))

30-37. Mûsâ: ″Dâvâmı tasdik eden açık bir mûcize getirirsem, yine beni zindana atar mısın?″ dedi.* Firavun: ″Sözünde doğru isen, haydi getir onu″ dedi.* Bunun üzerine Mûsâ, âsâsını bıraktı. Âsâ, hemen büyük ve korkunç bir yılan oldu.* Ve elini koynundan çıkardı. Bir de ne görsünler o, bakanlara bembeyaz ışık saçan bir el oluvermiş.* Firavun, etrafındaki adamlarının ileri gelenlerine dedi ki: ″Şüphesiz bu, çok bilgili bir sihirbazdır.* Sihriyle sizi yerinizden çıkarmak istiyor. Görüşünüz nedir?″* Onlar da dediler ki: ″Mûsâ ile kardeşini beklet ve idâren altındaki beldelere sihirbazları toplayacak adamlar gönder.* Onlar, ne kadar bilgili sihirbaz varsa hepsini sana getirsinler.″

(فَجُمِعَ السَّحَرَةُ لِمٖيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍۙ (٣٨) وَقٖيلَ لِلنَّاسِ هَلْ اَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَۙ (٣٩) لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ السَّحَرَةَ اِنْ كَانُوا هُمُ الْغَالِبٖينَ (٤٠) فَلَمَّا جَٓاءَ السَّحَرَةُ قَالُوا لِفِرْعَوْنَ اَئِنَّ لَنَا لَاَجْرًا اِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبٖينَ (٤١) قَالَ نَعَمْ وَاِنَّكُمْ اِذًا لَمِنَ الْمُقَرَّبٖينَ (٤٢))

38-42. Böylece sihirbazlar, belli bir günün belirli bir vaktinde toplandılar.* İnsanlara: ″Haydi toplanıyor musunuz?″ denildi.* İnsanlar da: ″Eğer sihirbazlar gâlip gelirse, umulur ki biz de onlara tâbi oluruz″ dediler.* Sihirbazlar toplandıkları vakit, Firavun’a: ″Biz gâlip gelirsek, bizim için mükâfat var mı?″ dediler.* Firavun: ″Evet, siz gâlip gelirseniz, katımda yakınımda da olursunuz″ dedi.

(قَالَ لَهُمْ مُوسٰى اَلْقُوا مَٓا اَنْتُمْ مُلْقُونَ (٤٣) فَاَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ اِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ (٤٤))

43-44. Mûsâ, sihirbazlara: ″Ne atacaksanız atın″ dedi.* Onlar da iplerini, değneklerini attılar ve ″Firavun’un izzeti hakkı için biz gâlibiz″ dediler.

(فَاَلْقٰى مُوسٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَۚ (٤٥) فَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدٖينَۙ (٤٦) قَالُوا اٰمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمٖينَۙ (٤٧) رَبِّ مُوسٰى وَهٰرُونَ (٤٨))

45-48. Bunun üzerine Mûsâ, âsâsını yere attı. Âsâ, hemen büyük ve korkunç bir yılan olup, sihirbazların sihirle insanlara gösterdikleri şeyleri yuttu.* Sihirbazlar bunu görür görmez secdeye kapandılar.* Dediler ki: ″Âlemlerin Rabbine îman ettik;* Mûsâ’nın ve Hârun’un Rabbine.″

(قَالَ اٰمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْۚ اِنَّهُ لَكَبٖيرُكُمُ الَّذٖي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَۚ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَۜ لَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَاُصَلِّبَنَّكُمْ اَجْمَعٖينَ (٤٩))

49. Firavun, sihirbazlara: ″Benden izinsiz Mûsâ’ya îman ettiniz. O size sihri öğreten üstadınızdır. Bu işi bir ittifakla yaptınız. Fiilinizin cezâsını yakında görürsünüz. Ellerinizi ve ayaklarınızı çapraz olarak elbette keseceğim ve mutlaka hepinizi asacağım″ dedi.

(قَالُوا لَا ضَيْرَۘ اِنَّٓا اِلٰى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَۚ (٥٠) اِنَّا نَطْمَعُ اَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَٓا اَنْ كُنَّٓا اَوَّلَ الْمُؤْمِنٖينَۜ
(٥١) ( )

50-51. Sihirbazlar da dediler ki: ″Bize bu yapacaklarının zararı yok, çünkü Rabbimize dönmüş oluruz.* Firavun’un tâbilerinden en evvel îmanı kabul edenler olduğumuz için, ümit ederiz ki Rabbimiz Teâlâ günahlarımızı bağışlar!″

İzah: Bu sihirbazlar hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Sihirbazlar yetmiş kişiydiler. Sabah sihirbaz iken akşam şehit oldular. Firavun, Müslüman olan sihirbazlara Sûre-i Tâhâ, Âyet 71’de de geçtiği üzere, ″Artık ellerinizi ve ayaklarınızı çapraz olarak elbette keseceğim ve mutlaka sizi hurma ağaçlarına asacağım″ diye söylemiş ve bu fiili yapan ilk kişi de o olmuştur.

Bu hususta Evzâî’de şöyle demiştir:

- Sihirbazlar secdeye kapandıklarında Cennet onlar için gösterildi de ona baktılar.

(وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰٓى اَنْ اَسْرِ بِعِبَادٖٓي اِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ (٥٢) فَاَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَٓائِنِ حَاشِرٖينَۚ (٥٣) اِنَّ
هٰٓؤُلَٓاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلٖيلُونَۙ (٥٤) وَاِنَّهُمْ لَنَا لَغَٓائِظُونَۙ (٥٥) وَاِنَّا لَجَمٖيعٌ حَاذِرُونَۜ (٥٦) ( )

52-56. Ve Mûsâ’ya: ″Kullarımı (İsrailoğullarını) gece yola çıkar. Çünkü siz, şüphesiz (Firavun ve askeri tarafından) takip edileceksiniz″ diye vahyettik.* Firavun (onların gittiğini haber alınca), asker toplamak için idâresi altındaki beldelere adamlar gönderdi.* Onlar toplanıp gelince, dedi ki: ″Bunlar az bir taifedir.* Şüphesiz bunlar, elbette bizi öfkelendirecek işler yaptılar.* Şüphesiz biz, elbette ihtiyatlı ve uyanık bir topluluğuz.″

İzah: Allah’u Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm’a İsrailoğullarını geceleyin Mısır’dan çıkarmasını, onları emrolunduğu yere götürmesini söyledi. Hz. Mûsâ da Rabbinin emrini yerine getirdi. Yola çıktıklarında Hz. Mûsâ, Hz. Yusuf’un kabrini sormuş ve İsrailoğullarından ihtiyar bir kadın onun kabrini göstermiş,

Hz. Mûsâ da onun tabutunu alarak yanlarında taşımıştır. Hz. Mûsâ’nın onun tabutunu bizzat yüklendiği de söylenir. Çünkü Yusuf Aleyhisselâm İsrailoğullarına Mısır’dan çıkacakları zaman tabutunu, yanlarında taşımalarını vasiyet etmişti.

Bu husus Ebû Mûsâ el-Eş’arî Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te şöyle geçmektedir:

نَزَلَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَعْرَابِيٍّ فَأَكْرَمَهُ فَقَالَ لَهُ رَسُول اللّٰه تُعَاهِدنَا فَأَتَاهُ الْأَعْرَابِيّ فَقَالَ لَهُ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا حَاجَتك؟ قَالَ نَاقَة بِرَحْلِهَا وَعَنْز يَحْتَلِبهَا أَهْلِي فَقَالَ أَعَجَزْت أَنْ تَكُون مِثْل عَجُوز بَنِي إِسْرَائِيل فَقَالَ لَهُ أَصْحَابه وَمَا عَجُوز بَنِي إِسْرَائِيل يَا رَسُول اللّٰه؟ قَالَ إِنَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَام لَمَّا أَرَادَ أَنْ يَسِير بِبَنِي إِسْرَائِيل أَضَلَّ الطَّرِيق فَقَالَ لِبَنِي إِسْرَائِيل مَا هَذَا فَقَالَ لَهُ عُلَمَاء بَنِي إِسْرَائِيل نَحْنُ نُحَدِّثك أَنَّ يُوسُف عَلَيْهِ السَّلَام لَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاة أَخَذَ عَلَيْنَا مَوْثِقًا مِنَ اللّٰه أَنْ لَا نَخْرُج مِنْ مِصْر حَتَّى نَنْقُل تَابُوته مَعَنَا ... (ك حب عن ابى موسى)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir bedevîye misafir olmuş ve o da Peygamberimize ikramda bulunmuştu. Peygamberimiz ona, ″ahidleştik″ buyurdu. Bir gün o bedevî Peygamberimize geldi. Resûlü Ekrem de ona: ″İhtiyacın nedir?″ diye sordu. Bedevî: ″Koşumlu bir deve ve ailemin sağacağı bir miktar keçi″ diye cevap verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″İsrailoğullarının ihtiyar kadını gibi olmaktan âciz mi kaldın?″ buyurdu. Ashâb-ı Kirâm: ″Yâ Resûlallah!, İsrailoğullarının ihtiyar kadını da nedir?″ diye sorunca, şöyle anlattı:

Mûsâ Aleyhisselâm, İsrailoğullarını yürütmek istediğinde yolu kaybetmişti. İsrailoğullarına: ″Bu ne haldir?″ diye sordu. Onların bilginleri kendisine: ″Yusuf Aleyhisselâm ölüm döşeğinde iken bizden Allah adına söz aldı ki, onun tabutunu bizimle birlikte nakletmedikçe Mısır’dan çıkmayacağız. Bunu sana hatırlatırız″ dediler. Mûsâ Aleyhisselâm onlara: ″Yusuf Aleyhisselâm’ın kabrinin nerede olduğunu hanginiz biliyor?″ diye sordu. ″İsrailoğulları içinde ihtiyar bir kadından başka onu bilen yoktur″ dediler. Mûsâ Aleyhisselâm o kadına haber gönderdi ve ″Yusuf Aleyhisselâm’ın kabrini bana göster″ dedi. Kadın: ″Bana hükmümü vermedikçe, Allah’a yemin olsun ki, bunu yapmaya-cağım″ dedi. Mûsâ Aleyhisselâm ona: ″Senin hükmün nedir?″ diye sordu da, kadın: ″Benim hükmüm seninle birlikte Cennette olmamdır″ dedi. Bu istek sanki Mûsâ Aleyhisselâm’a ağır geldi de, ona: ″Bu kadına hükmünü ver″ denildi. Kadın onları bir su birikintisine götürdü ve: ″Bu suyu başka bir yere akıtın″ dedi. Suyu başka bir yere akıttılar. Bunun üzerine kadın: ″Burayı kazın″ dedi. Kazdıklarında

Yusuf Aleyhisselâm’ın kabrini bulup çıkardılar, tabutu yüklendiklerinde ise yol gündüz ışığında gibi aydınlanıverdi.[1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3482; Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 724.

( )فَاَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍۙ (٥٧) وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرٖيمٍۙ (٥٨) كَذٰلِكَۜ وَاَوْرَثْنَاهَا بَنٖٓي اِسْرَٓا ئٖلَۜ (٥٩ (

57-59. Böylece Firavun ile askerlerini; bahçelerden, pınarlardan,* servetlerden ve güzel bir makamdan çıkardık.* İşte böyle yaptık ve bunları, İsrailoğullarına mîras kıldık.

İzah: Âyet-i Kerîme’de, Firavun ve ordusunun boğulmasından sonra, geride kalan bağların, bahçelerin, pınarların, hazinelerin ve yüce makamların İsrailoğullarına mîras kaldığı anlatılmaktadır. Bundan maksat da, İsrailoğullarının tekrar dönüp Mısır’da yaşamaları veya aynı nîmetlere Şam diyârında kavuşmalarıdır.

Mü’minler, kâfirlerin mîrasçısıdırlar. Bu husus Sûre-i Ahzâb, Âyet 27’de de şöyle geçmektedir:

"Allah’u Teâlâ, sizi onların yerlerine, yurtlarına, mallarına ve ayak basmadığınız diğer yerlere vâris kıldı. Allah’u Teâlâ her şeye kâdirdir."

فَاَتْبَعُوهُمْ مُشْرِقٖينَ (٦٠) فَلَمَّا تَرَٓاءَ الْجَمْعَانِ قَالَ اَصْحَابُ مُوسٰٓى اِنَّا لَمُدْرَكُونَۚ (٦١) قَالَ كَلَّاۚ اِنَّ مَعِيَ (
( )رَبّٖي سَيَهْدٖينِ (٦٢

60-62. Firavun ve askerleri, güneş doğarken İsrâiloğullarının ardına düştüler.* İki topluluk birbirini görünce, Mûsâ’nın ashâbı: "Eyvah! Bize yetiştiler" dediler.* Mûsâ da: "Hayır, aslâ yetişemezler! Şüphesiz Rabbim benimle beraberdir, bana kurtuluş yolunu gösterir" dedi.

فَاَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰٓى اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَۜ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظٖيمِۚ (٦٣) وَاَزْلَفْنَا ثَمَّ (
( )الْاٰخَرٖينَۚ (٦٤) وَاَنْجَيْنَا مُوسٰى وَمَنْ مَعَهُ اَجْمَعٖينَۚ (٦٥) ثُمَّ اَغْرَقْنَا الْاٰخَرٖينَۜ (٦٦

63-66. Bunun üzerine Mûsâ’ya, "Âsânla denize vur" diye vahyettik. Vurunca, deniz hemen yarıldı (on iki yol açıldı) ve her bir parça, koca dağ gibi oldu.* Geriden gelen Firavun ile askerlerini de oraya yaklaştırdık (bunlar da o yollara girdiler).* Mûsâ’yı ve onunla beraber olanların hepsini kurtardık.* Sonra Firavun ile askerlerini (denizi üzerlerine kapatmak sûretiyle) gark ettik.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm, âsâ ile denize vurunca, denizin içeri-sinden on iki yol açıldı. Çünkü İsrailoğulları on iki kabileden oluşuyordu. Böylece her kabile açılan bir yoldan denize girdi. Dağlar gibi sular çekiliyor ve açılan yollar da anında kuruyordu. Bunlar, tozlu yolda gider gibi gidiyorlardı. Mûsâ Aleyhisselâm'a:

- Yâ Mûsâ! Biz on iki aşiretiz ve diğerlerinin durumunu merak ediyoruz. Bu aradaki sular kalksın, dediler. Mûsâ Aleyhisselâm, âsâsıyla suya vurdu. Yol arasındaki on iki parça su, havaya kalktı. Bu sefer karışık gitmeye başladılar. İsrailoğulları böylece karşıya geçtiler. Mûsâ Aleyhis-selâm ümmetine:

- Artık gitmeyin ve bunları seyredin, dedi. Firavun, suyun havaya kalktığını görmüş, bu dehşetli durum karşısında çok korkmuş ve askerlerinin de korktuğunu görünce, onların suya girmelerini sağlamak maksadıyla:

- Su, benim hışmımdan korktu, havaya kalktı. Siz gidin ve onlarla harp edin. Ben burada durayım, suyu idâre edeyim. Su, sizin üzerinize çökmesin, dedi. Halbuki suyun kendi üzerlerine çökmesinden korkuyordu. Böylece onun ordusu açılan denizin içerisinde ilerlediler. Fakat Firavun girmiyor, dışarda bekliyordu.

Cebrâil Aleyhisselâm, bir dişi atın üzerinde Firavun'un yanına geldi. Firavun'un atı aygırdı. Dişi atı görünce, kişneyerek atın üzerine atılmaya çalışıyordu. Firavun, atını zapt edemez olmuştu. Cebrâil Aleyhisselâm'a:

- Gelme dur, atım zapt olmuyor, dedi. Cebrâil Aleyhisselâm:

- Sana bir mektup vereceğim, dedi. Firavun yine:

- Atım durmuyor, zapt edemiyorum, gelme, dedi. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm:

- Sen nasıl tanrısın ki, bir atını zapt edemiyorsun, dedi. Geldi ve mektubu verdi. Firavun kendi yazısı olan: ″Efendisine asi olan köleyi suya atmalı″ sözünü ve altında da kendisinin imzasını görünce, suya atılacak kimsenin kendisi olduğunu anladı ve atı döndürüp kaçmak istedi. Atı bir türlü zapt edemedi ve Cebrâil Aleyhisselâm'ın atının peşine düştü. Cebrâil Aleyhisselâm, atını denize doğru sürdü. Firavun, mecburen onu tâkip ediyordu. Atın ikisi de çok hızlı koşuyorlardı. Denizin derin yerine gelince Cebrâil Aleyhisselâm, atıyla hızlıca

geçerek gözden kayboldu. Böylece su, Firavun ve askerlerinin üzerlerine çöktü.

Firavun'un atı çok yiğitti. O, atına tutunarak suyun yüzüne çıktı. Mûsâ Aleyhisselâm karşıdan bakıyordu. Firavun, atıyla birlikte suya batıp, batıp çıkıyordu. O, Hz. Mûsâ'ya Sûre-i Yûnus, Âyet 90-91'de:

″… İsrailoğullarının îman ettiği ilahtan başka hiçbir ilah olmadığına îman ettim. Ben, Müslümanlardanım″ dedi.* Ona: ″Şimdi mi? Halbuki evvelce isyan ettin ve fesat çıkaranlardan idin″ denildi, diye de geçtiği üzere:

- Yâ Mûsâ! Ben, İsrailoğullarının îman ettiği yere îman edeceğim, beni kurtar, dedi. Mûsâ Aleyhisselâm:

- Biraz evvel ilahlık dâvâ ediyordun. Şimdi ölümü görünce de:

- Beni kurtar, îman edeceğim, diye çağırıyorsun. Sen sahtekâr ve yalancısın, dedi. Firavun yine suyun yüzünde dalgalarla alt üst oluyor, atını hiç bırakmıyordu. At, suda yüzüyordu. Ama dalgalar yüzmesine fırsat vermiyordu. İkinci defa tekrar çağırdı:

- Ben, İsrailoğullarının îman ettiği yere îman edeceğim, beni kurtar Yâ Mûsâ! dedi. Yine, Mûsâ Aleyhisselâm aldırış etmedi. Üçüncü defa yine aynı şeyi tekrarladı.

Mûsâ Aleyhisselâm yine kendisine:

- Sen gerçekten değil, korkundan söylüyorsun, dedi ve Firavun boğuldu.

Allah'u Teâlâ, Firavun'un cesedini kendisinden sonrakilere ibret olması için çürütmeyeceğini Sûre-i Yûnus, Âyet 92'de şöyle beyan etmektedir:

″Biz de bugün senin cesedini kurtaracağız ki, senden sonra geleceklere bir ibret olsun. Şüphesiz ki, insanların birçoğu bizim âyetlerimizden elbette gâfildirler.″

İşte Âyet-i Kerîme'de; Biz, onun cesedini herkesin ibret alabilmesi için zâyi etmeyeceğiz, diye geçtiği üzere Firavun'un cesedi denizin içinde çürümemiş, onu balıklar da yememiştir. Daha sonra İngilizler, Firavun'un cesedini aradılar ve Kızıldeniz'de buldular. Hâlâ İngiltere'de bir müzede sergilenmektedir.

Mûsâ Aleyhisselâm kavmi ile birlikte Kızıldeniz’i Aşûre Günü geçmişler ve Allah’u Teâlâ’ya şükür olarak o gün oruç tutmuşlardı.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ فَرَأَى الْيَهُودَ تَصُومُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ فَقَالَ مَا هَذَا قَالُوا هَذَا يَوْمٌ صَالِحٌ هَذَا يَوْمٌ نَجَّى اللّٰهُ بَنِي اِسْرَائِيلَ مِنْ عَدُوِّهِمْ فَصَامَهُ مُوسَى قَالَ فَأَنَا أَحَقُّ بِمُوسَى مِنْكُمْ فَصَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ (خ م عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne’ye ulaştığında, Yahudileri Aşûre Günü oruç tutuyor buldu. Bunun sebebi sorulunca, Yahudiler: ″Bugün Allah’u Teâlâ’nın, Firavun’a karşı Mûsâ’ya yardım ettiği gündür. Biz onu tâzim için bugün oruç tutuyoruz″ dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Biz, Mûsâ’ya sizden daha yakınız″ buyurdu ve Aşûre orucunu emretti. [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib’ül-Ensâr, 52; Sahih-i Müslim, Sıyâm 19 (127).

(اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةًؕ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنٖينَ (٦٧) وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزٖيزُ الرَّحٖيمُ۟ (٦٨)

67-68. Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm ile Firavun’un arasında geçen hâdiseler ile ilgili daha geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 103-141 ve izahlarına bakınız.

(وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ اِبْرٰهٖيمَۢ (٦٩) اِذْ قَالَ لِاَبٖيهِ وَقَوْمِهٖ مَا تَعْبُدُونَ (٧٠) قَالُوا نَعْبُدُ اَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَاكِفٖينَ (٧١) قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ اِذْ تَدْعُونَۙ (٧٢) اَوْ يَنْفَعُونَكُمْ اَوْ يَضُرُّونَ (٧٣) قَالُوا بَلْ وَجَدْنَٓا اٰبَٓاءَنَا كَذٰلِكَ يَفْعَلُونَ (٧٤)

69-74. Ey Resûlüm! Müşriklere, İbrâhim’in kıssasını oku.* Hani o, babasına (Âzer’e) ve kavmine: ″Neye ibâdet ediyorsunuz?″ dedi.* Onlar da: ″Putlara taparız ve onların ibâdetinde devam ederiz″ dediler.* İbrâhim, onlara dedi ki: ″İlahlarınız, kendilerine nidâ ettiğiniz vakit, sesinizi işitirler mi?* Yahut size, onlardan bir fayda veya bir zarar gelir mi?″* Onlar da: ″Hayır! Babalarımızın öyle yaptıklarını gördük, biz de öyle yapıyoruz″ dediler.

(قَالَ اَفَرَاَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَۙ (٧٥) اَنْتُمْ وَاٰبَٓاؤُكُمُ الْاَقْدَمُونَ (٧٦) فَاِنَّهُمْ عَدُوٌّ لٖٓي اِلَّا رَبَّ الْعَالَمٖينَۙ (٧٧)

اَلَّذ۪ي خَلَقَن۪ي فَهُوَ يَهْد۪ينِۙ (٧٨) وَالَّذ۪ي هُوَ يُطْعِمُن۪ي وَيَسْق۪ينِۙ (٧٩) وَاِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْف۪ينِۖ (٨٠) وَالَّذ۪ي
يُم۪يتُن۪ي ثُمَّ يُحْي۪ينِۙ (٨١) وَالَّذ۪ي اَطْمَعُ اَنْ يَغْفِرَ ل۪ي خَط۪يـَٔت۪ي يَوْمَ الدّ۪ينِۜ (٨٢)

75-82. İbrâhim dedi ki: ″Şimdi neye ibâdet ettiğinizi gördünüz mü,* sizin ve sizden önceki babalarınızın?* Şüphesiz bunlar (ibâdet ettiğiniz putlar), benim düşmanımdır. Âlemlerin Rabbi ise müstesnâ.* Beni yaratan ve bana doğru yolu gösteren O’dur.* Beni yediren ve içiren O’dur.* Hastalandığım zaman bana şifâ veren O’dur.* Beni öldürecek, sonra diriltecek olan O’dur.* Cezâ gününde hatâlarımı bağışlamasını ümit ettiğim de O’dur.″

رَبِّ هَبْ ل۪ي حُكْمًا وَاَلْحِقْن۪ي بِالصَّالِح۪ينَۙ (٨٣) وَاجْعَلْ ل۪ي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْاٰخِر۪ينَۙ (٨٤) وَاجْعَلْن۪ي
مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّع۪يمِۙ (٨٥) وَاغْفِرْ لِاَب۪ي اِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّٓالّ۪ينَۙ (٨٦) وَلَا تُخْزِن۪ي يَوْمَ يُبْعَثُونَۙ (٨٧) يَوْمَ
لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَۙ (٨٨) اِلَّا مَنْ اَتَى اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَل۪يمٍۜ (٨٩)

83-89. ″Yâ Rabbi! Bana hüküm ihsan et ve beni sâlihler zümresine ilhak et.* Bana, benden sonra gelenler arasında güzel bir yâd nasip et.* Beni Cennet-i Naîm’in vârislerinden kıl.* Ve babamı (Âzer’i) bağışla. Çünkü o, yanlış yolda gidenlerdendir.* Kulların diriltilecekleri gün, beni zelil etme.* O gün, mal ve oğulların faydası yoktur.* Lâkin âlemlerin Rabbinin huzuruna selim bir kalple gelenler müstesnâ.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere İbrâhim Aleyhisselâm: ″Yâ Rabbi! Bana hüküm ihsan et″ diye duâ etmiştir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’ya göre, bu Âyet-i Kerîme’de geçen ″Hüküm″, ilim anlamındadır. Hz. İkrime’ye göre akıl, Hz. Süddî’ye göre ise, Peygamberlik anlamındadır.

Yine İbrâhim Aleyhisselâm, Cennetler içerisindeki en yüksek makam olan Cennet-i Naîm’e girmeyi istemektedir. Cennet-i Naîm’i kazananların özellikleri ve mükâfatlarına dair daha geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 108 ve Sûre-i Vâkıa, Âyet 11-12’nin izahına bakınız.

Yine Sûre-i Şuarâ, Âyet 86’da geçtiği üzere, İbrâhim Aleyhisselâm’ın Âzer hakkında: ″Ve babamı (Âzer’i) bağışla″ diye duâ etmesi onun, Âzer için yapacağını söylediği bir vaadden dolayı idi. Bu husus Sûre-i Tevbe, Âyet 114’te: ″İbrâhim’in, babası (Âzer) için af dilemesi ise, ancak ona yapmış olduğu bir vaadden dolayı idi…″ diye açıkça geçmektedir.

″Kulların diriltilecekleri gün, beni zelil etme″ mealindeki Sûre-i Şuarâ, Âyet 87

hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّإِبْرَاهِيمَ رَأَى أَبَاهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ الْغَبَرَةُ وَالْقَتَرَةُ فَقَالَ لَهُ قَدْ نَهَيْتُكَ عَنْ هَذَا فَعَصَيْتَنِي قَالَ لَكِنِّي الْيَوْمَ لاَ أَعْصِيكَ وَاحِدَةً قَالَ يَا رَبِّ وَعَدْتَنِي أَنْ لاَ تُخْزِيَنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ فَإِنْ أَخْزَيْتَ أَبَاهُ فَقَدْ أَخْزَيْتَ الأَبْعَدَ قَالَ يَا إِبْرَاهِيمُ إِنِّي حَرَّمْتُهَا عَلَى الْكَافِرِينَ فَأُخِذَ مِنْهُ فَقَالَ يَا إِبْرَاهِيمُ أَيْنَ أَبُوكَ قَالَ أَخَذْتَهُ مِنِّي قَالَ انْظُرْ أَسْفَلَ فَنَظَرَ فَإِذَا ذِيخٌ يَتَمَرَّغُ فِي نَتَنِهِ فَأَخَذَ بِقَوَائِمِهِ فَأُلْقِيَ فِي النَّارِ (السنن الكبرى للنسائى عن ابى هريرة)

″İbrâhim Aleyhisselâm mahşer günü babasını (Âzer’i) yüzü boz bulanık ve karmakarışık bir halde görüp, ona: ″Ben seni bundan men etmiştim de, sen bana karşı gelmiştin″ diyecek. Babası: ″Fakat bugün, bir kere dahi olsa sana karşı gelmeyeceğim″ diyecek. İbrâhim Aleyhisselâm: ″Yâ Rabbi! Kulların diriltilecekleri gün, beni zelil etmeyeceğini vaad etmiştin. Babasını rüsvây edersen oğlunu da rüsvây etmiş olursun″ diyecek. Allah’u Teâlâ buyuracak ki: ″Ey İbrâhim! Şüphesiz ki Ben, Cenneti kâfirlere haram kıldım.″ İbrâhim Aleyhisselâm’ın babası (Âzer) ondan alınacak ve ona: ″Ey İbrâhim, baban nerede?″ buyuracak. O da: ″Onu benden almıştın″ diyecek. Allah’u Teâlâ: ″Aşağı tarafına bak″ buyuracak. Bakıp görecek ki, kendi pisliği içinde bir sırtlan şeklinde, ayaklarından tutulmuş ateşe atılıyor.″[1]

Âzer hakkında Sûre-i En’âm, Âyet 74 ve izahına bakınız.

[1] Nesâî, es-Sünen’ül-Kübra, Hadis No: 11375.

وَاُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّق۪ينَۙ (٩٠) وَبُرِّزَتِ الْجَح۪يمُ لِلْغَاو۪ينَۙ (٩١) وَق۪يلَ لَهُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَۙ (٩٢) مِنْ دُونِ اللّٰهِؕ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ اَوْ يَنْتَصِرُونَؕ (٩٣) فَكُبْكِبُوا ف۪يهَا هُمْ وَالْغَاوُ۫نَۙ (٩٤) وَجُنُودُ اِبْل۪يسَ اَجْمَعُونَؕ (٩٥) قَالُوا وَهُمْ ف۪يهَا يَخْتَصِمُونَۙ (٩٦) تَاللّٰهِ اِنْ كُنَّا لَف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍۙ (٩٧) اِذْ نُسَوّ۪يكُمْ بِرَبِّ الْعَالَم۪ينَ (٩٨) وَمَٓا اَضَلَّنَٓا اِلَّا الْمُجْرِمُونَ (٩٩) فَمَا لَنَا مِنْ شَافِع۪ينَۙ (١٠٠) وَلَا صَد۪يقٍ حَم۪يمٍ (١٠١) فَلَوْ اَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ (١٠٢)

90-102. O gün Cennet, takvâ sahipleri için yaklaştırılır.* Cehennem ise, azgınlara açılıp âşikâre gösterilir.* O gün kâfirlere denilir ki: ″İbâdet ettiğiniz şeyler (putlar) nerede?* Allah’ı bırakıp da taptıklarınız, azâbı sizden yahut kendilerinden defedebilirler mi?″* Allah’ı bırakıp da taptıkları şeyler ve onlara ibâdet edenler, yüzüstü Cehenneme atılırlar.* İblis’in bütün askerleri de (onun vesvesesine tâbi olanlar da) Cehenneme atılırlar.* Onlar orada birbirleriyle husumette bulunarak derler ki:* ″Tallâhi! Biz apaçık dalâlette idik.″* Ve taptıkları şeylere hitâben derler ki: ″Çünkü biz (Ey putlar) sizi, âlemlerin Rabbine eşit tutuyorduk* Bizi, mücrimlerden (tâbi olduğumuz önderlerimizden)

başka kimse dalâlete düşürmedi.* Bu yüzden bize şefaat eden de yok,* bize acıyacak bir dost da yok.* Keşke dünyâya geri dönüşümüz olsa da Mü’minlerden olsak.″

İzah: Mahşer günü, Allah’tan başka taptıkları ilahlar, kâfirlere temsil olunarak gelirler ve onlar ile beraber Cehenneme atılırlar. İşte kâfirler için ne bir şefaat, ne de bir yardımcı vardır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجْمَعُ اللّٰهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فَيَقُولُ أَلَا يَتْبَعُ كُلُّ إِنْسَانٍ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَهُ فَيُمَثَّلُ لِصَاحِبِ الصَّلِيبِ صَلِيبُهُ وَلِصَاحِبِ التَّصَاوِيرِ تَصَاوِيرُهُ وَلِصَاحِبِ النَّارِ نَارُهُ فَيَتْبَعُونَ ... (ت عن ابى هريرة)

″Mahşer günü Allah’u Teâlâ insanları bir sahada toplayacak. Sonra âlemlerin Rabbi, onlara çıkarak buyurur ki: ″Dikkat! Her insan ibâdet ettiğine tâbi olsun!″ Bunun üzerine haça tapınmış olana tapındığı haçı temsil olunacak. Sûretlere tapınmış olana tapındığı sûretleri, ateşe tapınmış olana ateşi temsil olunacak ve böylece hepsi de dünyâda iken tapındıklarının arkasından gidecekler…″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 20.

(اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنٖينَ (١٠٣) وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزٖيزُ الرَّحٖيمُ۟ (١٠٤)

103-104. Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

(كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍۨ الْمُرْسَلٖينَۚ (١٠٥) اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوهُمْ نُوحٌ اَلَا تَتَّقُونَۚ (١٠٦) اِنّٖي لَكُمْ رَسُولٌ اَمٖينٌۙ (١٠٧) فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُونِۚ (١٠٨) وَمَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍۚ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ الْعَالَمٖينَۚ (١٠٩) فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُونِؕ (١١٠)

105-110. Nûh’un kavmi de Resulleri yalanladı.* O vakit, kardeşleri Nûh, onlara dedi ki: ″Allah’tan korkmaz mısınız?* Şüphesiz ki ben, size gönderilen emin bir Peygamberim.* O halde Allah’tan korkun ve bana itaat edin.* Ben, tebliğden dolayı sizden bir ücret istemiyorum. Benim mükâfatımı âlemlerin Rabbi verir.* O halde Allah’tan korkun ve bana itaat edin.″

(قَالُٓوا اَنُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْاَرْذَلُونَؕ (١١١) قَالَ وَمَا عِلْمٖي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَۚ (١١٢) اِنْ حِسَابُهُمْ اِلَّا عَلٰى رَبّٖي لَوْ تَشْعُرُونَۚ (١١٣) وَمَٓا اَنَا۬ بِطَارِدِ الْمُؤْمِنٖينَۚ (١١٤) اِنْ اَنَا اِلَّا نَذٖيرٌ مُبٖينٌؕ (١١٥)

111-115. Kavmi: ″Sefil ve câhil insanlar sana tâbi olmuşken, biz sana îman eder miyiz?″ dediler.* Nûh dedi ki: ″Bana tâbi olanların kalplerinin nasıl olduğunu bilmem (ben, ancak zâhire itibar ederim).* Onların hesabı ancak Rabbime aittir, eğer anlarsanız.* Ben, Mü’minleri kovacak değilim.* Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım.″

İzah: Nûh Aleyhisselâm‘ın kavmindeki beyler, Nûh Aleyhisselam‘a îman eden fakirleri küçük görüp aşağıladılar ve ″Bu fakir ve câhil insanlar sana tâbi iken, biz onlarla aynı ortamda olup, sana îman eder miyiz?″ dediler. Nûh Aleyhisselâm da onlara: ″Ben onları yanımdan kovucu değilim. Sizin bu şartlar altında îman etmeniz gerekir″ dedi. Onlar da, kibirlenerek îmandan yüz çevirdiler.

Aynı şekilde Hz. Mûsâ’ya îman edenler de İsrailoğullarıydı. Bunlar, Firavun’un köleleriydi. Îman etmeyenler ise varlıklı, kudretli ve zahirde bilgili gözüken, kendini beğenmiş olan Firavun ve onun kavmi idi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in zamanında da müşrik beyleri, çoğu fakir ve kölelerden oluşan Müslümanları aynı şekilde hakir görüp aşağılamışlardı.

Bu husus Sûre-i En’âm, Âyet 52’de şöyle geçmektedir:

″Ey Resûlüm! Sabah akşam Rablerinin Cemâlini dileyerek Rablerine duâ edenleri meclisinden uzaklaştırma. Sen onların (Ashâbın uzaklaştırılmasını isteyen kâfirlerin) amellerinden mesul olmadığın gibi, onlar da senin amellerinden mesul değildir. Eğer onları uzaklaştırırsan, zâlimlerden olursun.″

Bu âyetlerden anlaşıldığı üzere, İslâm Dîni’ne gerçek mânâda îman edip hizmet edenler, genellikle halkın değer vermeyip hor ve hakir gördüğü kişilerdir. Bu kişilerin özelliği ise, Allah’a ve Resullerine itaat ederek onların yolu üzere yaşamaları ve halka da bunu nasihat etmeleridir.

Allah katında esas akıllı olanların Mü’minler olduğuna dair Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

خَلَقَ الْعَقْلَ فَقَالَ الْجَبَّارُ مَا خَلَقْت خَلْقًا أَعْجَبَ إِلَيَّ مِنْك وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَأُكَمِّلَنَّكَ فِيمَنْ أَحْبَبْت وَلَأُنْقِصَنَّكَ فِيمَنْ أَبْغَضْت قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْمَلُ النَّاسِ عَقْلًا أَطْوَعُهُمْ لِلّٰهِ وَأَعْمَلُهُمْ بِطَاعَتِهِ

((القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابى هريرة

Cebbâr olan Allah, aklı yarattığında ona şöyle buyurdu: ″Senden daha çok beğendiğim bir yaratık yaratmadım. İzzetim ve Celâlime yemin ederim ki, sevdiğim kimselerde seni kemâle erdireceğim, buğzettiğim kimselerde seni eksik kılacağım.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″İnsanlar arasında aklı en mükemmel olan, Allah'a en itaatkâr olan ve O'na itaat olan amelleri en çok yapandır.″[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 223.

(قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومٖينَۜ (١١٦) قَالَ رَبِّ اِنَّ قَوْمٖي كَذَّبُونِۚ (١١٧) فَافْتَحْ بَيْنٖي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنٖي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ (١١٨) فَاَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِۚ (١١٩) ثُمَّ اَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبَاقٖينَۜ (١٢٠))

116-120. Kavmi: ″Ey Nûh! Bu sözlerine son vermezsen, mutlaka taşlananlardan olacaksın″ dediler.* O da dedi ki: ″Yâ Rabbi! Kavmim beni yalanladı.* Benimle kavmimin arasını aç, beni ve Mü'minlerden benimle beraber olanları kurtar.″* Biz de Nûh'u ve onunla beraber olanları, dolu gemi ile kurtardık.* Sonra arkada kalanları gark ettik.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere Nûh Aleyhisselâm, azgın olan kavmini kastederek, ″Yâ Rabbi! Benimle kavmimin arasını aç, diye buyurmuştur. Nûh Aleyhisselâm kavmini dokuz yüz elli yıl boyunca îmana dâvet etmiş. Bunlar her defasında onu yalanlamışlar, eziyet ve hakaretler etmişlerdir. Sonunda Nûh Aleyhisselâm, bu azgın kavimden Allah'a sığınmıştır.

Bu husus Sûre-i Ankebût, Âyet 14'te şöyle geçmektedir:

″Yemin olsun ki Biz, Nûh'u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli sene onların arasında (Peygamber olarak) kaldı. Nihâyet onlar, zâlimler oldukları halde tufan onları helâk etti.″

Bu hususta daha geniş bilgi için Nûh Sûresi'ne bakınız.

(اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنٖينَ (١٢١) وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزٖيزُ الرَّحٖيمُ (١٢٢))

121-122. Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok

merhametlidir.

(كَذَّبَتْ عَادٌ الْمُرْسَلٖينَۚ (١٢٣) اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوهُمْ هُودٌ اَلَا تَتَّقُونَۚ (١٢٤) اِنّٖي لَكُمْ رَسُولٌ اَمٖينٌۙ (١٢٥)
فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُونِۚ (١٢٦) وَمَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍۚ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ الْعَالَمٖينَۜ (١٢٧) اَتَبْنُونَ
بِكُلِّ رٖيعٍ اٰيَةً تَعْبَثُونَۙ (١٢٨) وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَۚ (١٢٩) وَاِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّارٖينَۚ (١٣٠)
فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُونِۚ (١٣١) وَاتَّقُوا الَّذٖٓي اَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَۚ (١٣٢) اَمَدَّكُمْ بِاَنْعَامٍ وَبَنٖينَۙ (١٣٣) وَجَنَّاتٍ
وَعُيُونٍۚ (١٣٤) اِنّٖٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظٖيمٍۜ (١٣٥)

123-135. Âd kavmi de Resulleri yalanladı.* O vakit, kardeşleri Hûd, onlara dedi ki: ″Allah’tan korkmaz mısınız?* Şüphesiz ki ben, size gönderilen emin bir Peygamberim.* O halde Allah’tan korkun ve bana itaat edin.* Ben, tebliğden dolayı sizden bir ücret istemiyorum. Benim mükâfatımı âlemlerin Rabbi verir.* Siz, her yüksek yerde bir alâmet bina eder, eğlenir misiniz?* Dünyâda ebedî kalacakmışsınız gibi, sağlam köşkler mi edinirsiniz?* Birini cezâlandırmak için yakaladığınız zaman, merhamet ve şefkat göstermeyerek çok zâlimce muâmele edersiniz.* O halde Allah’tan korkun ve bana itaat edin.* Bildiğiniz üzere, size çeşitli nîmetleri bol bol veren Allah’tan korkun.* Size sürüler ve oğullar ihsan eden,* bahçeler ve pınarlar veren Allah’tan korkun.* Şüphesiz ki ben, sizin büyük bir günün azâbına uğramanızdan korkarım.″

(قَالُوا سَوَٓاءٌ عَلَيْنَٓا اَوَعَظْتَ اَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظٖينَۙ (١٣٦) اِنْ هٰذَٓا اِلَّا خُلُقُ الْاَوَّلٖينَۙ (١٣٧) وَمَا نَحْنُ
بِمُعَذَّبٖينَۚ (١٣٨) فَكَذَّبُوهُ فَاَهْلَكْنَاهُمْۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنٖينَ (١٣٩) وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ
الْعَزٖيزُ الرَّحٖيمُ۟ (١٤٠)

136-140. Kavmi, şöyle dediler: ″Öğüt versen de, öğüt verenlerden olmasan da bize göre birdir (hâlimizden vazgeçmeyiz).* Bize söylediğin şeyler, evvelkilerin uydurmalarından başka bir şey değildir.* Biz, (bu fiillerimizden dolayı) azâba uğratılacak da değiliz.″* Böylece onlar, Hûd’u yalanladılar. Biz de onları helâk ettik. Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

İzah: Hûd Aleyhisselâm‘ın kavmi olan Âd kavmi ve bunların nasıl helâk edildiğine dair geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 72 ve izahına bakınız.

(كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلٖينَۚ (١٤١) اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوهُمْ صَالِحٌ اَلَا تَتَّقُونَۚ (١٤٢) اِنّٖي لَكُمْ رَسُولٌ اَمٖينٌۙ (١٤٣)
فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُونِۚ (١٤٤) وَمَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍۚ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ الْعَالَمٖينَۜ (١٤٥) اَتُتْرَكُونَ
فٖي مَا هٰهُنَٓا اٰمِنٖينَۙ (١٤٦) فٖي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍۙ (١٤٧) وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضٖيمٌۚ (١٤٨) وَتَنْحِتُونَ

مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهٖينَۚ (١٤٩) فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُونِۚ (١٥٠) وَلَا تُطٖيعُٓوا اَمْرَ الْمُسْرِفٖينَۙ (١٥١) اَلَّذٖينَ يُفْسِدُونَ فِي الْاَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ (١٥٢)

141-152. Semud kavmi de Resulleri yalanladı.* O vakit, kardeşleri Sâlih, onlara dedi ki: ″Allah’tan korkmaz mısınız?* Şüphesiz ki ben, size gönderilen emin bir Peygamberim.* O halde Allah’tan korkun ve bana itaat edin.* Ben, tebliğden dolayı sizden bir ücret istemiyorum. Benim mükâfatımı âlemlerin Rabbi verir.* Siz, burada (bu nîmetler içinde) emin mi kalırsınız;* bahçeler ve pınarlar arasında,* ekinler ve tomurcukları latif ve yumuşak olan hurma ağaçları içinde?* Bir de dağları sevinçle ve maharetle oyup evler yapıyorsunuz (böyle yaparak emin mi kalırsınız?)* O halde Allah’tan korkun ve bana itaat edin.* Haddi aşanların emrine tâbi olmayın.* Onlar ki, yeryüzünü fesâda verip, ıslah etmeyen kimselerdir.″

قَالُٓوا اِنَّمَٓا اَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرٖينَۚ (١٥٣) مَٓا اَنْتَ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَاۚ فَأْتِ بِاٰيَةٍ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقٖينَ (١٥٤)

153-154. Onlar, dediler ki: ″Sen ancak büyülenmişlerden birisin.* Sen, bizim gibi beşerden başka bir şey değilsin. Dâvânda doğru isen, bize bir mûcize getir.″

قَالَ هٰذٖهٖ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَعْلُومٍۚ (١٥٥) وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُٓوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظٖيمٍ (١٥٦)

155-156. O da kavmine dedi ki: ″İşte Allah’u Teâlâ‘nın kayadan çıkardığı dişi deve! Onun sudan nasibi vardır, mâlum olan günün nasibi de sizindir.* Bu dişi deveye bir zarar vermeyin. Verirseniz, büyük bir günün azâbı sizi helâk eder.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Mâlum olan gün″ diye geçen ifadeden maksat, iki gün halkın hayvanlarını sulaması, bir gün de deveye tahsis etmeleridir.

فَعَقَرُوهَا فَاَصْبَحُوا نَادِمٖينَۙ (١٥٧) فَاَخَذَهُمُ الْعَذَابُۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنٖينَ (١٥٨) وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزٖيزُ الرَّحٖيمُ (١٥٩)

157-159. Nihâyet kavmi, o deveyi kestiler. Sonra pişman oldular.* Bu sebeple vaad olunan azap onları helâk etti. Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

İzah: Sâlih Aleyhisselâm‘ın kavmi olan Semud ve onlara verilen deve mûcizesi hakkında geniş bilgi için de Sûre-i A’râf, Âyet 76-79’un izahına bakınız.

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍۨ الْمُرْسَلٖينَۚ (١٦٠) اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوهُمْ لُوطٌ اَلَا تَتَّقُونَۚ (١٦١) اِنّٖي لَكُمْ رَسُولٌ اَمٖينٌۙ (١٦٢) (
فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُونِۚ (١٦٣) وَمَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍۚ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ الْعَالَمٖينَۜ (١٦٤) اَتَأْتُونَ
))الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمٖينَۙ (١٦٥) وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ اَزْوَاجِكُمْۜ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ (١٦٦

160-166. Lût kavmi de Resulleri yalanladı.* O vakit, kardeşleri Lût, onlara dedi ki: ″Allah’tan korkmaz mısınız?* Şüphesiz ki ben, size gönderilen emin bir Peygamberim.* O halde Allah’tan korkun ve bana itaat edin.* Ben, tebliğden dolayı sizden bir ücret istemiyorum. Benim mükâfatımı âlemlerin Rabbi verir.* Siz, insanların içinden erkeklere mi yanaşıyorsunuz?* Ve Rabbinizin, sizin için yarattığı zevceleri terk mi ediyorsunuz? Hakikaten siz, haddi aşan bir kavimsiniz.″

قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا لُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجٖينَ (١٦٧) قَالَ اِنّٖي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالٖينَۜ (١٦٨) رَبِّ نَجِّنٖي (
))وَاَهْلٖي مِمَّا يَعْمَلُونَ (١٦٩

167-169. Kavmi, şöyle dediler: ″Ey Lût! Bu sözlerine son vermezsen, mutlaka (yurdumuzdan) sürülüp çıkarılanlardan olacaksın.″* Lût dedi ki: ″Ben, sizin yaptıklarınıza şiddetle buğzedenlerdenim.* Yâ Rabbi! Beni ve ehlimi bunların amellerinin uğursuzluğundan kurtar.″

İzah: Lût Aleyhisselâm’ın kavminin helâk olmasına sebep olan kötü fiil hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَإِذَا كَثُرَ اللُّوطِيَّةُ رَفَعَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ يَدَهُ عَنِ الْخَلْقِ فَلا يُبَالِي فِي أَيِّ وَادٍ هَلَكُوا (طب عن جابر

″Lûtîlik (Lût Aleyhisselâm‘ın kavminin yaptığı erkeklerle ilişki fuhşiyatı) çoğaldığında, Allah’u Teâlâ onların üzerinden rahmet elini kaldırır ve hangi vâdide helâk olduklarına bakmaz.″[1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 1731; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 53/14.

فَنَجَّيْنَاهُ وَاَهْلَهُ اَجْمَعٖينَۙ (١٧٠) اِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرٖينَۚ (١٧١) ثُمَّ دَمَّرْنَا الْاٰخَرٖينَۚ (١٧٢) وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ (
))مَطَرًاۚ فَسَٓاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرٖينَ (١٧٣

170-173. Biz de Lût’u ve bütün ehlini kurtardık.* Ancak ehlinden, geride kalanlar içinde yalnız yaşlı zevcesi kaldı.* Sonra geride kalanların hepsini helâk ettik.* Üzerlerine yağmur gibi taş yağdırdık. Uyarılıp da îman etmeyenlerin yağmuru ne kötüdür!

İzah: Lût Aleyhisselâm’ın zevcesi, evindeki misafirleri, azgın kavme haber verdiği için, o da azâba müstehak olmuştur.[1]

Bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 81’de de şöyle geçmektedir:

Melekler dediler ki: ″Ey Lût! Biz Rabbinin görevlendirdiği resulleriz. Onların sana aslâ bir zararları dokunamaz. Sen, zevcen hâriç ehlin ile gecenin bir kısmında çık git. Sizden hiçbir kimse arkasına dönüp bakmasın. Kavmine gelecek azap, zevcene de gelecektir. Onların helâk olma vakti sabah vaktidir, sabah yakın değil mi?″

Lût Aleyhisselâm, meleklere azâbın ne zaman olacağını sormuş, âyette geçtiği üzere, melekler de sabah vakti deyince, sabah vaktinin yakın olmasından dolayı Lût Aleyhisselâm telaşlanmış ve acele ederek ehliyle birlikte evden çıkmıştır. Hanımı hâriç, onların attıkları her adım bir mûcize olarak bir mil (1600 metre) uzunluğunda oldu. Hanımı peşlerinden ne kadar koştuysa da ulaşamadı. Birkaç adım atarak onlar şehirden çıktılar ve o azgın kavim de, hanımı da hepsi şehirle birlikte helâk edildi.

Yine Lût kavmi hakkında Sûre-i A’râf, Âyet 83-84 ve izahına bakınız.

[1] Lût Aleyhisselâm’ın evindeki misafirler hakkında Sûre-i Hûd, Âyet 77-83 ve izahlarına bakınız.

( )اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنٖينَ (١٧٤) وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزٖيزُ الرَّحٖيمُ۟ (١٧٥)

174-175. Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

(كَذَّبَ اَصْحَابُ لْـَٔيْكَةِ الْمُرْسَلٖينَۚ (١٧٦) اِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ اَلَا تَتَّقُونَۚ (١٧٧) اِنّٖي لَكُمْ رَسُولٌ اَمٖينٌۙ (١٧٨) فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُونِۚ (١٧٩) وَمَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍۚ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ الْعَالَمٖينَۜ (١٨٠) اَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرٖينَۚ (١٨١) وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقٖيمِۚ (١٨٢) وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَٓاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدٖينَۚ (١٨٣) وَاتَّقُوا الَّذٖي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْاَوَّلٖينَۜ (١٨٤))

176-184. Ashâb-ı Eyke de Resulleri yalanladı.* O vakit, Şuayb, onlara dedi ki: ″Allah’tan korkmaz mısınız?* Şüphesiz ki ben, size gönderilen emin bir Peygamberim.* O halde Allah’tan korkun ve bana itaat edin.* Ben, tebliğden dolayı sizden bir ücret istemiyorum. Benim mükâfatımı âlemlerin Rabbi verir.*

Ölçeği tam ölçün ve noksan ölçenlerden olmayın.* Tartılacak şeyleri doğru terazi ile tartın.* İnsanların haklarını noksan etmeyin ve yeryüzünde fesat yaparak haddi aşmayın.* Sizi ve sizden önceki nesilleri yaratan Allah’tan korkun.″

قَالُوا اِنَّمَا اَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَۙ (١٨٥) وَمَا اَنْتَ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَاِنْ نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَاذِبِينَۚ (١٨٦) فَاَسْقِطْ (
عَلَيْنَا كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَۜ (١٨٧) قَالَ رَبّ۪ي اَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ (١٨٨) فَكَذَّبُوهُ فَاَخَذَهُمْ
١٨٩) عَظ۪يمٍ يَوْمٍ عَذَابَ كَانَ اِنَّهُ الظُّلَّةِۜ يَوْمِ عَذَابُ( )

185-189. Onlar, dediler ki: ″Sen ancak büyülenmişlerden birisin!* Sen bizim gibi beşerden başka bir şey değilsin. Biz seni muhakkak yalancılardan zannediyoruz.* Eğer dâvanda doğru isen, bize semâdan bir parça düşür.″* Şuayb de onlara: ″Rabbim, yaptıklarınızı çok iyi bilir″ dedi.* Onlar, Şuayb’i yalanlamada ısrar ettiler. Bunun üzerine gölge gününün azâbı onları helâk etti. Şüphesiz o, büyük bir günün azâbı idi.

İzah: Bu âyetlerde Eyke ahâlisinden ve Şuayb Aleyhisselâm’ı yalanlamaları sebebiyle, onlara gelen gölge azâbından bahsedilmektedir. Kavmi, Şuayb Aleyhisselâm’ın göstermiş olduğu mûcizeler karşısında, âciz kalarak, ″Sen büyülenmişsin, sen de bizim gibi bir beşersin, sen yalancısın″ gibi bahaneler uydurarak, küfürlerinde ısrar etmişlerdir. Bu sebeple Allah’u Teâlâ’da onların üzerine azap indirerek helâk etmiştir.

Bu azap ise, buluttan yağan bir ateş ile helâk edilmeleridir ki, bu hâdise birçok Sahâbîden şöyle nakledilmiştir:

Allah’u Teâlâ’nın onlara musallat ettiği şiddetli sıcağın yedi gün ve yedi gece devam etmesinden nefesleri daraldı. Su ve gölgeden faydalanamadılar. Hattâ derelerden akan sular sıcağın şiddetinden kaynadı. Sonunda hepsi bir düzlüğe çıktılar ve meydana gelen bir bulut gölgesinde serinlemek için toplandılar. Buluttan üzerlerine ateş yağıp cümlesini yakıp helâk etti.

Sûre-i A’râf, Âyet 85-93’de de, Medyen ahâlisinden bahsedilmekte ve onların da aynı şekilde Şuayb Aleyhisselâm’ı yalanlamaları sebebiyle, deprem ve korkunç bir sesle birlikte helâk oldukları haber verilmektedir.

Medyen ve Eyke, iki ayrı şehir halkı olup Şuayb Aleyhisselâm bu iki şehir halkına da Peygamber olarak gönderilmiştir.

))اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةًؕ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنٖينَ (١٩٠) وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزٖيزُ الرَّحٖيمُ۟ (١٩١ (

190-191. Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

وَاِنَّهُ لَتَنْزٖيلُ رَبِّ الْعَالَمٖينَؕ (١٩٢) نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمٖينُۙ (١٩٣) عَلٰى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرٖينَۙ (١٩٤) (
بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبٖينٍؕ (١٩٥) وَاِنَّهُ لَفٖي زُبُرِ الْاَوَّلٖينَ (١٩٦) اَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ اٰيَةً اَنْ يَعْلَمَهُ عُلَمٰٓؤُ۬ا بَنٖٓي اِسْرَٓا
))ئٖيلَؕ (١٩٧) وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلٰى بَعْضِ الْاَعْجَمٖينَۙ (١٩٨) فَقَرَاَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهٖ مُؤْمِنٖينَؕ (١٩٩

192-199. Şüphesiz bu Kur’ân, âlemlerin Rabbi tarafından indirildi.* Onu, Rûh’ul-Emîn (Cebrâil) indirdi.* Ey Resûlüm! Uyarıcılardan olasın diye kalbine yerleştirdi.* Açık Arapça bir lisân ile indirdi.* Şüphesiz bu (Kur’ân), öncekilerin kitaplarında da zikredilmiştir.* Benî İsrail âlimlerinin bunu bilmesi, onlar (Mekke kâfirleri) için (âlemlerin Rabbi tarafından nâzil olduğuna) yeterli bir delil değil midir?* Biz, Kur’ân’ı Arapça bilmeyenlerden birine indirseydik,* o da onlara okusaydı, yine ona îman etmezlerdi.

İzah: Kur’ân-ı Kerîm Arapça bir lisân ile indirilmiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(حِبُّوا الْعَرَبَ لِثَلاثٍ لأَنِّي عَرَبِيٌّ وَالْقُرْآنُ عَرَبِيٌّ وَكَلامُ أَهْلِ الْجَنَّةِ عَرَبِيٌّ (هب ك عن ابن عباس

″Şu üç şeyden dolayı Arabı sevin. Çünkü ben Arabım, Kur’ân Arapçadır ve Cennetliklerin dili de Arapçadır.″[1]

Âyet-i Kerîme’de: ″Şüphesiz bu (Kur’ân), öncekilerin kitaplarında da zikredilmiştir″ diye buyrulmuştur. Yani, önceki Peygamberlerin kitaplarında, Kur’ân-ı Kerîm’in indirileceğinden söz edilmiştir veya Kur’ân-ı Kerîm’in içerdiği itikâd usulleri, ibret verici bâzı kıssalar ve bir kısım şer’î hükümler, önceki Peygamberlerin kitaplarında da zikredilmiştir, demektir.

[1] Hâkim,Müstedrek, Hadis No: 7099; Beyhakî,Şuab’ul-Îman, Hadis No: 1415.

كَذٰلِكَ سَلَكْنَاهُ فٖي قُلُوبِ الْمُجْرِمٖينَؕ (٢٠٠) لَا يُؤْمِنُونَ بِهٖ حَتّٰى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَلٖيمَۙ (٢٠١) فَيَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً (
وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَۙ (٢٠٢) فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُونَؕ (٢٠٣) اَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ (٢٠٤) اَفَرَاَيْتَ اِنْ مَتَّعْنَاهُمْ
))سِنٖينَۙ (٢٠٥) ثُمَّ جَٓاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَۙ (٢٠٦) مَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمَتَّعُونَؕ (٢٠٧

200-207. Biz, küfrü mücrimlerin kalbine işte böyle girdirdik.* Bunlar elim azâbı

görünceye kadar Kur'ân'a îman etmezler.* O azap onlara, hiç farkında değillerken ansızın gelir.* Azap gelince, ″Telafisi için bize mühlet verilmez mi?″ derler.* Onlar hâlâ, azâbımızın bir an önce gelmesini mi istiyorlar?* Ey Resûlüm! Söylesene, Biz onları birçok seneler dünyâ nîmetleri ile faydalandırsak,* sonra vaad olundukları azap başlarına gelse,* o faydalanmaları, azâbı onlardan defeder mi?

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Biz, küfrü mücrimlerin kalbine işte böyle girdirdik″ diye geçen ifadeden maksat, bu Âyet-i Kerîme'nin öncesinde de anlatıldığı üzere bunlar, nefislerine uyduklarından küfürde ısrar edip kibirlenerek îman etmedikleri için, Allah'u Teâlâ'nın onların kalplerini mühürlemesidir. İşte Âyet-i Kerîme bu anlamdadır. Hâşâ! Allah'u Teâlâ kullarına haksızlık yapmaz.

Bu husus Sûre-i Enfal, Âyet 51'de şöyle geçmektedir:

″İşte bu, sizin kendi ellerinizle önceden yaptıklarınızın karşı-lığıdır. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz.″

( )وَمَٓا اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا لَهَا مُنْذِرُونَۗ ﴿٢٠٨﴾ ذِكْرٰىۚ وَمَا كُنَّا ظَالِمٖينَ ﴿٢٠٩ (

208-209. Biz, hiçbir memleketi uyarıcılar göndermeden helâk etmedik.* Onlara nasihat edilmiştir. Biz, hiçbir zaman zulmetmeyiz.

)وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاطٖينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنْبَغٖي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطٖيعُونَۜ ﴿٢١١﴾ اِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمَعْزُولُونَۜ ﴿٢١٢ (
(

210-212. Kur'ân'ı şeytanlar indirmedi.* Bu onlara lâyık olmaz, buna güçleri de yetmez.* Şüphesiz ki onlar, (meleklerin sözlerini) işitmekten elbette uzak tutulmuşlardır.

İzah: Bu âyetler, kâfirlerin: ″Kur'ân, şeytanların kâhinlere söylediği şeyler kabilindendir″ demeleri üzerine nâzil olmuştur.

( )فَلَا تَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذَّبٖينَۚ ﴿٢١٣ (

213. Sakın, Allah ile beraber başka ilah edinme. Yoksa azâba uğrayanlardan olursun.

( )وَاَنْذِرْ عَشٖيرَتَكَ الْاَقْرَبٖينَۙ ﴿٢١٤﴾ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَۚ ﴿٢١٥ (

214-215. Ey Resûlüm! Uyarmaya aşiretinden en yakın akrabaların ile başla.* Sana tâbi olan Mü’minlere, merhamet kanatlarını indir.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in önce kendi kabilesini uyarması hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ {وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ} صَعِدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الصَّفَا فَجَعَلَ يُنَادِي يَا بَنِي فِهْرٍ
يَا بَنِي عَدِيٍّ لِبُطُونِ قُرَيْشٍ حَتَّى اجْتَمَعُوا فَجَعَلَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَخْرُجَ أَرْسَلَ رَسُولاً لِيَنْظُرَ مَا هُوَ
فَجَاءَ أَبُو لَهَبٍ وَقُرَيْشٌ فَقَالَ أَرَأَيْتَكُمْ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ خَيْلًا بِالْوَادِي تُرِيدُ أَنْ تُغِيرَ عَلَيْكُمْ أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِيَّ قَالُوا
نَعَمْ مَا جَرَّبْنَا عَلَيْكَ إِلَّا صِدْقًا قَالَ فَإِنِّي نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ فَقَالَ أَبُو لَهَبٍ تَبًّا لَكَ سَائِرَ الْيَوْمِ أَلِهَذَا
جَمَعْتَنَا فَنَزَلَتْ {تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ} (خ عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Ey Resûlüm! Uyarmaya aşiretinden en yakın akrabaların ile başla″ mealindeki Sûre-i Şuarâ, Âyet 214 nâzil olduğu zaman, Safa Tepesi’ne çıktı ve Kureyş’in boylarına: ″Ey Fihroğulları! Ey Adiyoğulları!″ diye seslenmeye başladı. Herkes orada toplandı. Gelemeyenler de, ne olduğuna bakmak için yerlerine birini gönderdiler. Kureyşliler geldi. Ebû Leheb de gelmişti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Şu vâdide size baskın yapacak olan bir süvâri birliği bulunuyor, diye size haber versem, bana inanır mısınız?″ diye sordu. Onlar: ″İnanırız, zîrâ senin yalan söylediğini hiç görmedik″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O halde gelecek ağır bir azaptan dolayı sizi uyarıyorum″ diye buyurdu. Bunun üzerine Ebû Leheb: ″Bundan sonraki günlerinde hüsrâna uğrayasın emi! Bizi bunun için mi buraya topladın″ deyince, ″Ebû Leheb’in elleri kurusun! Zâten de kurudu.* Ona malının ve kazancının bir faydası olmadı″ diye devam eden Tebbet Sûresi nâzil oldu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 13; Tefsir-i Şuarâ 2; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7126.

فَاِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ اِنّ۪ي بَر۪يٓءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَۚ (٢١٦) وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَز۪يزِ الرَّح۪يمِۙ (٢١٧) اَلَّذ۪ي يَرٰيكَ ح۪ينَ (
تَقُومُۙ (٢١٨) وَتَقَلُّبَكَ فِي السَّاجِد۪ينَ (٢١٩) اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ (٢٢٠)

216-220. Ey Habîbim! Eğer sana isyan ederlerse, ″Şüphesiz ben, sizin yaptığınız şeylerden uzağım″ de.* Her şeye gâlip ve merhametli olan Allah’a tevekkül et.* O ki, namaza kalktığında, seni görüyor.* Senin secde edenler içinde dönüşünü de görüyor.* Şüphesiz ki O, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de ″Senin secde edenler içinde dönüşünü de görüyor″ diye

geçen ifade, Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan naklettiklerine göre:

(تَقَلُّبه مِنْ صُلْب نَبِيّ إِلَى صُلْب نَبِيّ حَتَّى أَخْرَجَهُ نَبِيًّا (البزار عن ابن عباس

″Allah'u Teâlâ, senin bir Peygamberin sülbünden, diğer Peygamberin sülbüne intikal ede ede nihâyet nasıl bir Peygamber olarak çıktığını görendir″ demektir.[1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمْ يَلْتَقِ أَبَوَاىَ قَطُّ عَلَى سَفَاحٍ لَمْ يَزَلِ اللّٰهُ يَنْقُلُنِى مِنَ الْاَصْلَابِ الطَّيِّبَةِ اِلَى الْاَرْحَامِ الطَّاهِرَةِ لَا يَتَشَعَّبُ (شُعْبَتَانِ اِلَّا كُنْتُ فِى خَيْرِهِمَا. (ابن عساكر عن ابن عباس

″Benim nesebimde aslâ zinâ vâki olmadı. Allah'u Teâlâ, dâimâ beni temiz babalar belinden temiz analar rahmine naklederdi. Her ne zaman nesebimde iki şûbe hâsıl olsa, ben onların daha üstün olanında bulunurdum.″[2]

Buradan da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, Âdem Aleyhisselâm'dan kendi zamanına kadar, dâimâ hak din üzere olan, secde eden kişilerin neslinden geldiği anlaşılmaktadır.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 171; İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye s. 14.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 35489.

هَلْ اُنَبِّئُكُمْ عَلٰى مَنْ تَنَزَّلُ الشَّيَاطٖينُۜ (٢٢١) تَنَزَّلُ عَلٰى كُلِّ اَفَّاكٍ اَثٖيمٍۙ (٢٢٢) يُلْقُونَ السَّمْعَ وَاَكْثَرُهُمْ (كَاذِبُونَۜ (٢٢٣))

221-223. Şeytanların kimin üzerine indiklerini size bildireyim mi?* Onlar, her yalancı ve günahkâr üzerine iner.* Bunlar da, şeytanların sözlerine kulak verirler. Halbuki bunların çoğu yalancıdır.

İzah: Müşriklerin: ″Kur'ân, şeytanların kâhinlere söylediği şeyler kabilindendir″ diye söylemeleri üzerine, bu âyetler ile onlara cevap verilmiş, şeytanların ancak iftiracı günahkâr kişilere vesvese verebilecekleri bildirilmiştir. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ise yalandan, iftiradan uzak tertemiz bir zattır. Ona inen vahiy de, şüphesiz ki, bir melek aracılığı ile Allah tarafından gönderilmiş hakkı açıklayan Kur'ân'dır.

Âyet-i Kerîme’de, ″Her yalancı ve günahkâr″ diye geçen kimseler, kâhinlerdir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْمَلاَئِكَةَ تَنْزِلُ فِي الْعَنَانِ وَهُوَ السَّحَابُ فَتَذْكُرُ الْأَمْرَ قُضِيَ فِي السَّمَاءِ فَتَسْتَرِقُ الشَّيَاطِينُ السَّمْعَ فَتَسْمَعُهُ فَتُوحِيهِ إِلَى الْكُهَّانِ فَيَكْذِبُونَ مَعَهَا مِائَةَ كَذْبَةٍ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ (خ عن عائشة)

″Melekler anân denilen buluta inerler, gökte geleceğe yönelik verilmiş kararları birbirlerine aktarırlar. Bu esnada şeytan, kulak hırsızlığı yaparak edindiği bilgiyi kâhinlere fısıldar. Onlar da bu habere kendiliklerinden yüz yalan katarlar.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلاَةٌ أَرْبَعِينَ يَوْمًا (م حم عن بعض أز واج النبي صلى اللّٰه عليه وسلم)

″Her kim bir kâhine gider ve söylediğini de tasdik ederse, o kişinin kırk gün hiçbir namazı kabul olunmaz.″[2]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâbından birkaç kişiyle birlikte otururken bir yıldız kayması oldu ve gökyüzü aydınlanıverdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Câhiliyye döneminde böyle bir şey gördüğünüzde ne derdiniz?″ diye sordu. Ashâb: ″Büyük bir adam doğacak veya büyük bir adam ölecek derdik″ diye cevap verince, şöyle buyurdu:

فَإِنَّهُ لاَ يُرْمَى بِهِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلاَ لِحَيَاتِهِ وَلَكِنَّ رَبَّنَا عَزَّ وَجَلَّ إِذَا قَضَى أَمْرًا سَبَّحَ لَهُ حَمَلَةُ الْعَرْشِ ثُمَّ سَبَّحَ أَهْلُ السَّمَاءِ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ حَتَّى يَبْلُغَ التَّسْبِيحُ إِلَى هَذِهِ السَّمَاءِ ثُمَّ سَأَلَ أَهْلُ السَّمَاءِ السَّادِسَةِ أَهْلَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالَ فَيُخْبِرُونَهُمْ ثُمَّ يَسْتَخْبِرُ أَهْلُ كُلِّ سَمَاءٍ حَتَّى يَبْلُغَ الْخَبَرُ أَهْلَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَتَخْتَطِفُ الشَّيَاطِينُ السَّمْعَ فَيَرْمَوْنَ فَيَقْذِفُونَهُ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ فَمَا جَاءُوا بِهِ عَلَى وَجْهِهِ فَهُوَ حَقٌّ وَلَكِنَّهُمْ يُحَرِّفُونَهُ وَيَزِيدُونَ (ت عن ابن عباس)

″Bu yıldız, hiç kimsenin doğumu ve ölümü için atılmaz. Ne var ki, Aziz ve Celil olan Rabbimiz, bir işe hüküm verdiği zaman, Arş’ı taşıyan melekler Allah’u Teâlâ’yı tesbih ederler sonra da, onlardan sonra gelenler gök halkı Allah’u Teâlâ’yı tesbih ederler. Sonra tesbih şu göğe kadar varır sonra altıncı göğün halkı yedinci göğün halkına sorar, onlarda bunlara bildirirler sonra her göğün halkı

birbirine haber sorar ve nihâyet haber dünyâ semâsının halkına ulaşır. Bu arada şeytanlar da kulak hırsızlığı yapmak için birbirlerinin üzerine çıkarak semâya yükselir de bunun üzerine Allah'u Teâlâ onların üzerine bu akan yıldızları atıverir, o şeytanlar bu kulak hırsızlığıyla elde edebildikleri bâzı haberleri dünyâdaki dostları olan şâir ve kâhin gibi kimselere aktarırlar; bu bilgiler geldiği şekilde aktarılmış olsa doğru ve gerçektir. Fakat bu haberi değiştirip bâzı ilavelerde bulunurlar."[3]

İşte şeytanlar, gök ehline yaklaşarak meleklerin birbirleriyle konuştukları sözleri dinleyip, o sözleri yeryüzündeki küfürde ileri gidip şeytanla dostluk kuran kâhinlere; meleklerden duydukları doğru sözlerin üzerine çok sayıda yalan katarak söylerlerdi. Kâhinlerin sözlerinin biri doğruysa dokuzu yalandır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gelmesiyle, şeytanların bu kulak hırsızlığı da son bulmuştur. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Hicr, Âyet 16-18 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 6

[2] Sahih-i Müslim,Selâm35 (125 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22138.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 35.

وَالشُّعَرَٓاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُ۫نَۜ (٢٢٤) اَلَمْ تَرَ اَنَّهُمْ ف۪ي كُلِّ وَادٍ يَه۪يمُونَۙ (٢٢٥) وَاَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَۙ (٢٢٦) اِلَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللّٰهَ كَث۪يرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُواۜ وَسَيَعْلَمُ الَّذ۪ينَ ظَلَمُٓوا اَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ (٢٢٧)

224-227. Şâirlere de, hak yoldan sapmış olanlar tâbi olur.* Ey Resûlüm! Şâirlerin dalâlet vâdilerinde gezdiklerini görmez misin?* Onlar yapmadıkları şeyi söylerler.* Ancak (şâirlerden) îman edip sâlih amel işleyenler, Allah'u Teâlâ'yı çok zikredenler ve haksızlığa uğratıldıktan sonra haklarını alanlar böyle değildir. O zâlimler, âkıbetlerinin ne olacağını yakında bileceklerdir.

İzah: Bu âyetlerde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in aleyhinde olan kâfir şâirler kötülenmiştir. Ancak Müslüman şâirler methedilmiştir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in altı şâiri vardı. Bunlar, gittikleri her yerde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i, kâfirlere karşı kasideler söyleyerek methederlerdi. "Hassan İbn-i Sâbit,Ka'b İbn-i Mâlik ve Abdullah

İbn-i Revâha"[1] bunlardandır.

Ebu'l-Hasan Sâlim el-Berrâd Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

لَمَّا نَزَلَتْ وَالشُّعَرَاء يَتَّبِعهُمْ الْغَاوُونَجَاءَ حَسَّان بْن ثَابِت وَعَبْد اللّٰه بْن رَوَاحَة وَكَعْب بْن مَالِك إِلَى رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُمْ يَبْكُونَ قَالُوا: قَدْ عَلِمَ اللّٰه حِين أَنْزَلَ هَذِهِ الْآيَة أَنَّا شُعَرَاء فَتَلَا النَّبِيّ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَات قَالَ أَنْتُمْ وَذَكَرُوا اللّٰه كَثِيرًا قَالَ أَنْتُمْ وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِمَا ظُلِمُوا قَالَ أَنْتُمْ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن أبي الحسن سالم البَرّاد)

"Şâirlere de, hak yoldan şaşmış olanlar tâbi olurlar" mealindeki Sûre-i Şuarâ, Âyet 224 nâzil olduğunda, Hassan İbn-i Sâbit, Abdullah İbn-i Revâha ve Kâ'b İbn-i Mâlik, ağlayarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve "Bu âyeti indirdiği sırada şüphesiz Allah'u Teâlâ bizim şâir olduğumuzu biliyordu" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Sûre-i Şuarâ, Âyet 227'de geçen; "Ancak (şâirlerden) îman edip sâlih amel işleyenler…" buyruğunu okuyup, işte bunlar sizlersiniz. "Allah'u Teâlâ'yı çok zikredenler…" buyruğunu okuyup, İşte onlar sizlersiniz. "Ve haksızlığa uğratıldıktan sonra haklarını alanlar böyle değildir" buyruğunu okuyup, işte onlar sizlersiniz" buyurdu.[2]

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَضَعُ لِحَسَّانَ مِنْبَرًا فِي الْمَسْجِدِ يَقُومُ عَلَيْهِ قَائِمًا يُفَاخِرُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ قَالَ يُنَافِحُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَقُولُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ يُؤَيِّدُ حَسَّانَ بِرُوحِ الْقُدُسِ مَا يُفَاخِرُ أَوْ يُنَافِحُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. ((خ ت عن عائشة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şair olan Hassan'a Mescitte bir minber koyar, Hassan'da onun üzerinde durarak, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i öven veya müdâfaa eden kasideler söylerdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Allah'ın Resûlünü övdüğü veya müdâfaa ettiği sürece Allah'u Teâlâ Hassan'ı, Rûh'ül-Kudüs (Cebrâil) ile destekler" derdi.[3]

Nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şöyle anlatır:

أَنَّ عُمَرَ مَرَّ بِحَسَّانَ وَهُوَ يُنْشِدُ الشِّعْرَ فِى الْمَسْجِدِ فَلَحَظَ اِلَيْهِ فَقَالَ قَدْ كُنْتُ أُنْشِدُ وَفِيهِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْكَ ثُمَّ الْتَفَتَ اِلَى أَبِى هُرَيْرَةَ فَقَالَ أَنْشُدُكَ اللّٰهَ أَسَمِعْتَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَجِبْ عَنِّى اللّٰهُمَّ أَيِّدْهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ قَالَ اللّٰهُمَّ نَعَمْ. (خ م د عن ابى هريرة)

Hz. Ömer, mescitte kaside okuyan Hassan ile karşılaştı. Hz. Ömer ona ters ters bakınca, Hassan: ″Ben mescitte senden daha hayırlı olan zâtın huzurunda kaside okudum″ dedi. Sonra Hassan bana dönerek dedi ki: ″Allah için söyle! Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in benim hakkımda: ″Benim adıma (müşriklere) cevap ver. Allah'ım! Onu Ruh'ul Kudüs (Cebrâil) ile destekle″ diye buyurduğunu işitmedin mi?″ Ben de: ″Allah için doğru″ dedim.[4]

Ka'b bin Züheyr Radiyallâhu anhu, Müslüman olmak için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizin yanına geldiğinde, bizzat huzurunda onu meth eden ve ″Kaside-i Bürde″ diye meşhur olan uzun bir kaside okumuştur. Bu kasideden birkaç beyit şöyledir:

إن الرسول لنور يستضاء به مهند من سيوف اللّٰه مسلول

فى عصبة من قريش قال قائلهم ببطن مكة لما أسلموا زولوا

زالوا فما زال أنكاس ولا كشف عند اللقاء ولا ميل معازيل

Resûlullah bizi, sonsuz bir kurtuluşa, Nûra ve hidâyete götüren,

Allah'ın kılıçlarından keskin bir kılıçtır.

Onun Ashâbları, Mekke vâdisinde İslâm'ı kabul eden,

Kureyş'in en ileri gelenleri.

Cömertlikte ve yiğitlikte hiçbirinin yok dengi.

İlk günler, göçmek gerekliydi, hemen göçtüler,

Zerre tereddüt etmeden.[5]

Ka'b bin Züheyr Radiyallâhu anhu'nun ″Sevgili uzaklaştı″ sözleriyle başlayan bu kasidesini, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz çok beğendi. Hırkasını çıkarıp ona verdi. Bundan dolayı bu kasideye, ″Kaside-i Bürde (hırka kasidesi)″ dendi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ka'b b. Züheyr Radiyallâhu anhu'ya hediye ettiği bu hırka, Muâviye Radiyallâhu anhu tarafından Ka'b b. Züheyr Radiyallâhu anhu'nun vârislerinden satın alınıp muhafaza edilmiştir. Bu hırka, daha sonra Abbâsiler'e sonra da Mısır'ın fethinde

Mekke şerifi tarafından Yavuz Sultan Selim Han Hazretlerine teslim edilmiştir. Bu hırka, günümüze kadar korunmuş olup, İstanbul'da Topkapı müzesinde ″Hırka-i Saadet″ odasında muhafaza edilmektedir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vefâtından sonra da, Ashâb-ı Kirâm'ın, Resûlü Kirâm Efendimizin ahlâkını, şemailini, mûcizelerini kendi aralarında söyleyerek methettikleri nakledilmiştir. Bu da, Peygamberimizin vefâtından hemen sonra, onu yâd eden kasideler ve mevlidler okunduğunu göstermektedir. İşte Allah'u Teâlâ bu âyetlerde, îman edip sâlih amellerde bulunan ve Allah'ı çok zikreden kimselerin Dîn-i İslâm'ı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i metheden kasideler söylemelerini övmektedir.

[1] Sahih-i Buhârî, Magâzi 30, Edeb 91; Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 34 (153, 157 Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 8190, 8191, 8192.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 175. Benzer rivâyet için bakınız: Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 15004; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 6105.

[3] Sahih-i Buhârî, Edeb 91; Sünen-i Tirmizî, Edeb 103.

[4] Sahih-i Buhârî, Salât 68, Edeb 91; Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 34 (151 Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 8184.

[5] Bu kasidenin tamamı için bakınız: İbn-i Hişam, es-Sîret'ün-Nebeviyye, c. 4, 503-513.

27-NEML SÛRESİ

Bu sûre 93 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Süleyman Aleyhisselâm'ın karıncalarla konuşması hâdisesi anlatıldığı için ″Karınca″ anlamına gelen ″Neml ″ ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(طٰسٓ تِلْكَ اٰيَاتُ الْقُرْاٰنِ وَكِتَابٍ مُبٖينٍۙ (١) هُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُؤْمِنٖينَۙ (٢) اَلَّذٖينَ يُقٖيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (٣))

1-3. Tâ, Sîn. Bunlar, Kur'ân'ın ve apaçık bildiren kitabın âyetleridir.* Mü'minler için bir hidâyet ve müjdedir.* O Mü'minler ki, namazı kılarlar, zekâtı verirler ve âhiret gününe kesin olarak inanırlar.

(اِنَّ الَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ اَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَۜ (٤) اُو۬لٰٓئِكَ الَّذٖينَ لَهُمْ سُٓوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ الْاَخْسَرُونَ (٥) وَاِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْاٰنَ مِنْ لَدُنْ حَكٖيمٍ عَلٖيمٍ (٦))

4-6. Şüphesiz Biz, âhirete îman etmeyenlere, yaptıkları işleri güzel gösterdik. Bu yüzden onlar, şaşkın bir halde bulunurlar.* Onlar için kötü bir azap vardır. Âhirette en ziyâde hüsrâna uğrayan onlardır.* Ey Resûlüm! Muhakkak ki bu Kur'ân sana, hüküm ve hikmet sahibi olan ve her şeyi bilen Allah tarafından gönderilmektedir.

(اِذْ قَالَ مُوسٰى لِاَهْلِهٖٓ اِنّٖٓي اٰنَسْتُ نَارًاۜ سَاٰتٖيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ اَوْ اٰتٖيكُمْ بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ (٧))

7. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki Mûsâ, ailesine: ″Ben uzakta bir ateş gördüm. Ya oradan size bir haber getiririm yahut ısınmanız için bir ateş koru getiririm″ dedi.

(فَلَمَّا جَٓاءَهَا نُودِيَ اَنْ بُورِكَ مَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَاۜ وَسُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ الْعَالَمٖينَ (٨) يَا مُوسٰٓى اِنَّهُٓ اَنَا اللّٰهُ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُۙ (٩) وَاَلْقِ عَصَاكَۜ فَلَمَّا رَاٰهَا تَهْتَزُّ كَاَنَّهَا جَٓانٌّ وَلّٰى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْۜ يَا مُوسٰى لَا تَخَفْ اِنّٖي لَا يَخَافُ لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَۗ (١٠) اِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُٓوءٍ فَاِنّٖي غَفُورٌ رَحٖيمٌ (١١) وَاَدْخِلْ يَدَكَ فٖي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَٓاءَ مِنْ غَيْرِ سُٓوءٍ فٖي تِسْعِ اٰيَاتٍ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهٖۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقٖينَ (١٢))

8-12. Ateşe yaklaştığı vakit, şöyle nidâ edildi: ″Ateşin bulunduğu yerdeki de, çevresindeki de mübârek kılınmıştır. Âlemlerin Rabbi olan Allah, noksan sıfatlardan uzaktır.* Yâ Mûsâ! Şüphesiz Ben, her şeye gâlip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'ım.* Âsânı yere bırak.″ Mûsâ, âsâsını yere bıraktı ve âsânın, büyük ve korkunç bir yılan sûretine dönerek hareket ettiğini görünce, arkasına bakmadan kaçtı. Allah'u Teâlâ buyurdu ki: ″Yâ Mûsâ! Korkma, Benim katımda Peygamberler korkmazlar.* Lâkin evvelce zulmedip, sonra tevbe ile, kötülüğü iyiliğe çevirenler hakkında şüphesiz ki Ben, çok bağışlayıcıyım ve çok merhametliyim.* Sana verilen dokuz mûcizeden biri olarak, elini koynuna sok, gözleri kamaştıracak sûrette parlak çıkar. Firavun ve kavmine git. Şüphesiz onlar, fâsık bir kavimdir.″

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm, Mısır'da Firavun'un sarayında olduğu dönemde, İsrailoğullarından birine zulmeden bir Kıptîye, onu edeplen-dirmek için vurmuş, o Kıptî de bu darbe sonucunda ölmüştü. Mûsâ Aleyhisselâm, Firavun'un kendisini öldürmesinden korkarak Mısır'ı terk edip Şuayb Aleyhisselâm'ın bulunduğu yere gitti ve on yıl onun hizmetinde bulundu. Sonunda Şuayb Aleyhisselâm'ın kızlarından biri ile evlendi.[1] Ve on yılın sonunda eşiyle birlikte Mısır'a dönerken gece, hâmile olan eşinin doğum sancıları tuttu ve doğum yaptı. Onun için ateşe ihtiyaç olmuştu. Mûsâ Aleyhisselâm, Tûr Dağı'na doğru bakınca, orada bir ateşin yandığını gördü ve Sûre-i Neml, Âyet 7'de geçtiği üzere, ″… Mûsâ, ailesine: ″Ben uzakta bir ateş gördüm. Ya oradan size bir haber getiririm yahut ısınmanız için bir ateş koru getiririm″ dedi. Ateşin yanına gittiğinde, oradaki ışığın ateş değil, zeytin ağacının üzerinde bir nûr olduğunu gördü. İşte âyette geçtiği üzere Allah'u Teâlâ, oradan kendisine nidâ etti.

Allah'u Teâlâ'nın, Hz. Mûsâ'ya hitâben: ″Lâkin evvelce zulmedip, sonra tevbe ile, kötülüğü iyiliğe çevirenler hakkında şüphesiz ki Ben, çok bağışlayıcıyım ve çok merhametliyim″ diye buyurması; Mûsâ Aleyhisselâm'ın Kıptî'yi öldürdükten sonra, yapmış olduğu tevbe ve istiğfarından dolayı Allah'u Teâlâ'nın kendisini affetmesidir.

Yine Âyet-i Kerîme'de, Firavun ve adamlarına karşı Mûsâ Aleyhisselâm'a dokuz mûcizenin verildiğinden bahsedilmektedir. Bu husus Sûre-i İsrâ, Âyet 101'de de şöyle geçmektedir:

Yemin olsun ki, Mûsâ'ya dokuz açık mûcize verdik. Ey Resûlüm!

İsrailoğullarına sor. Mûsâ onlara geldiği vakit, Firavun ona: ″Ey Mûsâ! Ben seni sihirbaz zannediyorum″ demişti

Mûsâ Aleyhisselâm’a verilen dokuz mûcize de sırası ile şöyledir:

″Âsâ, parlayan el, tufan, çekirge, haşerât, kurbağa, kan, kıtlık yılları ve ürün eksikliği.″[2]

[1] Bu hususta bakınız: Sûre-i Kasas, Âyet 27-30.

[2] Bu mûcizeler ile ilgili âyetler için Sûre-i Bakara, Âyet 60; Sûre-i Âraf, Âyet 107, 130, 133 ve Sûre-i Şuara, Âyet 33’e bakınız.

(فَلَمَّا جَٓاءَتْهُمْ اٰيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ مُب۪ينٌۚ (١٣) وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَٓا اَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّاۜ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِد۪ينَ۟ (١٤))

13-14. Apaçık mûcizelerimiz, Firavun ile kavmine geldiği vakit, ″Bu, apaçık bir sihirdir″ dediler.* Mûcizelerin Allah tarafından olduğunu kesin olarak bildikleri halde, sırf zulümleri ve kibirleri yüzünden o mûcizeleri inkâr ettiler. Ey Resûlüm! Bak, fesatçıların âkıbeti nasıl oldu?

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm’ın Firavun ile olan mücâdelesi hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 103-141 ve izahlarına bakınız.

(وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوُ۫دَ وَسُلَيْمٰنَ عِلْمًاۚ وَقَالَا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي فَضَّلَنَا عَلٰى كَث۪يرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِن۪ينَ (١٥) وَوَرِثَ سُلَيْمٰنُ دَاوُ۫دَ وَقَالَ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَاُو۫تِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍۜ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُب۪ينُ (١٦))

15-16. Yemin olsun ki, Dâvud’a ve Süleyman’a ilim verdik. Onlar: ″Bizi, birçok Mü’min kullarına üstün kılan Allah’a hamd olsun″ dediler.* Süleyman, Dâvud’a vâris oldu ve dedi ki: ″Ey insanlar! Bize kuşların dili öğretildi ve her nîmetten verildi. Şüphesiz ki bu, açık bir üstünlüktür.″

İzah: Süleyman Aleyhisselâm’a gökten bir yüzük taşı indirilmişti. O da, bu taşı yüzüğüne yerleştirdi. O yüzük sayesinde hayvanlara, insanlara ve cinlere hükmediyordu.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَ فَصُّ خَاتَمِ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ سَمَاوِيٌّ فَأَلْقِىَ اِلَيْهِ فَأَخَذَهُ فَوَضَعَهُ فِى خَاتَمِهِ وَكَانَ نَقْشُهُ أنَا اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلّا أنَا مُحَمَّدٌ عَبْدِى وَرَسُولِى. (طب وابن عساكر عن عبادة)

″Dâvud oğlu Süleyman’ın yüzük taşı semâvî olup kendisine gökten indirilmişti. Onu alıp yüzüğünün üzerine koymuştu. Bu taşın üzerinde şu ibâre nakşedilmişti: ″Ben Allah’ım ki, Benden başka ilah yoktur. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem kulum ve Resûlümdür.″[1]

Rivâyet edildiğine göre, Süleyman Aleyhisselâm parmağındaki yüzükle tuvalete gitmez, tuvalete gideceği zaman parmağındaki yüzüğü hanımına verirdi. Bir gün yine tuvalet ihtiyacı gelmişti. Parmağındaki yüzüğü çıkarttı. Cinnilerden birisi aynı hanımının sûretine girdi. Süleyman Aleyhisselâm da, onu hanımı zannedip yüzüğü ona verdi. İfrit yüzüğü alıp oradan uzaklaşınca; diğer ifritler yüzüğü ondan almak için üzerine atıldılar. Çünkü yüzük kimde ise, Süleyman odur. Parmağına takan, bütün insanlara, hayvanlara, cinnilere her mahlûkata hükmedecekti. Bir denizin üzerinde birbirlerinin elinden yüzüğü almak için boğuşurlarken, yüzüğü denize düşürdüler. Denizdeki bir balık yüzüğü yuttu. Yüzük gidince, Süleyman Aleyhisselâm‘ın başında kimse kalmadı, herkes dağıldı ve mallarını da kapıştılar. Kendisi fakir düştü. Süleyman Aleyhisselâm gezmeye başladı. Nihâyet deniz kenarında, bir köye çoban oldu.

Süleyman Aleyhisselâm sarayında iken, yüzük elinden gitmeden önce, bu köyde çok çirkin bir kız görmüş ve ″Bu kızı da isteyip, dünür gönderip alanlar olacak mı?″ diye kalbinden geçirmişti. Bu düşünceyle, Allah‘u Teâlâ’ya karşı terk-i edepte bulundu. Allah’u Teâlâ da: ″Yâ Süleyman! Sen, o kızı alabilmek için çok yalvaracaksın, çok ricâ edeceksin. Yalvara yalvara alacaksın″ diye buyurmuştu.

İşte Süleyman Aleyhisselâm, aynı köye çoban olmuş idi. Her gün bir evde yemek yiyordu. Derken bu kıza dünür gönderdi. Kız: ″Ben bir sığır çobanına varmam″ dedi. Süleyman Aleyhisselâm, çok zaman arkasında dolaşıp, araya çok adam koydu ve kızın gönlünü zorla yaptılar. Kızın adı, Sultan idi. Bununla evlenince kendi kendine: ″Ben, Sultan‘ı da alacak, dünür gönderecek bulunur mu, bunu kim alır? diye aklımdan geçirmiştim. Bu düşüncem Allah’u Teâlâ’nın ağrına gitti. Bana bu belâyı vererek her şeyimi elimden aldı ve Sultan’a muhtaç etti″ diye düşündü. Ve tevbe ederek şöyle dedi: ″Ben, Allah’u Teâlâ’ya karşı terk-i edepte bulundum. Bu sebeple benim ismimden önce onun ismini söyleyin. Yani bana ″Sultan Süleyman″ diye hitap edin″ dedi. Bunun için padişahların isminden önce ″Sultan″ ifadesinin kullanılması bu hâdiseden kalmıştır.

Bir Yahudi, kâhinlere sorarak, Süleyman Aleyhisselâm‘ın yüzüğünün denizde bir balığın karnında olduğunu öğrenmişti. Bunun için bütün balıkçıları çağırtmış, hepsine ücretlerini verip balık tutturmuştu. Maksadı yüzüğü bulmaktı. Yalnız tutulan balıkların karınları yarılacak, balıkçılara geri verilecekti. Balıkçılar, balıkları alıp satacaklar. Hem de Yahudi‘den ayrıca ücret alacaklardı.

Süleyman Aleyhisselâm, yedi yıl sığır çobanlığı yaptı. Çobanın karısı Sultan; balıkçılara gider, balıkçılar ona hergün bir balık verirlerdi. O da evde pişirir, Süleyman Aleyhisselâm ile beraber yerlerdi. Bir gün Sultan, yine gitmiş ve ayakta balık bekliyordu. Yahudi‘nin adamları gelmemişlerdi. Balıkçının bir tanesi Sultan‘a acıyarak, ″Yahudi nerden duyacak, şuna bir balık vereyim gitsin″ dedi ve karnı yarılmamış bir balık verdi. Sultan, o balığı eve getirdi. Balığın karnını yardı. İçinden yüzük çıktı. Yüzüğü rafa koydu. Akşam Sultan ile Süleyman Aleyhisselâm yemeklerini yediler. Süleyman Aleyhisselâm yüzüğü gördü, tanıdı. Baktı ki, kendisinin yüzüğü! Hanımı Sultan‘a: ″Bunu nerden, nasıl aldın?″ diye sordu. Sultan, olanları anlattı. Süleyman Aleyhisselâm: ″Bize bundan sonra yokluk yok″ dedi. Yüzüğü parmağına taktı. Bütün cinler, mahlûkat her şey yine emrine girdi ve ayrıca Allah’u Teâlâ Süleyman Aleyhisselâm’a rüzgârı da emrine vererek, onu daha güçlü bir şekilde saltanatına tekrar kavuşturdu.

Bu husus Sûre-i Sâd, Âyet 35-36’te şöyle geçmektedir:

″Yâ Rabbi! Beni bağışla ve bana bundan sonra kimseye nasip olmayan bir mülk bahşet. Şüphesiz Sen, Vehhâb’sın (çok bahşedensin)″ dedi.* Bunun üzerine Biz de rüzgârı onun emrine verdik. Rüzgâr onun emriyle onun istediği yere kolayca eser giderdi.″

Yine Sûre-i Sebe, Âyet 12’de de şöyle buyrulmaktadır:

″Rüzgârı da Süleyman’ın emrine verdik. O, rüzgâr estiğinde sabahtan öğleye kadar bir aylık, öğleden akşama kadar bir aylık yol kat ederdi. Onun için erimiş bakır mâdenini sel gibi akıttık ve Rabbinin emriyle hizmetinde bulunan cinleri onun emrine verdik ve onlardan Süleyman’a itaat etmeleri için vukû bulan emrimize muhalefet edenlere alevli ateş azabını tattırırız.″

Süleyman Aleyhisselâm, daha önceden Sultan’ı gördüğünde: ″Bunu kim alır?″ diyerek kalbinden geçirmişti. Bu ise, Allah’u Teâlâ’ya karşı terki edep olmuştu.

İşte Allah’u Teâlâ onun bu düşüncesinden dolayı yüzüğü elinden alarak, kendisini o kadına muhtaç edip, o kadının eliyle de yine kendisine o yüzüğü nasip etmişti. Bu hâdiseden sonra Süleyman Aleyhisselâm, kendi tahtının yanına daha büyük bir taht yaptırdı ve o tahta da hanımı Sultan’ı oturttu ve kendisinin isminin önüne Sultan ismi konularak, ″Sultan Süleyman″ diye hitap edilmesini istedi.

Ayrıca Allah’u Teâlâ, Süleyman Aleyhisselâm’a kuşların dilini de öğretmiş ve her nîmetten de vermişti. Bu sebeple Süleyman Aleyhisselâm kuşlar ve diğer hayvanlarla da konuşurdu. Nitekim hemen aşağıdaki âyetlerde Sultan Süleyman Aleyhisselâm’ın karıncalarla konuştuğu anlatılmaktadır.

[1] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 32338; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 337/11.

وَحُشِرَ لِسُلَيْمٰنَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ (١٧) حَتّٰٓى اِذَٓا اَتَوْا عَلٰى وَادِ النَّمْلِۙ قَالَتْ (
نَمْلَةٌ يَٓا اَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْۚ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمٰنُ وَجُنُودُهُۙ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (١٨) فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ
قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ اَوْزِعْنٖٓي اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتٖٓي اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلٰى وَالِدَيَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضٰيهُ
وَاَدْخِلْنٖي بِرَحْمَتِكَ فٖي عِبَادِكَ الصَّالِحٖينَ (١٩))

17-19. Süleyman için cinlerden, insanlardan ve kuşlardan orduları toplandı. Bunlar, hep birlikte düzenli olarak sevk ediliyordu.* Nihâyet karınca vâdisine geldiler. Bir karınca: ″Ey karıncalar! Meskenlerinize girin. Süleyman ve ordusu farkında olmayarak sizi telef etmesin″ dedi.* Süleyman, karıncanın bu sözünden dolayı, tebessüm edip güldü ve dedi ki: ″Yâ Rabbi! Bana ve anneme babama ihsan ettiğin nîmetlere karşı, şükürde ve Senin rızâna uygun olan sâlih amelde devam etmeyi bana kolay kıl ve rahmetinle beni sâlih kullarının arasına kat.″

İzah: Süleyman Aleyhisselâm’ın çok büyük köşkü, sarayı vardı. O sarayın üzerinde atlar koşar, askerler tâlim yapar ve her mahlûkun padişahları orada olurdu. Kuşlar, sürüyle saati geldikçe gelir, sarayın üzerinde oturan insanlara gölgelik yaparlardı. Aslanlar, kaplanlar, yırtıcı hayvanlar sarayın kapısında bekçilik görevi yaparlardı. Allah’u Teâlâ’nın emri ile dünyâ yüzündeki cinler ve hayvanlar, Süleyman Aleyhisselâm’ın emri altına girmişti. Bu sebeple ona itaat etmek zorunda idiler. Rüzgâr da onun emrine verilmişti; ne kadar emrederse, o kadar eserdi.[1]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَ دَاوُدُ النَّبِيُّ فِيهِ غَيْرَةٌ شَدِيدَةٌ وَكَانَ إِذَا خَرَجَ أغْلِقَتْ الأبْوَابُ فَلَمْ يَدْخُلْ عَلَى أهْلِهِ أحَدٌ حَتَّى يَرْجِعَ قَالَ فَخَرَجَ ذَاتَ يَوْمٍ وَغُلِّقَتْ الدَّارُ فَأَقْبَلَتْ امْرَأَتُهُ تَطَّلِعُ إِلَى الدَّارِ فَإِذَا رَجُلٌ قَائِمٌ وَسَطَ الدَّارِ فَقَالَتْ لِمَنْ فِي الْبَيْتِ مِنْ أَيْنَ دَخَلَ هَذَاَ الرَّجُلُ الدَّارَ وَالدَّارُ مُغْلَقَةٌ وَاللَّهِ لَتُفْتَضَحُنَّ بِدَاوُدَ فَجَاءَ دَاوُدُ فَإِذَا الرَّجُلُ قَائِمٌ وَسَطَ الدَّارِ فَقَالَ لَهُ دَاوُدُ مَنْ أَنْتَ قَالَ أَنَا الَّذِي لَا أَهَابُ الْمُلُوكَ وَلَا يَمْتَنِعُ مِنِّي شَيْءٌ فَقَالَ دَاوُدُ أَنْتَ وَاللَّهِ مَلَكُ الْمَوْتِ فَمَرْحَبًا بِأَمْرِ اللّٰهِ فَرَمَلَ دَاوُدُ مَكَانَهُ حَيْثُ قُبِضَتْ رُوحُهُ حَتَّى فَرَغَ مِنْ شَأْنِهِ وَطَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ فَقَالَ سُلَيْمَانُ لِلطَّيْرِ أَظِلِّي عَلَى دَاوُدَ فَأَظَلَّتْ عَلَيْهِ الطَّيْرُ حَتَّى أَظْلَمَتْ عَلَيْهِمَا الْأَرْضُ فَقَالَ لَهَا سُلَيْمَانُ اقْبِضِي جَنَاحًا جَنَاحًا قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُرِينَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ فَعَلَتْ الطَّيْرُ وَقُبِضَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَغَلَبَتْ عَلَيْهِ يَوْمَئِذٍ الْمَضْرَحِيَّةُ (حم عن ابى هريرة)

Dâvud Peygamberde şiddetli bir kıskançlık vardı. Evinden çıktığı zaman kapılar kapatılır ve o dönünceye kadar ailesinin yanına hiç kimse girmezdi. Bir gün çıktı, kapılar kapatıldı. Hanımlarından biri evin içinde dolaşırken birdenbire evin ortasında bir adam gördü. Evde olan birisine: ″Ev kapalı, kilitli iken şu adam nereden girdi? Allah’a yemin olsun ki, biz Dâvud Aleyhisselâm’ın yanında rüsvây olacağız″ dedi. Dâvud Aleyhisselâm gelip de adamı evin ortasında durur görünce, ona: ″Sen kimsin?″ diye sordu. O: ″Krallardan korkmayan ve örtülerin kendisini engelleyemediği kimseyim″ dedi. Dâvud Aleyhisselâm: ″Allah’a yemin olsun ki, o halde sen ölüm meleğisin. Elbette Allah’ın emrinden hoşnutuz ″ dedi. Dâvud Aleyhisselâm olduğu yerde elbisesine büründü de rûhu alındı. O vefât edip güneş doğduğunda, Süleyman Aleyhisselâm kuşlara: ″Dâvud Aleyhisselâm’ı gölgeleyin″ diye buyurdu. Kuşlar onu gölgelediler. O kadar ki, yeryüzü o ikisinin üzerine karardı. Süleyman Aleyhisselâm kuşlara: ″Kanatlarınızı birer birer kapatın″ diye emretti.

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu: ″Yâ Resûlallah! Kuşlar nasıl yapmıştı?″ diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem elini kapattı ve şöyle buyurdu: ″O gün o emre kerkes kuşu gâlip gelmişti.″[2]

Allah’u Teâlâ’nın emri ile dünyâ yüzündeki cinler ve hayvanlar, Süleyman Aleyhisselâm’ın emri altına girmişti. Bu sebeple ona itaat etmek zorunda idiler. Rüzgâr da onun emrine verilmişti; ne kadar emrederse, o kadar eserdi.

Bu husus Sûre-i Enbiyâ, Âyet 81-82’de de şöyle geçmektedir:

″Şiddetli esen rüzgârı da Süleyman’ın emrine verdik. Rüzgâr, onun emriyle, hayır ve bereketi çok olan yere eserdi. Biz her şeyi biliriz.* Ve cinlerden[3] dalgıç olanları ve dalgıçlıktan başka diğer işleri yapanları da Süleyman’ın emrine verdik. Ve Biz onları onun emrinde tutuyorduk.″

Süleyman Aleyhisselâm, sarayı ve içindeki insanlar ve mahlûkat ile birlikte havanın yüzünde uçup gidiyordu.

Bir karınca dedi ki: ″Ey karıncalar! Meskenlerinize çekilin, Süleyman‘ın askeri geçiyor.″ Bu sesi havanın yüzünde uçup giden Süleyman Aleyhisselâm duydu. Rüzgâra emretti. Rüzgâr karıncayı avucunun içine getirdi. Süleyman Aleyhisselâm dedi ki: ″Ey hayvan! Ben zâlim miyim? Süleyman‘ın askeri geliyor, sizi telef eder, dedin.″ Karınca: ″Hayır, sen zâlim değilsin. Havanın yüzünde sarayınla, bu saltanatla uçtuğunu, Allah‘u Teâlâ bana bildirdi. Belki de aniden konaklarsınız. Sizin askeriniz, bizim karıncaları görmez veya ehemmiyete almaz. Yüz binlerce insan ve hayvan onları tepeleyerek öldürür diye korktum″ dedi. Bunun üzerine Süleyman Aleyhisselâm rüzgâra: ″Bunu, yuvasının başına bırak″ diye emretti ve rüzgâr karıncayı oraya bıraktı.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَتْلِ أَرْبَعٍ مِنَ الدَّوَابِّ النَّمْلَةِ وَالنَّحْلِ وَالْهُدْهُدِ وَالصُّرَدِ (ه عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şu dört hayvanı öldürmeyi yasakladı: ″Karınca, Bal Arısı, Hüdhüd ve Göçeğen Kuşu.″[4]

Ebu’s-Sıddîk en-Nâcî’den de şu hâdise nakledilmiştir:

خَرَجَ سُلَيْمَانِ بْن دَاوُد عَلَيْهِمَا السَّلَام يَسْتَسْقِي فَإِذَا هُوَ بِنَمْلَةٍ مُسْتَلْقِيَة عَلَى ظَهْرِهَا رَافِعَة قَوَائِمِهَا إِلَى السَّمَاء وَهِيَ تَقُول اللّٰهُمَّ إِنَّا خَلْق مِنْ خَلْقك وَلَا غِنَى بِنَا عَنْ سُقْيَاك وَإِلَّا تَسْقِنَا تُهْلِكنَا فَقَالَ سُلَيْمَان اِرْجِعُوا فَقَدْ سُقِيتُمْ بِدَعْوَةِ غَيْرِكُمْ (تفسير ابن ابى حاتم عن ابى الصديق الناجى)

Dâvud Aleyhisselâm’ın oğlu Süleyman Aleyhisselâm, yağmur duâsına çıkmıştı. Sırtı üzerinde uzanmış, ayaklarını göğe kaldırmış bir karınca gördü. Karınca: ″Ey Allah’ım! Biz, Senin yarattıklarından bir yaratığız. Senin bizi sulamana muhtacız. Eğer bizi sulamayacak olursan, bizi helâk edersin″ diyormuş. Bunun üzerine Süleyman Aleyhisselâm: ″Dönün, şüphesiz sizden bir başkasının duâsıyla size yağmur verildi″ diye buyurmuştur.[5]

[1] Bu hususta bakınız: Sûre-i Sebe, Âyet 12.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9063.

[3] Âyetin metninde şeytanlar diye bir ifade kullanılmakta ve bu ifadeyle cinler kastedilmektedir. Nitekim cin için şeytan ifadesi, bâzen de şeytan için cin ifadesi kullanılmaktadır. Bu hususta Sûre-i En'âm, Âyet 128, Sûre-i Hicr, Âyet 27 ve izahlarına bakınız.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Sayd 10.

[5] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 15127.

(وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَٓا اَرَى الْهُدْهُدَۘ اَمْ كَانَ مِنَ الْغَٓائِبٖينَ (٢٠) لَاُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدٖيدًا اَوْ لَاَاذْبَحَنَّهُٓ اَوْ لَيَأْتِيَنِّ۪ي بِسُلْطَانٍ مُبٖينٍ (٢١))

20-21. Süleyman, kuşları teftiş etti ve dedi ki: ″Niçin Hüdhüd'ü göremiyorum, yoksa kayıplara mı karıştı?* ″Geldiği vakit, onu şiddetli bir azaba uğratırım veya keserim. Özrünü ispat eden apaçık bir delil ile gelirse müstesnâ!″

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, Hüdhüd'ün vazifesi suyun yerini bulmak idi. Çölde su lâzım olduğundan, suyun yerini Hüdhüd kuşu bilir; gagasını nereye vurursa, orayı kazarlar su çıkartırlar, orada bulunan bütün mahlûkat içerdi. Asker, mahlûkat herkes yerde hazırdı. Fakat suyun yerini gösterecek hüdhüd kuşu yoktu. Bundan dolayı Süleyman Aleyhisselâm'ın canı çok sıkılmıştı ve ″Hüdhüd kuşu bana hayırlı bir haberle gelirse, kendini affederim. Hayırlı haberle gelmeyip vaktini boşa geçirmişse, bizi oyalamışsa, ya şiddetli azap ederim, yahut boğazlarım″ dedi.

(فَمَكَثَ غَيْرَ بَعٖيدٍ فَقَالَ اَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهٖ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَاٍ بِنَبَاٍ يَقٖينٍ (٢٢) اِنّ۪ي وَجَدْتُ امْرَاَةً تَمْلِكُهُمْ وَاُو۫تِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظٖيمٌ (٢٣) وَجَدْتُهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبٖيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَۙ (٢٤) اَلَّا يَسْجُدُوا لِلّٰهِ الَّذٖي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ (سَجْدَه) (٢٥) اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظٖيمِ (٢٦))

22-26. Çok geçmeden Hüdhüd geldi ve Süleyman'a dedi ki: ″senin bilmediğin bir şeyi öğrendim. Sana Sebe'den muhakkak bir haberle geldim.* Sebe ahâlisinin hükümdarını bir kadın buldum. Kendisine (hükümdarların muhtaç olduğu) her şeyden verilmiş ve onun kendine has büyük bir arşı da (köşkü de) var.* Onu ve kavmini, Allah'ı bırakıp güneşe tapar buldum. Şeytan, onlara amellerini güzel göstermiş ve kendilerini doğru yoldan alıkoymuş. Onlar da bu

sebeple hak yolu bulamıyorlar.* Göklerde ve yerde gizli olan şeyleri açığa çıkaran, gizlediğiniz ve açıkladığınız şeyleri bilen Allah'a secde etmemeleri için, şeytan onlara böyle yapmış. (Secde âyetidir)* Kendinden başka ilah olmayan Allah, büyük Arş'ın Rabbidir.

İzah: Sebe, Yemen'de bulunan bir memlekettir. Oranın hükümdarı Belkıs adında bir kadındı. Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Belkıs'ın büyük bir arşı vardı. Onun bu arşı hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Bu kadının arşının uzunluğu seksen zirâ, eni de kırk zirâ idi. Yukarı doğru yüksekliği de otuz zirâ idi. İnci, kırmızı yakut ve yeşil zebercetle süslü idi.

Zirâ; Türkçe'de arşın anlamına gelmektedir. Bir arşın genellikle 48 cm'dir.[1] Bu ölçüye göre Belkıs'ın büyük olan arşı; 38.4 metre uzunluğunda, 19.2 metre genişliğinde ve 14.4 metre yüksekliğinde büyük muazzam bir köşk idi.

İşte Hüdhüd geldiğinde: ″Ben bir memlekete gittim. Onların bir melikeleri var. Onlar, güneşe tapıyorlar. Sana ordan haber getirdim″ dedi. Süleyman Aleyhisselâm çok sevinmişti. ″Onları dînime dönderir; Müslüman ederim″ dedi. Hüdhüd suyun yerini gösterdi, oradan su çıktı. Herkes o sudan içti ve rahatladı.

[1] Zirâ, zamana, mekâna ve ölçülen nesnenin cinsine göre çeşitlilik gösteren bir ölçü birimidir.

قَالَ سَنَنْظُرُ اَصَدَقْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبٖينَ (٢٧) اِذْهَبْ بِكِتَابٖي هٰذَا فَاَلْقِهْ اِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ (٢٨) قَالَتْ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اِنّٖٓي اُلْقِيَ اِلَيَّ كِتَابٌ كَرٖيمٌ (٢٩) اِنَّهُ مِنْ سُلَيْمٰنَ وَاِنَّهُ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِۙ (٣٠) اَلَّا تَعْلُوا عَلَيَّ وَأْتُونٖي مُسْلِمٖينَ (٣١) قَالَتْ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اَفْتُونٖي فٖٓي اَمْرٖيۚ مَا كُنْتُ قَاطِعَةً اَمْرًا حَتّٰى تَشْهَدُونِ (٣٢)

27-32. Süleyman, Hüdhüd'e şöyle dedi: ″Bakacağız, sözünde doğru musun, yoksa yalancılardan mısın?* Bu mektubumu götür, onlara bırak. Sonra onlardan biraz uzaklaş da bak, ne sonuca varacaklar!″* (Hüdhüd, mektubu Belkıs'a bırakınca) Belkıs dedi ki: Ey kavmimin ileri gelenleri! Bana, kerîm bir mektup bırakıldı.* ″O, Süleyman'dandır; Bismillâhirrahmânirrahîm!* Bana karşı kibirlenmeyin ve bana Müslüman olarak gelin″ diye yazılıdır!* Ey kavmimin ileri gelenleri! Bu işim hakkında bana bir fikir verin. Sizin görüşünüzü almadan, hiçbir işe kesin karar vermem.

İzah: Sultan Süleyman Aleyhisselâm, melikeye bir mektup yazdı. Mektupta; ″O, Süleyman’dandır; Bismillâhirrahmânirrahim!* Bana karşı kibirlenmeyin ve bana Müslüman olarak gelin″ diye yazılıydı. Hüdhüd kuşu mektubu aldı. Belkısın yatak odasına girdi, yastığın üzerine mektubu koydu ve kendisi de gizlendi. Belkıs uyandı, yastığın üzerindeki mektubu gördü; açtı, okudu, çok korktu ve ″Nöbetçilere görünmeden bu mektup, benim yatağıma kadar nasıl geldi?″ diye düşündü. Belkıs, çok zeki biriydi. Kumandanlarını topladı: ″Bana bir mektup geldi. Yattığım odamdaki yastığımın üzerine bırakmışlar. Kimin getirdiğini bilmiyorum. Bundan da çok korkuyorum. Mektubu koyan büyük bir ilme sahip olmasa, hiç kimseye görünmeden benim yastığımın üzerine bu mektubu nasıl koymuş olabilir?″ dedi. İşte âyette geçtiği üzere Belkıs‘ın, ″Bana kerîm bir mektup bırakıldı″ diye söylemesi, bu korku ve endişesinden dolayıdır.

(قَالُوا نَحْنُ اُو۬لُوا قُوَّةٍ وَاُو۬لُوا بَأْسٍ شَد۪يدٍ وَالْاَمْرُ اِلَيْكِ فَانْظُر۪ي مَاذَا تَأْمُر۪ينَ (٣٣) قَالَتْ اِنَّ الْمُلُوكَ اِذَا دَخَلُوا
قَرْيَةً اَفْسَدُوهَا وَجَعَلُٓوا اَعِزَّةَ اَهْلِهَٓا اَذِلَّةًۚ وَكَذٰلِكَ يَفْعَلُونَ (٣٤) وَاِنّ۪ي مُرْسِلَةٌ اِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ
الْمُرْسَلُونَ (٣٥))

33-35. Kavminin ileri gelenleri de: ″Biz kuvvetli ve cesur adamlarız. Emir senindir; ne münâsip görürsen onu emret, sana tâbiyiz″ dediler.* Belkıs dedi ki: ″Hükümdarlar, hangi beldeye girerlerse, orayı perişan ederler ve ehlinin aziz olanlarını zelil kılarlar. İşte onlar hep böyle yaparlar!* Ben onlara bir hediye göndereyim ve gönderdiğim elçiler, (mektup sahibinin ahvâline dair) ne ile dönecekler bakayım.″

İzah: Belkıs dedi ki: ″Bir hükümdar, bir hükümdarı harple yenip onun yerine geçerse, oradaki zelil olanları aziz, aziz olanları da zelil eder. Devleti yönetenler, makam ve rütbe sahibi olanlar hapishanelere ve zindanlara attırır. Onların sevmediklerini de iş başına geçirir ve onları kumandan, vezir, padişah yapar. Şimdi bizi harple yenerse, hepimizi zindana attırır veya astırır. Sevmediklerimizi de bizim yerimize, makamımıza geçirir.″ Kumandanlar da: ″Öyleyse sen bilirsin ″ dediler. Bunun üzerine Belkıs: ″Barış için hediye gönderelim. Yapılması imkânsız zor tekliflerde bulunalım. İşçiliği bizden üstün mü? Aklı, zekâsı ve ilmi bizden kuvvetli mi? Öğrenelim ve ondan sonra, ona göre karar verelim″ dedi. Böylece hediyeler hazırlattı ve bir heyetle birlikte gönderdi.

(فَلَمَّا جَٓاءَ سُلَيْمٰنَ قَالَ اَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍۘ فَمَٓا اٰتٰينِيَ اللّٰهُ خَيْرٌ مِمَّٓا اٰتٰيكُمْۚ بَلْ اَنْتُمْ بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ (٣٦) اِرْجِعْ
اِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَٓا اَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ (٣٧))

36-37. Hediyeyi getiren heyet, Süleyman’a geldiği vakit, Süleyman dedi ki: ″Siz bana mal ile yardım mı ediyorsunuz? Allah’u Teâlâ’nın bana verdiği (mülk ve Peygamberlik), size verdiğinden daha hayırlıdır. Bilakis kendi hediyelerinizle kendiniz sevinirsiniz.* (Ey heyet reisi!) Sen, Belkıs’a ve kavmine dön. Yemin olsun ki onlara, karşı koyamayacakları ordularla geliriz ve mutlaka onları zelil ve hakir oldukları halde yurtlarından çıkarırız.″

İzah: Süleyman Aleyhisselâm, o heyetin getirdiği hediyeleri görünce, kendi adamlarına: ″Onların getirdiği hediyelerin benzerlerini onlara gösterin″ dedi. Onlar da, o hediye getiren adamları çöp kutularının olduğu yere götürdüler. Orada aynı o hediyelerin benzeri altın, gümüş ve incilerden olan çöp kutuları gördüler. Onlar, sarayda çöp kutusu olarak kullanılıyordu. Süleyman Aleyhisselâm: ″Sizin hediyeniz sizi ferahlandırır. Bana hediyeyle değil, Müslüman olarak gelin″ dedi. Yine o heyet; sarayın içindeki mahlûkatları ve kuşların sarayın üzerinde gölgelik yaptığını, rüzgârın sarayı havaya kaldırıp götürdüğünü gördüler ve ″İyi ki harp etmemişiz″ dediler ve savaş istemeyen Belkıs’a hak verdiler. Süleyman Aleyhisselâm o heyete: ″Bana Müslüman olarak gelsinler″ dedi. Bu heyet gitti ve Belkıs’a; onun muazzam ordusunu, saltanatını haber vererek, rüzgârın bile Süleyman Aleyhisselâm’ın emrinde olduğunu söylediler. Belkıs da: ″O zaman ben gideyim″ dedi ve yola çıktı.

قَالَ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اَيُّكُمْ يَأْتٖينٖي بِعَرْشِهَا قَبْلَ اَنْ يَأْتُونٖي مُسْلِمٖينَ (٣٨) قَالَ عِفْرٖيتٌ مِنَ الْجِنِّ اَنَا اٰتٖيكَ بِهٖ (
قَبْلَ اَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَۚ وَاِنّٖي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ اَمٖينٌ (٣٩) قَالَ الَّذٖي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ اَنَا اٰتٖيكَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ
يَرْتَدَّ اِلَيْكَ طَرْفُكَۜ فَلَمَّا رَاٰهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبّٖيۗ لِيَبْلُوَنٖٓي ءَاَشْكُرُ اَمْ اَكْفُرُۜ وَمَنْ شَكَرَ فَاِنَّمَا
٤٠) يَشْكُرُ لِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ رَبّٖي غَنِيٌّ كَرٖيمٌ)

38-40. Süleyman: ″Ey ileri gelenler! Onlar, Müslüman olarak gelmeden önce, Belkıs’ın arşını (köşkünü) bana kim getirir?″ dedi.* Cinlerden bir ifrit: ″Sen, yerinden kalkmadan önce, ben onu sana getiririm. Ben buna muktedirim ve emînim″ dedi.* Kendinde kitaptan bir ilim bulunan zât (Âsaf b. Berhaya) da: ″Ben onu sana gözünü kapayıp açıncaya kadar getiririm″ dedi (ve hemen getirdi). Süleyman, arşın geldiğini görünce, dedi ki: ″Bu, Rabbimin bana lütfudur. Şükür mü ederim, yoksa nankörlükte mi bulunurum? diye beni imtihan etmek için verdi. Her kim şükrederse nefsi için şükreder. Kim de nankörlükte bulunursa, şüphesiz ki Rabbim hiçbir şeye muhtaç değildir, büyük lütuf sahibidir.″

İzah: Süleyman Aleyhisselâm: ″Belkıs benim yanıma gelmeden önce Yemen’den

Kudüs’e, o kızın köşkünü kim getirir?″ diye sordu. Süleyman Aleyhisselâm eğer isteseydi, o kızın köşkünü kendisi getirirdi. Lâkin böyle yapmadı. Bakalım benim ümmetimin içinde kerâmet sahibi kimseler var mı? diye ümmetini denedi. Cinlerden bir ifrit: ″Belkıs’ın köşkünü, sen oturduğun yerden kalkmadan getiririm″ demesine rağmen, Süleyman Aleyhisselâm onun getirmesini istemedi. Çünkü insanlardan birisinin getirmesini istiyordu.

Süleyman Aleyhisselâm‘ın kendi yanındaki ashâbına döndü. Baş veziri olan Âsaf b. Berhaya: ″Ben, Belkıs’ın o muazzam köşkünü sen gözünü kapayıp açıncaya kadar getiririm″ dedi. Süleyman Aleyhisselâm, başını çevirip baktı ki, köşk gelmiş.[1] Bunun üzerine Allah‘u Teâlâ‘ya şükredip, ″Bu, benim Rabbimin büyük bir lütfudur, hediyesidir. Elhamdulillâh! Benim ümmetimde bu gibi kerâmete eren zâtlar yetişmiş″ diyerek hemen secdeye kapandı. ″Şükür mü edecek, verdiğim nîmetlere nankörlükte mi bulunacak diye beni denemek için Rabbim bunu verdi. Yâ Rabbi! Sana yüz binlerce şükürler olsun″ dedi.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, Belkıs’ın sarayını Yemen’den Kudüs’e getiren zâtın, Âsaf b. Berhaya olduğunu söylemiştir.

Yine bu zât hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

إِنَّ اِسْمَ اللّٰه الْأَعْظَمَ الَّذِي دَعَا بِهِ آصَفُ بْنُ بَرْخِيَا يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن عائشة)

″Âsaf b. Berhaya’nın kendisini zikrederek duâ ettiği Allah’ın İsm-i Âzam’ı; Yâ Hayyu, Yâ Kayyûm[2] idi.″[3]

Şeyh Abdülkadir Geylanî Kaddesallâhu sırrahû da, kitabında: ″Süleyman Aleyhisselâm‘ın baş veziri, Âsaf b. Berhaya; ″Kayyûm″ ismine mazhardı. ″Yâ Kayyûm″ dedi, Belkıs’ın köşkü geldi″ diye beyan etmiştir.[4]

Hanefi Mezhebi’nin itikâdda imamı olan İmam Mâturudî’nin görüşlerinin yazıldığı ″Mâturidiyye Akâidi″ adlı kitapta, ″Velîlerin Kerâmetleri″ başlığı altında bu konu şöyle geçmektedir:

[Velîlerin kerâmetleri bize göre câizdir. Mûtezile buna muhaliftir. Yine sihir ile göz değmesi bize göre olağan olup onlarca mümkün değildir.

Bu konudaki delilimiz hem akli hem de nakli yöndendir.

a. Nakli delil: Süleyman Aleyhisselâm'ın vezirine dair gelen ilâhi haberdir. Şöyle ki o, (Sebe Melikesi) Belkıs'ın köşkünü uzak mesafeden kısa bir zaman içinde getirmiştir. Nitekim Allah'u Teâlâ (Sûre-i Neml, Âyet 40'ta) şöyle buyurmuştur: ″Ben onu sana gözünü kapayıp açıncaya kadar getiririm″ dedi…

Yine Nihavend'de bulunan Hz. Sâriye, Medîne'de halife Ömer Radiyallâhu anhu'nun:

يَا سَارِيَةُ الْجَبَلُ اَلْجَبَلُ

″Ey Sâriye dağa dikkat et dağa!″ sözünü işitmiştir. Halbuki ikisi arasında beş yüz fersahtan (2778 km'den) fazla bir mesafe bulunuyordu. Hz. Ömer'in mektubu (atılmak sûreti) ile Nil Nehri'nin taşması, Hz. Halid'in zehir içmesi ve bundan zarar görmemesi de meşhurdur. Tabiine ve Ümmet-i Muhammed'in sâlihlerine ait nakloluna gelen kerâmetler o dereceye ulaşmıştır ki, ahad yoluyla gelen bu rivâyetler bir araya getirildiği takdirde, kerâmetin mümkün olduğu noktasında tevâtür mertebesine varır.

(Tevâtür: Bir Hadis-i Şerif'i veya bir olayı, yalan üzere birleşmeleri mümkün olmayan büyük bir topluluğun nesilden nesile başka topluluklara aktarmasıdır. Örneğin Fatih Sultan Muhammed Han Hazretleri tarafından fethedilen İstanbul'un alınması hâdisesinde olduğu gibi. Nesilden nesile söylenilerek günümüze kadar bu bilgi gelmiştir. Bunun aksini iddia etmek imkânsızdır.)

b. Akli delil'e gelince: Kerâmet, tabiatta câri kanuna aykırı olarak vukû bulan ilâhi bir fiildir (olağanüstü bir haldir). Tâ ki kul, itaatkârlığın meyvesini tanısın ve dînin hak olduğuna dair basiret ve inancı artsın.

Soru: Kerâmet bu tarzda vukû bulacak olsaydı, mûcizeye benzer, Nebî ile velî birbirinden ayırt edilemezdi.

Cevap: Öyle değildir, çünkü mûcize nübüvvet iddiasıyla beraber bulunur. Halbuki velî bunu iddia edecek olsa, anında kâfir olur ve kerâmete lâyık olma vasfından sıyrılır. Bilakis velî, Peygamber Aleyhisselâm'a bağlı olduğunu ikrar eder. Şüphe yok ki, velîye ait her bir kerâmet, tâbi olduğunu ikrar ettiği Peygamber hakkında bir mûcize sayılır. Böyle olunca da velî ile Nebî arasında

benzerlik doğmaz.][5]

İşte yukarıda geçtiği gibi, Ehl-i Sünnet'e göre, evliyâ kerâmeti haktır ve bu hususta çok delil nakledilmiştir. Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 37'de geçtiği üzere Hz. Meryem'e Cennet meyvelerinin gelmesi, Sûre-i Kehf, Âyet 25'te geçtiği üzere Ashâb-ı Kehf'in 309 sene uyuması ve bu Sûre-i Neml, Âyet 40'da geçtiği üzere; Süleyman Aleyhisselâm'ın yanındaki baş veziri olan Âsaf b. Berhaya'nın Belkıs'ın sarayını Yemen'den Kudüs'e göz açıp kapayıncaya kadar getirmesi bunlardandır.[6]

Kerâmete dair Enes Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلَيْنِ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَا مِنْ عِنْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى لَيْلَةٍ مُظْلِمَةٍ وَمَعَهُمَا مِثْلُ الْمِصْبَاحَيْنِ يُضِيئَانِ بَيْنَ أَيْدِيهِمَا فَلَمَّا افْتَرَقَا صَارَ مَعَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا وَاحِدٌ حَتَّى أَتَى أَهْلَهُ (خ عن انس بن مالك)

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbından iki kişi karanlık bir gece de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanından çıktılar. Önlerinde meşâle gibi iki ışık belirdi. Birbirlerinden ayrılınca da, evlerine varıncaya kadar her birinin yolunu bir ışık aydınlattı."[7]

Allah'u Teâlâ'nın, evliyâları vâsıtasıyla darda kalanlara yardım ettiğine dair de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِذَا أَضَلَّ أَحَدُكُمْ شَيْئًا أَوْ أَرَادَ أَحَدُكُمْ غَوْثًا وَهُوَ بِأَرْضٍ لَيْسَ بِهَا أَنِيسٌ فَلْيَقُلْ يَا عِبَادَ اللّٰهِ أَغِيثُونِى يَا عِبَادَ اللّٰهِ أَعِينُونِى فَإِنَّ لِلّٰهِ عِبَادًا لَا يُرَاهُمْ (طب عن عتبة بن غزوان)

"Biriniz bir şeyde yolunuzu şaşırırsanız veya hiç kimsenin size yoldaş olmadığı, çaresiz kaldığınız bir yerde yardımcı ararsanız, deyin ki: "Ey Allah'ın has kulları! Benim imdadıma yetişin. Ey Allah'ın has kulları! Bana yardım edin!" Çünkü Allah'u Teâlâ'nın öyle kulları var ki, onlara yardıma gelirler, görünmezler."[8]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde ise şöyle buyurmuştur:

اِذَا انْفَلَتَتْ دَابَّةُ أَحَدِكُمْ بِأَرْضٍ فَلاةٍ فَلْيُنَادِ: يَا عِبَادَ اللّٰهِ احْبِسُوا عَلَيَّ يَا عِبَادَ اللّٰهِ احْبِسُوا عَلَيَّ فَإِنَّ لِلّٰهِ فِى الأَرْضِ حَاضِرًا سَيَحْبِسُهُ عَلَيْكُمْ. (طب عن ابن مسعود)

″Sizin birinizin sahrada hayvanı kaçarsa, ″Ey Allah’ın has kulları! hapsedin. Ey Allah’ın has kulları! durdurun″ diye seslensin. Çünkü Allah’ın yeryüzünde hazır bulunan öyle kulları vardır ki, onu tutarlar.″[9]

Yine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَقَدْ كَانَ فِيمَا قَبْلَكُمْ مِنَ الْأُمَمِ مُحَدَّثُونَ فَإِنْ يَكُونُ فِى أُمَّتِى أَحَدٌ فَإِنَّهُ عُمَرُ (خ ت عن ابى هريرة)

″Yemin olsun ki, sizden önce yaşamış ümmetler içinde kendilerine ilham olunan kimseler vardı. Ümmetim içinde onlardan biri de şüphesiz Ömer’dir.″[10]

Kuraklık olduğunda, Ashâb’ın önerisiyle Hz. Ömer, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in amcası Hz. Abbas’ı minber üzerine oturtup, kendisi de yanına oturur ve onu vesîle ederek yağmur duâsı yapardı. Bu husus Hz. Enes’den nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ كَانَ اِذَا قَحَطُوا اسْتَسْقَى بِالْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ اللّٰهُمَّ اِنَّا كُنَّا نَتَوَسَّلُ اِلَيْكَ بِنَبِيِّنَا فَتَسْقِينَا وَاِنَّا نَتَوَسَّلُ اِلَيْكَ بِعَمِّ نَبِيِّنَا فَاسْقِنَا قَالَ فَيُسْقَوْنَ (خ طب عن انس)

Kuraklık olduğunda, Ömer b. el-Hattab, (Peygamberimizin amcası) Abbas İbn-i Abdulmuttalib’i vesîle ederek, ″Yâ Rabbi! Bizler, Peygamberimiz (hayatta iken) vesîlesiyle senden yağmur isterdik de bize yağmur ihsan ederdin. Şimdi de Peygamberimizin amcasının vesîlesiyle bize yağmur ihsan et″ diye duâ ederdi. Enes Radiyallâhu anhu der ki: ″Bu duâyı edince hemen yağmur yağardı.″[11]

İşte bu türden görülen kerâmetler o kadar çok nakledilmiştir ki, tevatür derecesine ulaşmıştır, yani inkârı mümkün değildir. Yine kerâmet hakkında Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 37’nin izahına bakınız.

[1] Âsaf b. Berhaya’nın Yemen’den Kudüs‘e Belkıs’ın köşkünü getirmesi, Allah’u Teâlâ’nın sevdiği kullarına verdiği bir lütfudur. Buna benzer harikulâde haller, Kur’ân âyetlerinde geçmektedir. Meselâ: Ashâb-ı Kehf’in üç yüz dokuz yıl uyuması, Hz. Meryem’e her gün Cennetten yiyecek gelmesi gibi. İşte Allah dostları olan böyle zâtlardan zuhur eden harikulâde hallere kerâmet denir.

[2] ″Hayy ve Kayyûm″ ifadeleri; Allah’u Teâlâ‘nın Esmâ’ül-Hüsnâ‘sındandır. Hayy: Diri olmak yani hayatı ezelî ve ebedîdir. Kayyûm da: Bütün mükevvenâtın halk ve tedbiri, muhafazası O‘na aittir, demektir.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 13, s. 204.

[4] Gunyet’üt-Tâlibîn, c. 1, s. 164-165. Süleyman Aleyhisselâm’ın kıssası için yine buraya bakabilirsiniz.

[5] Nureddin es-Sabuni, Maturidiyye Akaidi, s. 123-124.

[6] Bakınız: Hamâil’ül-Vesâil Alâ Delâil’ül-Mesâil, s. 233-235.

[7] Sahih-i Buhârî, Salât 79, Menâkıb’ul–Ensâr 13.

[8] Taberânî Mu’cem’ul Kebir, Hadis No: 13737.

[9] Ebû Ya’la Mevsili, Müsned, Hadis No: 5269; Taberanî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 10520; Heysemî, Mecme’uz-Zevâid, Hadis No: 17105; İbn-i Hacer el-Askalani, el-Metâlib’ul-Âliye Fî Zevâid’il Mesanid’is-Semâniye, Duâlar ve Zikirler 25, Hadis No: 3382.

[10] Sahih-i Buhârî, Fedâil’ul-Ashâb 6, Enbiyâ 54; Sünen-i Tirmizî, Menâkıb 17.

[11] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 537; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 82.

(قَالَ نَكِّرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرْ اَتَهْتَدٖٓي اَمْ تَكُونُ مِنَ الَّذٖينَ لَا يَهْتَدُونَ (٤١)

41. Süleyman dedi ki: ″Belkıs’ın arşının görünüşünü değiştirin. Bakalım tanıyabilecek mi, yoksa tanımayanlardan mı olacak?″

(فَلَمَّا جَٓاءَتْ قٖيلَ اَهٰكَذَا عَرْشُكِۜ قَالَتْ كَاَنَّهُ هُوَۚ وَاُوتٖينَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمٖينَ (٤٢)

42. Belkıs geldiği vakit, ″Senin arşın böyle midir?″ denildi. Belkıs da (değiştirildiğine işâretle): ″Sanki odur, o! Bundan önce bize ilim verilmişti, biz de Müslüman olmuştuk″ dedi.

İzah: Belkıs’ın daha önceden Süleyman Aleyhisselâm’ın gücünü, kudretini ve ilmini anlamak için gönderdiği heyet; kendisine Süleyman Aleyhisselâm’ın insanlara, cinlere ve hayvanlara hükmettiği, onlarla konuştuğu, rüzgârın emrinde olduğu ve muazzam sarayının havada uçtuğunu haber vermişti. Belkıs’ın:

″Bundan önce bize ilim verilmişti″ diye söylemesi de bu sebeptendir. Yani bu harikulâde hallerin yanında, benim köşkümün getirilmiş olması beni şaşırtmadı, demektir. Zîrâ ben önceden Allah’ın kudretini ve senin Peygamberliğini bildim ve Müslüman olarak geldim, demiştir.

(وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرٖينَ (٤٣)

43. Daha önce Allah’tan başka taptığı şeyler, Belkıs’ı hak dine girmekten alıkoymuştu. Çünkü kendisi kâfir bir kavimden idi.

(قٖيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَلَمَّا رَاَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقَيْهَا قَالَ اِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارٖيرَ قَالَتْ
رَبِّ اِنّٖي ظَلَمْتُ نَفْسٖي وَاَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمٰنَ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمٖينَ (٤٤)

44. Belkıs’a: ″Saraya gir″ denildi. Belkıs sarayı görünce, (önünde) akan derin bir su olduğunu zannetti ve (ıslanmasın diye) elbisesini yukarı doğru çemreyerek ayaklarını açtı. Süleyman: ″Bu (giriş yolu), camdan yapılmış bir saraydır″ dedi. Belkıs da: ″Yâ Rabbi! Şüphesiz ben, (güneşe tapmakla) nefsime zulmetmişim. Şimdi ise Süleyman ile beraber âlemlerin Rabbi olan Allah’a îman edip teslim oldum″ dedi.

İzah: Cinler, Süleyman Aleyhisselâm’a: ″O kızın annesi cinlerdendir, bedeninin yukarısı insana, alt kısmı da hayvana benzer; ayakları keçi ayağı gibi kıllı, tırnağı çatal ve aklı yok dediler. Bu sebeple cinler, Süleyman Aleyhisselâm ile evlenmemesi için kızın hakkında iftirada bulundular.

Süleyman Aleyhisselâm, kızın aklını denemek için onun köşkünü boyattırdı ve ona göstererek:″Bu senin köşkün mü?″ dedi. Belkıs: ″Evet, o dur, o!″ deyince bildi ki, aklı tamam. Bu sefer de Süleyman Aleyhisselâm: ″Yanıma gel″ diye çağırdı. Süleyman Aleyhisselâm, kendi sarayının önüne derin akan bir su üzerine camdan bir köprü yaptırmıştı. Bu sebeple, köprü gözükmüyor; su görünüyordu. Belkıs, suya girmekte tereddüt etti, elbisesini çemremeye başladı. Süleyman Aleyhisselâm, onun ayaklarının normal kadın ayağı olduğunu görünce ona, suyun hemen üzerinde camdan bir köprü olduğunu ve onun üzerinden yürüyüp gelmesini söyledi. Bunun üzerine Belkıs, elbisesini tekrar indirdi ve o cam köprüden yürüyerek Süleyman Aleyhisselâm’ın yanına geldi.

Belkıs ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَتْ بِلْقِيس مِنْ أحْسَنِ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ سَاقَيْنِ وَهِيَ مِنْ أزْوَاجِ سُلَيْمَان عَلَيْهِ السَّلَام فِي الْجَنَّة فَقَالَتْ عَائِشَة هِيَ أَحْسَن سَاقَيْنِ مِنِّي؟ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَام أَنْتِ أَحْسَن سَاقَيْنِ مِنْهَا فِي الْجَنَّة (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن (عن عائشة)

″Belkıs, dünyâda ayakları en güzel kadınlardan idi. O Cennette Süleyman Aleyhisselâm’ın hanımları arasında olacaktır.″ Hz. Âişe: ″Onun ayakları benimkinden de mi güzeldi?″ deyince, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Cennette senin ayakların ondan güzel olacaktır.″[1]

Buradan anlaşılan, Süleyman Aleyhisselâm’ın fenni, sanatı, ilmi, hem de onun ümmetinde büyük evliyâlar olduğu ortaya çıkmıştır.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 13, s. 210.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَٓا اِلٰى ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحًا اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ فَاِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ (٤٥) قَالَ يَا قَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِۚ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (٤٦)

45-46. Yemin olsun ki Biz, Semud kavmine kardeşleri Sâlih’i Peygamber olarak gönderdik. O da: ″Allah’a ibâdet edin″ dedi. Onlar ise, hemen birbirleriyle husûmetleşen iki fırka oldular.* Sâlih, onlara dedi ki: ″Ey kavmim! Niçin iyilikten önce kötülüğün acele gelmesini istiyorsunuz? Rahmete nâil olmanız için Allah’tan bağışlanmanızı dileseniz ya!″

قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَنْ مَعَكَۜ قَالَ طَٓائِرُكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ (٤٧)

47. Kavmi, Sâlih’e: ″Senden ve seninle beraber olanlardan dolayı uğursuzluğa uğradık″ dediler. Sâlih de onlara: ″Uğursuzluğunuzun sebebi, Allah katındadır. Bilakis siz, imtihana çekilen bir kavimsiniz″ dedi.

وَكَانَ فِي الْمَدٖينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْاَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ (٤٨) قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللّٰهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَاَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهٖ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ اَهْلِهٖ وَاِنَّا لَصَادِقُونَ (٤٩)

48-49. Belde de dokuz kişi vardı. Onlar, yeryüzünde fesat çıkarır ve ıslahı gerektiren hiçbir şey yapmazlardı.* Onlar, kendi aralarında Allah’a yemin ederek, şöyle dediler: ″Sâlih’i ve ehlini bir gece baskınıyla öldürelim. Sonra da velîsine diyelim ki, biz onların öldürülmesi esnasında orada değildik ve biz gerçekten doğru söylüyoruz.″

İzah: Rivâyete göre, Hicr beldesinde bulunan bu dokuz kişi, Semud kavminin

eşrafından olan kişilerin oğulları idi. Bunlar dâimâ fesat çıkaran, fakat hiçbir iyilikte bulunmayan kimselerdi. İşte bu dokuz kişi, Sâlih Aleyhisselâm'a ve ehline suikast düzenlemeyi planlamışlardı. Bunların reisleri Kudar b. Salef idi. Bu kişi, Sâlih Aleyhisselâm'ın mûcize olarak çıkardığı dişi devenin öldürülmesine de bizzat sebep olmuştu.

(وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (٥٠) فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْۙ اَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ اَجْمَع۪ينَ (٥١))

50-51. Onlar, böyle bir tuzak kurdular. Biz de kendileri farkında değillerken onlara tuzak kurduk.* Ey Habîbim! Bak, tuzaklarının âkıbeti nasıl oldu? Şüphesiz Biz, onları ve kavimlerini cümleten helâk ettik.

(فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةً بِمَا ظَلَمُوٓاۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (٥٢) وَاَنْجَيْنَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ (٥٣))

52-53. İşte onların, küfürleri sebebiyle harap olmuş evleri! Şüphesiz bunda, bilen bir topluluk için elbette bir ibret vardır.* Îman edip Allah'tan korkanları ise kurtardık.

İzah: Sâlih Aleyhisselâm'ın deve mûcizesi ve onun öldürülmesi hâdisesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 73-79'a ve izahlarına bakınız.

(وَلُوطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِه۪ٓ اَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَاَنْتُمْ تُبْصِرُونَ (٥٤) اَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَٓاءِۜ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ (٥٥))

54-55. Lût'u da Peygamber olarak gönderdik. O da, kendi kavmine dedi ki: ″Kötü olduğunu bildiğiniz halde, en kötü bir fiili mi yapıyorsunuz?* Siz, kadınları bırakıp da şehvetle erkeklere mi yanaşıyorsunuz? Gerçekten siz, câhil bir kavimsiniz.″

(فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِه۪ٓ اِلَّٓا اَنْ قَالُٓوا اَخْرِجُٓوا اٰلَ لُوطٍ مِنْ قَرْيَتِكُمْۚ اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ (٥٦))

56. Kavminin cevabı ise, ″Lût'u ve ailesini beldenizden çıkarın. Çünkü onlar, yaptıklarımızdan temiz kalmak isteyen kimselerdir″ demekten ibâret oldu.

(فَاَنْجَيْنَاهُ وَاَهْلَهُٓ اِلَّا امْرَاَتَهُۘ قَدَّرْنَاهَا مِنَ الْغَابِر۪ينَ (٥٧) وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًاۚ فَسَٓاءَ مَطَرُ الْمُنْذَر۪ينَ (٥٨))

57-58. Biz de Lût'u ve ehlini kurtardık. Lâkin zevcesinin helâk olanlar arasında

bulunmasını takdir ettik.* Üzerlerine yağmur gibi taş yağdırdık. Uyarılıp da îman etmeyenlerin yağmuru ne kötüdür!

İzah: Lût Aleyhisselâm'ın zevcesi, kâfirlere yardımcı olduğu için Allah'u Teâlâ, onun da kâfirler ile birlikte helâk olmasını takdir etti.

Lût kavminin nasıl helâk edildiği, daha geniş olarak Sûre-i Hûd, Âyet 82-83'te de şöyle geçmektedir:

″Lût kavminin helâki hakkındaki emrimiz gelince, beldelerinin altını üstüne çevirdik ve üzerlerine arka arkaya ateşte pişirilmiş çamurdan taşlar yağdırdık.* O taşlar (her birinin üzerinde kime isâbet edeceği), Rabbin tarafından işâretlenmiş idi. Bu azap, zâlimlerden hiçbir zaman uzak değildir.″

Lût kavminin işledikleri kötü fiil hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَإِذَا كَثُرَ اللُّوطِيَّةُ رَفَعَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ يَدَهُ عَنِ الْخَلْقِ فَلا يُبَالِي فِي أَيِّ وَادٍ هَلَكُوا (طب عن جابر

″Lûtîlik (Lût Aleyhisselâm'ın kavminin yaptığı erkeklerle ilişki fuhşiyatı) çoğaldığında, Allah'u Teâlâ onların üzerinden rahmet elini kaldırır ve hangi vâdide helâk olduklarına bakmaz.″[1]

Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 80-84 ve Sûre-i Hûd, Âyet 76-83 ve izahlarına bakınız.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1731; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 53/14.

(قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلَامٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذٖينَ اصْطَفٰىۜ آٰللّٰهُ خَيْرٌ اَمَّا يُشْرِكُونَۜ (٥٩)

59. Ey Resûlüm! De ki: ″Hamd, Allah'a olsun. Selâm da Allah'ın seçtiği kulları üzerine olsun. Allah'u Teâlâ mı hayırlıdır, yoksa onların ortak koştukları mı?″

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, bu Âyet-i Kerîme'de: ″Allah'ın seçtiği kulları″ diye geçen kimseler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbıdır.[1]

Ashâb-ı Kirâm hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

إِنَّاللّٰهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ أَصْحَابِي فَجَعَلَهُمْ أَصْهَارِي وَجَعَلَهُمْ أَنْصَارِي وَإِنَّهُ سَيَجِيءُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَنْتَقِصُونَهُمْ أَلَا فَلَا تُنَاكِحُوهُمْ أَلَا فَلَا تَنْكِحُوا إِلَيْهِمْ أَلَا فَلَا تُصَلُّوا عَلَيْهِمْ عَلَيْهِمْ حَلَّتْ لَعْنَةُ (عق ابن النجار عن انس بن مالك)

″Allah’u Teâlâ, Beni ve Ashâbımı seçti. Ashâbımı Bana akraba ve yardımcılar kıldı. Bilesiniz âhir zamanda bir kısım insanlar çıkıp Ashâbımın kadrini, kıymetini düşürmeye çalışacak. Dikkat edin! Onlarla evlenmeyin. Dikkat edin! Onlara kız vermeyin. Dikkat edin! Onlarla birlikte namaz kılmayın. Onların (cenâze) namazını da kılmayın. Onlara Hakk’ın lâneti inmiştir.″[2]

إِنَّ اللّٰهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ لِي أَصْحَابًا فَجَعَلَ لِي بَيْنَهُمْ وُزَرَاءَ وَأَنْصَارًا، وَأَصْهَارًا فَمَنْ سَبَّهُمْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللّٰهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ (طب ك عن عويم بن ساعدة)

″Şüphesiz Allah’u Teâlâ, Beni seçti ve Benim için de Ashâbımı seçti. Onlardan bâzılarını Bana vezir, yardımcı ve akraba yaptı. Onlara kim söverse, Allah’ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Mahşer gününde onun (dünyâda iken yaptığı) hiçbir ameli kabul edilmez.″[3]

إِنَّ اللّٰه تَعَالَى اِخْتَارَ أَصْحَابِي عَلَى الْعَالَمِينَ سِوَى النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ وَاخْتَارَ لِي مِنْ أَصْحَابِي أَرْبَعَة يَعْنِي أَبَا بَكْر وَعُمَر وَعُثْمَان وَعَلِيًّا فَجَعَلَهُمْ أَصْحَابِي وَفِي أَصْحَابِي كُلِّهِمْ خَيْر وَاخْتَارَ أُمَّتِي عَلَى سَائِرِ الْأُمَم وَاخْتَارَ لِي مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعَة قُرُون (البزار عن جابر)

″Şüphesiz Allah’u Teâlâ, Peygamberler ve Resuller dışında Ashâbımı bütün âlemler arasından seçmiş ve üstün kılmıştır. Ashâbım arasından da Benim için dört kişiyi seçmiş ve üstün kılmıştır (Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali’yi kastetmektedir). Onları Benim Ashâbım kılmıştır. Bununla birlikte bütün Ashâbımda hayır vardır. Ümmetimi de diğer ümmetler arasından seçmiş ve üstün kılmıştır. Ümmetimden de Benim için dört nesil seçmiştir (Birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü asır Müslümanlarını kastetmektedir).″[4]

اللّٰهَ اللّٰهَ فِي أَصْحَابِي اللّٰهَ اللّٰهَ فِي أَصْحَابِي لَا تَتَّخِذُوهُمْ غَرَضًا بَعْدِي فَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَبِحُبِّي أَحَبَّهُمْ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَبِبُغْضِي أَبْغَضَهُمْ وَمَنْ آذَاهُمْ فَقَدْ آذَانِي وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللّٰهَ وَمَنْ آذَى اللّٰهَ يُوشِكُ أَنْ يَأْخُذَهُ (ت حم عن عبد اللّٰه بن مغفل)

″Ashâbım hakkında Allah, Allah derim. Ashâbım hakkında Allah, Allah derim. Benden sonra onları kendinize hedef edinmeyin. Kim onları severse, bu Bana olan sevgisinden dolayıdır. Kim de onlara buğzederse, bu da Bana olan buğzu sebebiyledir. Onlara kim eziyet ederse, Bana eziyet etmiş olur. Bana eziyet eden

de Allah’a eziyet etmiş olur. Allah’a eziyet edenin de belâsı yakındır.″[5]

Allah’u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in Ashâbını Sûre-i Fetih, Âyet 29‘ da şöyle övmektedir:

″Muhammed, Allah’ın Resûlüdür. Onunla beraber bulunanlar, kâfirlere karşı çok şiddetlidirler, kendi aralarında ise çok merhametli-dirler. Onları rükû ediciler, secde ediciler olarak görürsün. Onlar, Allah’ın lütuf ve rızâsını dilerler…″

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 11, s. 369.

[2] Kütüb-i Sitte, c. 1, s. 525; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 89/7; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 32468, 32529.

[3] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 13794; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 6732; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 86/7.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 13, s. 305; Hayât’üs-Sahâbe, c. 2, s. 408.

[5] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 62; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19641; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 185/4.

اَمَّنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءًۚ فَاَنْبَتْنَا بِه۪ حَدَٓائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍۚ مَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَاۜ ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِۜ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَۜ (٦٠)

60. (Onların ortak koştukları mı hayırlı?) Yoksa gökleri ve yeri yaratan ve sizin için gökten su indiren mi? O su sebebiyle güzel bahçeler yetiştirdik ki, o bahçelerin bir ağacını bile bitirmeye muktedir değilsiniz. Allah ile beraber başka ilah mı var? Hayır, onlar hak yoldan sapan bir kavimdir.

اَمَّنْ جَعَلَ الْاَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَٓا اَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًاۜ ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِۜ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَۜ (٦١)

61. (Onların ortak koştukları mı hayırlı?) Yoksa yeri bir karargâh kılan, aralarında nehirler akıtan, o yer için sâbit dağlar yaratan ve iki deniz arasında bir engel koyan mı? Allah ile beraber başka ilah mı var? Hayır, onların çoğu hiçbir şey bilmezler.

İzah: İki deniz suyunun birbirine karışmaması hakkında geniş bilgi için Sûre-i Rahmân, Âyet 19-20 ve izahına bakınız.

(اَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ اِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْاَرْضِ ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ
(٦٢)((

62. (Onların ortak koştukları mı hayırlı?) Yoksa sıkıntıya düşmüş olan kimsenin duâsına icâbet eden, kötülüğü gideren ve sizi yeryüzünde halifeler kılan mı? Allah ile beraber başka ilah mı var? Siz, çok az düşünüyorsunuz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Bekir Muhammed İbn-i Davûd el-Dîneverî Hazletleri şu olayı anlatmıştır:

Dimaşk'tan Zebedânî ülkesine katırımla ücretli yolcu taşıyordum. Bir keresinde bir adam katırıma bindi. Yolun bir kısmında girilmeyen bir yola uğradık. Bana: ″Şu yolu tut, orası en yakın yoldur″ dedi. Ben: ″O yolu bilmiyorum″ dediysem de; ″Hayır, aksine en yakın yol odur″ dedi. O yola girdik. Taşlık bir yere, derin bir vâdiye ulaştık. Orada bir sürü öldürülmüş kimse vardı. Bana: ″Katırın başını tut ki ineyim dedi. İndi, ayaklarını sıvadı, elbisesini toparladı ve yanındaki bıçağı çekerek üzerime yürüdü. Önünden kaçtım, peşime düştü. Allah aşkına! Katırı ve üzerindekileri al″ dedim. ″O zâten benimdir, benim maksadım seni öldürmektir″ dedi. Onu; Allah ile ve Allah'ın çarptıracağı cezâ ile korkutmak istedim, aldırmadı. Önünde teslimiyet gösterdim ve ″Beni bıraksan da iki rek'at namaz kılsam″ dedim. ″Acele et″ dedi. Namaz kılmak üzere kalktım, fakat Kur'ân okumada nutkum tutuldu, ondan bir harf bile hatırıma gelmiyordu. Şaşkın bir halde dikilip kaldım. O ise, ″Haydi, bitir″ diyordu. Allah'u Teâlâ benim dilimden: ″(Onların ortak koştukları mı hayırlı?) Yoksa sıkıntıya düşmüş olan kimsenin duâsına icâbet eden, kötülüğü gideren ve sizi yeryüzünde halifeler kılan mı?...″ diye devam eden Sûre-i Neml, Âyet 62'yi akıtıverdi.

فَإِذَا أَنَا بِفَارِسٍ قَدْ أَقْبَلَ مِنْ فَم الْوَادِي وَبِيَدِهِ حَرْبَة فَرَمَى بِهَا الرَّجُل فَمَا أَخْطَأَتْ فُؤَاده فَخَرَّ صَرِيعًا فَتَعَلَّقْت بِالْفَارِسِ وَقُلْت بِاللّٰهِ مَنْ أَنْتَ؟ فَقَالَ أَنَا رَسُول الَّذِي يُجِيب الْمُضْطَرّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِف السُّوء قَالَ فَأَخَذْت الْبَغْل وَالْحِمْل وَرَجَعْت سَالِمًا(ابن عساكر عن أبو بكر محمد بن داود الدينوري)

Bir de gördüm ki, elinde harbe olan bir atlı, vâdinin girişinden çıkıverdi. Harbeyi o adama fırlattı da, tam kalbine isâbet ettirdi ve adam yıkılarak düştü. Atlının yanına varıp, ″Allah için sen kimsin?″ diye sordum. ″Kendisine yakarıldığı zaman bunalmışa karşılık veren ve başındaki sıkıntıyı giderenin elçisiyim″ dedi.

Yükü ile beraber katırı aldım ve sâlimen döndüm.[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 205.

(اَمَّنْ يَهْدٖيكُمْ فٖي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهٖۜ ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِۜ تَعَالَى اللّٰهُ عَمَّا يُشْرِكُونَۜ (٦٣))

63. (Onların ortak koştukları mı hayırlı?) Yoksa karanın ve denizin karanlıklarında sizi doğru yola sevk eden ve yağmurdan evvel yağmuru müjdeleyen rüzgârlar gönderen mi? Allah ile beraber başka ilah mı var? Allah'u Teâlâ, onların ortak koştuklarından çok yücedir.

(اَمَّنْ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعٖيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِۜ ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِۜ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ (٦٤))

64. (Onların ortak koştukları mı hayırlı?) Yoksa mahlûkatı yoktan var eden, sonra da diriltecek olan ve sizi, gökten ve yerden rızıklandıran mı? Allah ile beraber başka ilah mı var? Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Eğer sözünüzde doğru iseniz, haydi delilinizi getirin.″

(قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ الْغَيْبَ اِلَّا اللّٰهُۜ وَمَا يَشْعُرُونَ اَيَّانَ يُبْعَثُونَ (٦٥) بَلِ ادَّارَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْاٰخِرَةِۚ بَلْ هُمْ فٖي شَكٍّ مِنْهَاۚ بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ۟ (٦٦))

65-66. Ey Resûlüm! De ki: ″Göklerde ve yerde gaybı Allah'tan başka kimse bilmez. Onlar, ne zaman diriltileceklerini de bilmezler.* Fakat âhiretin olacağına dair kendilerine (Resuller vâsıtasıyla) arka arkaya ilim ulaşmaktadır. Doğrusu onlar, âhiret hakkında şüphe içindedirler. Daha doğrusu onlar, âhiretin delillerini göremeyecek kadar kördürler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Ey Resûlüm! De ki: ″Göklerde ve yerde gaybı Allah'tan başka kimse bilmez. Onlar, ne zaman diriltileceklerini de bilmezler″ diye buyrulmaktadır. Yani, Ey Resûlüm! Sen, kıyâmetin ne zaman kopacağını soran müşriklere de ki: ″Göklerde ve yerde bulunanlar gaybı bilmezler. Gaybı bilmek ancak Allah'a aittir. Kıyâmetin kopması da gayb bilgilerindendir. Göklerde ve yerde bulunanlar, öldükten sonra kabirlerinden ne zaman çıkacaklarını da bilmezler, demektir.

Hz. Ömer'den nakledilen meşhur Cibril Hadisi'nde: ″Kendisine kıyâmetin ne zaman kopacağını soran Cebrâil Aleyhisselâm'a, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem:

(مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ (م د ن حم عن عمر بن الخطاب

″Onda sorulan, sorandan daha bilgili değildir″[1] diye cevap vermiştir.

[1] Sahih-i Müslim, Îman 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Nesâî, Îman 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 346; Bu hâdise, Sahih-i Buhârî'de, benzer lafızlarla Ebû Hüreyre Hazretlerinden de nakledilmiştir. Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadîs No: 47.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا ءَاِذَا كُنَّا تُرَابًا وَابَاؤُنَا اَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ (٦٧) لَقَدْ وُعِدْنَا هٰذَا نَحْنُ وَابَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ اِنْ هٰذَا (
))اِلَّا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ (٦٨

67-68. Kâfirler dediler ki: ″Biz ve babalarımız toprak olduğumuz vakit mi, bizler mi kabirden çıkarılacağız?* Yemin olsun ki bu, bize ve bizden önceki babalarımıza da vaad olundu. Bu vaad, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir.″

))قُلْ سِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ (٦٩ (

69. Ey Habîbim! De ki: ″Yeryüzünde dolaşın da, mücrimlerin âkıbetinin nasıl olduğunu görün.″

وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ (٧٠) وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (
))(٧١) قُلْ عَسٰى اَنْ يَكُونَ رَدِفَ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ (٧٢

70-72. Ey Resûlüm! Onların seni yalanlamalarına üzülme ve onların sana karşı yapmak istedikleri hilelerden sıkıntıya düşme.* Onlar: ″Eğer doğru söylüyorsanız, bize vaad ettiğiniz azap ne zamandır?″ derler.* Ey Habîbim! De ki: ″Gelip çatmasında acele ettiğiniz azâbın bir kısmı arkanıza takılmış bulunmaktadır.″

İzah: Müşrikler, kendilerine vaad olunan azâbın hemen gelmesini istemişler ve nitekim azâbın bir kısmı Bedir'de onların başlarına gelmiştir. İşte ″Gelip çatmasında acele ettiğiniz azâbın bir kısmı arkanıza takılmış bulunmaktadır″ âyeti bu anlamdadır.

وَاِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ (٧٣) وَاِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا (

(يُعْلِنُونَ (٧٤

73-74. Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, insanlara karşı lütuf sâhibidir. Lâkin onların çoğu şükretmezler.* Ve şüphesiz senin Rabbin, onların kalplerinde gizledikleri ve açıkladıkları şeyleri mutlaka bilir.

وَمَا مِنْ غَٓائِبَةٍ فِي السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ اِلَّا فٖي كِتَابٍ مُبٖينٍ (٧٥) اِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَقُصُّ عَلٰى بَنٖٓي اِسْرَٓا ٖيلَ)
اَكْثَرَ الَّذٖي هُمْ فٖيهِ يَخْتَلِفُونَ (٧٦) وَاِنَّهُ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنٖينَ (٧٧) اِنَّ رَبَّكَ يَقْضٖي بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهٖۚ وَهُوَ
(الْعَزٖيزُ الْعَلٖيمُۚ (٧٨) فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِۜ اِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبٖينِ (٧٩

75-79. Gökte ve yerde gizli hiçbir şey yoktur ki, apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) yazılmış olmasın!* Şüphesiz bu Kur'ân, ihtilaf ettikleri çok meseleleri İsrailoğullarına beyan eder.* Muhakkak Kur'ân, Mü'minler için bir hidâyet ve rahmettir.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, (mahşer günü) onların arasında hükmünü verecektir. O, her şeye gâliptir ve her şeyi bilendir.* Ey Habîbim! O halde Allah'a tevekkül et. Şüphesiz sen, apaçık bir hak üzeresin.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, (mahşer günü) onların arasında hükmünü verecektir...″ diye geçen ifadeden maksat, Allah'u Teâlâ, mahşer gününde İsrailoğullarının ve diğer ihtilafa düşen insanların arasında adâletli olarak hükmünü verecektir, demektir.

اِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتٰى وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَٓاءَ اِذَا وَلَّوْا مُدْبِرٖينَ (٨٠) وَمَٓا اَنْتَ بِهَادِي الْعُمْيِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْۜ)
اِنْ تُسْمِعُ اِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِاٰيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ (٨١) وَاِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ اَخْرَجْنَا لَهُمْ دَٓابَّةً مِنَ الْاَرْضِ تُكَلِّمُهُمْۙ
(اَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِاٰيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ۟ (٨٢

80-82. Ey Resûlüm! Şüphesiz sen, dâvetini ölülere duyuramazsın. Arkalarını dönüp giden (hakkı kabulden yüz çeviren) sağırlara da duyuramazsın.* Sen, körleri de dalâletlerinden kurtarıp hidâyete erdiremezsin. Sen ancak âyetlerimize îman edenlere duyurabilirsin. İşte Müslüman olanlar onlardır.* Kıyâmetin kopması yaklaşınca, yerden onlara, insanların âyetlerimize kesin olarak îman etmediklerini söyleyen bir dâbbe çıkarırız.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Ölüler″ ifadesi, zâhir anlamda ölüler değil, hakkı bildiği halde îman etmekten yüz çevirip kalbi ölü olan kişilerdir. ″Sağırlar″ ifadesi de, aynı mânâda olup, bunlar da hakkı duyduğu halde haktan yüz çeviren kimselerdir. ″Körler″ diye geçen ifade de, hakikati gördüğü halde görmemezlikten gelip îmandan yüz çeviren kimselerdir.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, kıyâmetten evvel zuhur edecek olan ″Dâbbe″ hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

تَخْرُجُ الدَّابَّةُ مَعَهَا عَصَا مُوسَى وَخَاتَمُ سُلَيْمَانَ فَتَجْلُو وَجْهَ الْمُؤْمِنِ بِالْعَصَا وَتَخْتِمُ أَنْفَ الْكَافِرِ بِالْخَاتَمِ حَتَّى إِنَّ أَهْلَ الْخِوَانِ لَيَجْتَمِعُونَ فَيَقُولُ هَذَا يَا مُؤْمِنُ وَيَقُولُ هَذَا يَا كَافِرُ (ت ه حم عن ابى هريرة)

″Dâbbet’ul-Arz (yer canavarı) beraberinde Hz. Süleyman’ın mührü, Hz. Mûsa’nın âsâsı olduğu halde zuhur eder. Mü’minin yüzünü asâ ile aydınlatır, kâfirin burnunu da o mühürle mühürler. Hattâ ziyafette bulunan bir sofra halkı toplanırlar da, onların biri Mü’min olana: ″Ey Mü’min!″ Bir diğeri de kâfire: ″Ey kâfir″ diye hitap eder.″[1]

Talhâ b. Amr Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, Dabbet’ül-Arz’dan sorulunca, buyurdu ki:

Onun zaman içinde(yani dünyâda)üç çıkışı vardır:

Evvela çölün en uzağından çıkar. Fakat onun çıktığına dair haberMekke’ye varmaz. Sonra uzun zaman gizlenir.

Sonra bundan başka diğer bir kere daha çıkar ve bu kez onun çıkış haberi çöllerde yayılır ve Mekke’ye de ulaşır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Daha sonra insanlar, Allah’a karşı en şerefli ve en büyük mescidin nezdinde iken-Allah’ın katında mescitlerin en ikramlısı Mescid-i Haram’dır- bu hayvanın, Rükn ile makam arasında başından toprağı silkerken bağırması muhakkak insanları çok korkutur ve paniğe uğratır. Bunun üzerine insanlar onun yanından çeşitli yönlere kaçışırlar. Fakat kendilerini Allah’ın âciz bırakmayacaklarına inanan Mü’minlerden bir topluluk, koşmayıp Dâbbe’nin yanında sebat ederler. Bu hayvan da önce onlardan başlayarak yüzlerini parlatır. Hattâ onların yüzlerinien parlak yıldız gibi yaparak yanlarından ayrılır. Sonra bu hayvan dönüp yeryüzünde hareket eder. Artık ona ne tâkip eden yetişebilir, ne de kaçan kurtulabilir. Hattâ kişi ondan sığınarak namaza durur. O da bunun arka tarafından yanına gelir:

أَيْ فُلَانُ الآنَ تُصَلِّي؟ فَيُقْبِلُ عَلَيْهَا بِوَجْهِهِ فَتَسِمُهُ فِي وَجْهِهِ ثُمَّ تَذْهَبُ وَيَتَجَاوَرُ النَّاسُ فِي دُورِهِمْ فِي أَسْفَارِهِمْ

ويَشْتَرِكُونَ فِي الأمْوَالِ وَيُعْرَفُ الْكَافِرُ مِنَ الْمُؤْمِنِ حَتَّى إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَقُولَ لِلْكَافِرِ يَا كَافِرُ اقْضِنِي حَقِّي وَحَتَّى إِنَّ الْكَافِرَ يَقُولُ يَا مُؤْمِنُ اقْضِنِي حَقِّي (طب عن طلحة بن عمرو)

- Ey filanca! Şimdi mi namaz kılıyorsun? der ve yönelip yüzünü damgalar. Sonra da çekip gider.O zaman dainsanlar seyahat ve gezmede ve mallarda müşterek hâlinde olurlar ve Mü’minler kâfirlerden ayırdedilerek tanınırlar. Hattâ Mü’min kimse: ″Ey kâfir! Bana hakkımı ver″ diye hitap eder. Kàfir de: ″Ey Mü’min! Sen de bana hakkımı ver″ der.[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ أَجَارَكُمْ مِنْ ثَلاثِ خِلَالٍ أَنْ لَا يَدْعُوَ عَلَيْكُمْ نَبِيُّكُمْ فَتَهْلِكُوا جَمِيعًا وَأَنْ لا يَظْهَرَ أَهْلُ الْبَاطِلِ عَلَى أَهْلِ الْحَقِّ وَأَنْ لا تَجْتَمِعُوا عَلَى ضَلَالَةٍ فَهَؤُلاءِ أَجَارَكُمُ اللّٰهُ مِنْهُنَّ ورَبُّكُمْ أَنْذَرَكُمْ ثَلاثًا الدُّخَانَ يَأْخُذُ الْمُؤْمِنَ مِنْهُ كَالزَّكْمَةِ وَيَأْخُذُ الْكَافِرَ فَيَنْتَفِخُ وَيَخْرُجُ مِنْ كُلِّ مَسْمَعٍ مِنْهُ وَالثَّانِيَةُ الدَّابَّةُ وَالثَّالِثَةُ الدَّجَّالُ (طب ن ابى مالك الاشعرى)

″Allah’u Teâlâ sizi üç şeyden kurtarmıştır: Peygamberiniz size bedduâ etmemiştir, etseydi hepiniz helâk olurdunuz. Bâtıl ehlini hak ehline gâlip kılmamıştır. Bir de dalâlet üzerinde katiyyen birleşmemenizdir. Muhakkak ki Allah’ın kudret eli, Ehl-i Sünnet cemaatiyle beraberdir. Siz o büyük cemaate uyun. Çünkü onlardan ayrılan ateşte yalnız kalır.[3] Allah’u Teâlâ sizi şu üç şeyden kurtarmış ve onlara karşı Rabbiniz sizi uyarmıştır: Duman, her Mü’mini nezle gibi tutar, kâfiri ise şişirir ve mafsallarını çıkarır. İkincisi Dabbet’ul-Arz (yer canavarı). Üçüncüsü de Deccal.″[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ سِتًّا طُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا أَوْ الدُّخَانَ أَوْ الدَّجَّالَ أَوْ الدَّابَّةَ أَوْ خَاصَّةَ أَحَدِكُمْ أَوْ أَمْرَ الْعَامَّةِ (م عن ابى هريرة)

″Altı şeygelmedenamellere koşuşun. Güneşin batıdan doğması, Duman, Dâbbe, Deccal, herhangi birinize mahsus olan fitne (ölüm) ve bütün umûma şâmil olan iş (kıyâmet).″[5]

Dâbbet’ul-Arz hakkında bâzı Sahâbîlerin söyledikleri sözler, şöyle nakledilmiştir:

Bu hususta Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

- O, öyle bir canlıdır ki; onun tavuk telekleri gibi telekleri, sarı tüyleri, tırnağı, kuyruğu ve sakalı vardır. Soylu bir atın koşması gibi üç gün çıkmaya devam edecek de, henüz üçte biri bile çıkmış olmayacak.

İbn-i Züheyr Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

- Onun başı öküz başı, gözü domuz gözü, kulağı fil kulağı, boynuzu dağ keçisi boynuzu, boynu deve kuşu boynu, göğsü aslan göğsü, rengi kaplan rengi, böğrü kedi böğrü, kuyruğu koç kuyruğu, ayakları deve ayakları gibidir. Her iki mafsalı arası iki kulaçtır. Onunla beraber Hz. Mûsâ'nın âsâsı ve Hz. Süleyman'ın yüzüğü de çıkacaktır. Hiçbir Mü'min kalmayıp yüzlerine Hz. Mûsâ'nın âsâsıyla vuracak da onların yüzlerinde beyaz bir nokta oluşacak, bu nokta yayılıp sonunda bütün yüzü bembeyaz olacak. Hiçbir kâfir bırakmayıp yüzüne Hz. Süleyman'ın mührü ile vuracak da siyah bir nokta oluşacak, bu nokta yayılıp bütün yüzünü simsiyah edecek. O kadar ki, insanlar çarşılarda: ″Ey Mü'min! Şu kaça, Ey kâfir şu kaça?″ diye alışveriş yapacaklar. Hattâ bir aile, sofraları başına oturduklarında, içlerinden kimin Mü'min, kimin kâfir olduğunu bilip tanıyacak. Sonra Dâbbet'ul-Arz onlara: ″Ey filânca! Müjdeler olsun, sen Cennet ehlindensin. Ey filân! Sen de Cehennem ehlindensin″ diyecek. İşte Allah'u Teâlâ'nın Sûre-i Neml, Âyet 82'deki: ″Kıyâmetin kopması yaklaşınca, yerden onlara, insanların âyetlerimize kesin olarak îman etmediklerini söyleyen bir dâbbe çıkarırız″ buyruğu budur.[6]

Vallâhu a'lem! Âyet-i Kerîme'de geçen ″Dâbbet'ul-Arz″ ifadesi, Hadis-i Şerif'lerle birlikte ele alındığında, yerden çıkan canavar sûretinde ve her yönü de bir canlıya benzeyen ve yeryüzünde hiç bulunmayan acaip bir varlıktan bahsedildiği görülmektedir. İşte genel olarak bakıldığında bunun da günümüzde teknoloji olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, teknolojinin bu hâlini, o zamanın insanlarının anlayabilecekleri şekilde tarif etmiştir.

Birçok Hadis-i Şerif, bu hâdise de olduğu gibi özellikle zamanı geldiğinde anlaşılabilmektedir. Âyet ve hadislerde yerden çıkacak bir canavardan bahsedilmektedir ki, bu şöyledir:

- Yeryüzü kazılarak çeşitli madenler çıkarılmaktadır. Bu madenlerin çıkarılıp işlenmesiyle de teknolojik aletler yapılmaktadır. Teknolojiyle yapılan bu aletlerin

tamamı yerin altından çıkan madenlerden ve petrol ürünlerinden üretilmektedir. Bunlar ele alındığı zaman, Hadis-i Şerif'lerde de geçtiği gibi, çok farklı sûretlerde hayvana, canavara benzeyen vs. harikulâde icatların yapıldığı görülmektedir. İşte yerden çıkan canavar, diye buyrulması da bu anlamdadır. Aslında teknoloji insanların faydası için üretilmiştir. Bu, iyiye kullanıldığı zaman iyi, kötüye kullanıldığı zaman ise çok kötüdür. Mü'min iyiye kullandığında, onun dînini ve ibâdetlerini daha iyi yaşamasına vesîle olur. Kâfir de nefsinin hevâsına giderek kötüye kullandığında, onun da küfrünü artırır. İşte hadislerde geçtiği üzere Dâbbe'nin, Mü'minin yüzünü parlatması ve kâfirin de yüzünü damgalaması böyledir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 28; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 31; Ahmed b. Hanbel, Müsed, Hadis No: 9966.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 2964; et-Tayâlisi, Müsned, Hadis No: 1152.

[3] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılır. Bunlardan bir fırka hâriç hepsi Cehennem'de olacaktır.″ ″O kurtulan fırka kimdir Yâ Resûlullah?″ dediler. Buyurdu ki: ″Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır.″ (Sünen-i Tirmizî, Îman 18)

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3362; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 86/5.

[5] Sahih-i Müslim, Fiten 25 (127, 128).

[6] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 214.

وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يُكَذِّبُ بِاٰيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ (٨٣) حَتّٰٓى اِذَا جَٓاؤُ۫ قَالَ اَكَذَّبْتُمْ بِاٰيَاتٖي وَلَمْ تُحٖيطُوا بِهَا عِلْمًا اَمَّاذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٨٤) وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوا فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ (٨٥)

83-85. O gün, her ümmetten, âyetlerimizi yalanlayanları gruplar hâlinde toplayıp, hesap yerine sevk ederiz.* Nihâyet hesap yerine geldikleri vakit, Allah'u Teâlâ onlara: ″Siz, âyetlerimi bilip anlamaya çalışmadan yalanladınız mı? Yoksa ne yapıyordunuz?″ buyurur.* Zulümleri yüzünden vaad olundukları azap onlara hak olur. Onlar, bu hitâba karşı bir şey söyleyemezler.

اَلَمْ يَرَوْا اَنَّا جَعَلْنَا الَّيْلَ لِيَسْكُنُوا فٖيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًاۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٨٦)

86. Onlar, geceyi dinlensinler diye karanlık, gündüzü de (çalışsınlar diye) aydınlık yaptığımızı görmüyorlar mı? Şüphesiz bunda, îman eden bir topluluk için, elbette deliller vardır.

وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَٓاءَ اللّٰهُۜ وَكُلٌّ اَتَوْهُ دَاخِرِينَ (٨٧) (وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِۜ صُنْعَ اللّٰهِ الَّذ۪ي اَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍۜ اِنَّهُ خَب۪يرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ٨٨)((

87-88. Sûr'a üflendiği gün, göklerde ve yerde bulunan kimselerin hepsi, şiddetli bir korkuya tutulur. Ancak Allah'u Teâlâ'nın diledikleri (şehitler) müstesnâ. Hepsi de boyunları bükük bir halde O'na gelirler.* Ve dağları görürsün, onları yerlerinde duruyor zannedersin. Halbuki onlar, bulutların geçişi gibi geçer gider. Bu, her şeyi lâyıkı ile yaratan Allah'ın işidir. Şüphesiz O, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Geniş olarak kıyâmet ve sonrasını anlatan Hadis-i Şerif'in bir bölümünde, Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu:

فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنِ اسْتَثْنَى اللّٰهُ حِينَ يَقُولُ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الأَرْضِ إلا مَنْ شَاءَ اللّٰهُ؟ قَالَ أُولَئِكَ الشُّهَدَاءُ ، هُمْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ، وَقَاهُمُ اللّٰهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَأَمَّنَهُمْ مِنْ عِقَابِهِ وَإِنَّمَا يَصَلُ الْفَزَعُ إِلَى الأَحْيَاءِ وَهُوَ عَذَابُ اللّٰهِ يَبْعَثُهُ عَلَى شِرَارِ خَلْقِهِ ... (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

"Yâ Resûlallah! Sûre-i Neml, Âyet 87'deki: "Sûr'a üflendiği gün, göklerde ve yerde bulunan kimselerin hepsi, şiddetli bir korkuya tutulur. Ancak Allah'u Teâlâ'nın diledikleri müstesnâ…" buyruğunda istisnâ ettikleri kimlerdir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Bunlar şehitlerdir. Korku, dirilere ulaşacaktır. Şehitler, Allah katında diriler olup rızıklanmaktadırlar. Allah'u Teâlâ, o günün korkusundan onları koruyup emîn kılacaktır. Kıyâmet, Allah'u Teâlâ'nın yarattıklarının kötüleri üzerine göndereceği bir azaptır."[1]

İşte bu âyette, kâfirler üzerine kıyâmet koparken Allah'ın istisnâ ettiği kişilerin, Allah yolunda ölen şehitler olduğu beyan edilmiştir. Allah yolunda ölenlerin diri olduklarına dair geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 154, Sûre-i Nisâ, Âyet 95-96 ve izahlarına bakınız.

Allah'u Teâlâ, kıyâmetten evvel Yemen tarafından hafif bir rüzgâr estirecek ve bütün Müslümanlar o rüzgâr nedeniyle vefât edecek ve kıyâmet sâdece kâfirler

üzerine kopacaktır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ رِيحًا مِنَ الْيَمَنِ أَلْيَنَ مِنَ الْحَرِيرِ فَلَا تَدَعُ أَحَدًا فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ إِيمَانٍ إِلَّا قَبَضَتْهُ (م عن انس)

"Allah'u Teâlâ ipekten daha yumuşak bir rüzgârı Yemen tarafından gönderir. Bu rüzgâr, kalbinde zerre miktar îman bulunan herkesin ruhunu alır."[2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 287. Bu Hadis-i Şerif'in geniş metni için Sûre-i En'âm, Âyet 71-73'ün izahına bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, Îman 50 (185).

مَنْ جَٓاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَاۚ وَهُمْ مِنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ اٰمِنُونَ (٨٩) وَمَنْ جَٓاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِۜ هَلْ تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٩٠)

89-90. Her kim (mahşer gününde) iyilikle gelirse, bundan dolayı ona bir hayır (Cennet) vardır. Onlar, o günün korkusundan emindirler.* Her kim de kötülükle gelirse, yüzüstü Cehenneme atılır. Onlara: "Sizler ancak yaptıklarınızla cezâlandırılıyorsunuz?" denir.

İzah: Bu âyetlerde, iyilik ile yani kâmil bir îman ile ölüp mahşer yerine öyle gelenlerin en güzel şekilde fazlasıyla mükâfatını alıp Cennete girecekleri; kötülük ile yani kâfir olarak ölüp mahşer yerine öyle gelenlerin ise, yaptıklarının cezâsı olarak yüzüstü Cehenneme atılacakları beyan edilmektedir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Enfâl, Âyet 51'de şöyle buyurmaktadır:

"İşte bu, sizin kendi ellerinizle önceden yaptıklarınızın karşı-lığıdır. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَظْلِمُ الْمُؤْمِنَ حَسَنَةً يُثَابُ عَلَيْهَا الرِّزْقَ فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيُعْطَى بِحَسَنَاتِهِ فِي الدُّنْيَا فَإِذَا لَقِيَ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُعْطَى بِهَا خَيْرًا (حم عن انس)

"Şüphesiz Allah'u Teâlâ, hiç kimseye haksızlık etmez. Mü'min, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır ve bununla beraber âhirette de bunun karşılığını

alır. Kâfir ise, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır, âhirete vardığında ise bir sevap bulunmaz ki, karşılığında ona hayır verilsin.″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11816.

اِنَّمَٓا اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ رَبَّ هٰذِهِ الْبَلْدَةِ الَّذ۪ي حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍۘ وَاُمِرْتُ اَنْ اَكُونَ مِنَ الْمُسْلِم۪ينَۙ (٩١) وَاَنْ (اَتْلُوَا الْقُرْاٰنَۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَد۪ي لِنَفْسِه۪ۚ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ اِنَّمَٓا اَنَا۬ مِنَ الْمُنْذِر۪ينَ (٩٢)

91-92. Ey Resûlüm! De ki: ″Ben, ancak bu beldenin (Mekke’nin) Rabbine ibâdet etmekle emrolundum. Allah’u Teâlâ o beldeyi, hürmet edilmesi gereken mukaddes bir yer kılmıştır. Her şey O’nundur. Ben, Müslümanlardan olmakla emrolundum.* Ve Kur’ân’ı okumakla emrolundum. Artık her kim hidâyet yolunu tutarsa, kendi yararına hidâyet yolunu tutmuş olur. Her kim de doğru yoldan saparsa, de ki: ″Ben ancak uyarıcılardanım.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de Mekke-i Mükerreme’nin, saygı gösterilmesi gereken bir yer olduğu zikredilmektedir. Mekke’nin fethi zamanında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِنَّ هَذَا الْبَلَدَ حَرَّمَهُ اللّٰهُ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللّٰهِ اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَلَمْ يَحِلَّ لِى اِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ وَاِنَّهَا سَاعَتِى هَذِهِ حَرامٌ بِحُرْمَةِ اللّٰهِ اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا يُعْضَدُ شَجَرُهُ وَلَا يُخْتَلَى خَلَاهُ. فَإِنْ أَحَدٌ تَرَخَّصَ بِقِتَالِ رَسُولِ اللّٰهِ فَقُولُوا اِنَّ اللّٰهَ أَذِنَ لِرَسُولِهِ وَلَمْ يَأْذَن لَكُمْ (خ م عا بن عباس و عن ابى شريح)

″Bu beldeyi Allah’u Teâlâ gökleri ve yeri yarattığı gün haram kıldı. Kıyâmet gününe kadar da Allah’ın haram kılmasıyla bu belde haramdır. Benden önce hiç kimseye orada savaş helâl olmamıştır. Benim için sâdece günün belirli bir süresinde helâl kılındı. Bu belde şu anda Allah’ın haram kıldığı gibi kıyâmet gününe kadar haramdır. Ağacı kesilmez, otu koparılmaz.″ Bir kişi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in burada savaştığını söyleyerek kendine ruhsat çıkarmaya çalışırsa ona deyin ki: ″Allah’u Teâlâ, Resûlüne savaşmak için izin verdi, ama size vermedi.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Cizye 21, Megâzi, 48; Sahih-i Müslim, Hac 82 (446).

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ سَيُر۪يكُمْ اٰيَاتِه۪ فَتَعْرِفُونَهَاۜ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (٩٣)

93. Ey Resûlüm! De ki: ″Allah’a hamd olsun! O, size alâmetlerini gösterecek, siz de onların Allah’ın alâmetleri olduğunu bileceksiniz. Senin Rabbin,

yaptıklarınızdan gâfil değildir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: ″Senin Rabbin, yaptıklarınızdan gâfil değildir″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, ″Ey Resûlüm! Rabbin Teâlâ, senin ve sana îman edenlerin güzel amellerinden ve Ey kâfirler! Sizin de kötü amellerinizden gâfil değildir. Her birinizin ameline göre mükâfat ve cezâ verir″ demektir.

28-KASAS SÛRESİ

Bu sûre 88 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede özellikle Mûsâ Aleyhisselâm'ın hayatı anlatıldığı için, kıssalar ve olaylar anlamına gelen ″Kasas ″ ismi verilmiştir. Sûrenin bu özelliğinden dolayı ″Mûsâ Sûresi″ diye de isimlendirilmiştir.

Bu ve bundan önceki iki sûrede ve daha nice sûrelerde, başta birkaç âyetten hemen sonra Mûsâ Aleyhisselâm'ın kıssası gelmektedir. Acaba Allah'u Teâlâ, niçin özellikle Mûsâ Aleyhisselâm'ın kıssasını tekrar tekrar anlatıyor? Dikkatle bakmak lâzım, burada ibretler vardır.

Birincisi: Bir mesele tekrar tekrar anlatılmazsa, insanlar anlayamaz; çünkü unutkandırlar.

İkincisi: Bizim açıktan gözümüzün görüp, kalbimizin mutmain olması için ″Şimdi de mûcizeler olsa″ diyenler düşünseler, hiç itirazsız bu âyetlerde büyük mûcizeler vardır. Çünkü Mûsâ Aleyhisselâm'ın sebebiyle Hak'tan gelen mûcizeler gâyet çoktur.

″Yâ Muhammed! Bize âşikâr mûcizeler göster″ diyen müşriklere karşı, Mûsâ Aleyhisselâm'ın ve daha nice Peygamberlerin gösterdiği mûcizelere kavimlerinin sihirdir, dedikleri gibi onlar da sihirdir, diyeceklerdi. Fakat o kıssaları, hiç okuma yazma bilmediği halde, onlara tamamıyla doğru haber vermek büyük mûcizedir, demek için Mûsâ Aleyhisselâm'ın kıssasını tekrar tekrar Allah'u Teâlâ beyan etmiştir. Çünkü Sultan-ı Enbiyâ Efendimizin kavminin içinde yaşayan Mûsevî âlimler vardı. Mûsâ Aleyhisselâm'ın kitabını okurlar, kıssalarını bilirlerdi. Kur'ân-ı Kerîm'de bu kıssalar, onların akılları şaşacak derecede güzel, doğru olarak haber verilince, hayret ederlerdi. Aslâ cevap veremez ve itiraz da edemezlerdi. Vallâhu a'lem, bi's-savâb (Doğruyu en iyi bilen Allah'tır).

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(طٰسۤمۤ (١) تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْمُب۪ينِ (٢)

1-2. Tâ, Sîn, Mîm.* Bunlar, apaçık bildiren kitabın (Kur’ân’ın) âyetleridir.

(نَتْلُوا عَلَيْكَ مِنْ نَبَإِ مُوسٰى وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٣)

3. Ey Resûlüm! Îman edenler için Mûsâ ve Firavun’un kıssasını sana hak ve doğru olarak anlatacağız.

(اِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْاَرْضِ وَجَعَلَ اَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَٓائِفَةً مِنْهُمْ يُذَبِّحُ اَبْنَٓاءَهُمْ وَيَسْتَحْيٖ نِسَٓاءَهُمْۜ اِنَّهُ
كَانَ مِنَ الْمُفْسِدٖينَ (٤)

4. Şüphesiz ki Firavun, o yerde (Mısır’da) kibirlendi ve ahâlisini sınıflara ayırdı. Mısır ahâlisinden bir taifeyi (İsrailoğullarını), zayıf ve hor görüyor, oğullarını boğazlıyor ve kızlarını da sağ bırakıyordu. Şüphesiz ki o, fesat çıkaranlardan idi.

İzah: Firavun’un erkek çocuklarını öldürüp kız çocuklarını bırak-masının sebebi şuydu:

Şeytanlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den önce, göğe çıkarak kulak hırsızlığı yaparlardı.[1] Yani gökteki meleklerin konuşmalarını dinlerler ve yeryüzüne gelerek bu haberleri kâhinlere söylerlerdi. Kâhinler de olacak bâzı şeylerden böylece haberdar olurlardı. İşte Firavun’un kâhinlere: ″Benim helâkime kim sebep olur?″ diye sorması üzerine kâhinler: ″Bu sene içinde doğacak bir erkek çocuk″ diye Mûsâ Aleyhisselâm’ın doğacağını haber vermişlerdi. Bunun üzerine Firavun, İsrailoğullarından o yıl içerisinde doğan bütün erkek çocuklarını öldürüyor ve kız çocuklarına dokunmuyordu.

[1] Resûlullah (Sallallâhu aleyhi ve sellem)’den sonra şeytanların göğe çıkarak kulak hırsızlığı yapmalarının kesin olarak menedildiği hakkında Sûre-i Hicr, Âyet 16-18’e bakınız.

(وَنُرٖيدُ اَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذٖينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْاَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ اَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثٖينَۙ (٥) وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي
الْاَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ (٦)

5-6. Biz ise, Firavun’un o yerde hor ve zayıf gördüğü kimseleri lütuf ve keremimizle onun zulmünden kurtarmak ve onları önderler yapıp, Firavun ile kavminin mülküne vâris etmek istedik.* Ve onlara yeryüzünde kudret vermek, Firavun’a, veziri Hâmân’a ve ikisinin ordusuna korktukları şeyi Mûsâ’nın eliyle göstermek istedik.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Firavun’a, vezîri Hâmân’a ve ikisinin ordusuna korktukları şeyi Mûsâ’nın eliyle göstermek istedik″ diye geçen ifadeden kastedilen, Allah’u Teâlâ’nın Mûsâ Aleyhisselâm’a vermiş olduğu mûcizelerdir. Bu mûcizeler şunlardır:

″Âsâ, parlayan el, tufan, çekirge, haşerât, kurbağa, kan, kıtlık yılları ve ürün eksikliği.″[1]

Firavun’u ve askerlerini çaresiz bırakan ve korkutan bu mûcizelerdir.

[1] Bu mûcizeler ile ilgili âyetler için Sûre-i Bakara, Âyet 60; Sûre-i Âraf, Âyet 107, 130, 133 ve Sûre-i Şuarâ, Âyet 33’e bakınız.

(وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰٓى اُمِّ مُوسٰٓى اَنْ اَرْضِع۪يهِۚ فَاِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَاَلْق۪يهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَاف۪ي وَلَا تَحْزَن۪يۚ اِنَّا رَٓادُّوهُ اِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَل۪ينَ)(٧)

7. Mûsâ’nın annesine: ″Mûsâ’yı emzir ve öldürülmesinden korktuğun zaman, onu Nil Nehri’ne bırak, korkma ve mahzun olma. Çünkü Biz onu en yakın zamanda sana döndüreceğiz ve onu Resullerden yapacağız″ diye vahyettik.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm’ın annesi, bir Peygamber olmadığı halde Allah’u Teâlâ ona ne yapacağını ilham ederek bildirmiştir.

Rivâyete göre, Mûsâ Aleyhisselâm’ın annesi, sandık yapan bir adama: ″Su geçirmeyen, aynı zamanda üstten hava alabilen bir sandık yap″ dedi. Adam: ″Ne yapacaksın?″ diye sordu. Nihâyet çocuğunun olduğunu öğrendi. Ben bunu Firavun’a şikâyet edersem, sandık parasının bin misli bana mükâfat verir, diye düşündü. Firavun’a haber vermek için koşarak gitti ve ″Ben, Firavun’la acele görüşmek istiyorum″ dedi. Huzuruna çıkardılar. Adamın dili tutuldu, bir şey söyleyemedi. Firavun, ne kadar sordu ise de, cevap alamadı. Bunun üzerine Firavun bunu iyice dövdürdü, sürükletip sarayın kapısından attırdı. Adam bir zaman sonra ayıldı. Kendi kendine: ″Ben niçin söyleyemedim; hemen gidip söyleyeyim″ dedi. Yine müsâde istedi. Kendini tekrar Firavun’un karşısına çıkardılar. Yine dili tutuldu, hiçbir şey söyleyemedi. Firavun: ″Bu sefer bunu daha fazla dövün″ dedi.Böylece onu tekrar dövdüler, sürükleyip dışarı attılar. Bu sefer koma hâline gelmişti ve çok geç ayıldı. Kendi kendine: ″Ben bu çocuğu söyleyemeyeceğim; sandığı yapayım″ dedi ve sandığı yaptı. Mûsâ Aleyhisselâm’ın annesi, Mûsâ Aleyhisselâm’ı sandığın içine koydu. Sandığın

ağzını kapattı ve Nil Nehri’ne salıverdi.

فَالْتَقَطَهُ اٰلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًاۜ اِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِـِٔينَ (٨) وَقَالَتِ (امْرَاَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِي وَلَكَۜ لَا تَقْتُلُوهُۗ عَسٰٓى اَنْ يَنْفَعَنَٓا اَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (٩))

8-9. Nihâyet Âl-i Firavun (Firavun ailesi), sonra kendilerine düşman ve hüzün sebebi olması için Mûsâ’yı nehirden çıkardı. Firavun ve veziri Hâmân ile askerleri her işlerinde hatâ edenlerden idiler.* Firavun’un zevcesi, Firavun’a dedi ki: ″Bu çocuk, benim için de, senin için de bir göz aydınlığıdır, bunu öldürmeyin. Belki bize faydalı olur veya onu evlat ediniriz.″ Oysa onlar, başlarına geleceklerin şuurunda değillerdi.

İzah: Firavun‘un sarayının altından Nil Nehri akardı. Firavun, ailesi Âsiye ile birlikte oturmuşlar, akan suyu seyrediyorlardı. Bir sandık göründü. Âsiye: ″Bu gelen cansa benim, malsa senin olsun″ dedi. Firavun da bunu kabul etti. Sandık geldi, açtılar. İçinden güzel bir oğlan çocuğu çıktı. Firavun: ″Benim sarayımda büyüyecek, benim helâkime sebep olacak çocuk işte budur″ dedi. Âsiye: ″Ben bu çocuğu kimseye vermem, bana söz vermiştin″ dedi ve Firavun’a: ″Çağır kâhinlerini baksınlar; bu çocuk, o çocuksa öldür, değilse öldürtmem″ dedi. Firavun, kâhinleri çağırdı. Kâhinler baktılar ve ″Eğer o çocuksa, Ulu‘l-Azim Peygamber olması lâzım. Ulu‘l-Azim Peygamberleri, çocukluğunda da kimse yanıltamaz. Bu çocuğu yanıltmaya çalışalım; yanılırsa o çocuk değil, yanılmazsa o çocuktur″ dediler. Kâhinler, bir tabağa altın, bir tabağa da ateşin közünü doldurdular ve ″Kuvvetli bir ateş kor hâline geldiğinde, onun üzerinde kısa alev gibi yalım olur, devamlı kımıldar, yükselir, enginleşir. Eğer o çocuk senin helâkine sebep olacak çocuk değilse, o korun yalımına aldanarak, közü tutar. Eğer o çocuksa ateşe bakmaz, altını tutar″ dediler ve öyle de yaptılar.

Mûsâ Aleyhisselâm, altına elini uzatırken Cebrâil Aleyhisselâm elinden tuttu, elini ateşe uzattı. Ateşi tuttu, avucunu yakmadı. Közü ağzına koydu. Eğer ağzını da yakmasa, ″O çocuk″ diyeceklerdi. Ateşi ağzına koyunca, ateş dilini yaktı, ağladı. O zaman, ″Demek ki o çocuk değil″ dediler.

İşte Hz. Mûsâ‘nın büyüyünce dilinde oluşan tutukluk, o ateşin yakmasından kaynaklanmıştır. Mûsâ Aleyhisselâm, dilindeki tutukluğun gitmesi için Sûre-i Tâhâ, Âyet 25-28’de şöyle dua etmiştir:

Mûsâ dedi ki: ″Yâ Rabbi! Göğsümü genişlet.* İşimi kolaylaştır.* Lisânımdaki

ukdeyi (tutukluğu) gider.* Tâ ki sözümü anlasınlar."

( )وَاَصْبَحَ فُؤَادُ اُمِّ مُوسٰى فَارِغًاۜ اِنْ كَادَتْ لَتُبْد۪ي بِه۪ لَوْلَٓا اَنْ رَبَطْنَا عَلٰى قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ (١٠)

10. (Mûsâ'nın, Firavun'un eline düştüğünü haber alınca) Mûsâ'nın annesinin kalbi, bomboş olarak sabahladı. Allah'ın vaadini tasdik edenlerden olması için kalbini sabır ve sebat ile takviye etmeseydik, Firavun'un elindeki çocuğun kendi oğlu Mûsâ olduğunu az kaldı açığa vuracaktı.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Mûsâ'nın annesinin kalbi, bomboş olarak sabahladı" diye geçen ifadeden maksat, Hz. Mûsâ'nın, Firavun'un sarayına götürülmüş olduğunu haber alınca, Hz. Mûsâ'nın annesi, kendisine gelen üzüntü ve kederden dolayı akıllıca düşünmekten mahrum kaldı. Diğer bir görüşe göre de, onun kalbinde Hz. Mûsâ hakkındaki düşüncesinden, üzüntü ve kederinden başka bir şey kalmadı, onun hayatına kastedileceğini sandı, demektir.

(وَقَالَتْ لِاُخْتِه۪ قُصّ۪يهِۘ فَبَصُرَتْ بِه۪ عَنْ جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَۙ (١١) وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ
( )هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰٓى اَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ (١٢

11-12. Annesi, Mûsâ'nın kız kardeşine: "Onu tâkip et" dedi. O da, ne yaptığını kimse bilmediği halde uzaktan uzağa Mûsâ'nın hâlini gözetledi.* Halbuki bu araştırmadan evvel Biz, Mûsâ'ya sütannelerin sütünü haram etmiştik. Bunun üzerine Mûsâ'nın kız kardeşi: "Sizin için bu çocuğa iyi bakacak ve terbiyesini güzelce verecek bir aile size göstereyim mi?" dedi.

İzah: Hz. Mûsâ'nın kız kardeşinin adı Gülsüm'dür. Onun hakkında İbn-i Ebî Revvâd Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

دَخَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى خَدِيجَةَ، وَهِيَ فِي مَرَضِهَا الَّذِي تُوُفِّيَتْ فِيهِ، فَقَالَ لَهَا: بِالْكُرْهِ مِنِّي مَا الَّذِي أَرَى مِنْكِ يَا خَدِيجَةُ وَقَدْ يَجْعَلُ اللّٰهُ فِي الْكُرْهِ خَيْرًا كَثِيرًا أَمَا عَلِمْتِ أَنَّ اللّٰهَ زَوَّجَنِي مَعَكِ فِي الْجَنَّةِ مَرْيَمَ بنتَ عِمْرَانَ وَكُلْثَمَ أُخْتَ مُوسَى وَآسِيَةَ امْرَأَةَ فِرْعَوْنَ؟ قَالَتْ: وَقَدْ فَعَلَ اللّٰهُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ (قَالَ نَعَمْ قَالَتْ بِالرِّفَاءِ وَالْبَنِينَ (طب وفى معرفة الصحابة عن ابن ابى رواد

Hz. Hatice hastayken ki, o hastalığı sebebiyle vefât etmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanına girdi ve buyurdu ki: "Yâ Hatice! Görüyorum ki, benden ayrılacağın için hoşnutsuzsun. Yemin ederim ki, hoşlanılmayan şeylerde Allah'u Teâlâ çok hayır yapar. Allah'u Teâlâ'nın, Cennette bana seninle birlikte İmran

kızı Meryem’i, Mûsâ’nın kız kardeşi Gülsüm‘ü ve Firavun’un hanımı Âsiye’yi de eş olarak vereceğini bilmedin mi?″ O da: ″Yâ Resûlallah! Bunu Allah mı böyle kıldı?″ diye sorunca, Peygamber Efendimiz: ″Evet″ dedi. Bunun üzerine Hz. Hatice: ″Hayırlı olsun Yâ Resûlallah!″ dedi.[1]

Firavun’un sarayında Hz. Mûsâ için sütanne arıyorlardı. O, hiçbir kadının sütünü emmiyordu. Hz. Mûsâ’nın annesi, gizliden onun ablasını göndermiş, sorduruyordu. Âsiye vâlidemiz:

- Bu çocuk hangi kadını emerse, ona yüksek bir ödül ve maaş vereceğim, dediği için kadınlar gelip emzirmeye çalışıyorlardı. Fakat bir türlü emmiyordu. Hz. Mûsâ’nın ablası:

- Ben bir kadın biliyorum; çok temiz bir ailedendir, onu muhakkak emer, dedi. Haber gönderdiler, annesini getirttiler. Hz. Mûsâ, annesini emdi. Böylece annesi sarayda maaşla onu emzirmeye başladı.

Hz. Mûsâ’nın annesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَثَلُ الَّذِي يَعْمَلُ وَيَحْتَسِبُ فِي صَنْعَتِهِ الْخَيْرَ كَمَثَلِ أُمِّ مُوسَى تُرْضِعُ وَلَدَهَا وَتَأْخُذُ أَجْرَهَا (ابن كثير

″Bir iş işleyip de, yaptığı işte hayır murad edip sevabını Allah’u Teâlâ’dan bekleyenin misâli, hem çocuğunu emzirip, hem de ücretini alan Mûsâ’nın annesi gibidir.″[2]

Hz. Mûsâ’nın annesi, hem çocuğunu emzirmiş ve hem de karşılığını almıştır. Hz. Mûsâ’nın annesinin başına gelen bu sıkıntı ile, sıkıntıdan kurtuluşu arasında az bir süre vardır. Bir gün, bir gece veya o kadar bir zamandır.

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 6738; el-İsbehâni, Ma’rifet’üs-Sahâbe, Hadis No: 18531.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 5, s. 284 ve c. 6, s. 224.

(فَرَدَدْنَاهُ اِلٰى اُمِّه۪ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ اَنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ۟ (١٣)

13. Böylece gözünün aydın olması, Mûsâ’nın ayrılığı ile mahzun olmaması ve Allah’u Teâlâ’nın vaadinin hak olduğunu bilmesi için Mûsâ’yı annesine iade

ettik. Lâkin insanların çoğu Allah’u Teâlâ’nın vaadinin hak olduğunu bilmezler.

(وَلَمَّا بَلَغَ اَشُدَّهُ وَاسْتَوٰى اٰتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًاۜ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنٖينَ (١٤)

14. Mûsâ, kuvvetlenip kemal yaşına ulaştığı vakit, ona Peygamberlik ve ilim verdik. Muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.

(وَدَخَلَ الْمَدٖينَةَ عَلٰى حٖينِ غَفْلَةٍ مِنْ اَهْلِهَا فَوَجَدَ فٖيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِۗ هٰذَا مِنْ شٖيعَتِهٖ وَهٰذَا مِنْ عَدُوِّهٖۚ
فَاسْتَغَاثَهُ الَّذٖي مِنْ شٖيعَتِهٖ عَلَى الَّذٖي مِنْ عَدُوِّهٖۙ فَوَكَزَهُ مُوسٰى فَقَضٰى عَلَيْهِۗ قَالَ هٰذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِۜ اِنَّهُ
عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبٖينٌ (١٥) قَالَ رَبِّ اِنّٖي ظَلَمْتُ نَفْسٖي فَاغْفِرْ لٖي فَغَفَرَ لَهُۜ اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحٖيمُ (١٦)

15-16. Mûsâ, ahâlinin gâfil oldukları bir zamanda şehre girdi. Orada kavga eden iki kimse buldu. Biri İsrailoğullarından, diğeri de düşmanlarından olan Kıptîlerdendi.[1] İsrailoğullarından olan kimse, düşmanına karşı Mûsâ’dan yardım istedi. Mûsâ, Kıptîye bir yumruk vurunca Kıptî öldü. Mûsâ: ″Bu yaptığım iş, şeytan işidir. Şeytanın ise, düşmanlığı ve dalâleti açıktır″ dedi.* ″Yâ Rabbi! Şüphesiz ben nefsime zulmettim, beni affet″ dedi. Allah’u Teâlâ da onu affetti. Şüphesiz ki O, çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

[1] Kıptî: Mısır halkından olan kimse.

(قَالَ رَبِّ بِمَٓا اَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ اَكُونَ ظَهٖيرًا لِلْمُجْرِمٖينَ (١٧) فَاَصْبَحَ فِي الْمَدٖينَةِ خَٓائِفًا يَتَرَقَّبُ فَاِذَا الَّذٖي
اسْتَنْصَرَهُ بِالْاَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُۜ قَالَ لَهُ مُوسٰٓى اِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُبٖينٌ (١٨)

17-18. Mûsâ: ″Yâ Rabbi! Bana verdiğin nîmetler hakkı için, artık mücrimlere aslâ yardımcı olmayacağım″ dedi.* Böylece korkarak ve etrafı gözetleyerek şehirde sabahladı. Bir de gördü ki, dün kendisinden yardım isteyen kimse yine kendisini çağırıp yardım istiyor. Mûsâ, ona dedi ki: ″Şüphesiz sen, elbette apaçık bir azgınsın.″

(فَلَمَّٓا اَنْ اَرَادَ اَنْ يَبْطِشَ بِالَّذٖي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَاۙ قَالَ يَا مُوسٰٓى اَتُرٖيدُ اَنْ تَقْتُلَنٖي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْاَمْسِۗ اِنْ تُرٖيدُ
اِلَّٓا اَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْاَرْضِ وَمَا تُرٖيدُ اَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحٖينَ (١٩) وَجَٓاءَ رَجُلٌ مِنْ اَقْصَا الْمَدٖينَةِ
يَسْعٰىۘ قَالَ يَا مُوسٰٓى اِنَّ الْمَلَاَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ اِنّٖي لَكَ مِنَ النَّاصِحٖينَ (٢٠) فَخَرَجَ مِنْهَا خَٓائِفًا
يَتَرَقَّبُۘ قَالَ رَبِّ نَجِّنٖي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمٖينَ (٢١)

19-21. Ve Mûsâ, hem kendisinin, hem de kendinden yardım isteyen Yahudinin düşmanı olan kimseyi (bu ikinci Kıptîyi) yakalamak isteyince, o Yahudi (Hz. Mûsâ’nın, kendisini yakalayacağını zannederek), ″Yâ Mûsâ! Dün birini öldürdüğün gibi, bugün de beni mi öldürmek istiyorsun? Sen, yeryüzünde cebbâr

olmaktan başka bir şey istemiyorsun ve insanlar arasında ıslaha çalışanlardan olmak istemiyorsun″ dedi.* (Yahudi'nin sözünü, bu kavga ettiği Kıptî, Firavun'a ulaştırdı) Ve şehrin öbür ucundan koşarak bir adam geldi: ″Yâ Mûsâ! Şehrin ileri gelenleri, senin öldürülmen için müşâvere ediyorlar; kaç git. Şüphesiz ben sana nasihat edenlerdenim″ dedi.* Bunun üzerine Mûsâ, korkarak ve etrafı gözetleyerek şehirden çıktı ve ″Yâ Rabbi! Beni bu zâlim kavimden kurtar″ dedi.

İzah: Hz. Mûsâ'nın kendi kavminden olan arkadaşları vardı. Bunlardan birisi, şehirde bir Kıptî ile dövüşüyordu. Bu kişi, Firavun'un veziri idi. Hz. Mûsâ, arkadaşını o vezirin dövdüğünü gördü. Arkadaşı, Hz. Mûsâ'dan yardım istedi. Hz. Mûsâ da yardımına gitti. Bir tokat vurunca, veziri öldürdü. İkisi de oradan kaçtılar. Hz. Mûsâ: ″Yâ Rabbi! Ben adam öldürdüm; kâtil oldum, beni affet″ dedi.

Yine ertesi gün bu adam başka biriyle dövüşüyordu. Hz. Mûsâ'dan yine yardım istedi. Hz. Mûsâ: ″Sen niçin bu adamlara bulaşıyorsun? Sen fitne, fesat çıkaran birisin″ deyince, İsrailoğullarından olan o adam: ″Sen, dün veziri öldürdün. Bu gün de bana böyle mi söylüyorsun?″ diyerek, Hz. Mûsâ'nın Kıptîyi öldürdüğünü söylemiş oldu. Bu sözü duyan diğer Kıptî de bu haberi Firavun'a ulaştırdı. Firavun da, Hz. Mûsâ'yı arattırdı. Bunu haber alan Hz. Mûsâ da, Mısır'dan kaçtı.

(وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسٰى رَبّ۪ٓي اَنْ يَهْدِيَن۪ي سَوَٓاءَ السَّب۪يلِ (٢٢) وَلَمَّا وَرَدَ مَٓاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ اُمَّةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَۘ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمُ امْرَاَتَيْنِ تَذُودَانِۚ قَالَ مَا خَطْبُكُمَاۜ قَالَتَا لَا نَسْق۪ي حَتّٰى يُصْدِرَ الرِّعَٓاءُ وَاَبُونَا شَيْخٌ كَب۪يرٌ (٢٣))

22-23. Mûsâ, Medyen'e doğru yöneldiği vakit, ″Ümit ederim ki Rabbim, bana doğru yolu gösterir″ dedi.* Medyen kuyusuna gelince, orada hayvanlarını sulayan insanlardan bir topluluk buldu. Onların gerisinde de, hayvanlarını sudan alıkoyan iki kız gördü ve onlara: ″Ne bu hâliniz (niçin koyunlarınızı sudan alıkoyuyorsunuz?)″ dedi. Onlar da: ″Çobanlar hayvanlarını sulayıp çekilmedikçe biz koyunlarımızı sulamayız, babamız da büyük bir şeyhtir″ dediler.

İzah: Medyen, Firavun'un hâkimiyeti dışında idi. Burası Şuayb Aleyhisselâm'ın da beldesiydi. Mûsâ Aleyhisselâm oraya doğru gitmişti.

Mûsâ Aleyhisselâm Mısır'dan ayrılınca, Medyen'e ulaşması on gün sürdü. Nihâyet Medyen'e yaklaşınca yol üzerinde koyunlarını sulayan bir topluluk

buldu. Orada iki kızın da, koyunlarını o suya yaklaştırmadıklarını gördü. Bunlar, Şuayb Aleyhisselâm'ın kızları idi. Onlara: ″Niçin koyunlarınızı sudan menediyorsunuz?″ diye sordu. Bunun üzerine onlar, oldukça utangaç bir edâ ile ve sözlerine dikkat ederek, ″Biz koyunlarımızı bu adamlarla birlikte sulamayız. Çünkü biz Peygamber soyundanız. Hayvanları sulamak için onlarla birlikte aynı yerde durmayız. Bilakis onlar, koyunlarını kuyunun başından alıp meraya salıncaya kadar sabreder ve bekleriz. Çünkü biz yabancı erkeklerle bir araya gelmeyiz. Biz mecbur kaldığımız için koyunlarımızı sulamaya geldik. Çünkü babamız çok yaşlı bir adamdır ve gözleri görmemektedir. Bir kardeşimiz veya bir amcamız da yok, babamızın bizden başka kimsesi yok″ dediler.[1]

Mûsâ Aleyhisselâm onların bu hallerine acıdı ve onlara: ″Buralarda başka su imkânı yok mu?″ diye sordu. Kızlar: ″Bir kuyu var. Onun üzerini büyük bir taşla kapattılar. Kimse o taşı kaldırıp atamıyor″ dediler. O kuyuyu Mûsâ Aleyhisselâm'a gösterdiler. Mûsâ Aleyhisselâm taşı kuyunun üzerinden kaldırıp attı. Mûsâ Aleyhisselâm; ancak dolapla çekilebilen su dolusu tuluğu kuyudan çekerek koyunları suladı.

Âyet-i Kerîme'de geçen ″Şeyh″ kelimesi; kabile reisi, başkan, önder, tasavvuf büyüğü, saygı duyulması gereken kemal sahibi zât ve yaşlı gibi anlamlara gelmektedir. Araplar muhtar için ″Belde şeyhi″ anlamına gelen ″Şeyh'ul-beled″ ifadesini kullanırlar.

Ayrıca İslâmi açıdan en yüksek ilme sahip olan kimseye Osmanlı Devleti'nde ″Şeyh'ul-İslâm″ ünvânı verilmiştir.

İslâm'da şeyh ifadesi, özellikle Müslümanların önderleri durumunda olan ve hürmet edilmesi gereken kemâl sahibi zâtlar için kullanılan bir tâbirdir.

Şuayb Aleyhisselâm'ın kızlarınının: ″Babamız da büyük bir şeyhtir″ diye söylemeleri de, onun yaşlı ve saygı değer, kemâl sahibi biri olduğunu ifade etmek içindir.

Kemâl sahibi olan şeyhler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بَجِّلُوا الْمَشَايِخَ فَاِنَّ تَبْجِيلُ الْمَشَايِخِ مِنْ اِجْلَالِ اللّٰهِ تَعَالَى وَمَنْ لَمْ يُبَجِّلْهُمْ فَلَيْسَ مِنِّى (حب عد والديلمى عن انس)

″Şeyhlere tâzim ve hürmet edin. Çünkü onlara yapılan tâzim ve hürmet, Allah'u Teâlâ'ya duyulan tâzim ve hürmettendir. Her kim onlara tâzim ve hürmet etmezse, benden değildir.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(اَلشَّيْخُ فِى اَهْلِهِ كَالنَّبِيِّ فِى اُمَّتِهِ (ابن النجار والديلمى عن رافع ابن ابى رافع

″Şeyh; ehli arasında, ümmeti arasındaki Peygamber gibidir.″[3]

[1] Bakınız: Geylânî Tefsîri, c. 4, s. 164.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 243/6; Muhtar'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 222.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 216/14.

فَسَقٰى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلّٰٓى اِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ اِنّ۪ي لِمَٓا اَنْزَلْتَ اِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَق۪يرٌ (٢٤) فَجَٓاءَتْهُ اِحْدٰيهُمَا (
تَمْش۪ي عَلَى اسْتِحْيَٓاءٍۘ قَالَتْ اِنَّ اَب۪ي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ اَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَاۜ فَلَمَّا جَٓاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَۙ قَالَ
٢٥) لَا تَخَفْۜ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ ( )

24-25. Bunun üzerine Mûsâ, o kızların koyunlarını suladı. Sonra gölgeye çekildi: ″Yâ Rabbi! Bana ihsan edeceğin hayra muhtacım″ dedi.* Nihâyet kızlardan biri, hayâ ederek geri geldi ve ona: ″Koyunlarımızı sulamana karşılık, ücretini vermek için babam seni çağırıyor″ dedi. Mûsâ, Şuayb'in yanına varıp kıssasını anlatınca, Şuayb: ″Korkma! O zâlim kavimden kurtuldun″ dedi.

İzah: Rivâyet edildiğine göre; Şuayb Aleyhisselâm'ın kızları sürüyü alıp, evlerine gittiler. Babaları: ″Bugün nasıl çabuk geldiniz?″ dedi. Kızlar: ″Bir adam geldi, ayakları kabarmış, yorgundu. Bize merhamet etti, kuyunun ağzındaki taşı kaldırıp attı. Koyunlarımızı o suladı″ dediler. Bunun üzerine babaları: ″Çağır onu gelsin, ücretini vereyim″ dedi. Kızlardan birini gönderdi. Kız, hayâ ederek Mûsâ Aleyhisselâm'a geldi.

Hz. Ömer Radiyallâhu anhu der ki:

- O kız, elbisesinin bir ucuyla yüzünü kapamış olarak ona gelmişti. Hz. Mûsâ'ya hitâben: ″Babam seni çağırıyor, sana ücretini verecek″ dedi.

Hz. Mûsâ ile o kız yola düştü. Giderken, şeytan fırsat buldu; Hz. Mûsâ'nın kalbine girdi; uğraştı, uğraştı, azdıramadı. Çünkü yol ıssızdı. Sâdece kızla beraberdi. Şeytan, bu sefer kızın kalbine girdi. Bunlara ne kadar şehvet verdiyse de muvaffak olamadı. Hz. Mûsâ, o kıza: ″Yanımda gitme, önde git″ dedi. Kız önde gidiyordu. İblis, bu sefer bir rüzgâr olup, kızın eteklerini yukarı kaldırdı. Bu sefer Hz. Mûsâ, o kıza: ″Sen arkadan gel, önde ben gideyim. Bana yolu tarif et″ dedi. Nihâyet eve geldiler.

( ) قَالَتْ اِحْدٰيهُمَا يَٓا اَبَتِ اسْتَأْجِرْهُۘ اِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْاَمٖينُ (٢٦ (

26. O iki kızdan biri dedi ki: ″Babacığım! (Koyunlarımızı gütmesi için) bu adamı ücretle tut. Şimdiye kadar tuttuklarından daha hayırlı, kuvvetli ve güvenilir bir kimsedir.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

Mûsâ Aleyhisselâm'ın, iki kızdan hangisi ile evlendiği sana sorulduğu zaman, ″Babacığım! (Koyunlarımızı gütmesi için) bu adamı ücretle tut. Şimdiye kadar tuttuklarından daha hayırlı, kuvvetli ve güvenilir bir kimsedir″[1] diyen küçük kızla evlendi, de. Babası ona:

قَالَ مَا الَّذِي رَأَيْتِ مِنْ قُوَّتِهِ؟ قَالَتْ أَخَذَ حَجَرًا ثَقِيلًا فَأَلْقَاهُ عَنِ الْبِئْرِ قَالَ وَمَا الَّذِي رَأَيْتِ مِنْ أَمَانَتِهِ؟ قَالَتْ قَالَ امْشِي خَلْفِي وَلَا تَمْشِي أَمَامِي (طس عن ابى ذر)

″Kuvvetli olduğunu nereden anladın?″ diye sorduğunda, küçük kız: ″Çünkü ağır bir taşı kaldırıp kuyunun üzerinden attı″ dedi. ″Güvenilir birisi olduğunu nerden anladın?″ deyince de kız: ″Çünkü bana; önümden değil arkamdan yürü, dedi″ karşılığını verdi.[2]

[1] Sûre-i Kasas, Âyet 26

[2] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7137; Taberânî, Mu'cem'ul-Sağîr, Hadis No: 816.

قَالَ اِنّٖي اُرٖيدُ اَنْ اُنْكِحَكَ اِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلٰى اَنْ تَأْجُرَنٖي ثَمَانِيَ حِجَجٍۚ فَاِنْ اَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَۚ ( ) وَمَٓا اُرٖيدُ اَنْ اَشُقَّ عَلَيْكَۜ سَتَجِدُنٖٓي اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ مِنَ الصَّالِحٖينَ (٢٧

27. Şuayb, Mûsâ'ya hitâben: ″Bana sekiz sene çalışman şartıyla, şu iki kızımdan

birini sana nikah etmek istiyorum. Eğer müddeti on seneye tamamlarsan, onu da sen bilirsin. Ben sana güçlük vermek istemem. İnşâallah beni (ahdinde vefâ eden) sâlihlerden bulacaksın″ dedi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ مُوسَى آجَرَ نَفْسَهُ بِعِفَّةِ فَرْجِهِ وَطُعْمَةِ بَطْنِهِ (تفسير ابن ابى حاتم عن عتبة بن الندر السلمي

″Muhakkak ki Mûsâ, namusunun korunması ve karın tokluğu karşılığında ücretli işçi olmuştu.″[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 15776.

( )قَالَ ذٰلِكَ بَيْن۪ي وَبَيْنَكَۜ اَيَّمَا الْاَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّۜ وَاللّٰهُ عَلٰى مَا نَقُولُ وَك۪يلٌ۟ (٢٨ (

28. Mûsâ: ″Bu, seninle benim aramda olan bir ahiddir. İki müddetten hangisini tamamlarsam, ahdi yerine getirmiş olurum. Bu sözümüze Allah şâhittir″ dedi.

İzah: Utbe İbn-i en-Nedr es-Sülemi Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيَّ الأَجَلَيْنِ قَضَى مُوسَى؟ قَالَ أَبَرَّهُمَا وَأَوْفَاهُمَا" وَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مُوسَى لَمَّا أَرَادَ فِرَاقَ شُعَيْبٍ عَلَيْهِ السَّلامُ، قَالَ لامْرَأَتِهِ أَنْ تَسْأَلَ أَبَاهَا أَنْ يُعْطِيَهَا مِنْ (غَنَمِهِ مَا تَعِيشُ بِهِ ... (طب عن عتبة بن الندر السلمي

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, Mûsâ Aleyhisselâm (Sûre-i-Kasas, Âyet 28'de geçtiği üzere): ″İki müddetten hangisini doldurmuştur?″ diye sorulduğunda, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″En iyisini ve en uzununu doldurdu″ diye buyurdu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla şöyle buyurdu:

″Mûsâ Aleyhisselâm, Şuayb Aleyhisselâm'dan ayrılmak istediğinde karısına, babasından geçimlerini sağlayabilecek kadar koyun istemesini söyledi. Şuayb Aleyhisselâm da, ona o yıl doğan her renkten birer koyun verdi. Mûsâ Aleyhisselâm önünden geçen her koyunun iki tarafına âsâsıyla dokununca, her koyun kendi renginde yavrular doğurmaya başladı. Bu şekilde sağlam ve hiçbir kusuru bulunmayan otuz iki tane yavru doğdu. O koyunların memeleri avuca

sığmayacak kadar büyük oldu."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yine şöyle buyurdu:

"Şâyet Şam'ı fethederseniz, bu koyunlardan geriye kalanları göreceksiniz. Bunlar sâmiriyye koyunlarıdır."[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13777; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No:7136.

فَلَمَّا قَضٰى مُوسَى الْاَجَلَ وَسَارَ بِاَهْلِهٖٓ اٰنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًاۚ قَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُوٓا اِنّ۪يٓ اٰنَسْتُ نَارًا (لَعَلّ۪يٓ اٰت۪يكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ اَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ (٢٩) فَلَمَّٓا اَتٰيهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْاَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ اَنْ يَا مُوسٰٓى اِنّ۪ٓي اَنَا اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَم۪ينَۙ (٣٠)

29-30. Mûsâ, söz vermiş olduğu müddeti tamamlayıp, zevcesiyle beraber Mısır'a dönerken, Tûr tarafından bir ateş gördü. Ailesine: "Siz burada durun, ben bir ateş gördüm. Ümit ederim ki, size oradan bir haber veya ısınmanız için ateşten bir parça (kor) getiririm" dedi.* Mûsâ ateşe yaklaşınca, mübârek vâdinin sağ tarafındaki ağaçtan şöyle nidâ olundu: "Yâ Mûsâ! Şüphesiz ki, âlemlerin Rabbi olan Allah Benim, Ben!"

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm, Şuayb Aleyhisselâm ile yaptığı ahidleşmeye göre, sekiz yılı tamamlayınca kızıyla evlendi. Mûsâ Aleyhisselâm, iki yıl daha kalarak süreyi on yıla tamamladı. On yılın sonunda kendisi eşiyle beraber Mısır'a doğru yola çıktı. Yolda giderken Tûr Dağı'na yaklaştıklarında gece olmuştu. O gece, hâmile olan eşinin doğum sancıları tuttu ve doğum yaptı. Geceyi orada geçirmek zorunda kaldıkları için ateşe ihtiyaç duyulmuştu. Mûsâ Aleyhisselâm, Tûr Dağı'na doğru bakınca, orada bir ateşin yandığını gördü. Ateşin yanına gittiğinde, oradaki ışığın ateş değil, zeytin ağacının üzerinde bir nûr olduğunu gördü. İşte âyette de geçtiği üzere Allah'u Teâlâ kendisine oradan nidâ etti.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَ عَلَى مُوسَى يَوْمَ كَلَمَهُ رَبُّهُ كِسَاءُ صُوفٍ وَجُبَّةُ صُوفٍ وَكُمَّةُ صُوفٍ وَسَرَاوِيلُ صُوفٍ وَكَانَتْ نَعْلَاهُ مِنْ جِلْدِ حِمَارٍ مَيِّتٍ (ت عن ابن مسعود)

"Mûsâ, Rabbi ile konuştuğu gün, üstünde yün elbisesi, yün cübbesi, yün sarığı, yün şalvarı vardı. Ayakkabıları da ölmüş eşek derisindendi."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Libas 9; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 337/8.

(وَاَنْ اَلْقِ عَصَاكَۜ فَلَمَّا رَاٰهَا تَهْتَزُّ كَاَنَّهَا جَٓانٌّ وَلّٰى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْۜ يَا مُوسٰٓى اَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ۠ اِنَّكَ مِنَ الْاٰمِنٖينَ (٣١))

31. ″Âsânı yere bırak!″ Mûsâ âsâyı bıraktı ve onun yılan gibi süratle hareket ettiğini görünce, arkasına bakmadan kaçtı. Ve tekrar şöyle nidâ olundu: ″Yâ Mûsâ! Geri gel, korkma! Sen, emniyette olanlardansın.″

(اُسْلُكْ يَدَكَ فٖي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَٓاءَ مِنْ غَيْرِ سُٓوءٍۘ وَاضْمُمْ اِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ رَبِّكَ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِهٖۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقٖينَ (٣٢))

32. ″Elini koynuna sok. Kusursuz, parlak olarak çıkar. Korkudan açılan kanadını (kollarını) vücuduna birleştir. İşte bunlar, Firavun ile kavmine karşı Rabbinden sana verilen iki kesin mûcizedir. Şüphesiz ki onlar fâsık bir kavimdir.″

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de Mûsâ Aleyhisselâm’a: ″Korkudan açılan kanadını (kollarını) vücuduna birleştir″ buyruğu ile; âsâyı yere bıraktığında büyük bir yılan olunca, kendisinde oluşan korku hâliyle panikleyerek kaçmayıp, toparlanarak kendine gelmesini ve sakinleşmesini beyan etmiştir. Allah’u Teâlâ, bunu da bir kuşun hâlinden örnek vermiştir. Nitekim bir kuş, korktuğu zaman kanatlarını açıp uçar ve korku hâli gidip sakinleştiği zaman da bir yerde durup kanatlarını toplar. Yani Allah’u Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm’a; ″Sen de o kuşun toparlanma hâli gibi toparlan, Allah’ın huzurunda olduğunu hatırla, kendine gel ve kuşun korku hâlinde kanatlarını açtığı gibi korkup kaçma″ diye buyurmuştur.

Rivâyete göre, Mûsâ Aleyhisselâm, elindeki âsâsını yere atınca, âsâ bir mil (yani bin altı yüz metre) uzunluğunda büyük ve korkunç bir yılan oldu. Allah’u Teâlâ: ″Yâ Mûsâ! Yılanı tut″ dedi. Mûsâ Aleyhisselâm korktu ve tutamadı. Eteğini avucuna aldı, eğildi. Onunla tuttu. Tutunca yine âsâ oldu.

Mûsâ Aleyhisselâm sağ elini açtığında da, projektörden daha fazla ışık çıkarır ve gece her tarafı aydınlatırdı. Mûsâ Aleyhisselâm sağ elini sarar, her yerde göstermezdi. Kendisinin Peygamber olduğunu açıklamak ve îman etmeleri için mûcize olarak, o elini gösterirdi.

(قَالَ رَبِّ اِنّٖي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَاَخَافُ اَنْ يَقْتُلُونِ (٣٣) وَاَخٖي هٰرُونُ هُوَ اَفْصَحُ مِنّٖي لِسَانًا فَاَرْسِلْهُ مَعِيَ

رِدْءًا يُصَدِّقُنِيٓ اِنّ۪ٓي اَخَافُ اَنْ يُكَذِّبُونِ (٣٤) قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِاَخ۪يكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلَا يَصِلُونَ
اِلَيْكُمَا بِاٰيَاتِنَاۚ اَنْتُمَا وَمَنِ اتَّبَعَكُمَا الْغَالِبُونَ (٣٥)

33-35. Mûsâ dedi ki: ″Yâ Rabbi! Şüphesiz ben, onlardan birini öldürdüm. Bu yüzden korkarım ki, beni öldürürler.* Kardeşim Hârun’un lisânı benden daha fasîhtir (düzgündür). Onu da beni tasdik eden bir Peygamber olarak benimle beraber ve bana yardımcı gönder. Çünkü beni yalanlamalarından korkarım.″* Allah’u Teâlâ buyurdu ki: ″Senin pazunu kardeşinle kuvvetlendireceğiz. İkinize öyle bir güç vereceğiz ki, artık (düşmanlarınız) size aslâ erişemeyeceklerdir. Mûcizelerimizle (Firavun’a ve kavmine) gidin. Siz ve size tâbi olanlar gâlip geleceksiniz.″

فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُفْتَرًى وَمَا سَمِعْنَا بِهٰذَا ف۪ٓي اٰبَٓائِنَا الْاَوَّل۪ينَ (٣٦)

36. Mûsâ, açık olan mûcizelerimizle Firavun’a ve kavmine geldiği vakit onlar: ″Bu, ancak uydurulmuş bir sihirdir. Biz, dâvet ettiğiniz dîni önceki babalarımızdan da işitmedik″ dediler.

وَقَالَ مُوسٰى رَبّ۪ٓي اَعْلَمُ بِمَنْ جَٓاءَ بِالْهُدٰى مِنْ عِنْدِه۪ وَمَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِۜ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ (٣٧)

37. Mûsâ: ″Rabbim, kendi tarafından kimin hidâyet ile geldiğini ve güzel âkıbetin kimin olacağını daha iyi bilir. Şüphesiz ki zâlimler felah bulmazlar″ dedi.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَاُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْر۪يۚ فَاَوْقِدْ ل۪ي يَا هَامَانُ عَلَى الطّ۪ينِ فَاجْعَلْ ل۪ي
صَرْحًا لَعَلّ۪ٓي اَطَّلِعُ اِلٰٓى اِلٰهِ مُوسٰىۙ وَاِنّ۪ي لَاَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِب۪ينَ (٣٨)

38. Firavun: ″Ey kavmimin ileri gelenleri! Sizin benden başka ilahınız olduğunu bilmiyorum. Ey Hâmân! Benim için çamur pişir de bana tuğladan bir kule yap. Üzerine çıkayım. Umulur ki, Mûsâ’nın ilahı hakkında bilgi edinirim. Muhakkak ki ben, Mûsâ’yı yalancılardan zannediyorum″ dedi.

İzah: Firavun, veziri Hâmân’a kule yap sözünü, ciddi olarak söyleyip köşkü yaptırdı mı, yoksa Mûsâ Aleyhisselâm’ın sözlerine karşı onu alaya mı almak istedi bu net olarak bilinememektedir.

وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّٓوا اَنَّهُمْ اِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ (٣٩) فَاَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ

فِي الْيَمِّۚ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِم۪ينَ (٤٠)

39-40. Firavun ve askerleri, o yerde (Mısır’da) haksız yere kibirlendiler ve Bize döndürülmeyeceklerini zannettiler.* Biz de Firavun’u ve askerlerini tutup denize attık. Ey Resûlüm! Bak, zâlimlerin âkıbeti nasıl oldu?

İzah: Firavun ve askerlerinin Kızıldeniz’de nasıl helâk oldukları hakkında geniş bilgi için Sûre-i Şuarâ, Âyet 63-66 ve izahına bakınız.

وَجَعَلْنَاهُمْ اَئِمَّةً يَدْعُونَ اِلَى النَّارِۚ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ لَا يُنْصَرُونَ (٤١) وَاَتْبَعْنَاهُمْ ف۪ي هٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةًۚ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوح۪ينَ۟ (٤٢)

41-42. Biz onları Cehennem ateşine dâvet eden önderler kıldık. Mahşer günü ise onlara yardım olunmayacaktır.* Bu dünyâda onları lânete uğrattık. Mahşer gününde ise onlar, çok çirkin kimselerdendirler.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَٓا اَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْاُو۫لٰى بَصَٓائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (٤٣)

43. Yemin olsun ki, önceki nesilleri helâk ettikten sonra, düşünüp öğüt alsınlar diye insanların kalplerini nurlandıran ve onlara bir hidâyet ve rahmet olan kitabı (Tevrat’ı) Mûsâ’ya verdik.

İzah: Şüphesiz ki Biz, Nûh, Hûd, Salih, Lût ve Şuayb Peygamberlerin kavimleri gibi, azgın toplulukları helak ettikten sonra Mûsâ’ya, Tevrat’ı verdik. Tevrat, insanların kalplerini İslâm’ın nûruyla aydınlatan, onlara doğru yolu gösteren bir hidâyet rehberi ve hükümleriyle amel edenler için bir rahmet kaynağıydı. Biz, İsrailoğullarına Tevrat’ı verdik ki, Allah’ın, kendilerine olan nîmetlerini düşünsün ve şükretmiş olsunlar.

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ اِذْ قَضَيْنَٓا اِلٰى مُوسَى الْاَمْرَ وَمَا كُنْتَ مِنَ الشَّاهِد۪ينَۙ (٤٤) وَلٰكِنَّٓا اَنْشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُۚ وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًا ف۪ٓي اَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَاۙ وَلٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِل۪ينَ (٤٥)

44-45. Ey Resûlüm! Biz, Mûsâ’ya emrimizi vahyettiğimiz vakit, sen (Tûr’un) batı tarafında değildin. Bu olaya şâhit olanlardan da değildin.* Lâkin Biz, Mûsâ’dan sonra birçok nesiller meydana getirdik. Onların ömrü uzadı (geçmiş hâdiseleri unuttular). Sen, Medyen ahâlisi arasında mukim değildin, âyetlerimizi onlardan okuyup öğrenmedin. Lâkin Biz seni peygamber olarak gönderdik (ve bunları sana bildirdik).

İzah: Allah’u Teâlâ’nın, Mûsâ Aleyhisselâm ile konuşması gaybe ait bir haberdir. Ayrıca Medyen’de mukim olan Şuayb Aleyhisselâm ile olan kıssası da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bilmediği bir haberdi. Bu âyetlerde geçtiği gibi, diğer âyetlerde de önceki kavimlerin kıssaları kendisine tafsilatlı olarak bildirilmişti. Câhil bir topluluk içerisinde yetişen ve okuryazarlığı olmayan bir zâtın, hiç kimsenin bilemeyeceği böyle gaybî bilgilerden haber vermesi, müşrikler için onun hak Peygamber olduğuna dair açık bir delildir. Küfürde inâdi olan müşrikler ise, bu ve bunun gibi onun çok sayıda mûcizesini görmelerine rağmen yine de îman etmemişlerdir.

(وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ اِذْ نَادَيْنَا وَلٰكِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَٓا اَتٰيهُمْ مِنْ نَذ۪يرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (٤٦)

46. Ey Habîbim! Biz, Mûsâ’ya nidâ ettiğimiz zaman sen, Tûr tarafında da değildin. Lâkin senden önce kendilerine bir uyarıcı (Peygamber) gelmemiş olan bir kavmi uyarman için Rabbinden bir rahmet olarak gönderildin. Umulur ki, düşünüp öğüt alırlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Vehb Rahimehullah şöyle anlatmaktadır:

وَذَلِكَ أَنَّ مُوسَى لَمَّا ذَكَرَ اللّٰه لَهُ فَضْل مُحَمَّد وَأُمَّته قَالَ يَا رَبّ أَرِنِيهِمْ فَقَالَ اللّٰه إِنَّك لَنْ تُدْرِكهُمْ لَئِنْ شِئْت نَادَيْتهمْ فَأَسْمَعْتُك صَوْتهمْ قَالَ بَلَى يَا رَبّ فَقَالَ اللّٰه تَعَالَى يَا أُمَّة مُحَمَّد فَأَجَابُوا مِنْ أَصْلَاب أَبَائِهِمْ فَقَالَ قَدْ أَجَبْتُكُمْ قَبْل أَنْ تَدْعُونِي (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن وهب)

Allah’u Teâlâ Mûsâ Aleyhisselâm’a, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ve ümmetinin faziletini zikredince, Mûsâ Aleyhisselâm: "Rabbim! Onları bana göster" dedi. Allah’u Teâlâ: "Sen onlara yetişemeyeceksin, fakat arzu edersen, Ben onlara seslenirim ve sana seslerini işittiririm" dedi. Mûsâ Aleyhisselâm: "Peki Rabbim" dedi. Allah’u Teâlâ: "Ey Muhammed ümmeti!" diye seslendi. Atalarının sulblerinden ona cevap verdiler. Allah’u Teâlâ şöyle buyurdu: "Siz Bana duâ etmeden önce, Ben sizin duânızı kabul buyurdum."[1]

Bu husus Ebû Hüreyre ve İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan da nakledildiğine göre, o zaman Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أُمَّة مُحَمَّد قَدْ أَجَبْتُكُمْ قَبْل أَنْ تَدْعُونِي وَأَعْطَيْتُكُمْ قَبْل أَنْ تَسْأَلُونِي وَغَفَرْت لَكُمْ قَبْل أَنْ تَسْتَغْفِرُونِي وَرَحِمْتُكُمْ قَبْل أَنْ تَسْتَرْحِمُونِي (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابى هريرة وابن عباس)

″Ey Muhammed ümmeti! Bana duâ etmeden önce, Ben duânızı kabul ettim. Benden istemeden önce, Ben size verdim. Benden mağfiret istemeden önce, size mağfiret ettim. Benden merhamet istemeden önce, size merhamet ettim.″[2]

Bu nakillerde geçtiği üzere Âyet-i Kerîme'deki: ″Ey Habîbim! Biz, Mûsâ'ya nidâ ettiğimiz zaman sen, Tûr tarafında da değildin″ buyruğunda anlatılan ″Nidâ ″ budur. Buna göre, bu ifadenin anlamı şöyledir:

- Biz, Mûsâ ile konuşup senin ümmetine seslendiğimiz; senin ve ümmetin için dünyânın nihâyetine kadar takdir etmiş olduğumuz rahmeti ona haber verdiğimizde, Ey Habîbim! Sen Tûr tarafında değildin.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de: ″Lâkin senden önce kendilerine bir uyarıcı (Peygamber) gelmemiş olan bir kavmi uyarman için Rabbinden bir rahmet olarak gönderildin″ diye geçen ifadeyle de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile İsmâil Aleyhisselâm arasında Araplara gönderilen hiçbir Peygamberin olmadığı beyan edilmektedir.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 13, s. 292.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 13, s. 292.

وَلَوْلَٓا اَنْ تُص۪يبَهُمْ مُص۪يبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْد۪يهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَٓا اَرْسَلْتَ اِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ اٰيَاتِكَ وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ (٤٧) فَلَمَّا جَٓاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَٓا اُو۫تِيَ مِثْلَ مَٓا اُو۫تِيَ مُوسٰىۜ اَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَٓا اُو۫تِيَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُۚ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَاۗ وَقَالُوٓا اِنَّا بِكُلٍّ كَافِرُونَ (٤٨)

47-48. Ey Resûlüm! Kendi elleriyle yaptıkları yüzünden (küfür ve isyanlarının cezâsı olarak) onlara azap isâbet edince, ″Ey Rabbimiz! Bize de Peygamber gönderseydin, âyetlerine tâbi olarak Mü'minlerden olurduk!″ diyecek olmasalardı, seni Peygamber olarak göndermezdik.* Fakat onlara katımızdan hak gelince, ″Mûsâ'ya verilen mûcizeler gibi ona da verilse ya!″ dediler. Daha önce Mûsâ'ya verilen mûcizeleri inkâr etmemişler miydi? Onlar, ″İki sihir (Tevrat ve Kur'ân), birbirini destekledi″ dediler. Ve ″Şüphesiz biz hepsini inkâr ediyoruz″ dediler.

İzah: Bir rivâyete göre, Kureyş kâfirleri, âhir zaman Peygamberinin vasıflarını Yahudilerden sormuşlar, onlar da Tevrat'ta bildirilen niteliklerini haber vermişler. Kureyş kâfirleri de bu nitelikleri tamamen Resûlü Ekrem'de görünce

yine inkârlarına devam ederek, ″Mûsâ ve Muhammed Aleyhimesselâm, iki sihirbaz kimsedir″ demek câhilliğinde bulunmuşlardır.

قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ هُوَ اَهْدٰى مِنْهُمَا اَتَّبِعْهُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ (٤٩) فَاِنْ لَمْ يَسْتَجٖيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ اَنَّمَا يَتَّبِعُونَ اَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوٰيهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمٖينَ (٥٠)

49-50. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Eğer iddianızda doğru iseniz, Allah tarafından, bu ikisinden (Tevrat ve Kur’ân’dan) daha fazla hidâyet bahşeden bir kitap getirin de ben ona tâbi olayım″* Eğer sana cevap veremezlerse, bil ki onlar ancak nefislerinin arzularına tâbi oluyorlar. Allah’ın hidâyetine mazhar olmayarak kendi nefsinin arzusuna tâbi olandan daha azgın kimdir? Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (٥١)

51. Yemin olsun ki, düşünüp öğüt alsınlar diye Kur’ân âyetlerini onlar için birbiri ardınca indirdik.

اَلَّذٖينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهٖ هُمْ بِهٖ يُؤْمِنُونَ (٥٢) وَاِذَا يُتْلٰى عَلَيْهِمْ قَالُوا اٰمَنَّا بِهٖ اِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا اِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهٖ مُسْلِمٖينَ (٥٣) اُولٰئِكَ يُؤْتَوْنَ اَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَدْرَؤُنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ (٥٤) وَاِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ اَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلٖينَ (٥٥)

52-55. Kur’ân’dan evvel kendilerine kitap vermiş olduğumuz kimseler ki, onlar Kur’ân’a da îman ederler.* Kur’ân kendilerine okunduğu vakit, ″Biz ona îman ettik. Şüphesiz bu Kur’ân, Rabbimiz tarafından hak olarak nâzil oldu. Şüphesiz biz, Kur’ân nâzil olmadan önce de Müslüman idik″ derler.* İşte onlara, sabır ve sebatları sebebiyle sevapları iki kat verilir. Onlar, kötülüğü iyilikle bertaraf ederler ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan infak ederler.* Onlar boş bir söz işittikleri zaman, ondan yüz çevirirler ve ″Bizim amelimiz bize, sizin ameliniz size aittir. Size selâm olsun. Biz câhillerle sohbet etmek istemeyiz″ derler.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre, bu âyetler Müslüman olan Hz. Necâşi ve onun tâbiası hakkında nâzil olmuştur.

Şöyle ki: İslâmiyetin ilk yıllarında Peygamber Efendimizin emriyle Câfer b. Ebû Tâlib, Habeşistan’a hicret ettiği vakit, onlara Meryem Sûresi’ni okumuş ve sûre tamamlanıncaya kadar orada bulunan Hristiyan cemaatinin hepsi ağlamışlardı.

Daha sonra Hz. Necâşi, kendi kavminin ulemâsından İslâm'a meyleden yetmiş kişiyi Fahr-i Kâinat Efendimize göndermiştir. Resûlü Ekrem de onlara Yâsîn Sûresi'ni okumuş, onlar da ağlayarak hemen Müslümanlığı kabul etmişlerdi.

Bu heyet, Peygamberimiz ile birlikte otururlarken Ebû Cehil ve arkadaşları da onlara yakın idi. Bunlar, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e îman ettiler. Yanından kalkıp gittiklerinde Ebû Cehil ve beraberindekiler onların peşlerinden gitti ve onlara: ″Allah sizin gibi bir kâfileye hayır yüzü göstermesin. Siz ne kadar kötü bir heyetsiniz, hemen onu tasdik ettiniz. Sizden daha ahmak, sizden daha câhil bir kâfile görmüş değiliz″ dediler. Bunun üzerine o adamlar, Sûre-i Kasas, Âyet 55'te geçtiği üzere: ″Bizim amelimiz bize, sizin ameliniz size aittir. Size selâm olsun. Biz câhillerle sohbet etmek istemeyiz″ dediler. Yani onlara, ″Sizin inancınız size, bizim inancımız bize aittir. Sizinle bizim aramızda ne hayır ve ne de şer vardır, biz sizden selâmette bulunmaktayız, siz de hâlinizi düzelterek selâmete kavuşun. Biz sizin gibi câhil insanlarla sohbet etmeyiz″ dediler.

Âyet-i Kerîme'de: ″İşte onlara sabır ve sebatları sebebiyle sevapları iki kat verilir″ diye geçtiği üzere, Ehl-i Kitap iken Müslüman olanlara iki kat sevap verildiği beyan edilmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلاَثَةٌ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنَ بِنَبِيِّهِ وَأَدْرَكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَآمَنَ بِهِ وَاتَّبَعَهُ وَصَدَّقَهُ فَلَهُ أَجْرَانِ وَعَبْدٌ مَمْلُوكٌ أَدَّى حَقَّ اللّٰهِ تَعَالَى وَحَقَّ سَيِّدِهِ فَلَهُ أَجْرَانِ وَرَجُلٌ كَانَتْ لَهُ أَمَةٌ فَغَذَّاهَا فَأَحْسَنَ غِذَاءَهَا ثُمَّ أَدَّبَهَا فَأَحْسَنَ أَدَبَهَا ثُمَّ أَعْتَقَهَا وَتَزَوَّجَهَا فَلَهُ أَجْرَانِ (م عن ابى موسى)

″Üç kişiye sevapları iki kat verilir: Ehl-i Kitap'tan olup Peygam-berine îman eden, sonra da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e yetişip ona da îman eden; ona tâbi olup onu tasdik eden kimseye iki kat sevap vardır. Köle bir kul olup, hem Allah'ın üzerindeki hakkını eksiksiz yerine getiren, hem de efendisinin hakkını yerine getirene de iki kat sevap vardır. Kişinin, bir câriyesi olur; onu besler, hem de güzel şekilde besler. Sonra güzel bir şekilde edeplendirir, sonra onu azat edip onunla da evlenirse, onun için de iki kat sevap vardır.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Onlar, kötülüğü iyilikle bertaraf ederler″ diye buyrulmaktadır. Yani bir kimse onlara kötü bir söz söyleyecek olursa, buna

tahammül ederek, onu önleyecek türden güzel sözlerle karşılık verirler, kendilerine kötülük yapılsa bile, fırsat ellerine geçtiğinde o kötülüğe iyilikle muâmele ederler, demektir. Bu, ahlâkın üstün değerlerinden biridir.

Ayrıca bu âyetten, iyi ameller sebebiyle kötü amellerin giderildiği anlamı da çıkmaktadır. Bu hususta Ebû Zerr Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ لِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّقِ اللّٰهِ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتْبِعْ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ (ت حم عن ابى ذر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana dedi ki: ″Nerede ve hangi hâl üzere olursan ol, Allah'tan kork ve kötülüğün arkasından hemen bir iyilik yap ki, onu silsin. İnsanlarla da güzel bir ahlâk ile geçin.″[2]

Hz. Necâşi hakkında da Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَى النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِى مَاتَ فِيهِ خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى فَصَفَّ بِهِمْ وَكَبَّرَ أَرْبَعًا (خ ه ت عن ابى هريرة)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necâşi'nin vefâtını, onun öldüğü günü (mescitte bizzat) haber verdi. Sonra mescitten musallaya çıktı. Ashâbı ile saf bağlayarak dört tekbir aldı (gıyâbî olarak cenâze namazını kıldı).″[3]

Hz. Necâşi ve arkadaşlarının ağlayarak hemen îman ettiklerine dair geniş bilgi için Sûre-i Mâide, Âyet 82-85 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Îman 70 (241).

[2] Sünen-i Tirmizî, Birr 54; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20392.

[3] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 622; Sünen-i İbn-i Mâce, Cenâiz 33.

( )اِنَّكَ لَا تَهْدٖي مَنْ اَحْبَبْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْدٖي مَنْ يَشَٓاءُۚ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدٖينَ (٥٦)

56. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki sen, sevdiğini hidâyete erdiremezsin. Lâkin Allah'u Teâlâ dilediğini hidâyete erdirir. O, hidâyete lâyık olanları daha iyi bilir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şu olayı anlatmaktadır:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَمِّهِ قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ أَشْهَدُ لَكَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ لَوْلَا أَنْ تُعَيِّرَنِي بِهَا قُرَيْشٌ أَنَّ مَا يَحْمِلُهُ عَلَيْهِ الْجَزَعُ لَأَقْرَرْتُ بِهَا عَيْنَكَ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ {إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ} (ت عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem amcası Ebû Tâlib'e dedi ki: ″Mahşer günü senin hakkında şâhitlikte bulunmam için -Lâ ilâhe illallâh- de″ Ebû Tâlib: ″Şâyet Kureyş beni ayıplayıp, onu bu sözleri söylemeye iten, ancak ölüm korkusudur diyecek olmasalardı, ben bu sözü söylemekle senin gözünü aydın ederdim. Ben bu sözleri, ancak bunlarla senin gözün aydın olsun diye söylerim″ dedi. Allah'u Teâlâ da: ″Ey Resûlüm! Sen sevdiğini hidâyete erdiremezsin. Lâkin Allah'u Teâlâ dilediğini hidâyete erdirir …″ diye devam eden Sûre-i Kasas, Âyet 56'yı indirdi.[1]

Ebû Tâlib hakkında ″Mir'at-ül Haremeyn″ adlı kitapta genel olarak şu bilgilere yer verilmektedir:

[Ehl-i Sünnet, Ebû Tâlib'in Ehl-i Necat'tan yani Cennetlik olup kurtulandan olduğuna itikâd eder. Sözleri dinde hüccet olan İmam-ı Sübki, İmam-ı Şa'rani, İmam-ı Kurtubî gibi muhakkik âlimlerden nakledilen kavillere göre:

″Allah'u Teâlâ, Ebû Tâlib'i diriltti. O da Resûlü Ekrem'e imân edip Müslüman olduğu halde vefât etti.″[2]

Zamanın Mekke Müftüsü ve Şâfii âlimlerinden olan Ahmed Zeynî Dahlan Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

Ebû Tâlib'in diriltildiği ve îman ettiğini söyleyen bu gibi zâtlar, Ehl-i Sünnet'in büyüklerindendir. Her birinin kavli senettir. Ebû Tâlib'in kurtulduğunu söyleyenlerin sözleri, isabet ve doğruluk mertebesine ulaşır. Her nerede ihtilaf olunsa, ihtiyatlı davranılmalıdır. İhtiyatın en alt mertebesi ise, Allah'a havâle ederek bu hususta söz söylememek ve bu hususta vârid olan hadisleri gayet korku ve edeple karşılamaktır.[3]

Allâme-i Telemsânî, Şifâ-i Şerif Şerhi'nin ″Mu'cizât″ bâbında Ebû Tâlib, Resûlü Ekrem Efendimizi himâye edip söz ve fiiliyle muâvenet (yardım) eylediğinden,

onun hakkında fenâ söz söylemek Peygamberimize eziyettir. Cenâb-ı Hakk, Ebû Tâlib'i diriltti. Ebû Tâlib kardeşinin oğluna îman etti.[4] Peygamberimizin mûcizeleri sayılamayacak kadar çoktur.[5]

Hâfız Celâleddin es-Suyûtî, bu meselede hususi bir kitap te'lif edip, hadis hâfızlarından on iki hâfızın Ebû Tâlib'in imânına hükmettiğini yazdıktan sonra, ″Bizim de Allah'a vâsıl olacağımız itikâd budur″ diye buyurmuş ve bu sözleri, Şeyh Allâme-i Cehverî Mâlikî'den nakil ve rivâyet ettiğini haber vermiştir.[6]

Allâme-i Şetvâyenî, Fâkihî'nin Şerh'ul-Fıtır'ı üzerine yazdığı hâşiyede, Ebû Tâlib'in, ″Ve deavtenî ve alimtü enneke nâsihî″[7] sözü delâletiyle Şerh'ul-Berâvî'den nakil ve rivâyet edip der ki: ″Allah'u Teâlâ Ebû Tâlib'i diriltti ve Ebû Tâlib, Peygamber Efendimize îman ettiğinden, Allah'u Teâlâ onu Mü'min olarak öldürüp Cennete koydu. Resûlü Ekrem Efendimize ve onun âli ve evlâdına muhabbet edenler böyle itikâd etsinler. Merhum fâkihî bu kavli on dört Sahâbîden nakil ve rivâyet etmiştir.[8]

Bu meselede bildirdiklerimiz; ″Ebû Tâlib küfür üzere öldü″ diyenlerin kavline zıt değildir. Biz deriz ki, vefât ettikten sonra Allah'u Teâla onu diriltip, sonra Mü'min olarak onu öldürmüştür.][9]

Me'âric'ün-Nübüvve'de şöyle anlatılmıştır:

Ebû Tâlib, hasta olunca ziyaretine gelenlere vasiyette bulunarak dedi ki: ″Kâbe-i Şerif'e hürmet edin! Sıla-i rahimi bırakmayın! Zayıflara yardım edin, fakirlere ihsan edin, emânete riâyet edin, yeğenim Muhammed'e tâbi olun. O Arabın emînidir. Sözünde sâdıktır. Dâvet ettiğini akıl kabul eder. Dil şehâdet eder. Arabın ve Acemin onu tasdik edeceğine ve ona teslim olacağına inanıyorum. Ona yaklaşın; malınızla, canınızla yardım edin…″ Ebû Tâlib ölüm döşeğinde iken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de yanına gelip, îman etmesini söyledi. Ebû Tâlib, ″Allah hakkı için, eğer halkın ayıplaması olmasa ve ölüm korkusu ile Müslüman oldu demeleri korkusu olmasa, bu kelimeyi söylerdim ve hatırını hoş ederdim″ dedi ve hastalığı ağırlaştı. Bu arada dili bir şeyler der idi. Lâkin halsiz olup sesi yavaş çıktığından anlaşılmıyordu. Orada bulunan Ebû Tâlib'in kardeşi Abbas, kulağını ağzına tuttu ve ″Yâ Muhammed! Senin teklif ettiğin kelimeyi söylüyordu″ dedi.[10]

Bu bakımdan Ebû Tâlib'in ölürken imân ettiği şüphelidir. Ehl-i Sünnet

âlimlerinin çoğu îman etmeden öldüğünü bildirmişlerdir. Fakat ölümünden bir müddet sonra diriltilerek imân ettiği, Ehl-i Sünnet’in büyük âlimlerinden İbn-i Hacer el-Mekkî Hazretlerinin, "Nîmet’ül-Kübrâ" adlı kitabında da yazılıdır. Bu kitabın onuncu sayfasında şöyle geçmektedir:

وَمِنْ مُعْجِزَاتِهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِحْيَاءُ الْمَوْتَى وَكَلَامُهُمْ مَعَهُ وَفِى الْخَبَرَ اَنَّ اللّٰهَ تَعَالَى اَحْيَى لَهُ اَبَوَيْهِ وَعَمَّهُ اَبَا طَالِبٍ فَآمَنَا بِهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَهُ الْقُرْطُبِىُّ فِى التَّذْكِرَةِ.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ölüleri diriltmesi ve onlarla konuşması onun mûcizelerindendir.[11] Bu hususta nakledilen Hadis-i Şerif’te: "Allah’u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem için, anne ve babasını ve amcası Ebû Tâlib’i diriltti ve onlar da kendisine îman ettiler." Bu Hadis-i Şerif İmam Kurtubî’nin, "et-Tezkira" adlı eserinde kayıtlıdır.[12]

Celâleddin es-Suyûti demiştir ki: Bize ulaşan haberde şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ اللّٰهَ تَعَالَى اَحْيَى أَبَوَيْهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى آمَنَا بِهِ.

"Allah’u Teâlâ, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in anne ve babasını, ona îman etmesi için diriltmiştir."[13] Bu Hadis-i Şerif’i; Hatîb Bağdadî, Ebu’l-Kâsım b. Asâkir, Ebû Hafs b. Şahin, Süheylî, Kurtubî, Muhibb’üd-dîn Taberî, İbn’ül-Münîr, İbn-i Seyyidinnâs Safevî ve İbn-i Nâsır ed-Dimeşkî gibi bir takım hadis hâfızları nakil ve rivâyet etmişlerdir.[14]

İşte Allah’u Teâlâ, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e ikram olarak annesini, babasını ve amcası Ebû Tâlib’i diriltti. Bunlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e îman ettiler. Anne ve babası zâten İbrâhim Aleyhisselâm’ın Hanif Dîni’nde olup îmanlı ölmüşlerdi. Şehâdet kelimesini söylemeleri, îmana gelmek için değil, bu ümmetten olmakla şereflenmek içindi. Amcası Ebû Tâlib ise, diriltilerek şehâdet kelimesini söylemekle hem îman etti, hem de bu ümmetten olmakla şereflendi. Ehl-i Sünnet’in itikâdı budur.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân, 29.

[2] Yine bakınız: Envâr’ul-Aşikin, s. 216.

[3] Eyüp Sabri Paşa, Mir’at-ı Mekke, s. 1101; Kâbe ve Mekke Târihi, s. 709.

[4] Eyüp Sabri Paşa, Kâbe ve Mekke Târihi, s. 716. Bu hadis, Müslime b.

Sa’id’den menkuldür.

[5] Eyüp Sabri Paşa, Kâbe ve Mekke Târihi, s. 716. Bu hususta Ahmed Zeynî Dahlan Hazretleri daha birçok delil ortaya koymaktadır ki, bu hususta geniş bilgi için bu kitaba bakabilirsiniz.

[6] Eyüp Sabri Paşa, Kâbe ve Mekke Târihi, s. 716.

[7] Ebû Tâlib’in, ″Ve deavtenî ve alimtü enneke nâsihî″ diye geçen bu sözü onun kayıtlara geçmiş olan şiirlerinden bir bölümdür. Bu şiiri şöyledir: ″Ey Kardeşimin oğlu! Ebû Tâlib başını toprağa koymadıkça, Mezarı kendine yatak yapmadıkça, düşmanlar hiçbir zaman sana ulaşama-yacaklar″ ″Bundan dolayı hiçbir şeyden korkma ve sana verilen görevi yerine getir, müjde ver ve gözleri aydınlat.″ ″Beni dâvet ettin, iyi biliyorum ki amacın sâdece öğüt vermek ve beni uyandırmaktı. Sen dâvetinde emin ve dürüstsün.″ ″Ben de Muhammed (Sallallâhu aleyhi ve âlihî)’nin dîninin en iyi din olduğunu anladım.″ ″Ey Kureyş! Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i Mûsâ gibi Peygamber ve Allah’ın Resûlü olarak bildiğimizi bilmiyor musunuz? Onun şânı semâvî kitaplarda kaydedilmiştir.″ ″Allah’ın kullarının ona özel ilgisi var ve Allah’ın kendisine muhabbetini has kıldığı kişiye muhabbet mânâsız değildir.″

[8] Eyüp Sabri Paşa, Kâbe ve Mekke Târihi, s. 716.

[9] Eyüp Sabri Paşa, Mir’at-ı Mekke, s.1112; Kâbe ve Mekke Târihi, s. 716. Bu konu hakkında daha geniş bilgi için Eyüp Sabri Paşa, Mir’at-ı Mekke, Sayfa: 1096-1112’e bakınız.

[10] Meâric’ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 71-73. Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 29. Bu bilgiyi İbn-i İshâk, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan naklederek aktarmaktadır.

[11] Ölüleri diriltmek Peygamberlerde olan bir mûcizedir. Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 49’a bakınız.

[12] İbn-i Hacer el-Heytemi eş-Şâfii, en-Ni’met’il-Kübra Alel Alem Fî Mevlid’i Seyyid-i veled-i Âdem, Hakikat kitabevi, İstanbul-2003, s. 10

[13] Bu Hadis-i Şerif, Sünen-i İbn-i Mâce Şerhinde de:
أَنَّ اللّٰه تَعَالَى أَحْيَا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالِدِيهِ حَتَّى آمَنَا

بِهِ ″Allah’u Teâlâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hatırı için anne ve babasını ona îman etmeleri için diriltti″ diye geçmektedir (Hâşiyet’üs-Sindî Alâ İbn-i Mâce, c. 3, s. 348). Yine bu hususta bakınız: Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, c. 4, s. 547; İmam Kastalanî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 332; Envâr’ul-Aşikin, s. 216; Eyüp Sabri Paşa, Mir’at-ı Mekke, s. 1101.

[14] Eyüp Sabri Paşa, Mir’at-ı Mekke, s. 1087-1088; Kâbe ve Mekke Târihi, s. 700-701.

(وَقَالُوا اِنْ نَتَّبِعِ الْهُدٰى مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ اَرْضِنَاۜ اَوَلَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا اٰمِنًا يُجْبٰٓى اِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٥٧))

57. Bir kısım insanlar: ″Biliriz ki dînin haktır. Eğer sana tâbi olursak, yerlerimizden çıkarılırız″ dediler. Oysa onlara, tarafımızdan rızık olarak her türlü mahsulün getirilip toplandığı emin bir yer olan Beyt-i Haram’ı mekân kılıp, onları korumadık mı? Lâkin onların çoğu bilmezler.

(وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطِرَتْ مَعٖيشَتَهَاۚ فَتِلْكَ مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ اِلَّا قَلٖيلًاۜ وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثٖينَ (٥٨))

58. Biz, refah içinde şımarıp azgınlaşan nice beldeleri helâk ettik. İşte evleri bomboş duruyor. Orada, kendilerinden sonra gelip geçen yolculardan dinlenmek için duranlardan başka kalan olmadı. O yerlere Biz vâris olduk, Biz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’in son kısmında geçen ifade ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″O meskenlerde ancak yolcular yahut yoldan geçenler bir gün veya bir saat kalırlar″ diye buyurmuştur.

(وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى حَتّٰى يَبْعَثَ فٖٓي اُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَاۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرٰٓى اِلَّا وَاَهْلُهَا ظَالِمُونَ (٥٩))

59. Ey Habîbim! Senin Rabbin, beldelerin merkezlerine âyetleri-mizi okuyan bir Resûl göndermedikçe, beldeleri helâk etmez. Biz ancak, ehli zâlim olan beldeleri helâk ederiz.

(وَمَٓا اُوتٖيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَزٖينَتُهَاۚ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَاَبْقٰىۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ (٦٠))

60. Size verilen şeyler, sâdece dünyâ hayatının geçici menfaatinden ve

ziynetinden ibârettir. Allah katındaki ise daha hayırlı ve bâkidir. Artık akletmez misiniz?

İzah: Âhirete nispetle dünyânın temsili hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَاللّٰهِ مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مِثْلُ مَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ إِصْبَعَهُ هَذِهِ وَأَشَارَ يَحْيَى بِالسَّبَّابَةِ فِي الْيَمِّ فَلْيَنْظُرْ بِمَ تَرْجِعُ
(م عن المستورد بن شداد))

"Allah'a yemin ederim ki, âhirete nispetle dünyâ, ancak herhangi birinizin şu işâret parmağını denize daldırması gibidir. Baksın bakalım, o parmak denizden ne kadar ıslaklıkla döner?"[1]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 14 (55).

(اَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقٖيهِ كَمَنْ مَتَّعْنَاهُ مَتَاعَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِنَ الْمُحْضَرٖينَ
( )(٦١

61. Kendisine güzel bir vaad ile vaadde bulunduğumuz ve mutlaka o vaade kavuşacak olan kimse, dünyâ hayatının geçici menfaati ile yaşattığımız, sonra da mahşer günü (azap için) huzurumuza getirece-ğimiz kimse gibi midir?

(وَيَوْمَ يُنَادٖيهِمْ فَيَقُولُ اَيْنَ شُرَكَٓائِىَ الَّذٖينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ (٦٢) قَالَ الَّذٖينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هٰٓؤُلَٓاءِ الَّذٖينَ
اَغْوَيْنَاۚ اَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا غَوَيْنَاۚ تَبَرَّأْنَٓا اِلَيْكَۘ مَا كَانُٓوا اِيَّانَا يَعْبُدُونَ (٦٣))

62-63. Mahşer günü Allah'u Teâlâ, o müşriklere: "Benim ortaklarım zannında bulunduğunuz şeyler neredDuring?" diye nidâ eder.* O gün haklarında azap hak olanlar, diyecekler ki: "Ey Rabbimiz! İşte azdırdığımız kimseler bunlardır. Biz azdığımız gibi, onları da azdırdık. Biz onlardan uzaklaştık ve Sana sığındık. Onlar zâten bize ibâdet etmiyorlardı (kendi arzularına ibâdet ediyorlardı).

İzah: Mahşer günü, haklarında azap hak olan şeytanlar şöyle diyecekler: "Ey Rabbimiz! Bunlar azdırdığımız kimselerdir. Biz nasıl kendi irâdemizle azdıysak, onlar da verdiğimiz vesveseye tâbi olarak kendi irâdeleriyle azdılar. Biz onlardan uzaklaştık ve Sana sığındık. Onlar bize değil, kendi meyil ve arzularına ibâdet ederlerdi."

(وَقٖيلَ ادْعُوا شُرَكَٓاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجٖيبُوا لَهُمْ وَرَاَوُا الْعَذَابَۚ لَوْ اَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ (٦٤)

64. Onlara: ″Allah’a ortak koştuklarınızı çağırın″ denilir. Onlar da çağırırlar, fakat Allah’a ortak koştukları onlara cevap vermez ve azâbın kendilerini sardığını görürler. Keşke onlar (dünyâda iken) hakka tutunsalardı!

( )وَيَوْمَ يُنَادٖيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَٓا اَجَبْتُمُ الْمُرْسَلٖينَ (٦٥) فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْاَنْبَٓاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَٓاءَلُونَ (٦٦)

65-66. O gün Allah’u Teâlâ onlara nidâ edecek ve ″Peygamberlere ne cevap verdiniz?″ diyecektir.* Artık o gün, cevap vermek onlara kapanmıştır, birbirlerine de soramazlar.

( )فَاَمَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسٰٓى اَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحٖينَ (٦٧)

67. Fakat tevbe eden, îman edip sâlih amelde bulunan kimsenin, kurtuluşa erenlerden olması umulur.

İzah: İmam Taberî ve İbn-i Kesir diyorlar ki: Allah tarafından beyan edilen ″Umulur″ ifadesi, ihtimal değil ″Kesinlik″ ifade eder. Buna göre, âyetin mânâsı şöyle olur: ″Fakat tevbe eden, îman edip sâlih amelde bulunan kimsenin kurtuluşa ereceği, Allah’ın izniyle muhakkaktır.″

( )وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَٓاءُ وَيَخْتَارُۜ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُۜ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ (٦٨)

68. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, dilediğini yaratır ve seçer. Onların ise seçme hakkı yoktur. Allah’u Teâlâ, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır ve çok yücedir.

İzah: Ey Resûlüm! Hiçbir kimse, o hikmet sahibi yaratıcının bir şeyi dileyip seçmesine mâni olamaz. O kulların irâdeleri, bizzat tesirli değildir. Allah Teâlâ onların dileyip seçecekleri şeyleri yaratmaya hâşâ mecbur değildir. Rivâyete göre, Mugayre demişti ki: ″Kur’ân, bu iki beldedeki en büyük bir şahsa nâzil olmalı değil mi idi?″ İşte bu gibileri reddetmek için âyette şöyle buyrulmuştur: Cenâb-ı Hakk, Peygamberlerini kendilerine gönderilen kimselerin rey ve irâdelerine göre göndermez, ancak kendi ilâhi seçimine göre gönderir. Hayır ve iyiliğin ne şekilde, ne vâsıta ile tecelli edeceğini ancak O Kerem sâhibi yaratıcı bilir. Hiçbir şey, Allah’a ortak olamaz ve onun ezelî irâdesine aykırı bir şeyi meydana getiremez, demektir.[1]

[1] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur’ân-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, c. 5, s. 2622.

وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ (٦٩) وَهُوَ اللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْاُولٰى وَالْاٰخِرَةِ (وَلَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٧٠))

69-70. Senin Rabbin, onların kalplerinde gizledikleri ve açığa vurdukları şeyleri bilir.* Kendinden başka ilah olmayan Allah O'dur. Dünyâda ve âhirette, hamd O'na mahsustur. Hüküm O'na aittir. Nihâyet O'na döndürüleceksiniz.

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الَّيْلَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَأْتِيكُمْ بِضِيَٓاءٍ اَفَلَا (تَسْمَعُونَ (٧١) قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَأْتِيكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ اَفَلَا تُبْصِرُونَ (٧٢) وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٧٣))

71-73. Ey Resûlüm! De ki: ″Haber verin, Allah'u Teâlâ geceyi kıyâmete kadar dâim etseydi, Allah'tan başka hangi ilah size aydınlık yaratırdı? Hâlâ hak sözü işitmiyor musunuz?″* De ki: ″Haber verin, Allah'u Teâlâ gündüzü kıyâmete kadar dâim etseydi, Allah'tan başka hangi ilah size istirahatiniz için gece yaratırdı? Hâlâ gerçeği görmüyor musunuz?″* Allah'u Teâlâ, rahmetinden dolayı sizin için gece ile gündüzü var etti ki, gece istirahat edesiniz, gündüz de Allah'ın lütfundan nasibinizi arayasınız ve (O'nun nimetlerine) şükredesiniz.

İzah: Allah'u Teâlâ, geceyi insanların istirahati için yeterli bir dinlenme vakti olarak yaratmıştır. O, isteseydi sürekli gündüz veya sürekli gece olarak da yaratırdı. Fakat böyle yapmadı. İşte Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, dünyânın belli bir yörüngede döndüğüne ve bu sebeple sürekli gündüz ve gecenin dönüşüm hâlinde olduğuna dikkat çekmektedir. Bu da, Kur'ân'daki mûcizelerden biridir.[1]

[1] Ayrıca bu mûcizeyle ilgili Sûre-i Furkân, Âyet 45-46'nın izahına bakınız.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ اَيْنَ شُرَكَٓائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ (٧٤) وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ (فَعَلِمُوا اَنَّ الْحَقَّ لِلّٰهِ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (٧٥))

74-75. Mahşer gününde Allah'u Teâlâ, müşriklere nidâ eder ve ″Benim ortaklarım zannında bulunduğunuz şeyler nerededir?″ der.* O gün, her ümmetin Peygamberini şâhit olarak hazır ederiz. O ümmetlere: ″Dâvânızı ispat için delilinizi gösterin″ deriz. Onlar, o zaman hakkın Allah'a mahsus olduğunu bilirler. Allah'a ortak koştukları şeyler de kendilerinden ayrılıp kaybolur.

(اِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسٰى فَبَغٰى عَلَيْهِمْۖ وَاٰتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَٓا اِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوٓاُ بِالْعُصْبَةِ اُولِي الْقُوَّةِۗ اِذْ
قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحٖينَ (٧٦) وَابْتَغِ فٖيمَٓا اٰتٰيكَ اللّٰهُ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصٖيبَكَ
مِنَ الدُّنْيَا وَاَحْسِنْ كَمَٓا اَحْسَنَ اللّٰهُ اِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْاَرْضِۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدٖينَ (٧٧))

76-77. Şüphesiz ki Kârun, Mûsâ’nın kavminden idi. Fakat onlara karşı haddi aştı. Halbuki Biz ona, öyle hazineler vermiştik ki, onun anahtarlarını taşımak, kuvvet sahibi bir topluluğa ağır geliyordu. O vakit kavmi, Kârun’a dedi ki: ″Mal çokluğundan dolayı gururlanıp şımarma. Allah’u Teâlâ, dünyâ ziynetleri ile şımaranları sevmez!* Allah’u Teâlâ’nın sana verdiği servetle, âhiret yurdunu (Cenneti) kazanmaya bak. Dünyâda olan nasibini de unutma. Allah’u Teâlâ sana nasıl ihsan ettiyse, sen de muhtaca öyle ihsan et. Yeryüzünde fesat arama. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, fesat çıkaranları sevmez.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Dünyâda olan nasibini de unutma″ diye buyrulmaktadır. Bundan maksat, dünyâda iken malının zekâtını ver, âhiretin için çalış, dünyâda sâlih amelleri terk ederek ondan payını almayı unutma″ demektir.

Kârun, tercih edilen görüşe göre; Hz. Mûsâ’nın amcasının oğludur. Teyzesinin oğlu olduğu da söylenmiştir.

Âyet-i Kerîme’de, onun hazinelerinin anahtarlarının, kuvvetli bir topluluk tarafından taşındığı anlatılmaktadır. Rivâyete göre, hazine odalarının anahtarlarını yüz yirmi deve taşıyordu.

Yine rivâyet edildiğine göre, Kârun, bir kadına on batman altın verdi. On batman ise 76,92 kg’dır. Kadın mahkemede: ″Mûsâ bana zorla tecavüz etti″ diyecek. Kendinin parayla tuttuğu yalancı şâhitler de bunu tasdik edecekti. Böylece Hz. Mûsâ’ya recm uygulanıp cezâlandırılacaktı. Kadın, Hz. Mûsâ ile mahkemeye geldi. Hz. Mûsâ, kadına: ″Doğruyu söyle″ dedi. Kadın ifade verirken ne kadar uğraştı ise de: ″Bana zorla tecavüz etti″ diyemedi. Dili dönmedi, kekeledi, çok uğraştı, söyleyemedi. En sonunda, Hz. Mûsâ, kadına: ″Doğruyu söyle″ dediği için, kadın yalan söyleyemedi ve doğruları söylemek zorunda kaldı: ″Mûsâ bana zorla tecavüz etti, diye Mûsâ’ya iftira etmem için Kârun bana on batman altın rüşvet verdi. Ben de bu yalanı uğraştım, uğraştım söyleyemedim. En son doğruyu söylemek mecburiyetinde kaldım″ dedi.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere kavmi, Kârun’a: ″Âhiret yurdunu kazanabilmek için iyi düşün. Allah’ın sana verdiğini unutma. Bu malı sana

Allah’u Teâlâ verdi. O sana verdiği gibi sen de fakirlere ver. Allah’u Teâlâ kendine muhâlif olanları sevmez. Sen bu malından fakirlere vermezsen, Allah’u Teâlâ seni helâk eder″ dediler.

(قَالَ اِنَّمَٓا اُو۫تٖيتُهُ عَلٰى عِلْمٍ عِنْدٖيۜ اَوَلَمْ يَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهٖ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ اَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَاَكْثَرُ جَمْعًاۜ وَلَا يُسْـَٔلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ (٧٨))

78. Kârun: ″Bu mal, bana bendeki ilmin gereği olarak verildi″ dedi. O bilmez mi ki, Allah’u Teâlâ ondan evvel, kendinden daha kuvvetli ve zengin olan kimseleri helâk etti. Mücrimlere günahlarından sorulmaz.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Mücrimlere günahlarından sorulmaz″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, kâfirlerin amellerinin mahşer günü tartıya konulmadan Cehenneme girmeleridir. Zîrâ onların küfürleri, sîmalarından bilinecektir.

Kâfirlerin amellerinin boş olup, tartıya dahi girmeyeceği Sûre-i Kehf, Âyet 105-106’da şöyle geçmektedir:

″İşte onlar, Rablerinin âyetlerini ve O’na kavuşmayı inkâr eden kimselerdir. Bu sebeple onların amelleri boşa gitmiştir. Kâfirlerin amellerini mahşer günü tartıya koymayacağız.* İşte onların cezâları, inkâr etmeleri ve âyetlerimi ve Resullerimi alay konusu yapmaları sebebiyle Cehennemdir.″

Yine mahşer günü, kâfirlerin hesaba çekilmeden, sorgusuz olarak Cehenneme atılacağı Sûre-i Rahman, Âyet 41’de de şöyle geçmektedir:

″Mücrimler sîmalarından tanınır, sonra da perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar (Cehenneme atılırlar).″

(فَخَرَجَ عَلٰى قَوْمِهٖ فٖي زٖينَتِهٖۜ قَالَ الَّذٖينَ يُرٖيدُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَٓا اُو۫تِيَ قَارُونُۙ اِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظٖيمٍ (٧٩) وَقَالَ الَّذٖينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللّٰهِ خَيْرٌ لِمَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًاۚ وَلَا يُلَقّٰيهَٓا اِلَّا الصَّابِرُونَ (٨٠))

79-80. Kârun, ziynet ve büyük bir gösteriş ile kavmine göründü. Dünyâ hayatına rağbeti olanlar onu görünce, ″Keşke bizim de böyle Kârun’a verilen gibi mal ve servetimiz olaydı. Şüphesiz o, büyük bir nîmete sahiptir″ dediler.* Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise onlara: ″Yazıklar olsun size! Îman edip sâlih amelde bulunanlara, Allah’u Teâlâ’nın vereceği sevap bundan daha hayırlıdır. Fakat o

sevâba, ancak sabredenler nâil olur″ dediler.

فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْاَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللّٰهِۗ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنْتَصِرِينَ (٨١) (
وَاَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْاَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَاَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُۚ لَوْلَٓا اَنْ مَنَّ
اللّٰهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَاۜ وَيْكَاَنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ (٨٢ ( )

81-82. Biz, Kârun’u sarayı ile beraber yere geçirdik. Allah’a karşı kendisinin yardımcılarından ona yardım eden olmadığı gibi, kendi de helâki defetmeye muktedir olamadı.* Daha dün, onun serveti gibi mal ve servet temennisinde bulunanlar, şöyle demeye başladılar: ″Vây! Allah’u Teâlâ, kullarından istediğine rızkını geniş ve dilediğine de dar edermiş. Allah’u Teâlâ’nın bize yardımı olmayıp da istediğimizi verseydi, bizi de yere geçirirdi. Vây! Şüphesiz ki kâfirler, felah bulmazmış!″

İzah: Rivâyete göre; Allah tarafından zekât emredilince, Mûsâ Aleyhisselâm zekâtı herkese tebliğ etti. Zekâtını vermesini Kârun’a da söyledi. Kârun, zekâtı diğer paralardan ayırdı, yığdı. Zekâtını vereceği altın, bir dağ gibi olmuştu. Bunu veremedi. Mûsâ Aleyhisselâm vermesi için diretti.

Mûsâ Aleyhisselâm, yere; Kârun’u tutmasını ve sıkmasını, söyledi. Yer de Kârun’u dizine kadar içine aldı ve bacaklarını sıktı. Kârun: ″Yâ Mûsâ! Beni kurtar, zekâtı vereceğim″ dedi. Kârun’u yer bıraktı. Kârun yine zekâtı veremeyeceğini söyledi. Mûsâ Aleyhisselâm tekrar yere; Kârun’u tutmasını söyledi. Yer, Kârun’u ikinci defa kuşakları beraberinde beline kadar tuttu, sıktı. Kârun yine, Mûsâ Aleyhisselâm’dan aman diledi ve ″Yâ Mûsâ! Beni kurtar, zekâtı vereceğim″ dedi. Kurtulunca yine zekâtı vermedi. Bu sefer yer yine yarıldı ve Kârun’u içine aldı. Kârun kayboldu. Malının ve parasının hepsi kalmıştı. Bunun üzerine Kârun’un adamları: ″Mûsâ, Kârun’u sihirle öldürdü, yerin dibine batırdı, parasının hepsi Mûsâ’ya kaldı. Mûsâ zekât için değil de, parasının kendisine kalması için sihir yaptı, ona da muvaffak oldu″ dediler. Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm: ″Yâ Rabbi! Kârun’un malı da parası da neyi varsa, kendisi gibi onlar da yerin dibine batsın″ diye duâ etti. Böylece Kârun’un bütün malları yerin dibine battı.

Bu husus Âyet-i Kerîme’de: ″Allah’u Teâlâ’nın bize yardımı olmayıp da istediğimizi verseydi, bizi de yere geçirirdi″ diye ifade edilmiştir. Böylece Karun’un kendisi, malı ve tâbiası hepsi yere batmıştır. Bir müddet evvel onun serveti gibi mal ve servet temennisinde bulunanlar da hayret ederek, kendilerinin

yerin dibine batmadığına sevinip, Allah'u Teâlâ'ya hamdu senâ etmişlerdir.

Halk arasında söylenilen ″Malı yerin dibine batsın″ sözü buradan kalmıştır.

( )تِلْكَ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذٖينَ لَا يُرٖيدُونَ عُلُوًّا فِي الْاَرْضِ وَلَا فَسَادًاۜ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقٖينَ (٨٣ (

83. İşte âhiret yurdu, Biz onu yeryüzünde kibirlenmeyenlere ve fesat çıkarmayanlara veririz. Güzel âkıbet, takvâ sahipleri içindir.

İzah: Tevâzu sahibi olanın, Allah katında derecesinin yüksek olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللّٰهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلّٰهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللّٰهُ (م عن ابى هريرة)

″Sadaka vermekle mal eksilmez. Kul affederse, Allah'u Teâlâ onun izzetini artırır. Kim de Allah rızâsı için tevâzu sahibi olursa, Allah'u Teâlâ onu yükseltir. ″[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَإِنَّ اللّٰهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَا يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ وَلَا يَبْغِ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ (م عن قتادة

″Allah'u Teâlâ, bana birbirinize karşı mütevâzî olmanızı, böylece kimsenin kimseye karşı övünmemesini, kimsenin kimseye haksızlıkta bulunmamasını vahyetti.″[2]

Kibirlenenler hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ قَالَ رَجُلٌ إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنَةً قَالَ إِنَّ اللّٰهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ (م عن ابن مسعود)

″Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse Cennete giremez.″ Orada bulunan adamın biri: ″Fakat kişi, elbisesinin ve ayakkabılarının güzel olmasını ister″ deyince, buyurdu ki: ″Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir, Hakk'a karşı gururlanmak ve insanlara üstten bakmaktır.″[3]

[1] Sahih-i Müslim, Birr 19 (69).

[2] Sahih-i Müslim, Cennet 16 (64).

[3] Sahih-i Müslim, Îman 39 (147).

مَنْ جَٓاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَاۚ وَمَنْ جَٓاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذ۪ينَ عَمِلُوا السَّيِّـَٔاتِ اِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (
٨٤)((

84. Her kim sâlih amel ile gelirse, ona ondan daha hayırlı mükâfat vardır. Her kim de kötü amelle gelirse, onlar da ancak amellerinin misliyle cezâlanırlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ إِسْلَامَهُ فَكُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ وَكُلُّ سَيِّئَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ
(بِمِثْلِهَا حَتَّى يَلْقَى اللّٰهَ (خ م عن أبى هريرة

″Sizden biri içiyle dışıyla Müslüman olursa, yaptığı her bir hayır en az on mislinden, yedi yüz misline kadar sevabıyla yazılır. İşlediği her bir günah da sâdece misliyle yazılır. Bu hâl, Allah'a kavuşuncaya kadar böyle devam eder. ″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Îman 31; Sahih-i Müslim, Îman 59 (205).

اِنَّ الَّذ۪ي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لَرَٓادُّكَ اِلٰى مَعَادٍۜ قُلْ رَبّ۪ٓي اَعْلَمُ مَنْ جَٓاءَ بِالْهُدٰى وَمَنْ هُوَ ف۪ي ضَلَالٍ (
٨٥) مُب۪ينٍ((

85. Ey Habîbim! Kur'ân'ı (okumayı, tebliğ etmeyi ve gereğince amel etmeyi) sana farz kılan Allah, elbette seni döneceğin yere döndürecektir. De ki: ″Rabbim, hidâyetle geleni ve apaçık bir dalâlette bulunanı daha iyi bilir.″

İzah: Âyette ifade edilen Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in döndürüleceği yerden maksat, Allah'ın kendisi için vaad buyurduğu Makâm-ı Mahmud'dur,[1] bir diğer görüşe göre Cennetteki yeridir, başka bir görüşe göre doğduğu ve çıkartıldığı yer olan Mekke'dir. Bu görüşe göre, Mekke'nin fethedileceği bu âyetle vaad edilmiştir. Zîrâ bu âyetin, hicret yolunda nâzil olduğu da söylenmiştir.[2]

[1] Nûr'ul-Beyan, c. 1, s. 763. Makâm-ı Mahmud hakkında Sûre-i İsrâ, Âyet 79'un izahına bakınız.

[2] Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 11, s. 493-496.

وَمَا كُنْتَ تَرْجُوا اَنْ يُلْقٰى اِلَيْكَ الْكِتَابُ اِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهٖيرًا لِلْكَافِرٖينَۘ (٨٦) وَلَا يَصُدُّنَّكَ ( ) عَنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ بَعْدَ اِذْ اُنْزِلَتْ اِلَيْكَ وَادْعُ اِلٰى رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكٖينَۚ (٨٧

86-87. Ey Resûlüm! Kitabın (Kur'ân'ın) sana indirileceğini ummuyordun. Ancak Rabbinden bir rahmet olarak sana indirildi. O halde sakın kâfirlere arka çıkma!* Allah'ın âyetleri sana indirildikten sonra, sakın kâfirler seni onlardan alıkoymasınlar. Sen, Rabbine dâvet et ve sakın müşriklerden olma!

İzah: Burada hitap Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e olmakla birlikte, maksat ümmetidir. Kur'ân'da bu şekilde hitaplar çoktur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ümmetinin Efendisi ve onlarla Rableri arasında bir elçi olduğundan, Arapların âdeti üzere ümmetini kastetmek için bu hususta Allah'u Teâlâ, Habîbini söz konusu etmiştir.

( ) وَلَا تَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَۢ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُۜ لَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٨٨ (

88. Allah ile beraber başka bir ilaha ibâdet etme. O'ndan başka ilah yoktur. O'ndan başka her şey helâk olacaktır. Her şeyin hüküm ve tasarrufu O'na aittir. Ve O'na döndürüleceksiniz.

29-ANKEBÛT SÛRESİ

Bu sûre 69 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede putlara tapan müşriklerin halleri örümceklerin ağına benzetilmiş olduğu için bu sûreye ″Örümcek″ anlamına gelen ″Ankebût″ ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

الٓمٓ (١) اَحَسِبَ النَّاسُ اَنْ يُتْرَكُوا اَنْ يَقُولُوا اٰمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ (٢) وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الَّذٖينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبٖينَ (٣)

1-3. Elif, Lâm, Mîm.* İnsanlar, yalnız ″Îman ettik!″ demekle imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannettiler?* Yemin olsun ki, onlardan öncekileri de imtihan ettik. Allah'u Teâlâ, elbette sözlerinde doğru olanları da bilir, elbette yalancıları da bilir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de de geçtiği üzere Mü'minlerin imtihan edildiğine dair Habbab İbn-i Erat Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Kâbe'nin gölgesinde bürdesine dayandığı bir sırada müşriklerin yaptıkları zulümden kendisine şikâyetçi olduk ve ″Yâ Resûlallah! Bizim için Allah'tan yardım istemeyecek misin? Bizim için Allah'a duâ etmeyecek misin?″ dedik. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

قَدْ كَانَ مَنْ قَبْلَكُمْ يُؤْخَذُ الرَّجُلُ فَيُحْفَرُ لَهُ فِي الْأَرْضِ فَيُجْعَلُ فِيهَا فَيُجَاءُ بِالْمِنْشَارِ فَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ فَيُجْعَلُ نِصْفَيْنِ وَيُمْشَطُ بِأَمْشَاطِ الْحَدِيدِ مَا دُونَ لَحْمِهِ وَعَظْمِهِ فَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ وَاللّٰهِ لَيَتِمَّنَّ هَذَا الْأَمْرُ حَتَّى يَسِيرَ الرَّاكِبُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى حَضْرَمَوْتَ لَا يَخَافُ إِلَّا اللّٰهَ وَالذِّئْبَ عَلَى غَنَمِهِ وَلَكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ (خ عن خَبَّاب بن الأَرَت)

″Sizden öncekilerin başına öyle şeyler geldi ki, onlardan biri kâfirler tarafından yakalanır, onun için bir çukur kazılır ve o çukurun içine gömülürdü; sonra büyük bir testere getirilir ve başının ortasına konur ve ortadan ikiye kesilirdi de, bu onu dîninden döndürmezdi. Demirden taraklarla taranır, etiyle kemiği ayrılırdı da, bu onu yine dîninden döndürmezdi.″ Sonra Peygamberimiz şöyle buyurdu: ″Allah'a

yemin olsun ki, Hakk Teâlâ bu dînin hâkim olmasını istemektedir. Öyle ki, yolcu San’a’dan bineğine binecek Hadramut’a kadar gelecek, Allah’tan başkasından ve koyunları için de kurttan başkasından korkmayacak. Ne var ki siz çok acele ediyorsunuz.″[1]

Yine Hendek Gazâsı’nda da Müslümanlar çok büyük sıkıntılara uğrayınca, Ashâb-ı Kirâm’dan bâzıları: ″Yâ Resûlallah! Allah’ın yardımı ne zamandır?″ demeleri üzerine de:

Ey Mü’minler! Yoksa siz, önceki ümmetlere isâbet edenler size de gelmedikçe, Cennete gireceğinizi mi zannedersiniz? Onları, türlü türlü belâlar yıldırmıştı. Hattâ Peygamberleri ve O’nunla beraber imân edenler: ″Allah’ın yardımı ne zaman?″ dediler. İyi bilin ki, Allah’ın yardımı muhakkak yakındır″ mealindeki Sûre-i Bakara, Âyet 214 nâzil olmuştur.

Yine bu hususta Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzuruna girdim. Onun ateşi oldukça yükselmişti. Elimi üzerine koydum, üzerindeki örtünün üstünden ateşinin sıcaklığını elimde hissettim. ″Yâ Resûlallah! Ne kadar da ateşin var″ deyince buyurdu ki:

إِنَّا كَذَلِكَ يُضَعَّفُ لَنَا الْبَلَاءُ وَيُضَعَّفُ لَنَا الْأَجْرُ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَيُّ النَّاسِ أَشَدُّ بَلَاءً قَالَ الْأَنْبِيَاءُ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ الصَّالِحُونَ إِنْ كَانَ أَحَدُهُمْ لَيُبْتَلَى بِالْفَقْرِ حَتَّى مَا يَجِدُ أَحَدُهُمْ إِلَّا الْعَبَاءَةَ يُحَوِّيهَا وَإِنْ كَانَ أَحَدُهُمْ لَيَفْرَحُ بِالْبَلَاءِ كَمَا يَفْرَحُ أَحَدُكُمْ بِالرَّخَاءِ (ه عن ابى سعيد الخدرى)

″İşte bu şekilde belâ bize kat kat verilir, ecir de bize kat kat verilir.″ ″Yâ Resûlallah! İnsanlar arasında belâsı en ağır olanlar kimlerdir?″ diye sorunca da, buyurdu ki: ″Peygamberlerdir.″ ″Sonra kimlerdir?″ diye sordum. ″Sâlihlerdir″ diye buyurdu. Onlardan herhangi bir kimse fakirlik ile öyle bir sınanıyordu ki, devenin üstüne çul olarak bırakılan ters çevrilmiş abadan başka giyecek bir şey bulamıyordu. Onlardan herhangi birisi, sizin herhangi birinizin rahat ve bolluğa sevindiği gibi, o da belâya sevinirdi.[2]

Peygamber Efendimizi çok sevdiğini söyleyen Ensârdan bir adama, Resûlü Kirâm Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنْ كُنْتَ تُحِبُّنِي فَأَعِدَّ لِلْبَلَاءِ تِجْفَافًا فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَلْبَلَاءُ أَسْرَعُ إِلَى مَنْ يُحِبُّنِي مِنَ الْمَاءِ الْجَارِي مِنْ قُلَّةِ

الْجَبَلِ إِلَى حَضِيضِ الأرْضِ اللّٰهُمَّ مَنْ أحَبَّنِي فَارْزُقْهُ الْعَفَافَ وَالْكَفَافَ وَمَنْ أبْغَضَنِي فَأكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ (ق هب وابن عساكر عن أبي هريرة)

"Eğer beni seviyorsan, belâya karşı bir siper edin. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, beni seven kimseye belâ, dağın tepesinden yerin çukuruna akan sudan daha süratli gelir. Allah'ım! Beni sevene iffet ve nefsine yetecek rızık ihsan et. Bana buğz edenin de malını ve çocuğunu çoğalt (dünyâ telâşı onu sarsın)."[3]

Birçok Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'te, Allah'u Teâlâ'nın, sevdiği kimselere musîbet verdiği, bunlara sabredenlere büyük mükâfat ve müjdeler olacağı beyan edilmiştir. Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 155 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, İkrah 1.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 25.

[3] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 1454; Râmûz'ul-Ehâdîs, Hadis No: 1880; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 16647; Sünen-i Tirmizî, Zühd, 36. Yine bu adam hakkında Sûre-i Sünen-i İbn-i Mâce, Rehine 7'ye bakınız.

( )اَمْ حَسِبَ الَّذٖينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّـَٔاتِ اَنْ يَسْبِقُونَاۜ سَٓاءَ مَا يَحْكُمُونَ (٤)

4. Yoksa mâsiyette bulunanlar, Bizden kaçıp kurtulacaklarını mı zannetiler? Ne kötü hükümde bulundular.

( )مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَٓاءَ اللّٰهِ فَاِنَّ اَجَلَ اللّٰهِ لَاٰتٍۜ وَهُوَ السَّمٖيعُ الْعَلٖيمُ (٥)

5. Her kim Allah'a kavuşmayı ümit ederse, muhakkak ki Allah'ın tayin ettiği vakit elbette gelecektir. O, her şeyi işiten ve bilendir.

( )وَمَنْ جَاهَدَ فَاِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهٖۜ اِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمٖينَ (٦)

6. Her kim cihat ederse, ancak kendi nefsi için cihat etmiş olur. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, elbette âlemlere muhtaç değildir (onların taatlerine ihtiyacı yoktur).

İzah: Cihat iki kısımdır. Biri Allah için kâfirlerle yapılan cihattır. Diğeri de kişinin Allah için kendi nefsiyle yaptığı cihattır. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Ankebût, Âyet 69, Sûre-i Nisâ, Âyet 95-96 ve izahlarına bakınız.

( )وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَحْسَنَ الَّذٖي كَانُوا يَعْمَلُونَ (٧ (

7. Îman edip sâlih amellerde bulunanların günahlarını elbette örteriz. Ve elbette onları, amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandırırız.

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًاۜ وَاِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بٖي مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَاۜ اِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ (
( )فَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٨) وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحٖينَ (٩

8-9. Biz insana, anne ve babası hakkında güzel muâmele etmesini emrettik. Eğer onlar, bilmediğin bir şeyi Bana ortak koşman için seninle mücâdele ederlerse, o zaman onlara itaat etme. Dönüşünüz Banadır. Ben de size yaptıklarınızı haber vereceğim.* Îman edip sâlih amellerde bulunanları, elbette sâlihler arasına girdireceğiz.

İzah: Sûre-i Ankebût, Âyet 8; Sa’d b. Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu’ya, annesinin kendisine İslâm’ı terk etmesi için baskı yapması üzerine nâzil olmuştur.

Cennetle müjdelenen ve ilk Müslümanlardan olan Sa’d b. Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu bu olayı şöyle anlatmaktadır:

Anneme karşı çok iyi davranırdım. Ben Müslüman oldum. Bu sefer o: ″Ya dînini terk edersin, ya da ben ölünceye kadar bir şey yiyip içmeye-ceğim. Böylece bana bu yaptıklarından dolayı ayıplanacaksın ve sana, -Ey annesinin kâtili!- denilecek ″ dedi. Bir kaç gün bu şekilde kaldı, sonunda ona: ″Anneciğim! Senin yüz tane canın olsa ve bunların biri diğerinin arkasına çıksa, yine de ben bu dînimi terk edecek değilim. İster ye, ister yeme″ dedim. Bu hâlimi görünce yemek yedi. İşte bu olay üzerine: ″Biz insana, anne ve babası hakkında güzel muâmele etmesini emrettik. Eğer onlar, bilmediğin bir şeyi Bana ortak koşman için seninle mücâdele ederlerse, o zaman onlara itaat etme…″ diye devam eden Âyet-i Kerîme nâzil oldu.[1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ (حم عن على

″Aziz ve Celil olan Allah’a isyanda, yaratılmışlara itaat yoktur.″[2]

[1] Bu hususta Bakınız: Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 30; Sahih-i Müslim,

Fedâil’us-Sahâbe 5 (43).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1041; Ayrıca benzeri için bakınız: Sahih-i Buhârî, Cihat 107; Sahih-i Müslim; İmâret 8 (39 Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 87.

(وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ فَاِذَٓا اُو۫ذِيَ فِي اللّٰهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللّٰهِۜ وَلَئِنْ جَٓاءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ اِنَّا كُنَّا مَعَكُمْۜ اَوَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ بِمَا ف۪ي صُدُورِ الْعَالَم۪ينَ (١٠) وَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِق۪ينَ (١١))

10-11. İnsanlardan öylesi vardır ki, ″Allah’a îman ettik″ der. Sonra Allah uğrunda bir eziyete uğrasa, insanların eziyetini Allah’ın azâbı gibi bir tutar. Ey Resûlüm! Rabbinden bir yardım (Mü’minlere zafer ve ganîmet) gelirse, yemin olsun ki münâfıklar: ″Biz de sizinle beraberdik″ derler. Allah’u Teâlâ, herkesin kalbinde olanı daha iyi bilmez mi?* Allah’u Teâlâ, elbette ihlasla îman edenleri de bilir ve elbette münâfıkları da bilir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″İnsanların eziyetini Allah’ın azâbı gibi bir tutar″ diye geçen ifadeden maksat; münâfıklar, kâfirler tarafından bir eziyete uğradıkları zaman, hemen kâfirliğe dönüverirler. Öyle ki bu münâfıklar, kâfirler tarafından kendilerine yapılan eziyeti, Allah’ın azabı gibi bir tutarlar. Yani Allah’tan korkma ile insanlardan korkmayı eşit görürler. Bu iki korku ile iki azabın arasında bir fark görmezler. Hattâ insanlardan korkmayı Allah’tan korkmaya tercih ederler de îmanı terk ederek kâfirliği seçerler, demektir.

(وَقَالَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّبِعُوا سَب۪يلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْۜ وَمَا هُمْ بِحَامِل۪ينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍۜ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (١٢) وَلَيَحْمِلُنَّ اَثْقَالَهُمْ وَاَثْقَالًا مَعَ اَثْقَالِهِمْۘ وَلَيُسْـَٔلُنَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ (١٣))

12-13. O kâfir olanlar, îman edenlere: ″Bizim yolumuza (dînimize) tâbi olun. Günahlarınızı biz yükleniriz″ dediler. Halbuki onların günahlarından hiçbir şey yüklenmezler. Şüphesiz onlar yalancıdırlar.* Yemin olsun ki onlar, kendi günahlarını yüklendikleri gibi, kendi günahlarıyla beraber dalâlete düşürdüklerinin günahlarının mislini de yüklenirler. Muhakkak ki onlar, mahşer günü dünyâda uydurdukları iftiralardan da mesuldürler.

İzah: Allah’u Teâlâ, dalâlete düşürülen kişilere ne kadar günah yazmışsa, o kişiyi dalâlete düşürenlere de aynısını yazar. Dalâlete düşürdükleri kimselerin günahlarından ise bir şey eksilmez. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنْ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا (م عن ابى هريرة)

"Her kim bir hidâyete dâvet ederse, kendisine uyanların sevaplarından hiçbir şey eksiltilmeksizin ona da aynısı verilir. Her kim de bir dalâlete dâvet ederse, kendisine uyanların günahlarından hiçbir şey eksiltilmeksizin ona da aynısı verilir"[1]

[1] Sahih-i Müslim, İlim 6 (15 Sünen-i Tirmizî, İlim 15; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 14.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖ فَلَبِثَ فٖيهِمْ اَلْفَ سَنَةٍ اِلَّا خَمْسٖينَ عَامًاۜ فَاَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ (١٤) فَاَنْجَيْنَاهُ وَاَصْحَابَ السَّفٖينَةِ وَجَعَلْنَاهَا اٰيَةً لِلْعَالَمٖينَ (١٥)

14-15. Yemin olsun ki Biz, Nûh'u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli sene onların arasında (Peygamber olarak) kaldı. Nihâyet onlar, zâlimler oldukları halde tufan onları helâk etti.* Biz de Nûh'u ve gemideki ashâbını kurtardık ve bu hâdiseyi âlemlere bir ibret kıldık.

İzah: Nûh Aleyhisselâm, kavmini Allah'ın birliğine dâvet edince, onu dövdüler, ayaklarından sürüyüp attılar. Nûh Aleyhisselâm, bunları tekrar tekrar îmana dâvet etti.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Nûh Aleyhisselâm'ı, kavmi, düşüp bayılıncaya kadar döverlerdi. Sonra keçeye sarıp bir evin köşesine bırakırlardı. Fakat ertesi gün yine meydana çıkar ve onları yine dîne dâvet ederdi. İşte bu durum dokuz yüz elli sene devam etti; fakat içlerinden pek azı hâriç îmana gelmediler.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir hadiste de, şöyle buyrulmaktadır:

بَعَثَ اللّٰهُ نُوحًا لأَرْبَعِينَ سَنَةً وَلَبِثَ فِي قَوْمِهِ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا يَدْعُوهُمْ وَعَاشَ بَعْدَ الطُّوفَانِ سِتِّينَ سَنَةً حَتَّى كَثُرَ النَّاسُ وَفَشَوْا (ك عن ابن عباس)

"Allah'u Teâlâ, Nûh'u kırk yaşında Peygamber kıldı. Dokuz yüz elli sene

kavmini dîne dâvet etti. Altmış sene de insanlar çoğalıncaya ve yayılıncaya kadar tufandan sonra yaşadı.″[1]

Yine Nûh Aleyhisselâm’ın kavmiyle olan mücâdelesi ve en son meydana gelen Nûh Tufanı hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 25-49 ve izahlarına bakınız.

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 244/12; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3964.

(وَاِبْرٰهٖيمَ اِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (١٦)

16. İbrâhim’i de Peygamber olarak gönderdik. Hani o, kavmine şöyle demişti: ″Sâdece Allah’a ibâdet edin ve O’ndan korkun. Eğer bilirseniz, bu sizin için hayırlıdır.″

(اِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ اِفْكًاۜ اِنَّ الَّذٖينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللّٰهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُۜ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (١٧) وَاِنْ تُكَذِّبُوا فَقَدْ كَذَّبَ اُمَمٌ مِنْ قَبْلِكُمْۜ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبٖينُ (١٨)

17-18. ″Siz, Allah’ı bırakıp putlara tapıyorsunuz ve bu putlara ilah demekle yalan söylüyorsunuz. Allah’tan başka ibâdet ettiğiniz şeyler, sizi rızıklandırmaya muktedir değildir. Rızkınızı Allah’tan talep edin. Sâdece O’na ibâdet edin ve O’na şükredin. O’na döndürüleceksiniz.* Eğer (beni) yalanlarsanız, şüphesiz ki sizden evvelki ümmetler de Peygamberlerini yalanlamışlardı. Resûl, apaçık tebliğden başka bir şeyle mükellef değildir.″

(اَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللّٰهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعٖيدُهُۜ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسٖيرٌ (١٩)

19. Allah’u Teâlâ’nın, mahlûkatı ilk olarak yoktan nasıl var ettiğini görmüyorlar mı? Sonra onları tekrar iâde eder. Şüphesiz bu, Allah’a göre çok kolaydır.

İzah: Onlar, Allah’u Teâlâ’nın, meyve ve mahsulleri ilk olarak nasıl yarattığını görmediler mi? Bunları önce yoktan var etmekte, sonra yok etmekte, daha sonra onları tekrar diriltmekte ve bu böylece sürüp gitmektedir. Aynı şekilde ilk olarak insanı da yaratmakta, ondan çocuk var ettikten sonra tekrar onu öldürmektedir. Çocuklarından da başka çocuklar var edip gitmektedir. Diğer canlılar da böyledir. Sizler O’nun yeniden yaratmaya ve icad etmeye dair kudretini gördüğünüze göre, şunu bilin ki O, ölümden sonra tekrar yaratmaya da kadirdir. Muhakkak ki, Allah’a göre bu çok kolaydır. Çünkü O, bir şeyin var olmasını

istediği zaman, ona sâdece ″Ol″ der, o da hemen oluverir.[1]

[1] Bakınız: Sûre-i Bakara, Âyet 117.

(قُلْ سِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ بَدَاَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللّٰهُ يُنْشِئُ النَّشْاَةَ الْاٰخِرَةَۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌۚ (٢٠) يُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَٓاءُۚ وَاِلَيْهِ تُقْلَبُونَ (٢١) وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُعْجِز۪ينَ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَٓاءِۘ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَص۪يرٍ۟ (٢٢))

20-22. (Ey İbrâhim!) De ki: ″Yeryüzünü gezip dolaşın, Allah’u Teâlâ’nın, mahlûkatı yoktan nasıl yarattığına bir bakın. Sonra Allah’u Teâlâ, âhiret hayatını da öyle yaratır. Şüphesiz Allah’u Teâlâ her şeye kâdirdir.* O, dilediğine azap eder, dilediğine de rahmet eder. Ve O’na döndürüleceksiniz.* Siz, yerde de olsanız, gökte de olsanız Allah’ın azâbından kurtulamazsınız. Sizin için Allah’tan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı vardır.

(وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَلِقَٓائِه۪ٓ اُو۬لٰٓئِكَ يَئِسُوا مِنْ رَحْمَت۪ي وَاُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ (٢٣))

23. Allah’ın âyetlerini ve O’na kavuşmayı inkâr edenler var ya, işte onlar, Benim rahmetimden ümitlerini kesenlerdir. İşte onlar için elim bir azap vardır.

(فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِه۪ٓ اِلَّٓا اَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ اَوْ حَرِّقُوهُ فَاَنْجٰيهُ اللّٰهُ مِنَ النَّارِۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٢٤))

24. (İbrâhim Aleyhisselâm’ın) kavminin cevabı: ″Onu öldürün yahut onu yakın″ demekten başka bir şey olmadı (ve onu ateşe attılar). Allah’u Teâlâ da onu ateşten kurtardı. Şüphesiz bunda, îman eden bir topluluk için elbette ibretler vardır.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm’ın ateşe atılması ve o ateşin gül bahçesine dönerek Allah’u Teâlâ’nın, onu o ateşten kurtarması hakkında geniş bilgi için Sûre-i Enbiyâ, Âyet 68-69 ve izahına bakınız.

(وَقَالَ اِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْثَانًاۙ مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۚ ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضاًۘ وَمَأْوٰيكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِر۪ينَۗ (٢٥))

25. İbrâhim, kavmine dedi ki: ″Dünyâ hayatında, (putlarınızın ibâdetinde toplanarak) birbirinize muhabbet etmek için Allah’ı bırakıp putları ilah edindiniz. Sonra mahşer günü birbirinizi inkâr edersiniz ve birbirinize lânet edersiniz. Varacağınız yer ateştir ve sizin için yardımcılardan bir kimse de

yoktur."

(فَاٰمَنَ لَهُ لُوطٌۢ وَقَالَ اِنّ۪ي مُهَاجِرٌ اِلٰى رَبّ۪يۜ اِنَّهُ هُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ (٢٦)

26. Bunun üzerine Lût, ona îman etti. İbrâhim: "Ben, Rabbimin emrettiği tarafa hicret edeceğim. Şüphesiz O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir" dedi.

İzah: Hz. İbrâhim'in kardeşi olan Haran'ın oğlu Lût Aleyhisselâm, Hz. İbrâhim'in sözlerini tasdik etmiştir. İbrâhim Aleyhisselâm ile birlikte o da hicret etmiştir.

İbrâhim Aleyhisselâm'ın hicret ettiği yer, Sûre-i Enbiyâ, Âyet 71'de de şöyle geçmektedir:

"İbrâhim ve Lût'u kurtarıp, âlemler için mübârek kıldığımız yere gönderdik."

Allah'u Teâlâ'nın hicret etmesi için Hz. İbrâhim'e emrettiği mübârek bölge ise, şuan ki Kuds-i Şerif'in bulunduğu bölgedir. Nitekim İbrâhim ve Lût Aleyhimesselâm, o bölgelerde yaşamışlardır.

Kuds-i Şerif'in mübârek bir bölge olduğuna dair daha geniş bilgi için de Sûre-i Tâhâ, Âyet 80'in izahına bakınız.

(وَوَهَبْنَا لَهُ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا ف۪ي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَاٰتَيْنَاهُ اَجْرَهُ فِي الدُّنْيَاۚ وَاِنَّهُ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ
الصَّالِح۪ينَ (٢٧)

27. İbrâhim'e, İshâk'ı ve (İshâk'ın oğlu) Yâkub'u ihsan ettik. Ve Peygamberliği ve kitabı, onun zürriyetinde kıldık. Ona dünyâda mükâfatını verdik. Şüphesiz o, âhirette de elbette sâlihlerdendir.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'ın eşi olan Sâra vâlidemizin çocuğu olmuyordu. Melekler, Sâra vâlidemize; İshâk Aleyhisselâm'ı ve ondan da Yâkub Aleyhisselâm'ın olacağını müjdelemek üzere gelmişlerdi. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 69-76'e bakınız.

Ayrıca İbrâhim Aleyhisselâm'ın ikinci eşi olan Hacer annemizden İsmâil Aleyhisselâm dünyâya gelmiştir ve zürriyeti ondan da devam etmiştir. Bu hususta da geniş bilgi için Sûre-i İbrâhîm, Âyet 37 ve izahına bakınız.

(وَلُوطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِه۪ٓ اِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَۘ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ اَحَدٍ مِنَ الْعَالَم۪ينَ (٢٨) اَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّب۪يلَ وَتَأْتُونَ ف۪ي نَادٖيكُمُ الْمُنْكَرَۜ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِه۪ٓ اِلَّٓا اَنْ قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِق۪ينَ (٢٩))

28-29. Lût’u da Peygamber olarak gönderdik. Hani o, kavmine şöyle demişti: ″Doğrusu siz, sizden önce âlemlerden hiçbir topluluğun yapmadığı hayasızlığı yapıyorsunuz.* Erkeklere yanaşıyor, yol kesiyor ve meclislerinizde her türlü arsızlığı mı yapıyorsunuz?″ Kavminin cevabı ise, ″Eğer sözünde doğru isen, haydi Allah’ın azâbını getir″ demekten başka bir şey olmadı.

(قَالَ رَبِّ انْصُرْن۪ي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِد۪ينَ۟ (٣٠))

30. Lût da: ″Yâ Rabbi! (Vaad edilmiş azâbı indir) şu fesat çıkaran topluluğa karşı bana yardım et″ dedi.

(وَلَمَّا جَٓاءَتْ رُسُلُنَٓا اِبْرٰه۪يمَ بِالْبُشْرٰىۙ قَالُوٓا اِنَّا مُهْلِكُوٓا اَهْلِ هٰذِهِ الْقَرْيَةِۚ اِنَّ اَهْلَهَا كَانُوا ظَالِم۪ينَۚ (٣١))

31. Resullerimiz, İbrâhim’e (İshâk ile Yâkub’un doğacaklarına dair) müjde ile geldikleri vakit, ″Biz şu beldenin ahâlisini helâk edeceğiz. Çünkü oranın ahâlisi zâlim kimselerdir″ dediler.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm’a ve ailesine kendilerinden İshâk Aleyhisselâm ve ondan da Yâkub Aleyhisselâm’ın olacağını müjdelemek için gelen melekler, Lût Aleyhisselâm’ın kavmini de helâk edeceklerini İbrâhim Aleyhisselâm’a söylemişlerdir.

(قَالَ اِنَّ ف۪يهَا لُوطًاۜ قَالُوا نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَنْ ف۪يهَاۘ لَنُنَجِّيَنَّهُ وَاَهْلَهُٓ اِلَّا امْرَاَتَهُۘ كَانَتْ مِنَ الْغَابِر۪ينَ (٣٢))

32. İbrâhim: ″Fakat Lût da oradadır″ dedi. Onlar: ″Biz orada kim olduğunu daha iyi biliriz. Biz onu ve ehlini elbette kurtaracağız. Ancak zevcesi müstesnâ. O, geride kalanlarla birlikte helâk olacak″ dediler.

(وَلَمَّٓا اَنْ جَٓاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا س۪ٓيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ۠ اِنَّا مُنَجُّوكَ وَاَهْلَكَ اِلَّا امْرَاَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِر۪ينَ (٣٣) اِنَّا مُنْزِلُونَ عَلٰٓى اَهْلِ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِنَ السَّمَٓاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (٣٤) وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَٓا اٰيَةً بَيِّنَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (٣٥))

33-35. Resullerimiz Lût’a gelince, Lût, onlar sebebiyle kederlendi, ne yapacağını şaşırdı. Resullerimiz onun hâlini görünce, dediler ki: ″Bizim için korkma ve hiçbir şeyden mahzun olma! Biz, seni ve ehlini kurtaracağız. Ancak zevcen

müstesnâ. O, geride kalanlarla birlikte helâk olacak.* Şüphesiz biz bu belde ahâlisine, işledikleri fenâlıklardan dolayı gökten azap indireceğiz."* Yemin olsun ki, aklını kullalanan bir kavim için o beldeden apaçık bir alâmet bıraktık.

İzah: Misafir şeklinde gelen meleklerden dolayı Lût Aleyhisselâm’ın kederlenmesi ve ne yapacağını bilememesi, kavminin onlara sataşıp çirkin işlerini onlara da yapacaklarından korkmasındandır. Melekler, Lût Aleyhisselâm’ın bu hâlini görünce, onun korkmamasını ve üzülmemesini bildirmişler, kendilerinin melek olduğunu ve o kavmi helâk etmek için geldiklerini söylemişlerdir.

Yine âyette geçtiği üzere Lût Aleyhisselâm’ın kavminden geriye kalan en belirgin alâmet, "Lut Gölü"dür.

Lût Aleyhisselâm’ın kıssası hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 74-83’e, Sûre-i A’râf, Âyet 80-84 ve izahlarına bakınız.

(وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًاۙ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ
(٣٦) فَكَذَّبُوهُ فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَۘ (٣٧)

36-37. Medyen kavmine de kardeşleri Şuayb’i Peygamber olarak gönderdik. Şuayb: "Ey kavmim! Allah’a ibâdet edin. Âhiret gününe ümit bağlayın. Yeryüzünde fesat çıkararak kötülük yapmayın" dedi.* Kavmi, onu yalanladı. Bunun üzerine onları şiddetli bir sarsıntı yakaladı ve sabahleyin yurtlarında diz üstü çökmüş (ölmüş) olarak bulundular.

İzah: Medyen kavmi, deprem ve korkunç bir sesle beraber helâk olmuşlardır. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 85-93 ve Sûre-i Hûd, Âyet 84-95’e bakınız.

(وَعَادًا وَثَمُودَاۡ وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسَاكِنِهِمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا
مُسْتَبْصِرِينَۙ (٣٨)

38. Biz, Âd ve Semud kavimlerini de helâk ettik. Onların helâkı, meskenlerinden kalan âlemetler ile size zâhir oldu. Şeytan onlara yaptıklarını güzel gösterdi ve onları doğru yoldan uzaklaştırdı. Halbuki kendileri hakikati görmeye muktedir idiler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Şeytan onlara yaptıklarını güzel gösterdi ve onları

doğru yoldan uzaklaştırdı. Halbuki kendileri hakikati görmeye muktedir idiler″ diye buyrulmaktadır. Bunlar, Allah’ın emirlerine uymak ağır geldiği için, nefislerine hoş geleni yaparak şeytanın yolundan gitmiş oldular. Halbuki nefislerine hâkim olup, hak olan Allah’ın yoluna tâbi olsalardı, hidâyete erebilirlerdi. Hak yolu seçmek kendi irâdelerinde idi. Şeytan bunları zorla hidâyet yolundan saptırmadı, demektir.

Hûd Aleyhisselâm’ın kavmi Ad’ın ve Sâlih Aleyhisselâm’ın kavmi Semud’un helâk olmaları hakkında geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 65-79’e bakınız.

(وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ جَٓاءَهُمْ مُوسٰى بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْاَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقٖينَۚ (٣٩)

39. Kârun’u, Firavun’u ve Hâmân’ı da helâk ettik. Yemin olsun ki, Mûsâ onlara apaçık mûcizelerle gelmişti. Onlar da yeryüzünde kibirlendiler ve azâbımızdan kurtulamadılar.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm’ın; Firavun, onun baş veziri Hâmân ve Kârun ile mücâdelesi ve bunların nasıl helâk olduklarına dair geniş bilgi için Kasas Sûresi’ne bakınız.

(فَكُلًّا اَخَذْنَا بِذَنْبِهٖۚ فَمِنْهُمْ مَنْ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًاۚ وَمِنْهُمْ مَنْ اَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُۚ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْاَرْضَۚ وَمِنْهُمْ مَنْ اَغْرَقْنَاۚ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (٤٠)

40. Biz onların her birini günahları sebebiyle cezâlandırdık. Bir kısmının üzerine taş yağdırdık. Bir kısmını korkunç bir ses helâk etti. Bir kısmını yere geçirdik. Bir kısmını da suda boğduk. Allah’u Teâlâ onlara zulmetmedi. Lâkin onlar kendi nefislerine zulmettiler.

İzah: Lût Aleyhisselâm’ın kavminin üzerine taş yağdı. Sâlih Aleyhisselâm’ın kavmi Semud ve Şuayb Aleyhisselâm’ın kavmi Medyen, deprem ve korkunç bir ses ile helâk oldu. Kârun yere batırıldı ve Nûh Aleyhisselâm’ın kavmi, Firavun ve askerleri de suda boğularak helâk edildiler.

(مَثَلُ الَّذٖينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْلِيَٓاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِۚ اِتَّخَذَتْ بَيْتًاۜ وَاِنَّ اَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِۢ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (٤١)

41. Allah’tan başka dostlar edinenlerin (putlara tapanların) misâli, bir ev edinmiş olan örümceğin misâli gibidir. Halbuki evlerin en zayıfı örümceğin evidir. Keşke bilselerdi!

İzah: Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, Allah'ı bırakıp putlara tapanları ve onlardan yardım umanları, ihtiyaç hissedildiğinde hiçbir fayda görememe bakımından, kendisine yuva yapan örümceğe benzetmiştir. Nitekim örümcek, avlanabilmek için yuvasını açık alanlara yapar. Bu sebeple rüzgar ve yağmur gibi durumlarda da o yuva kendisine hiçbir koruma sağlamaz.

Bu Âyet-i Kerîme'de belirtildiği üzere, müşriklerin bâtıl olan dinlerinin ne kadar zayıf ve tutarsız olduğuna dair Hz. Ömer Efendimiz de şöyle buyurmuştur:

Câhiliye döneminde iki olay vardır ki; birini hatırlayınca gülerim, diğerini de hatırlayınca ağlarım. ″Yâ Ömer! Bunlar nedir?″ diye sorulunca, buyurdu ki:

- Hatırlayınca gülerim dediğim; câhiliye döneminde özellikle yolculuğa çıktığımız zamanlarda ve sâir zamanlarda bizi korusun diye helvadan put yapardık ve ona tapardık, acıkınca da onları yerdik. İşte bunu hatırladıkça gülerim.

- Hatırladıkça ağladığım da; bizler câhiliye döneminde kız çocuklarını bir utanç sebebi sayardık. Birinin kızı olduğu zaman o insanla alay edilirdi. Benim de bir kızım olmuştu. Belli bir yaşa kadar onu büyüttüm. Ama bir gün onu götürüp bir çukur kazdım. Onu içine yatırdım ve üzerini toprakla kapatıyordum. Diri diri gömdüğüm o masum yavrucak da benim elbisemdeki ve sakalımdaki tozları elleriyle temizliyordu. Ben ise bu kadar babasına düşkün ve masum yavruyu diri diri gömerek öldürdüm. İşte bu olayı da hatırladıkça ağlarım.

( )اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِه۪ مِنْ شَيْءٍۜ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ (٤٢ (

42. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, onların kendisinden başka neye ibâdet ettiklerini bilir. O her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

( )وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِۚ وَمَا يَعْقِلُهَٓا اِلَّا الْعَالِمُونَ (٤٣ (

43. Biz, bu misalleri insanlara (hakikati anlasınlar diye) anlatıyoruz. Halbuki bunların hakikatini âlimlerden başkası anlayamaz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Kur'ân'ın hakikatini ancak âlimlerin anlayabileceği vurgulanmaktadır. Âlimlerin âlimi Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Bu sebeple bir kimse hadisleri dikkate almadan, Kur'ân âyetlerine

mânâ vermeye çalışırsa, hatâya düşer. Kur’ân’ın hakiki mânâsı, ancak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yaşantısı ve hadisleri dikkate alındığı zaman ortaya çıkar.

Bu hususta İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu şöyle söylemiştir:

Her şey bize Kur’ân’da açıklanmıştır; fakat bizim anlayışımız, onu idraktan âcizdir. Bu sebeple Allah’u Teâlâ Sûre-i Nahl, Âyet 44’te: ″… Ey Resûlüm! Sana da Zikri (Kur’ân’ı) indirdik ki, kendilerine indirileni (emir ve nehyi) insanlara açıkça anlatasın. Umulur ki, onlar da tefekkür edeler″ diye buyurmuştur.

Hz. Ömer Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

إِنَّهُ سَيَأْتِى نَاسٌ يُجَادِلُونَكُمْ بِشُبُهَاتِ الْقُرْآنِ فَخُذُوهُمْ بِالسُّنَنِ فَإِنَّ أَصْحَابَ السُّنَنِ أَعْلَمُ بِكِتَابِ اللّٰهِ. (در عن عمر بن الخطاب)

″Size birtakım insanlar Kur’ân’ın müteşâbih âyetleriyle mücâdele etmeye gelecekler. Siz de onlara, sünnetler ile karşı koyun. Çünkü sünnetleri bilenler Allah’ın kitabını en iyi bilenlerdir.″[1]

Kur’ân-ı Kerîm’i anlamanın yolunun sünnetten geçtiğine dair İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretleri şöyle buyurmuştur:

لَوْلَا اَلسُّنَّةُمَا فَهِمَ أَحَدٌمِنَّاالْقُرآنَ.

″Sünnet olmasaydı, hiçbirimiz Kur’ân’ı anlayamazdık.″

Bu hususta Ahmed b. Hanbel Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

والسُّنَّةُ عِنْدَنَا آثَارُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ والسُّنَّةُ تُفَسِّرُ القُرْآنَ، وَهِيَ دَلائِلُ القُرْآنِ.

″Hadisler bizim yanımızda, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den gelen nakillerdir. Sünnet, Kur’ân’ı açıklar ve o, Kur’ân’ın işâret ettiği mânâların delilleridir.″

Sünnetin önemi hakkında İmam Mâlik Hazretleri şöyle buyurmuştur:

السُّنَّةُ سَفِينَةُ نُوح مَن رَكبَها نجَا ومَن تَخَلَّف عنَها غَرِقَ.

″Sünnet, Nûh’un gemisine benzer. Kim ona binerse, kurtulur, kim de binmezse boğulur.″

İmam Şâfii Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

جَمِيعُ مَا تَقُولُهُ الْأُمَّةُ شَرْحٌ لِلسُّنَّةِ وَجَمِيعُ السُّنَّةِ شَرْحٌ لِلْقُرْآنِ

″Ehl-i Sünnet âlimlerinin bütün söyledikleri sünnetin şerhidir. Sünnetin hepsi de Kur’ân’ın şerhidir.″

Kur’ân’ın mânâsını hakkıyla anlayanlar; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve onun sünnetini uygulayıp yaşatan âlimlerdir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَى خُلَفَائِى قِيلَ وَمَا خُلَفَائِكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُحْيُونَ سُنَّتِى وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

″Allah‘ın rahmeti benim halifelerime olsun.″ ″Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?″ dediler. Buyurdu ki: ″Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir.″[2]

Bu sebeple bu zâtlara, Müslümanlar tarafından Ehl-i Sünnet âlimleri denilmiştir. Bu hususta Amr İbn-i Şuayb Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْمًا يَتَدَارَءُونَ فَقَالَ إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِهَذَا ضَرَبُوا كِتَابَ اللّٰهِ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ وَإِنَّمَا نَزَلَ كِتَابُ اللّٰهِ يُصَدِّقُ بَعْضُهُ بَعْضًا فَلَا تُكَذِّبُوا بَعْضَهُ بِبَعْضٍ فَمَا عَلِمْتُمْ مِنْهُ فَقُولُوا وَمَا جَهِلْتُمْ فَكِلُوهُ إِلَى عَالِمِهِ (حم عمرو بن شعيب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem münâkaşa eden bir grup gördü ve buyurdu ki: ″Sizden öncekiler bu yüzden helâk oldu. Allah’ın kitabının bir kısmını diğer bir kısmıyla çatışır gördüler. Halbuki Allah’ın kitabının bir bölümü diğer bir bölümünü doğrular mâhiyette indirilmiştir. Bir kısmını diğer bir kısmına dayanarak yalanlamayın. Ondan bildiğinizi söyleyin, bilmediğinizi de onu bilenlere bırakın.″[3]

[1] Sünen-i Dârimî, Mukaddime 17.

[2] Muhtâr’ül-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 291/1.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6453.

(٤٤) خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِلْمُؤْمِنٖينَ ( )

44. Allah'u Teâlâ, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Şüphesiz bunda, Mü'minler için elbette bir ibret vardır.

(اُتْلُ مَٓا اُوحِيَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَٓاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ
٤٥) وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ( )

45. Ey Resûlüm! Kitaptan sana vahyolunanı oku. Namaza devam et. Çünkü namaz, büyük ve küçük günahlardan alıkoyar ve (bu hususta) elbette zikrullah daha büyüktür. Allah'u Teâlâ, yaptıklarınızı bilir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, namazın ve zikrullahın insanları her türlü mâsiyetten alıkoyduğundan bahsedilmektedir. Şeytanın, insanları namaz ve zikrullahtan uzaklaştırarak mâsiyete yönlendirdiği Sûre-i Mâide, Âyet 91'de de şöyle geçmektedir:

″Muhakkak şeytan, içki ve kumarla aranıza buğuz ve düşmanlık sokmak ve sizi zikrullahtan ve namazdan alıkoymak ister. Artık siz bunlardan vazgeçtiniz değil mi?″

Namazın önemine dair Resûlullah (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur:

اِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَلاَتُهُ فَاِنْ وُجِدَتْ تَامَّةً كُتِبَتْ تَامَّةً وَاِنْ كَانَ انْتُقِصَ مِنْهَا شَيْءٌ قَالَ انْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ لَهُ مِنْ تَطَوُّعٍ يُكَمِّلُ لَهُ مَا ضَيَّعَ مِنْ فَرِيضَةٍ مِنْ تَطَوُّعِهِ ثُمَّ سَائِرُ الأَعْمَالِ تَجْرٖى عَلَى حَسَبِ ذٰلِكَ (ن ت ه عن ابى هريرة)

″Mahşer gününde kulun işlediği amellerinden ilk olarak hesap vereceği şey, namazdır. Eğer namazı tamam ise, tamamdır, değilse Allah'u Teâlâ: ″Kulumun nafile namazlarına bakın″ buyurur. Nafile namazları varsa farzlardan eksikleri onunla tamamlanır. Böylece diğer amellerin hesabı da bu şekilde görülür.″[1]

Yine âyette namazın, insanları büyük ve küçük günahlardan uzaklaştırdığı beyan edilmekte, zikrullahın ise bu hususta daha etkili olduğu anlatılmaktadır. Böylece zikrullahın, ibâdetler içerisinde en üstün olduğu beyan edilmiştir.

Zikrullah hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ وَأَرْفَعِهَا فِى دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ اِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالْوَرِقِ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ قَالُوا بَلَى قَالَ ذِكْرُ اللّٰهِ تَعَالَى (حم ت عن ابى الدرداء)

″Haberiniz olsun! Rabbinizin katında derecenizi en yüksek ve sizi en temiz kılan, altın ve gümüş tasadduk etmekten daha hayırlı olan, Allah yolunda savaşa çıkıp da düşmanlarla kıyasıya savaşmaktan bile daha üstün olan hayırlı amelinizi size bildireyim mi?″ ″Evet″ dediler. Buyurdu ki: ″İşte o, zikrullahtır.″[2]

İmam Ahmed, Zühd'de ve İbn'ul-Münzir'in bildirdiğine göre, Muaz b. Cebel Radiyallâhu anhu:

″İnsan, Allah'ın azâbından kurtulmak için, Allah'ı zikretmekten daha güzel bir şey yapmamıştır″ dedi. Bunun üzerine kendisine: ″Allah yolunda yapılan cihattan da mı?″ diye sorulunca, ″Ölünceye kadar kılıç vursa bile, zîrâ Allah'u Teâlâ, kitabında: ″Elbette zikrullah daha büyüktür″ diye buyurmaktadır″ karşılığını verdi.[3]

İmam Taberî'nin, tefsirinde naklettiğine göre; bu âyet hakkında Selman-ı Fârisi Hazretleri de: ″Amellerin en üstünü hangisidir?″ diye sorana, ″Kur'ân'ı okumuyor musun? Elbette ki Allah'ı zikretmek en üstün ibâdettir. O'nu zikretmekten daha üstün bir ibâdet yoktur″[4] diye buyurmuştur.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّ رَجُلًا سَأَلَهُ فَقَالَ أَيُّ الْجِهَادِ أَعْظَمُ أَجْرًا قَالَ أَكْثَرُهُمْ لِلّٰهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ذِكْرًا قَالَ فَأَيُّ الصَّائِمِينَ أَعْظَمُ أَجْرًا قَالَ أَكْثَرُهُمْ لِلّٰهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ذِكْرًا ثُمَّ ذَكَرَ لَنَا الصَّلَاةَ وَالزَّكَاةَ وَالْحَجَّ وَالصَّدَقَةَ كُلُّ ذَلِكَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَكْثَرُهُمْ لِلّٰهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ذِكْرًا فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ لِعُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ يَا أَبَا حَفْصٍ ذَهَبَ الذَّاكِرُونَ بِكُلِّ خَيْرٍ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجَلْ (حم طب عن معاذ بن انس)

Bir kimse: ″Yâ Resûlallah! Hangi cihadın ecri daha büyüktür?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah'u Teâlâ'yı çok zikredenlerin ecri daha büyüktür″ buyurdu. ″Hangi oruçlunun ecri daha büyüktür?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah'u Teâlâ'yı çok zikredenlerin ecri daha büyüktür″ buyurdu. Sonra namaz kılanlar, zekât verenler, hacca gidenler ve

sadaka verenler için de aynı soruyu sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de hepsine: ″Allah'u Teâlâ'yı çok zikredenlerin ecri daha büyüktür″ buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu Teâlâ anhu, Hz. Ömer Radiyallâhu Teâlâ anhu'ya: ″Hayırların hepsini Allah'u Teâlâ'yı zikredenler alıp gitti″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: ″Evet″ diye buyurdu.[5]

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِى الْمُصَلِّينَ اِلَّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِى الذَّاكِرِينَ اِلَّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط عن ابن مسعود)

″Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'u Teâlâ'yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı.″[6] Namazda da zikirde de hepimizden ileriydi, demektir.

Bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle nakledilmiştir:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ رَفْعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنْ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ. (خ م عن ابن عباس)

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ haber verdi ki: ″Halkın farz namazdan çıkınca yüksek sesle zikretmesi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında var idi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: ″Ben bu sesi işitir işitmez, zikir seslerinin yükselmesi ile namazdan çıktıklarını anlardım.″[7]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الثَّابِتُ فِي مُصَلَّاه بَعَدَ صَلوةَ الصُّبْحِ حَتَّى يَذْكُرُ اللّٰهَ تَعَالَى حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ أَبْلَغُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ مِنَ الضَّرْبِ فِي الْآفَاقِ (الديلمى عن عثمان)

″Namazgâhında, sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar sâbit bir halde oturup zikrullah etmek, rızık talep etmek için diyar diyar dolaşmaktan daha hayırlıdır.″[8]

Zikrullah hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 152, 200 ve izahlarına bakınız.

[1] Sünen-i Nesâî, Salat: 9; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâme’us-Salat 202.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20713; Sünen-i Tirmizî, Daavât 5.

[3] Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 11, s. 530.

[4] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 20, s. 44.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15061; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 16812; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 80/1.

[6] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 547/15; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 17931.

[7] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 465; Sahih-i Müslim, Mesâcid 23 (122).

[8] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 199/3; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 9444.

(وَلَا تُجَادِلُوا اَهْلَ الْكِتَابِ اِلَّا بِالَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُۗ اِلَّا الَّذ۪ينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا اٰمَنَّا بِالَّذ۪ي اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَاُنْزِلَ
اِلَيْكُمْ وَاِلٰهُنَا وَاِلٰهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (٤٦)

46. Ehl-i Kitap’tan zulmedenler (düşmanlıkta ileri gidenler) hâriç, diğerleriyle en güzel şekilde mücâdele edin ve deyin ki: ″Bize indirilene de, size indirilene de îman ettik. Bizim ilahımız ve sizin ilâhınız birdir. Biz ancak O’na teslim olmuş olanlarız.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ فَإِنَّهُمْ لَنْ يَهْدُوكُمْ وَقَدْ ضَلُّوا فَإِنَّكُمْ إِمَّا أَنْ تُصَدِّقُوا بِبَاطِلٍ أَوْ تُكَذِّبُوا بِحَقٍّ فَإِنَّهُ
لَوْ كَانَ مُوسَى حَيًّا بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ مَا حَلَّ لَهُ إِلَّا أَنْ يَتَّبِعَنِي (حم ع عن جابر بن عبد اللّٰه)

″Ehl-i Kitab’a herhangi bir şeye dair soru sormayın. Yemin ederim ki, kendileri sapmışken aslâ sizi hidâyete iletemezler. Onları dinlemeniz hâlinde, ya bâtıl olan bir şeyi tasdik etmiş olursunuz veya hak olan bir şeyi yalanlamış olursunuz. Eğer Mûsâ, sizin aranızda hayatta olsaydı, bana tâbi olmaktan başkası ona helâl olmazdı.″[1]

Yine bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 136 ve izahına bakınız. Ayrıca Allah’u

Teâlâ’nın; bütün Peygamberlerden ve onların ümmetlerinden, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e yetiştikleri takdirde ona îman ve yardım edeceklerine dair söz aldığı hakkında Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 81-82 ve izahına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14104; Ebû Ya’lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 2081.

(وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الْكِتَابَۜ فَالَّذ۪ينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِه۪ۚ وَمِنْ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِه۪ۜ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَٓا اِلَّا الْكَافِرُونَ (٤٧))

47. Ey Resûlüm! İşte böylece kitabı (Kur’ân’ı) da sana indirdik. Ehl-i Kitap’tan ona îman edenler olduğu gibi, şunlardan (Mekke halkından) da ona îman edenler vardır. Bizim âyetlerimizi kâfirlerden başkası inkâr etmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Bizim âyetlerimizi kâfirlerden başkası inkâr etmez″ diye buyrulmaktadır. Bu nedenle Müslüman olan birinin, Kur’ân-ı Kerîm’in bütün âyetlerine hulûs-i kalp ile tam olarak îman etmesi gerekir. Aksi takdirde Kur’ân-ı Kerîm’in değil bir âyetini, bir harfini dahi inkâr etmek küfrü gerektirir. Çünkü Kur’ân bir bütündür. Tamamı Allah’ın kelâmıdır. Bir harfini inkâr etmek, tamamını inkâr etmek anlamına gelir.

(وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِه۪ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَم۪ينِكَ اِذًا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ (٤٨))

48. Ey Resûlüm! Sen Kur’ân’dan önce hiçbir kitap okumuş değildin. Onu elinle de yazmadın. Öyle olsaydı münkirler, (bunu önceki kitaplardan toplamıştır, diye) şüphe ederlerdi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmî olduğu yani okuma yazma bilmediği ve böylece önceki kitapları okuma ihtimalinin olmadığı haber verilmektedir. O zamanda bütün müşrikler, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmî olduğunu biliyorlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, zâhiren kendisinin bilmesine imkân olmayan önceki Peygamberlerin kıssalarını en güzel şekilde, fasîh bir Arapçayla anlatması, müşrikleri ve Ehl-i Kitap âlimlerini hayrete düşürüp âciz bırakmıştır.

(بَلْ هُوَ اٰيَاتٌ بَيِّنَاتٌ ف۪ي صُدُورِ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَۜ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَٓا اِلَّا الظَّالِمُونَ (٤٩))

49. Bilakis Kur’ân, ilim ehlinin göğüslerinde korunan apaçık âyetlerdir. Bizim

âyetlerimizi zâlimlerden başkası inkâr etmez.

İzah: İncil’i, Tevrat’ı, Zebur’u Peygamberlerden başkası ezberleyemezdi. Peygamberleri vefât edince, onlardan sonra gelenler bu kitapların aslını bozarak tahrif ettiler. Kur’ân-ı Kerîm’in ise, aslının bozulmasına imkân yoktur. Çünkü Allah’u Teâlâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hürmetine, Kur’ân’ı ezberlemeyi azmeden her Müslümana kolaylaştırmıştır. Tamamı ezberlenebilen tek ilâhi kitap Kur’ân’dır. Bu sebeple önceki kitaplarda olduğu gibi tahrif edilemez.

Bu husus Sûre-i Hicr, Âyet 9’da da şöyle geçmektedir:

″Şüphesiz ki, Kur’ân’ı Biz indirdik Biz. Onun koruyucusu da elbette Biziz.″

( )وَقَالُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَاتٌ مِنْ رَبِّهٖۜ قُلْ اِنَّمَا الْاٰيَاتُ عِنْدَ اللّٰهِۜ وَاِنَّمَٓا اَنَا۬ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌ (٥٠)

50. Kâfirler: ″Ona Rabbinden mûcizeler indirilseydi ya!″ dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Mûcizeler ancak Allah katındandır. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım.″

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, çok sayıda mûcize göstermiştir. Buna rağmen küfürde inâdî olanlar, her defasında bir bahane uydurarak yine inkâr etmişlerdir. Bu âyette de kâfirlerin: ″Ona Rabbinden mûcizeler indirilseydi ya!″ diye söylemesi, Sâlih Aleyhisselâm’ın devesi, Mûsâ Aleyhisselâm’ın âsâsı gibi, bunlara benzer bir mûcize daha istemeleridir. İşte Allah’u Teâlâ, böyle bir mûcize verdiğinde, buna da inanmayıp yalanladıkları takdirde helâk olacaklarını beyan etmektedir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

قَالَتْ قُرَيْشٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ أَنْ يَجْعَلَ لَنَا الصَّفَا ذَهَبًا وَنُؤْمِنُ بِكَ قَالَ وَتَفْعَلُونَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَدَعَا فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ إِنْ شِئْتَ أَصْبَحَ لَهُمْ الصَّفَا ذَهَبًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ عَذَّبْتُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنْ الْعَالَمِينَ وَإِنْ شِئْتَ فَتَحْتُ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ قَالَ بَلْ بَابُ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ) (حم عن ابن عباس

Kureyşliler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Rabbine duâ et de bize Safa Tepesi’ni altın yapsın, sana inanalım″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: ″Şâyet bunu yaparsam beni tasdik eder misiniz?″ diye sorunca, onlar: ″Evet″ dediler. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem’e şöyle dedi: Rabbinin sana selâmı var ve der ki: ″İsterse onlar için Safa Tepesi altın olur, ama içlerinden her kim bundan sonra küfre devam ederse; onu âlemlerden hiç kimseyi azaplandırmadığım bir biçimde azaplandırırım. İstersen de, onlar için tevbe ve rahmet kapılarını açarım.″ Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, tevbe ve rahmet kapılarını isterim″ dedi.[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mîraca çıkması, ayı ikiye bölmesi, parmaklarından çeşmeler akması gibi sayılamayacak kadar çok mûcizesi vardı. Bu hususta Sûre-i Kamer, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2058.

))اَوَلَمْ يَكْفِهِمْ اَنَّٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلٰى عَلَيْهِمْۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرٰى لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ۟ (٥١ (

51. Kendilerine okunan kitabı (Kur’ân’ı) sana indirmemiz onlara yetmedi mi? Şüphesiz bu kitapta, îman eden bir topluluk için elbette bir rahmet ve öğüt vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair Yahyâ b. Ca’de Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, üzerinde Tevrat’tan yazı bulunan bir kol kemiği (kürek kemiği) getirildi, o da şöyle buyurdu:

كَفَى بِقَوْمٍ ضَلَالًا أَنْ يَرْغَبُوا عَمَّا جَاءَ بِهِ نَبِيُّهُمْ إِلَى مَا جَاءَ بِهِ نَبِيٌّ غَيْرُ نَبِيِّهِمْ أَوْ كِتَابٌ غَيْرُ كِتَابِهِمْ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ (الدارمى عن يحيى بن جعدة)

″Peygamberlerinin getirdiğinden yüz çevirip, başka bir Peygam-berin getirdiklerine yahut kendi kitaplarından bir başka kitaba yönelmek bir kavme sapıklık olarak yeter.″ Bunun üzerine Allah’u Teâlâ: ″Kendilerine okunan kitabı (Kur’ân’ı) sana indirmemiz onlara yetmedi mi?″ diye geçen Sûre-i Ankebût, Âyet 51’i indirdi.[1]

Yine bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu, şu hâdiseyi nakleder:

أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكِتَابٍ أَصَابَهُ مِنْ بَعْضِ أَهْلِ الْكُتُبِ فَقَرَأَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَغَضِبَ فَقَالَ أَمُتَهَوِّكُونَ فِيهَا يَا ابْنَ الْخَطَّابِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ جِئْتُكُمْ بِهَا بَيْضَاءَ نَقِيَّةً لَا تَسْأَلُوهُمْ عَنْ شَيْءٍ فَيُخْبِرُوكُمْ بِحَقٍّ فَتُكَذِّبُوا بِهِ أَوْ بِبَاطِلٍ فَتُصَدِّقُوا بِهِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ مُوسَى صَلَّى

(اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ حَيًّا مَا وَسِعَهُ إِلَّا أَنْ يَتَّبِعَنِي (حم عن جابر بن عبد اللّٰه

Ömer b. el-Hattab, Ehl-i Kitab’ın bâzısının elinde bulunan kitaplarından bir bölümünü Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e okuyunca, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kızdı ve buyurdu ki:

″Onlar (kitaplarını tahrif etmek sûretiyle) şüpheye düşmüş olan kimselerdir. Ey Hattab’ın oğlu! Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, size temiz ve saf olan Kur’ân ile geldim. Ehl-i Kitab’a herhangi bir şeye dair soru sormayın. Onları dinlemeniz hâlinde, ya size hakkı haber verirler siz de onu yalanlarsınız, yahut bâtıl olan bir şeyi haber verirler siz de onu tasdik etmiş olursunuz. Şâyet Mûsâ hayatta olsaydı, onun için dahi bana tâbi olmaktan başka yapacak bir şey olamazdı.″[2]

[1] Sünen-i Dârimî, Mukaddime 42.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14623.

(قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ بَيْن۪ي وَبَيْنَكُمْ شَه۪يداًۚ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللّٰهِۙ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (٥٢))

52. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah yeter. O, göklerde ve yerde olanları bilir. Bâtıla inanıp Allah’ı inkâr edenler, işte onlar, hüsrâna uğrayanların ta kendileridir.

(وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِۜ وَلَوْلَٓا اَجَلٌ مُسَمًّى لَجَٓاءَهُمُ الْعَذَابُۜ وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (٥٣) يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِۜ وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَمُح۪يطَةٌ بِالْكَافِر۪ينَۙ (٥٤) يَوْمَ يَغْشٰيهُمُ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ اَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٥٥))

53-55. Ey Habîbim! Senden azâbın hemen gelmesini isterler. Her şey için bir zaman belirlenmiş olmasaydı, onların azâbı da istedikleri gibi hemen gelirdi. Yemin olsun ki, onlar için belirlenmiş olan azap, farkında değillerken kendilerine ansızın gelir.* Senden azâbın hemen gelmesini isterler. Halbuki Cehennem, o kâfirleri elbette kuşatmış bulunmaktadır.* Azap, onları üstlerinden ve ayaklarının altından sardığı gün, Allah’u Teâlâ onlara: ″Yaptıklarınızın cezâsını tadın″ der.

(يَا عِبَادِيَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِنَّ اَرْض۪ي وَاسِعَةٌ فَاِيَّايَ فَاعْبُدُونِ (٥٦) كُلُّ نَفْسٍ ذَٓائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ اِلَيْنَا تُرْجَعُونَ (٥٧))

56-57. Ey îman eden kullarım! Benim arzım geniştir. O halde Bana ibâdet edin.* Her nefis ölümü tadacaktır. Sonra Bize döndürüleceksiniz.

İzah: Allah'u Teâlâ: "Ey îman eden kullarım! Yeryüzü geniştir. Bir yerde dîni açıklamak ve ibâdet etmek size kolay olmazsa, oradan hicret edin ve Bana ibâdet edin" diye buyurmuştur.

Bir kimsenin dînini muhafaza etmek için başka yere hicret etmesinin mükâfatı hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ فَرَّ بِدِينِهِ مِنْ أَرْض إِلَى أَرْض وَإِنْ كَانَ شِبْرًا اِسْتَوْجَبَ الْجَنَّة وَكَانَ رَفِيق إِبْرَاهِيم وَمُحَمَّد عَلَيْهِمَا السَّلَام (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن الحسن))

"Bir kimse dînini muhafaza etmek için bir yerden bir yere hicret ederse, eğer hicreti bir karış mesafe olsa bile, o kimsenin Cennete girmesi vâcip olur ve Cennette arkadaşı İbrâhim Aleyhisselâm ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olur."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(الْبِلَادُ بِلَادُ اللّٰهِ وَالْعِبَادُ عِبَادُ اللّٰهِ فَحَيْثُمَا أَصَبْتَ خَيْرًا فَأَقِمْ (حم عن الزبير بن العوام

"Beldeler Allah'ın beldesi, kullar Allah'ın kuludur. Sen nerede hayır görürsen orada yerleş."[2]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 4, s. 97; Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 388; Nûr'ul-Beyan, c. 2, s. 774.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1346.

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَاۜ نِعْمَ اَجْرُ (الْعَامِلِينَۗ (٥٨) اَلَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (٥٩))

58-59. Îman edip sâlih amellerde bulunanları, elbette onları Cennette altlarından nehirler akan köşklere yerleştireceğiz. Orada ebedî kalacaklardır. Sâlih amellerde bulunanların mükâfatı ne güzeldir.* Onlar ki, (kâfirlerin eziyetlerine ve gurbetin sıkıntılarına) sabrettiler ve Rablerine tevekkül ettiler.

İzah: Cennetteki köşklere dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاءَوْنَ أَهْلَ الْغُرَفِ مِنْ فَوْقِهِمْ كَمَا تَتَرَاءَوْنَ الْكَوْكَبَ الدُّرِّيَّ الْغَابِرَ مِنْ الْأُفُقِ مِنْ الْمَشْرِقِ أَوْ الْمَغْرِبِ لِتَفَاضُلِ مَا بَيْنَهُمْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ تِلْكَ مَنَازِلُ الْأَنْبِيَاءِ لَا يَبْلُغُهَا غَيْرُهُمْ قَالَ بَلَى وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ رِجَالٌ آمَنُوا بِاللّٰهِ وَصَدَّقُوا الْمُرْسَلِينَ (م ابى سعيد الخدرى)

″Şüphesiz Cennet ehli, üstlerinde bulunan köşklerdeki kimselerin makâmını, sizin doğu veya batı tarafında ufukta bulunan ve inci gibi parıldayan yıldızı gördüğünüz gibi göreceklerdir. Buna sebep ise aralarındaki fazilet farkıdır.″ ″Yâ Resûlallah! O dedikleriniz Peygamberlerin makâmıdır, zâten onlardan başka kimse oraya ulaşamaz″ dediler. Bunun üzerine buyurdu ki: ″Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, hayır; bunlar Allah'a îman eden ve Resulleri tasdik eden birtakım kimselerdir.″[1]

Yine bu konuda Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَغُرَفًا يُرَى ظُهُورُهَا مِنْ بُطُونِهَا وَبُطُونُهَا مِنْ ظُهُورِهَا فَقَامَ إِلَيْهِ أَعْرَابِيٌّ فَقَالَ لِمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ هِيَ لِمَنْ أَطَابَ الْكَلَامَ وَأَطْعَمَ الطَّعَامَ وَأَدَامَ الصِّيَامَ وَصَلَّى لِلّٰهِ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ (ت عن على)

″Cennette öyle yüksek köşkler vardır ki, içerisinden dışarı, dışardan da içerisi görülür.″ Bir bedevî ayağa kalkıp: ″Yâ Resûlallah! Bunlar kimlere verilecektir?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Bunlar, güzel nasihatte bulunan, yemek yediren, oruca devam eden ve insanlar uykudayken Allah için namaz kılanlara verilecektir.″[2]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 4 (11).

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 3.

( )وَكَاَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَاۗ اَللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَاِيَّاكُمْۘ وَهُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ (٦٠ (

60. Nice canlılar vardır ki, rızıklarını taşıyamaz. Onların da sizin de rızkını veren Allah'tır. O, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, hicret emri gelince, ″Geçim vâsıtamız olmayan yerlere nasıl gidelim?″ diyenlere karşı nâzil olmuştur.

Rızık hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَوَكَّلُونَ عَلَى اللّٰهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرُزِقْتُمْ كَمَا يُرْزَقُ الطَّيْرُ تَغْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا (ت عن عمر بن الخطاب)

″Şâyet sizler, Allah'a hakkıyla tevekkül edecek olursanız, O, sizleri sabahleyin aç karınla gidip akşama karınları dolu olarak dönen kuşlar gibi rızıklandırır.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Zühd 27.

(وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُۚ فَاَنّٰى يُؤْفَكُونَ (٦١)

61. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, müşriklere: ″Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı hizmetinize kim verdi?″ diye sorsan, elbette ″Allah″ derler. O halde nasıl haktan yüz çeviriyorlar?

(اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاۤءُ مِنْ عِبَادِه۪ وَيَقْدِرُ لَهُۜ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ (٦٢)

62. Allah'u Teâlâ, rızkı kullarından dilediğine geniş ve dilediğine dar eder. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, her şeyi hakkıyla bilendir.

(وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاۤءِ مَاۤءً فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللّٰهُۜ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِۜ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ۟ (٦٣) وَمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَاۤ اِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌۜ وَاِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُۢ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (٦٤))

63-64. Yemin olsun ki, müşriklere: ″Kim semâdan su indirip de onunla yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra diriltti?″ diye sorsan, elbette ″Allah″ derler. Ey Habîbim! De ki: ″Allah'a hamd olsun.″ Fakat onların birçoğu akletmezler.* Bu dünyâ hayatı, oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Hakiki hayat, âhiret yurdundaki hayattır. Keşke bilselerdi!

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Fakat onların birçoğu akletmezler″ diye buyrulmaktadır. Müşrikler, hem Allah'ı bilirler, hem de putlara taparak Allah'a ortak koşarlardı. Böylece onlar, nefislerine hoş geleni yaptıkları için küfre düşmüşlerdir. İşte bu şekilde de dünyâyı âhirete tercih etmişlerdir.

(فَاِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللّٰهَ مُخْلِص۪ينَ لَهُ الدّ۪ينَۚ فَلَمَّا نَجّٰيهُمْ اِلَى الْبَرِّ اِذَا هُمْ يُشْرِكُونَۙ (٦٥) لِيَكْفُرُوا بِمَاۤ اٰتَيْنَاهُمْۚ وَلِيَتَمَتَّعُوا۠ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (٦٦)

65-66. O müşrikler, gemiye bindikleri vakit, dîni sâdece O’na hâlis kılarak Allah’a duâ ederler. Fakat Allah’u Teâlâ onları kurtarıp karaya çıkarınca, hemen Allah’a ortak koşarlar.* Onlar, kendilerine verdiğimiz nîmetlere nankörlük etsinler ve arzularınca eğlensinler bakalım. Âkıbetlerini yakında bileceklerdir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″O müşrikler, gemiye bindikleri vakit, dîni sâdece O’na hâlis kılarak Allah’a duâ ederler″ diye buyrulmaktadır. Yani müşrikler gemiye bindiğinde, gemi fırtınaya kapılıp batma tehlikesi geçirirse, hemen Allah’a ortak koştukları putları bırakarak, sâdece Allah’a ihlasla duâ ederler ve o âfetten kurtulmayı dilerler, demektir.

( )اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا اٰمِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْؕ اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ يَكْفُرُونَ (٦٧ (

67. Mekke ahâlisi görmüyorlar mı ki, etraflarında bulunan insanlar öldürülüp esir edilirken, Biz Mekke’yi emin bir belde kıldık. Bu nîmetlerden sonra, bâtıla îman ediyor ve Allah’ın nîmetlerini inkâr mı ediyorlar?

İzah: Allah’u Teâlâ: Ey Mekke halkı! Sizin çevrenizdeki insanlar, saldırılara maruz kalarak öldürülüyor ve esir ediliyorlar. Fakat sizin yaşadığınız Mekke’yi emin bir yer kıldığım için, siz yağma, düşmanlık, öldürülme ve esir alınma gibi şeylere maruz kalmıyorsunuz. Nitekim Mekke’ye saldırmak isteyen Ebrehe ve ordusunun ne hâle geldiğini gördünüz. Durum böyle iken siz hâlâ, Benden başkasına îman ederek, bu nîmetlerimi inkâr mı ediyorsunuz? diye buyurmuştur.

( )وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَهُؕ اَلَيْسَ فٖي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرٖينَ (٦٨ (

68. Allah’a iftira edenden (O’na ortak koşandan) yahut Peygamber geldiği vakit, onu yalanlayandan daha zâlim kim vardır? Cehennemde kâfirler için kalacak yer mi yok?

( )وَالَّذٖينَ جَاهَدُوا فٖينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَاۜ وَاِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنٖينَ (٦٩ (

69. Bizim uğrumuzda cihat edenlere, Biz mutlaka yollarımızı gösteririz. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, muhsinlerle beraberdir.

İzah: Cihat iki kısımdır. Biri Allah için kâfirlerle yapılan cihattır. Diğeri de kişinin Allah için kendi nefsiyle yaptığı cihattır.

Kâfirle yapılan cihat hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle

buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللّٰهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ … (خ م عن بن ابى اوفى)

"Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı istemeyin! Allah'tan afiyet (rahatlık, huzur, saadet) isteyin. Fakat düşman da karşınıza çıkarsa, o zaman da sebat-ı kadem edin (sağlam durup düşmandan kaçmayın) ve bilin ki Cennet kılıçların gölgesi altındadır…"[1]

Nefisle yapılan cihat hakkında da Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزَاةٍ فَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: قَدِمْتُمْ خَيْرَ مُقَدَّمٍ وَقَدِمْتُمْ مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ اِلَى الْجِهَادِ الْأَكْبَرِ قَالُوا: وَمَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ؟ قَالَ: مُجَاهَدَةُ الْعَبْدِ هَوَاهُ (الديلمي اَلخطيب في تاريخه عن جابر)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir harpten[2] dönerken: "Daha hayırlı olana dönüş yapıyorsunuz. Küçük cihattan büyük cihada dönüyorsunuz" buyurdu. Sahâbîler: "O büyük cihat nedir?" dediler. "Kulun nefsiyle edeceği cihattır" buyurdu.[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ (ت حم عن فضالة)

"Asıl mücâhit, nefsi ile cihat eden kimsedir."[4]

İşte bir kimse, nefsiyle mücâhede ederek bildiği ile de amel ederse, Allah'u Teâlâ kendisine vâsıl olacak yolları o kula bildirir. Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

مَنْ عَمِلَ بِمَا عَلِمَ عَلَّمَهُ اللّٰه مَا لَمْ يَعْلَم (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

"Her kim bildiği ile amel ederse, Allah'u Teâlâ ona bilmediklerini öğretir."[5]

Yine bu konu hakkında Sûre-i Nisâ, Âyet 95-96 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat 114; Sahih-i Müslim, Cihat 6 (19-21).

[2] Bu Hadis-i Şerif’te geçen harp, Tebuk Gazvesi’dir (Gunyet’üt-Tâlibîn, c. 1, s. 155).

[3] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 11719, 11260; Râmûz’ul-Ehâdîs, 334/6; İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm’id-Din, c. 3, Hadis No: 117.

[4] Sünen-i Tirmizî, Fedâil’ul-Cihat 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22840.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 13, s. 364; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 223/10.

30-RÛM SÛRESİ

Bu sûre 60 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrenin ilk âyetlerinde Hristiyan Rûmların, Mecûsi Farslılara gâlip gelerek Kuds-i Şerif'i onların elinden alacakları haber verilmektedir. Bu sebeple ″Rûm Sûresi″ diye isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(الٓمٓ (١) غُلِبَتِ الرُّومُۙ (٢) فٖٓي اَدْنَى الْاَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَۙ (٣) فٖي بِضْعِ سِنٖينَۜ لِلّٰهِ الْاَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُۜ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَۙ (٤) بِنَصْرِ اللّٰهِۜ يَنْصُرُ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَهُوَ الْعَزٖيزُ الرَّحٖيمُ (٥) وَعْدَ اللّٰهِۜ لَا يُخْلِفُ اللّٰهُ وَعْدَهُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٦))

1-6. Elif, Lâm, Mîm.* Rûm mağlup oldu.* Yakın bir yerde Rûm mağlup oldu. Onlar bu mağlubiyetten sonra (Fars'a) gâlip olacaklardır.* Senelerin parçasında gâlip olacaklardır. Önce mağlubiyet, sonra gâlibiyet Allah'ın emriyledir. Rûm gâlip olduğu gün, Mü'minler sevinirler.* Dilediğine yardım eden Allah'ın yardımıyla sevinirler. O, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.* Allah'u Teâlâ, (Rûmların gâlip geleceğini) vaad etti. Allah'u Teâlâ vaadinden aslâ dönmez. Lâkin insanların çoğu bilmezler.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebi, İkrime Hazretlerinden ve bâzı Sahâbîden şöyle nakledilmiştir:

Mecûsi olan Farslılar ile Hristiyan olan Rûmlar arasında bir harp meydana gelmiş ve bu savaşta Rûmlar mağlup olmuştu. Mecûsiler Rûmların elinden birçok şehri almış ve en sonunda Kuds-i Şerif'i de almıştı. Bu haber Mekke'de müşrikleri sevindirmişti. Onlar: ″Bizim gibi müşrik olan Mecûsiler, kitap ehli olan Rûmlara gâlip geldi. Biz müşrikler de, kitap ehli olan Müslümanlara gâlip geleceğiz″ dediler. Onların böyle söylemesi Ashâbı üzmüş idi. Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu, müşriklere: ″Çok sevinmeyin kısa zaman içinde Rûmlar, Farslılara gâlip gelecektir″ dedi. Bunun üzerine Übeyy İbn-i Halef, Hz. Ebû Bekir'i yalanladı. Çünkü Rûmlar, çok zayıf düşmüşlerdi. Hz. Ebû Bekir de: ″Ey Allah'ın düşmanı! Yalancı sensin″ deyince Übeyy İbn-i Halef, Hz. Ebû Bekir'e, ″Bahse girelim″ dedi. Hz. Ebû Bekir de bunu kabul etti ve nihâyet aralarında bir

mukavele yaptılar. Buna göre, bir sene içinde Rûmlar gâlip gelirse, Übeyy İbn-i Halef, Hz. Ebû Bekir'e on deve verecek, aksi durumda da Hz. Ebû Bekir, ona on deve verecekti. Bu antlaşma imzalama safhasına gelince, Hz. Ebû Bekir, Übeyy İbn-i Halef'e: ″Benim soracağım birisi var, ona sormadan imzalamam″ dedi. Übeyy İbn-i Halef de: ″Soracağın kişiye sor, kime soracağını da biliyorum″ dedi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gelerek bu hâdiseyi anlattı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sükût etti. Bu sırada Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve ″Elif, Lâm, Mîm.* Rûm mağlup oldu.* Yakın bir yerde Rûm mağlup oldu. Onlar bu mağlubiyetten sonra (Fars'a) gâlip olacaklardır.* Senelerin parçasında gâlip olacaklardır…″ diye devam eden Sûre-i Rûm, Âyet 1-6 nâzil oldu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ebû Bekir'e:

- Yâ Ebû Bekir! Âyette geçen, ″Senelerin parçası″; üç olur, beş olur, yedi olur, dokuz olur. Dokuzdan ilerisi parça sayılmaz.[1] Sen yaptığın bahiste seneyi on, deveyi yüz et, öyle sözleşme yap. On seneden evvel Rûmlar kazanacak, diye buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu, Übeyy İbn-i Halef'in yanına gelerek, ″Sen kendine güveniyorsan, on deve az olur, deveyi yüz edelim, seneyi de on yapalım″ dedi ve öyle yaptılar. Nihâyet mukavelenin dokuzuncu senesinde Rûmlar, Mecûsilere gâlip gelmişti.

Hudeybiye'de kâfirler, Müslümanları Mekke'ye bırakmayıp engel olmuşlardı. Orada uzun bir süre kaldıkları için Müslümanların erzakları da azalmıştı. Bu sebeple de sıkıntı olmuştu. O sırada Mecûsilerin elinden Rûmlar, Kudüs'ü tekrar aldılar, diye haber geldi. Hz. Ebû Bekir, Übeyy İbn-i Halef ile yapığı sözleşmeyi Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gösterdi ve ″Rûmlar, Kudüs'ü almışlar; ne emir buyurursun?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'de: ″Git yüz deveyi getir″ diye buyurdu.

Hz. Ebû Bekir gitti ki, Übeyy İbn-i Halef ölmüş, çocukları vardı. Übeyy İbn-i Halef, Uhud Harbi'nde Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından aldığı bir kılıç darbesiyle yaralanmış ve Mekke'ye dönünce de ölmüştü. Hz. Ebû Bekir, onun çocuklarına aralarındaki sözleşmeyi gösterdi. Çocukları kendi aralarında yüz deveyi tedarik edip verdiler.

Hz. Ebû Bekir, yüz deveyi Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e götürdü ve ″Ne yapayım Yâ Resûlallah?″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve

sellem de: ″Develeri kesin, Ashâb yesin″ buyurdu. İşte din meselesinde, bir kâfir veya inkârcıyla bu şekilde bahse girmek câizdir.

[1] Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 11, s. 550.

(يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۚ وَهُمْ عَنِ الْاٰخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ (٧))

7. Onlar, dünyâ hayatından zâhir olanları bilirler ve âhiretten ise tamamen gâfildirler.

(اَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فٖي اَنْفُسِهِمْۜ مَا خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَٓا اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَجَلٍ مُسَمًّىۜ وَاِنَّ كَثٖيرًا مِنَ النَّاسِ بِلِقَٓاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ (٨))

8. Onlar, nefisleri hakkında tefekkürde bulunmadılar mı? Allah’u Teâlâ gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları hak ve hikmete uygun olarak ve belirli bir süre için yarattı. İnsanların çoğu Rablerine kavuşmayı inkâr ederler.

(اَوَلَمْ يَسٖيرُوا فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْۜ كَانُوا اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَاَثَارُوا الْاَرْضَ وَعَمَرُوهَٓا اَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِۜ فَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَۜ (٩) ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذٖينَ اَسَٓاؤُا السُّٓوٰٓى اَنْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِؤُ۫نَ (١٠))

9-10. Onlar, yeryüzünde gezip kendilerinden önce gelen kavimlerin âkıbetlerinin nasıl olduğuna ibret nazarıyla bakmıyorlar mı? Onlar kuvvetçe kendilerinden daha üstün idiler. Yeri ziraat için sürdüler ve bina ve sâir şeylerle onlardan daha fazla imar ettiler. Peygamberleri de onlara apaçık mûcizelerle gelmişlerdi. Allah’u Teâlâ onlara zulmetmedi. Lâkin onlar, (helâklerini gerektiren amelleri yapmakla) kendi nefislerine zulmettiler.* Sonra o kötülük yapanların âkıbeti çok kötü oldu. Çünkü onlar, Allah’ın âyetlerini yalanlıyor ve onlarla alay ediyorlardı.

(اَللّٰهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعٖيدُهُ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (١١) وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ (١٢) وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مِنْ شُرَكَٓائِهِمْ شُفَعٰٓؤُا وَكَانُوا بِشُرَكَٓائِهِمْ كَافِرٖينَ (١٣) وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ (١٤))

11-14. Allah’u Teâlâ, halkı yoktan var eder, sonra öldürür ve tekrar diriltir. Sonra O’na döndürüleceksiniz.* Kıyâmet koptuğu vakit mücrimler, ümitsizce sükût ederler.* Allah’a ortak koştukları şeylerden kendilerine şefaat edecek kimse bulunmaz. O zaman onlar, ortak koştukları şeyleri inkâr ederler.* Kıyâmet koptuğu gün, işte o gün Mü’minlerle kâfirler birbirlerinden ayrılırlar.

(فَاَمَّا الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فٖي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ (١٥))

15. Îman edip sâlih amellerde bulunanlara gelince, işte onlar Cennet bahçesinde mesrur olurlar.

İzah: Allah'u Teâlâ'nın, Mü'minlere sâlih amellerinin karşılığında Cennette vereceği nîmetler hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللّٰهُ أَعْدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ فَاقْرَءُوا إِنْ شِئْتُمْ {فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ} (خ م عن ابى هريرة)

Allah'u Teâlâ: ″Sâlih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın hatırından geçirmediği nîmetler hazırladım″ diye buyurdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Dilerseniz, ″Artık yaptıkları sâlih amellere mükâfat olarak, kendileri için gözlerini aydın edecek şeylerden neler saklandığını hiç kimse bilmez″ mealindeki Sûre-i Secde, Âyet 17'yi okuyun.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul- Halk 7; Sahih-i Müslim Cennet 1; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 33.

(وَاَمَّا الَّذٖينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَلِقَٓاءِ الْاٰخِرَةِ فَاُو۬لٰٓئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ (١٦)

16. Küfrü yüklenip âyetlerimizi ve âhirete kavuşmayı yalanlayanlar ise, işte onlar dâimi bir azap içinde bulundurulurlar.

(فَسُبْحَانَ اللّٰهِ حٖينَ تُمْسُونَ وَحٖينَ تُصْبِحُونَ (١٧) وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَعَشِيًّا وَحٖينَ تُظْهِرُونَ (١٨)

17-18. O halde, akşama girdiğiniz vakit ve sabaha erdiğiniz vakit Allah'u Teâlâ'yı tesbih edin (namaz kılın).* Göklerde ve yerde hamd, O'na mahsustur. Günün sonunda ve öğle vaktinde de Allah'u Teâlâ'yı tesbih edin.

İzah: Âyet-i Kerîme'de ″Tesbih edin″ diye geçen ifadenin buradaki anlamı ″Namaz kılın″ demektir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu âyetler hakkında şöyle buyurmuştur:

- Bu iki âyette, beş vakit namaz, vakitleriyle beraber bildirilmektedir. Burada geçen akşama girdiğiniz vakit dediği, akşam ve yatsı namazı; sabaha erdiğiniz vakit dediği, sabah namazı; günün sonunda dediği, ikindi namazı ve öğle vakti

dediği de öğle namazıdır.

Beş vakit namaz, Mekke’de hicretten evvel farz kılınmıştır. Mîrac-ı Nebî hakkındaki Hadis-i Şerif de bunu göstermektedir.[1]

Birçok Hadis-i Şerif’te namazın beş vakit olduğu açıkça beyan edilmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den günümüze kadar bütün Ehl-i Sünnet toplumu namazı beş vakit olarak kılmıştır. Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ كَمْ افْتَرَضَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى عِبَادِهِ مِنْ الصَّلَوَاتِ قَالَ افْتَرَضَ اللّٰهُ عَلَى عِبَادِهِ صَلَوَاتٍ خَمْسًا قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ هَلْ قَبْلَهُنَّ أَوْ بَعْدَهُنَّ شَيْئًا قَالَ افْتَرَضَ اللّٰهُ عَلَى عِبَادِهِ صَلَوَاتٍ خَمْسًا فَحَلَفَ الرَّجُلُ لَا يَزِيدُ عَلَيْهِ شَيْئًا وَلَا يَنْقُصُ مِنْهُ شَيْئًا قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنْ صَدَقَ لَيَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ (ن عن انس)

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Allah, kullarına kaç vakit namazı farz kıldı?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Allah, kullarına beş vakit namazı farz kıldı.″ Adam: ″Bunlardan önce veya sonra başka bir şey var mı?″ deyince de, buyurdu ki: ″Allah, kullarına beş vakti farz kıldı.″ Bu cevap üzerine adam: ″Onun üzerine bir vakti artırmayacağına, bir vakti de eksiltmeyeceğine dair yemin etti.″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bu adam sözünde durursa mutlaka Cennete girecektir″ buyurdu.[2]

Bu Hadis-i Şerif’te bahsi geçen kişi; beş vakit namaz üzerine ilave veya eksiltme yapmayacağını yemin ederek söylemektedir. Bu ifade nâfile kılmayacağım anlamında değil, sâdece Allah’u Teâlâ’nın beş vakit farzını beş vakitten fazla artırmayacağım veya eksiltmeyeceğim, demektir.

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Bed’ul-Halk 6, Enbiyâ 22-23, Salat 1; Sahih-i Müslim, Îman 74; Sünen-i Nesâî, Salât 1; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet’üs-Salât 194.

[2] Sünen-i Nesâî, Salât 4.

(يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ۟ (١٩ (

19. Allah’u Teâlâ, ölüden diriyi çıkarır, diriden de ölüyü çıkarır ve yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra diriltir. İşte kabirlerinizden de böyle çıkarılırsınız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Allah’u Teâlâ, ölüden diriyi çıkarır, diriden de ölüyü çıkarır″ diye buyurmaktadır. Yani Allah’u Teâlâ, insanları nasıl yoktan var ettiyse, var olanları da öyle yok edip mahşerde tekrar diriltir, demektir. Bu âyetin bir diğer anlamı da: ″Âlim babadan zâlim evlat, zâlim babadan da âlim evlad olabilir″ demektir. Meselâ: Ebû Cehil, câhillerin babası olup küfürde en azgın bir kimse iken, oğlu İkrime Radiyallâhu anhu îman edip Müslüman olarak âlim bir kimse olmuştur. İşte zâlim bir babadan âlim bir evlat meydana gelmiş ve böylece Allah’u Teâlâ bir ölüden diriyi halk etmiştir. Âdem Aleyhisselâm da Ulu’l-Azim bir Peygamber olup âlim bir baba iken, oğlu Kâbil Allah’u Teâlâ’nın emrine karşı gelerek kardeşi Hâbil’i haksız yere öldürüp zâlim olmuştur. İşte Allah’u Teâlâ diriden de, ölüyü halk etmiştir. Bu izaha göre de ölüden maksat kâfir, diriden maksat da Mü’mindir.

(وَمِنْ اٰيَاتِهۦٓ اَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ اِذَٓا اَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ (٢٠)

20. Sizi topraktan yaratması, sonra hemen beşer olup yeryüzüne dağılmanız, Allah’ın varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir.

İzah: Atanız Âdem Aleyhisselâm’ı topraktan yaratması, sonra sizlerin onun soyundan meydana gelerek yeryüzüne dağılmanız, Allah’ın varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir, demektir.

Âdem Aleyhisselâm’ın topraktan yaratılması hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى خَلَقَ آدَمَ مِنْ قَبْضَةٍ قَبَضَهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَرْضِ فَجَاءَ بَنُو آدَمَ عَلَى قَدْرِ الْأَرْضِ فَجَاءَ مِنْهُمْ
الْأَحْمَرُ وَالْأَبْيَضُ وَالْأَسْوَدُ وَبَيْنَ ذَلِكَ وَالسَّهْلُ وَالْحَزْنُ وَالْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ (د ت عن ابى موسى)

″Allah’u Teâlâ, Âdem’i yeryüzünün her tarafından aldığı bir avuç topraktan yarattı. Bu sebeple Âdemoğulları, yeryüzünün renkleri ve tabiatları kadar değişik şekiller aldılar. Onlardan kimi siyah, kimi beyaz, kimi kızıl, bâzısı da bunların karışımı bir renktedir ve bunlardan bâzısı yumuşak bâzısı sert, kimi çirkin, kimi de güzeldir.″[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 3; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 278/4.

وَمِنْ اٰيَاتِهۦٓ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوٓا اِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةًۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ (

لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (٢١)

21. Meyil ve ülfet etmeniz için, kendinizden size zevceler yaratması da O'nun varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir. Allah'u Teâlâ, kadınlarla erkekler arasında izdivaç sebebiyle sevgi ve merhamet yarattı. Şüphesiz bunda, tefekkür eden bir topluluk için elbette ibretler vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: ″Kendinizden size zevceler yaratması″ diye geçen ifade; Allah'u Teâlâ'nın, Havva annemizi ceset olarak Âdem Aleyhisselâm'dan yaratmasıdır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلَعِ أَعْلَاهُ فَإِنْ ذَهَبْتَ تُقِيمُهُ كَسَرْتَهُ وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ (خ م عن ابى هريرة)

″Size kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim. Çünkü kadın kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburga kemiğinin en eğri kısmı üst tarafıdır. Onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın, kendi hâline bırakırsan da sürekli olarak eğri kalır. Onun için kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim.″[1]

Sûre-i Bakara, Âyet 228'de de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

″… Kocaların kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi, kadınların da kocaları üzerinde hakları vardır. Fakat kocanın hakkı bir derece daha üstündür. Allah'u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.″

Rivâyete göre; adamın biri, Hz. Ömer'e hanımını şikâyete geliyordu. Hz. Ömer'in kapısına geldiği zaman, hanımı Ümmü Gülsüm'ün Hz. Ömer'e bağırıp çağırdığını duydu. Adam kendi kendine şöyle dedi:

- Ben hanımımı şikâyete geldim. Ama onun da başında aynı sıkıntı var. Dönerken, Hz. Ömer onu çağırdı ve niçin geldiğini sordu. Adam şöyle dedi: ″Ben hanımımı şikâyete gelmiştim; ama duyacağımı duyduktan sonra vazgeçtim ″ Bunun üzerine, Hz. Ömer dedi ki:

- Onun bende bâzı hakları var, onun için söylediği şeylerin hepsine aldırış etmiyorum. Şöyle ki: O ateşle aramda bir perdedir. Kalbim onunla sükûnet bulur. Harama dalmam. O benim için bir hazinedardır. Evimden çıkınca, malımın bekçiliğini yapar, korur. O, çamaşırcımdır; elbisemi yıkar. Çocuğumun

sütannesidir. O, bana ekmek pişirir, yemek yapar.

Bunu dinleyen adam: ″Sana yapılan, bana da yapılıyor. Sen hoş görüp geçtikten sonra, ben de hoş görüp geçerim″ dedi.[2]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي (ه عن ابن عباس

″Sizin en hayırlınız ailesine en hayırlı olanınızdır. Ben, ailesine en hayırlı olanınızım.″[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 1, Nikah 80; Sahih-i Müslim, Radâ 18 (60).

[2] Tenbih’ül-Gafilîn, Bustân’ül-Ârifîn, s. 604-605.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Nikah 50.

( )وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَاَلْوَانِكُمْۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْعَالِمٖينَ (٢٢ (

22. Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O’nun varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir. Şüphesiz bunda, bilenler için elbette ibretler vardır.

( )وَمِنْ اٰيَاتِهٖ مَنَامُكُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاۤؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهٖۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ (٢٣ (

23. Gecede uyumanız ve gündüzde O’nun lütfundan maişet talep etmeniz de O’nun varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir. Şüphesiz bunda, söz dinleyen bir topluluk için elbette ibretler vardır.

(وَمِنْ اٰيَاتِهٖ يُرٖيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَۤاءِ مَۤاءً فَيُحْيٖ بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ
( )لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (٢٤

24. (Yıldırım düşmesinden) korkmanız ve (yağmur yağmasını) ümit etmeniz için size şimşek göstermesi, semâdan su indirmesi ve onunla yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra diriltmesi de O’nun varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir. Şüphesiz bunda, akıllarını kullanan bir topluluk için elbette ibretler vardır.

( ) وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ اَنْ تَقُومَ السَّمَٓاءُ وَالْاَرْضُ بِاَمْرِهٖۜ ثُمَّ اِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْاَرْضِ اِذَٓا اَنْتُمْ تَخْرُجُونَ (٢٥ (

25. O’nun emriyle göklerin ve yerin durması ve ecellerinizden sonra sizi bir kere dâvet ettiği vakit, yerden hemen çıkmanız da O’nun varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir.

İzah: Rivâyete göre; Hz. Ömer Radiyalâhu anhu, kuvvetli yemin edeceği zaman, ″Göklerin ve yerin, emriyle ayakta durduğu Allah’a yemin ederim″ diye söylermiş. Yani gökler ve yer, O’nun emri ve buyruğu ile ayakta durmaktadır. Sonra kıyâmet günü geldiğinde yerler başka yerlerle, gökler de başka göklerle değiştirilecek, ölüler kabirlerinden Allah’ın emri ve onları çağırması ile diriler olarak çıkacaklardır.

(وَلَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ (٢٦) وَهُوَ الَّذٖي يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعٖيدُهُ وَهُوَ اَهْوَنُ عَلَيْهِۜ وَلَهُ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُ (٢٧ ( )

26-27. Göklerde ve yerde kim varsa hepsi O’nundur. Hepsi O’na itaatkârdırlar.* Halkı yoktan var eden, sonra öldüren ve tekrar dirilten O’dur. Bu, O’na göre çok kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O’nundur. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği gibi, Allah’u Teâlâ’ya hiçbir şey zor değildir. Sûre-i Bakara, Âyet 117’de de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

″Allah’u Teâlâ, göklerin ve yerin yaratıcısıdır. O, bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece ″Ol″ der, o da hemen oluverir.″

Allah’u Teâlâ’nın ölüleri diriltmesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şu Hadis-i Kudsî’yi nakletmiştir:

قَالَ اللّٰهُ كَذَّبَنِي ابْنُ آدَمَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ وَشَتَمَنِي وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ فَأَمَّا تَكْذِيبُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ لَنْ يُعِيدَنِي كَمَا بَدَأَنِي وَلَيْسَ أَوَّلُ الْخَلْقِ بِأَهْوَنَ عَلَيَّ مِنْ إِعَادَتِهِ وَأَمَّا شَتْمُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا وَأَنَا الْأَحَدُ الصَّمَدُ لَمْ أَلِدْ وَلَمْ أُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لِي كُفْئًا أَحَدٌ (خ ن عن ابى هريرة)

Allah’u Teâlâ buyurdu ki: ″Âdemoğlu Beni yalanladı. Beni yalanlamaması gerekirdi. Âdemoğlu Bana hakaret etti. Halbuki Bana hakaret etmemesi gerekirdi. Beni yalanlaması, ″İlk olarak yarattığı gibi tekrar iade etmeyecektir″ sözüdür. Bana hakareti ise, ″Allah, çocuk edindi″ demesidir. Halbuki Ben tekim, Samed’im (hiçbir şeye muhtaç değilim, her şey Bana muhtaçtır), doğurmadım ve

doğmadım ve hiç kimse Bana denk değildir.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İhlâs 1; Sünen-i Nesâî, Cenâiz 117.

(ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ اَنْفُسِكُمْۜ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ مِنْ شُرَكَٓاءَ فٖي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَاَنْتُمْ فٖيهِ سَوَٓاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخٖيفَتِكُمْ اَنْفُسَكُمْۜ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (٢٨)

28. Allah’u Teâlâ, size kendi hallerinizden misal verdi: Size verdiğimiz rızıklarda, sahibi olduğunuz kölelerinizin ortaklarınız olup, sizinle eşit paya sahip olmalarına râzı olur musunuz? Birbirinizden çekindiğiniz gibi onlardan da çekinir misiniz? (O halde nasıl olur da, yarattıklarını Allah’a ortak koşarsınız?) İşte böyle, aklını kullanan bir topluluk için âyetleri genişçe açıklarız.

(بَلِ اتَّبَعَ الَّذٖينَ ظَلَمُٓوا اَهْوَٓاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍۚ فَمَنْ يَهْدٖي مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُۜ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرٖينَ (٢٩)

29. Bilakis (Allah’a ortak koşmakla nefsine) zulmedenler, hiçbir ilme dayanmayarak nefislerinin arzularına tâbi oldular. Artık Allah’u Teâlâ’nın dalâlette bıraktığı kimseye kim hidâyet edebilir? Onların hiçbir yardımcıları da yoktur.

(فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدّٖينِ حَنٖيفًاۜ فِطْرَتَ اللّٰهِ الَّتٖي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَاۜ لَا تَبْدٖيلَ لِخَلْقِ اللّٰهِۜ ذٰلِكَ الدّٖينُ الْقَيِّمُۙ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَۙ (٣٠)

30. Ey Resûlüm! Hakka yönelerek yüzünü dosdoğru bir şekilde dîne çevir. Bu, Allah’u Teâlâ’nın insanlara verdiği bir fıtrattır. Allah’ın yaratışında hiçbir değişiklik yoktur. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ ثُمَّ يَقُولُ اقْرَءُوا {فِطْرَةَ اللّٰهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ} (م عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Her doğan İslâm fıtratı üzerine doğar″ buyurdu. Dilerseniz, Sûre-i Rûm, Âyet 30’daki: ″… Bu, Allah’u Teâlâ’nın insanlara verdiği bir fıtrattır. Allah’ın yaratışında hiçbir değişiklik yoktur…″ diye geçen buyruğu okuyun.[1]

İnsanlar, İslâm fıtratı üzere doğarlar. Fakat Allah’u Teâlâ kullarına irâde

vermiştir. Akıl bâliğ olduklarında kendi irâdeleriyle fıtratta var olan İslâm’ı seçip, o yolda müstakim olur ya da nefsin hevâsına, şeytanın iğvâsına uyarak küfrü seçip dalâlete düşerler. Allah âdildir, kimseye zulmetmez. Hidâyet ve dalâlet yoluna gitmek kişinin kendi irâdesindedir. Kişi nefsine uyarsa, işte o zaman hidâyet yolundan ayrılır ve dalâlete düşer.

Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلَّهُمْ وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمْ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ وَحَرَّمَتْ عَلَيْهِمْ مَا أَحْلَلْتُ لَهُمْ وَأَمَرَتْهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أُنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا (م عن عياض بن حمار)

″Ben, kullarımı Hanifler olarak (İslâm üzere) yarattım. Şeytânlar onlara geldi de, onları dinlerinden çevirdi. Benim onlara helâl kıldığımı onlara haram kıldı. Hakkında hiçbir delil indirmediğim şeyleri Bana ortak koşmalarını da onlara yine şeytanlar emretti (onlar da, nefislerine hoş geldiği için hemen şeytana tâbi oldular)…″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ وَيُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ كَمَا تُنْتَجُ الْبَهِيمَةُ بَهِيمَةً جَمْعَاءَ هَلْ تُحِسُّونَ فِيهَا مِنْ جَدْعَاءَ ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ {فِطْرَةَ اللّٰهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ} (خ عن ابى هريرة)

″Anadan doğan herkes, İslâm fıtratı üzere doğar. Anne ve babasına uyarak Yahudi, Hristiyan yahut Mecûsi olur. Tıpkı bir hayvanın eksiksiz ve azaları yerli yerinde bir yavru doğurması gibi. Siz böyle bir yavrunun kulaklarının kesik olduğunu ve onda bir kusur bulunduğunu görebilir misiniz?″ Daha sonra Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu dedi ki: Dilerseniz, ″Ey Resûlüm! Hakka yönelerek yüzünü dosdoğru bir şekilde dîne çevir. Bu, Allah’u Teâlâ’nın insanlara verdiği bir fıtrattır. Allah’ın yaratışında hiçbir değişiklik yoktur…″ diye devam eden Sûre-i Rûm, Âyet 30’u okuyun.[3]

Semura b. Cundub Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

Bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Sahâbe-i Kirâm’a görmüş olduğu bir rüyâyı uzun uzadıya anlatmış ve bu rüyânın bir bölümünde; içinde çeşitli çiçeklerin bulunduğu bir bahçe içerisinde, etrafında çocuklar olan çok

uzun boylu birisini görmüş ve onun kim olduğunu meleklere sorunca da, onlar demiş ki:

وَأَمَّا الرَّجُلُ الطَّوِيلُ الَّذِي رَأَيْتَ فِي الرَّوْضَةِ فَإِنَّهُ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَام وَأَمَّا الْوِلْدَانُ الَّذِينَ حَوْلَهُ فَكُلُّ مَوْلُودٍ مَاتَ عَلَى الْفِطْرَةِ قَالَ فَقَالَ بَعْضُ الْمُسْلِمِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَأَوْلَادُ الْمُشْرِكِينَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَوْلَادُ الْمُشْرِكِينَ (خ حم عن سمرة بن جندب)

- Bahçedeki uzun boylu adam, İbrâhim Aleyhisselâm'dır. Etrafında bulunan küçük çocuklara gelince, bunlar da İslâm fıtratı üzere doğup (akıl bâliğ olmadan) ölen çocuklardır. Orada bulunan Müslümanlardan bâzısı: ″Yâ Resûlallah! Müşriklerin çocukları da buna dâhil mi?″ diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, müşriklerin çocukları da dâhil″ diye buyurmuştur.[4]

Müslüman olmayan anne ve babadan doğan çocuğun, İslâm üzere doğduğu ve büyüyüp akıl bâliğ olduğunda, anne ve babası hangi dinde olursa olsun, o kimsenin, Allah'u Teâlâ'nın kendisine verdiği aklı ve irâdeyi kullanıp İslâm'ın hak olduğunu bilerek ona yönelmesi gerekir. Böyle yapmayıp nefsin hevâsına ve şeytanın iğvâsına uyarsa, Allah'ın azâbından kurtulamaz.

Bu husus Sûre-i Sâffât, Âyet 68-70'de: ″Sonra onların dönüp varacakları yer, şüphesiz yine Cehennemdir.* Çünkü onlar, babalarını azgın buldular* ve onların izine uymada sürat gösterdiler″ diye buyrulmaktadır.

Bu husus Sûre-i Lokmân, Âyet 15'te de şöyle geçmektedir:

″Eğer onlar, bilmediğin bir şeyi Bana ortak koşman için seninle mücâdele ederlerse, o zaman onlara itaat etme. Fakat dünyâda onlarla iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna tâbi ol. Sonra dönüşünüz Banadır. Ben de size yaptıklarınızı haber vereceğim.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِى أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِى أُرْسِلْتُ بِهِ اِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة)

″Muhammed'in nefsini kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır.″[5]

İslâm’ın dışında olan bir kişi, hangi dinden ve milletten olursa olsun, mutlaka İslâm Dîni’ne girmesi gerekir. Aksi halde yeri Cehennemdir. Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 85’te şöyle buyurmaktadır:

"Her kim İslâm’dan başka bir din ararsa, bu din ondan aslâ kabul edilmeyecek ve o kimse âhirette hüsrâna uğrayanlardan olacaktır."

Hâsılı bir kimse, hak yolu bulmaya yönelirse, Allah’u Teâlâ onun önüne hakkı bulacak vesîle ve delilleri çıkarır. Bu kimse de aklını kullanarak delillerden ibret alırsa, Allah’u Teâlâ onu doğru yola hidâyet eder.

Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i İnsân, Âyet 3’te şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör."

[1] Sahih-i Müslim, Kader 6 (22).

[2] Sahih-i Müslim, Cennet 16 (63).

[3] Sahih-i Buhârî, Cenâiz 92.

[4] Sahih-i Buhârî, Tâbir 48, Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19236.

[5] Sahih-i Müslim, Îman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

مُنِيبِينَ اِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَۙ (٣١) مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا (شِيَعًاؕ كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ (٣٢)

31-32. Hepiniz Allah’a yönelin, O’ndan korkun, namazı kılın ve müşriklerden olmayın.* Onlar ki, dinlerini parçaladılar ve fırka fırka oldular. Her fırka kendi inancını beğendi.

İzah: Namaz hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكَ الصَّلَاةِ (م عن جابر

"Kişiyle, müşriklik ve kâfirlik arasındaki şey, namazı terk etmektir."[1]

İmam Nevevî, bu Hadis-i Şerif’i şöyle izah etmiştir: Kişiyi kâfir olmaktan meneden, namazı bırakmamış olmasıdır. Onu terk ettiği zaman kendisiyle şirk arasında bir mâni kalmaz da, belki kendisi küfre dâhil olur.

Namazı inkâr ederek terk eden kişi, küfre düşer. Fakat namazın hak olduğunu kabul ederek nefsine hâkim olamayıp ara sıra terk eden veya en azından Cuma ve Bayram namazlarına giden kimse ise, günahkâr olur. Nitekim Hanefi Mezhebi’ne göre; kişinin bir defa da olsa namaz kıldığına dair, şâhitlik eden bir kimse olursa, o kimsenin cenâze namazı kılınır.

Kişiye mahşerde amelden sorulacak ilk sual namazdır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَلاَتُهُ فَاِنْ وُجِدَتْ تَامَّةً كُتِبَتْ تَامَّةً وَاِنْ كَانَ انْتُقِصَ مِنْهَا شَيْءٌ قَالَ انْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ لَهُ مِنْ تَطَوُّعٍ يُكَمِّلُ لَهُ مَا ضَيَّعَ مِنْ فَرِيضَةٍ مِنْ تَطَوُّعِهِ ثُمَّ سَائِرُ الْأَعْمَالِ تَجْرِى عَلَى حَسَبِ ذَلِكَ (ن ت ه عن ابى هريرة)

Mahşer gününde kulun işlediği amellerinden ilk olarak hesap vereceği şey, namazdır. Eğer namazı tamam ise, tamamdır, değilse Allah’u Teâlâ: ″Kulumun nâfile namazlarına bakın″ buyurur. Nâfile namazları varsa farzlardan eksikleri onunla tamamlanır. Böylece diğer amellerin hesabı da bu şekilde görülür.[2]

Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerde namazın önemine dikkat çekilmektedir. Üzerine namaz farz olan her Müslümanın, beş vakit namazı aksatmadan kılması gerekir. Kılamayıp geçirdiği namazları olursa, bunları da mutlak sûrette kazâ etmelidir.

[1] Sahih-i Müslim, Îman 35 (134).

[2] Sünen-i Nesâî, Salat 9; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâme’us-Salat 202.

(وَاِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَا اَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً اِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَۙ (٣٣) لِيَكْفُرُوا بِمَا اٰتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ (٣٤) اَمْ اَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهٖ يُشْرِكُونَ (٣٥))

33-35. İnsanlara bir felâket isâbet ederse, Rablerine dönerek O’na duâ ederler. Sonra Rableri, kendi katından bir nîmet tattırınca (belâdan kurtuldukları vakit), onlardan bir fırka hemen Allah’a ortak koşarlar.* Varsınlar bir müddet daha âyetlerimizi inkâr etsinler, dünyevî hayat ile lezzet alsınlar. Âkıbetinizi yakında

bileceksiniz.* Yoksa Biz onlara bir hüccet (kitap) indirdik de, Allah’a ortak koşmalarını o mu söylüyor?

(٣٦ (وَاِذَٓا اَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَاۜ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْد۪يهِمْ اِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ( )

36. İnsanlara bir nîmet tattırdığımız zaman, onunla mesrur olurlar. Kendi elleriyle kazandıklarının neticesi olarak kendilerine bir kötülük isâbet ederse de, hemen ümitsizliğe düşerler.

İzah: Allah’u Teâlâ insanı sıhhate, nîmetlere, hasta iken şifâya kavuşturduğu vakit, sevinip mutlu olur. Kendi hatâlarından dolayı ona bir belâ isabet edince de, Allah’ın rahmetinden ümidini keser, hakka yönelerek duâ ve niyazda bulunmaz. Fakat Mü’minler böyle değildir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ (م عن صهيب)

″Mü’minin işi acâyiptir. Doğrusu onun her işi hayırdır. Bu husus Mü’minden başkası için böyle değildir. Ona iyilik ve genişlik isabet ederse, şükreder ve bu kendisi için hayır olur. Bir sıkıntı ve darlığa uğrarsa da, sabreder, bu da kendisi için hayır olur.″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 13 (64).

(٣٧ (اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ( )

37. Allah’u Teâlâ’nın, rızkı dilediğine geniş ve dilediğine dar ettiğini görmüyorlar mı? Şüphesiz bunda, îman eden bir topluluk için elbette ibretler vardır.

فَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهُ وَالْمِسْك۪ينَ وَابْنَ السَّب۪يلِۜ ذٰلِكَ خَيْرٌ لِلَّذ۪ينَ يُر۪يدُونَ وَجْهَ اللّٰهِۘ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (٣٨)((

38. O halde akrabaya, miskinlere ve yolda kalmış gariplere hakkını ver. Bu, Allah’ın Cemâlini dileyenler için çok hayırlıdır. İşte onlar, felâha nâil olanlardır.

İzah: Bu âyette geçen hususlarla ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الصَّدَقَةَ عَلَى الْمِسْكِينِ صَدَقَةٌ وَعَلَى ذِي الرَّحِمِ اثْنَتَانِ صَدَقَةٌ وَصِلَةٌ (ن عن سلمان بن عامر

″Muhakkak ki, miskine verilen sadakanın sevabı bir mertebedir. Fakat akrabasından fakir olan birine verilen sadakanın sevabı iki mertebedir.″[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ جَائِزَتُهُ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ وَالضِّيَافَةُ ثَلَاثَةُ أَيَّام فَمَا بَعْدَ ذَلِكَ فَهُوَ
(صَدَقَةٌ وَلَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَثْوِيَ عِنْدَهُ حَتَّى يُحْرِجَهُ (خ اَبى شريح الكعبى

″Allah'a ve âhiret gününe îman eden kimse, misafirine ikram etsin. Farz olan ikram bir gün ve bir gecedir. Ziyafet ise üç gündür. Üç günden fazla yapılırsa, bu da sadakadır. Misafirin üç günden fazla kalarak ev sahibine meşakkatte bulunması ise helâl değildir.″[2]

[1] Sünen-i Nesâî, Zekât 81.

[2] Sahih-i Buhârî, Edeb 87.

(وَمَٓا اٰتَيْتُمْ مِنْ رِبًا لِيَرْبُوَ۠ا فٖ۪ٓي اَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوا عِنْدَ اللّٰهِۚ وَمَٓا اٰتَيْتُمْ مِنْ زَكٰوةٍ تُر۪يدُونَ وَجْهَ اللّٰهِ
( )فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ (٣٩

39. İnsanların malları artsın diye fâiz olarak verdiğiniz şey, Allah katında artmaz. Fakat Allah'ın rızâsını dileyerek verdiğiniz zekât böyle değildir. İşte (mallarını ve sevaplarını) kat kat artıranlar ancak onlardır.

İzah: Zekât; fakirin, zengin olan kişilerin malı üzerindeki hakkıdır. Böyle olunca zekât, zenginin malını temize çıkarır. Zekât, İslâm'ın beş şartından biridir. Her Müslümanın, aslî ihtiyacından fazla nisap miktarı (en az 80 gr. altın) yahut bundan daha fazla malı olan ve üzerinden bir yıl geçen malının kırkta birini, ihtiyaç sahibi kimselere vermesi gerekir. Kişinin zekâtını vermeye, önce fakir olan kendi akrabalarından başlaması efdaldir.

Zekât hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ وَإِقَام الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالْحَجِّ
(وَصَوْمِ رَمَضَانَ (خ م عن ابن عمر

″İslâm beş şey üzerine bina edilmiştir: Lâ ilâhe illallâh Muhammed’en Resûlullâh, diye şehâdet getirmek. Namaz kılmak. Zekât vermek. Hacca gitmek. Ramazan ayında oruç tutmak.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Îman 1; Sahih-i Müslim Îman 5 (20, 21)

اَللّٰهُ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُم۪يتُكُمْ ثُمَّ يُحْي۪يكُمْۜ هَلْ مِنْ شُرَكَٓائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذٰلِكُمْ مِنْ شَيْءٍۜ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ۟ (٤٠)

40. Allah O’dur ki, sizi yarattı. Sonra rızkınızı verdi. Sonra sizi öldürür. Sonra diriltir. Allah’a ortak koştuğunuz şeylerden, bunların birini yapacak var mı? Allah’u Teâlâ, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır ve çok yücedir.

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ اَيْدِي النَّاسِ لِيُذ۪يقَهُمْ بَعْضَ الَّذ۪ي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٤١) قُلْ س۪يرُوا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلُۜ كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُشْرِك۪ينَ (٤٢)

41-42. İnsanların elleriyle kazandıkları günahlar yüzünden karada ve denizde fesat çıktı ki Allah’u Teâlâ, yaptıklarının bir kısmının cezâsını onlara tattırsın. Belki bulundukları isyan hâlinden dönerler.* Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Yeryüzünde gezin, sizden öncekilerin sonlarının nasıl olduğunu görün.″ Onların çoğu müşrik idiler.

فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدّ۪ينِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللّٰهِ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ (٤٣)

43. Öyleyse sen, Allah tarafından gelecek olan ve kimsenin de mâni olamayacağı o gün gelmeden önce, yüzünü dosdoğru olan İslâm Dîni’ne çevir. O gün insanlar, fırka fırka ayrılacaklardır.

مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۚ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِاَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُونَۙ (٤٤) لِيَجْزِيَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِه۪ۜ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِر۪ينَ (٤٥)

44-45. Her kim kâfir olursa, kâfirliği kendi aleyhinedir. Her kim de sâlih amelde bulunursa, Cennette kendilerine güzel bir yer hazırlamış olurlar.* Böylece Allah’u Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanları lütfundan mükâfatlandırsın. Şüphesiz O, kâfirleri sevmez.

İzah: Âyette: ″Her kim de sâlih amelde bulunursa, Cennette kendilerine güzel bir yer hazırlamış olurlar″ diye buyrulmaktadır. Yani Mü’minlerin amacı, sâlih ameller işleyerek Allah’ın rızâsına nâil olup Cennet-i Â’lâ’yı kazanmaktır.

Her nefis, dünyâda iken iyi veya kötü, yaptığının karşılığını mahşerde tam olarak alacaktır. O gün kimseye haksızlık edilmeyecektir.

Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 185’te de şöyle buyurmaktadır:

″Her nefis ölümü tadacaktır. Ve mahşer günü yaptıklarınızın karşılığı size mutlaka eksiksiz verilecektir. Artık kim Cehennemden uzaklaştırılıp Cennete girdirilirse, muradına nâil olmuştur. Dünyâ hayatı, aldatıcı bir menfaatten başka bir şey değildir.″

(وَمِنْ اٰيَاتِه۪ٓ اَنْ يُرْسِلَ الرِّيَاحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيُذ۪يقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِه۪ وَلِتَجْرِيَ الْفُلْكُ بِاَمْرِه۪ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِه۪ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٤٦)

46. Size (yağmur sebebiyle) rahmetinden tattırması, emriyle gemileri yüzdürmesi, lütfundan rızık talep etmeniz ve şükretmeniz için rüzgârları müjdeleyiciler olarak göndermesi de O’nun varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir.

(وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا اِلٰى قَوْمِهِمْ فَجَٓاؤُ۫هُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَانْتَقَمْنَا مِنَ الَّذ۪ينَ اَجْرَمُوا۬ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِن۪ينَ (٤٧)

47. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, senden önce nice Peygamberleri kendi kavimlerine gönderdik. Peygamberler, onlara apaçık mûcizelerle geldiler. Biz de (îman etmedikleri için) mücrimlerden intikam aldık. Mü’minlere yardım etmek ise üzerimize bir hak oldu.

(اَللّٰهُ الَّذ۪ي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ فَتُث۪يرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَٓاءِ كَيْفَ يَشَٓاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسَفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِه۪ۚ فَاِذَٓا اَصَابَ بِه۪ مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ٓ اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ (٤٨) وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ اَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ مِنْ قَبْلِه۪ لَمُبْلِس۪ينَ (٤٩)

48-49. Rüzgârları gönderip onlarla bulutu sevk eden ve onu istediği gibi bâzen semâda yayan ve bâzen parça parça ayıran Allah’tır. Derken bulutun arasından yağmur yağdığını görürsün. Onu kullarından dilediklerine kavuşturunca, onlar hemen sevinirler.* Halbuki onlar, üzerlerine yağmur indirilmeden önce, elbette ümitlerini kesmişlerdi.

(فَانْظُرْ اِلٰٓى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰىۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ (٥٠)

50. Allah’ın rahmet eserlerine bak! Yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra, nasıl diriltiyor. Şüphesiz ki O, ölüleri de elbette diriltecektir. O, her şeye kâdirdir.

(وَلَئِنْ اَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَاَوْهُ مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهٖ يَكْفُرُونَ (٥١)

51. Yemin olsun ki, ekinlere zarar veren rüzgârı göndersek, onlar da ekinleri sararmış görseler, elbette onun ardından nankörlüğe başlarlar.

İzah: Rüzgârlar hakkında Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

Rüzgârlar sekiz çeşittir. Bunlardan dördü rahmet, dördü de azaptır. Rahmet olanlar; yayıcı, müjdeleyici, birbiri ardınca gönderilen ve esip savuran rüzgârlardır. Azap olan rüzgârlar ise; Akîm denilen kısır ve aşılama yapmayan rüzgâr ile Sarsar adı verilen soğuk yeldir. Bu ikisi karadadır. Bir de Âsıf ve Kâsıf adı verilen, şiddetle esen fırtına şeklinde iki tür rüzgâr daha vardır ki, bu ikisi de denizde olur.

(فَاِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتٰى وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ اِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ (٥٢) وَمَٓا اَنْتَ بِهَادِ الْعُمْيِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْؕ
اِنْ تُسْمِعُ اِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِاٰيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ (٥٣)

52-53. Ey Resûlüm! Şüphesiz sen, dâvetini ölülere duyuramazsın. Arkalarını dönüp giden (hakkı kabulden yüz çeviren) sağırlara da duyuramazsın.* Sen, körleri de dalâletlerinden kurtarıp hidâyete erdiremezsin. Sen ancak âyetlerimize îman edenlere duyurabilirsin. İşte Müslüman olanlar onlardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Ölüler″ ifadesi, zâhir anlamda ölüler değil, hakkı bildiği halde îman etmekten yüz çevirip kalbi ölü olan kişilerdir. ″Sağırlar″ ifadesi de, aynı mânâda olup, bunlar da hakkı duyduğu halde haktan yüz çeviren kimselerdir. ″Körler″ diye geçen ifade de, hakikati gördüğü halde görmemezlikten gelip îmandan yüz çeviren kimselerdir.

(اَللّٰهُ الَّذٖي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةًؕ يَخْلُقُ مَا يَشَٓاءُۚ
وَهُوَ الْعَلٖيمُ الْقَدٖيرُ (٥٤)

54. Sizi güçsüz olarak yaratan, sonra güçsüzlüğün ardından kuvvet veren, sonra kuvvetin arkasından tekrar güçsüzlük ve ihtiyarlık veren Allah’tır. Her şeyi bilen ve her şeye kâdir olan O’dur.

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ كَذٰلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ (٥٥) وَقَالَ الَّذِينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَ (
وَالْاِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللّٰهِ اِلٰى يَوْمِ الْبَعْثِ فَهٰذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلٰكِنَّكُمْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (٥٦) فَيَوْمَئِذٍ لَا
))يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ (٥٧

55-57. Kıyâmet koptuğu gün mücrimler (kâfirler), dünyâda az bir müddetten fazla kalmadıklarına yemin ederler. Onlar (dünyâda da) haktan işte böyle yüz çeviriyorlardı.* İlim ve îman ile vasıflanmış olanlar da onlara: ″Yemin olsun ki, Allah’ın ilminde mukadder olan dirilme gününe kadar kaldınız. İşte vaad olunduğunuz dirilme günü budur.